T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

KADİRLİ İLÇESİ'NİN BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Yrd.Doç.Dr. Selçuk HAYLI

HAZIRLAYAN

Döndü ÜÇEÇAM KARAGEL

ELAZIĞ 2008

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ÖZET

Doktora Tezi

KADİRLİ İLÇESİ'NİN BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYASI

Döndü ÜÇEÇAM KARAGEL

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalı

ELAZIĞ-2008, Sayfa: XII+395

Kadirli ilçesi, Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde Osmaniye ilinin kuzeyinde bulunmaktadır. Kadirli'nin, Çukurova gibi yerleşme koşullarının son derece uygun olduğu bir alanda yer alması, tarih boyunca pek çok uygarlığın kurulup gelişme merkezi olmasını; eski kervan yolları geçiş güzergâhı üzerinde yer alması ise, bir ticaret merkezi statüsü kazanmasını sağlamıştır.

Kadirli ilçesi arazisi; ana hatlarıyla ova tabanı, engebeli yamaç düzlükleri, derince yarılmış vadileri, bu vadiler arasındaki yamaç, sırt ve tepelik alanları ve yüksek dağlık alanlarıyla çeşitli morfolojik ünitelere sahip fiziki şartlar arz etmektedir. Bunun bir sonucu olarak nüfusun ekonomik uğraşısı da buna göre şekillenmektedir. Dolayısıyla zengin alüvyal örtünün bulunduğu ova kesiminde ailelerin temel geçimini tarımsal faaliyetler; özellikle de ekip biçme ve ekip dikme oluşturmaktadır. Yükseltinin artışı ve doğal bitki örtüsü, özellikle de ormanların geniş yer kaplaması, sahanın kuzey kesimlerinde ailelerin geçim kaynağı olarak hayvan yetiştiriciliği ve ormancılığın önem kazanmasına sebep olmuştur.

Kadirli kırsal nüfusunda belirli özellikler itibariyle Cumhuriyet döneminde dikkat çeken, dört farklı dönem söz konusu edilebilir. Bunlar: 1935-1940 yılları arasında görülen azalma, 1940-1965 yılları arasında görülen hızlı nüfus artışı, 1965-1980 yılları arasında görülen duraklama ve 1980-2000 yılları arasında görülen düzenli azalma dönemleridir.

Şehir nüfusu ise, kır nüfusunun tersine 1927-1965 yılları arasında yavaş bir gelişme; fakat 1965 yılından sonra çok hızlı bir artış göstermiştir. Kadirli 1960 yılına kadar bir tarım kasabası görünümünde iken, 1960 sonrasında şehirsel fonksiyonlarındaki çeşitlenme, özellikle de hizmet sektörünün gelişmesi ile birlikte günümüzde ağırlıklı fonksiyonu hizmet olan bir şehir durumuna gelmiştir. Kadirli'de nüfusun artmasıyla birlikte şehirsel fonksiyonlarda da gelişmeler olmuştur. Hizmet sektörünün ağırlıkta olduğu şehirde, sanayi alanında daha fazla yatırımın yapılmasıyla birlikte şehirsel kimlik kuvvetlenecektir.

ANAHTAR KELİMELER: Kadirli, Çukurova, Nüfus, Yerleşme, Ekonomi, Kırsal Fonksiyon, Şehirsel Fonksiyon

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

SUMMARY

Doctoral Thesis

The HUMAN and ECONOMIC GEOGRAPHY of the COUNTY of KADIRLI

Döndü ÜÇEÇAM KARAGEL

Fırat University
The Institute of Social Sciences
The Department of Geography

The county of Kadirli is located in the north of Osmaniye in Adana part of Mediterranien Region. The location of Kadirli which is fairly convenient for urban and agricultural life like Çukurova, caused it to be the centre of many civilizations in history; that it is at the cross of caravan routes gave way its becoming a commercial centre.

The land of Kadirli with its main lines exposes some physical conditions, including various morphological units with the plain base, rough slope planes, deep split valleys, fields of slope, ridges and hills among these valleys and with its high mountainous areas. So, the economic life of the people is shaped as a result of these physical conditions. For instance, in the plain area, where rich alluvial soil expands, agricultural activities especially planting and sawing come first among the other means of living. In the higher northern areas, where plant cover is abundant, means of life show themselves as forestry and stock farming, apart from agricultural activity.

The rural population of Kadirli in the Republic period has undergone four different periods in terms of specific aspects. These are: decrease between 1935-1940, rapid population increase between 1940-1965, pause between 1965-1980 and regular decrease between 1980-2000.

Unlike the rural population, the urban population has increased slowly between 1927-1965, but after 1965 it increased very rapidly. Kadirli was an agricultural town until 1960 but after, it has become a city having a prevalent function of service sector with the variation in urban functions and the developments especially in service sector. With the increase in population, the urban functions have also developed. The urban identity will become stronger provided that more investments are done in industry in the city where service sector is dominant.

KEY WORDS: Kadirli, Çukurova, Population, Location, Economy, Rural Function, Urban Function

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

İÇİNDEKİLER

ÖZET I
İÇİNDEKİLER III
ÖNSÖZ V
ŞEKİLLER LİSTESİ VI
TABLOLAR LİSTESİ VIII
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ XI

GİRİŞ

1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri 1
2. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve İzlenen Yöntem 8
3. Daha Önce Yapılmış Çalışmalar 13

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler 18
1.2. İklim Özellikleri 25
1.3. Hidrografik Özellikler 33
1.4. Toprak Özellikleri 40
1.5. Doğal Bitki Örtüsü Özellikleri 46

İKİNCİ BÖLÜM

KADİRLİ İLÇESİ'NİN NÜFUS COĞRAFYASI

2.1. Nüfus Miktarları, Oransal Artış ve Azalışlar 53
2.2. Nüfus Hareketleri 74
2.2.1. Doğumlar ve Ölümler 74
2.2.2. Göçler 76
2.2.2.1. İç Göçler 77
2.2.2.2. Dış Göçler 88
2.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri 98
2.3.1. Nüfusun Cins ve Yaş Yapısı 98
2.3.2. Nüfusun Eğitim Durumu 114
2.3.3. Nüfusun Sağlık Durumu 129
2.3.4. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri 137
2.4. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunlukları 147

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADİRLİ İLÇESİ'NİN YERLEŞME COĞRAFYASI

3.1. Yerleşmelerin Tarihi Gelişimi 167
3.2. Yerleşme Şekilleri ve Mesken Tipleri 182
3.2.1. Köy Altı Kır Yerleşmeleri 185
3.2.2. Köy Yerleşmeleri 214
3.2.3. Kasaba Yerleşmesi 239
3.2.4. Şehir Yerleşmesi 244
3.2.4.1. Konut Alanları 246
3.2.4.2. Resmi ve İdari Fonksiyon Alanları 253
3.2.4.3. Ekonomik Fonksiyon Alanları 254
3.2.4.3.1. İş ve Ticaret Alanları 254
3.2.4.3.2. Tarım Alanları 264
3.2.4.3.3. Sanayi Alanları 265
3.2.4.4. Sosyal ve Kültürel Fonksiyon Alanları 268
3.2.4.5. Diğer Fonksiyon Alanları 271

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADİRLİ İLÇESİ'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI

4.1. Genel Arazi Kullanımı ve Geçim Kaynakları 274
4.2. Tarımsal Faaliyetler 289
4.2.1. Ziraat 289
4.2.1.1. Ziraat Alanlarının Kullanılışı ve Üretim Durumu 289
4.2.1.2. Ziraat Alanlarının Parsel Büyüklükleri ve Mülkiyet Durumu 313
4.2.1.3. Tarımda Makine ve Alet Kullanımı 322
4.2.2. Hayvancılık 330
4.2.3. Ormancılık 345
4.3. Ticaret ve Sanayi 349
4.4. Diğer Ekonomik Faaliyetler 361
SONUÇ, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 366

KAYNAKÇA 382
ÖZGEÇMİŞ 395

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ÖNSÖZ

Kadirli İlçesi'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası adlı bu araştırma, 2002-2008 yılları arasında doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Kadirli ilçesi, Çukurova'da Osmaniye ilinin kuzeyinde yer almaktadır. Araştırmada coğrafya ilminin yöntem ve teknikleri kullanılarak, temel beşeri ve ekonomik faaliyetler ile doğal çevre koşullarının etkileşimi incelenmeye çalışılmış ve bu etkileşim, bilimsel çerçevede neden ve sonuçlar yönünden analiz edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma, giriş ve sonuç bölümleri dahil altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; araştırma alanının yeri, sınırları ve başlıca özellikleri, araştırmanın konusu, kapsamı, tezin hazırlanması aşamasında izlenen yöntem ve teknikler söz konusu edilmiştir. İkinci bölümde; ilçenin doğal çevre özellikleri, üçüncü bölümde; nüfus yapısı, dördüncü bölümde; yerleşmenin tarihi gelişimi ve yerleşme tipleri, beşinci bölümde; ekonomik coğrafya özellikleri ele alınmıştır. Altıncı ve son bölümde ise tezdeki her bir konudan elde ettiğimiz coğrafi sonuçlar saptanmış; ortaya çıkan sorunlar tespit edilerek bunlara, çözüm önerileri getirilmiştir.

Tez konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın bitimine kadar geçen süre içerisinde çalışmaya yön veren danışman hocam Yrd.Doç.Dr. Selçuk HAYLİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamın her aşamasında sıkıntılarımı paylaşan, görüşleri ve emeğiyle desteğini esirgemeyen eşim Hulusi KARAGEL'e, ayrıca tezimin jüri üyeliğini yapan hocam Prof.Dr. Saadettin TONBUL'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmanın başlangıcından bitimine kadar geçen sürede çeşitli bilgi, belge, doküman, harita, istatistik vb. gibi verilerin temin edilmesinde bana sağladıkları kolaylık ve içtenlik için Kadirli'deki tüm kamu kurum ve kuruluşları yöneticilerine ve personeline, köy anketleri ve arazi çalışmalarında yardımlarını esirgemeyen tüm köy muhtarlarına ve köy sakinlerine ayrı ayrı teşekkürlerimi ve minnettarlığımı sunmak isterim.

Çalışmalarımı içtenlikle destekleyen ve arazi gezileri boyunca bir an olsun beni yalnız bırakmayan babam Veli ÜÇEÇAM'a, ağabeyim Erkan ve kardeşim Kenan ÜÇEÇAM ile Abdullah ÜÇEÇAM'a, manevi desteğiyle her zaman yanımda olan anneme ayrıca teşekkür ediyorum.

Döndü ÜÇEÇAM KARAGEL

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ŞEKİLLER LİSTESİ

Giriş

Şekil: 1 Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası 3
Şekil: 2 Kadirli İlçesi ve Çevresinin Topoğrafya Haritası 4

1.Bölüm

Şekil: 1.1 Kadirli İlçesi ve Yakın Çevresinin Morfografya Haritası 20
Şekil: 1.2 Kadirli İlçesi ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası 21
Şekil: 1.3. Kadirli İlçesinde Belirli Tarihlerde Güneş Işınlarının Geliş Açıları ve Değişimi 26
Şekil: 1.4 Adana, Kadirli ve Kozan'ın Ortalama Sıcaklıklarının Seyri 28
Şekil: 1.5 Adana, Kadirli ve Kozan'ın Ortalama Yağış Değerlerinin Seyri 31
Şekil: 1.6 Araştırma sahasındaki karstik kaynakların yüzeye çıkış şekilleri 39
Şekil: 1.7 Kadirli İlçesi ve Çevresinin Toprak Haritası 43

2.Bölüm

Şekil: 2.1 Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'de Toplam Nüfusun Karşılaştırmalı Değişimi (1927–2000) 57
Şekil: 2.2 Kadirli İlçe Nüfusunun Gelişimi (1935–2000) 57
Şekil: 2.3 Türkiye, Adana, Osmaniye ve Kadirli Nüfuslarının Yıllık Artış Oranları ve Hızları 57
Şekil: 2.4 Kadirli İlçesi Kırsal Nüfusunun Gelişimi (1935–2000) 65
Şekil: 2.5 Kadirli Kırsal Nüfusunun Yıllık Artış Oranları ve Hızları (1935-2000) 65
Şekil: 2.6 Kadirli İlçesi Şehirsel Nüfusunun Gelişimi (1927–2000). 70
Şekil: 2.7 Kadirli Şehirsel Nüfusunun Yıllık Artış Oranları ve Hızları (1935-2000) 70
Şekil: 2.8 Türkiye, Adana, Osmaniye ve Kadirli İlçesinde Kırsal ve Şehirsel Nüfusların Karşılaştırmalı Gelişimi (1935–2000) 72
Şekil: 2.9 Araştırma Sahasında Nüfusun Cins Durumu (1935–2000) 99
Şekil: 2.10 Araştırma Sahasındaki Kırsal ve Şehirsel Nüfusun Cins Durumu (1935–2000) 100
Şekil: 2.11 Araştırma Sahasındaki Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Bileşimi (1990, 2000, 2005) 110
Şekil: 2.12 Araştırma Sahasındaki Nüfusun Yaş Bileşiminin Yıllara Göre Değişimi (1990, 2000, 2005). 113
Şekil: 2.13 Araştırma Sahasındaki Kırsal Nüfusun Yaş Bileşimi (1990, 2000, 2005) 112
Şekil: 2.14 Araştırma Sahasındaki Şehirsel Nüfusun Yaş Bileşimi (1990, 2000, 2005) 113
Şekil: 2.15 Araştırma Sahasındaki Toplam Nüfusun Yaş Bileşimi (1990, 2000, 2005). 113
Şekil: 2.16 Kadirli İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Durumu (1985, 1990, 1997, 2000). 118
Şekil: 2.17 Kadirli İlçesi Kırsal Kesiminde Nüfusun Eğitim Durumu (1990, 2000). 120
Şekil: 2.18 Kadirli İlçesindeki Taşımalı Eğitim Merkezleri ve Taşınan Okullar (2007) 126
Şekil: 2.19 Kadirli İlçesindeki Sağlık Ocakları ve Etki Sahası (2007) 135
Şekil: 2.20 Kadirli İlçe Merkezinde Faal Olan ve Olmayan Nüfus Oranları (1985, 1990, 2000). 138
Şekil: 2.21 Kadirli İlçe Merkezi Nüfus Piramidi (2000) 139
Şekil: 2.22 Kadirli İlçe Merkezinde Faal Olmayan Nüfusun Faal Olmama Nedenleri (1985, 1990, 2000). 140
Şekil: 2.23 Kadirli İlçesi Kırsal Kesiminde Faal Olan ve Faal Olmayan Nüfus Oranları (1990, 2000) 141
Şekil: 2.24 Kadirli İlçesi Kırsal Kesiminde Nüfusun Faal Olmama Nedenleri (1990, 2000). 142
Şekil: 2.25 Kadirli İlçe Merkezinde Ekonominin Sektörel Karakteri (1990, 2000). 143
Şekil: 2.26 Kadirli İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (1990, 2000) 143
Şekil: 2.27 Kadirli İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (1990, 2000) 145

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 2.28 Kadirli İlçesi Kırsal Kesiminde Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (1990, 2000). 147
Şekil: 2.29 Kadirli İlçesi'nde Kırsal Nüfusun Dağılışı Haritası (1935) 151
Şekil: 2.30 Kadirli İlçesi'nde Kırsal Nüfusun Dağılışı Haritası (1965) 153
Şekil: 2.31 Kadirli İlçesi'nde Kırsal Nüfusun Dağılışı Haritası (2000) 154
Şekil: 2.32 Kadirli İlçesi Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Haritası (1935) 160
Şekil: 2.33 Kadirli İlçesi Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Haritası (1965). 163
Şekil: 2.34 Kadirli İlçesi Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Haritası (2000). 164

3.Bölüm

Şekil: 3.1 Sülemiş Tepesi ve Milli Eğitim Çamlığı'nın Kadirli İlçe Merkezindeki Konumu (2007)..... 171
Şekil: 3.2 Kadirli'nin Tarihi Gelişimi 174
Şekil: 3.3 Kadirli İlçesi'nde Yerleşmelerin Dağılışı Haritası (2007) 184
Şekil: 3.4 Kadirli İlçesi'nde Yaylaların Dağılışı ve Yaylacılık Etki Sahası (2007) 191
Şekil: 3.5 Bağdaş Yaylası'nın Ticaret Sahası (2005). 196
Şekil: 3.6 Osman Saygılı Çiftliği'nin Yerleşim Planı 206
Şekil: 3.7 Kadirli İlçesi'nde Yükselti Basamağına Göre Yerleşmelerin Dağılışı..... 218
Şekil: 3.8. Kadirli İlçesi'nde Değişik Yerleşme Formlarına Sahip Köyler 222
Şekil: 3.9. Azaplı ve Hardallık Göçmen Mahallelerinde Bulunan Konutların Yerleşim Planı 233
Şekil: 3.10. Akköprü Köyü Merkez Mahallede Bulunan İki Katlı Mesken Planı Örneği 235
Şekil: 3.11. Hardallık Köyü Merkez Mahallede Bulunan Yeni Bir Mesken Planı Örneği..... 235
Şekil: 3.12. Mecidiye Köyü Yenimahalle'de Devlet Tarafından Yaptırılan Afet Konutları Planı..... 236
Şekil: 3.13. Topraktepe Köyü Karalar Mahallesinde İki Katlı Mesken Planı 237
Şekil: 3.14. Değirmendere Köyü Teknetaş Mahallesinde Konut Planı Örneği 238
Şekil: 3.15. Faydalı Köyü Sınırları İçerisinde Kalan Çukurköprü İş ve Ticaret Sahasının Krokisi. 241
Şekil: 3.16. Yoğunoluk Kasabası Merkezi İş Sahası ve Yakın Çevresinin Krokisi. 243
Şekil: 3.17. Kadirli'nin Genel Arazi Kullanımı (2007)..... 245
Şekil: 3.18. Bağ Mahallesi'nde Yer Alan Bulgaristan ve Selanik Göçmenlerine Ait Bir Ev Planı 2006). ... 252
Şekil: 3.19. Kadirli'nin Merkezi İş Sahası Haritası..... 258
Şekil: 3.20. Kadirli'de Mahallelere Göre Ticarethanelerin Bölünüşü (2005). 263
Şekil: 3.21. Kadirli'de Tarım Arazilerinin Mahallelere Bölünüşü (2005) 265

4.Bölüm

Şekil: 4.1. Kadirli İlçesi ve Çevresinin Arazi Sınıfları Haritası. 276
Şekil: 4.2. Kadirli İlçesi Arazisinin Kullanım Türlerine Bölünüşü (2006) 278
Şekil: 4.3. Kadirli İlçesinin Genel Arazi Kullanım Haritası (2006)..... 281
Şekil: 4.4. Kadirli İlçesi Köylerinde Geçim Kaynakları 286
Şekil: 4.5. Kadirli İlçesinde Ziraat Alanlarının Kullanım Türlerine Bölünüşü (2006)..... 289
Şekil: 4.6. Kadirli İlçesi Köylerinde Mısır, Zeytin, Yerfıstığı ve Turp Üretimi Yapılan Köyler (2006)..... 295
Şekil: 4.7. Akköprü Köyü'nün Arazi Kullanım Haritası (2005) 303
Şekil: 4.8. Akköprü Köyü Arazi Bölünüşü (2005)..... 303
Şekil: 4.9. Kesikkeli Köyü'nün Arazi Kullanım Haritası (2005) 304
Şekil: 4.10. Kesikkeli Köyü Arazi Bölünüşü (2005)..... 304
Şekil: 4.11. Kümbet Köyü'nün Arazi Kullanım Haritası (2005) 305
Şekil: 4.12. Kümbet Köyü Arazi Bölünüşü (2005) 306
Şekil: 4.13. Bekereci Köyü'nün Arazi Kullanım Haritası (2005) 306
Şekil: 4.14. Bekereci Köyü Arazi Bölünüşü (2005)..... 308
Şekil: 4.15. Çiğdemli Köyü'nün Arazi Kullanım Haritası (2005) 309

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 4.16. Çiğdemli Köyü Arazi Bölünüşü (2005) 310
Şekil: 4.17.a-b-c-d. Tahta Köyü Arazi Kullanım Haritası (2005) 311
Şekil: 4.18. Tahta Köyü Arazi Bölünüşü (2005) 312
Şekil: 4.19. Akköprü Köyü'nün Mülkiyet Durumu (2005) 315
Şekil: 4.20. Kesikkeli Köyü'nün Mülkiyet Durumu (2005) 316
Şekil: 4.21. Çiğdemli Köyü'nün Mülkiyet Durumu (2005) 317
Şekil: 4.22. Tahta Köyü'nün Mülkiyet Durumu (2005) 318
Şekil: 4.23. Yıllara Göre Kadirli'de İş Yerlerinin Gelişimi (1959-2005). 352
Şekil: 4.24. Yıllara Göre Kadirli'de İmalathane Sayılarının Seyri (1954-2005) 355

TABLOLAR LİSTESİ

1.Bölüm

Tablo: 1.1. Bulundukları Morfoğrafik Birimlere Göre Araştırma Sahasındaki Yerleşmeler..... 18
Tablo: 1.2. Adana, Kadirli, Kozan, Düziçi ve Osmaniye'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri .. 28
Tablo: 1.3 Adana, Kadirli, Kozan ve Seçilmiş Diğer İstasyonların Aylık ve Yıllık Ortalama Yağış Değerleri31

2.Bölüm

Tablo: 2.1. Kadirli'nin Cumhuriyet Öncesinde Nüfusu ve Hane Sayıları (1525–1914)..... 53
Tablo: 2.2. Kadirli İlçesi Kırsal Nüfusu (1876).. 54
Tablo: 2.3. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Toplam Nüfusları (1927–2000) ... 56
Tablo: 2.4. Türkiye, Osmaniye Merkez İlçe ve Kadirli'nin Toplam Nüfus Yıllık Artış Oranları (%) (1927–2000) 56
Tablo: 2.5. Türkiye, Adana, Osmaniye ve Kadirli'nin Toplam Nüfus Yıllık Artış Hızları (1927–2000)..... 56
Tablo: 2.6. 1945 ve 1950 Yıllarında İlçe Dışından Gelen Nüfus..... 9
Tablo: 2.7. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Kırsal Nüfusları (1927-2000) 64
Tablo: 2.8. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Kırsal Nüfus Yıllık Artış Oranları (%) (1927-2000) 64
Tablo: 2.9. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Kırsal Nüfus Yıllık Artış Hızları (‰) (1927-2000) 64
Tablo: 2.10. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Şehir Nüfusları (1927–2000) 69
Tablo: 2.11. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Şehir Nüfus Yıllık Artış Oranları (%) (1927–2000). 69
Tablo: 2.12. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Şehir Nüfus Yıllık Artış Hızları (‰) (1927–2000). 69
Tablo: 2.13. Kadirli Kırsal Kesiminde Morfografik Ünitelere Göre Doğumlar ve Doğurganlık Oranları (2000–2005)..... 75
Tablo: 2.14. İlçe Dışından Kadirli İlçesine Yönelik İç Göçler (1940–1980)..... 81
Tablo: 2.15. Kadirli İlçesi Kırsalından Kentlere Yönelik İç Göçler (1975-1980). 86
Tablo: 2.16. Kadirli İlçesi Kırsalından Kentlere Yönelik İç Göçler (1980–2000)..... 87
Tablo: 2.17. Bulgaristan'dan Kadirli Köylerine Yönelik Dış Göçler (1951)..... 92
Tablo: 2.18. Kadirli İlçesinden Yabancı Ülkelere Yönelik Dış Göçler (1960–1980)..... 95
Tablo: 2.19. Kadirli İlçesinden Yabancı Ülkelere Yönelik Dış Göçler (1980–2000)..... 96
Tablo: 2.20. Araştırma Sahasında Nüfusun Cins Yapısı ve Cins Oranları (1935–2000)..... 99
Tablo: 2.21. Araştırma Sahasında Kırsal ve Şehirsel Nüfusun Cins Yapısı ve Oranları (1935–2000)..... 100
Tablo: 2.22. Araştırma Sahasında Cins Miktarına Göre Farklı Özellikler Gösteren Köyler (1935–2000)... 101
Tablo: 2.23. Araştırma Sahasındaki Kırsal, Şehirsel ve Toplam Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Bileşimi (1990, 2000 ve 2005) 105

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.24. Türkiye Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Bileşimi (1990 ve 2000) 105
Tablo: 2.25. Araştırma Sahasındaki Kırsal, Şehirsel ve Toplam Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Bileşimi (1990, 2000, 2005). 109
Tablo: 2.26. Araştırma Sahasının Kırsal Kesiminde Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Sayıları (1960, 1980).115
Tablo: 2.27. Araştırma Sahasının Kırsal Kesimindeki İlkokullar, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1960, 1980)115
Tablo: 2.28. Kadirli İlçe Merkezinde Cinsiyete Göre Eğitim Durumu (1985). 117
Tablo: 2.29. Kadirli İlçesi Kırsalında Cinsiyete Göre Eğitim Durumu (1990). 119
Tablo: 2.30. Kadirli İlçe Merkezinde Cinsiyete Göre Eğitim Durumu (1990) 120
Tablo: 2.31. Kadirli İlçe Merkezinde Cinsiyete Göre Nüfusun Eğitim Durumu (1997) 121
Tablo: 2.32. Kadirli İlçesi Kırsalında Cinsiyete Göre Nüfusun Eğitim Durumu (2000) 121
Tablo: 2.33. Kadirli İlçe Merkezinde Cinsiyete Göre Nüfusun Eğitim Durumu (2000). 122
Tablo: 2.34. Kadirli İlçesindeki Eğitim Kurumları ve Cinsiyete Göre Öğrenci Sayıları (2007). 123
Tablo: 2.35. Kadirli İlçesinde Taşımalı Eğitim Sistemine Göre Okul ve Öğrenci Sayıları (2007)..... 125
Tablo: 2.36. Araştırma Sahasındaki Sağlık Kurum ve Kuruluşları (2007) 134
Tablo: 2.37. Araştırma Sahasındaki Sağlık Kurum ve Kuruluşları Sağlık Personeli Durumu (2007)..... 134
Tablo: 2.38. Araştırma Sahasındaki Sağlık Kurum ve Kuruluşların Kayıtlarına Göre En Çok Görülen Hastalıklar (2006) 136
Tablo: 2.39. Kadirli İlçe Merkezinde 12 Yaş ve Üzerinde Faal Olan ve Faal Olmayan Nüfus Miktarları ve Oranları (1985-1990-2000)..... 138
Tablo: 2.40. Kadirli İlçe Merkezinde Faal Olmayan Nüfusun Faal Olmama Nedenleri (1985-1990-2000) 140
Tablo: 2. 41. Kadirli Kırsal Kesiminde 12 Yaş ve Üzerinde Faal Olan ve Faal Olmayan Nüfus Miktarları ve Oranları (1990–2000). 141
Tablo: 2.42. Kadirli İlçesi'nde Kırsal Kesimde Faal Olmayan Nüfusun Faal Olmama Nedenleri (1990–2000). 142
Tablo: 2.43. Kadirli İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Sektörlere ve İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (1990–2000). 144
Tablo: 2.44. Kadirli İlçesi Kırsal kesiminde Çalışan Nüfusun Sektörlere ve İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (1990–2000) 146
Tablo: 2.45. Kadirli İlçesi Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (2000)..... 149
Tablo: 2.46. 1935 Yılı Kadirli İlçesi Köylerinin Nüfus Yoğunlukları (Kişi/Km²) 158
Tablo: 2.47. 1965 Yılı Kadirli İlçesi Köylerinin Nüfus Yoğunlukları (Kişi/Km²) 162
Tablo: 2.48. 2000 Yılı Kadirli İlçesi Köylerinin Nüfus Yoğunlukları (Kişi/Km²) 162

3.Bölüm

Tablo: 3.1 1525-1526 Yılı Kanuni Dönemi Tapu Tahrir Defterine Göre Kars-ı Maraş'ın Mahalleleri 172
Tablo: 3.2 1562-1563 Yılı Kanuni Dönemi Tapu Tahrir Defterine Göre Kars-ı Maraş'ın Mahalleleri 173
Tablo: 3.3 1865'deYeniden Kurulan Kadirli'nin Mahalleleri ve Günümüzde Bulundukları Konumu 176
Tablo: 3.4. Araştırma Sahasındaki Yerleşme Şekilleri ve Yerleşmelerin Yer Aldığı Morfografik Ünitelere Göre Dağılışı 183
Tablo: 3.5. Kadirli İlçesi'nde Yer Alan Yayla Yerleşmeleri ve Etki Sahası İle Hane Sayıları (2007). 190
Tablo: 3.6. Kadirli İlçe Sınırları Dışında Gidilen Yayla Alanları ve Toplam Hane Sayıları (2007) 192
Tablo: 3.7 Kadirli İlçesi'nde Yaz Mevsiminde Yayla Alanı Olarak Kullanılan Mahalle Yerleşmeleri 193
Tablo: 3.8. Göller Pazarında Satış Yapan Pazarcı Sayıları (2005) 200
Tablo: 3.9. Kadirli İlçesi'nde Çiftlik Yerleşmeleri (2008). 203
Tablo: 3.10. Kadirli İlçesi'nde Mahalle Haline Gelmiş Çiftlik Yerleşmeleri, Bağlı Oldukları Köyler ve Hane Sayıları (2008). 204
Tablo: 3.11. Kadirli İlçesi'nde Bulunan Mezraa Yerleşmeleri 208
Tablo: 3.12. Kadirli İlçesi Köyleri, Bağlıları ve Hane Sayıları (2007) 211
Tablo: 3.13. Araştırma Sahasında Adını Herhangi Bir Bağlısından Almayan Köyler. 212

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 3.14. Kadirli İlesi Kasaba ve Köylerine Bağlı Mahalle Sayıları 213
Tablo: 3.15. Yükselti Kademelerine Göre Kadirli İlçesinde Yer Alan Köyler 216
Tablo: 3.16. Araştırma Sahasındaki Köylerin Arazide Bulundukları Konum 221
Tablo: 3.17. Kadirli İlçesi Kasaba ve Köylerinin Hane Sayıları (2004) 225
Tablo: 3.18. Araştırma Sahasındaki Şehir, Kasaba ve Köy Yerleşmelerinin Nüfusları (2000). 225
Tablo: 3.19. Kadirli İlçesi Köylerinde Meskenlerin Yapısal Özellikleri (1980) 229
Tablo: 3.20. Kadirli İlçesi Köylerinde Meskenlerin Yapısal Özellikleri (2004) 229
Tablo: 3.21. Kadirli İlçesi'nde Yoğunoluk Kasaba Yerleşmesinin Nüfus Gelişimi (1935-2000) 242
Tablo: 3.22. Kadirli'de Şehir İçi Arazi Kullanım Durumu (2005). 244
Tablo: 3.23. Kadirli'de Konutların Mahallelere Göre Dağılışı ve Yoğunluğu (2000) 249
Tablo: 3.24. Kadirli'de Yerleşik Nüfus, Hane Halkı Sayısı ve Büyüklüğü (1985-2000). 249
Tablo: 3.25. Kadirli'de Yer Alan Perakende Ticaret İşletmeleri (2000-2005) 257
Tablo: 3.26. Kadirli'de Yer Alan Büyük Ticaret Kapsamındaki İşletmeler (2000-2005) 257
Tablo: 3.27. Kadirli'de Yer Alan Sanayi Tesisleri (2005). 259
Tablo: 3.28. Kadirli'de Yer Alan Küçük Sanayi ve İmalathaneler (2000-2005). 259
Tablo: 3.29. Kadirli'de Yeme-İçme-Dinlenme-Eğlenme ve Büro Hizmeti İle Bankalar ve Sigorta Acenteleri (2000-2005). 260
Tablo: 3.30. Kadirli'de Yer Alan Ulaşımla İlgili Ticaret ve Sanat İşletmeleri İle Ulaşım Hizmeti ve Sağlık Hizmeti Veren İşletmeler (2000-2005). 261
Tablo: 3.31. Kadirli'deki Ticarethanelerin Mahallelere Göre Dağılışı (2005) 262
Tablo: 3.32. Kadirli'de Arazi Miktarı ve Kullanım Durumu (2005). 264
Tablo: 3.33. Küçük Sanayi Sitesi'nde Yer Alan Ticarethaneler (1972, 2000, 2005) 266

4.Bölüm

Tablo: 4.1. Kadirli İlçesi'nde Arazinin Verimlilik Sınıflarına Dağılışı (2006) 275
Tablo: 4.2 Kadirli İlçesi Arazisinin Kullanım Türlerine Dağılışı (2006) 278
Tablo: 4.3 Kadirli İlçesi Köylerinde Orman, Funda, Ağaçlandırma Alanı Miktarları (2006). 279
Tablo: 4.4 Kadirli İlçesi Köylerinde Sulu Tarım Alanı Miktarları (2006) 279
Tablo: 4.5 Kadirli İlçesi Köylerinde Kuru Tarım Alanı Miktarları (2006) 282
Tablo: 4.6 Kadirli İlçesi Köylerinde Mera Alanı Miktarları (2006)... 284
Tablo: 4.7 Kadirli İlçesinde Ziraat Alanlarının Kullanım Türlerine Göre Miktarları (2006) 289
Tablo: 4.8 Kadirli İlçesi'nde Yıllara Göre Bazı Ürünlerin Ekim Alanı ve Üretim Miktarları (1991-2007). 290
Tablo: 4.9 Kadirli İlçesi'nde I. ve II. Ürün Mısır, Yerfıstığı ve Soya Ekim Alanları (ha) (2000-2007) 293
Tablo: 4.10 Kadirli İlçesi'nde I. ve II. Ürün Mısır, Yerfıstığı ve Soya Üretimleri (Ton) (2000-2007) 293
Tablo: 4.11 Kadirli İlçesi'nde Mısır, Yerfıstığı, Zeytin ve Turp Yetiştiriciliği Yapılan Köyler (2006) 294
Tablo: 4.12 Kadirli İlçesi'nde Yıllara Göre Sebze Üretimi (Ton) 298
Tablo: 4.13 Kadirli İlçesi'nde Yıllara Göre Sebze Ekim Alanları (ha) 298
Tablo: 4.14 Kadirli İlçesi'nde Yıllara Göre Meyve Ekim Alanları (ha) 300
Tablo: 4.15 Kadirli İlçesi'nde Meyve Ağacı Sayısı ve Üretim Miktarı (2007) 300
Tablo: 4.16 Akköprü Köyü Arazi Bölünüşü-2005 303
Tablo: 4.17 Kesikkeli Köyü Arazi Bölünüşü-2005 304
Tablo: 4.18 Kümbet Köyü Arazi Bölünüşü-2005 305
Tablo: 4.19 Bekereci Köyü Arazi Bölünüşü-2005 308
Tablo: 4.20 Çiğdemli Köyü Arazi Bölünüşü-2005 309
Tablo: 4.21 Tahta Köyü Arazi Bölünüşü-2005 312
Tablo: 4.22. Araştırma Alanında Mülkiyet Gruplarına Göre Tarımsal İşletme Büyüklükleri (dekar) (1981)314
Tablo: 4.23 Araştırma Alanında Köyler İtibariyle Tarımsal İşletme Büyüklükleri (dekar) (1981). 320
Tablo: 4.24 Araştırma Sahasında Yıllara Göre Tarımsal Araç ve Gereç Durumu (1964-2005) 325

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 4.25 Araştırma Sahasındaki Köylerin Tarımsal Araç ve Gereç Durumu (2004)..... 327
Tablo: 4.26 Araştırma Sahasındaki Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvan Varlığının Yıllara Göre Değişimi (1964-2005)..... 333
Tablo: 4.27 Kadirli İlçesi Köylerinin Hayvan Varlığı (1995, 2001, 2004)..... 337
Tablo: 4.28 Araştırma Sahasında Besi ve Süt Üretimi Faaliyetlerine Göre Hayvancılık İşletmelerinin Durumu (1992, 2004). 338
Tablo: 4.29 Araştırma Sahasında Küçük ve Büyükbaş Hayvansal Ürün Üretimi (1996-2004)..... 340
Tablo: 4.30 Araştırma Sahasında Kümes Hayvanları Yetiştiriciliği ve Tavuk Yumurtası Üretiminin Yıllar Göre Dağılımı (1991-2005)..... 342
Tablo: 4.31 Araştırma Sahasındaki Arıcılık Faaliyetleri ve Ürünleri (1990-2005) 345
Tablo: 4.32 Yıllara Göre Kadirli'de Yer Alan İş Yeri Sayısı (1868-2005). 351
Tablo: 4.33 Yıllara Göre Kadirli İlçe Merkezindeki İş Yerlerinin Gelişimi ve İş Yeri Türü (1949-2005)... 352
Tablo: 4.34 Kadirli İlçe Merkezindeki İş Yerlerinin Türler İtibariyle Dağılımı (2000-2005). 354
Tablo: 4.35 Kadirli'de Yer Alan Küçük Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (2000, 2005)..... 356
Tablo: 4.36 Karatepe Kilim Kooperatifi Bünyesinde Bulunan Tezgâh Sayısı (2004)..... 363

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

1.Bölüm

Foto: 1.1 150-500 metreler arasında dalgalı topografya üzerindeki yerleşmelerden görüntüler. 23
Foto: 1.2 Araştırma sahasının kuzeyindeki dağlık alanlarda oluşmuş erime şekilleri 24
Foto: 1.3 Savrun çayından görüntüler..... 34
Foto: 1.4 Kadirli'de nüfusun kalabalık olduğu Savrun çayı çevresi 34
Foto: 1.5 Aslantaş Baraj Gölü'nden görüntüler 37
Foto: 1.6 Değirmendere köyü merkez mahallesinde kurulmuş küçük bir hidroelektrik santral..... 38
Foto: 1.7 Koçlu köyü sınırları içinde bulunan Kokar Şifalı Suları..... 40
Foto: 1.8 1000 m nin üstündeki alanlarda görülen köknar, karaçam, sedir türleri 49
Foto: 1.9 Orman kesim alanlarından görüntüler. 50
Foto: 1.10 Araştırma sahasının doğusunda devlet tarafından ağaçlandırılmış alanlar 51
Foto: 1.11 Ova köylerinin hemen hepsinde rastlanan diken inciri..... 52

2.Bölüm

Foto: 2.1 Mecidiye köyündeki tarım işçilerinin kaldığı çadırlardan bir görünüş 84
Foto: 2.2 Kadirli ilçesi kırsal kesimindeki taşımalı eğitim merkezleri. 127
Foto: 2.3 Biltepe ve Serhat Koleji'nden görüntüler. 128
Foto: 2.4 Karakütük köyü sınırları içinde yer alan şehir çöplüğü 131
Foto: 2.5 Kadirli ilçesinde en kalabalık nüfuslu köylerin bulunduğu engebeli sahalar..... 156

3.Bölüm

Foto: 3.1. Kadirli ve çevresinde ilk yerleşim alanlarından biri olan Karatepe'deki kazı alanı 169
Foto: 3.2 Sülemiş Tepesi ve Milli Eğitim Çamlığı'ndan görüntüler..... 171
Foto: 3.3. Tarihi Alacami harabesinden görüntüler (2001)..... 172
Foto: 3.4. Cemal Paşa Köprüsü ve köprünün doğusunda yer alan yerleşim alanından görüntüler 177
Foto: 3.5. Kadirli'de yerleşimin nüvesini oluşturan Alacami ve çevresi yerleşimi (1927). 178
Foto: 3.6. Koçlu ve Göztaşı köyleri arasındaki bir sahada konuşlanmış olan hayvancılardan görüntüler. 188
Foto: 3.7. Zirai aktivitelerin yapıldığı Tuvaras, Alipaşa, Bostanlık, Kınalıgedik yaylalarından görüntüler . 190
Foto: 3.8. Yoğunoluk, Değirmendere ve Tahta köylerinin yayla alanı olarak kullanılan bazı mahalleleri ... 193
Foto: 3.9. Çanakpınarı, Bostanlık, Beşoluk yaylalarında yer alan naylon çadır örnekleri 194

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 3.10. Eski meskenlere örnek teşkil eden ahşap baraka ev örnekleri. 195
Foto: 3.11. Yaylaların hemen hepsinde kullanılan briket duvar ve sac örtülü meskenler 196
Foto: 3.12. Kadirli ilçesindeki en önemli sayfiye yaylalarından biri olan Bağdaş yaylası 197
Foto: 3.13. Bağdaş yaylasında kurulan pazar alanı 198
Foto: 3.14. Göller yaylasında kurulan pazar alanı. 199
Foto: 3.15. Akarca yaylasından görüntüler 200
Foto: 3.16. Araştırma sahasındaki yayla yerleşmelerinde su ihtiyacının karşılandığı yerler 202
Foto: 3.17. Yeniköy'de bulunan Osman Saygılı Çiftliği'nden görüntüler.. 207
Foto: 3.18. Yükseltisi 500 metrenin üzerinde olan engebeli topografyaya sahip yerleşme üniteleri 219
Foto: 3.19. Kadirli ilçesi köylerinde "Huğ" olarak isimlendirilen mesken örnekleri 228
Foto: 3.20. Kadirli ilçesi köylerinde iki katlı mesken örnekleri 230
Foto: 3.21. Taş mesken görüntüleri 231
Foto: 3.22. Yörede insanların Çardak veya Taka olarak isimlendirdikleri mesken eklentileri 232
Foto: 3.23. Kadirli ilçesinde, Selanik göçmenlerinin bulunduğu yerleşmeler 234
Foto: 3.24. Göçmen fırınlarından görüntüler. 234
Foto: 3.25. Topraktepe köyünde iki katlı mesken görüntüleri 237
Foto: 3.26. Çukurköprü köyünden görüntüler 242
Foto: 3.27. Yoğunoluk kasabasından görüntüler 243
Foto: 3.28. Savrun çayı doğusunda yer alan ve Huğ olarak tabir edilen evlerden bir görüntü. 247
Foto: 3.29. Pazar mahallesinde yer alan "Huğ" evlerden görünümler. 250
Foto: 3.30. Şehirde yer alan ahşap karkaslı taş meskenlerden görünümler. 251
Foto: 3.31. Uzunçarşı Caddesi'nin her iki tarafında gelişmiş olan merkezi iş sahasından görünümler 255
Foto: 3.32. Kadirli'deki sanayi tesislerinden görüntüler 267
Foto: 3.33. Kadirli'de yer alan Maarif Çamlığı ile Sülemiş Tepesi'nin eski ve yeni görüntüleri 272

4.Bölüm

Foto: 4.1 Elbistanlı köyünde sulama yapılan alanlardan görüntüler 280
Foto: 4.2 Cığcık, Mehedinli, Mezretli köylerinde kuru ziraat alanları 283
Foto: 4.3 Değirmendere köyünde yetiştirdiği ürününü satmak için Maksutoluğu yaylasına giden köylü. ... 288
Foto: 4.4 Araştırma sahasının kuzeyinde tahıl tarımının yapıldığı polye ve uvala tabanlarından görüntüler.291
Foto: 4.5 Mehedinli ve Mezretli köylerinde mısır ve pamuk tarlalarından görüntüler 293
Foto: 4.6 Çukurköprü, Halitağalar, Kesikkeli ve Tozlu köylerinde tarım alanları. 296
Foto: 4.7 Mecidiye köyünde çalışmak için Urfa'dan gelen tarım işçileri ve kaldıkları çadırlar. 297
Foto: 4.8 Aşağı Çiyanlı köyünde karpuz tarlası ve bekçi kulübesinden görüntüler 299
Foto: 4.9 Bahadırlı ve Mezretli köylerinde zeytin bahçesi görüntüsü. 301
Foto: 4.10 Bekereci köyünde sulamalı tarımın yapıldığı alanlar 308
Foto: 4.11 Çiğdemli köyünden görüntüler. 310
Foto: 4.12 Tahta köyünden görüntüler. 313
Foto: 4.13 Harkaçtığı köyünde bulunan besi ahırından görüntüler. 341
Foto: 4.14 Çiğdemli ve Aydınlar köyünde bulunan tavuk çiftliklerinden görüntü. 342
Foto: 4.15 Ormancılık faaliyetlerinin yapıldığı köylerden görüntüler 348
Foto: 4.16 Karatepe Kilim Kooperatifi binası ve kilim tezgâhlarından görüntüler 363
Foto: 4.17 Kızyusuflu Köyü Su Sporları Merkezi"nden görüntüler. 364

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

GİRİŞ

1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri

Kadirli ilçesi, Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde, Türkiye'nin en büyük alüvyal ovasını oluşturan Çukurova'nın kuzeydoğu kısmında yer almaktadır. İlçe, Orta Toroslar ile Amanos dağlarının kesişme alanında, Osmaniye ilinin kuzeyinde bulunmaktadır (Şekil: 1).

Araştırma sahası; doğusunda Andırın ve Düziçi, batısında Sumbas ve Kozan, güneyinde Osmaniye ili ve kuzeyinde ise Feke ve Saimbeyli ilçelerinin sınırları ile çevrilidir (Şekil: 1). Bu saha içerisinde yükselti, güneybatıda en düşük 32 m ile kuzeyde en yüksek 2230 m'ler arasında değişir. Araştırma sahasında, farklı morfografik birim ve kademelerde yer alan 59 köy, 1 kasaba ve şehir yerleşmesi yer almaktadır. Nitekim güneybatı-kuzeydoğu doğrultulu bu alan üzerinde yaklaşık 2198 m'lik yükselti farkı bulunmakta ve ova tabanından dağ zirvesine kadar arada pek çok morfolojik birime rastlanmaktadır. Araştırma sahasının ilçe sınırlarının belirlenmesinde büyük ölçüde yüzey şekillerinin konumu ve doğrultusu belirleyici olmuştur. Buna göre:

Kuzey sınırının belirlenmesinde, ilçenin kuzeybatı köşesinde yer alan 2230 m yükseltideki Gezit Dağı zirvesinden doğuya doğru Turna Dağı üzerinde 1811 metredeki Karakuş Tepesi ve 2285 metrede yer alan Akçadağ Tepesi belirleyici noktalar olmuşlardır (Şekil: 2). Akçadağ Tepesi'nden güneye doğru inen ilçenin doğu sınırı, 1422 m yükseltideki Erikli Tepe üzerinden Tahta Deresi'ne inmektedir. Çokak yöresinden gelen Karasu ile Andırın'ın kuzey kesimlerinden gelen Keşiş dereleri, Tahta Deresi ile birleşerek Keşiş Suyu'nu oluşturmaktadır. Dolayısıyla Tahta Deresi'nden Keşiş Suyu adıyla güneye doğru devam eden doğu sınır, bu akarsuyu takiben Aslantaş Baraj Gölü'ne kadar ulaşır. Baraj gölünün sınır teşkil ettiği sahadan itibaren, 638 m yükseltiye sahip Karatepe ve aynı adla anılan köy yerleşmesi ilçeye dahil olur (Şekil: 2).

Aşağı Bozkuyu köyü güneyinden çeşitli sırt ve tepeleri izleyerek batıya doğru ilerleyen ilçenin güney sınırı, Tatarlı köyünü ilçe arazisine aldıktan sonra güneye yönelerek Ceyhan nehrine birleşir ve ilçenin güneybatı köşesine kadar ilerler. Savrun Çayı talveg hattını izleyerek batıya doğru devam eden ilçe sınırı bu bölümde Kesikkeli ve Mecidiye köylerini kapsar. İlçenin güney sınırı Savrun ve Sumbas çaylarının Ceyhan Nehri'ne döküldüğü su kavşağında sona erer. Kuzeye doğru Sumbas Çayı'nı izleyen batı sınır, Anavarza Tepesi'nin doğu yamaçlarını izleyerek Tozlu ve Tekeli köyleri ile daha kuzeyde Çukurköprü, Akköprü, Çaygeçit ve Hardallık köylerini ilçeye dahil eder. Bu noktadan doğuya doğru yönelerek köy sınırlarını izleyen ilçe sınırı, Kabayar köyü kuzeyinde bir süre Kesik Suyu vadisini izler. Sumbas ilçe merkezi güneyinden Tekeçöklü Dağı'nın sırt ve tepelerini izleyerek Savrun çayı'nın kollarından biri olan Balıklıağ Deresi'ne inen ilçenin batı sınırı, bu noktadan kuzeye doğru yönelir. Kuzeye

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

doğru Tekeçöklü Dağı, Ericek Dağı ve Çiçekli Dağ'ın zirvelerini takiben, Gezit Dağı doruk noktasında son bulur (Şekil: 2).

Araştırma sahası, karakteristik bir Akdeniz iklimine sahiptir. Buna bağlı olarak yazları sıcak ve kurak, kışları serin ve yağışlıdır. Ancak denize uzaklık, yüzey şekilleri ve yükselti gibi faktörlerin etkisiyle kıyı kesimlerine oranla farklılık gösterir. Nitekim Kadirli ilçesi kıyıya güneybatısında yaklaşık 50 km. kuzeydoğusunda 120 km uzaklıkta ve 32 - 2230 metreler arasında değişen yükseltiler arasında bulunmaktadır (Şekil: 2).

Araştırma sahasının güneybatısını oluşturan ovalık alan, ince taneli, kalın tabakalı alüvyal topraklardan oluşur. Bu topraklar tarımsal potansiyel açısından oldukça önemlidirler. Dağlık ve tepelik alanlar ise, kahverengi orman topraklarıyla örtülüdür. Bu toprakların da özellikle tahıl tarımı açısından önemi büyüktür. Kadirli ilçesindeki ovalık arazi esas itibariyle Savrun çayı, Kesik suyu, Sumbas çayı ve kollarının Toros dağlarından taşıdıkları unsurların bu kısımda birikmesi sonucunda meydana gelmiştir.

Kadirli yöresi insanlık tarihinin en eski zamanlarından itibaren insan topluluklarının dikkatini çekmiş, fiziki coğrafya şartları yanında iktisadi ve sosyal şartların yerleşme bakımından arz ettiği durum; bu bölgenin tarihin en eski zamanlarından beri bir takım yerleşme merkezlerinin odak noktası olmasını sağlamıştır (Karaboran 1996, s.11). Ovanın düz ve geniş alüvyal topraklarının kolay işlenebilmesi ve bu topraklardan bol ürün alınması bu sahanın tarih boyunca farklı insan guruplarının sürekli savaş alanı haline gelmesine sebep olmuştur.

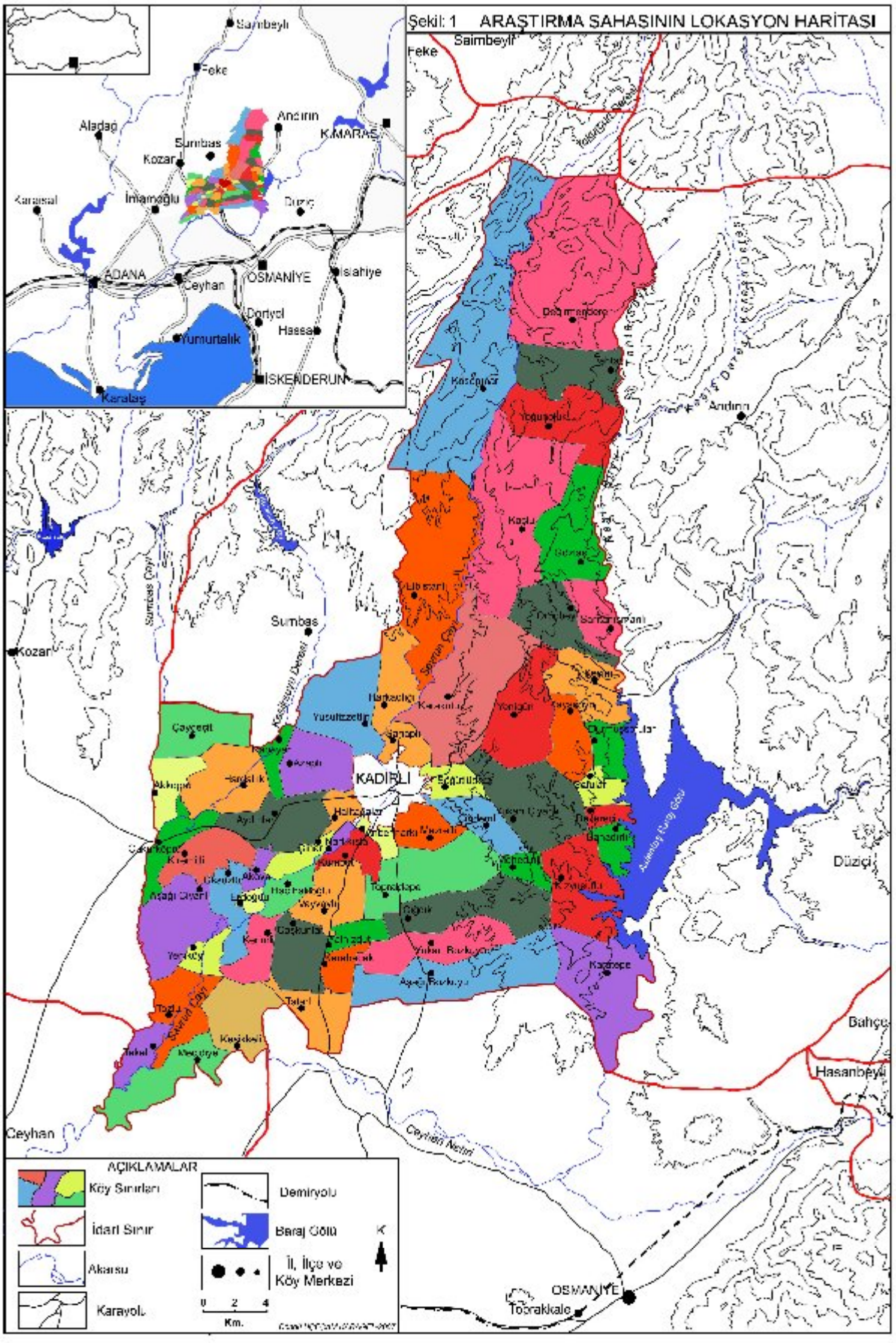
Çukurova'nın İç Anadolu ile Güneydoğu Anadolu ve Mezopotamya, diğer taraftan Suriye üzerinden Akdeniz'in doğu kıyıları arasında önemli bir geçit noktası durumunda yer alması, deniz ulaşımına uygun bir kıyı şeridine sahip oluşu ve Akdeniz'in diğer bölgeleri ile kolay ilişki kurabilmesi önemini daha da artırmıştır (Kara 1989, s.115).

Kadirli ilçesinin, kuzeyden Toroslar, doğudan Amanos Dağları ve güneyden Akdeniz ile çevrelenmiş Türkiye'nin en büyük alüvyal ovası olan Çukurova'da yer alması burasının tarihin en eski zamanlarından beri yerleşmelere sahne olmasını sağlamıştır.

Toroslara ait plato yüzeyleri, tepeler, sırtlar ve yamaçlar ile geniş ve verimli alüvyal düzlükler üzerinde yerleşmeye müsait hemen her yerde münferit meskenler, bahçe ve tarlalarda barınma zaruretiyle oluşturulmuş daimi veya geçici meskenler, çiftlikler, mahalleler, köyler, kasabalar ve Kadirli şehri kurularak yoğun bir şekilde yerleşme ünitelerinin ortaya çıkması sağlanmıştır.

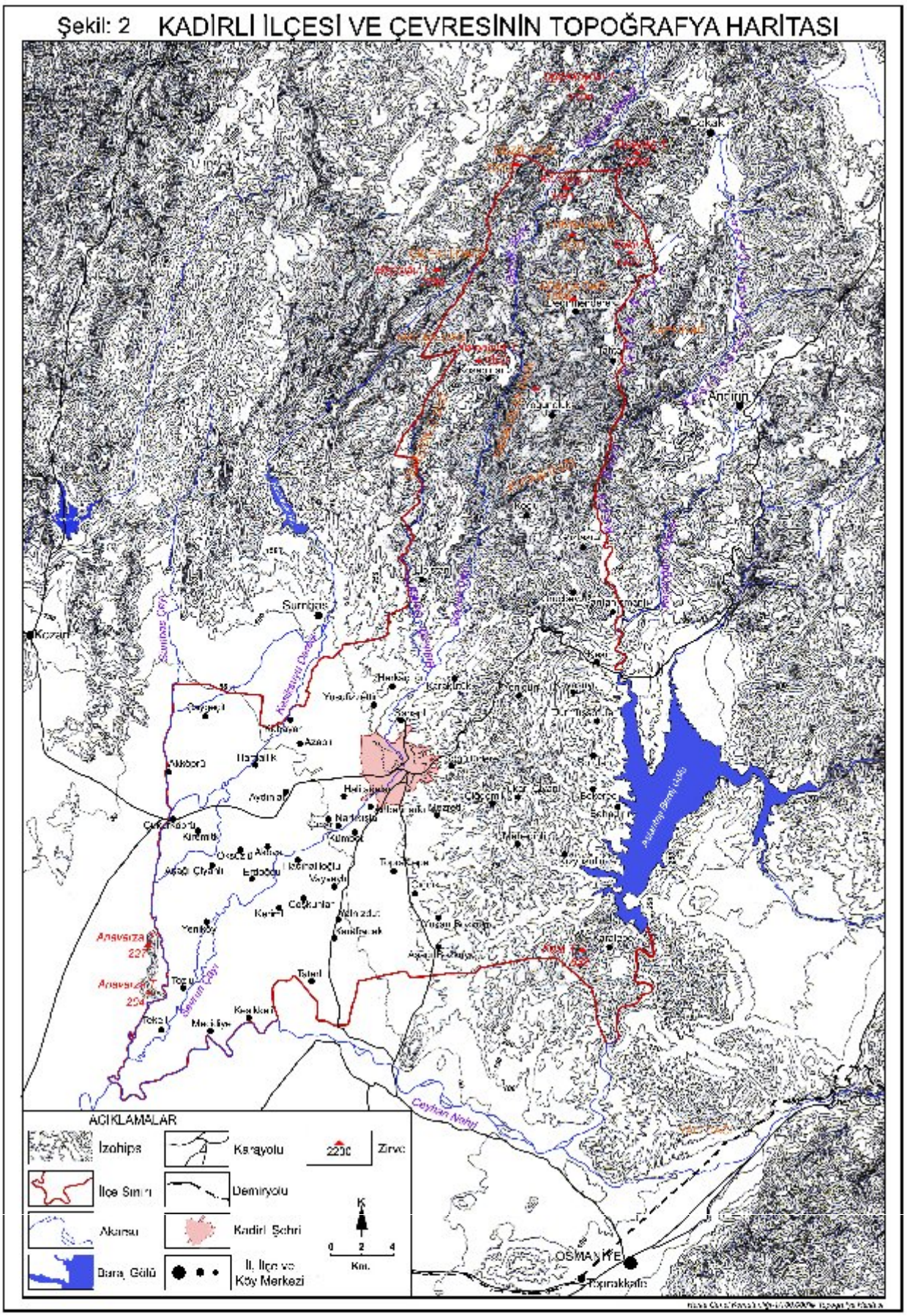
Ova ünitesinin sahip olduğu uygun toprak, iklim, sulama şartları dolayısıyla bütün yıl boyunca zirai faaliyetler yapılabilmekte ve çok yüksek oranlarda gelir elde edilmektedir. Geçmiş dönemlerden günümüze zirai faaliyetlerde görülen modernleşmeye rağmen eski dönemlerin ilkel tarım yöntemi şartlarında bile bu verimli alanlar yerleşme yeri olarak çok cazip imkânlar sunmuştur.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 2 KADİRLİ İLÇESİ VE ÇEVRESİNİN TOPOĞRAFYA HARİTASI

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ilçesi, coğrafi konumu itibarı ile tarihin en eski dönemlerinden itibaren önemli ticaret yollarının yakınında yer almış ya da bu yolların uğrak yeri olmuştur. Bu tarihi yollardan birisi ise Kadirli'nin doğusunda bulunan Karatepe köyünden geçen ve Akyol adıyla bilinen tarihi güzergâhtır. Toroslar'ın sağladığı avantaj ve deniz seviyesinde olan vadilerdeki ılıman iklim şartları, bu bölgeyi göçebe hayvancılık için çok elverişli kılmıştır. 19. yüzyılın 2. yarısına kadar konar-göçerlerin yaşama sahası olan bu bölge, yüzyıllardan beri göçebe toplumlar tarafından kullanılmıştır.

Kadirli ilçesi; ova tabanı, engebeli yamaç düzlükleri, derince yarılmış vadileri, bu vadiler arasındaki yamaç, sırt ve tepelik alanları ve yüksek dağlık alanlarıyla çeşitli morfolojik ünitelere sahip fiziki şartlar arz etmektedir. Buna göre, 150 m izohipsinin altında ve tamamen ova tabanında yer alan 29 köy yerleşmesi bulunmaktadır. İlçe köylerinin % 49'u, tüm daimi yerleşmelerin ise (1 şehir, 1 kasaba, 217 mahalle, 7 çiftlik, 7 mezraa olmak üzere toplam 292 tane daimi yerleşme) yaklaşık % 31'i (90 yerleşme) çok verimli bu alüvyal taban üzerinde kurulmuştur (Tablo: 3.4, Şekil: 3.7).

Ova tabanının kuzeydoğu ve doğusundaki kenar kesimlerinde ise topraklarının bir kısmı ovada bir kısmı ise hafif eğimli yamaçlar üzerinde 8 köy yer almaktadır. Bunların 4'ünde yerleşim yeri ve arazileri büyük oranda ova tabanında, 4'ünde de yerleşim yeri ve araziler daha çok yamaçlar üzerinde bulunmaktadır (Tablo: 3.15, Şekil: 3.7).

Ova ünitesini sınırlayan alanlardan itibaren 150-500 m arasında bulunan dalgalı, arızalı yamaçlar, bu yamaçlar arasındaki vadiler ve sırtlardan oluşan engebeli topografya 18 köy yerleşmesinin kurulmasına sahne olmuştur. Dolayısıyla araştırma sahasındaki köylerin yaklaşık % 31'i ile ilçedeki tüm daimi yerleşmelerin % 6'sı dalgalı yamaç arazilerinin uzandığı, yükseltisi 150-500 m arasında olan arızalı topografya üzerinde toplanmıştır.

Ova ve yamaç arazilerinin oluşturduğu bu iki jeomorfolojik birim üzerinde ilçe yerleşmelerinin % 86'sı (252) kurulmuştur. Yerleşmelerin geriye kalan % 14'lük kısmı ise yüksek plato düzlükleri (% 8) ile dağlık alanlar üzerinde (% 6) görülmektedir (Tablo: 3.4, Şekil: 3.7).

Alçak seviyelerdeki yamaç, sırt ve tepelik alanların üst sınırından itibaren 500-1000 m arasında yüksek plato düzlükleri yer almaktadır. Yüksek platolar sahasında 3 köy yerleşmesi kurulabilmiştir. Bu köylerden Yoğunoluk, son yıllarda gösterdiği fonksiyonel gelişmelerle büyük ölçüde "kasaba" özelliklerini kazanmış durumdadır. 1000 metrenin üzerindeki dağlık sahada ise 2 köy yerleşmesi yer almaktadır. Bu yüksek sahalar, daha çok yaz mevsiminde nüfuslanan yayla alanları durumundadır.

1000 metrenin üzerindeki yüksek sahalarda 2 köy yerleşmesi, 13 mahalle, 20 yayla, 2 mezra yerleşmesi olmak üzere toplam 37 yerleşme yer almaktadır. "Dağ yerleşmeleri" olarak

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

nitelendirebileceğimiz bu yerleşim alanları, Kösepınarı ve Değirmendere köyleri ve bağlı yerleşmeleridir.

Kadirli ilçe nüfusu, 1927-2000 Genel Nüfus Sayımları arasındaki bazı dönemlerde Türkiye'nin genel seyrinden ve aynı bölgede yer alan Adana ve Osmaniye gibi büyük merkezlerden farklı bir seyir izlemiştir. Türkiye, Adana ve Osmaniye nüfusları 1950-1985 yılları arasında gösterdiği artışla büyük oranda birbirine paralellik gösterirken, Kadirli'de gözle görülür nüfus artışları 1940-1970 yılları arasında gerçekleşmiştir.

Kadirli ilçe nüfusu 1935-1940 yılları arasında azalırken, 1940 sonrasındaki dönemde sürekli artma eğiliminde olmuştur. Nüfus artışı, 1940-1950 yılları arasında hızlı, 1950 sonrasında ise giderek daha yavaş seyretmiştir. Özellikle 1970-1975 yılları arasında nüfus artış hızında ciddi bir yavaşlama görülmüştür.

Kadirli nüfusu 1935-2000 sayım yılları arasındaki 65 yıllık dönemde % 393 oranında artarken, aynı dönemde Kadirli şehir nüfusu % 2.454 artış oranıyla, kırsal kesiminden olan göçlerin önemli bir bölümünü kendine çekmiştir.

1970 yılı sonrasında Kadirli ve çevresinde tarımdan arta kalan fazla iş gücü ticaret ve sanayi gibi alternatif ekonomik sektörlere kaymıştır. Bununla beraber geçimini bitkisel üretim ve hayvancılıktan temin eden bir kısım çiftçi aileleri, tarımsal kültür ve ekonomisinden kopmaksızın şehir yaşamı içinde yerlerini alarak Kadirli şehrinin giderek büyümesi ve gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Nitekim Kadirli şehri, kırsal kesiminden kazandığı nüfusla beslenerek bugünlere gelebilmiştir.

Kadirli ilçe nüfusunun yıllık nüfus artış oranı tüm yıllar ortalaması % 2,9'dur. Bununla birlikte, 1975-2000 yılları arasındaki hiçbir dönemde yıllık nüfus artış oranı % 2'yi bile bulmamıştır.

Kadirli kırsal nüfusunda belirli özellikler itibariyle dikkat çeken dört farklı dönem yaşanmıştır. Bunlar: 1935-1940 yılları arasında görülen azalma, 1940-1965 yılları arasında görülen nüfus patlaması, 1965-1980 yılları arasında görülen duraklama ve 1980-2000 yılları arasında görülen düzenli azalma dönemleridir.

Şehir nüfusu ise, kır nüfusunun tersine 1927-1965 yılları arasında yavaş bir gelişme; fakat 1965 yılından sonra çok hızlı bir artış göstermektedir. Bu artışta, Mehmetli ve Aslantaş barajlarının yapımının etkisi büyük olmuştur. Tarım arazilerinin baraj suları altında kalmasından dolayı bu çevrede yaşayan halk yeni geçim kaynakları için Kadirli'ye göç etmek zorunda kalmıştır. 1927 yılında 2474 kişinin yaşadığı büyükçe bir köy durumunda olan Kadirli, 1990 yılında 55.061 kişinin, 2000 yılında ise 65.227 kişinin yaşadığı orta büyüklükte bir şehir olmuştur.

Kadirli 1960'lı yıllara kadar tarihin hiçbir döneminde 10.000 kişinin yaşadığı bir saha olmamıştır. 1940'lı yılların sonlarına kadar ise, 4000 civarında insanın yaşadığı küçük bir

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

kasaba görünümünde olan Kadirli, 1960 yılında 10.964 kişiye, 1970 yılında 28.109 kişiye ve 1980 yılında 40.643 kişiye varan nüfusu ve yaklaşık 8000 civarındaki konut sayısıyla, son 20 yıl içerisinde ciddi bir şehirsel süreç geçirmiş ve dikkatleri çeken bir gelişim göstermiştir.

Kadirli'de 1960'lı yıllarda görülen tarım dışı faaliyetlerdeki gelişmeler, 1980'li yıllarda beklenen sektörel çeşitliliğine ulaşmış ve Kadirli'de çeşitli fonksiyonlarda önemli gelişmeler olmuştur. 2005 yılında şehirde 1825 adet perakende ticaret, 448 adet büyük ticaret, 786 adet küçük sanayi ve imalathane, 648 adet yeme-içme-eğlence ve dinlenme tesisi, 478 adet ulaşımla ilgili ticaret ve sanat işletmesi, 61 adet ulaşım hizmeti veren işyeri, 138 adet mesleki büro, 14 adet banka ve sigorta acentesi ile 98 adet sağlık hizmeti veren tesis bulunmaktadır.

Kadirli ilçesi, 110.717 hektarlık bir alana sahiptir. Bu toprakların % 42'si (46.580 ha) orman, çalılık ve fundalık araziden, % 41'i (45.450 ha) de tarım alanlarından oluşmuştur. En fazla alanı kaplayan bu kullanımlar dışında yerleşim alanı, dağlık, taşlık alan, su yüzeyleri vb. alanlar yer almaktadır (Tablo: 4.2).

Araştırma sahasındaki tarım alanları sulamalı ve kuru tarım alanları olarak değerlendirilmektedir. Savrun çayı ve ona katılan kolların, Kadirli ilçesinde tarımsal potansiyelin yükselmesinde önemli unsurlarından biri olan sulama şartlarındaki iyileştirici rolü, bu bölgede ziraata dayalı bir ekonomik yapının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde önemli derecede etkili olmuştur. Kadirli ilçesinde sulu tarım arazileri, ilçeyi kuzey ve güney olarak iki eşit parçaya böldüğümüzde güneyde kalan kısımda yoğunluk göstermektedir. Araştırma sahasının güneybatısı tamamen sulamalı tarıma ayrılmış durumdadır. Bu sahada 30 köy yer almaktadır. İlçe arazisinin % 24,6'sı (27.230 ha) sulanabilir durumdadır.

Araştırma sahasında %16,5 (18.220 ha)'lik oran ile kuru tarım alanları yer almaktadır. Kadirli ilçesinde kuru tarım alanlarının yayılış gösterdiği sahalar, ilçenin güneydoğu diliminden kuzey sınırına doğru uzanan bir hat boyunca parçalar halinde tüm sahaya yayılmış ve bu bölgedeki hemen hemen bütün köylerin arazi kullanımına yansımış durumdadır.

Araştırma sahasında toplam tarım alanı içerisinde tarla tarımı yapılan alanlar % 91 oranıyla sebze, meyve ve bağ alanlarına göre ezici bir üstünlüğe sahiptir. Tarla tarımının Kadirli ilçesinde bu derece önemli olmasında, getirisi daha yüksek olan ürünlerin ekiminin yapılmasının payı çok büyüktür. Sebze ve meyve ziraatı ise, çoğunlukla küçük alanlarda ve daha çok insanların geçimini temin etmek için yapılan bir faaliyet durumundadır. Bunların tarım alanları içerisindeki kullanım oranları da % 8,9 gibi bir değere sahiptir.

Araştırma sahasında toplam tarla arazisinin ürün türlerine bölünüşü bakımından en dikkat çeken özellik, buğday ziraatının diğer ürünlere göre en fazla alan kaplamasıdır. Bunun en önemli sebebi ise, hemen her türlü arazi yapısına sahip olan yerlerde yetişebilmesi ve fazla zahmet gerektirmeyen bir ürün olmasından kaynaklanmasıdır. Kadirli ilçesinde tarla tarımı içerisinde mısır ve yerfıstığı ziraatı da ova köylülerinin vazgeçilmez ürünlerindendir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ilçesinde tarım alanlarının kullanılışında morfografik ünitelere göre önemli farklılıklar görülmektedir. Ova tabanı, engebeli ve eğimli yamaçlar ile vadiler tarafından derince yarılmış alçak plato alanları, yükseltinin 1000 m ve yukarısı olduğu dağlık sahalar tarım alanlarının ve dolayısıyla arazi kullanımının değişiklikler gösterdiği ünitelerdir.

İlçenin fiziki şartlarının bir sonucu olarak halkın ekonomik uğraşısı da buna göre şekillenmektedir. Dolayısıyla zengin alüvyal örtünün bulunduğu ova kesiminde halkın 1. derecede geçimini zirai faaliyetler oluşturmaktadır. Yükseltinin ve bitki örtüsünün artmasıyla birlikte kuzeydeki alanlarda geçim zirai aktivite dışında hayvancılık ve ormancılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve İzlenen Yöntem

Coğrafya, konusu insan olan, insan topluluklarının toplumsal ve kültürel özelliklerini bulundukları mekân ünitesi içerisinde değerlendiren ve çevresiyle karşılaştırıp ilişkilendirebilen sosyal bir bilimdir. Dolayısıyla insan, coğrafya ilminin temel unsurlarından birisi olmakla birlikte, insan faktörünü yaşadığı doğal ortamdan ayrı düşünmek, değerlendirmek ve bir şeyler ortaya koymak imkânsızdır. O halde coğrafi bir çalışma için belkide yapılması gereken en önemli ön hazırlık çalışmaları seçilen coğrafi bölgenin, ünitenin, yörenin ya da alanın doğal çevre özelliklerini en iyi şekilde ortaya koymaktır. Böylece aynı ya da farklı bölgelerde yaşayan insan ve insan topluluklarının çeşitli sosyal ve kültürel davranışlarındaki farklılık ya da benzerlikleri, davranış değişikliklerini, uyum ya da uyumsuzlukları tasvir etmek çok daha kolay olacaktır.

Çalışma alanı, beşeri ve iktisadi coğrafya araştırma ve inceleme yöntemleri esas alınarak, coğrafya ilminin doğrultusunda bütün olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Analiz, sentez, karşılaştırma ve sebep-sonuç ilişkisi gibi bilimsel ilkeler kullanılarak, coğrafyanın dağılış prensibi ile birlikte olaylar açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, Kadirli ilçesinin yerleşme karakterini ortaya koymak için, ilçenin kuruluşundan günümüze gösterdiği tarihi gelişimi ve nüfus özelliklerini incelemek, arazi kullanım durumunu belirleyerek mekânsal farklılıkları ortaya koymak amaçlanmıştır. Daha önce üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış olan araştırma sahası hakkında bizden sonra yapılacak olan akademik çalışmalar için bir başvuru kaynağı oluşturmak da diğer amaçlarımız arasındadır.

Araştırmanın konusunu oluşturan Kadirli ilçesi, beşeri ve ekonomik coğrafya açısından bütün konuları ile araştırmaya değer bir özellik göstermektedir. Yapılan bu çalışma ile Kadirli ilçesinin gelişmesine etki eden faktörlerin açıklanması hedeflenmiştir. Sınırlanan saha içerisindeki doğal ve beşeri faaliyetlere ait özellikler tespit edilerek, alan içerisindeki özel farklılık ve benzerliklerin ortaya çıkarılması da nihai amaçlarımız arasındadır. Nitekim Kadirli'de ova, akarsu vadileri, dağ yamaçları ve dağlık alanlar şeklinde sınıflandırabileceğimiz

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

morfografik birim ve kademelerde yer alan, birbirinden çok farklı alanlar ve bu alanlarda ortaya çıkan nispeten farklı yaşamlar vardır.

Doktora tez konusu olarak yapılan "Kadirli İlçesi'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası" isimli çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığımız "Kadirli'nin Kuruluş, Gelişme ve Şehirsel Fonksiyonları" adlı çalışmayı tamamlaması, bütünleştirmesi düşünülmüş ve ayrıca ilçenin tamamına ilişkin sonuçların ortaya konması amaçlanmıştır. Ayrıca, idari sahasında etkili olan şehrin, çevresi tarafından nasıl algılandığını, çevrenin ne tür coğrafi özelliklere sahip olduğunu ve bu özelliklerin beşeri faaliyetlere nasıl yansıdığını analiz ederek ortaya koymak ve coğrafyanın dağılış prensibi ile birlikte sentezlemek gibi genel bir amaç edinilmiştir.

Tez kapsamında beşeri ve ekonomik coğrafya ilminin sınırları içerisinde ele alınan konular altı bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; araştırma sahasının yeri, sınırları ve başlıca özellikleri, konunun amacı, kapsamı ve izlenen yöntemler ile daha önce yapılmış çalışmalara değinilmiştir. Bu bölümde lokasyon ve topoğrafya haritaları araştırma sahasının konumunu ve fiziksel yapısını genel hatlarıyla vermek amacıyla kullanılmıştır.

İkinci bölümde; sahanın doğal çevre özellikleri ayrıntılarıyla irdelenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri yansıtmak için 1/100.000 ölçekli jeoloji ve jeomorfoloji haritaları hazırlanmıştır. Ayrıca 1/100.000 ölçekli Adana İl Arazi Varlığı Haritası'ndan yararlanılarak oluşturulmuş toprak haritası ile araştırma sahasının toprak yapısı açıklanmaya çalışılmıştır. İklim özellikleri ise Adana, Kadirli, Düziçi ve Kozan meteoroloji istasyonu verileri kullanılarak irdelenmiştir. Kadirli ilçesinin bitki örtüsü ve hidrografik durumu da bu bölüm içerisinde değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde; araştırma sahasının kırsal ve şehirsel nüfus özellikleri ele alınmıştır. Nüfus yapısını ortaya çıkarmak amacıyla nüfus istatistiklerini yansıtan farklı kaynaklardan veriler elde edilmiş ve amaca uygun bir şekilde tablo, grafik ve haritalara dönüştürülmüştür. 1935, 1960 ve 2000 yıllarına ait nüfus dağılış ve yoğunluk haritaları; 1985, 1990 ve 2000 yılı nüfusun sosyal ve ekonomik özelliklerini yansıtan tablo ve grafikler; 1935-2000 yılları arasında kırsal ve şehirsel nüfusun artış hız-oran grafikleri ve tabloları hazırlanarak ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Tez metni yazılırken arazide yapılan anketler, gözlemler, röportajlar ve elde edilen bilgiler birlikte yorumlanmıştır. Bu bölüm içerisinde yer alan nüfusun tarihi süreç içerisindeki gelişimi ve göçlerle ilgili kısımlar büyük oranda arazi çalışmaları ile elde edilen yöresel bilgilere göre yorumlanmıştır.

Dördüncü bölümde; araştırma sahasının kırsal ve şehirsel yerleşme özellikleri incelenmeye çalışılmıştır. Bölüm oluşturulurken yerleşmenin tarihine ilişkin çalışmalar taranmış ve bunların tarihi coğrafya bakımından değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bölümdeki bilgiler ve yorumların büyük bir kısmı arazide yapılan çalışmaların sonuçlarına dayanmaktadır. Köyler

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yükselti kademelerine ve morfografik ünitelere göre sınıflandırılmış ve haritası çizilmiştir. Bu bölümün temel haritasını meydana getiren yerleşmelerin dağılışı haritası, 1981 yılı köy karneleri içerisinde bulunan 1/25.000 ölçekli, 60 köy yerleşmesinin sınırlarının birleştirilmesi suretiyle oluşturulmuştur. 1981 yılında henüz köy olmamış ve diğer köylerin sınırları içerisinde bulunan yeni köylerin sınırları ise arazi çalışmaları sırasında bilirkişilerle topoğrafya haritası üzerinden yeniden çizilmiştir. Köy altı yerleşmelerinin harita üzerindeki dağılışları ise tamamen arazi çalışmaları ile tespit edilmiştir. Bu bölümde köy altı yerleşmeleri, köyler, kasaba yerleşmesi ve şehir yerleşmesi kuruluş yerleri, dokusal özellikleri, fonksiyonel yapıları gibi özellikler temel alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Kadirli şehri ile ilgili olarak tarihi süreç içerisinde yerleşmenin gelişim aşamaları tespit edilerek tarihi gelişim haritası çıkarılmıştır. Ayrıca şehrin arazi kullanım durumunu yansıtmak amacıyla 1/5000 ölçekli şehir imar planı üzerinden arazi çalışmaları yapılarak şehir içi arazi kullanım haritası oluşturulmuştur. Şehrin merkezi iş sahası haritası ise 1/1000 ölçekli hali hazır durum haritası kullanılarak arazi çalışmaları sonucunda hazırlanmıştır. Bu sayede merkezi iş sahasındaki ticarethanelerin türü ve dağılışı tespit edilmeye çalışılmıştır. Kadirli Belediyesi bina sayım cetvelleri kullanılarak 2005 yılına ait mahallelere göre ticarethanelerin türü itibariyle dağılışı haritası meydana getirilmiştir.

Beşinci bölümde; araştırma sahasının ekonomik özellikleri ele alınmıştır. Bu bölüm içerisinde ele alınan ekonomik faaliyet türlerine ait kısımlar ilçe tarım müdürlüğünden elde edilen istatistikî bilgiler, 1964, 1976, 1981, 1997 yılları köy envanterleri ile büyük oranda arazi çalışmaları sonuçlarına dayanmaktadır. Arazi sınıfları, genel arazi kullanımı, köylerin geçim kaynakları, belirli ürünlerin ekim alanları itibariyle köylere dağılımı haritaları hazırlanarak Kadirli ilçesinin ekonomik bakımdan gösterdiği durum ayrıntılarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ayrıca, araştırma sahasının farklı alanlarından seçilen 7 köy yerleşmesinde yapmış olduğumuz mikro arazi çalışmalarına da yer verilmiştir. Araştırma sahasında zirai üretimin önemi büyüktür. Ekonomik yapı da büyük ölçüde bu ürünlerin ticaretine dayanmaktadır. Dolayısıyla toprağa dayalı bir ekonomi hâkim durumdadır. Bunun dışında küçük ölçekli imalat sanayi de gelişme göstermektedir. Bunlarla ilgili bilgiler büyük oranda arazi çalışmaları sonucunda elde edilmiş, tablo ve şekiller halinde metin içerisinde sunulmuştur.

Altıncı bölümde; çalışmadan elde edilen sonuçlar ve ortaya çıkan sorunlar belirlenerek bunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmaya yön vermek, bir plan ve program dahilinde araştırmayı tamamlayabilmek amacıyla bir takım aşamalar kaydedilmiştir. Bunun için araştırmada; ön hazırlık, hazırlık, arazi çalışmaları ve masa başı (büro) çalışmaları olmak üzere dört ayrı bölüm halinde çalışma planı hazırlanmış ve bu plan doğrultusunda konular irdelenmiştir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Ön hazırlık çalışmaları:

Kadirli İlçesi'nin beşeri ve ekonomik coğrafyasının ele alındığı bu araştırmada, öncelikle bir arazi gözlemi yapılmış, araştırmanın kapsamı, amaçları ve izlenecek yöntemler mekân üzerinde tasarlanmıştır. Tez danışmanı Yrd.Doç.Dr. Selçuk HAYLİ'nin görüşleri dikkate alınarak araştırmanın konusu belirlenmiş ve çalışma programı hazırlanmıştır.

Hazırlık çalışmaları:

Çalışma programı hazırlandıktan sonra, konu ile ilgili temel kaynak eserler, yardımcı yerel kaynaklar, fiziki ve beşeri coğrafya konulu temel haritalar, çeşitli bilgi, doküman ve çalışma sırasında kullanılacak araç ve gereçler gibi çeşitli materyaller temin edilmiştir. Ayrıca belirlenen kaynaklar titizlikle incelenerek, genel ve alt konu başlıklarına göre fişlenmiş, yazılı ve çizili belgelere dönüştürülmüştür. İncelenen eserlerin yönlendirdiği yeni kaynak eser, kişi, kurum ve kuruluşlara yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Mekânı tanımak, tanıtmak ve sahanın fiziksel karakterini görsel malzemelerle ortaya koymak açısından aşağıdaki ***"Çizim Bilgiler"*** den faydalanılmıştır.

- 1/100.000 ölçekli Gaziantep M36-N36, Kozan M35-N35 pafta numaralı topografya haritaları (Harita Komutanlığı Genel Merkezi).

- 1/25.000 ölçekli Gaziantep M36 d1-d2-d3-d4, Gaziantep N36 a1-a2-a3-a4, Kozan N35 b2-b3 pafta numaralı topografya haritaları (Harita Komutanlığı Genel Merkezi).

- 1/100.000 ölçekli "Adana İl Arazi Varlığı" haritası (Harita Komutanlığı Genel Merkezi)

- 1/5000 ölçekli "Şehir İmar Planı" (Kadirli Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü).

- 1/1000 ölçekli "Hali Hazır Durum Haritası" (Kadirli Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü).

- 1/5000 ölçekli "Şehir Planı" (Kadirli Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü).

- 1/5000 ölçekli Kümbet, Kesikkeli, Yukarı Çiyanlı, Bekereci, Akköprü, Tahta, Elbistanlı köylerine ait arazi parselasyon haritaları (Kadirli Tapu ve Kadastro Müdürlüğü)

-1/25.000 ölçekli Kadirli ilçesinin 60 köyüne ait haritalar. Bu haritalar 1982 yılı Köy Karneleri içerisinde yer almaktadır (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü APK Dairesi Başkanlığı-Ankara)

Kadirli'nin nüfus, yerleşme ve ekonomik özelliklerinin belirlenmesinde, çalışma sahası ve konusuyla ilgili istatistikî veri, rapor, yıllık, bülten, proje, haber, salname, tahrir defteri, kamu kurum ve kuruluşlarından alınan belge ve bilgilerden oluşan ***"İstatistik Bilgiler"*** den faydalanılmıştır. Bunlar genel hatlarıyla aşağıda sıralanmıştır:

- D.İ.E'den alınan 1935-2000 yılları arasını kapsayan nüfus miktarları,

- D.İ.E'den alınan 1985, 1990 ve 2000 yıllarına ait nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri,

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

- Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü, Kadirli merkez sağlık ocakları ve köy sağlık ocaklarından alınan 2002-2004 yılları arasına ait mahalle nüfusları ile nüfusun cins ve yaş durumunu belirleyen E.T.F raporları ve poliklinik istatistikleri,

- Kadirli Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü'nden alınan 2000 yılına ait "Binalar Cetveli" ve 2005 yılı bina istatistikleri,

- Kadirli Kaymakamlığı'ndan alınan 2000-2005 yılları arası "Kaymakamlık Brifing Dosyası", "Kurum Çalışanları Listeleri" ile "Kaymakamlık Köy Anketleri",

- Kadirli Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan 2000-2005 yıllarına ait okul, öğrenci, öğretmen, personel sayıları, taşımalı eğitim bilgileri vb. raporları içeren "Eğitim ve Öğretim Durum Raporu",

- Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü'nden alınan tarımsal istatistikler

- Adana-Kadirli-Kozan Meteoroloji İstasyonları verileridir.

- Kadirli Esnaf ve Sanatkarlar Odası'ndan "Tanımlı Meslekler Listesi",

- Kadirli Ticaret ve Sanayi Odası'ndan "Kayıtlı İşyerlerinin Sayısı ve Türleri",

- Kadirli Halk Eğitim Müdürlüğü'nden temin edilen faaliyet raporları,

- 1961 yılı Köy Envanter Etüdleri, 1976 Köy Genel Bilgi Anketi verileri, 1981 yılı Köy Envanter Etüdleri, 1997 yılı Köy Envanter Etüdleri, 2004 yılı Kadirli Kaymakamlığı Köy Anketleri ve 2004 yılı arazi anketleri,

- İller Bankası analiz-sentez raporları,

Arazi çalışmaları safhası; Bu aşamada saha gözlemlerine sıkça yer verilmiş ve çeşitli aralıklarla çalışma alanına gidilmiştir. 2004-2008 yılları arasında Temmuz-Ağustos dönemlerinde 4 temel arazi çalışması yapılmıştır. Yaz dönemleri dışında da ihtiyaç duyulduğu anlarda daha kısa süreli çalışmalar yapmak için sahaya gidilmiştir. Arazi çalışmalarında kaynak ve materyal toplanması, saha gözlemleri, anket çalışmaları, harita çizim ve kontrolleri, mülakat ve diyaloglar gibi yerel çalışmalara yer verilmiştir. Ön hazırlık çalışmaları ilk arazi gezisi ile başlamıştır. Bu arazi gezisinde sahayı tanıma ve çalışma konusunu değerlendirme ve planlamaya yönelik çalışma yapılmıştır. Ayrıca gerekli kaynak ve materyaller temin edilmiştir. İkinci arazi gezisinde kırsal alanda anket ve mülakatlar yapılmış, genel arazi kullanım haritası oluşturulmuş, köy sınırları kesin olmayan yerlerde bilirkişilerle bu sınırlar netleştirilmiş, köy altı yerleşim birimleri haritalara işlenmiştir. Üçüncü arazi gezisinde araştırma sahasında tarımsal ürün desenini ortaya çıkarmak için seçilmiş olan 7 köy yerleşmesinde mikro arazi kullanım çalışması yapılmıştır. Dördüncü arazi gezisi, tez danışmanının da katıldığı, yapılan çalışmaların araziye uygunluk ve doğruluğunun denetimine yönelik olmuştur. Büro çalışmaları sırasında eksik görülen, arazide dikkati çekmeyen, merak edilen ve doğrulanması gereken bazı sonuçları yerinde görmek amacıyla düzenlenmiştir. Kalıcı belgelerin elde edilmesi için ise fotoğraf, slâyt ve video çekimleri yapılmıştır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Büro çalışmaları safhası: İstatistik veriler, anketler, raporlar, derlemeler ve yıllıklardan elde edilen ham bilgiler amaçlarımıza uygun tablo, grafik ve şemalara aktarılarak düzenlenmiş ve olayların açıklanmasında aydınlatıcı temel bilgi ve delil olarak kullanılmıştır. Özellikle arazide yapılan çalışmalar sonucunda netleştirilmiş olan tüm bilgi ve belgeler bu bölümde sentezlenmiştir. Arazide yapılan röportajlar, anketler ve gözlemlerle elde edilen bilgiler metnin oluşturulmasında diğer bilgilerle birlikte yorumlanmıştır. Temin edilen temel haritalardan amaçlarımıza uygun başka haritalar türetilmiştir. Haritalar hazırlanırken aslına ve kullanıma uygun ölçeklere dönüştürülmüş, üzerlerine elde edilen veriler işlenmiştir. Haritalara son şekilleri verilerek bir tez metni hazırlanmıştır.

3. Daha Önce Yapılmış Çalışmalar

Araştırma sahası ile ilgili olarak coğrafi perspektif içerisinde daha önce ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Kadirli ile ilgili doğrudan çalışma konumuzu ilgilendiren birkaç çalışma dışında başka yayın bulunmamaktadır. Yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu sahanın tarihi yapısını aydınlatmaya yönelik olanlardır. Diğer çalışmalar araştırma sahasının da içerisinde yer aldığı Çukurova bölgesi ile alakalı bulunan yayınlardır. Bunları şu şekilde belirtebiliriz:

Alkım, U.B., (1959), "Güney-Batı Antitoros Bölgesinde Eski Bir Yol Şebekesi" isimli çalışmasında, Doğu Kilikya'nın bir kilit noktasında bulunan Karatepe ile Kapadokya'nın önemli bir yol kavşağında olan Göksun arasındaki irtibat incelenmeye çalışılmıştır. Karatepe'den geçen bu yol, Karatepe ile Andırın arasında Akyol, Andırın ile Göksun arasında ise Göç yolu adını almaktadır. Bu yolların bölgedeki ticaretin gelişmesi açısından ne derece önemli olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Ener, K., (1961), "Tarih Boyunca Adana Ovalarına Bir Bakış" isimli çalışmasında yörenin tarihini ayrıntılarıyla incelemiştir.

Erinç, S., (1953), "Çukurova'nın Alüvyal Morfolojisi Hakkında" adlı çalışmasında, Çukurova'nın oluşum özellikleri üzerinde durmakta ve oluşuma etki eden sebepleri ayrıntılarıyla açıklamaktadır.

Göney, S., (1976), "Adana Ovaları" isimli çalışmasında, Kadirli'nin de içinde bulunduğu alana, Yüksekova ismini vermekte ve ovanın genel fiziki özellikleri yanında buradaki yerleşmelerin nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetleri üzerinde durmaktadır. Bölgenin iktisadi ve içtimai tarihine değinirken eski yerleşmelerin Neolitik ve Kalkolitik'te olduğunu kanıtlayan kazıların sonucu elde edildiğine; geniş ve düz ovalara sahip olan, iklim, toprak, su ve sulama şartları bakımından fevkalade müsait şartlar arz eden bu sahaların, beşeriyet tarihinin en eski zamanlarından beri insan topluluklarını kendine çektiğini ve böylece en eski devirlerden itibaren yerleşmelere sahne olduğunu belirtmektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Halaçoğlu, Y., (1973), "Fırka-i İslahiye ve Yapmış Olduğu İskan", adlı çalışmasında, Fırka-i İslahiye Ordusu'nun Çukurova, Gavurdağı (Cebel-i Bereket), Kürt dağı ve Kozan dağlarında yapmış olduğu icraattan bahsetmektedir. Bu hareketin yalnızca bir askeri hareket olmadığı, bilhassa konar-göçer oymakların iskan ve yerleşmelerinin de başarıldığı bir icraat olduğu belirtilmektedir. Bu icraat esnasında kurulan kasaba ve köylerin bugün önemli merkezler haline gelmiş olduğu vurgulanmakta ve Kadirli'nin de bu yerleşmelerden biri olduğu açıklanmaktadır.

Halaçoğlu, Y., (1980), "Maruzat" isimli eserinde Kars-ı Zülkadriyye (Kadirli) kazasının yeniden kuruluşu ile ilgili olarak bilgiler vermekte ve Fırka-i İslahiye'nin yapmış olduğu konar-göçer aşiretlerin yerleştirme hareketini anlatmaktadır.

Kara, H., (1975), "Çukurova'da Pamuk" isimli çalışmasında, öncelikle Çukurova'yı delta ve iç ova olarak 2 kısma ayırmakta, Kadirli'yi de iç ovada göstermektedir. Pamuk bitkisinin ekolojik şartları ve Çukurova'da iklim koşulları detaylı bir şekilde işlenmektedir. Çukurova'da nüfus ve yerleşmenin tarihi süreç içerisindeki durumu anlatılarak, pamuk tarımında işgücü ihtiyacı üzerinde durulmaktadır. Tarımda işgücü göçlerinin ova içinde günlük göçler ve uzak mesafeli işçi göçleri olarak sınıflandırılabileceği anlatılmaktadır. Çukurova'daki mülkiyet yapısı, pamuk tarımında yapılan dönemlik çalışmalar, verim ve üretim değişmeleri ve ayrıca bazı beşeri ve ekonomik sorunlar üzerinde durulmaktadır.

Kara, H., (1977), "Çukurova'nın Üç Köyünde Tarım-Nüfus İlişkileri ve Bölge Kır Kesimi Sorunları Konusunda Bir İnceleme" adlı çalışmasında Kadirli ilçe sınırlarında bulunan Halitağalar ve Vayvaylı köyleri ile, Ceyhan ilçesi sınırlarındaki Kızıltahta köyü incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada bu köylerin tarım işletmelerinin yapısı, işçi sorunu, işletme tipleri, nüfus ve ekonomik sorunların analizi yapılmaktadır. Çukurova'nın bu üç köyünde aktüel durumun analizi yapılmakta ve aynı zamanda bir çeyrek asırdan bu yana, hızlı bir değişim içinde bulunan bölge köylerinin geleceğinin aydınlatılmasına çalışılmaktadır.

Kara, H., (1988), "Çukurova'da Kentleşme ve Sanayileşmenin Tarım Topraklarına Etkisi", adlı çalışmasında Çukurova'da üretim potansiyeli yüksek, sulamaya açılmış verimli tarım topraklarının, kentlerin yatay olarak hızlı bir şekilde büyümesi ve sanayinin kentler dışında yoğunlaşması sonucu daraldığı üzerinde durulmaktadır. Adana, Mersin ve Tarsus gibi önemli büyük kentlerin hızla nüfuslarının artması sonucu, çevresindeki verimli turfanda sebze ve narenciye bahçelerinin yerleşim alanı haline dönüştüğü ve tarım alanlarının giderek daralmakta olduğu belirtilmektedir. Mersin-Adana-İskenderun karayolu etrafının sanayi tesisleri ile işgal edildiği ve ileriki yıllarda büyük bir çevre kirlenmesinin yaşanacağı üzerinde durulmaktadır.

Kara, H., (1989), "Cumhuriyet'e Kadar Çukurova Nüfusu", adlı çalışmasında Çukurova'nın, tarihi devirlerde insanların yerleşmesi ve ekonomik faaliyetlerini sürdürmesi için

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

uygun bir alan olduğu vurgulanmaktadır. Tarihi süreç içerisinde Çukurova'da hakim olan krallıklar, devletler ve beyliklerden bahsedilmekte ve dönemler itibariyle buradaki yerleşmelerin nüfusları, ayrıca Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası nüfustaki gelişmeler ve bunun sebepleri de açıklanmaya çalışılmaktadır.

Kara, H., (1990), "Çukurova'da Endüstri" adlı eserinde, Çukurova ve yakın çevresinin doğal özellikleri, yörede yaşayan halkın faaliyetlerini olduğu kadar, endüstriyel faaliyetlerini de etkilemiş ve ovanın çevreye göre değişik bir özellik kazanmasına neden olduğu üzerinde durmuştur. Ayrıca verimli tarım toprakları üzerinde kurulmuş olan Çukurova'daki yerleşmelerin nüfusunun hızlı arttığından da bahsetmektedir. Yöredeki yerleşmelerin fonksiyonel özellikleri üzerinde dururken 1970 yılı verilerine göre Kadirli'nin bir tarım kenti olduğunu da söylemektedir.

*Kara, H., (1992), "*Kadirli'de Geçim Kaynakları, Nüfus ve Sorunları" başlıklı yazısında, daha çok ilçenin nüfus ve ekonomik sorunları üzerinde durmaktadır. Kır ve kent nüfusuyla ilgili 1940-1990 yılları arasını kapsayan genel bilgiler verildikten sonra nüfus ile geçim kaynakları arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Orta büyüklükte bir kent olan Kadirli'de tarım ve hizmet sektörü geliri dışında sanayi yatırımlarına destek verilerek bu sektörün de devreye sokulması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Karaboran, H.H., (1996), "Osmaniye'nin Kuruluşu ve Gelişmesi" adlı çalışmasında, Osmaniye ve yakın çevresinin tarihi geçmişi, yerleşmeye açılması ve aşiretlerin bu bölgede iskan edilmesi ve ortaya çıkan sorunlara değinilmektedir. Ayrıca bu bölgenin yer şekilleri, iklim, toprak ve su kaynakları bakımından insanların yerleşmesi ve nüfusun toplanması için de oldukça elverişli şartlar arz ettiği üzerinde durulmaktadır. Bu bölgenin tarihin en eski zamanlarından beri bir takım yerleşme merkezlerinin odak noktası olmasını sağlayan bir takım fiziki ve beşeri şartlar taşıdığı ve beşeriyet tarihinin en eski zamanlarından itibaren insan topluluklarının dikkatini çeken bir yerleşme yeri olduğu vurgulanmaktadır.

Koçman, A.,(1980), "Çukurova Bölgesinde Şehirsel Fonksiyonlar, Sanayi İş Sahaları ve Sanayide Kuruluş Yeri Problemleri" adlı çalışmasında; Tarsus-Gözlükule, Mersin-Yumuktepe, Kadirli-Karatepe gibi büyük arkeolojik kazıların verdikleri sonuçlarla Çukurova'nın Yontmataş Çağından beri yerleşilmiş olduğundan, verimli tarım alanlarına sahip olması nedeniyle nüfus artışının çok hızlı bir şekilde geliştiğinden ve şehirleşme hareketlerinin sanayi, ticaret, hizmet sektörlerinde ve tarım alanlarındaki gelişmelerin sonucu olduğundan bahsetmektedir. Böylece şehir yerleşmelerinin bir yandan doğal olarak artarken, bir yandan daha elverişli geçim ve hayat şartları bulmak amacı ile gelenler tarafından şehir nüfuslarını daha da arttırdığı belirtilmektedir.

*Koday, Z., (1999),"*Akarca Yaylası" isimli eserinde Kadirli ilçesindeki yayla yerleşmeleri arasında bulunan Akarca'nın gelişimi üzerinde durmaktadır. Bu yayla yerleşmesi ilçenin diğer yayla alanlarına göre yükseltinin 500 metre civarında olduğu alanda kurulmuştur.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Bu özelliği ile daha çok Kadirli şehir merkezinde oturanların sayfiye alanı durumundadır. İlçe merkezine 13 km mesafede olması, buranın günübirlik kullanımını da yaygınlaştırmıştır. Yaz sezonu dışında da kışın havaların yumuşak geçtiği günlerde piknik yapmak amacı ile de bu alana gidişler söz konusu olmaktadır. 1990 yılından sonra sabit meskenlerin yapıldığı yaylada son yıllarda oldukça modern evler inşa edilmektedir.

Sümer, F., (1963), "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar" adlı çalışmasında, Çukur-ova adıyla Mersin'den İskenderun'a kadar olan bölgenin kastedildiği vurgulanmaktadır. Bu isme ilk defa XV. Yüzyıla ait Türkçe ve Arapça eserlerde rastladığı ve Türklerden önceki zamanlar için oraya Kilikya denildiği belirtilmektedir. Bu bölgenin hemen bütün tarih boyunca tabii, iktisadi, kavmi ve siyasi bakımlardan bir bütün teşkil ettiği açıklanmaktadır.

Sümer, F., (1987), "XIX. yüzyılda Çukurova'da İçtimai Hayat" adlı eserinde, XIX. Yüzyılın birinci yarısında Çukurova bölgesinde, Anadolu'nun diğer yerlerinde görülmeyen bir hayat yaşandığı anlatılmaktadır. Bölgede en göze çarpan unsurun oymaklar olduğu ve bunların Tarsus'tan Nur dağlarına kadar geniş bir alanda, Çukurova'nın her tarafında varlıklarını kuvvetli bir şekilde hissettirdikleri belirtilmektedir. Bozdoğanlar, Sırkıntılı oymağı, Avşarlar, Ceritliler ve Tecirliler'in bölgedeki belli başlı oymak, cemaat ve aşiretleri oluşturduğu söylenmektedir ve bunların hayat tarzları üzerinde durulmaktadır.

Tekindağ, Ş., (1967), "II. Beyazıt Devrinde Çukur-ova'da Nüfuz Mücadelesi" adlı eserinde XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Adana, Tarsus ve Kozan civarlarında hakimiyet kuran Ramazanoğulları'nın Çukurova'da bazı Türkmen grupları etraflarında toplamak suretiyle bu bölgede büyük bir nüfuza sahip oldukları anlatılmaya çalışılmıştır. Belli başlı haç ve ticaret yollarına hakim noktalarda kurulan bu beyliğin diğer bazı beyliklerle bu sebepten dolayı anlaşmazlık yaşadıkları da belirtilmektedir.

Vayısoğlu vd. (2000), tarafından hazırlanan "Kadirli 2000" adlı eserde, Kadirli'nin tarihi yapısı ile ilgili ayrıntılı bilgiler verildikten sonra, şehrin sosyal ve kültürel açıdan adeta bir tanıtımı yapılmakta ve kırsal yerleşmelerle ilgili genel bilgiler verilmektedir.

Yurtsever, C., (1999), "Kadirli Tarihi" adlı eserinde, Kadirli'nin kuruluş ve gelişmesi ile ilgili olarak, tarihi süreç içerisinde görülen değişimler üzerinde durmakta, Osmanlı tahrir defterlerine dayanarak 16.yüzyıla ait nüfus ve ekonomik özellikler hakkında da bilgiler vermektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

BİRİNCİ BÖLÜM
KADİRLİ İLÇESİ'NİN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

Coğrafya, insan ve insan topluluklarının üzerinde yaşadığı doğal ortam ile karşılıklı münasebetlerini; neden ve sonuç prensibi, karşılaştırma ve ilişki kurma prensibi ve elde edilen bilgi ve sonuçların mekân üzerindeki dağılış ve yoğunluğunu sergileme prensibi gibi ilkeler ve bilimsel araştırma yöntem ve teknikleriyle ilişkilendirerek bağıntılar ortaya koyan pozitif bir bilimdir. Aynı zamanda coğrafya, konusu insan olan, insan topluluklarının toplumsal ve kültürel özelliklerini bulundukları mekân ünitesi içerisinde değerlendiren ve çevresiyle karşılaştırıp ilişkilendirebilen sosyal bir bilimdir.

Dolayısıyla insan, coğrafya ilminin temel unsurlarından birisi olmakla birlikte, insan faktörünü yaşadığı doğal ortamdan ayrı düşünmek, değerlendirmek ve bir şeyler ortaya koymak imkânsızdır. O halde coğrafi bir çalışma için beklide yapılması gereken en önemli ön hazırlık çalışmaları seçilen coğrafi bölgenin, ünitenin, yörenin ya da alanın doğal çevre özelliklerini en iyi şekilde ortaya koyulmasıdır.

Böylece aynı ya da farklı bölgelerde yaşayan insan ve insan topluluklarının çeşitli sosyal ve kültürel davranışlarındaki farklılık ya da benzerlikleri, davranış değişikliklerini, uyum ya da uyumsuzlukları tasvir etmek işten bile olmayacaktır. Bununla birlikte insan ve insan topluluklarının yaşadıkları çevre ile olan münasebetlerinde, doğal çevreden nasıl etkilendikleri, doğal çevreyi nasıl etkiledikleri ve doğal ortamdan faydalanma şekil ve türlerini ortaya koymak daha da kolaylaşacaktır. Çünkü insanlar ancak yaşayabildikleri ve yararlandıkları alanlarda eğleşir, yerleşir ve ömür geçirebilirler.

Beşeri bir olgu olarak nüfus grupları ve onların konaklama, barınma ve ikamet etme alanları olan yerleşmeler; insanların yaşadıkları ve yararlandıkları alanlardır. Bu alanlar, bazen insanların aradıkları doğal özellikleri bir arada bulabildikleri, seçerek belirledikleri, bulduğuyla yetindikleri ya da bazen aralarındaki münasebetlere bağlı olarak yaşamaya zorlatıldıkları sahalar olabilmektedir. Örneğin Kadirli yöresinde günümüzde yerleşik halde bulunan pek çok konargöçer toplum, Osmanlı Devleti döneminde yerleşik olarak yaşamaları için baskı ve zorlamalara maruz kalmışlardır.

Kadirli ilçesinde yerleşmelere yer seçimi ve ekonomik faaliyetler üzerinde etkili olan pek çok elverişli doğal özellik adeta bir arada toplanmıştır. Söz konusu özellikler arasında, sahanın **jeolojik** ve **jeomorfolojik yapısının** etkisi büyüktür.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler

Araştırma sahası çoğunlukla eğimli, engebeli ve yüksek alanlardan oluşmaktadır. Bu alanlar ilçenin bütünüyle kuzeyi, kuzeydoğusu, doğusu ve güneydoğusunda yer almaktadır (Şekil: 2). Alüvyal tabanlı ova ünitesinde yeraltı su seviyesinin yüksek olması nedeniyle ilçede ilk yerleşim alanları daha çok yüksek, eğimli ve engebeli sahalar üzerinde kurulmuştur. Daha sonra ova ünitesinin yerleşmeye açılmasıyla birlikte günümüzde ilçeye ait yerleşmelerin % 49'u (30 yerleşim alanı) burada toplanmıştır (Tablo: 1.1., Şekil: 2. ve Şekil: 1.1.).

Tablo: 1.1. Bulundukları Morfografik Birimlere Göre Araştırma Sahasındaki Yerleşmeler.

Ova Yerleşmeleri	Alçak Platodaki Yerleşmeler	Yüksek Platodaki Yerleşmeler	Dağ Yerleşmeleri
Kadirli Şehri	Elbistanlı	Koçlu	Değirmendere
Amberinarkı	Durmuşsofular	Yoğunoluk	**1 yerleşme % 2**
Kümbet	Karatepe	Tahta	
Azaplı	Kızyusuflu	Kösepınarı	
Narlıkışla	Mehedinli	**4 yerleşme % 6**	
Çınarköy	Çiğdemli		
Halitağalar	Yukarı Çiyanlı		
Aydınlar	Bahadırlı		
Vayvaylı	Bekereci		
Yalnızdut	Söğütlüdere		
Çaygeçit	Sofular		
Erdoğdu	Yenigün		
Hacıhaliloğlu	Kayasuyu		
Hardallık	Kesim		
Karabacak	Sarıtanışmanlı		
Kiremitli	Karakütük		
Çukurköprü	Yukarı Bozkuyu		
Tatarlı	Cığcık		
Kerimli	Yusufizzettin		
Kesikkeli	Göztaşı		
Aşağı Çiyanlı	Aşağı Bozkuyu		
Mecidiye	Topraktepe		
Öksüzlü	Oruçbey		
Tozlu	Harkaçtığı		
Yeniköy	Şahaplı		
Akköprü	Mezretli		
Tekeli	**26 yerleşme % 43**		
Kabayar			
Coşkunlar			
Akova			
30 yerleşme % 49			

Araştırma sahasındaki Kadirli ovası, ziraat potansiyeli oldukça yüksek olan, güneybatıdan kuzeydoğuya doğru gidildikçe yükseltisi nispeten artan geniş bir morfografik ünitedir. Kadirli ovası bütünüyle Kuvaterner dönemi alüvyonları ile oluşmuştur. Ovanın yükseltisi güneyde ve orta kesimlerde 30 metre, kuzeye doğru 50 metreler dolayındadır. Ovanın eğimli ve engebeli saha ile olan kenar kesimlerinde yükselti 150 metrelere kadar çıkmaktadır.

Ovadan itibaren 250-500 metreler arasındaki alçak seviyelerde yer alan karstik aşınım yüzeyleri ile 750-1250 metreler arasındaki yüksek seviyelerde yer alan karstik aşınım yüzeyleri üzerinde; derince yarılmış akarsu vadileri başta olmak üzere çeşitli büyüklüklerde karstik aşınım şekilleri, aşınım artığı tepeler (hum) ve kısmen de olsa kimyasal aşınım sonrası çökelen birikim malzemelerine (terra-rosa ve traverten) tesadüf etmek mümkündür. Söz konusu alçak ve yüksek

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

seviyelerde yer alan plato sahalarını kuzey ve kuzeydoğuya doğru olan daha yukarı kesimlerinde yükselti ve eğim değerlerinin artmasına bağlı olarak Toroslar dağ silsilesinin orta kesimlerindeki birimlerin meydana getirdiği dağlık saha takip etmektedir.

Dağlık saha Kretase yaşlı marn, kumtaşı ve kireçtaşlarından oluşmaktadır. Bu kesimde karstlaşmanın etkisiyle meydana gelmiş çeşitli büyüklükte erime şekillerine rastlamak mümkündür. Kireçtaşları üzerinde gelişmiş dolin, uvala ve polyeler yaygın olarak görülen aşınım şekillerdir. Birikim şekilleri olarak yüksek platolar sahasındaki Kretase ve Miyosen yaşlı kalkerlerin çökelleri olan terra-rosalar ile alçak platolar sahasındaki Pliyosen yaşlı kalkerlerin çökelleri olan travertenler gelişmiştir. İklim bölgesinin karakteristiği olan terra-rosalar, araştırma sahasının kuzeydoğusundaki Tahta köyünün güneyi, Yoğunoluk ve Koçlu köylerinin doğusu ve Göztaşı köyünün kuzeyindeki sınırlı alanda yayılış göstermektedir. Fazla yaygın olmayan bu topraklar, kısmen yüksek sıcaklık ve yağış koşulları altında ve sahanın önemli akarsuları ile kolları tarafından hızlı bir şekilde aşınmaya ve ayrışmaya uğramış kireç taşlarından arta kalmış ve organik madde miktarı bakımından fakirleşmiştir. Travertenler ise ilçenin güneydoğusundaki alçak plato yüzeyi üzerinde Çiğdemli, Yukarı Çiyanlı ve Mehedinli köyleri ve yakın çevresinde yayılış göstermektedir.

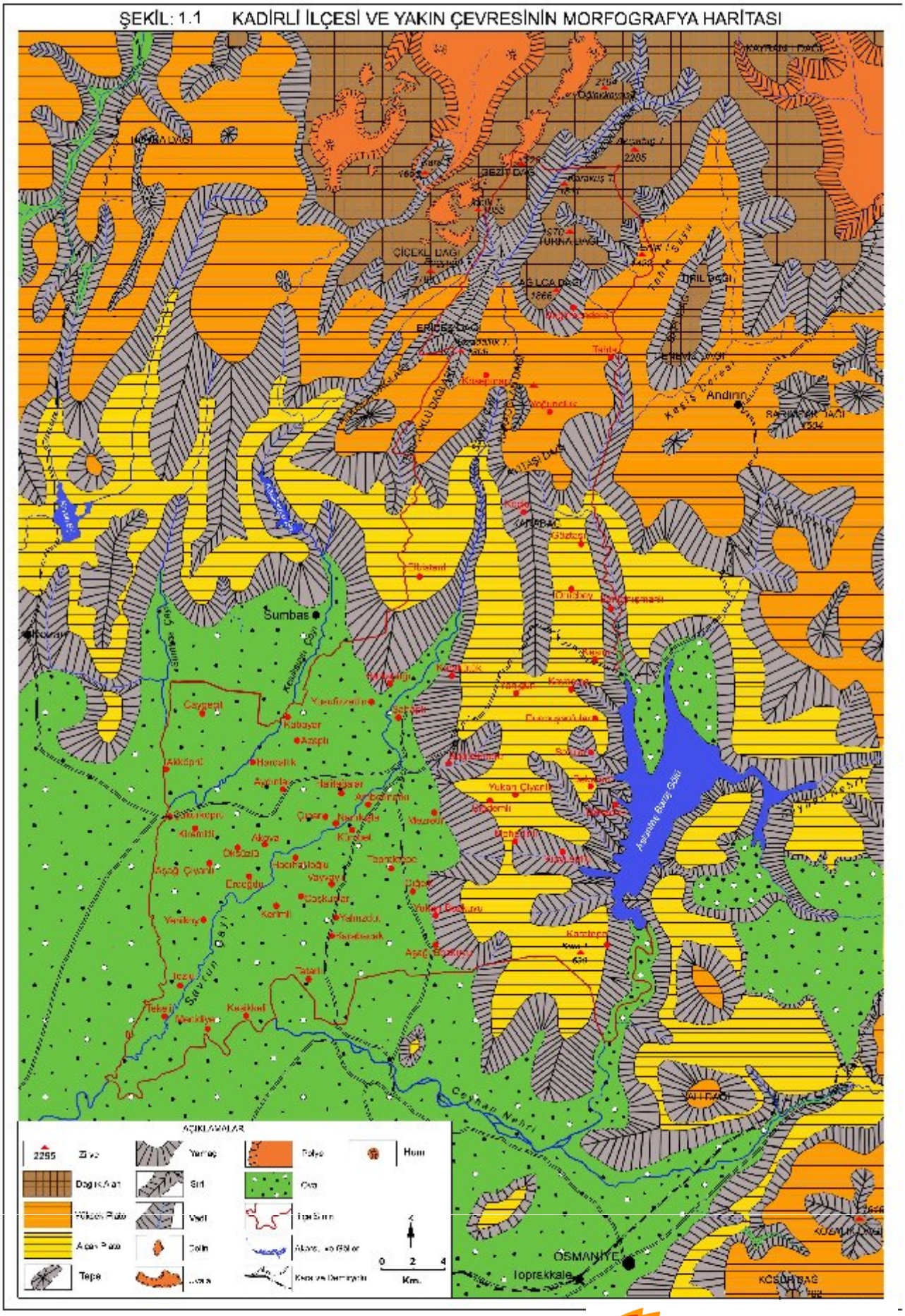
Dolayısıyla Kuvaterner çökellerinin oluşturduğu Çukurova Deltası'nın yukarı kesimlerindeki Kadirli Ovası, genellikle Pliyosen ve Miosen yaşlı formasyonlarından oluşan alçak ve yüksek platolar ile Kretase formasyonlardan oluşan yüksek ve engebeli sırtlar, yamaçlar, tepelikler ve dağlık alanlar; sahanın başlıca jeomorfolojik birimlerini meydana getirmektedir (Şekil: 2, Şekil: 1.2).

Yörenin 1/100.000 ölçekli topografya haritası ve 1/500.000 ölçekli jeoloji haritası Adana paftasından yararlanılarak hazırladığımız 1/100.000 ölçekli morfografya ve jeoloji haritalarına göre:

Ova tabanında yer altı su seviyesi de 7-8 m arasındadır. Bu sahalar ilçe yerleşmelerinin % 49'una karşılık gelen yirmi dokuz köy ve bir şehir yerleşmesinin yer aldığı, iklim özellikleri itibariyle yılda birden fazla ürün verebilen, modern tarım yöntemlerinin kullanıldığı, ilçenin en yüksek ziraat potansiyeline sahip sulanabilen tarla alanlarının bulunduğu ova ünitesidir. Dolayısıyla araştırma sahasındaki bu en genç araziler, 50 metrenin altına düşen yükseltilerden itibaren 150 metreye kadar yükselen kum, kil ve silt yapılı "Dördüncü Zaman" (Kuvaterner) çökellerinden oluşmaktadır. Kuvaterner çökelleri, bütünüyle ilçenin batısı ve güneybatısındaki ova tabanında yayılış göstermektedir. Alüvyonlar, Savrun çayı ve kollarının dağlık sahalardan getirerek ova tabanında çökelttiği orta sıklıktaki malzemeden oluşmuştur (Tablo: 1.1, Şekil: 1.1 ve Şekil: 1.2).

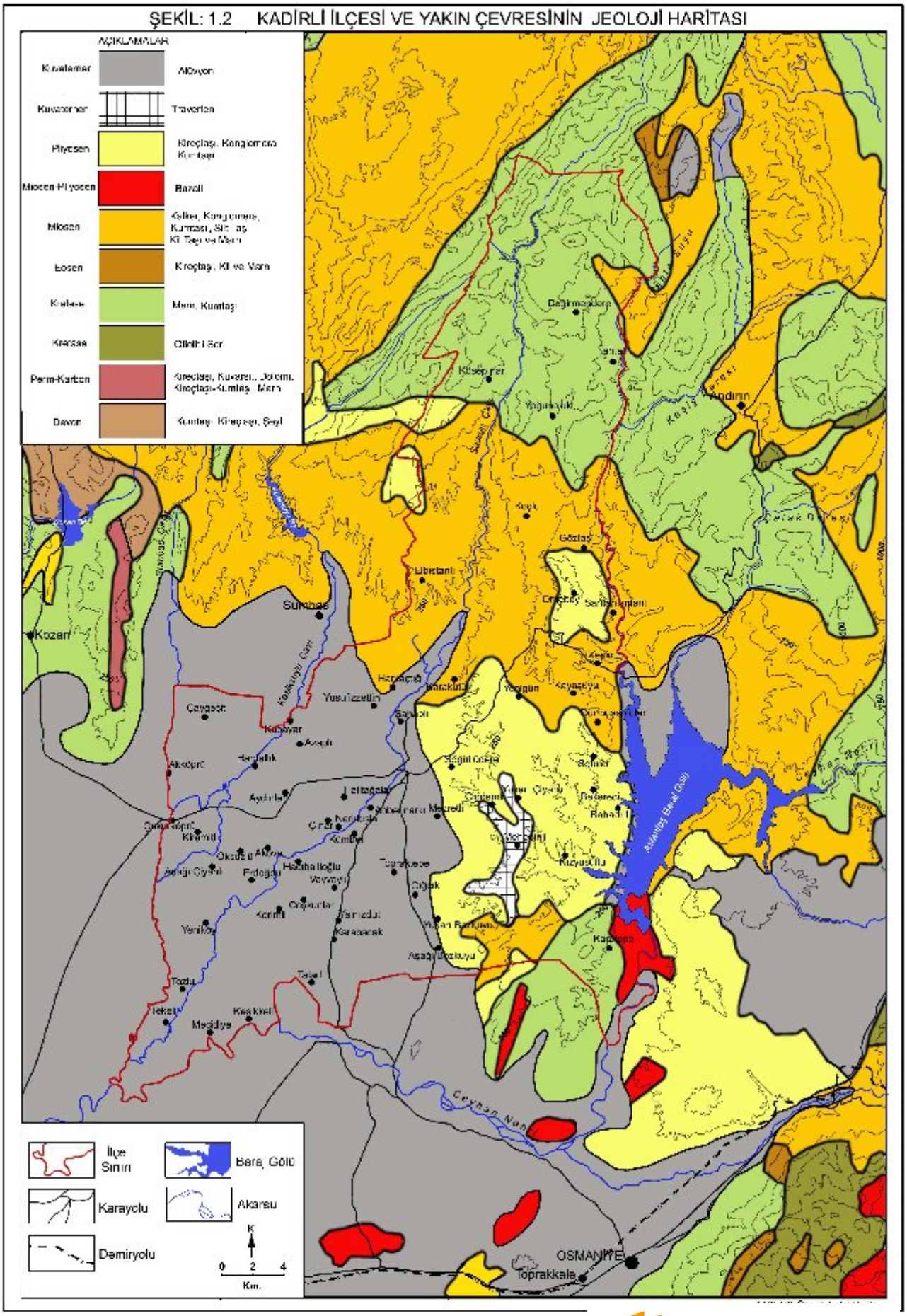
created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ŞEKİL: 1.1 KADİRLİ İLÇESİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN MORFOGRAFYA HARİTASI

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ŞEKİL: 1.2 KADİRLİ İLÇESİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN JEOLOJİ HARİTASI

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasında ova kenarlarından itibaren doğuya, kuzeye ve kuzeydoğuya doğru tatlı eğimlerle engebeler oluşmaya başlamakta, eğimin hafifçe arttığı yamaçlar sırtlarda, sırtlar tepelik sahalarda birleşmektedir. Çoğu kırsal yerleşmenin üzerinde yer aldığı sırtlar, vadilerle birbirinden ayrılmış, vadilerin gerileyen yamaçları sırtları birbirinden uzaklaştırmıştır. Bu durum kırsal yerleşmelerin kuruluş ve yayılış düzenini de etkilemiştir. Ova ünitesinde görülen birbirine yakın meskenlerin oluşturduğu toplu dokulu yerleşmeler, bu arızalı topografya üzerinde birbirinden uzaklaşan meskenlerin sergilediği seyrek örüntü nedeniyle, dağınık yerleşmelere dönüşmektedir. 250-1250 metreler arasında görülen bu arızalı görüntü çevredeki yüksek sahalardan kopup gelen çeşitli büyüklükteki akarsular ve vadileri tarafından adeta nakış gibi işlenmiştir. Bu sahalar ova ile dağlık alanlar arasında yükselti ve eğimin giderek arttığı, yöredeki akarsular tarafından adeta törpülenerek oluşturulmuş dalgalı aşınım düzlükleridir. Bu araziler belirgin olarak 250-500 metreler arasındaki alçak sahalarda ve 750-1250 metreler arasındaki yüksek sahalarda görülmektedir. Farklı seviyelerdeki bu dalgalı düzlükler 500-750 metreler arasındaki sarp yamaçlarla birbirinden ayrılmaktadır. Araştırma sahasındaki orta yaşlı araziler olarak tanımlayabileceğimiz bu alçak ve yüksek plato sahaları, sedimanter özellikli "Üçüncü Zaman" (Tersiyer) Pliyosen ve Miyosen dönemlerine ait kalker, kiltaşı, killi kireçtaşı, kumtaşı, silttaşı, konglomera ve marn çökellerinden oluşmaktadır.

Miyosen araziler, 150-500 metreler arasında ziraat ve hayvancılık potansiyeli yüksek, akarsu vadilerine yakın olan kesimlerde yer yer sulanabilen, ancak genelde kuru tarım faaliyetlerinin yaygın olduğu, ziraat alanları fazla geniş olmayan, tarla ve bahçe ziraatına uygun, aynı zamanda otlak ve mera alanları da bulunan, hafif eğimli ve engebeli alçak plato alanlardır. Bu alanlarda ilçedeki yerleşmelerin % 43'üne karşılık gelen yirmi altı köy yer almaktadır (Tablo: 1.1, Şekil: 1.1, Şekil: 1.2 ve Foto: 1.1).

Pliyosen araziler ilçenin bütünüyle doğusu ve güneydoğusunda ve aynı zamanda ilçenin orta kesimlerinde yer alan Göztaşı, Oruçbey ve Sarıtanışmanlı köyleri arasında kalan dar sahada görülürken; Miyosen araziler, ilçe merkezinin kuzeyindeki hafif eğimli sırt ve yamaçlarla yükselen alçak tepelikler sahasında yayılış göstermektedir. Marn tabakaları yer yer büyük kalınlıklara erişmektedir. Kalın kil ve marn tabakaları; eğimin fazla olduğu kesimlerdeki tepelerde sızıntı sular nedeniyle doygunluk kazanmakta ve ağırlaşan bu kütleler eğim yönünde akmalara neden olmaktadır (İller Bankası Raporu, 1994).

Alçak platolar sahası yaklaşık 500 metrelerde son bulmaktadır. 500 metreden 750 metrelere kadar ise eğimli yamaçlar sahası görülmektedir. Yamaçlar sahası yer yer sırtlar ve vadilerle yarılmakta, bu kesimlerde de yerleşmeler yoğunlaşmaktadır.

750-1250 metreler arasında ziraat potansiyeli fazla yüksek olmayan, geleneksel kuru tarım faaliyetlerinin yaygın olduğu, ziraat alanları genellikle eğimli, dar ve parçalı arazilerden oluşmasından dolayı modern tarım yöntemlerinin kullanılamadığı, çayır-mera ve orman alanları

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

geniş, hakim geçim kaynakları daha çok hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri olan eğimli ve engebeli yüksek platolardır. Bu alanlarda ilçe yerleşmelerinin % 8'ine karşılık gelen beş köy yer almaktadır Miyosen arazilerinin yukarı kesimlerindeki sahalar ise araştırma sahasının en yaşlı arazileridir. Buralar, Torosların Üst Kretase'de başlayan Alp kıvrımlarıyla teşekkül etmiş, eğimli sırt ve yamaçlarla devam eden yüksek platolar ve dağlık alanlar sahasıdır. Bu araziler, daha yaşlı kalker, kumtaşı ve marn tabakalarından oluşmuştur.

Foto: 1.1 150-500 metreler arasında yer alan dalgalı topografya üzerinde kurulmuş olan yerleşmelerden Mehedinli (a), Yukarı Çiyanlı (b), Kayasuyu (c), Kesim (d) gibi köylerde arazinin sunduğu avantaj ve dezavantajlar yaşanmaktadır. Zirai potansiyel açısından ova köylerine oranla ürün çeşitliliği ve verim azlığı yaşanırken, yaz aylarında yükseltinin etkisiyle havanın nispeten serinlemesi bu bölgede yaşayan halkın yayla alanlarına gitmesini gerektirmemekte, dolayısıyla yazın bunaltıcı sıcağın etkisi buralarda hissedilmemektedir.

Yöredeki akarsular tarafından derince yarılmış söz konusu kalker arazilerin üzerinde yükseltiyle birlikte artan yağışlara bağlı olarak çok sayıda erime şekillerine rastlanmaktadır. Erime şekilleri yer yer lapyalar, dolinler, uvalalar, polyeler şeklindedir (Foto: 1.2, Tablo: 1.1, Şekil: 1.1 ve Şekil: 1.2).

Araştırma sahasında ova tabanından kuzey ve kuzeydoğuya doğru gidildikçe yükselti tedricen artmakta ve önce yamaçlar, sırtlar ve tepelikler sahası geçilmektedir. Yörenin akarsuları tarafından aşağı kesimlerde hafifçe, ancak daha yukarı kesimlerde derince yarılmış olan bu engebeli aşınım düzlükleri; tamamen artan eğim koşulları ve yağış miktarlarına bağlı

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

olarak bu yarılma dereceleriyle sembolize edilmiştir. Yükselti ve eğimin fazla olduğu yerlerde akarsular kalker sahalar üzerinde daha fazla aşındırma yaparak daha derine gömülmüşler ve çeşitli aşınım düzlükleri oluşturmuşlardır. Söz konusu dalgalı ve yüksek bu aşınım yüzeylerinin daha da yukarı kesimlerinde ise dağlık alana geçilmektedir. Bu kesimde dağ yerleşmesi ya da dağ köyü olarak nitelendirebileceğimiz tek yerleşim alanı Değirmendere köyü ve mahalleleridir.

Foto: 1.2 Araştırma sahasının kuzeyinde yer alan dağlık alanlarda kalkerli arazinin erimesi sonucu oluşmuş pek çok şekle rastlamak mümkündür. Hatta bazı polye tabanları bu bölgede yayla yerleşmelerinin kuruluş yerleri olmuşlardır. Kimi dolinler ise doğal göl alanı durumundadırlar. Bu ise yörede hayvancılıkla uğraşanların hayvanlarının su ihtiyacını gidermesi bakımından büyük öneme sahiptir.

Değirmendere köyü arazisi tamamen 1250 metre ve üzerindeki sahada yer almakta, doruk noktasına Gezit Dağı zirvesinde (2230 m) ulaşılmaktadır. Kösepınarı, Tahta, Yoğunoluk ve Koçlu köyleri büyük oranda 750-1250 metreler arasındaki yüksek plato sahası üzerinde kurulmuşlardır. 150-500 metreler arasındaki alçak plato aşınım yüzeyleri üzerinde yer alan, ancak 500-1000 metreler arasındaki yüksek platoda arazileri bulunan Oruçbey ve Göztaşı köyleri de zaman zaman yüksek plato köyleriyle birlikte anılmaktadır (Şekil: 1.1).

Araştırma sahasında yerleşmelerin ve ilçe sınırlarının belirlenmesinde genellikle yüzey şekilleri, konumu ve doğrultusu belirleyici olmuştur. İlçenin idari sınırları büyük ölçüde doruklar, tepelikler, sırtlar, yamaçlar ve akarsu vadilerini takip etmektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Görüldüğü gibi araştırma sahasının yüzey şekilleri ve jeolojik özellikleri, mekân ve insan arasındaki münasebetlerin açıklanmasında önemli bir yere sahiptir. Yerleşim yeri, ulaşım güzergâhları, ziraat, hayvancılık ve ormancılık sahaları gibi faydalanma alanlarının dağılışı ve yoğunluğu öncelikle jeolojik ve jeomorfolojik özelliklere uyumluluk gösterir.

1.2. İklim Özellikleri

Araştırma sahasında yerleşme yerinin seçimi, hakim ekonomik faaliyetler, insanların kültür durumu ve medeniyet seviyeleri üzerinde etkili olan faktörler arasında iklim ve hava şartlarının yaptığı etki ihmal edilemez.

"Şüphesiz hiçbir iklim, yaşamak için ideal değildir. Adana ovalarında eskiden çok daha yaygın olan göçebelik, yazın daha serin ve nemli yaylalara çıkmak, kış mevsiminde ise ovalarda barınmak, böylece sabit bir yeri bulunmadan, mevsimlere, dolayısıyla iklime tabi olarak bölgeyi çevreleyen dağlar ile ovalar arasında yer değiştirmek de, bu hususu teyit etmektedir" (Göney, 1976, s.24).

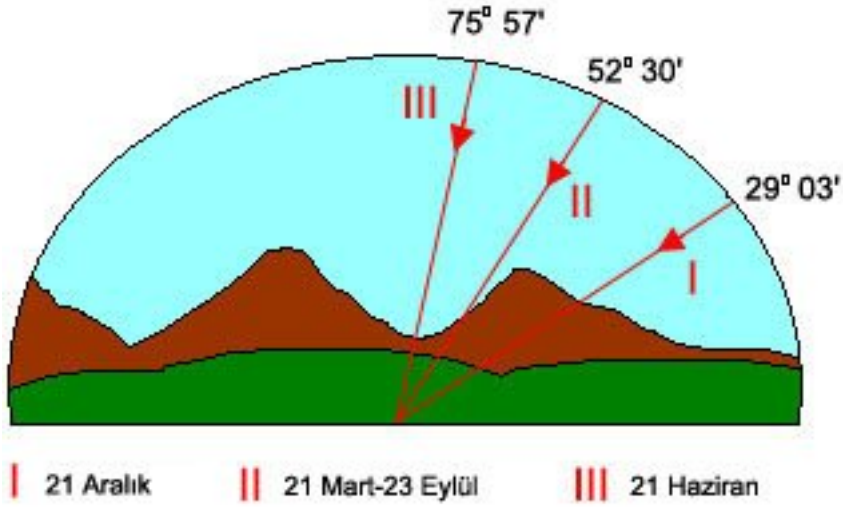
Araştırma sahasında tipik Akdeniz ikliminin etkileri yanında Orta Toros dağlarının uzanış doğrultusu, yükselti ve bakının etkisiyle Akdeniz geçiş ve Akdeniz dağ iklim tipleri de görülür. Tipik Akdeniz ikliminde yazlar sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. *"Bu bölge yazın kontinental tropikal iklim kuşağı içinde kalmakta ve çok kurak iklim şartları ortaya çıkmaktadır. Kışın ise batıdan gelen siklonların ve hava kütlelerine maruz bu bölgede suhunet mutedil ve yağış oldukça fazladır"* (Göney, 1976, s.24). Araştırma sahasında iklim özellikleri bakımından yaz ve kış mevsimi gibi birbirinden farklı iki dönemin bulunması, yörede çeşitli tarım ürünlerinin yetişmesine imkân sağlamış, zirai faaliyetlerin bütün bir yıl sürdürülmesine zemin hazırlamıştır.

Araştırma sahasında, güneş ışınlarının geliş açıları kışın 21 Aralıkta 29º 03', bahar mevsimlerinde 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde 52º 30' ve yazın 21 Haziran tarihinde 75º 57' dır. Yaz ve kış mevsimlerinde güneş ışınlarının geliş açısı arasında yaklaşık 47º'lik fark vardır (Şekil: 1.3.). Bu fark, sahanın mevsimler arasında güneşten aldığı enerji miktarındaki değişimi ifade etmesi bakımından önemlidir. Yaz mevsimi ile kış mevsimi arasında gündüz süresi, yaz devresinde kışa göre yaklaşık % 60 daha uzundur. Bunlar, şiddetli yaz sıcaklıkları ile ılık kışların yaşanmasında etkili olan temel faktörler arasında kabul edilebilir.

Buraya kadar yapılan açıklamalara göre, Kadirli ilçesi, bulunduğu enlem itibariyle, yaz mevsiminde güneşten daha fazla enerji almaktadır. Şüphesiz bu durum, sahadaki yüksek yaz sıcaklıklarının en önemli nedenlerinden biridir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 1.3. Kadirli İlçesinde Belirli Tarihlerde Güneş Işınlarının Geliş Açıları ve Değişimi

Araştırma sahasının da içinde bulunduğu ülkemiz, subtropikal kuşaktaki kıtaların batı kesiminde görülen, Akdeniz İklimi makro klima alanı içerisinde yer alır. Bu iklim alanı, oluşum bölgelerine göre hava kütleri için bir geçiş sahasıdır (Erinç, 1969, s.295). Kış mevsiminde kuzey sektörlü soğuk hava kütlelerinin etki sahası, Anadolu yarımadasını kapsayacak şekilde genişlemektedir (Erinç, 1969, s.298). Akdeniz ve Karadeniz üzerinde ise, daha geç soğuyan ılık su kütleleri nedeniyle alçak basınç alanları oluşmaktadır. Buna bağlı olarak, yüksek basınç alanı durumundaki Anadolu karasından alçak basınç alanı durumundaki kuzey ve güneydeki denizlere doğru hava akımları etkili olmaktadır. Söz konusu hava akımları araştırma sahasında kuzey ve kuzeydoğu yönünde ve soğutucu etki yapmaktadır. Bu durum, bir kaç günlük de olsa araştırma sahasında don olaylarının görülmesine neden olabilmektedir. Ayrıca güneyden tropikal, kuzeyden kutbî hava kütlelerinin Akdeniz üzerinde karşılaşmalarıyla oluşan alçak basınçlar, doğuya doğru hareketleri esnasında araştırma sahasının yer aldığı bölgede frontal yağışlara neden olmaktadır (Erinç, 1969, s.299). Ayrıca yaz devresinde, hava akımlarının hakim yönü olan güneybatıdan Toroslar'a doğru yönelen nemli hava kütleleri, dağların yamaçlarını tırmanırken soğuyarak yoğunlaşmakta ve güney yamaçlara önemli miktarda orografik yağış bırakmaktadır (Erinç, 1969, s.299). Bu durum sahada yaz kuraklığının etkisini kısmen de olsa azaltmaktadır.

Orta Toroslar ve Nur dağları gibi iki büyük morfolojik ünite ile kuzeyden ve doğudan çevrelenmiş olan Kadirli ilçesi, kış devresinde iç bölgelerde etkili olan soğuk hava koşullarından korunmuş olur. İlçede kış sıcaklık ortalaması 9,8 ºC olup, sıcaklık şubat ayında görüldüğü gibi 8 ºC'nin altına düşmemekte, don olayları da çok nadir görülmektedir.

Dağların Akdeniz'e dönük yamaçlarında, sıcak cephelerin adeta alıkonması, yağış alanının genişlemesine, yağışın süresi ve şiddetinin artmasına neden olmakta ve en yüksek yağış değerlerine ancak dış yamaçlarda rastlanmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Yazın, güneyden gelen nemli hava kütleleri dağların dış yamaçları boyunca engellendiğinden, nem birikmesine bağlı olarak araştırma sahasında boğucu yaz sıcaklıkları ve görüş mesafesini kısaltan hava koşulları etkili olmaktadır.

Araştırma sahasının kuzey ve doğusundaki yüksek birimler ile sahanın batısı ve güneyini oluşturan Kadirli Ovası, iklim özellikleri bakımından kısa mesafelerde önemli değişikliklere neden olmaktadır. Araştırma sahası içerinde yer alan Orta Toroslar'a ait birimlerde yükselti yer yer 2000 metreyi aştığından, kıyı ile iç bölgeler arasında adeta bir duvar gibi set oluşturmaktadır. Dolayısıyla sahanın sıcaklık, yağış, basınç ve rüzgârlar gibi iklim elemanları üzerinde önemli yerel etkilere neden olmaktadırlar. Örneğin, ova ünitesi ile dağlık ünite arasındaki sıcaklık ve yağış değerlerinde görülen farklılıkların en büyük nedeni yeryüzü şekilleridir.

Conrad formülüne göre (Erinç, 1969, s.455) araştırma sahası, % 33 oranında karasal ve % 67 oranında da denizel bir iklime sahiptir. Buna göre, kıyıdan daha iç kısımda yer alan ilçede karasal iklim etkilerinin, % 24 oranıyla Alanya'dan (Sür, 1977, s.14), % 27 oranıyla Erdemli'den (Koca, 1994, s.33) ve % 31 oranıyla Düziçi'nden (Koca, 2000, s.31) daha yüksek olduğu görülür. Buna rağmen, iklim özellikleri deniz etkisinde bulunan yerlerde olduğu gibi, araştırma sahasındaki aylık ortalama sıcaklık ekstrem değerleri de, kara ve denizlerin farklı ısınmasına bağlı olarak birer ay gecikmeyle ocak ayı yerine şubat'ta ve temmuz yerine ağustos'ta ölçülmüştür (Dönmez, 1979, s.18).

Bir sahanın iklim özelliklerini doğru bir şekilde tespit etmek için, öncelikle o sahada yeterli sıklıkta meteoroloji istasyonu bulunması ve bu istasyonlarda en az 30 yıl kesintisiz gözlem yapılması gerekir (Koca, 2000, s.26). Bunun için bölgenin meteorolojik değerleri; 1998-2005 (sıcaklık değerleri) ve 1994-2005 (yağış değerleri) yılları arasındaki Kadirli Meteoroloji İstasyonu'nun kısa süreli rasatları, 1963-2005 yılları arasındaki Kozan Meteoroloji İstasyonu'nun ve 1929-2005 yılları arasındaki Adana Meteoroloji İstasyonu'nun uzun süreli rasatları karşılaştırılmış, sahanın doğal çevre özellikleri de dikkate alınarak, iklim ve hava durumuna ilişkin koşullar belirlenmiştir.

Kadirli Meteoroloji İstasyonu'nun 7 yıllık kısa süreli sonuçlarına göre, araştırma sahasında ölçülen en düşük ortalama sıcaklık 8,4 ºC ile şubat ayına rastlarken, en yüksek ortalama sıcaklık 28,9 ºC ile ağustos ayına rastlar. Kadirli'nin bu 7 yıllık kısa süreli rasat sonuçları, buraya en yakın istasyon olan Kozan Meteoroloji İstasyonu'nun değerleri temel alınarak uygulanan irca yöntemi (rasat sürelerindeki kısalığın giderilmesi) ile sahanın yıllık ortalama sıcaklığı 19,1 ºC olarak belirlenmiştir. Sahaya en yakın merkez olan Kozan istasyonunun 42 yıllık sonuçlarına göre en düşük ortalama sıcaklık 9,3 ºC ile ocak ayı, en yüksek ortalama sıcaklık ise yine 28,9 ºC ile ağustos ayındadır. Yıllık ortalama sıcaklık ise 19,2 ºC'dir. *"Adana ovalarında yıllık ortalama suhunet en düşük 18,3 °C (Tarsus), en yüksek 19,4°C*

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

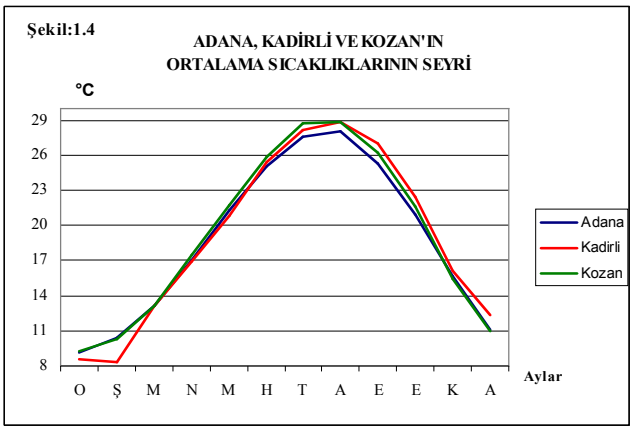
(Dörtyol) arasında değişmektedir" (Göney, 1976, s.25). Bu sonuçlar, Adana merkez istasyonunun uzun süreli verileriyle karşılaştırıldığında önemli değişikliklerin olmadığı, hatta birbirine benzer sonuçların ortaya çıktığı dikkat çekmektedir (Tablo: 1.2, Şekil: 1.5). Keza bölgedeki bütün rasat istasyonlarında yıllık ortalama sıcaklık 20 ºC'den az, ama 10 ºC'den fazladır. Bu durum, araştırma sahasının orta iklim kuşağında ve bu kuşağın güneyinde yer almasının bir sonucudur.

Adana ovalarında sonbahar mevsimi ortalama sıcaklıkları, ilkbahardakinden azdır (Göney, 1976, s.26). Ancak, Yukarı Çukurova'da koşullar biraz farklıdır. Bu yörede her şeyden önce karasallığın etkileri hissedilmeye başlar ve sonbahar mevsimi, ilkbahara oranla daha sıcak geçer. Araştırma sahasında kış ayları sıcaklık ortalaması 9,8 ºC, ilkbahar ayları sıcaklık ortalaması 16,9ºC, sonbahar ayları sıcaklık ortalaması 21,8 ºC ve yaz ayları sıcaklık ortalaması ise 27,5ºC'dir (Tablo: 1.2, Şekil: 1.4). Bahar mevsimlerinde sıcaklık ortalamalarının 15 ºC'nin altına düşmemesi yörede yetişme devresinin nispeten uzun olduğunu, böylelikle çeşitli ürünler yetiştirebilmenin, iki hatta daha fazla mahsul alabilmenin imkan dahilinde olabileceğini ortaya koymaktadır.

Tablo: 1.2. Adana, Kadirli, Kozan, Düziçi ve Osmaniye'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri.

İSTASYON (Ort.Sıc.)	AYLAR												
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Ort
ADANA (ºC)	9,2	10,4	13,1	17,0	21,3	25,1	27,6	28,0	25,3	20,9	15,7	11,1	**18,7**
DÜZİÇİ (ºC)	7,5	8,5	11,5	16,2	20,7	24,0	26,9	27,2	24,6	18,7	13,7	9,3	**17,4**
KADİRLİ (ºC)	**8,6**	**8,4**	**13,1**	**16,9**	**20,8**	**25,4**	**28,2**	**28,9**	**27,0**	**22,4**	**16,1**	**12,4**	**19,1**
KOZAN (ºC)	9,3	10,3	13,2	17,5	21,8	25,9	28,7	28,9	26,2	21,6	15,5	11,0	**19,2**
OSMANİYE (ºC)	7,9	9,1	12,2	16,9	21,2	24,7	27,6	27,9	25,3	19,4	14,4	9,9	**18,0**

Kaynak: Adana Met.İst.(1929-2005), Kadirli Met.İst.(1998-2005), Kozan Met.İst.(1963-2005), Düziçi ve Osmaniye verileri (Koca, 2000, s.31)

Araştırma sahasında aylık sıcaklık ortalamaları en düşük 8,4 ºC ile en yüksek 28,9 ºC arasında değişmektedir. Aylık ortalama sıcaklık Adana'da ocak ayında 10 ºC'nin altına düşerken, bu düşüş Kadirli ilçesinde şubat ayında da devam eder (Tablo: 1.2, Şekil: 1.4). Bunun

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

en önemli nedeni, Kadirli'nin kuş uçuşu yaklaşık 52 kilometre daha kuzeyde bulunması, ilçenin çoğunlukla yüksek, eğimli ve engebeli arazilerden oluşuyor olması gibi denizden uzaklık/karasallık ve yükseltiye bağlı faktörlerdir. Dolayısıyla araştırma sahasında kıyı istasyonlarına oranla kış sıcaklık ortalamaları 1-2 ºC daha az, yaz ortalamaları ise denizden uzaklığın/karasallığın etkisine bağlı olarak artmaktadır.

Akdeniz kıyılarında yıllık sıcaklık amplitüd değeri genel olarak 17 ºC ve altındayken (Koçman, 1993, s.10-11), Adana'da 18,8 ºC, Kozan'da 19,6 ºC (Tablo: 1.2, Şekil: 1.4) ve Düziçi'nde 19,9 ºC'dir. Bu değer, araştırma sahasında ise 20,5 ºC'dir. Görüldüğü gibi yıllık sıcaklık amplitüdü denizden uzaklaştıkça yaklaşık 2-3 ºC kadar artmaktadır.

Araştırma sahasında yüzey şekillerine bağlı olarak kısa mesafelerde bile önemli sıcaklık farklılıkları görülmektedir. Daha önce ifade edildiği gibi, Kadirli ovasının kuzeyi ve doğusunda yer alan Orta Toros dağlarına ait birimler, Sumbas Çayı, Kesik Suyu, Savrun Çayı, Keşiş Suyu ve kolları tarafından derin bir şekilde yarılmıştır. Dolayısıyla, araştırma sahasında ova ile civardaki dağlık alanlar arasında, akarsu vadi tabanları ile dağlık ve tepelik alanlar arasında dikkat çekici sıcaklık farkları bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse, İlçenin güneybatısında yer alan Ceyhan Nehri vadisindeki Mecidiye ve Kesikkeli köyleriyle (30 m), ilçenin kuzeyinde yer alan Kösepınarı köyü sınırları içerisindeki Gezit Dağı zirvesi (2230 m) arasında yaklaşık 2200 metrelik yükselti farkı bulunmaktadır. Bu nedenle, ilçenin güneyi ile kuzeyi arasındaki sıcaklık farkı yaklaşık 11 ºC'yi bulmaktadır. Kadirli ovası ile ilçenin doğusundaki tepelik alanlar arasında ise yükselti farkı en fazla 500 metre olduğu için, sıcaklık dağılışında 1-2 ºC dışında önemli bir değişim görülmez.

Kadirli ovası ile dağlık alanlar arasında görülen bu sıcaklık farklılıkları, araştırma sahasındaki doğal, beşeri ve ekonomik çevre özellikleri üzerinde önemli etkiler yapmıştır. Kademeli olarak artan yükseltiye bağlı olarak azalan sıcaklık değerleri, bitkisel üretimdeki yetişme devresini kısaltmıştır. Dolayısıyla, ova sınırlarını çizen 150 metre ile 1250 metreler arasında kalan, akarsularca yarılarak parçalanmış ve bir o kadar da aşınmış tepeliklerden oluşan yüksek ve engebeli alanda zirai faaliyetler nispeten sınırlanmıştır. Ovada yetişen sıcaklık isteği yüksek bitkiler, bu sahada yetiştirilemediği gibi; arazinin eğimli ve kalkerli bir yapıya sahip olması nedeniyle drenajının iyi olması, yüzey suyunun ya derin vadiler içinde akmasına ya da yeraltına sızmasına neden olduğundan sulu tarım yöntemleri de uygulanamamaktadır. Yüksek ve engebeli sahada ziraat alanlarının dar, parçalı, dağınık ve eğimli yüzeylerde yer alması, tarım aletleri ve diğer modern yöntemlerin kullanılamaması, iş gücünün önemini koruması ve benzeri pek çok nedenle dağlık alanlarda tarla ve bahçe ziraatı yerine, çayır ve otlakların bulunduğu sahalarda hayvancılık; ağaçlı bitki örtüsünün nispeten daha nitelikli ve yoğun olduğu yerleşim alanlarında ise ormancılık ekonomisinin önem kazanmasına neden olmuştur. Dolayısıyla zirai potansiyeli büyük ölçüde zayıf olan bu dağlık alanlarda yerleşme dokusunun seyrelerek

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

dağıldığını, yerleşmelerin nüfuslarının azaldığını ve özellikle "yayla" fonksiyonlu geçici yerleşmelerin yaygın olduğunu görmek mümkündür.

Kozan Meteoroloji İstasyonu verilerine göre, yörede don olayları 20 Kasım ile 24 Mart tarihleri arasında meydana gelmektedir (Koca, 2000, s.36). Turunçgil ve seracılık gibi zirai faaliyetlerin önem kazandığı Kozan'daki donlu gün sayısı ile Kadirli ovasındaki donlu gün sayısı arasında paralellik olduğunu düşünmekteyiz. Nitekim, Kadirli ovası, kuzeyden ve doğudan gelebilecek soğuk hava baskınlarına kapalı bir konumda yer almakta ve hakim iktisadi faaliyet tarla ziraatı olmakla birlikte, ovanın hemen her yerinde turunçgil ve seracılık faaliyetleri için gerekli doğal koşullar bulunmaktadır. Dolayısıyla hemen her ova köyünde turunçgil bahçelerine ve sera işletmelerine sıkça ve yoğun olarak rastlanmaktadır.

Kışın aşırı soğuyan Anadolu karası üzerinde termik bir yüksek basınç alanı, karaya oranla daha geç soğuyan Akdeniz'de ise termik alçak basınç alanı meydana gelir. Dolayısıyla karadan denize doğru akan kuzey yönlü hava akımları, Toroslar'ı aşarken sapmalara uğrayarak araştırma sahasında kuzey ve kuzeydoğu yönlerinde etkili olmaktadır. Kuzey sektörlü Yıldız ve kuzeydoğu sektörlü Poyraz, kışın hava sıcaklıklarını düşürücü etki yapan soğuk karakterli rüzgârlardır. Dolayısıyla araştırma sahasında kışın en fazla etkili olan rüzgârlar da Yıldız ve Poyraz'dır. Yaz mevsiminde ise genel basınç koşulları tersine dönmekte ve araştırma sahası denizden karaya doğru akan güney ve güneybatı yönlü sıcak ve nemli hava kütleleri ile Basra Alçak Basıncı'nın güneydoğu yönlü aşırı sıcak ve nem oranını düşürücü hava kütlelerinin etkisine maruz kalmaktadır. Basra Alçak Basıncı ve dolayısıyla şiddetli buharlaşma, araştırma sahasında yaz aylarının kurak geçmesinde etkili olan en önemli faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Akdeniz üzerinden gelen nemli hava kütleleri ile yaz sıcaklılarının daha da artması yönünde etki yaratan Samyeli (Keşişleme), yüksek sıcaklıkların etkili olduğu gündüz saatlerinde, bağıl nemliliğin düşük olmasına rağmen, mutlak nem miktarının artmış olmasına bağlı olarak, araştırma sahasında bunaltıcı sıcaklıkların yaşanmasına neden olmaktadırlar. Araştırma sahasında yazın en fazla etkili olan rüzgârlar, Akdeniz'i geçerken nem kazanan güney yönlü Kıble ve güneybatı yönlü Lodos ile çöl karakterli güneydoğudan esen Samyeli'dir.

Yağışla ilgili rasatlar incelendiğinde ise Adana, Kozan ve Kadirli'ye ait verilerin birbirinden farklı sonuçlar içerdiği görülür.

Kadirli Meteoroloji İstasyonu'nun 1994-2005 yılları arasındaki 11 yıllık kısa süreli rasatlarına göre; araştırma sahasına düşen yıllık yağış miktarı 744 mm'dir. Bu değer, Akdeniz kıyı kuşağı ve araştırma sahasının yakın çevresindeki istasyonlara ait verilerle kıyaslandığında, fazla yüksek bir değer olarak gözükmemektedir. Nitekim Akdeniz kıyı kuşağındaki istasyonlarda bu değer, Dörtyol'da 1021 mm, İskenderun'da 785 mm, Adana'da 647 mm ve Mersin'de 610 mm'dir. Yukarı Çukurova'daki istasyonlarda ise Düziçi'nde 854 mm, Kozan'da

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

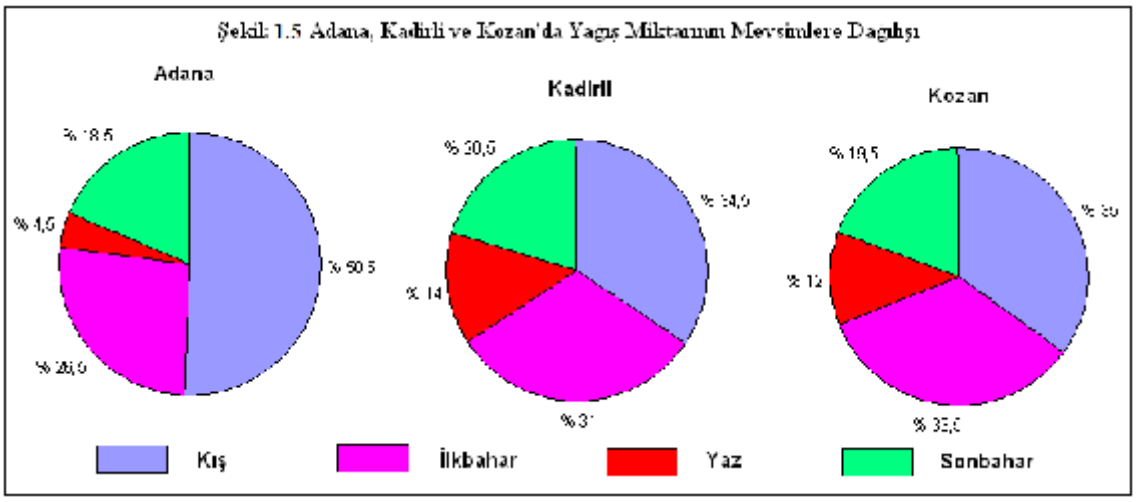
848 mm ve Osmaniye'de 755 mm'dir. Görüldüğü gibi, Kadirli'deki yıllık yağış miktarı, Adana ve Mersin dışındaki diğer emsal merkezlere oranla daha düşüktür (Tablo: 1.3., Şekil: 1.5).

Kadirli Meteoroloji İstasyonu'na ait son 11 yıllık kısa süreli rasatlar, aslında sahanın iklimi hakkında bilgi vermekten çok, son yıllardaki meteorolojik durumu yansıtmaktadır. Dolayısıyla son yıllarda Kadirli'de ölçülmüş en yüksek yağış değerlerine **nisan** ayında rastlanırken; aynı iklim bölgesinde yer alan Adana, Mersin ve Kozan'da en yüksek yağış değerlerine **aralık** ayında, İskenderun ve Osmaniye'de **ocak** ayında, Dörtyol'da **şubat** ve Düziçi'nde ise **mart** aylarında rastlanmaktadır (Tablo: 1.3, Şekil: 1.5).

Tablo: 1.3 Adana, Kadirli, Kozan ve Seçilmiş Diğer İstasyonların Aylık ve Yıllık Ortalama Yağış Değerleri

İSTASYON (Ort.Yağış)	AYLAR													
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort.	Top.
ADANA (mm)	112,4	95,4	68,6	53,9	48,3	19,9	4,4	4,5	15,3	38,3	66,6	119,1	**53,9**	**646,7**
DÖRTYOL (mm)	124,7	129,3	110,6	104,6	74,5	48,7	25,1	37,5	63,0	96,7	83,7	123,4	**85,1**	**1021,8**
DÜZİÇİ (mm)	110,5	97,7	125,2	108,2	83,8	41,6	8,8	17,5	25,7	55,8	67,0	112,0	**71,1**	**853,8**
İSKENDERUN (mm)	124,4	99,4	91,5	64,9	52,8	17,8	4,0	16,4	38,2	92,4	76,5	107,0	**65,4**	**785,4**
KADİRLİ (mm)	**99,3**	**74,4**	**73,1**	**103,2**	**54**	**68,3**	**22**	**14,7**	**24,8**	**56**	**71,5**	**82,8**	**62,0**	**744,1**
KOZAN (mm)	104,2	79,3	98,7	100,9	85,1	59,4	24,4	20,5	27,6	57,0	78,2	112,6	**70,6**	**847,9**
MERSİN (mm)	120,7	88,0	65,7	37,0	20,4	8,6	7,1	4,3	11,1	47,9	74,5	123,0	**50,7**	**608,3**
OSMANİYE (mm)	111,4	97,9	105,0	93,6	61,8	23,2	7,9	5,4	19,3	58,5	70,5	101,2	**63,0**	**755,7**

Kaynak: Adana Met.İst.(1929-2005), Kadirli Met.İst.(1994-2005), Kozan Met.İst.(1963-2005), Dörtyol, Düziçi, İskenderun, Mersin, Osmaniye Rasatları (Koca, 2000,s.42).

Görüldüğü gibi, kıyıdan içerilere doğru gidildikçe yağışlı mevsim kış aylarından ilkbahar aylarına doğru kaymaktadır. Bu rasat değerleri sahada, Akdeniz yağış rejiminin yanında, İç Anadolu karasal yağış rejimine benzer bir yağış rejiminin de etkili olduğunu

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

göstermektedir. Ancak bu durum, araştırma sahasındaki istasyonda yeterli uzunlukta rasat yapılmamasından kaynaklanacağı gibi, yerel coğrafi özelliklerden kaynaklanabilir.

Nemli hava akımlarının dağlık alanlara dik olarak geldiği Kozan, Kadirli, Düziçi ve Dörtyol gibi yerlerde, yağış değerleri nispeten yüksektir. Buna karşılık, hava akımlarının yönlerine göre, relief açısından uygun konumda olmayan Adana ve Mersin gibi sahalarda ise yağış miktarları daha düşüktür. Birbirine yakın olan söz konusu istasyonlar arasındaki yağış farklılığı, önemli ölçüde yüzey şekillerinden, yüzey şekillerinin konumu, doğrultusu ve yükseltisinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte Düziçi, Dörtyol, Kozan ve Kadirli gibi yerleşmelerin Toroslar'ın eteklerinde yer almasından dolayı orografik yağışlara bağlı olarak, Adana'ya oranla ilkbahar ve yaz yağışlarını daha fazla aldığı sonucuna ulaşmak da mümkündür (Tablo: 1.3).

Görüldüğü gibi, araştırma sahası yerel topoğrafik koşulların etkisiyle Doğu Akdeniz'deki birçok kıyı istasyonundan daha fazla yağış almaktadır. Ancak Kadirli ovasının kuzeyindeki Orta Toroslar'a ait birimler, ilçenin kuzeyinde yer alan Kösepınarı köyü sınırları içerisindeki Gezit Dağı zirvesinde 2230 metreyi bulmasına rağmen, bu yamaçlar üzerinde yükselti değerleri düzenli bir süreklilik göstermemektedir. Bazı kıyı kesimlerinde yerel topoğrafik koşullar, yağmur getiren rüzgârların dağlara dikine çarpmaması yüzünden, tam yoğunlaşmanın gerçekleşmemesi gibi nedenlerle, yağış miktarı düşmektedir. Aynı zamanda Koca'ya göre, Dörtyol'un doğusunda kuzey-güney doğrultusunda uzanan Nur dağlarının bu bölümdeki yükseltisi 2000 metreyi bulur ve oldukça dik yamaçları ile tam bir yoğunlaşmaya neden olur (Koca, 2000, s.43). Bu durum, araştırma sahasındaki nemli hava kütlelerinin yamaçlar boyunca yükselmesini sınırlandırır ve tam bir yoğunlaşma gerçekleşemez. Dolayısıyla, ilkbahar ve yaz mevsimindeki orografik yağışların miktarı nispeten azalmaktadır.

Araştırma sahasında ova tabanından itibaren kuzey ve kuzeydoğuya doğru artan yükseltiye bağlı olarak sıcaklık değerleri düşmekte, Akdeniz'den gelen nemli hava kütleleri yamaçlar boyunca yükselirken yoğunlaşarak orografik yağışlara neden olmaktadır. Dolayısıyla yüksek platolar sahası ve daha yukarılardaki dağlık alanların yamaçları boyunca yağış değerleri artmaktadır. Artan yağışlar, sürekli olarak ağaçlı bitki örtüsü ve Alpin çayırların varlığını desteklemekte ve gelişmesini sağlamaktadır. Doğal potansiyelin toprağın işlenmesi şeklinde zorlaştığı bu sahalarda, bitki örtüsünün daha gür bir şekilde gelişmesi, beşeri unsurları bu potansiyeli değerlendirmeye zorladığından yüksek platolar sahası ve dağlık alanlarda yer alan kırsal yerleşmeler, büyük ölçüde orman sahaları, otlak ve mera alanları ile çevresindeki yerleşmeye uygun sahalarda yer almışlardır. Söz konusu sahalar yerleşmeye açıldıkları günden bugüne insanlar tarafından ormancılık faaliyetleri ve orman ürünlerinden faydalanma, zengin ot ve çayır sahalarında ise hayvan besleme ve ürünlerinden faydalanma şeklinde kullanılagelmiştir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1.3. Hidrografik Özellikler

Mekânın coğrafi olarak incelenmesinde ele alınması gereken hususlardan biri de mekânın sahip olduğu hidrografik potansiyel ve yerel hidrografik özelliklerdir. Buna göre, araştırma sahasının sahip olduğu yeraltı ve yüzey suları potansiyeli genel olarak çok zengin değildir. Bu durum, nispeten fazla yağış almasına rağmen sahanın sahip olduğu litolojik ve morfolojik özellikleri ile ilgili bir husustur.

Araştırma sahasıyla aynı bölgede yer alan Düziçi'nde 1 m²'ye ortalama olarak 1200 mm yağış düştüğü kabul edilerek yapılan hesaplamaya göre (Koca, 2000, s.53), 110.717 hektar alana sahip araştırma sahasına yılda toplam 1.354 milyar mm dolayında yağış düşmektedir. Yağışlar büyük ölçüde, sahada geniş alanlar kaplayan, geçirgenliği zayıf kiltaşı, silttaşı, marn, ofiyolit ve bazalt gibi zemin yapısı ve yüksek eğim dereceli dağlık alanların yamaçları boyunca hızla akışa geçerek, yöredeki akarsuları beslemektedir. Yağışların önemli bir kısmı da, özellikle eriyebilme özelliğine sahip kireç taşlarının yaygın olduğu araştırma sahasının kuzey ve doğusundaki eğimli ve engebeli sahada, kırıklı ve çatlaklı yapıdaki $CaCO_3$ (Kalsiyum Karbonat) bileşiklerini adeta eleğe çevirerek, dağlık kütlenin temeline doğru sızmaktadır. Belirli sıcaklık ve yağış koşulları altında gerçekleşen bu kimyasal süreç, karstlaşma adını verdiğimiz aşındırma ve biriktirme faaliyetlerine neden olmaktadır. Karstlaşma olayı sonuçları itibariyle, araştırma sahasında lapya, dolin, uvala, polye, obruk, kanyon, karstik plato, hum, traverten ve terra-rosa gibi çeşitli aşındırma ve biriktirme şekillerinin oluşmasına imkân sağlamaktadır.

Kadirli ovasının kuzeydoğusu ve doğusunda yer alan Orta Toros dağlarına ait birimler, Sumbas Çayı, Kesik Suyu, Savrun Çayı, Keşiş Suyu ve kolları tarafından derin bir şekilde yarılmıştır. Dolayısıyla araştırma sahasında, kaynağını kuzeydoğudaki dağlık kütleden alarak Kadirli ovasına inen ve buradaki ziraat alanlarını suladıktan sonra daha güney ve güneybatıda Ceyhan nehrine katılan sözünü ettiğimiz çok önemli akarsu şebekeleri mevcuttur.

Bu akarsulardan Sumbas çayı, Kadirli ovasının ve dolayısıyla ilçenin, bütünüyle batı sınırlarını belirlemekte ve bu hat boyunca yer alan kırsal yerleşmeler ve ziraat alanlarının adeta hayat damarı olma rolünü üstlenmektedir. Kadirli ovasına, ilçenin kuzey sınırlarının orta bölümlerinden giriş yapan Kesik suyu ise ovanın kuzeyindeki kırsal yerleşmeler ve tarım alanlarını sulayarak, ilçenin batı sınırlarının orta kesimlerinde Sumbas çayı ile birleşmektedir.

Araştırma sahası için belki de en önemli hidrografik şebeke Savrun çayıdır (Foto: 1.3). Savrun çayı, kaynağını Orta Toroslar'ın içlerinden alarak, araştırma sahasına kuzeydoğudan giriş yapmakta, ilçe arazisini ortalayarak boydan boya geçerken çok sayıda yan kolla beslenmekte ve gitgide daha da güçlenmektedir. Savrun çayı, ilçenin kuzeydoğusundaki yüksek ve engebeli saha ile ilçenin doğusundaki alçak plato sahasının birleştiği hat boyunca güneye doğru inerken su toplama havzasını genişletmekte ve yamaçlar sahasında yer alan Elbistanlı, Harkaçtığı ve Karakütük köyleri arasında zemine iyice gömülmüş olarak ova tabanına

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ulaşmaktadır. Bu alanda fazla geniş olmayan bir vadi tabanıyla Kadirli ovasına açılan akarsu, Yusufizzettin ve Şahaplı köylerinin engebeli arazisini alüvyonlarıyla adeta düzleyerek, Kadirli ilçe merkezini karşılıklı iki yakaya ayırmaktadır. Bu karşılıklı yakalar Savrun ve Cemal Paşa köprüleriyle birbirine bağlanmış, ulaşım ve iletişim sağlanmıştır. Savrun çayı, dikdörtgen profilli Kadirli ovasını kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda iki eşit üçgene ayıracak biçimde boylamakta ve ilçenin güneybatısında Sumbas çayı ile birleşerek, Ceyhan nehrine katıldığı alanda bir akarsu kavşağı oluşturmaktadır.

Foto: 1.3. Savrun çayı, ilçenin kuzeydoğusundaki yüksek ve engebeli sahadan kaynaklarını alarak güneye doğru akmaktadır. Akarsu, dikdörtgene benzer profili sahip Kadirli ovasına iki eşit üçgen oluşturacak biçimde kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanmakta ve ovanın güneybatısında Sumbas çayı ile birleşerek, Ceyhan nehrine katıldığı alanda bir akarsu kavşağı oluşturmaktadır.

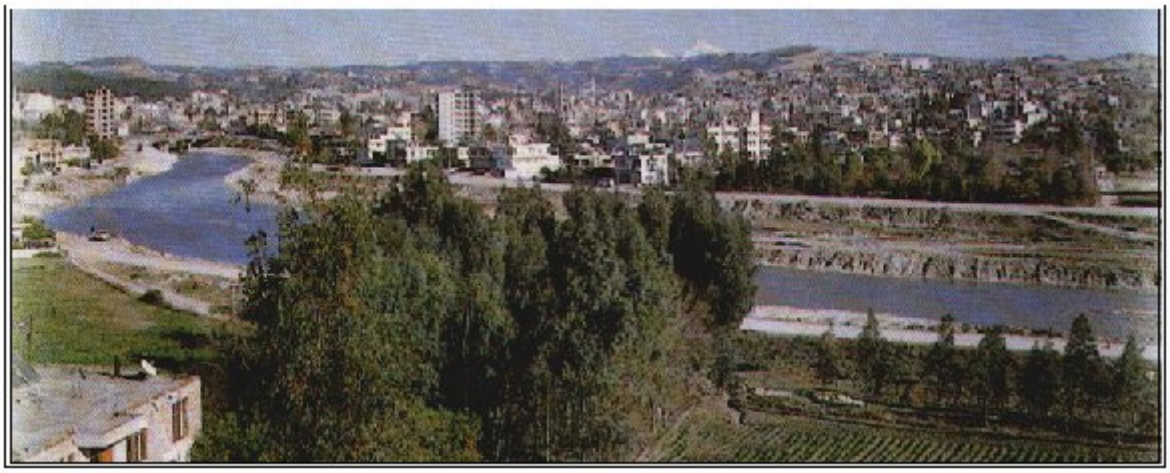

Foto: 1.4. Savrun çayının, şehrin ekonomik ve sosyal hayatında önemli bir yeri vardır. Uzunluğu 110 km olan Savrun çayında suyun en bol olduğu devre ilkbahar mevsimidir. Kadirli'de nüfusun kalabalık olduğu kesimler Savrun çayı çevresidir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Mazgaç ve Kartallık dağı eteklerinden 7-8 kadar kaynak suyu birleşerek *"Savrun gözü"*nü oluşturur. Delihöbek ve Harmankaya eteklerinden çıkan *Hamam* ve *Enişdibi* suları ile Ziyaretdağı eteklerinden çıkan *Zingir suyu*, Beyoluğu çatında Savrun'a karışır. Araştırma sahasında kuzeyden güneye doğru ilerleyen Savrun; *Çelten, Dokurcun, Bostanlık, Soğucak-Deligöz, Ali deresi, Tuvaras, Elmacık, Fatma deresi, Kırkpınar, Göğbuğet, Evrengözü, Kalealtı* ve *Balıklağı* sularını alarak Kadirli'de ovaya iner. Savrun'un ova üzerinde iki kere yatak değiştirdiği bilinmektedir. Önceleri Halitağalar-Çınar-Öksüzlü-Aşağı Çıyanlı'dan geçerek Sumbas suyu ile birleşmekteydi. Savrun çayı bugünkü yatağına 1874'te yerleşmiştir. Bu tarihte mülki idarenin açtırmış olduğu çeltik arkı, bu yatağın ve *"Akçasaz Bataklığı"*nın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Tozlu köyü güneyinde Sumbas çayı ile birleşirken 1960'tan sonra su baskınını önlemek için doğuda Ceyhan ırmağına bağlanmıştır. Savrun çayı bu mesafeler arasında toplam 110 km uzunluğundadır (Vayısoğlu 2000, s.74).

Araştırma sahasında ilkbahar mevsimi, suyun en bol olduğu devreyi teşkil etmektedir. Adana Torosları'nın güney yamaçlarından inen derelerin Savrun çayına katılması neticesinde, kış mevsimi nehrin yatağından en fazla su geçirdiği devre olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum Savrun çayı ve ona kavuşan derelerin yağmurlarla beslendiğini açıkça ifade etmektedir. Bununla beraber kar yağışlarının da akarsuların rejimi üzerinde etkisi olduğu görülmektedir. Savrun çayının kurak geçen yaz mevsiminde de hayli su akıtması, dağların yüksek kısımlarında eriyen kar suları ve karstik kaynaklardan da beslendiğini ortaya koymaktadır (Göney 1976, s.63-65).

Savrun çayının yıllık akım miktarlarına bakacak olursak; ortalama akım miktarının 8,056 m^3/sn, minimum akım miktarının 0,460 m^3/sn, maxsimum akım miktarının ise 584 m^3/sn olduğu görülmektedir. Bu husus yörenin özellikle ziraat hayatı üzerinde çok önemlidir (Vayısoğlu 2000, s.78).

Araştırma sahasında nüfusun kalabalık olduğu kesimler, büyük akarsuların çevresi ile Kadirli şehrinin kuzeyi ve güneyi arasında ve tümüyle doğu kesimlerde yer alan derelerin çevreleridir. Dolaylısıyla araştırma sahasındaki akarsuların nüfus ve yerleşmelerin dağılışı üzerinde önemli etkisi olduğunu görmekteyiz. Hidrografik özellikler, Kadirli şehrinin kuruluşu üzerinde de önemli ölçüde etkili olmuştur. Kadirli ovası esas itibarıyla *Kesik suyu, Sunbas çayı, Savrun çayı* ve kollarının Toros dağlarından taşıdıkları unsurların, bu kısımda birikmesi sonucunda oluşmuştur. Ovanın akarsu kaynakları içinde *Savrun çayı* ve onun kollarından olan *Tesbihlikaya deresi, Cankurtaran deresi, Söğütlü dere, Püsküllü dere, Bülbül deresi, Pırnallı dere, Çınar dere* ve *Kurt dereleri* (Şekil.3.17) önemli yer tutmaktadır. Şehirde en fazla nüfus barındıran yerleşmeler genellikle ilçenin güneydoğu diliminde toplanmıştır. Burası, Cankurtaran deresi, Söğütlü dere ve Püsküllü dere vadilerinin yer aldığı hafif eğimlerle yükselen dağlık

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

kesimin yamaçları üzerindedir. Bundan başka Savrun çayı kenarında yer alan mahalleler aynı zamanda şehrin en yoğun nüfuslu kesimlerini meydana getirmektedir (Foto: 1.4).

Araştırma sahasının hemen hemen bütün doğu sınırları doğal bir unsur olan Keşiş Suyu tarafından çizilmektedir. Kuzeydoğudaki Akçadağ Tepesi'nden güneye doğru inen ilçenin doğu sınırı, 1422 m yüksekliğindeki Erikli Tepe üzerinden Tahta Deresi'ne inmektedir. Çokak yöresinden gelen Karasu ile Andırın'ın kuzey kesimlerinden gelen Keşiş dereleri, Tahta Deresi ile birleşerek Keşiş Suyu'nu oluşturmaktadır. Dolayısıyla Tahta Deresi'nden Keşiş Suyu adıyla güneye doğru devam eden doğu sınır, bu akarsuyu takiben Aslantaş baraj Gölü'ne kadar ulaşır.

Araştırma sahasının güney sınırını oluşturan Ceyhan Nehri ise, Adana Bölümü'nün en önemli akarsularındandır. Kaynaklarını Orta Toroslar'daki Nurhak Dağı'ndan (3100 m) alan nehir, 509 km uzunluğunda olup, su toplama havzası 20.000 km^2 kadardır (İzbırak,1996, s.182). Ceyhan nehri, Engizek ve Ahır dağları ile Kahramanmaraş'ın batısındaki engebeli sahada bir sıra derin boğazlardan geçer. Bu derin boğazlar, aynı zamanda Nur dağları ile Orta Toroslar'ın da sınırını oluşturmaktadır. Araştırma sahasının güneyinden doğu-batı doğrultusunda uzanan Ceyhan nehri, Çukurova'ya bu kesimden girmiş olur. Akarsu, Aslantaş Milli Parkı'nda Bazalt örtü içerisine gömülmüş olup, bu kesim baraj inşası için uygun bir saha olarak görülmüş ve Aslantaş Hidroelektrik Santrali 1975-1984 yılları arasında tamamlanarak hizmete girmiştir.

Düziçi ilçesinin kuzeyinden doğu-batı yönlü akan Ceyhan Nehri, Kadirli ilçesinin doğusunda, yamaçların ova tabanı ile birleştiği 150 m seviyelerinde geniş bir göl çanağına boşalır. Göl çanağı; kuzeyden gelen Keşiş Suyu ve Çatak Deresi, doğudan gelen Ceyhan Nehri, güneydoğudan gelen Sabunsuyu ve Kadirli ilçesinin doğusundaki tepelikler sahasından inen on kadar küçük akarsu tarafından beslenmektedir. Söz konusu göl çanağı, Aslantaş Baraj Gölü'dür. Göl, gövdeden geriye doğru 27,5 km. uzunluğa ve ortalama 60 m derinliğe sahiptir. Göl hacmi, 1.676.250.000 m^3'tür.

Barajın inşasına 1975 yılında başlanmış ve dokuz yıllık bir süreçte tamamlanabilmiştir. Bu süre zarfında baraj gövdesinin gerisindeki 150 m izohipsinin sınırladığı genişçe sahada bugünkü baraj gölü oluşmuştur. Göl, Andırın'ın Gökahmetli, Kıyıkçı ve Köleli köyleri ile Kadirli'nin Bahadırlı, Kızyusuflu, Durmuşsofular, Karatepe, Bekereci, ve Sofular köylerinin bazı yerleşim ve ziraat alanlarını sular altında bırakarak işgal etmiştir.

Araştırma sahasının bu kesimindeki kırsal yerleşmelere ait en verimli ziraat alanları, Keşiş Suyu'nun Ceyhan Nehri'ne kavuştuğu kesimdeki vadi yamaçlarının gerilediği ve vadi tabanının genişlediği kesimde yer almaktadır. Bu kesimdeki tarla ve bahçelerin zemini gevşek dolgulu alüvyal topraklardan oluştuğu için, sulama "yağmurlama" tekniği ile yapılabilmektedir. Ziraat alanlarına "sallama" su verildiğinde ise erozyon şiddeti artmakta ve verimli toprak tabakası süpürülerek baraj gölüne taşınmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Aslantaş barajı, hem çevresindeki yerleşmelerin elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamak hem de sulama şebekesiyle sahanın ziraat potansiyelini artırmak amacıyla planlanmış ve ömrü 50 yıl olarak hesaplanarak projesi hayata geçirilmiştir. Buna göre barajın, 2034 yılına kadar hidroelektrik potansiyeli kullanılabilecektir (Foto: 1.5).

Foto: 1.5. Aslantaş Baraj Gölü, gövdeden geriye doğru 27,5 km. uzunluğa ve ortalama 60 m. derinliğe sahiptir. Göl hacmi, 1.676.250.000 m³'tür. Barajın inşasına 1975 yılında başlanmış ve dokuz yıllık bir süreçte tamamlanabilmiştir. Bu süre zarfında baraj gövdesinin gerisindeki 150 m izohipsinin sınırladığı genişçe sahada bugünkü baraj gölü oluşmuştur. Baraj gölünün oluşumu ile birlikte evleri ve tarlaları sular altında kalan pek çok aile Kadirli ilçe merkezi başta olmak üzere Ceyhan ve Adana gibi büyük ilçe merkezlerine yönelmişlerdir. Hidroelektrik santralinde elektrik enerjisi üretimi için toplam 3 jeneratör bulunmaktadır. Santralin günlük maksimum kurulu gücü 138 MW'tır. Buna göre santral yılda ortalama 600 milyon kw/h elektrik enerjisi üretebilmektedir. 3. jeneratör sulama yapılması sebebiyle sık sık yedeğe çekilmekte ve sulama şebekesine saniyede 150 m³ su gönderilmektedir.

Hidroelektrik santralinde elektrik enerjisi üretimi için toplam 3 jeneratör bulunmaktadır. Her bir jeneratörün üretim kapasitesi 46 MW'tır. Dolayısıyla santralin günlük maksimum kurulu gücü 138 MW'tır. Buna göre santral yılda ortalama 600 milyon kw/h elektrik enerjisi üretebilmektedir. 3. jeneratör sulama yapılması sebebiyle sık sık yedeğe çekildiğinden bu kapasite genellikle aşılamamaktadır. Santralin sulama şebekesine saniyede 150 m³ su gönderilmektedir. Bu sayede çevredeki ziraat alanlarının sulama ihtiyaçları imkânlar ölçüsünde karşılanmaktadır. Santralde birbirine bağlı "enterkonnekte sistem" kurulu olup baraj, diğer barajlarla irtibat halindedir. Elektrik dağıtımı, trafo sistemiyle desteklenerek yapılmaktadır.

Aslantaş H.E.S (Hidroelektrik Santrali)'e bağlı olarak işletilen Değirmendere H.E.S, Keşiş Suyu'nun kollarından biri olan Tahta Suyu üzerinde 1987 yılında kurulmuş ve işletmeye

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

açılmıştır (Foto: 1.6). Bu küçük ölçekli santral, Değirmendere köyü merkez mahallesindeki "Yeşildere Mevkii"nin, Tahta Suyu vadisindeki bir eğim kırıklığının oluşturduğu şelalenin hidroelektrik potansiyelinin değerlendirilmesi amacıyla kurulmuştur. Santralde yılda 750 MW elektrik üretebilecek kapasitede bir jeneratör bulunmaktadır. Ancak işletmenin yıllık elektrik üretim ortalaması en çok 500 MW'tan fazla değildir. Jeneratör mevsim, hava koşulları ve akarsuyun su potansiyeline göre yılın 6 aylık bölümünde çalıştırılmamaktadır. Elektriğin dağıtımı Aslantaş H.E.S. tarafından yapılmakla birlikte, üretilen elektrik Kadirli ana hattına bağlanmaktadır.

Foto: 1.6. Değirmendere H.E.S, Keşiş Suyu'nun kollarından biri olan Tahta suyu vadisindeki bir eğim kırıklığının oluşturduğu şelalenin hidroelektrik potansiyelinin değerlendirilmesi amacıyla, Değirmendere köyü merkez mahallesinin Yeşildere mevkiinde kurulmuş küçük bir hidroelektrik santral.

Kadirli ovası, sahanın genelinden farklı olarak, nispeten zengin yeraltı suyu rezervlerine sahiptir. Alüvyal arazi ve çevresindeki kolüvyal depolar, yeraltı suyunun depolandığı alanlardır. İri unsurlardan meydana gelen kolüvyaller, yeraltı suyu bulundurma bakımından elverişli arazilerdir. Alüvyal arazilerde ise yeraltı su seviyesi yüzeye oldukça yakındır. Hatta buralar, yer yer eski bataklık sahalarıdır. Kimi yerde artezyen kuyularının derinliği 5-6 metre, eski bataklık alanlarında ise yüzey seviyesindedir.

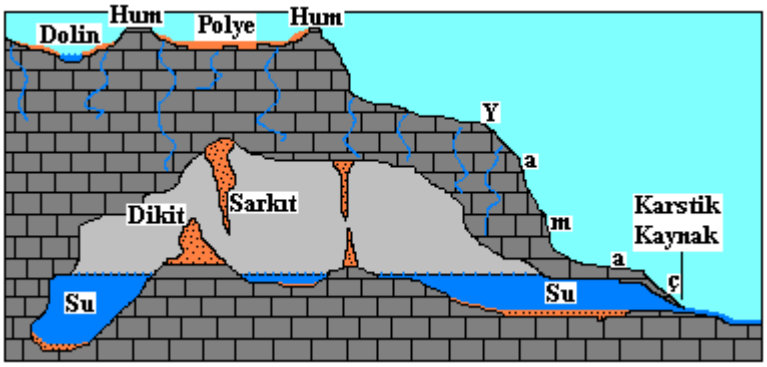
Araştırma sahasının doğusundaki Pliyosen yaşlı kalker araziler, gözenekli kayaç yapısı ve çatlak sistemleri nedeniyle zengin yeraltı rezervlerine sahiptir. Yüzeye düşen sular süratle yeraltına sızmakta ve ova tabanı ile yamaçlar arasındaki diskordans hatlarından vadi ve yamaç kaynakları ya da karstik kaynak (voklüz) olarak tekrar yüzeye çıkmaktadır. Ancak bu durum daha aşağı seviyelerdeki yerleşmeler için olumlu etkilere neden olurken; bu saha üzerinde yer alan köylerde ciddi ölçüde yüzey suyu sıkıntısı yaşanmaktadır. Gerek içme ve kullanma suyu ve gerekse tarım alanlarının sulanması gibi ihtiyaçlar, doğal olarak karşılanamamaktadır. Dolayısıyla bu kesimde yer alan Söğütlüdere, Çiğdemli, Mezretli, Topraktepe, Cığcık, Mehedinli, Yukarı Çiyanlı, Yukarı ve Aşağı Bozkuyu gibi köylerde göç eden nüfusun belkide en önemli gerekçesi su sorunudur.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasının kuzey ve kuzeydoğu kesimlerinde yer alan dağlık ve tepelik araziler, yer yer geniş alanlar kaplayan, geçirgenliği zayıf Miyosen ve Kretase yaşlı kiltaşı, silttaşı, marn, ofiyolit ve bazalt gibi su tutma kapasitesi düşük bir litolojik yapıya sahiptir. Ancak bu alanlar, araştırma sahasının en fazla yağış (1500 mm'den fazla) alan kesimlerini oluşturur. Sağanak yağışlarla yüzeysel akışa geçen sular ile civardaki kaynaklardan çıkan sular akarsuları oluşturur.

Araştırma sahasındaki kaynaklar, genellikle yamaç kaynağı özelliğindedir. Kuzey, kuzeydoğu ve doğudaki dağlık alanlar ile tepelik alanlardaki kaynakların çıkış yerleri hep yamaçlardır. Bilindiği gibi, "su tablası" topografya yüzeyine genellikle paralel bir uzanış gösterir. Ancak, yeraltı suyu ile doygun bir tabakanın topografya yüzeyi ile kesiştiği yamaçlar, aynı zamanda kaynakların yüzeye çıkış yerleridir. Yörede karstik kaynaklar da yaygındır. Litolojik yapının yaygın olarak gözenekli ve çatlaklı Kretase, Miyosen ve Pliyosen kireç taşı formasyonlarından oluşması, yüzey sularının zemine sızmasına neden olmakta, yeraltındaki mağara boşluklarında biriken sızıntı suların, dağlık alanlar, yüksek ve alçak plato düzlüklerinin topografya yüzeyleriyle kesişen yamaç bitimlerinde yüzeye çıkmasına neden olmaktadır. Bu alanlarda su çıkan (voklüz) adı verilen kaynaklar oluşmaktadır. Karstik kaynaklar, yıl boyunca debisi çok az değişen kireç içeriği yüksek suların çıkış noktalarıdır. Koçlu köyündeki "Kokar Şifalı Suları" da bu kaynaklardan biridir (Foto: 1.7). Bazı karstik kaynakların ağızlarında ise çökelmiş kireç birikimine bağlı olarak traverten tabakaları oluşmaktadır. Araştırma sahasında bu şekilde oluşmuş travertenlere Çiğdemli, Yukarı Çiyanlı, Mehedinli köyleri ve güneyindeki yamaç ve sırtların aşağı kesimlerinde rastlanmaktadır.

Şekil: 1.6 Araştırma sahasındaki karstik kaynakların yüzeye çıkış şekli

Araştırma sahasındaki hidrografik değerlerden biri de "Kokar Şifalı Suları"dır (Foto: 1.7). Özellikle "Sedef" hastalığının tedavisi başta olmak üzere sivilce, isilik, pişik, mantar ve üst deri yaralanmaları gibi çeşitli cilt sorunları ile böbrek hastalıklarının tedavisinde alternatif yöntem olarak tercih edilen şifalı sular, ilçenin kuzeydoğusunda ve ilçe arazisinin orta kesimlerinde yer alan Koçlu köyü sınırları içinde bulunmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Suyun bileşiminde kükürt oranının yüksek olmasından dolayı çevreye "bozulmuş yumurta kokusu"nu andıran bir koku yaymaktadır. Tesise "Kokar" denilmesinin en önemli nedeni de budur.

Foto: 1.7 Koçlu köyü sınırları içinde bulunan ve çeşitli cilt ve böbrek hastalıklarının tedavisinde alternatif yöntem olarak tercih edilen Kokar Şifalı Suları, özel bir işletme tarafından işletilmektedir. Suda kükürt oranının yüksek olmasından dolayı çevreye koku yayılmaktadır. Şifalı sularda tedavi kür şeklinde uygulanmaktadır. Sağlık personeli bulunmayan tesisten genellikle Kadirli ve yakın çevresindekiler faydalanmaktadır. Tesiste konaklama olarak apart tip kulübeler ve çok sayıda çardak bulunmaktadır. Ziyaretçiler, her türlü barınma, yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını kendileri karşılamak durumundadır.

1.4. Toprak Özellikleri

İskenderun körfezinden İç Anadolu'ya doğru kama şeklinde girmiş bulunan Ceyhan nehri havzası, araştırma sahasının da yer aldığı sarp dağlık araziler ve geniş alüvyal tabanlardan oluşmuştur. Toklu, Dibek ve Binboğa gibi dağlarının sırt ve zirvelerinden geçen su bölümü çizgisi, havzayı Seyhan nehri havzasından ayırmıştır. Adana'nın Ceyhan ve Yumurtalık ilçeleri ile Osmaniye'nin Bahçe ve Kadirli ilçelerinin tamamı; Kahramanmaraş'ın tamamına yakın kısmı, Adana'nın merkez, Karataş, Kozan ve Feke ilçelerinin ise bir kısmı havza içerisinde yer almaktadır (Şekil: 2.).

Havzanın güneyi ***"Akdeniz toprakları",*** orta kesimleri ***"orman toprakları"*** kuşağında yer alırken, aralarında alüvyal topraklar geniş yer kaplar. Kuzeyde ise kahverengi ve kestane rengi topraklardan oluşan ***"kurak bölge çayır toprakları"*** kuşağına geçilir. Buna göre, havza sınırları içinde 12 "büyük toprak grubu" saptanmıştır. Bunlar:

Yüksek çayır kuşağı*nda,* kestane rengi, kahverengi ve kırmızı kahverengi topraklar, ***orman kuşağı****nda,* kahverengi orman ve kireçsiz kahverengi orman toprakları, ***arada*** kireçsiz kahverengi topraklar, güneydeki sıcak ***Akdeniz kıyı kuşağı****nda,* kırmızı Akdeniz ve kırmızı kahverengi Akdeniz toprakları, taban seviyesinin yüksek olduğu ***çöküntü alanları****nda* hidromorfik topraklar ve organik topraklar, akarsularca ***taşınmış materyal üzerinde*** yer alan alüvyal ve kolüvyal genç topraklardır (Köy Hiz. Gn. Müd., 1995, 1/100.000 Ölçekli Adana İl Arazi Varlığı Haritası).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

İyi drenajlı **dağlık ve tepelik arazi,** kahverengi orman, kireçsiz kahverengi orman, kırmızı podzolik, kireçsiz kahverengi, kırmızı kestane rengi, kırmızı Akdeniz, kırmızı kahverengi Akdeniz gibi zonal toprakların ve rendzinaların yayılım alanıdır. Havzada geniş yer kaplayan dağlık araziler, otlak ve orman kullanılışına ayrılmıştır. Alan olarak orman kullanımı yaygın olmakla birlikte, iktisadi faaliyet bakımından tarım alanlarından elde edilen ürünler daha fazla ekonomik değer taşımaktadır.

Kıyı ile dağlık alan arasında yer alan alüvyal ovalar, dağların etek kısımları ve dağlık arazi içindeki *"ince, yan alüvyal ve kolüvyal şeritler"* tamamen ziraat alanları olarak kullanılmaktadır. Kuru tarım, bağ-bahçe tarımı ve özellikle sebzecilikte kullanılan kolüvyal topraklara, dağlık arazi içinde yer yer rastlanmaktadır. Dolayısıyla dağlık kesimdeki yerleşim alanlarının daha çok ziraata elverişli toprakların çevresinde kurulmuş oldukları dikkat çekmektedir (Köy Hiz. Gn. Müd., 1995, 1/100.000 Ölçekli Adana İl Arazi Varlığı Haritası).

Araştırma sahasındaki yerleşmenin kuruluşu ve iktisadi faaliyetlerin karakter kazanmasında sahanın toprak özelliklerinin etkisi büyüktür. Bir sahadaki toprak özellikleri, başta ana kaya ve iklim faktörleri olmak üzere bitki örtüsü, yeryüzü şekilleri, insan ve oluşum için geçen süre gibi faktörlerin farklı oranlardaki etkilerinin ortak bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu faktörlerden birinin ya da birkaçının değişmesi, toprak oluşum sürecini etkilemekte ve toprakların birbirinden farklı özellikler göstermesine neden olmaktadır.

Toprak oluşumunda etkili olan faktörlerin kısa mesafelerde bile önemli ölçüde değişmesi, araştırma sahasında toprak örtüsünün farklılaşmasına ve çeşitli toprak tiplerinin gelişmesine neden olmuştur. Nitekim yıllık ortalama sıcaklıkların 8,4°C ile 28,9°C, yağış miktarının ise 14,7 mm ile 103,2 mm arasında değiştiği dikkate alındığında, toprak oluşumunda iklimin ne denli etkili bir faktör olduğu anlaşılabilir.

Bununla birlikte, toprak oluşumunda etkili olan iklim, topografya, bitki örtüsü, litoloji ve zaman gibi faktörler arasında, Kadirli ovasında insanın doğrudan ya da dolaylı etkisini özellikle belirtmek gerekir. Zira bu bölge Göney'e göre, tarihin en eski zamanlarından beri yerleşilmiş bir saha idi. Paleolitik sonları ve Neolitikten beri Kadirli ovasında zirai faaliyetlerin gerçekleştirildiği, bu sebepten dolayı ova topraklarının binlerce seneden beri sürülerek karıştırılmış, ekilmiş, gübrelenmiş ve sulanmış olduğu bilinmektedir. Böylece bu bölgenin toprakları doğal faktörlerin yanında beşeri faktörlerin de ortak ürünüdür. Günümüzde Kadirli Ovası'ndaki verimli topraklar insanın asırlarca süren mücadelesi sonucunda kazanılmış ve ziraata açılmıştır (Göney 1976, s.50).

Araştırma sahasındaki çeşitli özellikteki toprakların yayılış sahaları incelendiğinde **"kahverengi orman toprakları"**nın meydana getirdiği zonal toprakların hâkim toprak grubunu oluşturduğu görülür. Araştırma sahasında dar bir alanda görülen **"kırmızı Akdeniz toprakları"** da bu gruptandır. Bu toprakları araştırma sahasının batısı, güneyi ve güneybatısında yayılış

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

göstermiş bulunan azonal topraklar grubundan **"alüvyal"**ler izlemektedir. Azonal topraklar grubunda yer alan diğer toprak çeşidi ise **"kolüvyaller"**dir.

Fazla önem taşımayan ırmak yatakları, çıplak kayalıklar ve Karakütük köyü kuzeyinde çok dar bir alanda yayılış gösteren kireçsiz kahverengi orman toprakları biryana ilçe sınırları içerisinde geniş alanlara yayılmış ve birbirinden farklı dört toprak tipi dağılış göstermektedir.

Bunlar; güneyden kuzeye doğru ova tabanında alüvyal topraklar, ova kenarları ve vadi yamaçlarında kolüvyal topraklar, arada kırmızı Akdeniz toprakları ile yüksek ve engebeli sahada yayılış gösteren kahverengi orman topraklarıdır.

Araştırma sahasında ilçe merkezinden kuzey ve güneye doğru çizilecek bir hattın batı bölümünde kalan topraklar, H. Oakes'in tasnifinde de ifade ettiği gibi, Kadirli ovasını bütünüyle kaplayan alüvyal topraklardır (Şekil: 1.7).

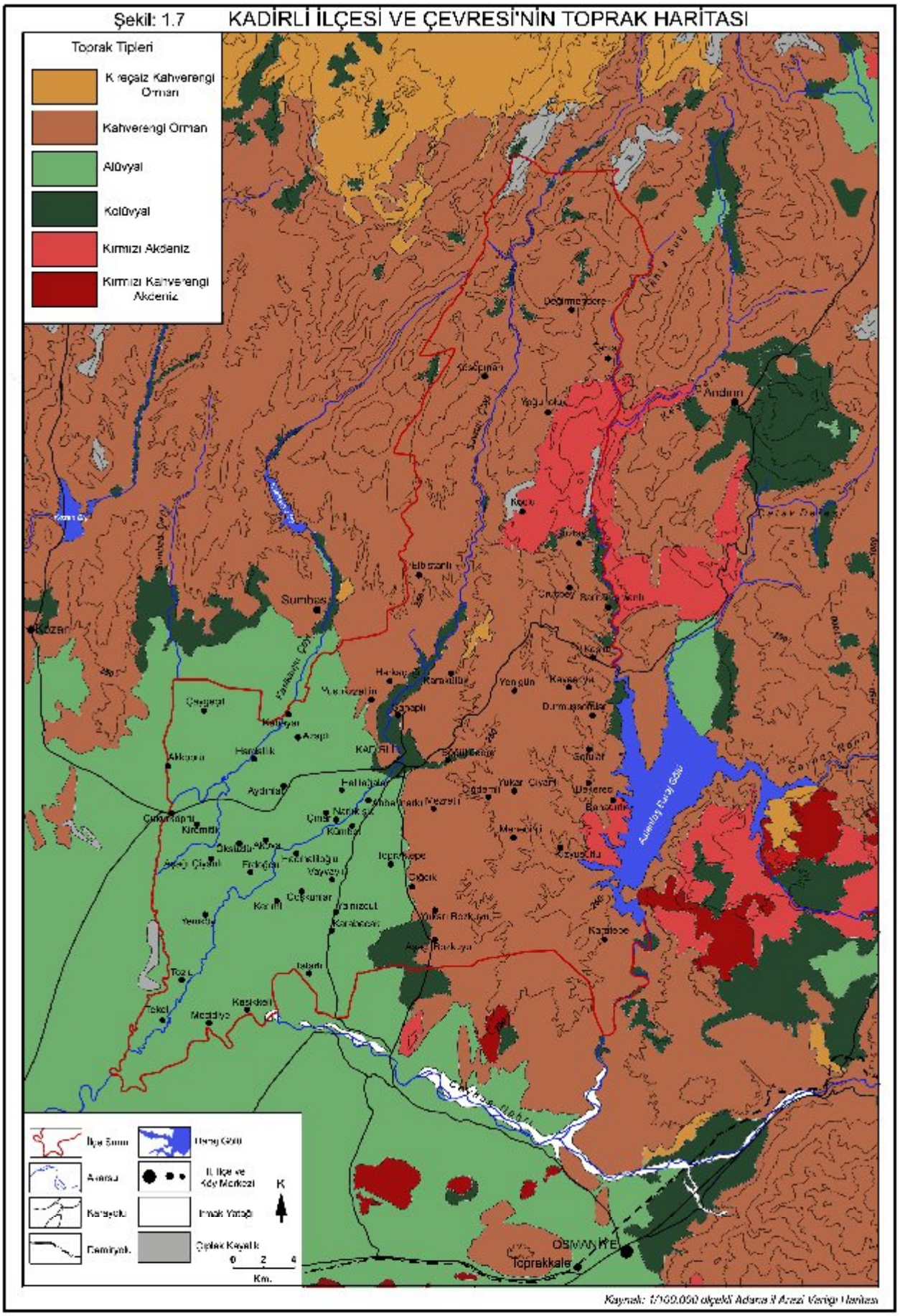
Kadirli ovası; Sumbas çayı, Kesik suyu, Keşiş suyu ve Savrun çayı ile ona kavuşan Kurt deresi, Tesbihlikaya deresi, Cankurtaran deresi, Söğütlü dere, Pırnallı dere ve Çınar derelerinin çevresindeki dağlık ve tepelik sahalardan sökerek getirdikleri unsurların burada biriktirilmesi neticesinde meydana gelmiştir. Bu itibarla, bu bölgedeki topraklar çok yeni teşekküller olup, alüvyonlaşma tarihi devreler içinde ve günümüze kadar devam etmiştir.

Göney'e göre, Kadirli ovasındaki genç alüvyal depolar henüz çok yenidir ve pedojenez için gerekli zaman henüz geçmemiştir. Dolayısıyla depolar içinde, pedojenez şartları ile ilgili zonlaşmalar meydana gelmemiştir. Bu bölge topraklarında görülen zonlaşmalar, doğrudan doğruya depoların sedimantasyon özelliklerine ve şartlarına bağlıdır (Göney 1976, s.50).

Genç **alüvyal topraklar** nehirlerin dar veya geniş taşma sahaları ile buralara komşu olan hafif meyilli vadi kenarlarını, dar kıyı şeritlerini, büyük nehirlerin denizlere vardığı yerlerde meydana gelen ufak ve büyük deltaları ihtiva ederler. Genellikle deltanın sular tarafından istila edilmeyen yerlerinde bulunur, geniş ve düz bir sahayı kaplarlar. Yüzey ve iç drenaj bakımından nispeten iyi durumdadırlar. Yerfıstığı, buğday, mısır, soya, turp ve karpuz yetiştirilen en önemli ürünlerdir. Çeşitli sebzeler ve baklagiller de yetiştirilir. Bu toprakların geniş bir kısmında sulama yapılmaktadır (Oakes 1958, s.54-56). Araştırma sahasında bu topraklara ilçenin batı bölümündeki ova ünitesinde yer alan kuzeyde Çaygeçit köyünden doğuya doğru Kabayar ve Yusufizzettin köyleri arasında; batıda Çaygeçit köyünden güneye doğru Akköprü, Çukurköprü, Kiremitli, Aşağı Çiyanlı, Yeniköy, Tozlu ve Tekeli köyleri arasında; güneyde Tekeli köyünden doğuya doğru Mecidiye, Kesikkeli, Tatarlı, Karabacak ve Aşağı Bozkuyu köyleri arasında; doğuda Aşağı Bozkuyu köyünden kuzeye doğru Yukarı Bozkuyu, Çığcık, Topraktepe, Mezretli, Kadirli ilçe merkezi ve Yusufizzettin köyleri arasında kalan sahada rastlanmaktadır (Şekil: 1.7).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 1.7 KADİRLİ İLÇESİ VE ÇEVRESİ'NİN TOPRAK HARİTASI

Kaynak: 1/100.000 ölçekli Adana İl Arazi Varlığı Haritası

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli şehri ile Azaplı köyü arasında kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu ve dar bir kuşak halinde uzanan **hidromorfik alüvyal topraklar** da yer almaktadır. Bunlar azonal topraklar olup kötü drenaj şartlarının hâkim olduğu yerlerde meydana gelirler. Taban suyu seviyesi senenin büyük kısmında yüzeyde veya yüzeye yakın yerde bulunur. Yüzey sularının akışı ya hiç yoktur veya ağırdır. Su baskınlarında veya yağışlı mevsimlerde haftalarca sular altında kalırlar. Kötü iç drenajı veya drenajın hiç mevcut olmaması ile gri ile açık gri arasında değişen renk bu grup toprakların en bariz özelliklerindendir. Her tip alüvyonlu sahada meydana gelebilirler fakat ekseriya bunların bulunduğu yerler killidir ve ağır topraklardır. Ovada alçak kısımlara tekabül ederler. Oldukça fazla humus ihtiva ederler, büyük bir kısmı tuzlu ve tuzlu-alkali reaksiyondadır. Böylece ıslaha muhtaçtır. Gelişi güzel sulamalar neticesinde, bu toprakların PH derecesi yükselmiştir. Bu itibarla sulamalı ziraat, büyük bir dikkatle yapılmaktadır (Oakes 1958, s.64-65).

Araştırma sahasında görülen diğer bir toprak tipi de, etek ovalarındaki iri unsurlu kumlardan ve çakıllardan meydana gelen **kolüvyal topraklar**dır. Toros dağlarından inen sel ve dereler, ovaların kenarlarına geldiğinde, hızlarının azalması sonucu taşıdıkları unsurların bir kısmını bırakmaktadır. Kolüvyal topraklar da, azonal topraklar grubundandır. Kadirli'de Söğütlüdere (Bülbül deresi) vadisinin yamaçlarında rastlanan kolüvyal toprakları bazı araştırıcılar terra-rosalara benzetmektedir. Oysa terra-rosalar Akdeniz iklim kuşağı dahilinde kalkerler üzerinde oluşan intrazonal bir toprak tipidir. Bu sebepten dolayı Söğütlüdere vadisinin yamaç kısımlarında yer yer görülen kırmızı topraklar, çevredeki tepeler ve dağların üzerinde oluşmuş ve sonra ovanın kenarına taşınmıştır. Drenajı oldukça iyidir. Sulamalı ziraat yapılır. PH derecesi düşüktür. Böylece tuzluluk ve alkalilik meselesi bu tip topraklar için bahis konusu değildir (Göney 1976, s.51-53).

Araştırma sahasında kolüvyal topraklara ilçenin güneyinde yer alan Yukarı ve Aşağı Bozkuyu köyleri arasındaki yamaçların ova ünitesiyle birleştiği kesimde; ilçe merkezinden doğuya doğru Söğütlüdere vadisinde ve kuzeye doğru Savrun Çayı vadisi boyunca Şahaplı, Yusufizzettin, Harkaçtığı ve Karakütük köyleri çevresinde; ilçenin kuzeyinde Kösepınarı ve Değirmendere köylerinin yer aldığı yüksek ve engebeli sahanın akarsu vadileriyle parçalandığı vadi içlerinde de dağınık olarak tesadüf edilmektedir. Bunun yanı sıra ilçenin kuzeydoğusunda Keşiş suyu vadisi boyunca güneye doğru kırmızı Akdeniz topraklarına yamanmış olarak dağılış gösteren Göztaşı, Sarıtanışmanlı, Kesim ve Durmuşsofular köyleri çevresinde de rastlamak mümkündür. Kadirli ovasından yükseltisi artan çevreye doğru gidildikçe bu toprakları oluşturan materyallerin boyutları büyümekte ve ekili-dikili alanlara dönüşmesi zorlaşmaktadır. Oysa ovanın hemen çevresinde yer alan Yukarı ve Aşağı Bozkuyu köyleri çevresinde orta ve kısmen daha fazla derinliğe sahip, ince taneli kolüvyal topraklar gelişmiştir (Köy İşleri Bakanlığı, 1974,

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

s.55). Kalkerli sahalardan taşınmış bu toprakların alt katmanlarında kireç birikimi de görülür. Bu topraklar eğim değerlerinin artması, yer yer çakıllı olması ve iyi drenajlı özelikleriyle bu kesimdeki alüvyonlardan belirgin olarak ayrılmaktadır.

Araştırma sahasında görülen farklı özellikteki toprak türlerinden birisi de bölgenin karakteristiği olarak tanımlanan **kırmızı Akdeniz toprakları**dır. Bu topraklar ilçe merkezine göre ilçenin kuzeydoğusundaki yüksek ve engebeli sahada Tahta suyu ile keşiş derelerinin birleştiği kavşaktan batıya doğru Tahta, Yoğunoluk, Koçlu ve Göztaşı köyleri arasındaki sahada nispeten genişlemiş olarak görülmektedir. Ayrıca ilçenin doğusundaki Aslantaş Baraj Gölü'nün batı kıyıları üzerinde Bahadırlı ve Kızyusuflu köyleri arasında da bu topraklara dar alanlı da olsa rastlanmaktadır (Şekil: 1.7). Ancak araştırma sahasının başka bölümlerinde bu topraklara hiç tesadüf edilmez.

Kretase, Eosen, Miyosen ve Pliyosen yaşlı kireçtaşları üzerinde gelişmiş olan kırmızı Akdeniz toprakları aşırı sıcaklıklar ve yükseltinin etkisiyle artan yağış koşullarında hızlı bir şekilde mekanik ve kimyasal ayrışmaya uğrayarak oluşmuşlardır (Şekil: 1.2 ve Şekil: 1.7). Bitki örtüsü olarak yaygın biçimde maki türlerinin altında gelişen bu topraklarda organik madde miktarı fazla değildir. Kalınlıkları eğimin azaldığı sahalarda 20-50 cm'ye kadar çıkarken, nispeten eğimli yüzeylerde 10 cm ve altına kadar düşmektedir (Köy İşleri Bakanlığı, 1974, s.30). Genel olarak eğimli alanlarda yayılış gösteren bu topraklar, yer yer şiddetli erozyona maruz kalmakta ve Aslantaş Baraj Gölü'nün batısındaki az eğimli sahada ve sulamalı koşullarda başta yerfıstığı olmak üzere, ikinci ürün olarak mısır ve pamuk ziraatı, sulanamayan alanlarda ise genellikle buğday ve susam yetiştirildiği gözlemlenmiştir.

Araştırma sahasında en geniş alanlara yayılmış olarak görülen toprak türü **kahverengi orman toprakları**dır. Bu topraklar Kadirli ovasının Toroslara yamandığı, araştırma sahasının doğu, kuzey ve kuzeydoğu kesimlerindeki dağlık sahalarda oldukça yaygındır. Kahverengi orman toprakları zonal topraklar grubundandır. Yüksek kireç içeriğine sahip ana kaya üzerinde oluşan bu topraklarda horizonlar birbirine tedricen geçer. A horizonu koyu kahverengi, dağılgan ve granüler yapıdadır. B horizonu, genellikle daha açık kahverengi ve granüler yapılıdır veya yuvarlak köşeli blok yapılıdır. Kil içeriği C horizonundan daima fazladır. Buna bağlı olarak, bu toprakların dağılış gösterdiği alanlar aynı zamanda muhtemel heyelan alanlarına karşılık gelir. Şehrin bu kesimlerindeki alanlarda eğimin azaldığı yerlerde tarım yapılırken, daha doğuya ve kuzeye gidildikçe eğim artmakta ve mera alanları olarak kullanılmaktadırlar. B horizonunun aşağı kısımlarında CaCO3 bulunur. Kahverengi orman toprakları genellikle yaprağını döken orman örtüsü altında oluşur. Drenajları iyidir. Çoğunlukla orman veya otlak kullanılışına ayrılmışlardır. Ancak tarıma alınmış kısımlarında verim yüksektir. Kretase, Eosen, Miyosen ve Pliyosen yaşlı kireçtaşları üzerinde gelişmiş olan bu topraklar, koyu renkli ve organik madde miktarı bakımından zengindir. Yükselti, engebe ve eğimin fazla olduğu sahalarda gelişmiş

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

bulunan bu topraklarda şiddetli erozyona karşı fazla bir önlem alınamamaktadır. Kahverengi orman toprakları, yıllık ortalama yağış tutarının 850-1200 mm arasında değiştiği, doğal bitki örtüsünün yaygın olarak makiler ve kızılçam topluluklarından ibaret olduğu sahalarda gelişme göstermişlerdir (Şekil: 1.2 ve Şekil: 1.7).

Karakütük köyü kuzeyinde çok dar bir alanda yayılış gösteren **kireçsiz kahverengi orman toprakları** ise Miyosen dönemine ait kalker, kiltaşı, kumtaşı, silttaşı, konglomera ve marn çökelleri üzerinde oluşmuştur. Karakütük köyü kuzeyindeki eğimli sırt ve yamaçlarla yükselen tepe üzerinde çok dar bir alanda yayılış gösteren bu topraklar; meşe, karaçam, az da olsa köknar toplulukları ile örtülmüştür. İlçenin bu kesiminde yağış ortalaması yıllık 1000 mm'den fazla olduğu için toprak önemli ölçüde yıkanmıştır. Toprak kalınlığı az olup, A_1'den başka horizon görülmez. Burada kil, demir ve alüminyum oksitleri yıkanarak topraktan uzaklaşmıştır (Köy İşleri Bakanlığı, 1974, s.38), (Şekil: 1.2 ve Şekil: 1.7).

Araştırma sahasında eğim değerlerinin yüksek olduğu dağlık ve tepelik araziler toprak örtüsünün çok ince ya da hemen hemen hiç olmadığı alanlardır. Bu alanlarda, azonal alt toprak gruplarından **litosollere** yaygın olarak rastlanır. Bu topraklar, yamaç eğimlerinin çok fazla olduğu yerlerde, erozyona bağlı olarak profil geliştirememişlerdir. Genellikle ana kayanın yüzeyde göründüğü bu kesimler, ya tek tek kızılçamların yaygın olduğu orman alanları içerisinde kalmışlardır ya da, çevre koşulları (sıcaklık ve yağış koşulları) itibariyle orman potansiyeli yüksek alanlardır. Bu gibi alanlar araştırma sahasının kuzey ve kuzeydoğusundaki Kösepınarı ve Değirmendere köylerinin kuzeyindeki dağ ve tepelik alanlarda görülmektedir.

1.5. Doğal Bitki Örtüsü Özellikleri

Araştırma sahası ve yakın çevresi insanlık tarihinin en eski dönemlerinden günümüze insanlar için yerleşme açısından son derece elverişli bir saha olmuştur. Bazı araştırmacıların ifade ettiği gibi buna bağlı olarak daha en eski zamanlardan beri çevredeki ormanlar geniş ölçüde tahrip edilmiş, özellikle sedir ağaçları gemi inşasında kullanılarak, büyük oranda ortadan kaldırılmıştır (Göney, 1976, s.56). Sahanın Mezopotamya ve Mısır'a yakınlığı, bu medeniyet sahalarının bitki örtüsü bakımından fakir olması nedeniyle ormanlar ve diğer doğal bitki örtüsü hızlı bir şekilde azalmış ve orman alanları giderek daralmıştır (Göney, 1976, s.56). Söz konusu tahribat günümüze kadar bütün şiddetiyle devam etmiştir. Öyle ki, çeşitli tarihi olaylar (savaşlar, istilalar, vb.) yerleşmek, yakacak odun temini ve tarla açmak gibi beşeri ve ekonomik etkilerle orman ve çalılıkların açılması, hayvan otlatmakta aşırıya kaçılması ve kullanımda bilinçsizce hareket edilmesi gibi nedenlerle özellikle otsu bitkiler ve ağaç fidanlarının hasar görmesi, günümüzdeki doğal bitki örtüsünün "asli çehresini" büyük ölçüde etkilemiştir.

Bazı araştırmacılara göre Çukurova bölgesi ve dolayısıyla araştırma sahasının doğal bitki örtüsü, farklı bitki bölgeleri içerisindeki özelliklerle tanımlanmaktadır. Bunlar; Toros-

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kıbrıs-Lübnan doğal bitki örtüsü tali bölgesi ve Akdeniz-Güney Anadolu bitki bölgesidir (Walter, 1956, s.312). Bununla birlikte, Genel olarak Akdeniz iklim bölgesi ve özelliklerinin etkisinde kalan araştırma sahası, Akdeniz fitocoğrafya bölgesinin sınırları içerisinde kalır (İnandık, 1969, s.167). Ancak günümüz iklim koşullarına fazla uyumlu olmayan relikt (kalıntı) bitkiler de sahada yayılış alanı bulmuşlardır. Bu relikt bitkiler, Avrupa-Sibirya, ve İran-Turan fitocoğrafya bölgelerine mensuptur. Örneğin, akarsu vadilerinin içlerinde ve kuzeye dönük nispeten nemli yamaçlarda kızılağaç, söğüt, çınar, kızılcık, kiraz ve hatta fındık gibi bitkileri görmek mümkün olmuştur.

Araştırma sahasında kuzey ve kuzeydoğuya doğru yükseldikçe artan yağış değerlerine rağmen, yaz kuraklığının belirgin olarak yaşanması, sahada kuru ormanların yayılış alanlarını genişletmiştir. İklimin etkileri başta olmak üzere, kuzey ve kuzeydoğuya doğru gidildikçe yükseltinin artması, dağlar ve tepeliklerin kuzey ve güney yamaçları arasında görülen sıcaklık ve yağış değerlerindeki faklılıklar ve yüzyıllardır bölgede varlığını sürdüren insan faktörü, Kadirli ovasından itibaren yüksek sahaya doğru bazı bitki kademelerinin oluşmasını sağlamıştır. Buna göre, çok keskin sınırlar olmamakla birlikte ova tabanından 750-1000 metrelere kadar **"Alt Mediteran Kuşağı"**, 1000 metreden 2000 metreye kadar **"Akdeniz Dağ Kuşağı"** ve 2000 metrenin üzerindeki yüksek sahada ise **"Akdeniz Supalpin Kuşağı"** şeklinde bitki kademelenmesinin olduğu belirtilmektedir (Atalay, 1988, s.98).

Araştırma sahasında yaz aylarında step ve çöl rejimini hatırlatan iklim ve hava koşulları hâkim olurken, kış aylarında ise Batı Avrupa'nın nemli iklim ve hava koşulları etkili olmaktadır. Bunun sonucu olarak, iklim özellikleri bitki yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir. Dolayısıyla bitkiler, yetişme devresindeki kuraklık nedeniyle kserofil bir karakter kazanmaktadır. Bu iklim şartları altında Adana ovalarında maki formasyonları gelişmiştir (Göney, 1976, s. 57-58). Maki formasyonu, Toros dağlarının eteklerindeki çam ormanlarının tahribinden sonra ortaya çıkarak gelişmiş sekonder bir formasyondur (Göney, 1976, s.58). Dağların eteklerinde yer yer tesadüf edilen çam ağaçları bunu ortaya koymaktadır. Kadirli etek ovasından 750-1000 metreye kadar olan kuşakta rastlanan maki formasyonları içinde **sakız** (*Pistacia lentiscus*), **menengiç** (*Pistacia*), **akçakesme** (*Phillyrea media ve Phillyrea latifolia*), **kocayemiş** (*Arbutus unedo*), **zakkum** (*Nerium oleander*), **delice** (*Olea sativa ve Olea europea*), **defne** (*Laurus nobilis*), **sandal** (*Arbutus andrachne*), **mersin** (*Myrtus Communis*, halk arasında "murt"), **tesbih** (*Styrax officinalis*), **palamut meşesi** (*Quercus Aegilops*), **karaçalı** (*Paliurus spinachristi*) ve **hayıt** (*Vitex agnus-castus*) en önemli bitkilerdir. Örneklemek gerekirse, ilçenin doğusundaki Aslantaş baraj gölü kıyısında yer alan Durmuşsofular köyünde bitki örtüsü genel olarak sandal, meşe ve murt (mersin) gibi maki türleri ve onların üzerinde yer alan kızılçamlardan oluşur. İlçenin orta kesimlerinde yer alan Karakütük köyünde ise makilerden menengiç ve murt (mersin) yaygın olan türler olup, vadi içlerinde daha çok meşe ağaçları

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

görülmektedir. Yukarı Karakütük mahallesinden itibaren kuzeye doğru ise çamlardan oluşan ormanlar başlar.

Bununla birlikte araştırma sahasındaki bazı maki formasyonları Pliyosen ve Pleistosen oluşumlu çakıllı, kumlu ve geçirimli arazide ve kalkerli yüzeyler üzerinde cılız, çoğunlukla kısa boylu, dikenli, yaprakları küçük, parlak ve kalın olan bitki türlerinden meydana gelmektedir. Aslında bu türler, zeminin nemli olduğu kısımlardaki maki formasyonuna dâhil ağaçların bu kesimlerde tahrip edilerek asli çehresinin değiştirilmesi sonucunda gelişmiş bozulmuş makilerdir. Bu özellikteki makilere de "garig" (*frigana*) denilmektedir. Araştırma sahası ve yakın çevresindeki garig formasyonu ise **abdestbozan** (*Sarcapoterium spinosum*), **ada soğanı** (*Urginea maritima*), **sığırkuyruğu** (*Verbascum*), **kekik** (Thymus vulgaris), **lavanta** (Lavandula vera), **kermez meşesi** (*Quercus coccifera*), **laden** (*Cistus albidus*), **sakız** (*Pistacia terebenthus*) ve **ağaç fundası** (*Erica arborea*) gibi en çok rastlanan türlerden meydana gelmektedir.

750-1000 metreye kadar olan alt kuşakta makilerle birlikte **kızılçam** (*Pinus brutia*) ormanları da yer almaktadır. 1000 metrenin üstündeki sahalarda ise yükseldikçe düşen sıcaklık ve artan yağış değerleriyle birlikte kızılçamların yerini **karaçam** (*Pinus nigra*), **köknar** (*Abies*), **sedir** (*Cerdus libani*) ve **kayınların** (*Fagus orientalis*) oluşturduğu yarı nemli karışık ormanlar almaktadır (Foto: 1.8).

Bu kuşak, çevredeki kırsal yerleşmelerin kuruluşunda etkili olan ormancılık potansiyeli bakımından insanlar tarafından en fazla tahrip edilen sahalara karşılık gelmektedir. Yerleşme yeri, tarla ve bahçe alanları açma, hayvan otlatılabilecek sahalar oluşturma, kereste ve odun gibi ekonomik değeri olan orman ürünleri elde etme ve eskiden beri yakacak temini gibi nedenlerle bu sahalar sürekli olarak tahrip edilmiş ve ekosistem bozulmaya yüz tutmuştur. Tahrip edilen alanlarda yeni yerleşim alanları, tarla ve bahçe alanları, otlak ve mera alanları oluşturulmuş, doğal bitki örtüsünün niteliği bozularak yer yer zeytin, turunçgil, kızılcık, nar ve diğer kültür bitkilerinden oluşturulan bahçelere dönüştürülmüştür.

Araştırma sahasının ova ünitesi dışında kalan yüksek ve engebeli dağlık ve tepelikler sahası bütünüyle orman sahası içerisinde kalmaktadır. Bu dağlık ve tepelikler sahasının yamaç ve zirvelerine ait bölümlerde eğimin fazla olması, toprak tabakasının ince olması ya da erozyonun etkisiyle ana kayanın yüzeyde kalması gibi nedenlerle bu sahalar bitki örtüsünden yoksundur.

Araştırma sahasının orman örtüsünü oluşturan karışık haldeki kuru ormanlar, yaygın olarak **kızılçam** ve **meşelerden** oluşurken; yarı nemli ormanlar ise **karaçam**, **köknar** ve **kayınlardan** oluşmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 1.8. Araştırma sahasının kuzeyindeki dağlık sahada 1000 m nin üstündeki alanlarda daha çok köknar, karaçam, sedir türlerini görmek mümkündür. Kösepınarı, Değirmendere, Tahta, Yoğunoluk köylerinde bitki örtüsünün bu derece yoğun olması halkın iktisadi faaliyetlerine de yansımıştır. Dolayısıyla bu sahalarda ormancılık halkın 1. derece geçim kaynağı olmuştur.

Kızılçam ormanları, kuzeyden ve doğudan ovayı çevreleyen alçak sırt ve tepelerde makilerle birlikte, bu sırt ve tepelerin daha nemli kuzey ve kuzeybatı yamaçlarında ise tek tür olarak bulunur. Kuzey ve kuzeydoğuya doğru yükselti arttıkça aralarına yer yer karaçamlar, diğer alanlarda ise meşeler girerek karışık ormanlar oluşturur. Kızyusuflu köyü ve çevresindeki orman sahası özellikle **karaçamlar**dan oluşmuştur. Araştırma sahasının doğusundaki bu kesimlerde Karatepe'ye doğru giderken yol boyunca bu çamları yaygın olarak görmek mümkündür. Karatepe köyü ve çevresinde gördüğümüz ormana ait türleri karaçam başta olmak üzere, kızılçamlar ve meşe ile birlikte **kızılağaçlar** (*Alnus glutinosa*) oluşturmaktadır.

Kızılçamlardan sonra yayılış alanı en fazla olan ormanlar halk arasında "saçlı meşe" olarak da bilinen **meşe** (*Quercus cerris*) ormanlarıdır. Aşağı seviyelerde kızılçamlar ile birlikte olan meşeler, yukarı seviyelerde kayınla karışık olarak yer alırken bu seviyeden sonra tek tür olarak da yayılış gösterir.

Araştırma sahasında 1000 ilâ 2000 metre arasında kalan alanda görülen doğal bitki örtüsü genel olarak yarı nemli Akdeniz ormanlar sahası olarak karşımıza çıkmaktadır. 2000

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

metrelerde görülen tek tek ağaçlar, adeta bu metrelerden sonra ormanlara rastlanmayacağının işaretçileri gibidir. Dolayısıyla orman üst sınırını genel olarak 2000 metre izohipsi belirlemektedir. Bu kuşaktaki orman formasyonu yaygın olarak halk arasında "mezda" olarak bilinen **köknar** (*Abies*), **karaçam** (*Pinus nigra*) ve **sedir** (*Cedrus libani*) gibi ağaç türlerinden meydana gelirken arada **fıstık çamlarına** (*Pinus pinea*) da rastlanır. Ayrıca araştırma sahasının kuzeyi ve kuzeydoğusundaki yüksek ve engebeli sahada Pleyistosen içindeki buzul devrelerinde Karadeniz iklimine has şartların oluşmasına bağlı olarak **şimşir** (*Buxus longifiola*) ve halk arasında "bangras" olarak adlandırılan **kayın** (*Fagus orientalis*) gibi relikt türlere rastlanmıştır.

Koçlu, Değirmendere, Kösepınarı, Tahta, Oruçbey ve Göztaşı köyleri konum olarak orman içinde yer almakta ve halkın öncelikli geçim kaynakları arasında hayvancılıkla birlikte ormancılık faaliyetleri de gelmektedir (Foto: 1.9). Köylerin çevresindeki orman sahalarında Eylül-Mart ayları arasındaki altı aylık dönemde devlet müsaadesiyle köylüler yakacak odun temin etmekte ve genel olarak orman ürünlerini satarak geçimlerini temin etmektedirler.

Koçlu köyünden kuzeye doğru giden karayolu boyunca satış için istiflenmiş odun, kerestelik ve tomruk kümeleri dikkat çeker. Köyde ayrıca hayvancılık ve ormancılık faaliyetlerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi için bir "Tarımsal Kalkındırma Kooperatifi" kurulmuştur. Dolayısıyla köyün birincil geçim kaynağı ormancılık faaliyetleri olurken, ikincil geçim kaynağı hayvancılıktır. Bu faaliyetleri doğal olarak ziraat izlemektedir.

Değirmendere köylüleri için ormancılığın sezonluk bir uğraşı olması, hayvancılığın ise geniş yayla ve mera alanları, ağıl ve ahırlarda yıl boyunca sürdürülebilmesi ve hayvancılığın ormancılığa nazaran daha fazla gelir sağlayan bir uğraş olması gibi nedenlerle hayvancılık faaliyetleri ön plana çıkmıştır. Değirmendere köyünde bütün bu faaliyetlerin geliştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla bir "Tarımsal Kalkındırma Kooperatifi" ve birde "Orman Kalkındırma Kooperatifi" kurulmuştur.

Foto: 1.9. Orman alanlarının geniş yer kapladığı Tahta, Kösepınarı, Yoğunoluk ve Koçlu gibi dağ köylerinde ormancılık faaliyetleri halkın 1. geçim kaynağını oluşturmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Cığcık köyü merkez mahallesinden Alaybeyi mahallesine giden alanda da geniş ve nitelikli bir orman alanı bulunmaktadır. Bu alan, devlet girişimleriyle oluşturulmuş kızılçam ormanlarından meydana gelmektedir. Kızılçamlar arasında yer yer ladinlere de yer verilmiştir. Ayrıca Alaybeyi mahallesinde Orman İşletme Müdürlüğü'ne ait bir de yangın gözetleme istasyonu bulunmaktadır. Kızılçam ormanlarına ait bu manzara Cığcık köyü ile Aşağı Bozkuyu köyü arasındaki sahada kesintisiz bir şekilde devam etmektedir (Foto: 1.10).

Kösepınarı köyünün kuzeyindeki Çiçekli ve Gezit dağları, Değirmendere köyünün kuzeyinde Ağılca ve Turna dağlarının yüksek kesimlerinde, ormanın üst sınırını oluşturan 2000 metreden itibaren supalpin çayır kuşağına geçilir. Bu kuşak, söz konusu dağların güneye bakan yüzlerinde geniş alanlar kaplar. Karaçam ormanlarının tahribi sonucunda ortaya çıkmış antropojen stepler ise bu kuşağın hemen altında yer almıştır. Eğim nispeten azaldığı bu kesimler günümüzde yayla ve mera alanları olarak değerlendirilmektedir. Çayır kuşağındaki ot topluluklarını meydana getiren başlıca türler; **çayır otları** (*Carex ve Graminae*), **sütleğen** (*Euphorbia kotschayana*), **sığırkuyruğu** (*Verbascum*), **geven** (*Astragalus micocephalus*), **kekik** (*Thynus*), **alev otu** (*Pholomis*), **defne** (*Daphne oleoides*), **korunga** (*Onabrychis cornuta*) ve **dam göçüren** (*Cirsium*)'dir.

Foto: 1.10. Araştırma sahasının doğusunda yer alan engebeli alanların büyük bölümü devlet tarafından ağaçlandırılmış durumdadır. Cığcık, Yukarı Bozkuyu, Aşağı Bozkuyu köylerinde ağaçlandırma alanlarına geniş oranda rastlamak mümkündür.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasının ova kesiminde kserofil karakterli bazı bitkiler de mevcuttur. Bunlar arasında bazı **kaktüs**, **agav** (*Agave americana*) ve **yaban incirleri** (*Opuntia*, halk deyimiyle "diken inciri") yer almaktadır. Arazi çalışmalarımız sırasında ova köyleri ile Karakütük, Yukarı Bozkuyu ve Aşağı Bozkuyu gibi yamaç ve ova kenarı köylerde diken incirlerine hemen her tarafta ve yoğun olarak rastlanmıştır (Foto: 1.11).

Foto: 1.11. Ova köylerinin hemen hepsinde çok sık rastlanan yaban incirleri (halk arasında diken inciri olarak söylenmektedir) daha çok yol boylarında görülmektedir. Kimi yerlerde bahçelerin doğal korunağı da olmuşlardır. Meyvesi "hazır lop" olarak isimlendirilmekte ve yaz aylarının vazgeçilmez tatlarından birini oluşturmaktadır.

Araştırma sahasında profilini çizmeye çalıştığımız doğal bitki örtüsü dışında özellikle Göztaşı köyünün merkez mahallesinde görülen kavaklıkların genellikle akarsu vadileri boyunca geniş alanlar kapladığı dikkat çeker. Bununla birlikte Coşkunlar köyü ile Kerimli köyü arasındaki sınır kesiminde tespit edilen 50 dekarlık alandaki okaliptüslerin arıcılık için önemli bir alan olduğu, bu kesimde görüşme yaptığımız arıcılar ve çok sayıdaki kovandan anlaşılmıştır. Bu arada Çiğdemli, Mehedinli, Yukarı Bozkuyu, Yukarı Çiyanlı köylerinde geniş zeytinlik alanlara da dikkat çekmek gerekir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

İKİNCİ BÖLÜM
KADİRLİ İLÇESİ'NİN NÜFUS COĞRAFYASI

2.1. Nüfus Miktarları, Oransal Artış ve Azalışlar:

Cumhuriyet Öncesi Dönem (1525–1914):

Kadirli'nin nüfusuna ait en eski bilgilere, 16. yüzyıldan sonra muntazam bir şekilde tutulan "Osmanlı Arazi Tapu Tahrir Defterleri" ile ulaşılabilmiştir. 1525 yılına ait *"Kanuni Dönemi Tapu Tahrir Defterleri"*nden elde edilen ilk bilgilere göre: Kadirli kasaba sınırları içerisinde 105 hane, 14 mücerred (bekâr) ve 242 asker nüfus bulunmaktadır. Hanelerde ortalama 5 kişinin yaşadığı düşünüldüğünde (Göyünç 1991, s.331–348), asker ve bekâr sayısı ile birlikte kasabanın nüfus miktarı yaklaşık 781 kişiyi bulmaktadır. 1562'de ise kasabada 89 hane, 183 mücerred (bekâr), 86 sipahi hanesi ve 164 de bekâr sipahi nüfus bulunmaktadır (Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defteri (1562–1563 Sayımı), s.154–158). Yine aynı yöntemle yaptığımız hesaplamaya göre, kasabada yaklaşık 1222 kişinin yaşadığı tahmin edilmektedir (Tablo: 2.1). Bu tarihten sonra 1864 yılına kadar geçen sürede, ne kasabanın, ne de ilçenin nüfusu hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Kadirli kasabası, 1691'de Suriye'nin *"Rakka"* bölgesinden gelen aşiretler tarafından tahrip ve talan edilerek bir harabeye dönüştürülürken, yöre sakinleri de güvenlik amacıyla civardaki dağlık ve engebeli alanlara çekilmek zorunda kalmışlardır (A.Refik 1989 s.112–113). Bu tarihi olay sonucunda, kasabada sadece *"Alacami"* ve çevresindeki bir kaç (10 ya da 15) bina ayakta kalabilmiştir. Bu karanlık ve sıkıntılı dönem Kadirli'yi yeniden yerleşime açmak isteyen *"Fırka-i İslâhiye Hareketi"*nin bölgeye gelmesine kadar sürmüştür.

Tablo: 2.1. Kadirli'nin Cumhuriyet Öncesinde Nüfus ve Hane Sayıları (1525–1914).

Yıllar	Kasaba Merkezi		Toplam		Kaynaklar
	Nüfus	Hane	Nüfus	Hane	
1525	781	105	-	7617	*Osm. Arş. T. T. D (1525–1526 Sayımı), No:998, s.486–487*
1562	1222	175	-	-	*Osm Arşivi Tapu Tah. Def. (1562–1563 Sayımı), s.154–158*
1864	-	-	12980	2596	*Baysun 1963, s.223–224*
1872	-	-	7525	2536	*Yurtsever 1999, s.142*
1876	4561	1325	8406	2552	*Halaçoğlu 1973, s.15–16*
1878			8021	2500	*Tutar 2002, s.160*
1890			14829		*Tutar 2002, s.160, Karpat 1985, s.124–125*
1896	-	-	14601	3381	*Vayısoğlu 2000, s.85*
1901	-	-	14697	4457	*Salname-i Vilayet-i Adana 1319, s.162*
1914	-	-	18212	-	*Karpat 1985, s.173*

Fırka-i İslâhiye Hareketi"nin komutanlarından Derviş Paşa ile birlikte bölgede çıkan isyanları bastırmak için, 1864 yılında Kadirli yöresine gelen Cevdet Paşa, ***"Tezakir"*** adlı

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

eserinde ilçenin nüfus hakkında kesin olmayan rakamlar vermiştir (Baysun 1963,s.223–224). Bu eserde Kadirli ilçesinde toplam 2596 hane olduğu ve yaklaşık 12980 kişi yaşadığı ifade edilmektedir (Tablo: 2.1).

1865'de *"Kars-ı Zülkadriyye"* adıyla yeniden teşkilatlandırılarak, Halep vilayetinin Kozan sancağına bağlı bir kaza merkezi olan Kadirli; o dönemde birkaç konak ve evden başka yerleşim birimi olmayan, Alacami civarında kurulan pazaryerinde ticari faaliyetlerin sürdürüldüğü bir yerleşim yeridir.

1600-1800'lü yıllar arasındaki dönemde sürekli saldırılara maruz kalarak yakılıp yıkılan Kadirli kasabası, Fırka-i İslâhiye Hareketinin 1865 yılında kasabayı yeniden imara açma teşebbüsüne kadar yaklaşık 175 yıl yerleşilememiştir. Bu dönemde kasaba merkezi tamamen boşalmış ve halk güvenliğini sağlamak amacıyla dağlık alanlara çekilmiştir.

1865 ve 1866 yıllarında Çukurova'da devlet idaresini yeniden tesis eden ve bilhassa konar-göçer oymakların yerleşmelerini sağlayan Fırka-i İslâhiye, Kadirli ve çevresine "Kars dağlarında oturanlar" ile istekli "Çukurova aşiretleri"nden 600 haneye yakın bir topluluğun yerleşmelerine izin vermiştir (Halaçoğlu 1973, s.13–14). Kasaba hane sayısı 1868'de 700-800'ü bulmuştur (Yurtsever 1999, s.105–106).

Yurtsever'in, 1872 yılında yayınlanan *"Adana Vilayet Salnamesi"*nden aktardığı bilgilere göre; 9 mahalle ve 36 köyden oluşan Kars (Kadirli) kazasında 93 Gayrimüslim, 2536 Müslüman hane mevcuttur. Nüfus miktarı ise 7525'dir (Yurtsever 1999, s.142). 1876 yılında ise kasaba nüfusu 4143'ü Müslüman ve 418'i Gayrimüslim olmak üzere toplam 4561 kişidir (Halaçoğlu 1973, s.15) (Tablo: 2.1).

Tablo: 2.2. Kadirli İlçesi Kırsal Nüfusu (1876).

Bugün Kadirli'ye Bağlı Olan Köyler	Hane Sayısı	Nüfus	Bugün Kadirli'ye Bağlı Olmayan Köyler	Hane Sayısı	Nüfus
Şahaplı	54	194	Alibeyli	73	285
(Gümüş)Kümbet	30	63	Şeyhşami (Armağanlı)	102	420
Dedefakılı (Çınar)	29	112	Mehmetli	135	440
Mehirli (Yenigün)	32	78	Karaömerli	113	388
Aşağı Çıyanlı	38	84	Araplı	71	211
Sofular	25	60	Akdam	68	165
Durmuşsofular	45	82	Köseli	29	268
Nurbend (Göztaşı)	109	431	Çokak	45	134
Avluk (Koçlu)	65	182	Hemite (Gökçeli)	102	273
Oruçbey	53	219	Hendeküzre (Karaali)	87	279
Arkaçtığı (Harkaçtığı)	34	109	Endel (Karalı)	66	159
Araslı-Tayıplı (Azaplı)	46	133	Karakaya (Kuyucu)	19	31
İlbistanlı (Elbistanlı)	52	217	Bozdoğan	60	216
Köreluşağı (Karakütük)	17	51	Acemli	19	59
Kerimli	65	164	**Toplam**	**989**	**3328**
Tozlıu	37	68			
Cığcık	28	62			
Sarımehmetli (A.Bozkuyu)	40	81			
Şamlı (Y.Bozkuyu)	48	117			
Hacıkodal (Vayvaylı)	65	159			
Toplam	**912**	**2666**	**Genel Toplam**	**1901**	**5994**

Kaynak: *Yurtsever 1980, s.84-85.*

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1876 yılı bilgilerine göre, *Kars-ı Zülkadriyye* kasabasında 599'u Türk ve 52'si Hıristiyan olmak üzere toplam 651 hane; 34 köyden oluşan kırsal kesimde ise 1856'sı Türk ve 45'i Hıristiyan olmak üzere toplam 1901 hanede 5994 kişi yaşamaktadır. Kaza genelinde ise 2455'ini Türklerin oluşturduğu toplam 2552 hanede 8406 kişinin yaşadığı tespit edilmiştir (Yurtsever 1999, s.99). Sonuçları daha sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek amacıyla, Kadirli'ye günümüzde bağlı olmayan köyleri hariç tuttuğumuzda, Kadirli kırsal kesiminde toplam 912 hanede 2666 kişinin yaşadığı görülmektedir (Tablo: 2.1 ve Tablo: 2.2).

Görüldüğü gibi, 1525–1876 yılları arasındaki 350 yıllık dönemde Kadirli nüfusunda önemli değişiklikler olmuştur. Özellikle 1864–1876 yılları arasındaki 12 yıllık dönemde kırsal kesimde nüfus kaybı dikkat çekmektedir. 1864 yılında hane sayısına göre ilçede nüfus yaklaşık olarak 12980 kişi, 1876 yılında ise Halaçoğlu'na göre 8406 kişidir (Tablo: 2.1). Geçen 12 yıl içerisinde nüfus 4574 kişi azalmıştır. Bu düşüş muhtemelen, göçebe halinde yaşayan toplulukların sedanter ziraat hayatına alışamayarak sıklıkla tekrarladıkları gibi eski hayvancılık sahalarına gidip- dönmelerinden kaynaklanmaktadır.

1878 yılı tarihli bir belgeye göre (BOA., Y., E.E., dosya No: 37, Vesika No:46) *Kars-ı Zülkadriyye* kazasında toplam 2500 hanede 8021 kişi yaşamaktadır (Tutar 2002, s.160). Kaza nüfusu 1890 yılında 14829 kişi (Salname-i Vilayet-i Adana 1309, s.151, Karpat 1985, s.124–125), 1896'da 14601 kişi (Vayısoğlu 2000, s.85), 1901 yılında 14697 kişi (Salname-i Vilayet-i Adana 1319, s.162), 1914 yılında ise 18212 kişiye ulaşmıştır (Karpat 1985, s.173), (Tablo: 2.1).

Cumhuriyet Dönemi (1927–2000):

Görüldüğü gibi Cumhuriyet öncesi dönemde Kadirli nüfusu hiç de istikrarlı bir seyir izlememiştir. Ancak bu durum söz konusu yıllarda elde edilen nüfus bilgilerinin gerek askeri ve gerekse vergiler ve toprakla ilişkili ekonomik çıkarlara yönelik bilgiler olması sebebiyle sahanın gerçek nüfus varlığını yansıtmadığı kanaatindeyiz. Bununla beraber, ortaya çıkan istikrarsız tablo düşündürücü olmaktan öte, yanıltıcı ve kaygı vericidir. Dolayısıyla ilçe nüfusu ile ilgili en sağlam bilgilere ancak ilki 1927 yılında yapılan periyodik genel nüfus sayımları ile ulaşabiliyoruz. Buna göre:

Kadirli ilçe nüfusu, bazı dönemlerde Türkiye'nin genel seyrinden ve aynı bölgede yer alan Adana ve Osmaniye gibi büyük merkezlerden farklı bir seyir izlemiştir. 1927–2000 Genel Nüfus Sayımları arasında Türkiye, Adana ve Osmaniye nüfusları sürekli artarken, hiçbir dönemde azalmamıştır. Oysa Kadirli ilçe nüfusu 1935–1940 yılları arasında azalmıştır. Türkiye, Adana ve Osmaniye nüfusları 1950–1985 yılları arasında gösterdiği artışla büyük oranda birbirine paralellik gösterirken, Kadirli'de gözle görülür nüfus artışları ancak 1940–1970 yılları arasındadır. 1970 sonrasında ise ilçe nüfusu artmaya devam etmiş ancak bu durum 1940–1970 devresi kadar ekstrem değerlerde olmamıştır. Artış hızları adeta kademeli olarak azalmıştır. Söz

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

konusu farklılıklar, Kadirli ile Adana ve Osmaniye arasındaki karşılıklı nüfus ilişkisinden ve sahanın kendine özgü nüfus yapısından kaynaklanmaktadır (Tablo: 2.3-4-5, Şekil: 2.1-2-3).

Tablo: 2.3. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Toplam Nüfusları (1927–2000)

YILLAR	TÜRKİYE			ADANA			OSMANİYE			KADİRLİ		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
1927	6563879	7084391	13648270	58555	50660	109215	-	-	-	-	-	-
1935	7936770	8221248	16158018	69461	61010	130471	10854	10437	21291	11057	9732	20789
1940	8898912	8922038	17820950	72735	66048	138783	11492	11259	22751	10202	9886	20088
1945	9446580	9343594	18790174	79505	73465	152970	13199	12853	26052	12581	11892	24473
1950	10572557	10374631	20947188	97585	88486	186071	15846	15439	31285	17481	16425	33906
1955	12233421	11831342	24064763	127742	113652	241394	20869	20340	41209	22021	20575	42596
1960	14163888	13590932	27754820	149735	130923	280658	26663	25512	52175	26978	25002	51980
1965	15996964	15394457	31391421	182738	164355	347093	32015	30761	62776	31242	29618	60860
1970	18006986	17598190	35605176	212754	200611	413365	37906	35586	73492	35626	34718	70344
1975	20744730	19602989	40347719	281173	260378	541551	45990	43997	89987	39071	37613	76684
1980	22695362	22041598	44736957	337542	328190	665732	59736	58439	118175	42234	41906	84140
1985	25671975	24992483	50664458	437004	421836	858840	71549	69113	140662	44548	46286	90834
1990	28607047	27865988	56473035	525023	516627	1041650	79955	79994	159949	47703	49178	96881
2000	34346735	33457192	67803927	646532	656550	1303082	104322	103540	207862	50006	52411	102417

Kaynak: DİE (1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cinsiyet oranlarından tahmin edilmiştir)

Tablo: 2.4. Türkiye, Osmaniye Merkez İlçe ve Kadirli'nin Toplam Nüfus Yıllık Artış Oranları (%) (1927–2000)

YILLAR	TÜRKİYE			ADANA			OSMANİYE			KADİRLİ		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
1935	2.61	2.01	2,30	2.33	2.55	2,43	-	-	-	-	-	-
1940	2.42	1.70	2,06	0.94	1.65	1,27	1.18	1.58	1,37	-1.55	0,32	-0,67
1945	1.23	0.94	1,09	1.86	2.25	2,04	2.97	2.83	2,90	4.66	4.06	4,36
1950	2.38	2.21	2,30	4.55	4.09	4,33	4.01	4.02	4,02	7.79	7.62	7,71
1955	3.14	2.81	2,98	6.18	5.69	5,95	6.34	6.35	6,34	5.19	5.05	5,13
1960	3.16	2.97	3,07	3.44	3.04	3,24	5.55	5.09	5,32	4.50	4.30	4,40
1965	2.59	2.65	2,62	4.41	5.11	4,76	4.01	4.11	4,06	3.16	3.69	3,42
1970	2.51	2.86	2,68	3.29	4.41	3,85	3.68	3.14	3,41	2.81	3.44	3,12
1975	3.04	2.28	2,66	6.43	5.96	6,20	4.27	4.73	4,50	1.93	1.67	1,80
1980	1.88	2.49	2,18	4.01	5.21	4,61	5.98	6.56	6,27	1.62	2.28	1,95
1985	2.62	2.68	2,65	5.89	5.71	5,80	4.27	4.73	4,50	1.93	1.67	1,80
1990	2.29	2.30	2,29	4.03	4.49	4,26	2.35	3.15	2,74	1.42	1.25	1,34
2000	2.01	2.01	2,01	2.31	2.71	2,51	3.05	2.94	3,00	0.48	0.66	0,57

Not: 1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cinsiyet oranlarından tahmin edilmiştir.

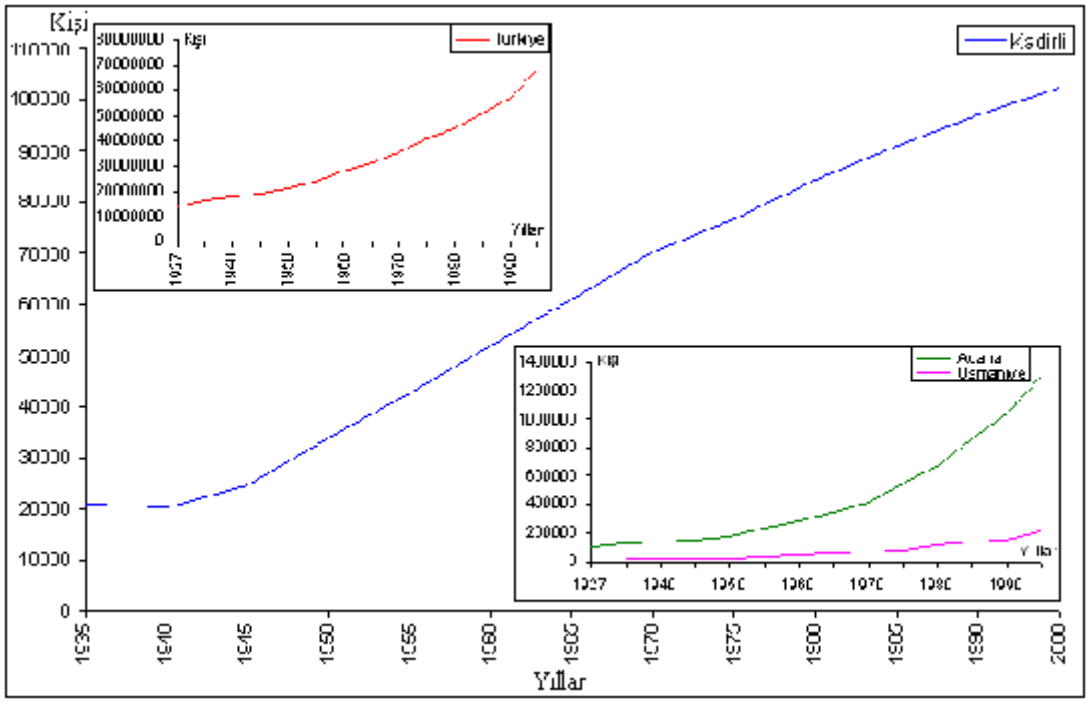
Tablo: 2.5. Türkiye, Osmaniye Merkez İlçe ve Kadirli'nin Toplam Nüfus Yıllık Artış Hızları (‰) (1927–2000)

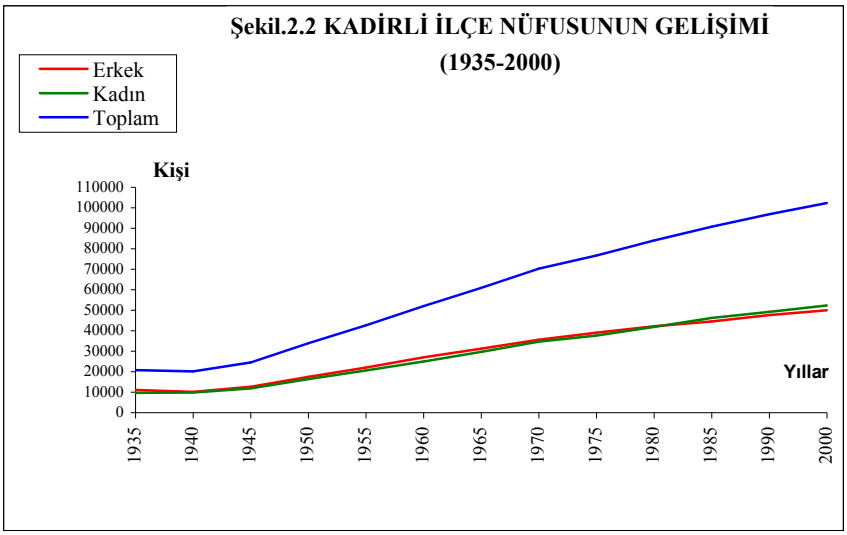
YILLAR	TÜRKİYE			ADANA			OSMANİYE			KADİRLİ		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
1935	23.74	18.60	21,10	21.35	23.24	22,23	-	-	-	-	-	-
1940	22.88	16.36	19,59	9.21	15.87	12,35	11.42	15.16	13,26	-16.10	3.14	-6,86
1945	11.94	9.23	10,59	17.80	21.29	19,47	27.70	26.48	27,10	41.92	36.95	39,49
1950	22.52	20.93	21,73	40.98	37.21	39,18	36.56	36.66	36,61	65.79	64.59	65,20
1955	29.18	26.28	27,75	53.86	50.06	52,06	55.07	55.14	55,10	46.18	45.05	45,63
1960	29.30	27.73	28,53	31.77	28.29	30,14	49	45.31	47,19	40.61	38.98	39,82
1965	24.34	24.92	24,63	39.84	45.48	42,49	36.59	37.42	36,99	29.35	33.89	31,54
1970	23.67	26.76	25,19	30.42	39.87	34,95	33.78	29.14	31,52	26.26	31.78	28,96
1975	28.31	21.58	25,01	55.77	52.15	54,02	38.66	42.43	40,50	18.46	16.02	17,26
1980	17.97	23.45	20,65	36.54	46.29	41,29	52.30	56.77	54,50	15.57	21.62	18,56
1985	24.65	25.13	24,88	51.65	50.20	50,94	36.09	33.55	34,84	10.67	19.88	15,31
1990	21.65	21.77	21,71	36.70	40.554	38,60	22.22	29.24	25,70	13.69	12.12	12,89
2000	18.28	18.28	18,28	20.81	23.97	22,39	26.60	25.80	26,20	4.71	6.37	5,56

Not: 1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cinsiyet oranlarından tahmin edilmiştir.

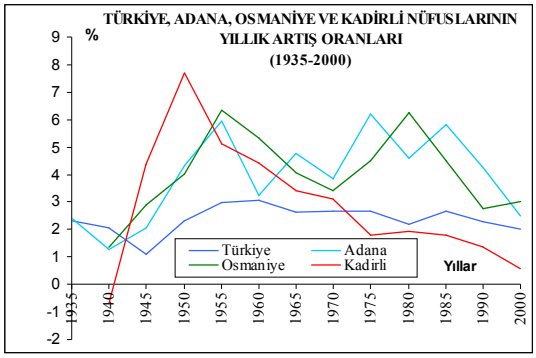
created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

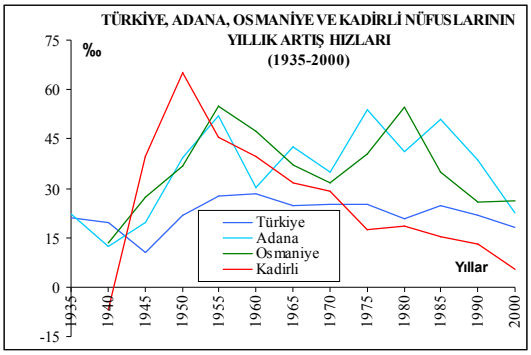
Şekil: 2.1. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'de Toplam Nüfusun Karşılaştırmalı Değişimi (1927–2000)

Şekil: 2.3. Türkiye, Adana, Osmaniye ve Kadirli Nüfuslarının Yıllık Artış Oranları ve Hızları

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli nüfusu 1935–2000 sayım yılları arasındaki 65 yıllık dönemde % 393 oranında artarken, aynı dönemde Türkiye nüfusu % 320, Osmaniye nüfusu % 876 ve Adana nüfusu % 899 oranında artmıştır. Kadirli şehir nüfusu % 2.454 artış oranıyla, kırsal kesiminden olan göçlerin önemli bir bölümünü kendine çekmiştir (Tablo: 2.3-4-5, Şekil: 2.1-2-3).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte hızlı bir kalkınma ve yapılanma sürecine girmiş olan Adana şehri, etki sahasında yer alan pek çok yerleşmeden nüfus çektiği gibi, Kadirli ve kırsal kesiminden de belirli oranda nüfusu bünyesinde toplamıştır. Bununla birlikte 1933 yılında Bulgaristan başta olmak üzere çeşitli Balkan ülkelerinden gelen soydaşlarımızın 1935 yılı sayımında nüfusa dahil edilmesi nüfus miktarını artırmış, ancak yöreye uyum sağlamakta güçlük çekmelerinden dolayı yerleştirildikleri yerleri terk etmelerine bağlı olarak 1940 sayımında sayılmamaları kırsal kesimde nüfus kaybına neden olmuştur. Ayrıca ikinci dünya savaşı yılları olması sebebiyle çalışan nüfusun bir kısmının silâhaltında bulunması ve bir kısmının da askere alınma kaygısıyla serbest hareket edememesi gibi nedenlerle tarlalarda çalışacak iş gücü sıkıntısı yaşanmış; birçok insan yöreyi terk etmiştir. Dolayısıyla 1940'lı yıllar temel gereksinimlerin bile karşılanamadığı sıkıntılı ve huzursuz yıllar olarak geçmiştir. Özellikle 1935 ile 1940 yılları arasında gerçekleşen bu tarihi, siyasi ve ekonomik kökenli nüfus hareketleri, Kadirli ve kırsal çevresinden yaklaşık olarak 4.341 kişiyi başta Adana olmak üzere ülkenin diğer büyük merkezlerine yönlendirmiştir (Arazi Anketleri, 2004). Kadirli'de yıllık nüfus artış oranı ortalama olarak % 2,9'dur. Bu orana göre, 1935–1940 yılları arasında ortalama 3.014 kişinin nüfusa katılması gerektiği düşünüldüğünde; 1940 yılı nüfusu yaklaşık 23.803 kişiye ulaşması gerekirken, 3.715 kişilik kayıpla ancak 20.088 kişidir. Nitekim bir dönem önce % 0,67 oranında yıllık artış gösteren Adana şehri bu dönemde % 3,05'lik artış oranıyla 11.646 kişilik ciddi bir büyüme göstermiştir. Yıllık nüfus artış oranı ortalaması %4 olan Osmaniye ilçe nüfusu % 1,37 oranıyla fazla bir artış göstermezken, şehir nüfusu da ancak %0,94 oranında artabilmiştir. Aynı dönemde Türkiye nüfusu da % 2,06 oranında yıllık artış göstermiştir (Tablo: 2.3-4-5, Şekil: 2.1-2-3).

Kadirli'de en düşük nüfus oransal değerlerine bu sayım döneminde rastlanmaktadır. 1940 yılında % -0,67 yıllık artış oranıyla ilçe nüfusu 20.088 kişiye gerilediğinde, nüfusun tarihsel gelişimi içerisindeki en düşük nüfus artış hızı değerine ulaşılmış olur (‰ -6,86) (Tablo: 2.3-4-5, Şekil: 2.2-3).

1940 sonrasındaki dönemde ise Kadirli ve idari çevresinde böylesine dışa yönelik büyük çapta bir göç hareketi olmamış, aksine içe dönük göçlerle nüfusun seyri sürekli artma eğiliminde olmuştur. Nüfus artışı, 1940–1950 yılları arasında hızlı, 1950 sonrasında ise giderek daha yavaş seyretmiştir (Tablo: 2.3-4-5, Şekil: 2.2-3).

1940–1950 dönemine araştırma sahasına dışarıdan olan göçler damgasını vurmuştur. Bu dönemde Kadirli ve köylerine Adana, Osmaniye, Konya ve Bulgaristan'dan yerleşmek

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

amacıyla; Adıyaman, Urfa, Kayseri, İzmit ve tanımlanamamış çeşitli güneydoğu illerinden hayvan otlatmak ve tarım işçisi olarak çalışmak amacıyla çok sayıda göç olmuştur (Köy Envanter Etütleri, 1984 ve Arazi Anketleri, 2004). 1940 yılında 20.088 kişi olan ilçe nüfusu, 1945'de % 4,36 yıllık artış oranıyla 24.473 kişiye ulaşırken yıllık nüfus artış hızı bir önceki döneme göre oldukça fazladır (‰ 39,49). Aynı dönemde Osmaniye ilçe nüfusu % 2,90, Adana il nüfusu % 2,04 oranında artış göstermiştir. Türkiye nüfusu ise % 1,09 oranında artmıştır (Tablo: 2.3-4-5, Şekil: 2.1-2-3).

Kadirli'de en yüksek nüfus oransal değerlerine 1950 yılında rastlanmaktadır. Bu dönemde % 7,71 yıllık artış oranıyla ilçe nüfusu 33.906 kişiye eriştiğinde artış hızı ‰ 65,20'dir. Nüfusun tarihsel gelişimi içerisindeki en yüksek yıllık nüfus artış hızı değerine ulaşılmış olur (‰ 65,20). Aynı dönemde Osmaniye ilçe nüfusu % 4,02, Adana il nüfusu % 4,33 oranında artış göstermiştir. Türkiye nüfusu ise % 2,30 oranında artmıştır (Tablo: 2.3-4-5, Şekil: 2.1-2-3).

1945 yılında Kerimli köyünde kolera salgınına bağlı olarak sürdürülen karantina nedeniyle sayım yapılamamış, tahmini 538 kişi (o yılın % 3,84 nüfus artış oranına göre) nüfusa katılmamış, dolayısıyla bu durum 1950 yılına yaklaşık 1000 kişilik artış olarak yansımıştır. Ayrıca Bu dönemde daimi ikametgâhı Kadirli'de olmayan 4968 tarım işçisi sayılmıştır. Söz konusu kişiler nüfus kayıtlarına "bölge dışından gelenler", "aşiret mensupları" ve "çeltik amelesi" şeklinde yazılmıştır (DİE 1945 ve 1950 Gen. Nüf. Say.), (Tablo: 2.6).

Tablo: 2.6. 1945 ve 1950 Yıllarında İlçe Dışından Gelen Nüfus

Yıllar	İlçe Dışından Gelen Nüfus	E	K	T
1945	Çeltik amelesi	924	431	1355
1950	Bölge dışı	85	39	124
	Aşiret	232	108	340
	Çeltik amelesi	2148	1001	3149
Toplam		3389	1579	4968

Kaynak: DİE (1950 yılı cinsiyet verileri 1945 yılı cinsiyet oranlarından tahmin edilmiştir).

Bu dönemden sonra ilçede nüfus artmaya devam etmiş, ancak oransal artış değerlerinde giderek azalmalar görülmüştür.

Kadirli'ye 1951'de Bulgaristan'dan ve 1960 yılından itibaren başlamak üzere K. Maraş'ın Andırın ve Göksun ilçelerinden göç edenler olmuştur (İller Bankası, 1998, s.8). Görüldüğü gibi bu devredeki nüfus artışında doğal nüfus artışının yanı sıra, dıştan göçlerin etkisi daha fazladır. Araştırma sahasına dışarıdan olan göçler, 1960'lı yılların sonlarına kadar devam etmiştir. Nitekim 1955'te % 5,13 gibi en yüksek ikinci artış oranıyla nüfus 42.596 kişiye erişirken, nüfusun tarihsel gelişimi içerisindeki en yüksek ikinci yıllık nüfus artış hızı değerine ulaşılmıştır (‰ 45,63). Aynı dönemde gelişmekte olan Osmaniye ilçe nüfusu % 6,34, Adana il nüfusu % 5,95 oranında artış göstererek Kadirli'yi geride bırakırken, Türkiye nüfusu ise % 2,98 oranında artmıştır (Tablo: 2.3-4-5, Şekil: 2.1-2-3).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Yıllık nüfus artış oranı 1960'da % 4,40, hız ‰ 39,82; 1965'te artış oranı % 3,42, hız ‰ 31,54; 1970'te artış oranı % 3,12, hız ‰ 28,96'dır. Kadirli ilçe nüfusu 1960 yılında Adana il nüfusundan daha fazla artış gösterirken, 1965 yılı ve sonrasında hem Adana hem de Osmaniye nüfuslarındaki artışlar Kadirli'den fazla olmuştur (Tablo: 2.3-4-5, Şekil: 2.1-2-3).

Yukarıda ortaya koyduğumuz 1940–1970 yılları arasındaki o hareketli nüfus değişimi, 1970 yılı ve sonrasında adeta kademeli olarak hız kesmiştir. Kadirli ilçe nüfusun gelişimi Adana ve Osmaniye'deki nüfus gelişiminin gerisinde kaldığı gibi Türkiye ortalamasının da altında seyretmiştir.

1970 yılı sonrasında Kadirli ve çevresinde tarımdan arta kalan fazla iş gücü ticaret ve sanayi gibi alternatif ekonomik sektörlere kaymıştır. Çukurova yöresinde tarımsal faaliyetlerin modern yöntemlerle yapılmaya başlaması, tarımsal iş gücüne olan talebin tarımda makineleşmeyle birlikte azalması, nüfus planlamalarının bir sonucu olarak doğum oranlarının düşmesi ve aile nüfus büyüklüklerinin küçülmesi, tarımsal arazi işletmelerinin veraset yoluyla giderek daralması ve gelirlerin düşmesi gibi faktörlerin ön plana çıktığı bu dönemde; özellikle eğitim ve sağlık sektöründe oluşan taleplere bağlı olarak gelişen hizmetler sektörü ve şehirleşme hareketleri, Kadirli'de insan topluluklarını topraktan ayıramamış ancak tarımsal nüfusun büyük çapta göç etmesine neden olmuştur.

Kadirli ilçe merkezine bu devrede Topraktepe, Kesikkeli, Vayvaylı, Çaygeçit, Öksüzlü, Kiremitli, Araplı ve Gafarlı köyleri başta olmak üzere ilçenin birçok köyünden ekonomik sorunlar, yüksek gelir elde etme düşüncesi, eğitim ve sağlık olanakları, şehirsel çekicilik gibi nedenlerle göçler olmuştur. Ayrıca İnşasına 1965 yılında başlanılan ve 1971 yılında tamamlanan Mehmetli (Kesiksuyu) Barajı'nın, civar köylerin tarım alanlarını işgal etmesiyle, bir miktar nüfus Kadirli'ye göç etmiştir. Bununla birlikte özellikle Şanlıurfa'dan gelen bazı tarımsal işçi aileleri, belediye seçimlerinde potansiyel seçmen nüfus olarak görülerek Yeşiltepe mahallesinde yerleşmelerine müsaade edilmiştir. Bunun sonucunda şehir nüfusu ülke değerlerine oranla 2,5 kat daha hızlı artmıştır (Arazi Anketleri, 2004).

Kadirli ilçe nüfusu 1960'lı yılların sonlarına kadar Türkiye yıllık nüfus artış oranı ve hızından daha yüksek oranlar göstererek büyürken, 1970'li yıllardan itibaren hem Türkiye ortalamalarının hem yakın çevresindeki il ve ilçe ünitelerinin, hem de kendi oransal değerlerinin ortalamasının altında bir seyir göstermektedir.

Özellikle kırsal kesimden büyük merkezlere olan mevsimlik göçler, Kıbrıs Barış Harekâtı nedeniyle alınan askeri tedbirler, Batı Avrupa ülkelerinin 1974 yılından itibaren yabancı işçi alımını durdurmasına rağmen alt yapı yatırımları giderek artan ve işçi talebi çoğalan bazı Orta Doğu Arap ülkelerine işçi gönderilmesi ve yurt dışında çalışan işçilerin önemli bir kısmının eş ve çocuklarının da yurt dışına çıkmasıyla 1970–1975 yılları arasında nüfus artış hızında yavaşlama görülmüştür.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ilçe nüfusunun yıllık nüfus artış oranı tüm yıllar ortalaması % 2,9'dur. Bununla birlikte, 1975–2000 yılları arasındaki hiçbir dönemde yıllık nüfus artış oranı % 2'yi bile bulmamıştır. Söz konusu döneme ilişkin en yüksek oran, 1980 yılındaki % 1,95'dir. En düşük oran ise son sayım döneminde kaydedilen % 0,57'dir (Tablo: 2.3-4-5, Şekil: 2.2-3).

Sonuç olarak özetlenebilir ki, Kadirli ilçe nüfusu 1935–2000 yılları arasını kapsayan periyodik nüfus sayımları sonuçlarına göre üç önemli dönem yaşamıştır. Bunlar, 1935–1940 dönemi, 1940–1970 dönemi ve 1970–2000 dönemidir.

1935–1940 döneminde ilçe nüfusu başta Adana olmak üzere ülkenin diğer büyük merkezlerine önemli miktarda göç vermiştir. İlçe, 1940–1970 döneminde önceki dönemin aksine nüfus çeken bir karakter kazanmasına rağmen, 1970–2000 döneminde nüfus artış hızı giderek yavaşlamış ve 2000 yılında adeta durma noktasına gelmiştir (‰ 5,56) (Tablo: 2.3-4-5, Şekil: 2.2-3).

Cumhuriyet Dönemi Kırsal Nüfus Gelişimi:

Tarımsal faaliyetlerin bütün bir yıla yayıldığı tüm Çukurova yerleşmelerinde olduğu gibi, Kadirli ve çevresindeki yerleşim alanlarında da tarımsal faaliyetler bütün bir yıl çiftçileri toprakla, yetiştirdikleri bitkiler ve hayvanlarla meşgul olmaya zorlamıştır. Bununla birlikte uygulanan tarım yöntemlerinin geleneksel yöntemler oluşu sebebiyle fazla sayıda iş gücüne gereksinim duyulmuştur. Yörede iş gücü ihtiyacı genellikle doğal koşulların elverişsizliği ile tarımsal faaliyetlerin sınırlı olarak sürdürüldüğü, dolayısıyla yılın büyük bir bölümünü işsiz olarak geçiren, çoğunluğu işleyecek toprağı ve mülkü bulunmayan, aynı zamanda mesleki bir vasıf taşımayan kişilerin oluşturduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki dar gelirli kişi ve ailelerin kaba iş gücü talebiyle karşılanmaktadır. Tarım işçisi olarak ve elverişli alanlarda hayvanlarını otlatmak amacıyla yöreye gelen insanlar, sık sık geldikleri Kadirli çevresinde kimi zaman geçici, kimi zaman da kalıcı göç hareketleriyle yörenin nüfus yapısı üzerinde önemli etkiler yapmışlardır.

Kadirli ilçesi kır nüfusu 1935–2000 sayım yılları arasındaki 65 yıllık süreçte dönem dönem salınımlar yaparak seyretmiştir. Söz konusu salınımlar 1935–1940 yılları arasında azalma, 1940–1965 yılları arasında nüfus patlaması, 1965–1980 yılları arasında duraklama ve 1980–2000 yılları arasında ise sürekli azalma şeklinde seyretmiştir.

Cumhuriyet öncesi dönemde yaşanan siyasi ve sosyal sorunlar, isyanlar, istila ve baskınlar dışında Kadirli ve çevresindeki köy ve kasaba yerleşmelerin hiç birinde başka bir coğrafi nedene bağlı olarak nüfusun azalmadığı, tarihi kaynaklardan elde edilen bilgilerle ortaya konmaktadır. Dolayısıyla 1940 yılına gelene kadar Kadirli ve kırsalında göç şeklinde tanımlanan bir nüfus kaybı hareketine rastlanmamıştır. Bu tarihe kadar yöreye gelip giden ya da gelip yerleşen kişi ve gruplar olmuştur. Ancak bu yörede doğup büyümüş ve herhangi bir

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

nedene bağlı olarak terk etmiş, önemli sayılabilecek sayı ya da ölçekte gerçekleşen bir göç hareketine ise çalışmalarımız esnasında rastlamış değiliz.

1935–1940 sayım döneminde kır nüfusu % -0,56 azalma oranı ve ‰ -5,73 azalma hızıyla 515 kişi azalmıştır (Tablo: 2.6-7-8, Şekil: 2.4-5). İlçede köy nüfuslarında belirgin artışlar olmamakla birlikte, 21 köy nüfusunda azalma olduğu dikkat çeker. Bunlardan 10 köyde azalma oranı % -25 ila % -71 aralığındadır. Nüfusu en fazla azalan köyler % -71 azalma oranıyla Yalnızdut, % -53 Çaygeçit, % -40 Erdoğdu, % -39 Yusufizzettin, % -36 Narlıkışla, % -32 Karakütük, % -26 Halitağalar, % -25 Akköprü, Oruçbey ve Aydınlar köyleridir (D.İ.E, 1935 ve 1940). Karakütük köyü, ova ile dağlık sahalar arasındaki az eğimli yamaçlar üzerinde yer alırken; Oruçbey, dağlık kesimde vadi içinde yer almaktadır. Karakütük ve Oruçbey dışındaki köylerin ise ortak özelliği ova köyleri olmasıdır. Dolayısıyla sözü edilen köylerin hemen hepsi geniş tarla ve mera arazileri ile yoğun bir şekilde sürdürülen tarla ziraatı ve küçükbaş hayvancılık faaliyetleriyle karakterize edilebilir. Geleneksel yöntemlerle sürdürülen tarımsal faaliyetler her şeyden önce kaba iş gücü ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Gerekli olan iş gücü, genellikle Güneydoğu'dan gelen kişi ya da ailelerden karşılanmaktadır. Ayrıca köylerin mülkiyetinde bulunan çoğu mera arazisi, köy muhtarlıklarınca hayvancı kişi ve gruplara kiralandığında söz konusu nüfus köylere dâhil olmaktadır.

1927–1935 devresinde Türkiye nüfusundaki artışın 618.506'sı yani % 28,9'unu siyasal baskılar nedeniyle dış Türklerden Anavatan'a göç edenler oluşturmuştur (DİE, 1927 ve 1935). Dolayısıyla 1933 yılında Balkan ülkelerinden gelen soydaşlarımızın 1935 yılı sayımında nüfusa yansıması, ancak yöreye uyum sağlamakta güçlük çekmelerinden dolayı bir kısmının geldikleri ülkelerdeki koşulların iyileşmesi üzerine geri dönmesi, bir kısmının da ülkenin çeşitli kesimlerinde bulunan akrabalarını bulmak amacıyla yerleştirildikleri yerleri terk etmelerine bağlı olarak, 1940 sayımında araştırma sahamızda sayılmamaları kırsal kesimde nüfus kaybına neden olmuştur. Ayrıca 1940 yılı itibariyle yöreye tarım işçisi ve hayvancı grupların gelmesiyle ilgili her hangi bir kayda rastlanmamış olup, özellikle tarlalarda çalışacak iş gücü sıkıntısı yaşandığı tahmin edilmektedir. Nitekim o yıllarda askerlik çağı ve silâhaltına alınabilecek yaşta olan nüfus, İkinci Dünya Savaşı nedeniyle devlet tarafından tedbir olarak öncelikle tespit ediliyor ya da doğrudan askere alınıyordu. Buna bağlı olarak çalışan nüfusun bir kısmının silâhaltında bulunması ve bir kısmının da askere alınma kaygısıyla serbest hareket edememesi gibi nedenlerle tarlalarda çalışacak iş gücü sıkıntısı yaşanmış; birçok mevsimlik göçmen yöreyi terk etmiştir. Yöre halkından kimi çiftçi sahip olduğu toprakları güçlükle işlerken, kimi sadece bir kısmını, kimi ise ancak geçimlik düzeyde çalışabilmiştir. Dolayısıyla 1940'lı yıllar sadece Çukurova için değil, tüm ülkede temel gereksinimlerin bile karşılanamadığı sıkıntılı ve huzursuz yıllar olarak geçmiştir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte hızlı bir kalkınma ve yapılanma sürecine girmiş olan Adana şehrinin çekiciliği (tarım, ticaret, sanayi ve inşaat işçiliği, v.b.), etki sahasında yer alan pek çok yerleşmeden kalıcı ya da geçici olarak nüfus çektiği gibi, Kadirli ve kırsal kesiminden de belirli oranda nüfusu bünyesinde toplamıştır. Bu dönemde Hatay'ın Anavatan'a katılmasıyla (30 Haziran 1939) Türkiye kırsal nüfusu % 1,81 büyüme oranı ve ‰ 17,34 büyüme hızıyla 1.119.325 kişilik bir artış gösterirken, Osmaniye kırsalı % 1,66 büyüme oranı ve ‰ 15,97 büyüme hızıyla ancak 1056 kişi artmıştır. Adana kırsalı ise % -1,23 küçülme oranı ve ‰ -12,75 küçülme hızıyla 3334 kişi azalmıştır (Tablo: 2.7-8-9, Şekil: 2.4-5).

Kadirli ilçesi kırsal nüfusunun en çok artış gösterdiği dönem 1940–1965 yılları arasıdır. Bu dönemde 1950'ye kadar adeta bir nüfus patlaması olmuştur. 1950'lilerde gözlenmeye başlayan ve 1960'lı yıllarda hızlanan kırsal alandan kente göç ve dolayısıyla şehirleşme olgusu, önceleri Kadirli şehrinin büyümesi açısından olumlu bir gelişme olarak görülmüştür. Ancak yıllar ilerledikçe göçün hız kazanması ile kırsal kesimde büyük sorunlar ortaya çıkmış ve nüfus artış hızı giderek yavaşlamıştır.

1940 yılında 17.720 kişiye kadar düşmüş olan kırsal nüfus, %3,84 büyüme oranı (ortalama % 1,48) ve ‰ 35,18 büyüme hızıyla (ortalama ‰ 12,85) 1945 yılında 3408 kişi artmıştır. 1945 yılındaki büyüme hızı, kır nüfusunun tüm yıllar ortalamasının 2,7 katıdır.

1945 yılında 21.128 kişiye ulaşan kırsal nüfus, % 7,60 büyüme oranı ve ‰ 64,40 büyüme hızıyla 1950 yılında 8027 kişi artmıştır. 1950 yılındaki büyüme hızı, kır nüfusunun tüm yıllar ortalamasının 5 katıdır. 1950 yılına ait bu değerler Kadirli nüfusunda gözlenebilir en yüksek artış değerleridir (Tablo: 2.7-8-9, Şekil: 2.4-5).

1945 yılında Osmaniye kır nüfusu bir önceki dönemde olduğu gibi periyodik artışını devam ettirirken, İkinci Dünya Savaşı'nın dolaylı etkileriyle Türkiye geneli ve Adana kır nüfuslarında fazla bir artış görülmez. 1950 yılında ise Kadirli kır nüfusu kadar olmasa da söz konusu yerlerin kır nüfuslarında da önemli artışlar olmuş, hatta en yüksek artış değerlerine yakın değerler elde edilmiştir. Artışa yol açan nedenler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında genel seferberlik halinin kalkması ve nüfus artışını teşvik edecek genç nüfusun terhis olması, savaş devresinde küçük yaşta olan nüfusun yetişkin duruma gelerek artışı etkilemesi ve ekonomik koşulların giderek düzelmeye başlamasıdır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.7. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Kırsal Nüfusları (1927-2000)

YILLAR	TÜRKİYE			ADANA			OSMANİYE			KADİRLİ		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
1927	4853397	5488994	10342391	19994	16644	36638						
1935	5966802	6388574	12355376	28997	25001	53998	6442	6265	12707	9719	8516	18235
1940	6566354	6908347	13474701	26296	24368	50664	6899	6864	13763	9010	8710	17720
1945	6943238	7159834	14103072	27363	24827	52190	7860	7694	15088	10890	10238	21128
1950	7755239	7947612	15702851	35857	32572	68429	9307	8974	18281	15079	14076	29155
1955	8490362	8647058	17137420	38116	34650	72776	10988	11113	22101	18410	17064	35474
1960	9392455	9502634	18895089	25614	23496	49110	12488	12236	24733	21336	19680	41016
1965	10213151	10372453	20585604	29225	27949	57174	14465	14284	28749	22844	22090	44934
1970	10694272	11219803	21914075	33516	32395	65911	13111	14026	27137	20675	21560	42235
1975	11739888	11738763	23478651	33193	32974	66167	14218	14188	28406	20756	21149	41905
1980	12423232	12668718	25091950	45307	45910	91217	16868	17095	33963	21543	21954	43497
1985	11661313	12137388	23798701	40295	40991	81286	18300	18538	36838	20817	22408	43225
1990	11359494	11788190	23146684	63834	61666	125500	18834	18808	37642	20222	21598	41820
2000	11919132	11878521	23797653	88442	83930	172372	16562	17323	33885	18244	18946	37190

Kaynak: DİE (1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cinsiyet oranlarından tahmin edilmiştir)

Tablo: 2.8. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Kırsal Nüfus Yıllık Artış Oranları (%) (1927-2000)

YILLAR	TÜRKİYE			ADANA			OSMANİYE			KADİRLİ		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
1935	2,87	2,05	2,46	5,63	6,28	5,95						
1940	2,01	1,63	1,81	-1,86	-0,51	-1,23	1,42	1,91	1,66	-1,46	0,46	-0,56
1945	1,15	0,73	0,94	0,81	0,38	0,59	2,79	2,42	2,61	4,17	3,51	3,84
1950	2,34	2,20	2,27	6,21	6,24	6,23	3,68	3,33	3,51	7,69	7,50	7,60
1955	1,90	1,76	1,83	1,26	1,28	1,27	3,61	4,77	4,18	4,42	4,25	4,33
1960	2,12	1,98	2,05	-6,56	-6,44	-6,50	2,73	2,02	2,37	3,18	3,07	3,12
1965	1,75	1,83	1,79	2,82	3,79	3,28	3,17	3,35	3,25	1,41	2,45	1,91
1970	0,94	1,63	1,29	2,94	3,18	3,06	-1,87	-0,36	-1,12	-1,90	-0,48	-1,20
1975	1,96	0,93	1,43	-0,19	0,36	0,08	1,69	0,23	0,94	0,08	-0,38	-0,16
1980	1,16	1,58	1,37	7,30	7,85	7,57	3,73	4,10	3,91	0,76	0,76	0,76
1985	-1,23	-0,84	-1,03	-2,21	-2,14	-2,18	1,70	1,69	1,69	-0,67	0,41	-0,13
1990	-0,52	-0,58	-0,55	11,68	10,09	10.88	0,58	0,29	0,44	-0,57	-0,72	-0,65
2000	0,49	0,08	0,28	3,85	3,61	3,73	-1,21	-0,79	-1,00	-0,98	-1,23	-1,11

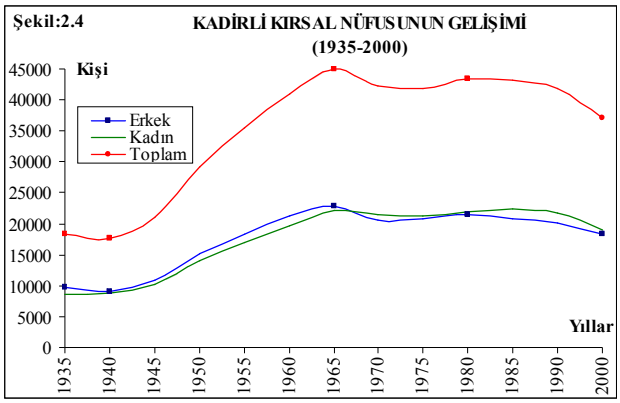
Not: 1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cinsiyet oranlarından tahmin edilmiştir.

Tablo: 2.9. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Kırsal Nüfus Yıllık Artış Hızları (‰) (1927-2000)

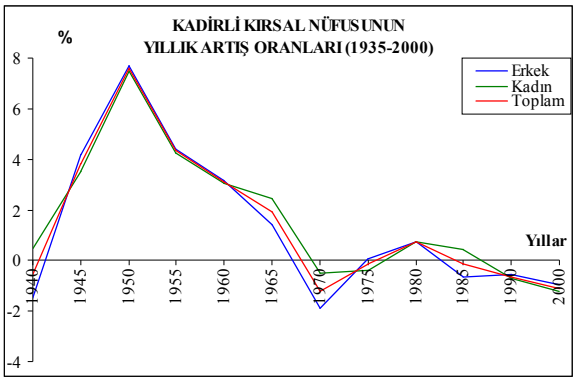
YILLAR	TÜRKİYE			ADANA			OSMANİYE			KADİRLİ		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
1935	25,82	18,97	22,23	46,47	50,86	48,48						
1940	19,15	15,64	17,34	-19,56	-05,13	-12,75	13,71	18,26	15,97	-15,15	4,51	-5,73
1945	11,16	07,15	09,12	07,95	03,73	06,33	26,08	22,83	18,38	37,90	32,33	35,18
1950	22,12	20,88	21,49	54,07	54,30	54,18	33,80	30,78	38,39	65,09	63,67	64,40
1955	18,11	16,87	17,48	12,22	12,37	12,32	33,21	42,76	37,95	39,92	38,50	39,23
1960	20,20	18,87	19,53	-79,50	-77,69	-78,66	25,59	19,25	22,50	29,50	28,53	29,03
1965	16,75	17,52	17,14	26,38	34,71	30,41	29,39	30,95	30,09	13,66	23,10	18,25
1970	09,21	15,71	12,51	27,40	29,52	28,44	-19,66	-03,65	-11,54	-19,95	-4,86	-12,39
1975	18,66	09,04	13,79	-01,94	03,54	00,78	16,21	02,30	09,14	00,78	-3,85	-1,57
1980	11,32	15,25	13,29	62,22	66,19	64,21	34,18	37,28	35,73	07,44	7,47	7,46
1985	-12,66	-08,57	-10,58	-23,45	-22,67	-23,05	16,30	16,21	16,25	-06,86	4,09	-1,25
1990	-05,24	-05,86	-05,56	92,01	81,68	86,87	05,75	02,89	04,32	-05,80	-7,36	-6,61
2000	04,81	00,76	02,77	32,61	30,83	31,73	-12,86	-08,22	-10,51	-10,29	-13,10	-11,73

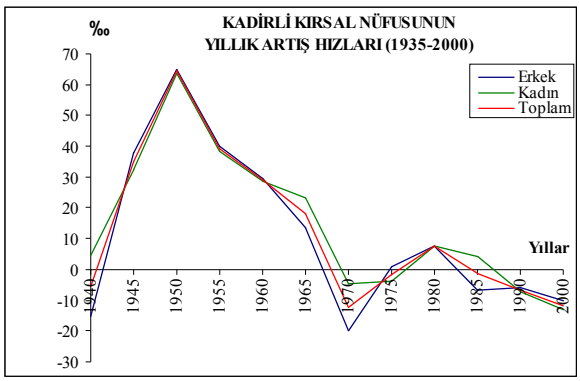
Not: 1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cinsiyet oranlarından tahmin edilmiştir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 2.5 Kadirli Kırsal Nüfusunun Yıllık Artış Oranları ve Hızları (1935-2000)

Görüldüğü gibi, 1950'den önce kırsal alanda nüfus artışında önemli bir değişme olmazken, 1950'de adeta nüfus patlaması yaşanmıştır. Bu durum, 1960'a kadar sürmüştür. 1950 yılında 29.155 kişiye ulaşan kırsal nüfus, % 4,33 büyüme oranı (ortalama % 1,48) ve ‰ 39,23 büyüme hızıyla (ortalama ‰ 12,85) 1955 yılında 6319 kişi artmıştır. 1955 yılındaki büyüme hızı, kır nüfusunun tüm yıllar ortalamasının 3 katıdır. 1955 yılında 35.474 kişiye ulaşan kırsal nüfus, % 3,12 büyüme oranı ve ‰ 29,03 büyüme hızıyla 1960 yılında 5542 kişi artmıştır. 1960 yılındaki büyüme hızı, kır nüfusunun tüm yıllar ortalamasının 2,3 katıdır. 1960 yılında 41.016 kişiye ulaşan kırsal nüfus, % 1,91 büyüme oranı ve ‰ 18,25 büyüme hızıyla 1965 yılında 3918 kişi artmıştır. 1965 yılındaki bu büyüme hızı ise, kır nüfusunun tüm yıllar ortalamasının 1,4 katıdır (Tablo: 2.7-8-9, Şekil: 2.4-5).

1950–1965 devresindeki bu yüksek artışlar, iki önemli nedenden ileri gelir: Birincisi, ülkemiz Cumhuriyet Türkiye'sinin en hızlı kalkınma devresini yaşamıştır. Öyle ki, Adana gibi büyük şehirlerimiz ve Kadirli şehri adeta birer inşaat ve imar şantiyesi durumuna getirilmişti. İkincisi, dışarıdan ülkemize ve dolayısıyla Kadirli yöresine yönelik Türk nüfus göçünün giderek artmış olmasıdır. Nitekim 1950–1955 devresindeki nüfus artışının %8'ini bu yoldan kazanılan nüfus oluşturmuştu. Aynı şekilde, 1955–1960 devresinin nüfus artışını da % 7,9 oranında gerçekleşen göçmen Türk nüfus oluşturmuştu (DİE, 1950,1955 ve 1960). Bu devrede Kadirli'ye

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1951'de Bulgaristan'dan ve 1960 yılından itibaren başlamak üzere Kahramanmaraş'ın Andırın ve Göksun ilçelerinden göç edenler olmuştur (İller Bankası, 1998, s.8).

1965–1980 yılları arası kırsal nüfusun durakladığı devredir. 1965 yılında 44.934 kişiye ulaşan kırsal nüfus, % -1,20 küçülme oranı (ortalama % 1,48) ve ‰ -12,39 küçülme hızıyla (ortalama ‰ 12,85) 1970 yılında 2699 kişi azalmıştır. Azalma 1975 yılında da devam etmiştir. Bu sayım döneminde de nüfus, % -0,16 küçülme oranı ve ‰ -1,57 küçülme hızıyla 1975 yılında 330 kişi azalmıştır. Bu 10 yıllık devrede kırsal nüfus, toplam 3029 kişi kayıp vermekle kalmamış, aynı zamanda yaklaşık 1350 kişilik ortalama nüfus artışını da gösterememiştir. Böylece yaklaşık 4379 kişilik bir kayıp vermiştir. Kayıp nüfusun % 71'ini ise erkekler oluşturmuştur (Tablo: 2.7-8-9, Şekil: 2.4-5). Bilindiği gibi, ülkemiz İkinci Dünya Savaşı'na katılmamış ve nüfus kaybına uğramamıştır. Özellikle Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika ve Avusturya gibi savaşta çalışma yaşındaki milyonlarca vatandaşını kaybetmiş olan ülkelerde iş gücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç, nüfusu hızla artan ve iş gücü fazlalığı olan ülkemizden dışarıya doğru bir göç hareketinin başlamasına yol açmıştır. Türkiye'den Avrupa ülkelerine yönelik ilk işçi göçleri 1958–1961 yılları arasında gayri resmi olarak yaşanmıştır. Türkiye, 1961'de eski Batı Almanya ile işçi göçü antlaşması yapmıştır. Daha sonra Hollanda, Fransa, Belçika, İsviçre ve Avusturya gibi diğer Avrupa ülkeleriyle de peş peşe aynı içerikli antlaşmalar yapılmıştır. Dolayısıyla Türkiye'den dışarıya olan göçler, 1961 yılından sonra özellikle adı geçen Avrupa ülkelerine yönelik olmuştur. 1961–1986 yılları arasında 1,3 milyon vatandaşımız Almanya, Hollanda, Fransa, Belçika, İsviçre, Danimarka, İngiltere, İsveç ve Avusturya gibi çeşitli Avrupa ülkelerine çalışmak üzere göç etmiştir. Yurt dışına giden işçilerimizin sayısı 1970'li yıllara kadar artış göstermiştir.

Yukarıda genel hatlarıyla vermiş olduğumuz durum, ülkenin pek çok yerinde olduğu gibi özellikle Kadirli kırsal kesiminde de büyük ilgi görmüştür. Çoğunluğu köylerinin bile dışına çıkmamış olan Kadirli çiftçisi yabancı memleketler görmek, bilgi ve görgüsünü artırmak, daha çok kazanç elde etmek, ailesine daha fazla imkânlar sunabilmek gibi gönüllü nedenler ile hızlı nüfus artışı, isteklerin çoğalması ve çeşitlenmesi, gelir dağılımındaki bozukluklar, istihdam sorunları ve düşük gelirler gibi zorlayıcı nedenlere bağlı olarak yoğun bir biçimde bu göç hareketlerine katılmışlardır.

1974'te Avrupa ülkelerinin yaşadığı petrol bunalımı ve ekonomik durgunluk nedeniyle bu ülkelerin iş gücü ihtiyacı azalınca yoğun göç hareketi durdurulmuştur. Yurtdışına olan göçlerdeki duraklama nedeniyle Kadirli kır nüfusunda 1980 yılında artışlar görülmüştür. 1975 yılında 41.905 kişi olan kır nüfusu, % 0,76 büyüme oranı ve ‰ 7,46 büyüme hızı yakalayarak 1592 kişilik artış sergilemiştir (Tablo: 2.7-8-9, Şekil: 2.4-5).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1980 sonrasında Orta Doğu'daki bazı Arap ülkelerinde petrol gelirlerine bağlı olarak alt yapı yatırımlarının artmasıyla işçi talebi çoğalmıştır. Bu devrede Suudi Arabistan, Libya, Ürdün ve Kuveyt gibi Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde Türk müteahhitleri inşaat işlerini üstlenmiş, bu ülkelere Kadirli yöresinden özellikle deneyimli tır ve kamyon şoförleri ile kalifiye inşaat işçisi gönderilmeye başlanmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile yeni kurulan Türk Cumhuriyetlerine de 1991'den itibaren göçler olmuştur. Bununla beraber, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerine olan göçlerin yanı sıra eğitim ve öğretim seviyesinin yükselmesi, kadının çalışma hayatına girme oranının artması, aile planlamasına yönelik çalışmalar ve doğum oranlarında meydana gelen azalmalar ile Kadirli'de gelişmeye başlayan kentleşme ve sanayileşmeyle hareketleri, kırsal nüfus artış hızının 1980 yılından itibaren düzenli bir şekilde azalmasının başlıca sebepleridir. 1980 yılında 43.497 kişiye ulaşan kırsal nüfus, bu tarihten sonra sürekli azalarak % -0,13 küçülme oranı ve ‰ -1,25 küçülme hızıyla 1985 yılında 272 kişi, % -0,65 küçülme oranı ve ‰ -6,61 küçülme hızıyla 1990 yılında 1405 kişi, % -1,11 küçülme oranı ve ‰ -11,73 küçülme hızıyla 2000 yılında 4630 kişi azalmıştır (Tablo: 2.7-8-9, Şekil: 2.4-5).

2000 sayımına kadar olan son yirmi yıllık dönemde Kadirli kırsal kesiminde 6307 kişilik kayıp söz konusudur (Tablo: 2.7-8-9, Şekil: 2.4-5). Göçen nüfusun yöneldiği alanlarda gösterdiği doğal nüfus artışıyla birlikte bu kayıp muhtemelen 10.000 kişiyi geçmektedir. Göçlerin büyük oranda Kadirli etki alanında toplanmasına bağlı olarak, bu son yirmi yıllık devrede şehir nüfusunda, 24.584 kişilik ciddi bir artış gözlenmektedir.

Ekonomik nedenli göçlerin yaşandığı tipik yerleşmelerde olduğu gibi Kadirli kırsal nüfusuna 1965 yılından sonra kadın nüfus hakim olmuştur. 1965'e kadar sürekli erkek nüfusun fazla olduğu Kadirli kırsalında, 1970 yılında kadın nüfusun oranı % 51'e ulaşmıştır. 1965'ten itibaren Kadirli kırsalındaki göç verme özelliği, erkek nüfusu etkileyebilecek herhangi bir nitelik (askeri, vb.) taşımadığından, tamamen kadın nüfus fazlalılığı ile desteklenmektedir.

Sonuç olarak, Kadirli kırsal nüfusunda belirli özellikleri itibariyle dikkat çeken dört farklı dönem yaşanmıştır. Bunlar: 1935–1940 yılları arasında görülen azalma, 1940–1965 yılları arasında görülen nüfus patlaması, 1965–1980 yılları arasında görülen duraklama ve 1980–2000 yılları arasında görülen düzenli azalma dönemleri. Ülke genelinde olduğu gibi süreç bu şekilde devam edecek olursa, Kadirli kırsalında nüfus giderek daha fazla azalacaktır. Kırsalından beslenen Kadirli şehri sürekli ihlal edilen şehirsel planlama kararları açısından çarpık kentleşen, alt yapı sorunları giderek artan, kent iklimi ve çevre düzenlemesi bozulmuş, sosyal yapının tamamen kırsal karakter taşıdığı tipik Anadolu kentlerinden biri olma yolundadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Cumhuriyet Dönemi Şehirsel Nüfus Gelişimi:

Şehir nüfusu ile ilgili düzenli bilgilere Cumhuriyet döneminde yapılan genel nüfus sayımları ile ulaşabiliyoruz.

Kadirli nüfusunun 1927 yılından günümüze gösterdiği gelişme dikkate alındığında; 1935–1940 sayım devresi dışındaki tüm devrelerde nüfusun arttığı görülür. Nüfus, 1935–1940 sayım devresinde % -1,46 oranında azalırken, en yüksek artışını % 15,30 oranıyla 1965–1970 yılları arasında göstermiştir.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte 1927–1935 yılları arasında Kadirli nüfusu, yıllık % 0,4 gibi düşük bir oranda büyümüştür. Nüfusun artış hızı da ‰ 3,98 oranındadır. Bu devrede Balkan ülkelerinden gelen Türkler ile birlikte ilçe nüfusunun % 87,71'i kırsal kesimde toplanmıştır (Tablo: 2.10-11-12, Şekil: 2.6-7).

1935–1940 devresinde nüfus 186 kişi azalırken, bunun 146'sını erkekler meydana getirmiştir. Bu devrede erkek nüfus % 11, kadın nüfus ise % 3 oranında azalmış ve cins oranlarında dengelenme olmuştur. Kasaba nüfusu bu devrede yıllık % -1,46 oranında küçülürken, nüfusun yıllık artış hızı (‰ -15,12) ülke ortalamasının çok altında kalmıştır (‰ 26,72) (Tablo: 2.10-11-12, Şekil: 2.6-7). Bunun başlıca nedenleri; inşaat işlerinde ve sanayide çalışabilecek erkek nüfusun Adana'ya göç etmesi, 1933 yılında Bulgaristan'dan gelen Türklerin yöreye uyum sağlamakta güçlük çekmeleri, İkinci Dünya Savaşı yılları olması sebebiyle çalışan nüfusun bir kısmının silâhaltında bulunması, bir kısmının da askere alınma kaygısıyla serbest hareket edemeyerek yöreyi terk etmesidir. Dolayısıyla 1940'lı yıllar temel gereksinimlerin bile karşılanamadığı sıkıntılı ve huzursuz yıllar olarak geçmiştir. Özellikle 1935 ile 1940 yılları arasında gerçekleşen bu tarihi, siyasi ve ekonomik kökenli nüfus hareketleri, Kadirli ve kırsal çevresinden yaklaşık olarak 4.341 kişiyi başta Adana olmak üzere ülkenin diğer büyük merkezlerine yönlendirmiştir (Arazi Anketleri, 2004).

1940–1965 devresinde nüfus 13.558 kişi artarken, bunun 7.206'sını erkekler meydana getirmiştir. 1940'lı yıllarda % 50 olan erkek nüfus oranı, 1965'de % 53'e yükselmiştir. Nüfus bu devrede % 573 oranında büyürken, nüfusun yıllık artış hızı (‰ 76) ülke değerlerinden bile (‰ 36) fazladır (Tablo: 2.10-11-12, Şekil: 2.6-7).

Bu devrede Kadirli'ye 1951'de Bulgaristan'dan ve 1960 yılından itibaren başlamak üzere K. Maraş'ın Andırın ve Göksun ilçelerinden göç edenler olmuştur (İller Bankası, 1998, s.8). Görüldüğü gibi bu devredeki nüfus artışında doğal nüfus artışının yanı sıra, dıştan göçlerin de etkisi vardır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.10. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Şehir Nüfusları (1927–2000)

YILLAR	TÜRKİYE			ADANA			OSMANİYE			KADİRLİ		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
1927	1710482	1595397	3305879	38561	34016	72577	2638	2330	4968	1244	1230	2474
1935	1969968	1832674	3802642	40464	36009	76473	4412	4172	8584	1338	1216	2554
1940	2332558	2013691	4346249	46439	41680	88119	4593	4395	8988	1192	1176	2368
1945	2503342	2183760	4687102	52142	48638	100780	5339	5159	10498	1691	1654	3345
1950	2817318	2427019	5244337	61697	55945	117642	6668	6336	13004	2405	2346	4751
1955	3743059	3184284	6927343	89626	79002	168628	9881	9227	19108	3611	3511	7122
1960	4771433	4088298	8859731	124121	107427	231548	14175	13276	27451	5642	5322	10964
1965	5783813	5022004	10805817	153513	136406	289919	17550	16477	34027	8398	7528	15926
1970	7312714	6378387	13691101	179238	168216	347454	24795	21560	46355	14951	13158	28109
1975	9004842	7864226	16869068	247980	227404	475384	31772	29809	61581	18315	16464	34779
1980	10272130	9372877	19645007	292235	282280	574515	42868	41344	84212	20691	19952	40643
1985	14010662	12855095	26865757	396709	380845	777554	53249	50575	103824	23731	23878	47609
1990	17247553	16078798	33326351	461189	454961	916150	61121	61186	122307	27481	27580	55061
2000	22427603	21578671	44006274	558090	572620	1130710	87760	86217	173977	31762	33465	65227

Kaynak: DİE (1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cinsiyet oranlarından tahmin edilmiştir)

Tablo: 2.11. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Şehir Nüfus Yıllık Artış Oranları (%) (1927–2000)

YILLAR	TÜRKİYE			ADANA			OSMANİYE			KADİRLİ		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
1935	1,90	1,86	1,88	0,62	0,73	0,67	8,41	9,88	9,10	0,94	-0,14	0,40
1940	3,68	1,98	2,86	2,95	3,15	3,05	0,82	1,07	0,94	-2,18	-0,66	-1,46
1945	1,46	1,69	1,57	2,46	3,34	2,87	3,25	3,48	3,36	8,37	8,13	8,25
1950	2,51	2,23	2,38	3,66	3,00	3,35	4,98	4,56	4,77	8,44	8,37	8,41
1955	6,57	6,24	6,42	9,05	8,24	8,67	9,64	9,13	9,39	10,03	9,93	9,98
1960	5,49	5,68	5,58	7,70	7,20	7,46	8,69	8,78	8,73	11,25	10,32	10,79
1965	4,24	4,57	4,39	4,74	5,40	5,04	4,76	4,82	4,79	9,77	8,29	9,05
1970	5,29	5,40	5,34	3,35	4,66	3,97	8,26	6,17	7,25	15,60	14,96	15,30
1975	4,63	4,66	4,64	7,67	7,04	7,36	5,63	7,65	6,57	4,50	5,03	4,75
1980	2,81	3,84	3,29	3,57	4,83	4,17	6,98	7,74	7,35	2,59	4,24	3,37
1985	7,28	7,43	7,35	7,15	6,98	7,07	4,84	4,47	4,66	2,94	3,94	3,43
1990	4,62	5,02	4,81	3,25	3,89	3,56	2,96	4,20	3,56	3,16	3,10	3,13
2000	3,00	3,42	3,20	2,10	2,59	2,34	4,36	4,09	4,22	1,56	2,13	1,85

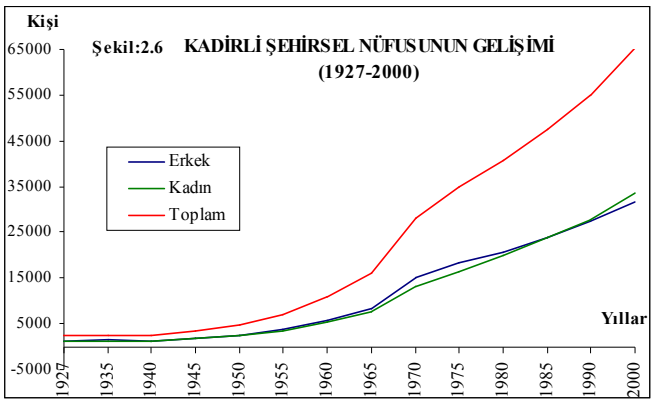
Not: 1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cinsiyet oranlarından tahmin edilmiştir

Tablo: 2.12. Türkiye ve Adana, Osmaniye Merkez İlçeleri İle Kadirli'nin Şehir Nüfus Yıllık Artış Hızları (‰) (1927–2000)

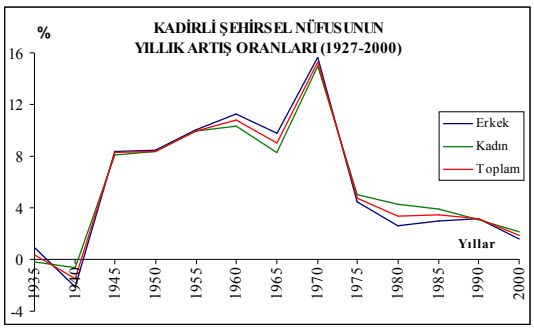
YILLAR	TÜRKİYE			ADANA			OSMANİYE			KADİRLİ		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
1935	17,66	17,33	17,50	6,02	7,12	6,54	64,29	72,82	68,36	9,11	-1,43	3,98
1940	33,79	18,84	26,72	27,55	29,25	28,35	8,04	10,41	9,20	-23,11	-6,69	-15,12
1945	14,13	16,22	15,10	23,17	30,88	26,885	30,10	32,06	31,06	69,94	68,22	69,08
1950	23,63	21,12	22,47	33,65	27,99	30,94	44,46	41,10	42,81	70,45	69,90	70,18
1955	56,82	54,31	55,67	74,68	69,02	72,01	78,66	75,17	76,97	81,29	80,64	80,97
1960	48,55	49,98	49,21	65,12	61,47	63,42	72,17	72,76	72,46	89,25	83,19	86,29
1965	38,48	41,14	39,71	42,51	47,76	44,96	42,71	43,20	42,95	79,55	69,36	74,67
1970	46,91	47,82	47,33	30,99	41,92	36,21	69,12	53,77	61,83	115,36	111,68	113,63
1975	41,63	41,88	41,75	64,93	60,30	62,70	49,59	64,79	56,80	40,59	44,83	42,58
1980	26,33	35,10	30,47	32,84	43,23	37,88	59,91	65,42	62,60	24,40	38,43	31,16
1985	62,08	63,18	62,61	61,13	59,90	60,53	43,37	40,31	41,87	27,42	35,93	31,63
1990	41,57	44,75	43,10	30,12	35,56	32,81	27,58	38,09	32,77	29,34	28,83	29,08
2000	26,26	29,42	27,80	19,07	23,00	21,04	36,18	34,29	35,24	14,48	19,34	16,94

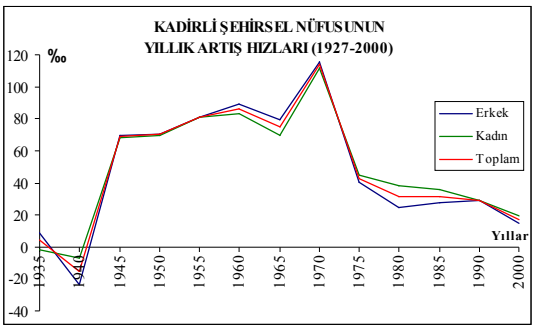
Not: 1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cinsiyet oranlarından tahmin edilmiştir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 2.7 Kadirli Şehirsel Nüfusunun Yıllık Artış Oranları ve Hızları (1935-2000)

1965–1970 devresinde nüfus 12.183 kişi artarak, 1970'de 28.109 kişiye ulaşmıştır. Nüfus bu devrede % 77 oranında büyürken, nüfusun yıllık artış hızı ‰ 113,63, Türkiye ortalaması ise ‰ 47,33'tür (Tablo: 2.10-11-12, Şekil: 2.6-7).

Doğal nüfus artışına paralel olarak Kadirli ilçe merkezine bu devrede, ilçe köylerinden de büyük çapta göçler olmuştur. Özellikle Topraktepe, Kesikkeli, Vayvaylı, Çaygeçit, Öksüzlü, Kiremitli, Araplı ve Gafarlı köyleri başta olmak üzere ilçenin bir çok köyünden ekonomik sorunlar, yüksek gelir elde etme düşüncesi, eğitim ve sağlık olanakları, şehirsel çekicilik gibi etkenlere bağlı olarak göç edenler olmuştur. Ayrıca inşasına 1965 yılında başlanılan ve 1971 yılında tamamlanan Mehmetli (Kesiksuyu) Barajı'nın, civar köylerin tarım alanlarını işgal etmesiyle, bir miktar nüfus Kadirli'ye göç etmiştir. Bununla birlikte arazi çalışmaları sırasında edindiğimiz bilgilere göre, bu dönemdeki yerel seçimlerin (belediye seçimleri) kazanılması düşüncesiyle, Güneydoğu Anadolu'dan özellikle Şanlıurfa'dan gelen mevsimlik tarım işçilerinin seçmen nüfus olarak, başta Yeşiltepe mahallesi olmak üzere yerleşmelerine müsaade edilmiştir. Nitekim bu devrede şehir nüfusu ülke değerlerine göre 2,5 kat daha hızlı artmıştır.

1970–1997 devresinde de nüfusta artışlar söz konusudur**.** Ancak bu devredeki artışlar, 1940–1965 yılları arasındaki kadar olmamıştır. Bu devrede nüfus, şehrin göç vermesinin etkisiyle ancak 36.318 kişi artmış, bu artışın % 55'ini (19.960 kişi) de kadınlar oluşturmuştur. 1970'de 28.109 kişi olan nüfus, 2000'de 65.227'ye ulaşmıştır (Tablo: 2.10-11-12, Şekil: 2.6-7).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Bununla beraber, Kadirli'de 1935–1980 döneminde erkeklere nazaran sayıları hep daha az olan kadın nüfus, 1985 yılından itibaren erkeklere oranla daha fazla olmuştur. Bu tablo kadın nüfus sayısının giderek artmasından ziyade, erkek nüfusun düzenli bir biçimde göç vermesiyle ortaya çıkmıştır. Nitekim uyguladığımız anketlerin sonuçlarına göre, 1970'den sonra Kadirli'den geçimini sağlamak ve daha fazla gelir elde etmek amacıyla ekonomik nedenli, eğitim olanaklarından daha fazla yararlanmak amacıyla da sosyal içerikli erkek nüfus göçleri söz konusudur ve göçlerin büyük çoğunluğu başta Adana olmak üzere büyük şehirlere yöneliktir.

Buna karşın yapımına 1975 yılında başlanılan ve 1984 yılında tamamlanan Aslantaş Barajı'nın göl sularının işgaliyle yerleşim alanları ve tarım arazileri daralan başta Andırın'ın Gökahmetli, Kıyıkçı ve Köleli köyleri olmak üzere göl havzasındaki diğer köylerden, Kadirli şehrinin doğusundaki yerleşim alanlarına göçler olmuş, bu nedenle de şehrin doğusu gecekondularla işgal edilmiştir. Bu kontrolsüz göç hareketleri daha sonradaki dönemlerde de devam etmiş ve kırsal alandan göçüp gelenlerle şehrin bu kesimindeki gecekondu sayısı giderek artırmıştır.

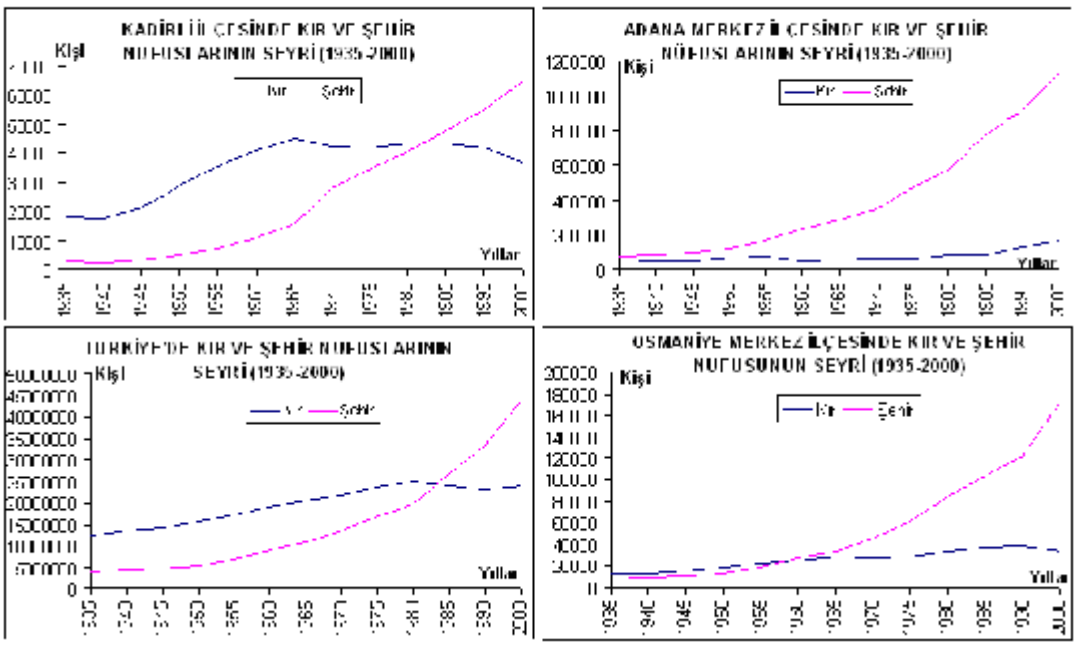
1935–1970 yılları arasındaki yıllık nüfus artış oranı % 28 iken, 1970–2000 yılları arasında ancak % 5'dir. 1935–1970 devresinde şehrin nüfus artış hızı ‰ 68,5 olup, bu oran ülke ortalamasından yaklaşık iki kat daha fazladır (‰ 36). 1970–2000 devresinde ise ‰ 28 olan yıllık nüfus artış hızı ülke ortalamasının çok altındadır (‰ 40) (Tablo: 2.10-11-12, Şekil: 2.6-7).

Kadirli şehir nüfusu 1970 sonrasında başlayan yavaş gelişimini ‰ 34,37 oranındaki yıllık artış hızıyla 2000 sonrasında da sürdürmüştür. 2000'de 65.227 kişi olan şehir nüfusu sağlık ocakları verilerine göre 2005'de 77.457 kişiye ulaşabilmiştir. Devrenin yıllık büyüme oranı ise % 3,75'dir. 1970'de % 46,8 olan nüfusun kadın oranı, 2000'de % 51,3'e yükselirken, 2005 yılı tespitlerine göre % 49,6'ya gerilemiş, ancak denge bozulmamıştır. Erkek nüfus oranı ise giderek azalmıştır (Tablo: 2.10-11-12, Şekil: 2.6-7).

Kadirli İlçesi'nde kırsal nüfus ile şehirsel nüfus seyri birlikte ele aldığında kırsal nüfusun 1980 yılına kadar olan 65 yıllık dönemde sürekli üstün olduğu görülür. 1980–1985 devresinde sanayileşmeyle birlikte artan kentleşme hareketlerine bağlı olarak gerçekleşen kırsal göçlerle Kadirli merkez nüfusu giderek artmış ve ilk kez 1985 yılında şehirsel nüfus üstün duruma gelmiştir (Tablo: 2.10-11-12, Şekil: 3.6-7-8). Dolayısıyla Kadirli 1960 yılında 10.000 kişiyi aşan nüfusuyla, coğrafi esaslar dikkate alındığında büyük bir tarım kasabası durumuna gelmiştir. Nitekim ilçe genelinde nüfusun ancak % 21,1'i kasaba merkezinde yaşamaktadır. Bu oran, 1980'de % 48,3'e yükselmiştir. 1980'li yıllarda hem nüfus miktarındaki artış, hem de ticarethane sayılarındaki çoğalma ve çeşitlenme nedeniyle Kadirli artık şehir kabul edebileceğimiz özellikler göstermiştir (Tablo: 2.10-11-12, Şekil: 2.6-7-8).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil:2.8

Kadirli ilçe nüfusunda ortaya çıkan bu gidiş, Türkiye geneli kır ve şehir nüfuslarının seyrine birebir paralellik göstermektedir. Oysa tarihi süreç içerisinde Kadirli ile karşılıklı nüfus alışverişinde bulunduğunu tespit ettiğimiz Osmaniye ve Adana, Türkiye genel göstergelerinden çok daha erken dönemlerde şehirleşme olgusuyla tanışmıştır (Tablo: 2.10-11-12, Şekil: 2.6-7-8).

Şehirleşme süreci Adana'da Cumhuriyet döneminden itibaren devam etmektedir. Adana şehri bu yönüyle özellikle 1940'lı yıllara kadar Kadirli kırsalından önemli oranda nüfusu kendine çekmiştir. Osmaniye ise tam olarak 1965 yılında bu karakteri kazanmıştır. Dolayısıyla Adana ile birlikte Osmaniye'de de görülen bu hızlı kentleşme süreci, 1960–1985 yılları arasında Kadirli nüfusuna bu yönüyle hareket getirmiştir (Şekil: 2.8).

Sonuç olarak,

Kadirli şehrinde yıllık nüfus artış oranları ve hızlarının yıllar arası seyri dikkate alındığında, 1935–1940, 1940–1965, 1965–1970, 1970–2000 ve 2000 sonrası gibi dönemler göze çarpmaktadır (Tablo: 2.10-11-12, Şekil: 2.6-7).

1935–1940 devresi ayrı tutulacak olursa, Kadirli şehri hiçbir dönemde nüfus kaybetmemiştir. Aksine 1940–1990 yılları arasında 23 kat büyümüştür. Kadirli, 1960'dan sonra şehir olma özelliği kazanmıştır. Ancak 1980–1985 devresinde ivme kazanan sanayileşme ve kentleşme hareketlerine bağlı olarak gerçekleşen kırsal göçlerle, Kadirli merkez nüfusu giderek artmış ve ilk kez 1985 yılında şehirsel nüfus üstün duruma gelmiştir. Dolayısıyla Kadirli'nin 10.000 kişi barajını aşarak şehir kabul edildiği 1960 yılı, coğrafi esaslar dikkate alındığında aslında Kadirli'nin büyük bir tarım kasabası olduğunu ortaya koymaktadır. Bu oran, 1980'de % 48,3'e yükselmiştir. 1980'li yıllarda artık şehir kabul edebileceğimiz Kadirli'de, 1985 yılı

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

itibariyle ilçe nüfusunun % 52,4'ü yaşamaktadır. Şehir, 1940–1965 yılları arasında yavaş, 1965–2000 yılları arasında nispeten hızlı, 2000 sonrasında ise tekrar yavaş bir gelişim sürecinden geçmektedir.

Buna ek olarak, Kara'nın verdiği bilgilere göre Kadirli ilçe nüfusu 1940–1990 yılları arasında çok hızlı bir artış göstermiştir. Nitekim ilçe toplam nüfusu 50 yıllık bir dönemde % 339 oranında artmıştır. Aynı dönemde Türkiye nüfusu ise % 217 oranında artmıştır. Kır nüfusu 1940–1990 yılları arasında % 150 oranında çoğalarak 23.464 kişiden 59.030 kişiye ulaşmıştır. Buna göre 1940 yılında % 91'i köylerde yaşayan Kadirli nüfusunun 1965'te % 79'u, 1990 yılında ise % 52'si köylerde yaşar olmuştur. Kır nüfusu 1965'e kadar hızlı bir şekilde artarken, bu yıldan sonra Kadirli ve Adana'ya olmak üzere şehirlere doğru hızlı bir göç olayı yaşanmıştır (Kara 1992, s.1). Bu nedenledir ki; Kadirli kırsal nüfusu, 1965 sayımı sonrasındaki hemen her sayım döneminde giderek biraz daha azalmıştır.

Şehir nüfusu, kır nüfusunun tersine 1940–1965 yılları arasında yavaş bir gelişme gösterirken, 1965 yılından sonra daha hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu büyümede Mehmetli ve Aslantaş barajlarının inşasının etkisi büyük olmuştur. Bir kısım tarım arazilerinin baraj suları altında kalmasından sonra, mağdurlar yeni geçim kaynakları için Kadirli'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Mehmetli barajının inşasıyla 1970'den sonra Mehmetli köyünden, 1975'ten sonra özellikle Akdam, Akköprü, Akmaşat, Alibeyli, Düğenli köylerinden Kadirli'ye göçler olmuştur. Ayrıca 1960'tan sonra Kahramanmaraş, Andırın, Göksun ile Kayseri'nin Sarız ve Pınarbaşı ilçelerinden Kadirli'ye yönelik iç göçün başladığı görülür. Bunun yanı sıra, daha önce vurguladığımız gibi Kadirli yerel yönetiminin oylarının sayısını artırmak amacıyla uyguladığı "geçici tarım işçilerini şehre yerleştirme politikası"nı da unutmamak gerekir.

Aslantaş Barajı'nın yapılmasıyla birlikte Kadirli'nin doğusunda bulunan köylerden, özellikle Bahadırlı, Durmuşsofular, Karatepe ve Sofular köylerinden 1980'den sonra şehre göçler başlamıştır.

1940 yılında 2368 kişinin yaşadığı "büyükçe bir köy" durumunda olan Kadirli, 1990 yılı nüfus sayımına göre 55.061 kişinin yaşadığı "orta büyüklükte bir şehir" olmuştur. Adana merkez ilçesi ve diğer ilçe merkezlerinin hiçbiri, bu yıllarda Kadirli şehir nüfusu hızında bir artış gösterememiştir.

1940–1990 yılları arasında Adana % 940, Osmaniye % 1550, Kozan % 860 ve Ceyhan ilçe merkezi nüfusu % 747 oranında büyürken, Kadirli şehir nüfusu aynı dönemde % 2225 oranında büyümüştür. Buna göre Kadirli şehir nüfusu, en hızlı artış gösteren Osmaniye şehir nüfusundan bile bir kat daha hızlı çoğalmıştır (Kara 1992, s.1).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

2.2. Nüfus Hareketleri

2.2.1. Doğumlar ve Ölümler

Nüfus, belirli bir zaman ve belirli bir mekânda yaşayan insan sayısını ifade etmekte ve en basit şekilde doğumlarla artıp, ölümlerle azalmaktadır. Buna göre bir yerdeki nüfus, doğumların ölümlerden fazla olması durumunda doğal olarak artmaktadır. Ancak doğumlar ve ölümler hakkında kapsamlı bilgi vermemizi sağlayacak düzenli istatistiklere ulaşmamız mümkün olmamıştır. Nüfus Müdürlüğü'nden temin etmeye çalıştığımız bilgilerle, araştırma sahasında gerçekleşen göçler arasında tam bir ilişki kurulamadığından, yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Nitekim ihtiyacımız olan doğum ve ölüm kayıtları, ancak kişilerin nüfusa kayıtlı oldukları yerlerde bulunabilmektedir. Dolayısıyla göçe katılanları fert bazında takip etmemiz mümkün olmadığından onların nerede bulunduğu, sağ ya da ölü olma durumu gibi özelliklerin bilinmesi ve ülkemizdeki bütün il ve ilçe merkezlerindeki nüfus müdürlüklerinin kayıtlarının incelenmesi, değerlendirilmesi ve düzenlenmesi de mümkün gözükmemektedir. Ancak sağlık ocaklarının tuttukları kayıtlarla bir takım genel değerlendirmelerde bulunabilmekteyiz. Buna göre, Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü ve Kadirli'deki sağlık ocaklarının mevcut bilgilerine göre:

Araştırma sahasında canlı doğum sayısı 1999 yılında 1787, 2000 yılında 1702, 2005 yılında 1680 ve 2006 yılında 1803'tür. Doğum sayılarını, doğurganlık yaş aralığı kabul edilen 15–49 yaş grubundaki kadın sayısı (2000 yılında 29.613, 2005 yılında 31.183) ile oranladığımızda, araştırma sahasının 2000 ve 2005 yıllarındaki genel doğum oranının 2000'de % 5,75, 2005'te % 5,39 olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu değerler Türkiye geneli için 1990 yılında % 2,80 (Doğanay,1994, s.153), 2000 yılında % 2,53'dür (DİE, 2000). Aynı yıla ait verileri karşılaştırmak daha sağlıklı bir sonuç vereceği için, 2000 yılı itibariyle Kadirli'deki genel doğum oranının, Türkiye geneline oranla 2,3 kat daha fazla olduğu görülür. Bilindiği gibi tarım kültürünün en önemli kaynakları toprak ve insandır. Dolayısıyla Yukarı Çukurova'nın verimli arazilerinde, Tanoğlu'nun deyimiyle "tıpkı asırdide ağaçların kökleriyle sarıldığı gibi, adeta organik bir vahdet haline gelmiş bulundukları topraklarına sarılmış" (Tanoğlu, 1955, s.129) bu kültürün gelişen teknolojiye rağmen insan gücüne olan talepleri de fazla olmaktadır.

Doğumların büyük oranda araştırma sahasındaki hastaneler ve sağlık ocaklarında yapılıyor olmasından dolayı, ölü doğum ve doğum sonrası bebek ölümleri gittikçe düşük değerler göstermektedir. Örneğin, 1999 yılında gerçekleşen doğumların % 1,6'sı, 2006 yılında ise % 0,6'sı ölü doğumdur. Görüldüğü gibi, geçen yedi yıllık süreçte ölü doğum sayısı % 1 oranında azalmıştır.

Araştırma sahasında 60 köy ve şehir merkezini oluşturan 20 mahalle bulunmaktadır. Bu yerleşmelere ait doğum ve ölüm kayıtları, 12 sağlık merkezi tarafından tutulmaktadır. Elde ettiğimiz istatistikler, yerleşmelere göre ayrı ayrı değil, sağlık merkezlerinin toplam değerleridir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Bazı sağlık merkezlerinin hizmet sahalarında hem ilçe merkezindeki mahalleler, hem de köyler yer almaktadır. Dolayısıyla kır ve şehre ait değerlerin birbirine karıştığı 1, 2, 3, 4 ve 5 nolu sağlık ocakları ile ilçe merkezinde yer alan Ana ve Çocuk Sağlığı Merkezi'nin istatistik verileri bir tarafa bırakılacak olursa; sadece kırsal kesime hizmet veren sağlık ocaklarının istatistik verileri dikkate alındığında, ilçenin doğumlar üzerine mekânsal analizinin yapılması mümkün olmaktadır. Buna göre:

Araştırma sahasındaki en yüksek doğum oranları, kuzeydeki dağlık ünitede görülmektedir. En düşük oranlara ise ova ünitesindeki köylerde rastlanmaktadır. Yamaçlar ve tepelik alanlar ise hemen pek çok konuda olduğu gibi yine geçiş sahası özelliği göstermektedir. 2000 yılı verilerine göre dağlık ünitede doğum oranı % 6,50, yamaç ve tepelik alanlarda % 4,35 ve ovada % 2,55'dir. Anlaşılacağı üzere dağlık kesimde doğurganlık yaş aralığında bulunan kadın başına yaklaşık yedi doğum düşerken, yamaçlar ve tepelik alanlarda bu değer beş, ova ünitesinde ise üç doğumdur (Tablo: 2.13.).

Tablo: 2.13. Kadirli Kırsal Kesiminde Morfografik Ünitelere Göre Doğumlar ve Doğurganlık Oranları (2000–2005)

Morfografik Üniteler	Doğum Sayısı		15-49 Yaş Kadın Sayısı		Doğurganlık Oranı (%)	
	2000	2005	2000	2005	2000	2005
Ova	57	99	2237	2035	2,55	4,86
Yamaç ve Tepelik Alanlar	91	100	2089	1975	4,35	5,10
Dağlık Alanlar	71	47	1092	1136	6,50	4,14

Kaynak: Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü.

Son yıllarda bu sonuçlar büyük oranda değişmiştir. Örneğin 2005 yılı verilerine göre dağlık alanlardaki köylerde kadın başına düşen doğum sayısı dörde düşerken, ova köylerinde yaklaşık olarak beşe yükselmiştir (Tablo: 2.13.).

2000–2005 yılları arasındaki bu değişim, büyük ölçüde kırdan kente olan göçlere bağlıdır. Bilindiği gibi, ülkemizde özellikle 2000'li yıllara kadar olan dönemde merkezden çevreye doğru artan kırsal karakterle birlikte doğum oranları da artmıştır. Ancak 2000'li yıllara gelindiğinde geçmişte atılan tohumlar ürün vermiş; sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki gelişmelere bağlı olarak aileler daha bilinçli hareket etmeye başlamışlardır. Özellikle aile planlaması konusundaki çalışmalar, aileleri gerçek anlamda bilinçlendirmiştir. Ancak, kırsal alanlardan şehirlere yönelen göçlerle, kalabalık nüfuslu aileler Kadirli şehrinin sosyal ve kültürel yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir. Kadirli'de yaşayanlar, şehirde yaşayan köylüler gibidir. Bu sosyal yargı özellikle 2000'li yıllarda daha fazla hissedilmektedir.

İlçede toplam ölüm sayısı, 2000 yılında 272, 2005 yılında 266'dır. Genel ölüm oranları ise, 2000 yılında % 0,27, 2005 yılında % 0,23'tür. Genel ölüm oranı Türkiye ortalaması 1990 yılında % 0,60 (Doğanay,1994, s.153) olduğu dikkate alınırsa, araştırma sahası ile Türkiye

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ortalaması karşılaştırıldığında genel ölüm oranı açısından araştırma sahasının daha düşük bir değere sahip olduğu görülür.

Genel doğum oranı ile genel ölüm oranı arasındaki fark (2000 yılında % 5,75 - % 0,27 = % 5,48, 2005 yılında % 5,39 - % 0,2 3 = % 5,16) araştırma sahasındaki doğal nüfus artış hızını vermektedir. Bu oranlar, Kadirli ilçesindeki doğal artışın Türkiye genelinden (1990 yılında % 2,20, 2000 yılında % 2) 2,5 kat daha hızlı olduğunu göstermektedir. 2000 yılı yıllık nüfus artış hızı (% 5,56) ile doğal nüfus artış hızının (% 5,48) paralel oluşu, araştırma sahasında nüfus artışının iç ve dış göçlerden çok kırdan kente olan göçlere, doğum ve ölümlere bağlı olduğunu resmen kanıtlamaktadır.

2.2.2. Göçler

İnsanların bir yerden başka bir yere doğal, sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik nedenlerle yer değiştirmesi olayına göç denilmektedir. Bu yer değiştirme hareketi, bireysel ya da toplu halde, gönüllü veya zorunlu olarak gerçekleştirilir. Göçler, nüfusun dinamik özelliğini ve coğrafi dağılışını göstermektedir. Göç edenlerin kat ettiği yol uzun veya kısa, gittikleri yerde kaldıkları süre kısa dönemli, mevsimlik veya sürekli olabilmektedir.

Volkanizma, deprem, erozyon, aşırı kuraklık, şiddetli ve yıkıcı rüzgârlar, sel, çığ, heyelan, yer göçmeleri ve benzeri çeşitli kütle hareketleri gibi doğal afetler insanların zorunlu olarak daha uygun yerlere göç etmesine neden olmaktadır.

Göçlerde etkili olan siyasal ve sosyal olayların başında savaşlar, iç karışıklıklar, etnik baskılar, ihtilaller ve sınır değişiklikleri gelmektedir. Bu durumda insanlar, can güvenliklerini sağlamak ve daha rahat yaşamak üzere genellikle başka yerlere gitmekte ya da başka ülkelere sığınmaktadırlar. Bunlara mülteci (sığınmacı) adı verilir. Aynı zamanda aileler arası ve aile içi geçimsizlikler, kız kaçırma, kan davaları, etnik, dini ve kültürel çatışmalar gibi genellikle bireyler ve toplumlar arası ilişkiler ve kültürel farklılıklara dayalı olarak insanlar yurt alanlarını değiştirebilmektedirler.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de göçlerin başlıca nedeni ekonomik faktörlerdir. İnsanlar, geçimlerini sağlamak amacıyla bulundukları yerlerden daha uygun şartlar gösteren yerlere gitmekte ve buralara yerleşmektedirler.

Bilindiği gibi göçler, iç ve dış göçler olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır. İç göçler, ülke sınırları içerisinde yapılan göçlerdir. Dış göçler ise ülkeler arasında gerçekleşir

Kadirli ilçesinde göçler, daha çok İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ön plana çıkmış ve giderek yoğunluk kazanmıştır. Kırsal kesimden kentlere doğru yönelen iç göçler, araştırma sahamızdaki nüfus hareketlerinin büyük kısmını oluşturur. İç göçlerin yanı sıra 1960'lara kadar dışarıdan araştırma sahamıza; 1960'lardan sonra araştırma sahamızdan dışarıya yönelen dış göçler ağırlık kazanmıştır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ilçesindeki söz konusu göçlerin temel sebepleri arasında ekonomik, sosyal ve kültürel faktörler başrol oynamaktadır. Göçler bakımından araştırma sahasının genel karakteri, kırsal alanlardan kopan nüfusun büyük oranda Adana ve Kadirli şehirlerinde toplanması şeklindedir.

2.2.2.1. İç Göçler

Araştırma sahasında gerçekleşen göçlerin önemli bir kısmı ekonomik, sosyal ve kültürel olaylara bağlı olarak, genellikle ülke sınırları içerisinde gerçekleşmiştir. Bu göçlerin bir bölümü iş gücü, turistik gezi, iş takibi, yaylacılık, eğitim ve sağlık gibi çeşitli nedenlere dayanmaktadır.

Araştırma sahasındaki iç göçleri üç kategoride incelememiz mümkündür: Birincisi, ilçe kırsalından Kadirli şehrine yönelik olan iç göçler; ikincisi, ilçe dışından Kadirli ilçesine yönelik olan iç göçler; üçüncüsü, Kadirli ilçesinden ilçe dışına yönelik olan iç göçlerdir.

İlçe Kırsalından Kadirli Şehrine Yönelik Göçler:

İlçede mevsimlik iş gücü göçleri oldukça yaygındır. 1950'li yıllarda kırsal nüfusun bir kısmı, topraklarından kopmaksızın kırdan ilçe merkezine doğru yönelmiştir. Başlangıçta geçici özellik gösteren bu göç hareketleri zamanla kalıcı göçlere dönüşmüşse de, kırsal kesimdeki nüfus kayıpları dikkat çekici düzeyde değildir.

1950'lilerde gözlenmeye başlayan ve 1960'lı yıllarda hızlanan kırsal alanlardan kentlere yönelik göç ve dolayısıyla şehirleşme olgusu, önceleri Kadirli şehrinin büyümesi açısından olumlu bir gelişme olarak görülmüştür. Ancak gün geçtikçe göçün hızlanması, kırsal kesimde tarımsal kültür ve ekonomik sorunların yaşanmasına neden olmuş ve nüfus artış hızı giderek yavaşlamıştır.

Kadirli ilçe merkezine 1965–1970 devresinde Topraktepe, Kesikkeli, Vayvaylı, Çaygeçit, Öksüzlü, Kiremitli ve Sumbas ilçesi'nin Araplı ve Gaffarlı köyleri başta olmak üzere ilçenin birçok köyünden ekonomik sorunlar, yüksek gelir elde etme düşüncesi, eğitim ve sağlık olanakları, şehirsel çekicilik gibi nedenlerle göçler olmuştur (Üçeçam, 2002, s.30).

İlçede kırsal kesimden Kadirli şehrine yönelik olan iç göçler, 1970 yılı sonrasında hız kazanmıştır. 1970 yılı sonrasında Kadirli ve çevresinde tarımdan arta kalan iş gücü, ticaret ve sanayi gibi şehirsel ekonomik sektörlere kaymıştır. Çukurova yöresinde tarımsal faaliyetlerin modern yöntemlerle yapılmaya başlanması, tarımsal iş gücüne olan talebin makineleşmeyle birlikte azalması, nüfus planlamalarının bir sonucu olarak doğum oranlarının düşmesi ve aile nüfus büyüklüklerinin küçülmesi, tarımsal arazi işletmelerinin veraset yoluyla giderek daralması ve gelirlerin azalması gibi faktörlerin öne çıktığı bu dönemde; özellikle eğitim ve sağlık sektöründe oluşan taleplere bağlı olarak gelişen hizmetler sektörü ve dolayısıyla şehirleşme hareketleri, Kadirli'de insan topluluklarını topraktan ayıramamış, ancak kırsal kesimin büyük oranda nüfus kaybetmesine neden olmuştur.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Mehmetli (Kesiksuyu) ve Aslantaş Barajları'nın yapımıyla birlikte tarım arazileri sular altında kalan çevre halkı, yeni geçim kaynakları için Kadirli'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Mehmetli (Kesiksuyu) Barajı'nın yapılmasıyla 1970'den sonra Mehmetli köyünden, 1975'ten sonra özellikle Akdam, Akköprü, Akmaşat, Alibeyli, Düğenli köylerinden şehre göçler olmuştur. Ayrıca 1960'tan sonra Kahramanmaraş, Andırın, Göksun ile Kayseri'nin Sarız ve Pınarbaşı ilçelerinden Kadirli'ye yönelik iç göçün yaşandığı görülür. Bunun yanı sıra, o dönemdeki yerel yönetimin oy kazanmak için uyguladığı iskân politikasını da unutmamak gerekir. Ayrıca Aslantaş Barajı'nın yapılmasıyla birlikte 1980'den sonra Kadirli'nin doğusundaki Bahadırlı, Durmuşsofular, Karatepe ve Sofular köylerinden de şehre göçler olmuştur (Üçeçam, 2002, s.32).

İlçe merkezinin batısında Aslantaş Baraj Gölü kıyısında bulunan ***Durmuşsofular köyünün*** yaklaşık 3000 dönüm tarım arazisi ile 25 ailenin evi sular altında kalmış ve yurtlarından olan yine yaklaşık 150 hane büyük oranda Kadirli'ye taşınarak, Şehit Mustafa Yağız Mahallesi'nde yerleşmişlerdir. Köyde 20 ilâ 25 dönüm kadar tarlası bulunan birkaç aile günübirlik köye gelip - giderek işledikleri topraklarında geleneksel alışkanlıklarını sürdürmektedirler (Arazi Anketleri, 2004).

Kadirli ilçesindeki köylerde ikamet edip, köyleri dışında çalışan nüfus hakkında 1976 yılına ait veriler mevcuttur. Buna göre, genellikle erkek nüfusun oluşturduğu "köyleri dışında çalışan" kişi sayısı 354'tür. Bu sayı, 1975 yılı erkek nüfusunun yaklaşık % 1,7'sidir. Yani, Kadirli ilçesi köylerinde ikamet edip, köyleri dışında çalışan nüfus sayısı oldukça azdır. Çalışanların % 48,3'ü Kadirli'deki ticaret (158 kişi) ve çeşitli hizmetlerde (13 kişi) faaliyet gösterirken, % 27,7'si ağaç işleri (12 kişi), demir ve metal işleri (29 kişi), motor ve makine tamiri (57 kişi) gibi zanaatkârlık işlerinde çalışmaktadır. Geriye kalan % 24'lük kısım ise tütün imalatı (1 kişi), maden ve taş ocakçılığı (3 kişi), tuğla ve kiremit imalatı (40 kişi) ve mensucat (dokuma, tekstil) işlerinde (41 kişi) çalışmaktadır (D.İ.E., 1981).

2000 sayımına kadar olan son yirmi yıllık dönemde Kadirli kırsal kesiminden dışarıya olan göçlerin büyük oranda Kadirli etki alanında toplanmasına bağlı olarak, son yirmi yıllık devrede şehir nüfusunda, 24.584 kişilik ciddi bir artış gözlenmektedir.

2004 yılındaki arazi çalışmaları sırasında ilçe köylerinde uygulanan anket sonuçlarına göre; köylerde ikamet edip, köyleri dışında çalışan işçi sayısı 4248 kişidir. Bu işçilerin 1062'si (% 25) Kadirli'deki işyerlerinde günübirlik çalışmaktadır. Bunlar, çoğunlukla Hardallık, Vayvaylı, Harkaçtığı, Aydınlar, Azaplı, Kabayar, Halitağalar, Kümbet, Yusufizzettin, Anberinarkı, Narlıkışla, Söğütlüdere ve Şahaplı gibi şehre 1–10 km arasında değişen mesafelerle yakın konumda bulunan köylerde ikamet eden işçi, memur ve işyeri sahipleridir. Kadirli'de günübirlik çalışan işçiler genellikle küçük sanayi sitesindeki çeşitli atölye ve iş yerlerinde, taksi ve dolmuş servislerinde, ayrıca diğer perakende ve toptan ticaret yapılan iş

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yerlerinde, çeşitli kişisel hizmetler sunan iş yerlerinde işçi veya işyeri sahibi olarak çalışmaktadırlar (Arazi Anketleri, 2004).

Köyleri şehre yakın konumda bulunmasına rağmen, özellikle evli ve çocuklu işçilerin son zamanlarda; gerek sağlık tesis ve imkânlarına yakınlık ve çocuklarının eğitimi ve gerekse diğer şehirsel hizmetler gibi yaşamı kolaylaştıran olanaklar ve şehirli kültürüne özenti gibi psikolojik nedenlerle konut kiralayarak şehre yerleştikleri bilinmektedir. Örneğin, ***Halitağalar köyü***, Kadirli'ye 7 km uzaklıktadır. Köyün Kadirli'ye yakın olması, bazı köylüleri şehirde yaşamaya sevk etmiş ve şehirde oturmayı cazip bulmuşlardır. Onlar şehirde yaşayan köylülerdir. Köye her gün gelip, tarlalardaki işlerini bitirdikten sonra akşam olunca tekrar şehirdeki evlerine dönmektedirler. Toprağı olmayan bir kısım köylüler ise Adana ya da İstanbul'a göç etmişlerdir.

Bununla birlikte, nispeten Kadirli'ye daha uzak konumda bulunan (10 km ve daha uzak) köylerde ikamet eden bazı aileler, genellikle ortaöğretim kademesindeki çocuklarının eğitimini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri için, konut kiralayarak şehre geçici olarak yerleşmekte ya da çocuklarını yerleştirmektedirler.

İlçenin güneyinde, ova ünitesinden alçak yükseltilerle engebeli yamaçlar sahasına geçildiği yerde bulunan ***Topraktepe ve Cığcık köyleri***, topoğrafyaya ve yetersiz su kaynaklarına uyumlu olarak dağınık mahallelerden oluşmaktadır. Geçirgen arazi yapıları nedeniyle köylerde içme ve sulama suyu problemleri vardır. Topraktepe köyünde evlerde taşıma yoluyla çeşme suyu kullanılmaktadır. Köyün yaklaşık % 70'i şehre göç etmiştir. Arazilerin engebeli yapısından çok, sulama sorunu ve çocuklarının eğitim için uzak mesafelere gidip gelmeleri göçlerin başlıca nedenleridir. Göçenler, Kadirli'de "Şehit Orhan Gök Mahallesi"nde bir araya toplanmışlardır. "Baba toprağı" terk edilemediği için 1 hafta köyde, 1 hafta şehirde kalarak köydeki arazilerini işlemektedirler. Sulama yapılamadığı için, su isteyen ziraat ürünlerinin yerine daha çok kuru tarım metoduyla ve genellikle buğday ekimi yapılmaktadır.

İlçenin güneyindeki ***Cığcık köyünde*** tarım arazisi olup ta şehirde oturan aile sayısı oldukça fazladır. Bu aileler köye gelip arazisini işleyip, yeniden şehre dönmektedirler. Köyün tarım arazisi fazla olmasına rağmen, su problemi nedeniyle tarlalar sulanamadığı için hepsinde kuru tarım yöntemi uygulanmaktadır. Ziraattan fazla gelir elde edilmediğinden, köyde kalan ailelerde hayvancılık ön plandadır. Hemen hemen her aile ortalama 5 inek beslemektedir. Halk geçimini çoğunlukla süt ve süt ürünleri ile canlı hayvan satışından sağlamaktadır. Köyde sağlık evi ve okul bulunmakla birlikte nüfus yeterli olmadığından faaliyete geçirilememiştir. Okul kapalı olduğundan öğrencilerin bir kısmı her gün devlet desteğiyle Aşağıbozkuyu köyüne, bir kısmı da kendi imkânlarıyla Kadirli'ye taşınmaktadırlar.

Cığcık köyünün yüksek kesimlerindeki bir sırt üzerinde kurulu 150 hanelik ***Kaniağalı mahallesinde*** ancak 10 hanede insan yaşamaktadır. Diğer hane sahipleri sağlık imkânları ve

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

özellikle çocuklarının eğitimi için Kadirli'ye göç etmiş ve sadece tarlalarını işlemek amacıyla köye gidip gelmektedirler.

İlçenin güneyinde yer alan köylerden biri olan ***Karabacak köyünde*** ise durum biraz farklıdır. Yıllarca miras yoluyla bölünerek küçülen babadan kalma tarım alanlarının geçimi sağlamada artık yetersiz kalmasından dolayı ekonomik zorluklar çeken pek çok aileden özellikle tahsilli olanlar mesleki alanlarında çalışmak, çeşitli sosyal ve kültürel hizmetlerden yararlanmak amacıyla köylerinden ayrılarak, başta Kadirli şehri olmak üzere ülkenin diğer merkezlerine göç etmiştir.

Anlaşılacağı gibi, araştırma sahamızdaki iç göçlerin önemli bir bölümü eğitim ve sağlık amaçlıdır. Özellikle ilköğretim, lise ve dengi okullarda öğrenim görmek amacıyla çok sayıda çocuk ve genç nüfus bu okulların bulunduğu Kadirli şehrine gelmekte ya da günübirlik taşınmaktadır. Aynı şekilde sağlık alanında da sağlık ocakları ile hastanelerde tedavi görmek amacıyla çok sayıda hasta bu tesislerin bulunduğu Kadirli'ye gelmekte ya da günübirlik taşınmaktadır.

Yukarıda belirtilen göç tiplerinde insanların bir bölümü işlerini bitirdikten sonra tekrar geldikleri köylere dönmektedirler. Bir bölümü ise Kadirli'de yerleşmektedir.

İlçe Dışından Kadirli İlçesine Yönelik Göçler:

İç göç hareketleri, ilçenin kırsalından Kadirli şehrine meyilli olduğu kadar ülkemizin doğu ve güneydoğusundan Kadirli ilçesine doğru da gerçekleşmektedir. Araştırma sahamızda en çok göç alan alanlarımız "ova ünitesi" olarak nitelendirebileceğimiz Yukarıova köyleri ile Kadirli şehridir.

İlçe dışından Kadirli ilçesine yönelik olduğu bilinen en eski iç göçler, 1865 ve 1866 yıllarında Çukurova'da devlet idaresini yeniden tesis eden ve bilhassa konargöçer oymakların yerleşmelerini sağlayan Fırka-i İslâhiye'nin, Kadirli ve çevresine "Kars dağlarında oturanlar" ile istekli "Çukurova aşiretleri"nden 600 haneye yakın bir topluluğun yerleşmelerine izin vermesidir (Halaçoğlu 1973, s.13-14).

Bununla birlikte çevredeki göçebe topluluklardan olan ve yöreye sık sık ziyaretlerde bulunan Tekeli Yörükleri, 1935 yılında Tozlu ve Tekeli köyleri civarına yerleşmişlerdir. Toplam 1096 kişiden oluşan Yörüklerin 574'ünü erkek, 522'sini ise kadın nüfus meydana getirmektedir (D.İ.E 1937, Seyhan Vilayeti, s.14).

1940–1950 dönemine araştırma sahasına ilçe dışından olan iç göçler damgasını vurmuştur. Bu dönemde Kadirli ve köylerine Adana, Osmaniye ve Konya'dan yerleşmek amacıyla; Adıyaman, Urfa, Kayseri, İzmit ve iyi tanımlanamamış çeşitli güneydoğu illerinden hayvan otlatmak ve tarım işçisi olarak çalışmak amacıyla çok sayıda göçler olmuştur. 1940

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yılında Konya'dan 40 aile (yaklaşık 200 kişi) Erdoğdu köyüne iskân amacıyla göç etmiştir (Köy Envanter Etütleri, 1984 ve Arazi Anketleri, 2004) (Tablo: 2.14).

Ayrıca bu dönemde daimi ikametgâhı Kadirli'de olmayan 4968 tarım işçisi sayılmıştır. Söz konusu işçiler nüfus kayıtlarına "bölge dışından gelenler", "aşiret mensupları" ve "çeltik amelesi" şeklinde yazılmıştır (DİE 1945 ve 1950 Gen. Nüf. Say.) (Tablo: 2.6). Ayrıca yöreyi sık sık ziyaret eden Saçıkaralı Yörükleri, sayıları net olarak bilinmemekle beraber 1951 yılında Erdoğdu (Akmaşat) köyüne gelerek yerleşmişlerdir. Ayrıca, ilçeye 1960 yılından itibaren Kahramanmaraş'ın Andırın ve Göksun ilçelerinden de gelenler olmuştur (İller Bankası, 1998, s.8).

Tablo: 2.14. İlçe Dışından Kadirli İlçesine Yönelik İç Göçler (1940–1980).

Dönem	Nereden	Nereye	Amaç (Aile Sayısı)			Amaç (Kişi Sayısı)		
			İskân	Tarım İşçiliği	Hayvan Otlatma	İskân	Tarım İşçiliği	Hayvan Otlatma
1940	Konya	Erdoğdu	40	-	-	200	-	-
1960	Kayseri	Erdoğdu	10	-	-	50	-	-
1965	Adana	Y.Çiyanlı	2	-	-	10	-	-
1975-1980	Kayseri	Akköprü	-	-	20	-	-	100
		Çukurköprü	-	-	5	-	-	25
	Konya	Mecidiye	2	-	-	10	-	-
	Şanlıurfa	Halitağalar	1	-	-	5	-	-
		Söğütlüdere	1	-	-	5	-	-
	İzmit	Vayvaylı	-	30	-	-	150	-
	Osmaniye	Yusufizzettin	6	-	-	30	-	-
	D.Anadolu	Kümbet	33	-	-	165	-	-
		Çukurköprü	20	-	-	100	-	-
	Diğer	Erdoğdu	-	50	-	-	250	-
		Çukurköprü	-	20	-	-	100	-
		Yalnızdut	10	-	-	50	-	-
TOPLAM			**125**	**100**	**25**	**625**	**500**	**125**
			250			**1250**		

Kaynak: Köy Envanter Etütleri, 1984
(Kişi ya da aile sayısı belirtilmeyen durumlarda yaygın olarak kullanılan aile büyüklüğü 5 kişi kabul edilmiştir).

Eski adı "Hüseyinölen Çiftliği" olan Coşkunlar köyü, başlangıçta bir çiftlik yerleşmesiyken; bir bölümü Andırın (Kahramanmaraş), bir bölümü de Sarız'dan (Kayseri) gelen ve genellikle birbirleriyle akraba olan ailelerin yerleşmesiyle gelişerek önce Yalnızdut köyüne bağlı bir mahalle yerleşmesine, 1990 yılında yapılan bir düzenleme ile de muhtarlığa (köy) dönüşmüştür. Köye ilk yerleşenler, çiftlik sahipleri tarafından 1940–1945 yılları arasında çiftliğe tarım işçisi olarak getirilmişlerdir. Periyodik olarak çiftliğe gelip giden söz konusu aileler, bir zaman sonra buraya yerleşip kalmışlar ve tekrar yurtlarına geri dönmemişlerdir. Coşkunlar köyü arazilerinin tapusu "Coşkunlar" olarak bilinen aileye (kabile) ait olduğundan, burada yaşayan insanların arazileri ve evlerinin tapusu bulunmamaktadır. Köyde oturan göçmenler, tapulu arsa ve arazi sahibi olmak için bu güne kadar herhangi bir girişim ya da talepte bulunmazken, buraların sahipleri de onları buradan çıkarmak için her hangi bir girişimde

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

bulunmamışlardır. Başlangıçta 5 haneden oluşan köydeki hane sayısı bugün 60'a ulaşmıştır (Arazi Anketleri, 2004).

1945 yılında Kerimli köyünde kolera salgınına bağlı olarak sürdürülen karantina nedeniyle sayım yapılamamış, tahmini 538 kişi (o yılın % 3,84 nüfus artış oranına göre) nüfusa katılmamış; dolayısıyla bu durum, 1950 yılına yaklaşık 1000 kişilik artış olarak yansımıştır (DİE 1945 ve 1950 Gen. Nüf. Say.).

Köyde "kolera" tanılı rahatsızlıklar sık görülmeye başlayınca, köy yakınlarından geçen Savrun çayının yatağı bir ark (kanal) yardımıyla drene edilerek, Anberinarkı köyü "Tucar" mevkiinden geçirilmiş, böylece bataklılar kurutulmuş, ancak salgın nedeniyle köyden Kahramanmaraş dolaylarına ve Çığcık köyüne yönelik göçler olmuştur. Bugün Kerimli köyü halkı arasında Andırın ve Göksun (Kahramanmaraş) asıllı aileler çoğunluğu oluşturmakla birlikte, Gerger (Adıyaman) yöresinden de gelenler vardır.

Halitağalar köyündeki Pamsan Çırçır Fabrikası'nın güneyinde "Adıyamanlılar" adıyla 20 hanelik bir mahalle bulunmaktadır. Mahalle sakinleri daha önce işçi olarak gelip gittikleri köyden 1990 yılında ev ve tarım arazisi satın alarak buraya yerleşmişlerdir. Başlangıçta 2 hane bulunan Adıyamanlı mahallesinde hane sayısı giderek artmış ve bugün 20 haneye ulaşmıştır.

1960 yılında Kayserili olduğu bilinen 10 aile (yaklaşık 50 kişi) Erdoğdu köyüne**,** 1965'te ise Adana'dan 2 aile (yaklaşık 10 kişi) Yukarı Çiyanlı köyüne gelerek yerleşmiştir (Köy Envanter Etütleri, 1984) (Tablo: 2.14).

İlçenin orta kesimlerinde, ilçe merkezinin güneyinde yer alan Kümbet köyü "Göçmenler Mahallesi"ndeki Bulgaristan göçmenlerinin boşalttığı yerlere Güneydoğu Anadolu'nun çeşitli illerinden yöreye zaman zaman tarım işçisi olarak gelen bazı aileler yerleşmişlerdir. Bu mahallede yer alan evlerin çoğunluğu göçmenlere ait evlerdir. 1951 yılında mahalleye yerleştirilmiş olan 80 göçmen hanesinden bugün sadece 3 hane kalmıştır. Giden göçmenlerin yerine 1960–1965 yılları arasında Şanlıurfa ve Adıyaman'ın çeşitli ilçelerinden özellikle Siverek ve Gerger'den gelip yerleşmişlerdir. Zazalar, göçmenlere ait evleri ve 3–5 dönüm de tarla satın alarak mahalleye öylece yerleşmişlerdir. Daha çok çevredeki tarlalarda işçi olarak çalışmaktadırlar (Arazi Anketleri, 2004).

Kümbet köyünde olduğu gibi Hacıhaliloğlu köyüne de Güneydoğu'dan gelip yerleşen 6 hane bulunmaktadır. Bunlar, daha çok süt hayvancılığı ile geçinmektedirler. Her bir hanenin buzağılar hariç, beslediği en az 6–7 tane ineği bulunmaktadır. Aynı zamanda canlı hayvan ticareti de yapmaktadırlar. Gerger (Adıyaman)'den gelenlerin bir kısmı, kan davası nedeniyle, bir kısmı Atatürk Barajı kurulunca toprakları su altında kaldığından, Sivereklilер ise yaygın olarak geçim sıkıntısı nedeniyle gelmiş ve buraya yerleşmişlerdir. Arazi çalışmalarımız esnasında, Siverek'ten akrabalarını getirip buraya yerleştirmek isteyen Sivereklilер ile bu duruma muhalefet eden Gergerliler arasındaki gerginliğe ve jandarma müdahalesine bizzat şahit

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

olunmuştur. Bu olay sonucunda anladığımız kadarıyla gelecek yıllarda mahallenin hane sayısı günden güne artacaktır.

İnşasına 1965 yılında başlanılan ve 1971 yılında tamamlanan, Sumbas ilçesi sınırları içerisinde yer alan Mehmetli (Kesiksuyu) Barajı'nın, civar köylerin tarım alanlarını işgal etmesiyle, Sumbas ilçesi kırsalından bir miktar nüfus Kadirli'ye göç etmiştir. Özellikle Şanlıurfa'dan gelen bazı tarım işçileri, belediye seçimlerinde potansiyel seçmen nüfus olarak görülerek, Yeşiltepe mahallesinde yerleşmelerine müsaade edilmiştir. Bunun sonucunda şehir nüfusu ülke değerlerine oranla 2,5 kat daha hızlı artmıştır (Üçeçam, 2002, s.30).

1975-1980 yılları arasında ilçeye Kayseri, Konya, Şanlıurfa, İzmit, Osmaniye, Doğu Anadolu'nun çeşitli illeri ve ülkenin diğer alanlarından 198 aile gelmiştir. Gelenlerin % 50,50'si tarım işçisi, % 12,63'ü ise hayvan otlatmak amacıyla geçici olarak; % 36,87'si ise iskân amacıyla gelmiştir (Tablo: 2.14). İzmit ve genellikle Güneydoğu Anadolu illerinden gelenler tarım işçisi olarak, Kayseri'den gelenler ise hayvan otlatmak amacıyla ilçeye geçici olarak gelirlerken; Konya, Şanlıurfa, Adana, Osmaniye ve çeşitli Doğu Anadolu illerinden gelenler ise "ova köyleri" şeklinde tasvir ettiğimiz tarımsal varlığı ve geliri yüksek olan köylerde iskân olmuşlardır. Bu dönemde ilçeye yaklaşık 365 kişi yerleşmekle beraber, aynı zamanda yaklaşık 625 kişi de geçici olarak ilçenin doğal kaynaklarından yararlanmıştır (Köy Envanter Etütleri, 1984).

Yapımına 1975 yılında başlanılan ve 1984 yılında tamamlanan Aslantaş Barajı'nın göl sularının işgaliyle yerleşim alanları ve tarım arazileri daralan Andırın ilçesinin Gökahmetli, Kıyıkçı ve Köleli köyleri başta olmak üzere göl havzasındaki diğer köylerden, Kadirli şehrinin doğusundaki yerleşim alanlarına göçler olmuş, bu nedenle de şehrin doğusu gecekondularla işgal edilmiştir. Bu kontrolsüz göç hareketleri daha sonradaki dönemlerde de devam etmiş ve kırsal alandan gelenlerle şehrin doğu kesimindeki gecekondu sayısı giderek artırmıştır (Üçeçam, 2002, s.32).

Araştırma sahamızda bu göçlerden başka mevsimlik göçler de görülmektedir. Mevsimlik göçler, daha çok tarım işçilerinin ekim, dikim ve hasat dönemlerinde yer değiştirmeleri şeklinde gerçekleşen periyodik nüfus hareketleridir. Her yıl Doğu ve Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu'nun güneyi ve Kadirli'nin çevresindeki yüksek kesimlerden çok sayıda tarım işçisi, önceleri pamuk çapalama ve toplama mevsiminde tarlalarda çalışmak üzere yöreye göç ederken, şimdilerde yer fıstığı ziraatında çalışmak üzere gelmektedirler. Bu işçiler belirli bir süre çalıştıktan sonra tekrar geldikleri yere geri dönmektedirler. Araştırma sahamızda gözlenen mevsimlik göçlerin bir başka şekli ise hayvan otlatmak amacıyla yapılan yaylacılıktır. İnsanlar genellikle ilkbaharda nisan ve mayıs aylarında civardaki otlak ve meralar ile yüksek yaylalara hayvanları ile birlikte göç etmekte (bu şekilde göçen ailelere yörede "Aydınlı" denilmektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Keza, bu aileler Aydın yöresinden gelerek buralara yerleşmiş yarı göçebe Yörüklerdir), sonbaharın eylül ve ekim aylarında ise tekrar geldikleri yerlere geri dönmektedirler.

Mecidiye köyü ve çevresine son yıllarda ilçe dışından gelip, "süt davarcılığı" yapan bazı göçmenler vardır. Kilis civarından gelen bu kişilere köylüler arasında da "Kilisliler" denmektedir. Kilisliler, ortalama 1000 baş kadar olan davar sürüsü (koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanlar) ile gelip civardaki köylerin tarım arazilerini otlak olarak kiralayarak sürülerini bu alanlarda beslemektedirler. Kilisliler, yöreye haziran ayının sonlarına doğru (ayın yirmisinden sonra) gelmekte; çadır kurmadan sırtlarında taşıdıkları yataklarıyla bir gün orada, bir gün burada kalarak ekim ayı sonlarına doğru da gitmektedirler.

Mecidiye köyünden Tozlu köyüne geçerken, Mecidiye köyünün artık kullanılmayan okul binası ve bahçesinde kurulmuş 20 çadırda kadın ve çocuklar dahil 50 kişiye rastlanmıştır. Suruç (Urfa)'tan geldiğini öğrendiğimiz bu tarım işçileri, Kadirli ilçesine her yıl mayıs ayı sonunda "karpuz zamanı" geldiklerini ve "fıstık sökümü"ne kadar (kasım ayı sonuna kadar) yaklaşık 6 ay burada çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Tarla sahipleri her sabah sırasıyla, işçilerin kamp kurdukları yere gelmekte, işçileri alıp tarlasına götürmekte ve akşam iş bitiminde yeniden kaldıkları yere getirmektedirler (Foto: 2.1).

Foto: 2.1 Mecidiye köyünde tarım işçilerinin kaldıkları alanlardan bir görünüş. Suruç (Urfa)'tan gelen bu tarım işçileri, yöreye her yıl mayıs ayı sonunda gelmekte ve kasım ayı sonuna kadar yaklaşık 6 ay kalmaktadırlar. Sabahları tarlalara götürülen işçiler, akşam iş bitiminde tekrar kaldıkları çadırlara geri dönmektedirler.

İlçe merkezinin batısındaki Yusufizzettin köyünde "Aydınlar" adıyla bilinen bir göçmen mahallesi bulunmaktadır. Bu mahalle sakinlerinin anayurtları, Aydın ile Antalya arasındaki yüksek göçebe hayvancılık sahalarıdır. Daha sonra kış aylarını geçirmek üzere Osmaniye çevresine göç etmiş bulunan bu insanların yeni yayla alanları ise Develi ve Kayseri tarafları olmuştur. Bunlar o dönemde "pastoral nomadizm" (göçebe hayvancılık) yaşam tarzını benimsemiş Yörüklerdir. 1970 yılında davarlarıyla birlikte üç haneden 15 deve sırtında 18 kişi

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ile köye gelen Yörükler, bugünkü Aydınlılar mahallesine yerleşmişler ve zamanla kalabalık bir nüfusa erişmişlerdir. Bugün mahallede 31 hanede toplam 211 kişi bulunmaktadır. Yerleşik hayata geçtikten sonra bile 1979'a kadar alışık oldukları küçükbaş hayvancılık faaliyetlerini yarı göçebe olarak sürdüren Yörükler, 1980–1985 yılları arasında verimli tarım arazilerini işlemeye ve genel anlamda ziraatla uğraşmaya başlamışlar ve giderek göçebelikle olan bağlarını koparmışlardır. Aydınlılar mahallesi sakinleri, yerleşik hayata geçtikleri ilk dönemde yaylacılık faaliyetlerini sürdürdüklerini, yaylaya giderken bütün eşyalarını develere yükleyerek davarlarıyla birlikte toplu halde, bildikleri çevredeki yayla alanlarına gittiklerini; ancak daha önce civar köylüler tarafından talan edildiği için boş kalan mahallelerinde bir bekçi ailesi bıraktıklarını; Kayseri taraflarına gittiklerinde ise yirmi günde bir bekçi ailesini değiştirdiklerini ifade etmektedirler. Yerleşik yaşama uyum sağlamakta çok zorluk çektiklerini belirten bu insanlar, önceki yaşamlarına olan özlemlerini ifade ederken; başlarını kaldırıp, Toroslar'a doğru uzun uzun bakmaktadırlar.

Özellikle alçak kesimlerde (ova köyleri) yaşayan insanların bir kısmı, yazın serinlemek, dinlenmek, kışlık odun temin etmek, hayvanlarını otlatmak ve ürünlerinden faydalanmak gibi amaçlarla yöredeki yaylalara göçmekte ve birkaç ay kalmaktadır. Buradaki yaylalarda çok sayıda yazlık konut yer almaktadır. Bu gruptaki mevsimlik iş gücü göçlerine sadece erkekler değil, kadın ve çocuklardan oluşan tüm aile fertleri katılmaktadır.

Mevsimlik iş gücü göçlerinin diğer bir türü de araştırma sahasındaki inşaatlarda çalışmak amacıyla gerçekleştirilen göçlerdir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin kırsal kesiminden yaz aylarında ilçenin şehir, kasaba ve köylerine inşaat işlerinde çalışmak üzere göç edilmektedir. Bunun dışında yol ve sulama kanalı yapımı gibi geçici işlerde çalışanlar da bulunmaktadır. Bu grup iş gücünü tamamen erkekler oluşturmaktadır.

Araştırma sahasında yaz mevsimi ve bazı tatil günlerinde daha çok ilçe dışından Savrun çayı vadisi, Sülemiş tepesi, Karatepe Milli Parkı ve Aslantaş Baraj Gölü gibi doğal, tarihi ve kültürel değerlerin bulunduğu alanlara yaz aylarında günübirlik göçler olur. Dolayısıyla yöredeki tarihi yerleşmeler, rekreasyon amaçlı piknik alanları, su kenarları, turistik tesisler, yazlık park ve bahçeler, civardaki dağlık alanlar ve serin yaylalar daha çok yazlık geçici göç alanlarıdır.

Kadirli İlçesinden İlçe Dışına Yönelik İç Göçler:

İç göç hareketleri, ilçe kırsalından Kadirli şehrine ve ülkenin doğu ve güneydoğusundan Kadirli ilçesine olduğu kadar, ilçeden civardaki büyük merkezlere doğru da gerçekleşmektedir. Araştırma sahamızda en çok göç veren alanlarımız "yayla ünitesi" olarak nitelendirebileceğimiz Orta Toroslar dağlık kuşağında yer alan dağ köyleridir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ilçesinden dışarıya yönelen iç göçler genellikle Cumhuriyet döneminde yoğunluk kazanmıştır. Bu dönemin iç göçleri çoğunlukla Adana gibi büyük kentlere yönelik olmuştur. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte hızlı bir kalkınma ve yapılanma sürecine girmiş olan Adana şehri, 1935–1940 yılları arasında etki sahasında yer alan pek çok yerleşmeden nüfus çektiği gibi, Kadirli ve kırsal kesiminden de belirli oranda nüfusu bünyesinde toplamıştır.

Kadirli ilçesinde mevsimlik iş gücü göçleri oldukça yaygındır. 1950'lerden sonra bu nüfus hareketlerinin niteliği ve yöneldiği merkezler de değişmiştir. Nüfus, önce ilçe içinde kırdan ilçe merkezine ve daha sonra ilçe merkezinden büyük kentlere doğru yönelmiştir. Bunun sonucunda kırsal kesimdeki yerleşim alanları hızla nüfus kaybetmeye başlamıştır. Kır nüfusu 1965'e kadar hızlı bir şekilde artarken, bu yıldan sonra Kadirli ve Adana'ya olmak üzere şehirlere doğru hızlı bir göç olayı yaşanmıştır (Kara 1992, s.1).

1970'li yıllarda bu kez kırsal kesimden, başta Adana olmak üzere İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük merkezlere olan göçler hız kazanmıştır.

Araştırma sahasında 2004 yılında uyguladığımız anketlerin sonuçlarına göre, 1970'den sonra Kadirli'den geçimini sağlamak ve daha fazla gelir elde etmek amacıyla ekonomik nedenli, eğitim olanaklarından daha fazla yararlanmak amacıyla da sosyal içerikli erkek nüfus göçleri söz konusudur ve göçlerin büyük çoğunluğu başta Adana olmak üzere büyük şehirlere yöneliktir.

Özellikle kırsal kesimden büyük merkezlere olan mevsimlik göçler, Kıbrıs Barış Harekâtı nedeniyle uzatılan terhisler ve genç nüfusun silâh altında tutulması nedeniyle alınan askeri tedbirlerle ilçe nüfusu 1970 sonrasında çok yavaş artmıştır.

1975–1980 yılları arasındaki nüfus artış hızının yavaş olmasında (‰ 1,95) etkili olan faktörlerden belki de en önemlisi, ilçenin kırsalından kentlere olan iç göçlerdir. Bu dönemde, yaklaşık 2601 kişi ilçe dışına çıkmıştır. Bu göç dalgası, başta Adana olmak üzere Kadirli, Osmaniye İskenderun ve diğer kentlerimize yönelik olmuştur (Tablo: 2.15)**.** Göç edenlerin yarıya yakını Adana (% 25,9), Kadirli (% 12,7), Osmaniye (% 2,5) ve İskenderun (% 1,9) gibi civar merkezleri tercih ederken, yarısından fazlası (% 57) ülkenin dört bir yanına dağılmıştır (Köy Envanter Etütleri, 1984).

Tablo: 2.15. Kadirli İlçesi Kırsalından Kentlere Yönelik İç Göçler (1975-1980).

Göç Alan Yer	Aile Sayısı	Kişi Sayısı
Adana	225	673
Kadirli	66	330
Osmaniye	13	65
İskenderun	10	50
Diğer	580	1483
TOPLAM	**894**	**2601**

Kaynak: Köy Envanter Etütleri, 1984 (Kişi sayısı belirtilmeyen ailelerde aile büyüklüğü 5 kişi kabul edilmiştir).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1980–2000 yılları arasını kapsayan yirmi yıllık dönemde ise, arazi çalışmaları sırasında uygulanan anketlerin sonuçlarına göre 1710 aile (yaklaşık 8550 kişi) köyleri dışına göç etmiştir. Göç edilen yerler arasında sırasıyla 425 aile (% 24,9) ile Kadirli, 422 aile (% 24,7) ile Adana, 345 aile (% 20,2) ile İstanbul, 265 aile (% 15,5) ile Mersin, 90 aile (% 5,3) ile Osmaniye, 43 aile (% 2,5) ile İskenderun bulunmaktadır. Ayrıca 120 aile (% 6,9) ile Ankara, İzmir, Bursa, Aydın, Gaziantep, Hatay ve Ceyhan gibi merkezler de tercih edilmiştir (Tablo: 2.16). İlçenin güneybatı köşesinde yer alan Tekeli köyünden ilçe dışına göçenlerin çoğu Ceyhan ilçe merkezine gitmekte ve orada yerleşmektedirler (Arazi Anketleri, 2004).

Göçlerin nedenleri daha önce üzerinde durulduğu gibi, başta ekonomik sorunlar olmak üzere, çeşitli sosyal ve kültürel faktörlerdir. Söz konusu faktörler alt birimlere indirgendiğinde memuriyet, geçim sıkıntısı, sağlık ve eğitim gibi sorunlar ön plana çıkmaktadır.

Tablo: 2.16. Kadirli İlçesi Kırsalından Kentlere Yönelik İç Göçler (1980–2000).

Göç Alan Şehir	Aile Sayısı	Kişi Sayısı	%
Kadirli	425	2125	24,9
Adana	422	2110	24,7
İstanbul	345	1725	20,2
Mersin	265	1325	15,5
Osmaniye	90	450	5,3
İskenderun	43	215	2,5
Ankara	25	125	1,5
İzmir	21	105	1,2
Bursa	19	95	1,1
Aydın	19	95	1,1
Gaziantep	17	85	1
Hatay	11	55	0,6
Ceyhan	8	40	0,4
TOPLAM	**1710**	**8550**	**100**

Kaynak: Arazi Anketleri 2004.

2004 yılındaki arazi çalışmaları sırasında ilçe köylerinde uygulanan anket sonuçlarına göre; köylerde ikamet edip, köyleri dışında çalışan işçi sayısı 4248 kişidir. Köyleri dışında çalışan bu işçilerin 3186'si (% 75) yaz aylarında kendi tarlalarındaki işler bittikten sonra, çiftçiler için işlerin nispeten azaldığı ve işgücüne fazla gereksinim duyulmadığı kış aylarında geçici olarak çalışmak amacıyla başka yerlere giderler. Söz konusu mevsimlik işçiler öncelikle İstanbul, Adana ve Mersin'deki tekstil atölyelerinde, Adana'daki Çukobirlik bünyesinde faaliyet gösteren bitkisel sıvı yağ tesislerinde, Mersin'deki cam sanayisinde ve diğer işler olarak çeşitli "marjinal mesleklerde" geçici olarak çalışmaktadırlar (Arazi Anketleri, 2004).

Sonuç olarak, Kadirli ilçesinde iç göçlerin 1950'lerden günümüze etkili olmasında hızlı nüfus artışının önemli payı vardır. Hızla çoğalan nüfus değişik amaç ve beklentilerle kırdan kente doğru göç etmektedir. Kadirli ilçesinde iç göçlerin belirli merkezlere yönelmesinin çeşitli nedenleri vardır. Doğurganlık, sanayileşmiş ülkelerde ortalama iki, ülkemizde dört, araştırma

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sahamızda ise beş çocuktur. Ailelerin sahip oldukları topraklar bir süre sonra kalabalıklaşan nüfusa yetmemektedir. Böylece kırsal kesimde topraklar giderek daha küçük parçalara ayrılmış, tarımda makineleşme ve teknolojik gelişmeler sonucunda insan gücüne olan gereksinim azalmıştır. Bireyler, işsizlik ve gelecek kuşağı daha iyi yetiştirmek kaygısı gibi değişik nedenlerle göçe karar vermektedir. Ekonomik sebeplerin yanı sıra eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden daha fazla yararlanmak arzusu da araştırma sahasında göçü teşvik etmektedir. Kadirli'de bulunan tüccar, sanatkâr ve atölye sahibi olan bir kısım ticaret erbabı Ceyhan, Osmaniye ve Adana gibi yakın çevredeki daha büyük merkezlere göç etmektedirler. Bu göçün nedeni, iş yerlerini büyütmek ve daha fazla iş yapma arzusundan ileri gelmektedir.

Göç veren köylerimizin ortak özelliği; doğum oranının yüksek olması, geleneksel tarım yöntemlerinin kullanılması, tarım topraklarının veraset yoluyla giderek daralması, işsizlik, gelecek kuşağı daha iyi yetiştirme kaygısı ve kısıtlı ekonomik aktivitelerdir. Ayrıca olumsuz doğal şartlar, tarımsal üretimdeki verim düşüklüğü, kasaba ve kentsel alanlara uzaklık gibi insanları göçe zorlayan diğer nedenlerdir. Bu durum, göçlerin oluşmasındaki en önemli unsurun iş bulmaya yönelik olduğunu ve göçlerin aile düzeyinde değil, öncelikle ailenin geçimini sağlayan kişiler tarafından başlatıldığını göstermektedir.

Araştırma sahamızdaki iç göçlerden bir bölümünün eğitim ve sağlık amaçlı olduğunu daha önce belirtmiştik. Özellikle üniversitelerde öğrenim görmek amacıyla çok sayıda genç nüfus bu okulların bulunduğu alanlara gitmektedir. Aynı şekilde daha donanımlı hastanelerde tedavi görmek amacıyla çok sayıda hasta bu tesislerin bulunduğu en yakın Adana şehri olmak üzere Osmaniye, Ankara ve İstanbul gibi büyük merkezlere gitmektedirler.

İç göç hareketinin bir bölümü de iş takibi amacıyla yapılmaktadır. İlçede bir günden birkaç haftaya kadar değişen sürelerle insanlar, çeşitli amaçlarla yer değiştirmektedir. Kadirli şehrinde ve kasabalardaki ticaret erbabı ile pazar esnafları mal almak için öncelikle Adana, Mersin ve Antalya'ya, daha sonra İstanbul'a; devlete ait kuruluşlarla ilgili işleri ve çeşitli sınavlar için yine çok sayıdaki vatandaşımız Ankara'ya gidip gelmektedir. Ürününü pazarlamak isteyen pek çok üretici de büyük kentleri bir süre için ziyaret etmektedir.

Yukarıda belirtilen göç tiplerinde insanların bir bölümü işlerini bitirdikten sonra tekrar geldikleri yerlere dönmektedirler. Bir bölümü ise gittikleri yerlerde yerleşmektedirler.

2.2.2.2. Dış Göçler

Dış göçler doğal koşullar, siyasi ve sosyal baskılar, antlaşmalarla uygulanan nüfus değişimleri (mübadele), iç karışıklıklar ve savaşlar gibi zorunlu nedenlerden kaynaklanabildiği gibi, göç edenlerin isteğine bağlı olarak bir işte çalışmak, eğitim görmek gibi değişik amaçlarla gerçekleştirilir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahamızdaki dış göçleri iki yönden incelememiz mümkündür: Birincisi, dış ülkelerden Kadirli ilçesine olan göçler; ikincisi Kadirli ilçesinden dış ülkelere olan göçlerdir.

Genel olarak Kadirli yöresine 1960'lara kadar ülke dışından göçler olmuştur. Bu durumu Ortadoğu ve Balkanların siyasi yönden dünyanın en hareketli bölgelerinden biri olması ve Anadolu'nun "jeopolitik" ve "jeostratejik" konumu itibariyle daha detaylı bir şekilde ele almak için, Türkiye'nin uzak ve yakın tarihine ışık tutarak genel bir değerlendirme yapmakta fayda vardır.

Buna göre, Anadolu toprakları coğrafi konumuna bağlı olarak yüzyıllardan beri çeşitli ülkelerden yönelen göç hareketlerine sahne olmuştur. Tarihi ve siyasi olaylara dayanan dış göçler 9. yüzyıldan başlayarak 19. yüzyılın sonlarına kadar sürmüştür. Bu göçler Cumhuriyetin ilanından sonraki yıllarda da devam etmiştir.

1071'de kazanılan Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da Türklerin siyasal varlığı başlamış Anadolu'ya doğru büyük bir göç hareketi olmuştur. Bu göç hareketleri, Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminde de devam etmiştir. Osmanlı Devleti, duraklama ve gerileme dönemlerinde ise büyük toprak kayıplarına uğramıştır. Kaybedilen topraklardan Anadolu'ya doğru yoğun bir göç hareketi yaşanmıştır. Bu göçler, 1829'da Yunanistan'ın bağımsızlığa kavuşması ile hız kazanmıştır. 1877-1878'deki Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Kırım, Kuzey Kafkasya, Bosna Hersek ve Azerbaycan'dan gelen çok sayıda Türk göçmen Anadolu'ya yerleşmiştir. 1912-1913'te Balkan Savaşı yıllarında göçler devam etmiş; Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve eski Yugoslavya'dan büyük nüfus kitleleri göç ederek Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleşmiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonraki yıllarda da Türkiye, zaman zaman dışarıdan göçlere sahne olmuştur. Bu arada Lozan Barış Antlaşması gereğince Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus değişimi yapılmıştır. Bu karşılıklı göç ile Anadolu'da yaşayan 150 bin kadar Rum Yunanistan'a, Yunanistan'da yaşayan 400 bin kadar Türk nüfus da Türkiye'ye göç etmiştir.

Resmi istatistiklere göre 1939 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerin sayısı 17.777 iken bu miktar 1942'de 2.672, 1945'de 630 kişiye düşmüştür. 1948 yılında ise 98 göçmen gelmiştir. 1950 yılında, Türkiye'nin Kore savaşına katılmasından hemen sonra, Bulgaristan hükümetimize bir nota vererek 250.000 Türk'ün Bulgaristan'dan çıkarılacağını bildirmiş ve bizden bu göçmenlerin üç ay içinde kabullerini istemiştir. Bu bir tehcirdi. Türk-Bulgar siyasi ilişkilerinin normal bir seyirde devam ettiği ve şiddetli bir kış mevsiminin yaşandığı 1950 yılı sonlarına doğru, ortada hiçbir sebep ve tahrik unsuru olmaksızın yüz binlerce Türkü toplu tehcire kalkışan Bulgaristan, Türkiye'yi, muazzam bir problemle karşı karşıya bırakmıştır. Her türlü varlıkları gasp edilmiş bir halde, Türkiye'ye sığınan bu bedbaht insanların acilen yerleşmek, mesken, toprak ve iş sahibi olmak gibi zaruretleri olmuştur. Bu olayı olgunlukla karşılayan Türkiye, diplomatik girişimlerle göçmen akınını önce düzenlemeye

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ve nihayet durdurmayı başarmıştır. Diğer taraftan milli bir dava haline getirdiği problemi, göçmenleri yurdun çeşitli bölgelerine yerleştirerek onları kısa sürede üretken bir durumuna getirmiş ve bu yüzden Bulgaristan ve diğer demir perde gerisi âlemin Türkiye üzerindeki emellerini boşa çıkarmıştır. Bu emel, Tanoğlu'nun ifadesiyle "*Türkiye üzerine bir tazyik yapmak, ekonomisini sarsmak, sosyal nizamını bozmak, memleketimize ajanlar sokmak ve bilhassa hudutlarımıza yakın mıntıkalardaki Türk ekalliyetini bertaraf etmek*"*ti*. Neticede, Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmen sayısı 1950 yılında 51.951 kişiyi, 1951 yılında ise 102.442 kişiyi bulmuştur. Dolayısıyla 1950–1951 tehciri neticesinde göçmen sayısı 37.351 aile halinde toplam 154.393 kişidir (Tanoğlu, 1955, s. 129-131).

1970 sonrasında ülkemize yönelen göç hareketleri yeniden yoğunluk kazanmıştır. Bunda Ortadoğu ve Balkanların siyasi yönden dünyanın en hareketli bölgelerinden biri olmasının büyük payı vardır. Yakın çevremizdeki ülkelerden ülkemize yönelen dış göçlerin başlıca nedenleri; baskı ve zulümden kaçış, siyasi kargaşa ve rejim değişiklikleridir. Ayrıca, Türklerin geleneksel misafirperverliği, dil, din, ırk ayrımı gözetilmeksizin zorda kalan insanlara yardım etme özelliği de başka ülkelerden Türkiye'ye yapılan göçleri çeken bir etken olmuştur.

1979'da Sovyetler Birliği'nin işgalinden kaçan 5000'e yakın Afganlı mülteci Türkiye'ye getirilerek yerleştirilmiştir. Aynı yıl İran'daki rejim değişikliği sonucunda 1 milyondan fazla İranlı ülkelerinden kaçarak Türkiye'ye göç etmiştir. Bulgaristan'da sosyalist rejimin kurulmasından sonra daha da artan baskı ve zulüm nedeniyle yüz binlerce Türk, Türkiye'ye kaçmak zorunda kalmıştır. Daha sonra şartların kısmen düzelmesi üzerine bir kısmı Bulgaristan'a geri dönmüş, 250 bin kadarı Türkiye'de kalıp yerleşmiştir.

Ülkemize yönelen bir başka göç hareketi Irak'tan gerçekleşmiştir. 1990 yılındaki Körfez Savaşı sırasında Kuzey Irak'ta yaşayan yaklaşık 500 bin kişi baskıdan kaçarak Türkiye'ye sığınmıştır. Göç edenlerin tamamına yakını daha sonra ülkelerine geri dönmüştür. 1991'de Yugoslavya'da meydana gelen iç savaş nedeniyle 25 bin civarında Boşnak; 1999 yılında ise Sırpların Kosova'ya uyguladıkları soykırım sonucunda binlerce Kosovalı göçmen Türkiye'ye sığınmış, daha sonra ortamın düzelmesiyle ülkelerine geri dönmüşlerdir.

Yukarıda tarihin süzgecinden geçirdiğimiz Türkiye'ye olan dış göçlerin araştırma sahamızdaki etkileri oldukça yoğun olmuştur.

Yabancı Ülkelerden Kadirli İlçesine Yönelik Göçler:

Kadirli, Yukarı Çukurova'daki topraklarının tarımsal potansiyelinin yüksek oluşu, tarihi ticaret kentlerinin varlığı; ülkenin doğusunu ve batısını, diğer taraftan İç Anadolu'yu Çukurova'ya bağlayan yolların kavşağında yer alması gibi çekici nedenlerle daha ilk çağlardan beri elverişli bir yerleşme alanı olmuştur.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Yöreye yönelik bilinen dış göçlerin bize en yakını 1838'de Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim paşa tarafından, tarımsal faaliyetleri geliştirmek amacıyla Çukurova'ya getirilerek yerleştirilen Mısırlı Memluklar (Fellah) ve 1864'te Kırım'dan olan Türk nüfusu göçleridir (Kara,1975, s.163-164).

Asıl göçlerin 1877–1878 yıllarındaki Osmanlı-Rus savaşından sonra Kırım, Kuzey Kafkasya, Bosna Hersek ve Azerbaycan'dan gelen çok sayıda Türk göçmenle başladığı bilinmektedir. 1885'te Kuzey Kafkasya'dan, 1893'te Karabağ'dan, 1917'de Rus işgaline uğrayan Doğu Anadolu'dan, 1918 ve 1924'te mübadele sonucu Selanik'ten gelen göçmenlerin bir kısmı Kadirli ve köylerine iskân edilmişlerdir (İller Bankası Raporu, 1956).

İlk Rus istilâ dalgaları ile başlayan Bulgaristan'dan Türkiye'ye olan göçler, Bulgaristan'ın gizliden gizliye yürüttüğü sistemli saldırı, kaçırma ve imha siyasetinin etkisiyle 1950'ye kadar sürmüştür. Bu göçler, mevcut anlaşmalar ve mukaveleler çerçevesinde hareket etmiştir. Türkler, Bulgaristan'dan ayrılırken menkul mallarını, hayvanlarını ve serbestçe tasfiye etmek hakkını taşıdıkları gayrimenkullerinin satış bedellerini beraberinde götürmek suretiyle Türkiye'ye geliyorlardı (Tanoğlu, 1955, 130). Dolayısıyla 1933 yılında Bulgaristan başta olmak üzere çeşitli Balkan ülkelerinden gelen soydaşlarımızın 1935 yılı genel nüfus sayımında Kadirli'de sayılmış olmaları ilçede nüfus miktarını dış göçlere bağlı olarak artırmıştır. Ancak göçmenlerin sosyal yapıya uyum sağlamakta güçlük çekmelerinden dolayı geldikleri yerlere geri dönmeleri ya da kendilerine uygun başka alanlara göçmelerine bağlı olarak, 1940 genel nüfus sayımında ilçede olmamaları kırsal kesimde bu defa iç göçlere bağlı olarak nüfus kaybına neden olmuştur.

1950–1965 devresinde ülkemiz Cumhuriyet Türkiye'si en hızlı kalkınma devresini yaşamış, Adana gibi büyük şehirlerimiz dolayısıyla Kadirli şehri adeta birer inşaat ve imar şantiyesi durumuna getirilmişti. Ayrıca dışarıdan ülkemize ve dolayısıyla Kadirli yöresine yönelik Türk nüfus göçü de giderek artmıştır. Nitekim 1950–1955 devresindeki nüfus artışının % 8'ini bu yoldan kazanılan nüfus oluşturmuştur. Aynı şekilde, 1955–1960 devresinin nüfus artışını da % 7,9 oranında gerçekleşen göçmen Türk nüfus oluşturmuştur (DİE, 1950, 1955 ve 1960). Bu devrede Kadirli'ye 1951'de Bulgaristan'dan göç edenler olmuştur (İller Bankası, 1998, s.8).

1950 yılı sonlarına doğru, Bulgaristan, ülkesindeki yüz binlerce Türkü göçe zorlamış ve Türkiye büyük bir nüfus problemiyle baş başa kalmıştır. Baskılara dayanamayarak Türkiye'ye sığınan bu nüfusun elbette Türkiye'den toprak edinme, yerleşme ve istihdam gibi ekonomik ve sosyal beklentileri olmuştur (Tanoğlu, 1955, s.129). Türkiye de bu beklentileri layıkıyla yerine getirmeye çalışmıştır. Örneğin, 1951 yılında Kadirli ilçesine 163 aileden yaklaşık 815 Bulgar göçmeni gelmiştir. Göçmenler genellikle Kadirli şehrinin batısı ve güneyindeki ova köylerine

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yerleştirilmişlerdir. Gelen ailelerin % 49,1'i Azaplı, % 29,4'ü Kümbet, % 12,2'si Kesikkeli, % 6,1'i Tozlu ve % 3,1'i Çaygeçit köylerinde "göçmenler mahalleleri" oluşturmuşlardır (Tablo: 2.17.) (Köy Envanter Etütleri,1981). Tanoğlu'na göre ise, 1950–1951 tehciri neticesinde Bulgaristan'dan Kadirli'ye gelen toplam göçmen sayısı 1240 kişidir (Tanoğlu, 1955, s.152–153 arası "Göçmenlerin Dağılışları Haritası"). İlçede bu köylerin dışında Hardallık, Aydınlar, Bahadırlı ve Mecidiye köylerinde de 1951 yılında gelen Bulgaristan göçmenlerine ait "Göçmenler Mahallesi" bulunmaktadır.

Tablo: 2.17. Bulgaristan'dan Kadirli Köylerine Yönelik Dış Göçler (1951).

Göç Alan Köyler	Aile Sayısı	Kişi Sayısı
Azaplı	80	400
Kümbet	48	240
Kesikkeli	20	100
Tozlu	10	50
Çaygeçit	5	25
TOPLAM	**163**	**815**

Kaynak: Köy Envanter Etütleri, 1984 (Kişi sayısı belirtilmeyen ailelerde aile büyüklüğü 5 kişi kabul edilmiştir).

Bulgaristan'da yaşayan Türkler siyasi ve etnik baskı altında tutuldukları dönemlerde, zaman zaman anavatana göç etmek durumunda kalmışlardır. 1951 yılında anavatana göçenlerden bir kısım göçmen, devlet tarafından özellikle Manisa, Sivas, Adana ve ilçelerine yerleştirilmişlerdir. Gelişigüzel ve birbirinden kopuk olarak yerleştirilen ailelerin bazıları daha sonra bir araya toplanarak, örneğin Kadirli yöresine getirilmişler ve çeşitli ova köylerine yerleştirilmişlerdir. Bu bakımdan ilçenin batısındaki Hardallık köyü "Göçmenler Mahallesi"ndeki 35 hanenin (170 kişi) hemen hepsi Bulgaristan göçmenidir. Söz konusu göçmenler öncelikle Manisa'ya yerleştirilmişler, daha sonra Kadirli ilçesine ve ilçenin batısındaki Hardallık köyüne gelmişlerdir. Bugün oturdukları mahallede daha önce oturanlar olmadığı gibi, tamamen bataklık alanı durumundadır ve bu bölgeye "Hıdırlar" kabilesi sahiptir. İlk geldiklerinde kendilerine devlet tarafından bu bölgeden aile ferdi başına 8 dönüm arazi verilmiştir. Çevreden toprak taşıyarak bataklık alanı kurutmaya çalışmışlardır. Göçmenler, başlangıçta dayanılmayacak kadar zor olan bu koşullara direnmişler, ancak çevredeki toprak sahibi köylülerle sosyal ve kültürel anlamda uyum sorunu yaşamışlardır. Malumdur ki, hariçten gelen ve gelecek olan her nüfus belirli miktar misafir için hazırlanmış fakir bir sofraya beklenmeyen ve hesap dışı katılan bir misafir durumundadır ve doğaldır ki, bu türlü bir misafirin Kadirli'de o zamanın şartlarında çok düşük olan hayat seviyesini biraz daha düşürmekten başka bir fonksiyonu olamaz. İşte o dönemde yaşanan bu toplumsal çekişme günümüzde büyük oranda ortadan kalkmış olsa da, göçmenlerin nispeten farklı sosyal ve kültürel yaşantılar nedeniyle sürekli azınlıkta kaldıkları, horlandıkları ve kendilerini yalnız hissettikleri bir gerçektir. Örneğin, çevredeki köylüler onların akça pakça (genellikle sarışın,

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

beyaz tenli, renkli gözlü) kızlarını gelin almışlar, ancak onlara kız vermeyi hiç de hoş karşılamamışlardır.

İlçenin batısındaki Aydınlar köyü "Göçmenler Mahallesi" de 1951 yılında Kadirli yöresine yerleştirilmiş göçmenler tarafından oluşturulmuştur. Mahallede onlardan kalma 45 konut halen mevcut olmakla birlikte, 35 konut yaşadıkları sosyo-kültürel ve biraz da ekonomik sıkıntılardan dolayı ya Bulgaristan'a geri dönmüş ya da ülkenin çeşitli yerlerindeki başka tanıdık ailelerin bulunduğu yerlere göçmüşlerdir (Arazi Anketleri, 2004).

İlçenin orta kesimlerinde, ilçe merkezinin güneyinde yer alan Kümbet köyü "Göçmenler Mahallesi"ndeki Bulgaristan göçmenleri de 1951 yılında yöreye getirilerek yerleştirilmiş, ancak daha önce belirtilen sorunlar nedeniyle büyük oranda yerleşmeyi boşaltarak başka yerlere göçmüşlerdir. Onların boşalttığı yerlere Güneydoğu Anadolu'nun çeşitli illerinden yöreye zaman zaman tarım işçisi olarak gelen bazı aileler yerleşmişlerdir. Bu mahallede yer alan evlerin çoğunluğu göçmenlere ait evlerdir. 1951 yılında mahalleye yerleştirilmiş olan 80 göçmen hanesinden bugün sadece 3 hane (10 kişi) kalmıştır. Göçmenlerin yerine, 1960–1965 yılları arasında Şanlıurfa ve Adıyaman'ın çeşitli ilçelerinden, özellikle Siverek ve Gerger'den gelip yerleşen aileler olmuştur. Bunlar, göçmenlere ait evleri ve 3-5 dönüm de tarla satın alarak mahalleye öylece yerleşmişlerdir. Daha çok çevredeki tarlalarda işçi olarak çalışmaktadırlar (Arazi Anketleri, 2004).

Kesikkeli köyünde de "Göçmenler Mahallesi" bulunmaktadır. 1951 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmenler, köyde 25 haneden oluşan bir mahalle oluşturmuşlardır. Ancak mahallede günümüzde 5 hanede 22 kişi yaşamaktadır. Diğerleri ise genellikle Adana'ya göçmüşlerdir (Arazi Anketleri, 2004).

İlçe merkezinin doğusunda Aslantaş Baraj Gölü kıyısında yer alan Bahadırlı köyünün "Göçmenler Mahallesi" 1975 yıllında yapımına başlanan Aslantaş baraj gölünün suları altında kalmıştır. 1951 yılında 120 haneden oluşan mahalle sular altında kaldığında, 1975–1984 yılları arasında burada oturan göçmenler devlet desteğiyle başta Kadirli olmak üzere, Ceyhan ve Adana'ya göçmüşlerdir. Günümüzde Bahadırlı köyünde toplam 9 kişiden oluşan sadece iki hane kalmıştır. Köyde kalan göçmen aileleri sular altında kalan arazilerine karşılık köy içinden ev ve tarla satın alarak yeni yurtlarını benimsemişlerdir (Arazi Anketleri, 2004).

İlçenin güneybatı köşesinde yer alan Mecidiye köyünün "Merkez Mahalle"sinde oturanlar köken itibariyle Azerbaycan'dan gelip yerleşenlerdir. Azeriler aynı zamanda köyün kurucusudurlar. Çukurova'ya gelen Azerilerin bir kısmı Kadirli'de Mecidiye köyüne yerleşirlerken, bir kısmı Sumbas'da Reşadiye köyüne ve bir kısmı da Osmaniye'de Selimiye köyüne yerleşmiştir.

Kadirli ilçe merkezinin batı sınırında yer alan Azaplı köyünde iki Göçmenler Mahallesi bulunmaktadır. Azaplı ile Kabayar köyleri sınırında bulunan Göçmenler Mahallesinde bir

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

göçmen ailesiyle yaptığımız mülâkata göre: *"Bulgaristan'dan gelen bu Azaplı köyü göçmen ailesi, 1951 yılında önce Kızıltepe (Mardin)'ye yerleştirilmişler. Burada yöre insanlarıyla yaşadıkları sıkıntılar nedeniyle üç ay kaldıktan sonra Savur (Mardin)'a gönderilmişler. Burada da aynı problemlerden dolayı dört ay kalan göçmenler, daha sonra Gürün (Sivas)'e geçmişler. Gürün'de 9 yıl kaldıktan sonra 1960 yılında akrabalarının bulunduğu Sumbas'ın Küçükçınar köyüne gelmişlerdir. Küçükçınar köyünde 4 yıl amcalarının yanında kaldıktan sonra, son olarak Azaplı köyüne gelerek yerleşmişlerdir".* Azaplı köyünde bulunan bu Göçmenler Mahallesi 1955 yılında 60 hane olarak iskân edilmiştir. Günümüzde bu mahallede 20 hane kalmıştır. Diğerleri Adana'ya göç etmişlerdir. Bu iskân mahalline daha sonra başka alanlardaki göçmenler de gelip yerleşmişlerdir. Mahallenin bugünkü toplam nüfusu 95 kişidir. Mülâkat yaptığımız iki kişilik yaşlı aile de buraya sonradan gelip yerleşenler arasında bulunmaktadır. Azaplı köyünde bulunan diğer "Göçmenler Mahallesi"nde ise günümüzde 30 hane bulunmaktadır. Mahallenin toplam nüfusu ise147 kişidir (Arazi Anketleri, 2004).

Kadirli İlçesinden Yabancı Ülkelere Göçler:

Birçok Avrupa ülkesi İkinci Dünya Savaşı'nda çalışma yaşındaki milyonlarca vatandaşını kaybetmiş ve bu ülkelerde iş gücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç, nüfusu hızla artan ülkemizden dışarıya doğru bir göç hareketinin başlamasına yol açmıştır.

Türkiye'den Avrupa ülkelerine yönelik ilk işçi göçleri 1958–1961 yılları arasında ülkelerarası antlaşmalar öncesinde yaşanmıştır. 1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra, Türkiye'deki ilk beş yıllık (1962–1967) kalkınma planında göçler, yani işgücü ihracatı, işsizliği azaltma ve işçi dövizi akışını sağlama bağlamında gelişme politikalarından birisi olarak değerlendirildi. Türkiye bu politikayı gerçekleştirmek için Almanya ile 1961'de göç anlaşması imzaladı. Hükümetler arasında benzer anlaşmalar göçün temel koşulları, iş ve ücret konularını da içerecek şekilde Avusturya, Hollanda ve Belçika ile 1964'te, Fransa ile 1965'te, İsveç ve Avustralya ile 1967'de ve İsviçre ile 1971'de imzalandı (Yılmaz, 1992, s.28–29).

Özet olarak; Türk işçilerinin Batı Avrupa ülkelerine göçü 1960'larda başlamış, 1960'ların ortalarında hızlanmış, 1960'ların sonunda ve 1970'lerin başında oldukça yaygınlaşmış ve 1970'lerde petrol bulanımı ve onu izleyen ekonomik dar boğaz döneminde Federal Almanya'nın işçi alımını durdurmasıyla en azından yasal planda çok yavaşlamıştır (Yılmaz, 1992, s.15–21). Bu göç hareketi, 1970'lerin sonu ve özellikle 1980'lerin başında aile birleşimi ve evlilik göçü şeklini alarak devam etmiştir. Bu göçler 1980'de sadece Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk nüfusunun 1,7 milyona ulaşmasına neden olmuş; 1985'te bu nüfus 2 milyona; 1990'da 2,3 milyona yükselmiştir (Yılmaz, 1992, s.46–57). 1995'te söz konusu nüfus resmi kaynaklara göre yaklaşık 3 milyon kişidir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Dolayısıyla Türkiye'den dışarıya olan göçler, resmi olarak 1961 yılından sonra başlamıştır. 1961–1986 yılları arasında 1,3 milyon vatandaşımız Almanya, Hollanda, Fransa, Belçika, İsviçre, Danimarka, İngiltere, İsveç ve Avusturya gibi çeşitli Avrupa ülkelerine çalışmak üzere göç etmiştir.

Bu durum, ülkenin pek çok yerinde olduğu gibi özellikle Kadirli kırsal kesiminde de büyük alâka görmüştür. 1964 yılında yurt dışında bulunanların % 41,1'i yurt dışına çıkmadan önce İstanbul'da ikamet ediyordu. İstanbul'un ardından en fazla göç veren iller sırasıyla; Ankara, İzmir, Konya, Balıkesir, Zonguldak, Denizli, Adana, Trabzon ve Samsun'dur (Yılmaz, 1992, s.33). Çoğunluğu köylerinin bile dışına çıkmamış olan Adana yöresinin Kadirli çiftçisi, daha çok kazanç elde etmek, ailesine daha fazla imkânlar sunabilmek gibi çekici nedenlerle; hızlı nüfus artışı, isteklerin çoğalması ve çeşitlenmesi, gelir dağılımındaki bozukluklar, istihdam sorunları ve düşük gelirler gibi itici nedenlere bağlı olarak yoğun bir biçimde bu göç hareketlerine katılmışlardır. Ancak 1974'te Avrupa ülkelerinin yaşadığı petrol bunalımı ve bunu izleyen ekonomik durgunluk nedeniyle bu ülkelerin iş gücü ihtiyacı azalınca, bu yoğun göç hareketi durdurulmuştur.

Batı Avrupa ülkelerinin 1974 yılından itibaren yabancı işçi alımını durdurması, buna rağmen alt yapı yatırımları giderek artan ve işçi talebi çoğalan bazı Orta Doğu Arap ülkelerinin ülkemizden işçi talebinde bulunması ve yurt dışında çalışan işçilerimizin büyük bir kısmının belirli bir düzen kurduktan sonra eş ve çocuklarını da çalıştığı ülkeye götürme girişimleri gibi dışa yönelik göç hareketleriyle ilçenin 1970–1975 yılları arasında nüfus artış hızında yavaşlama görülmüştür.

Araştırma sahasında 1981 yılında yapılan anket çalışmalarına göre, 1960–1980 yılları arasında 141 aileden 449 kişi Batı Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine, kalifiye işçi olarak göç etmiştir. Göçler, 1961–1967 yılları arasında yapılan antlaşmalar gereğince büyük oranda Batı Avrupa ülkelerine, özellikle de Almanya'ya yönelik olmuştur. Batı Avrupa'ya yönelen göçlerin % 98,2'sini Almanya, diğerlerini ise Hollanda ve Fransa çekmiştir (Tablo: 2.18.) (Köy Envanter Etütleri, 1984).

Tablo: 2.18. Kadirli İlçesinden Yabancı Ülkelere Yönelik Dış Göçler (1960-1980).

Göç Alan Ülke	Aile Sayısı	Kişi Sayısı
Almanya	110	301
Kıbrıs	25	140
Libya	2	3
Irak	2	2
Hollanda	1	2
Fransa	1	1
TOPLAM	**141**	**449**

Kaynak: Köy Envanter Etütleri, 1984 (Kişi sayısı belirtilmeyen ailelerde aile büyüklüğü 5 kişi kabul edilmiştir).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1980–2000 yılları arasındaki dönemi sorguladığımız son anket çalışmalarına göre araştırma sahasının son yirmi yıllık göç tablosu bir hayli değişmiştir. 2004 yılında yapılan anket çalışmalarına göre 1333 aileden yaklaşık 5892 kişi Batı Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine, işçi olarak göç etmiştir. Göçler, yapılan antlaşmalar gereğince büyük oranda Batı Avrupa ülkelerine, özellikle de Almanya'ya yönelik olmuştur. Araştırma sahasında ülke dışına olan göçlerin % 60'ı Almanya, % 11'i Hollanda, % 9'u Fransa'ya yöneliktir. Göçlerin % 10'u ise Belçika, İsviçre, Danimarka, İngiltere, İsveç ve Avusturya gibi Avrupa ülkelerine ve Avustralya'ya olmuştur (Tablo: 2.19) (Arazi Anketleri, 2004).

Tablo: 2.19. Kadirli İlçesinden Yabancı Ülkelere Yönelik Dış Göçler (1980-2000).

Göç Alan Ülke	Aile Sayısı	Kişi Sayısı	%
Almanya	710	3537	60
Hollanda	130	648	11
Fransa	110	530	9
Kıbrıs	65	295	5
Belçika	50	235	4
Avusturya	35	176	3
Libya	70	120	2
Irak	65	117	2
İsviçre	14	59	1
Suudi Arabistan	47	58	1
Danimarka	13	41	0,7
İsveç	10	29	0,5
Avustralya	6	30	0,5
İngiltere	8	17	0,3
TOPLAM	**1333**	**5892**	**100**

Kaynak: Arazi Anketleri 2004.

1980 sonrasında Suudi Arabistan, Libya, Ürdün ve Kuveyt gibi Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde Türk müteahhitleri inşaat işlerini üstlenmiş, bu ülkelere Kadirli yöresinden özellikle deneyimli tır ve kamyon şoförleri ile kalifiye inşaat işçileri gitmiştir. Buna rağmen, araştırma sahasının 1960–1980 yılları arasındaki göç hareketlerinde Avrupa'ya nazaran Ortadoğu ülkelerine olan göçlerin önemli bir yer tutmadığı görülür. Örneğin, 1981'de 25 aileden 140 kişi Kıbrıs'ı tercih ederken, 4 aileden 5 kişi Libya ve ırak'a gitmiştir (Köy Envanter Etütleri, 1984). Bu oranlar araştırma sahasından yabancı ülkelere olan göçlerin sadece %20,5'idir. 1980-2000 yılları arasındaki göçlerin ise sadece % 10'u Kıbrıs, Libya, Irak ve Suudi Arabistan gibi Ortadoğu ülkelerine yönelik olmuştur (Tablo: 2.19) (Arazi Anketleri, 2004).

Araştırma sahasında, yurt dışına olan göçler sonucu köylerinden ayrılan gurbetçilerin büyük çoğunluğunun bugün köyleri ile olan bağlantıları önemli ölçüde azalmıştır. Genellikle yaz aylarında, "Ramazan" ayında ya da dini bayramlarda eş, dost, hısım ve akrabalarıyla bir arada olmak için köylerine gelen gurbetçiler, yaygın olarak Kadirli şehrinde sahip oldukları

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

evlerinde kalmakta, varsa çocuklarının sünnet veya evlilik törenlerini yaptıktan sonra, genellikle altı haftalık yaz tatillerinin ardından geldikleri ülkelere geri dönmektedirler.

Görüldüğü gibi, Kadirli ilçesi köylerinden yurtiçine giden mevsimlik işçiler (4248 kişi) ile yurtdışına giden işçilerin (5892 kişi) ortaya koydukları tablo oldukça açıktır. Doğduğu ve yaşadığı yeri geçici olarak terk eden 10.140 kişi geçimini ilçe dışından sağlamaktadır. Söz konusu nüfus kitlesi, 2005 yılı kır nüfusunun yaklaşık 1/3'ini oluşturmakla birlikte, Kadirli ilçesi kırsal kesiminde nüfusun % 28'inin iç ve dış göçlere katıldığını göstermektedir.

Arazi çalışmaları sırasında on farklı köyde (Kösepınarı, Tahta, Yoğunoluk, Çiğdemli, Karakütük, Kayasuyu, Mecidiye, Hardallık, Çukurköprü, Halitağalar) geriye kesin dönüş yapmış birer aile ile yapılan görüşmelerin sonuçları, Kadirli ilçesinden yurt dışına olan göçlerin özellikleri hakkında yeterince fikir vermektedir. Buna göre, gurbetçilerin % 60'ı dönüşlerinde köyde ve Kadirli'de müstakil iki katlı ve modern yapılı bir eve, bir otomobile, köylerinden ve Kadirli'den çeşitli büyüklükte arsalara ve modern tarım alet ve edevatlarına sahiptirler. %20'si civardaki yaylalarda (Akçatekir, Bürücek, Bağdaş, Maksutoluğu gibi) ve Kadirli'de birer eve ve bir ya da iki otomobile sahiptirler. Atadan kalma arazilerinde "yarıcılık" ve "kiralama" usulü ziraat yapmaktadırlar. Kendilerine ulaşmakta zorlandığımız geriye kalan % 20'lik kısım ise Kadirli ile bağlantılarını neredeyse koparmışlardır. Adana'da oturmakta, hısım ve akrabalarının nişan, düğün ve sünnet gibi törenlerine katılmak ve dini bayramlarda bayramlaşmak üzere kısa süre için Kadirli'deki akrabalarında kalmaktadırlar. Adana'da modern yapılı birer evleri, otomobilleri, iş yerleri ve kira gelirleri mevcuttur. İlk % 60'lık grubun ortak özellikleri, ilçenin kuzeyindeki dağlık alanlarda ve ilçenin doğusundaki hafif engebeli yamaçlar üzerindeki köylerde yaşamaları ve yurt dışına kalabalık aileler olarak gidip dönmüş olmalarıdır. Son % 40'lık iki grup ise artık faal olarak ziraatla meşgul olmayıp, kırdan çok şehir yaşamını tercih etmiş, çocukları halen yurt dışında çalışan ailelerdir.

İlçe dışından temin edilen gelir, köyde kalan yakın aile fertlerinin rahat bir yaşantı sürmesini kolaylaştırmış (tarımsal araç ve gereçler, otomobil, TV, çamaşır ve bulaşık makineleri, klima, vb.), oturdukları evlerin geleneksel mimarisi tamamen değişmese de yapı tarzı ve kullanılan yapı malzemelerinde değişiklikler olmuştur. Betonarme evler, alt katı "mağaza" tabir edilen zirai ürün deposu olmak üzere genellikle iki üç katlı apartman tipi yapılar yapılmaya başlanmıştır.

Gurbetçi aileleri ve onların yakınlarının ekonomik seviyeleri, sosyal ve kültürel yaşamındaki bu değişiklikler, köylerdeki diğer ailelere olumlu ve olumsuz yönde bazı etkiler yapmıştır.

İnşaat tarzı ve yapı malzemelerindeki değişiklikler, diğer aileleri de etkilemiş ve yeni inşa edilen binalarla köylerin genel görüntüsünde değişiklikler olmuştur. Teknolojik gelişmeler köylere daha hızlı girmeye başlamış, tarımsal verim yükselmiş, insanların bilgi ve görgüleri

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

artmıştır. Tarım dışı sektörlere olan talep, eğitim ve sağlık hizmetlerine verilen önem armış; insanlar arası iletişim ve kültürler arası etkileşimde gelişmeler olmuştur. İnsanların köy dışına, ilçe dışına, il dışına hatta ülke dışına çıkma konusunda takındıkları tavır, belki askerlikleri döneminde kazandıkları tecrübenin de ötesine geçmiş, cesaret kazandırmış, yeni yerler görme arzusu kuvvetlenmiştir. İnsanların daha fazla kazanma, yaşam standartlarını yükselterek daha iyi koşullarda yaşama ve mal sahibi olma arzuları daha fazla gelişmiştir. Bu durum, 1970'lerden itibaren Kadirli şehrinin gelişimine olumlu etkiler yapmış ve Kadirli'de şehirleşme sürecinin kısalmasında önemli rol oynamıştır.

Bununla beraber, tarım dışı sektörlerde ortaya çıkan gelişmeler, bir kısım çiftçinin topraklarını yeterince işlememesine, daha fazla kazanma arzusuyla köy dışından geçimini sağlamaya çalışmasına neden olmuştur. Şehirde yaşama arzusu, Kadirli gibi merkezlerde gecekondulaşama sorununu ortaya çıkarmıştır. Kadirli şehrinin sakinleri, adeta şehirde yaşayan köylüler olmuştur. Önceleri köylerdeki işlerin devamı olarak sürdürülen yaylacılık faaliyetleri, yavaş yavaş sayfiye yaylacılığına dönüşmüştür.

2.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri:

2.3.1. Cins ve Yaş Yapısı:

Bir yerdeki nüfusun cins ve yaş yapısı özelliklerinin bilinmesi, nüfusun zaman içindeki değişimi ve bu süreçteki nüfus hareketleri gibi demografik olayların belirlenmesi açısından önemlidir. Nüfusun cins bileşiminde doğumlar önemli bir parametre olmakla birlikte, askeri nedenler ve göçler gibi bazı sosyal olaylar da etkilidir.

Cins oranları, doğan bebeklerin çoğunlukla erkek veya kız olması bir yana, daha çok sosyo-ekonomik olaylarla alâkalıdır. Araştırma sahasında 1935 yılı itibariyle 100 kadına en fazla 114 erkek düşerken, giderek azalan erkek yüzdesiyle 1980 yılı nüfusunda kadın-erkek dengesi sağlanmıştır. 1980 sonrasında ise cins dengesi kadınlar lehine bozulmuştur. Bu dönemde cins oranı 100 kadına yaklaşık 95 erkek şeklindedir (Tablo: 2.20). 1935 yılı hariç (% 93) Türkiye genelinde cinsellik oranları daima 100'ün üzerindedir (DİE). Buna göre, Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında Kadirli ilçesi 1980'e kadar Türkiye geneliyle benzer özellikler göstermektedir. Ancak 1980 sonrasında Kadirli ilçesi cinsellik oranları 100'ün altındadır (Tablo: 2.20). Bu durum, aynı zamanda Kadirli ilçe nüfusunun 1980 sonrasında Türkiye genelinden farklı özellikler gösterdiğinin bir ifadesidir. Nitekim Kadirli kırsal kesiminde 1980 sonrasında erkek nüfus giderek azalmakta, başta Kadirli şehri olmak üzere diğer şehirlere yönelik ekonomik nedenli göç hareketleri kendini göstermektedir.

Araştırma sahasında erkek ve kadın nüfus oranları 1980 yılında dengede, 1980 öncesinde erkek nüfus lehinde fazla, 1980 sonrasında ise kadın nüfus lehinde fazladır (Tablo:

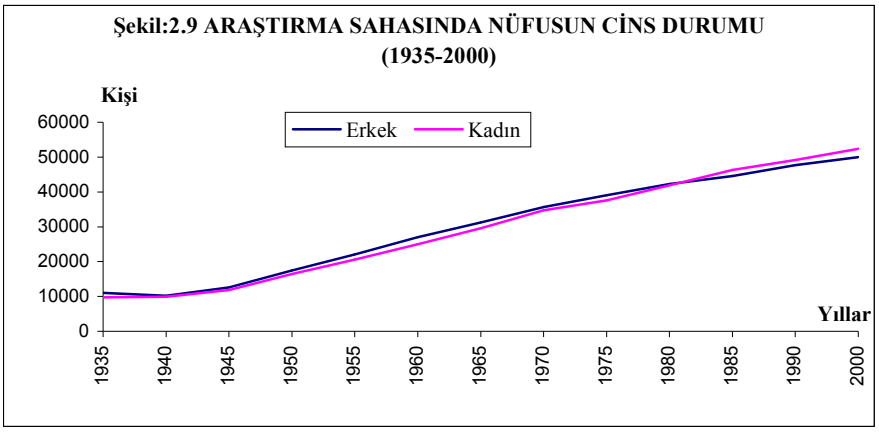
created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

2.20, Şekil: 2.9). Bu durum, 1980 öncesinde doğan erkek çocuk sayısının fazla olması bir yana, yöreye tarım işsisi olarak gelen göçmenlerin büyük oranda erkeklerden oluşmasından ve 1980 sonrasında ise araştırma sahasında kırdan ilçe merkezine ve ilçe dışındaki şehirlere olan sosyo-ekonomik nedenli göçler ve bu göçlere katılan nüfus içerisinde erkek nüfus sayısının fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo: 2.20. Araştırma Sahasında Nüfusun Cins Yapısı ve Cins Oranları (1935–2000).

Yıllar	KADİRLİ İLÇESİ					
	E	%	K	%	T	Cins oranı (%)
1935	11057	**53**	9732	**47**	20789	**114**
1940	10202	**51**	9886	**49**	20088	**103**
1945	12581	**51**	11892	**49**	24473	**106**
1950	17481	**52**	16425	**48**	33906	**106**
1955	22021	**52**	20575	**48**	42596	**107**
1960	26978	**52**	25002	**48**	51980	**108**
1965	31242	**51**	29618	**49**	60860	**105**
1970	35626	**51**	34718	**49**	70344	**103**
1975	39071	**51**	37613	**49**	76684	**104**
1980	42234	**50**	41906	**50**	84140	**101**
1985	44548	**49**	46286	**51**	90834	**96**
1990	47703	**49**	49178	**51**	96881	**97**
2000	50006	**49**	52411	**51**	102417	**95**

Kaynak: DİE (1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cins oranlarından tahmin edilmiştir)

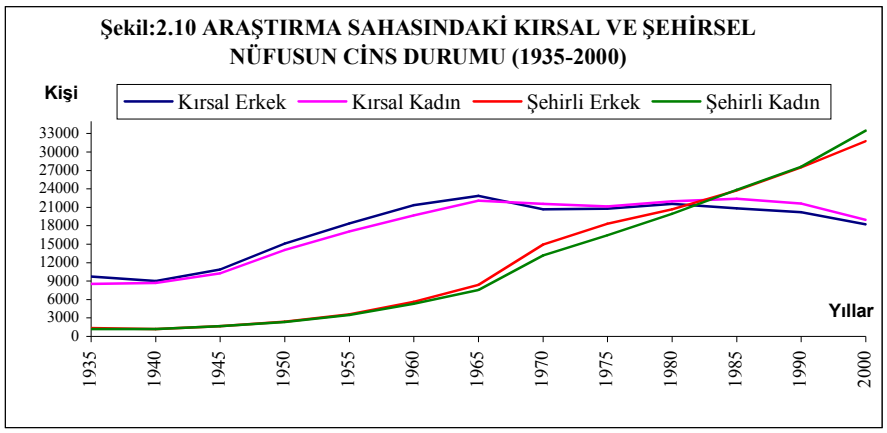
Araştırma sahasının kırsal kesiminde 1935–1965 yılları arasını kapsayan otuz yıllık dönemde, cinsler arasındaki fark giderek azalmakla birlikte erkek nüfus fazlalığı vardır. 1965–1980 yılları arasındaki onbeş yıllık dönemde cinsler arasındaki bu sayısal fark büyük oranda kapanmış ve denge sağlanmıştır. 1980–2000 yılları arasını kapsayan son yirmi yıllık dönemde ise kırsal kesimde kadın nüfus hâkimiyeti söz konusudur. Kadirli şehrinde ise 1935–1980 yılları arasında sürekli erkek nüfus fazlalığı varken, 1980–2000 yılları arasında nispeten kadın nüfus fazla olmakla birlikte cinsler arasında denge sağlanmıştır (Tablo: 2.21, Şekil: 2.10).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.21. Araştırma Sahasında Kırsal ve Şehirsel Nüfusun Cins Yapısı ve Oranları (1935–2000).

YILLAR	KIRSAL NÜFUS						ŞEHİRSEL NÜFUS					
	E	%	K	%	T	Cins Oranı (%)	E	%	K	%	T	Cins Oranı (%)
1935	9719	**53**	8516	**47**	18235	**114**	1338	**52**	1216	**48**	2554	**110**
1940	9010	**51**	8710	**49**	17720	**103**	1192	**50**	1176	**50**	2368	**101**
1945	10890	**52**	10238	**48**	21128	**106**	1691	**50**	1654	**50**	3345	**102**
1950	15079	**52**	14076	**48**	29155	**107**	2405	**51**	2346	**49**	4751	**103**
1955	18410	**52**	17064	**48**	35474	**108**	3611	**51**	3511	**49**	7122	**103**
1960	21336	**52**	19680	**48**	41016	**108**	5642	**51**	5322	**49**	10964	**106**
1965	22844	**51**	22090	**49**	44934	**103**	8398	**53**	7528	**47**	15926	**112**
1970	20675	**49**	21560	**51**	42235	**96**	14951	**53**	13158	**47**	28109	**114**
1975	20756	**50**	21149	**50**	41905	**98**	18315	**53**	16464	**47**	34779	**111**
1980	21543	**50**	21954	**50**	43497	**98**	20691	**51**	19952	**49**	40643	**104**
1985	20817	**48**	22408	**52**	43225	**93**	23731	**50**	23878	**50**	47609	**99**
1990	20222	**48**	21598	**52**	41820	**94**	27481	**50**	27580	**50**	55061	**100**
2000	18244	**49**	18946	**51**	37190	**96**	31762	**49**	33465	**51**	65227	**95**

Kaynak: DİE (1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cins oranlarından tahmin edilmiştir)

Araştırma sahasının dağlık, tepelik ve engebeli yamaçlar kesiminde yer alan Göztaşı, Kesim, Yukarıbozkuyu, Aşağıbozkuyu, Sarıtanışmanlı, Değirmendere, Karatepe ve Karabacak köylerinde sayım yıllarının tamamında ya da tamamına yakınında (Tablo: 2.22) aynı özellikteki diğer köylerin ise sayım döneminin yarısından çoğunda kadın nüfus sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Bunun dışında, özellikle ova kesimdeki köylerde dönem dönem kadın nüfus sayısı fazla olmakla birlikte hemen hiçbir köyde sayım dönemleri itibariyle kadın nüfus fazlalığında süreklilik gözükmemektedir. Bu durum, özellikle ova kesiminde ekonomik nedenlere bağlı olarak kırsal kesimden dışarıya hemen her sayım döneminde erkek nüfus göçünün olmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, araştırma sahasındaki birçok köy, ekonomik nedenlerle sadece belirli dönemlerde göç veren bir özellik göstermektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.22. Araştırma Sahasında Cins Miktarına Göre Farklı Özellikler Gösteren Köyler (1935–2000).

KÖYLER		1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000
Göztaşı	E	162	142	131	198	271	230	301	317	333	293	326	325	292
	K	166	144	184	249	308	245	315	347	336	305	356	369	342
Kesim	E	98	127	144	185	226	205	250	246	328	329	360	330	319
	K	102	126	142	186	232	219	267	270	350	397	400	378	356
Yukarıbozkuyu	E	178	211	244	265	363	387	440	394	436	450	403	353	250
	K	177	232	269	289	390	388	450	506	494	493	435	410	288
Aşağıbozkuyu	E	175	173	217	278	379	629	417	381	428	387	365	358	330
	K	294	205	250	303	393	530	436	454	434	440	408	393	345
Sarıtanışmanlı	E	114	136	118	128	180	162	254	245	272	279	257	222	211
	K	147	126	130	132	171	160	265	314	338	318	280	244	217
Değirmendere	E	213	295	238	272	309	344	331	292	294	328	314	328	313
	K	196	305	259	291	321	317	339	305	294	314	345	390	328
Karatepe	E	122	115	119	175	223	255	243	300	416	900	642	672	572
	K	116	119	124	176	216	268	264	356	545	660	705	718	572
Karabacak	E	218	160	165	262	369	292	345	321	294	233	215	179	152
	K	154	176	187	261	319	312	346	282	300	256	245	205	169

Kaynak: DİE (1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cins oranlarından tahmin edilmiştir)

Yukarıda da belirtildiği gibi, araştırma sahanın kuzeyindeki dağlık arazide yer alan Değirmendere köyü gibi ilçenin tepelik ve engebeli yamaçları üzerindeki doğu sınırlarının orta kesimlerinde yer alan Göztaşı, Kesim ve Sarıtanışmanlı köyleri ile aynı fiziki yapıya sahip ilçenin güneydoğu sınırlarında yer alan Karatepe, Aşağıbozkuyu, Yukarıbozkuyu ve Karabacak köylerinde bazı istisna sayım dönemleri hariç kadın nüfus sayıları hep fazladır (Tablo: 2.22). Arazinin dağlık, tepelik ve engebeli yamaçlardan hasıl olduğu bu köylerde kalkerli yapıya bağlı olarak su tutma kabiliyetinin zayıf olması, tarım aletlerinin verimli bir şekilde kullanılamaması, tarım işletmelerinin küçük ve parçalı oluşu, ekilen ve dikilen ürün çeşidinin fakir oluşu ve uygulanan geleneksel tarım yöntemleri gibi benzeri nedenlerle zirai faaliyetler sınırlıdır. Pastoral yaşam koşulları, ulaşımda yaşanan güçlükler, gelir düşüklüğü, eğitim ve sağlık hizmetlerinde çekilen sıkıntılar gibi çeşitli sorunlar; büyük oranda hayvancılık faaliyetlerinin egemen olduğu, nüfus olarak kalabalık olan bu köylerde alternatif koşulların aranmasına neden olmaktadır. Özellikle erkek nüfusun daha elverişli koşullar elde etmek amacıyla başlangıçta geçici olarak başlattıkları yakından uzağa şehirlere olan göçler, zamanla kalıcı göçlere dönüşmüştür. Bunun sonucu olarak söz konusu köylerde, hemen her sayım döneminde kadın nüfus sayısı fazla olmuştur.

Araştırma sahasındaki köylerde belirli dönemlerde kadın sayısı erkek sayısından fazladır. Karakütük, Kösepınarı, Oruçbey, Tahta, Yukarı Çiyanlı, Koçlu, Cığcık, Sofular, Yoğunoluk, Söğütlüdere, Bahadırlı, Durmuşsofular ve Kayasuyu gibi dağlık, tepelik ve engebeli yamaçlar kesiminde yer alan köylerde sayım yıllarının yarısından fazlasında kadın nüfus

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

hâkimiyeti söz konusudur. Kadın nüfusun fazla olduğu dönemler genellikle 1960 yılı ve sonrasına tekabül etmektedir. Aynı şekilde Aydınlar, Tatarlı, Amberinarkı, Aşağı Çiyanlı, Azaplı, Naşidiye, Kerimli, Kümbet, Kesikkeli, Akköprü ve Çınar gibi ova ünitesinde yer alan köylerde de kadın nüfusun fazla olduğu dönemler genellikle 1960 yılı ve sonrasıdır. Bununla birlikte, 1960 yılı öncesinde kadın nüfusun fazla olduğu dönemler de söz konusudur. Örneğin, araştırma sahasının tepelik ve engebeli yamaçlar kesiminde yer alan Yenigün köyünde kadın nüfusun fazla olduğu sayım dönemlerinin % 83'ü 1960 öncesini kapsamaktadır. Bu köyü % 56 oranıyla Azaplı, % 50 oranıyla Bekereci ve Kerimli köyleri izlemektedir (DİE).

Kurtuluş Savaşı yılları ve yeni Türk devletinin kuruluşu, İkinci Dünya Savaşı ve olumsuz etkileri, 1950'li yıllarda ekonomik kalkınmayla birlikte ortaya çıkan kırdan kentlere göç hareketleri gibi Türkiye nüfusunu etkileyen önemli tarihi olaylar, araştırma sahasındaki köylerin cins yapısını etkilemiştir. Başka bir ifadeyle, yeni Türk devletinin kuruluşunu takiben 1935 genel nüfus sayımı, İkinci Dünya Savaşı ve olumsuz etkilerine paralel olarak 1940–1945 genel nüfus sayımları ve kırdan kentlere göç hareketlerinin hızlandığı 1950–1955 genel nüfus sayımları dönemleri Türkiye nüfusunun cins yapısında erkek nüfus sayısının azalması yönünde etkiler yapmıştır. Bu durum araştırma sahasındaki köylerin hemen hepsinde kadın nüfus sayısının fazlalığı şeklinde kendini göstermektedir. Örneklemek gerekirse 1935 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Kadirli ilçesine bugün bağlı olan köylerin % 35'inde (21 köy) kadın nüfus sayısı fazladır. 1940–1945 yılları arasında köylerin % 42'sinde (25 köy), 1950–1955 yılları arasında köylerin % 37'sinde (22 köy) kadın nüfus sayısı erkeklerden fazla olmuştur (DİE).

Ayrıca köylerin % 53'ünde (32 köy) 1960'lı yıllardan sonra kadın sayısında artış olduğu görülmektedir (DİE). Sorun, askeri bir nedenle açıklanamadığı gibi, son yıllarda doğan çocukların yarısından fazlasının da kız çocuğu oluşuyla da açıklanamaz. Bu durum, bütünüyle sanayileşme ve şehirleşme olgusuyla birlikte artan kırdan kente yönelik göçler ve özellikle 1960'lı yıllarda başlayan yurt dışına işçi göçleriyle ilgilidir. Nitekim temelinde ekonomik nedenler olan bu tür nüfus hareketlerine katılan insanların çoğunluğunu erkekler meydana getirmektedir.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse;

Araştırma sahasında erkek ve kadın nüfus oranları 1980 öncesinde erkek, 1980 sonrasında ise kadın nüfus lehinde fazladır. Bu durum, milli bağımsızlık savaşında kaybedilen asker sayısından, İkinci Dünya Savaşı ve olumsuz etkilerinden, yöreye tarım işçisi olarak gelen göçmenlerin büyük oranda erkeklerden oluşmasından, kırdan şehirlere olan sosyo-ekonomik nedenli göçlerden ve bu göçlere katılan nüfus içerisinde erkek nüfus sayısının fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasının dağlık, tepelik ve engebeli yamaçlar kesiminde yer alan köylerinde sayım dönemlerinin yarısından çoğunda kadın nüfus sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Bunun dışında, özellikle ova kesimdeki köylerde dönem dönem kadın nüfus sayısı fazla olmakla birlikte, hemen hiçbir köyde sayım dönemleri itibariyle kadın nüfus fazlalığında süreklilik gözükmemektedir. Başka bir ifadeyle, araştırma sahasındaki birçok köy, ekonomik nedenlerle sadece belirli dönemlerde göç veren bir özellik göstermektedir. İlçe köylerin % 53'ünde 1960'lı yıllardan sonra kadın sayısında artış olduğu görülmektedir. Bu durum, bütünüyle sanayileşme ve şehirleşme olgusuyla birlikte artan kırdan kente yönelik göçler ve özellikle 1960'lı yıllarda başlayan yurt dışına işçi göçleriyle ilgilidir.

Beşeri ve ekonomik amaçlı düzenlemelerde yol haritasının doğru çizilebilmesi ve stratejilerin isabetli belirlenebilmesinde bir yerin nüfusunun yaş yapısının analiz edilerek, elde edilen sonuçların sentezlenmesi gerekmektedir. "Yaş yapısı" terimi, Doğanay'ın ifade ettiği gibi *"bir nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği bileşim"*dir (Doğanay, 1994, s.158). Bu bileşimi analiz etmekte fayda vardır. Bunun için ancak 1990, 2000 ve 2005 gibi son dönemlerdeki nüfusu, belirli yaş dilimi aralıklarını esas alarak gruplandırabiliriz. Coğrafya biliminin "*karşılaştırma*" ve "*bağlantı*" ilkelerini verimli bir şekilde uygulamak için daha eski dönemlere ilişkin bilgileri de kullanmak gerekmektedir. Ancak mevcut kaynaklarla bu bilgilere ulaşmak mümkün olmamıştır.

Gruplandırma dünya genelinde "0–4…….80–84, 85 ve üstü" şeklinde beş yaş dar aralıklı olabildiği gibi, "0–14, 15–64, 65 ve üstü" ve "0–19, 20–59, 60 ve üstü" şeklinde geniş aralıklı da yapılabilmektedir. Ancak, "0–19, 20–59, 60 ve üstü" geniş aralıklı gruplandırma şekli ülkemizde pek kullanılmamaktadır. Zaten uluslar arası ölçekte ve ülkemizde DPT ile DİE'nin işgücü değerlendirmelerine yönelik çalışmalarında "0–14, 15–64, 65 ve üstü" geniş aralıklı gruplandırma şekli uygulanmaktadır.

Ülkemizdeki demografik çalışmalarda kullanılan dar ve geniş aralıklı gruplandırma şekillerinin önemli yararları vardır. Bir yerdeki nüfusun bebek, çocuk, genç, orta yaşlı, yaşlı ve ihtiyar nüfus miktarlarını belirlemede "0–4……80–84, 85 ve üstü" dar aralıklı gruplandırma şekli daha yararlı olmaktadır. Aynı şekilde "nüfus bağımlılık oranı" ve "çalışma çağındaki nüfus"un belirlenmesi açısından gruplandırmanın "0–14, 15–64, 65 ve üstü" şeklinde geniş aralıklı yapılması, pratik bir takım sonuçlar vermektedir. Türkiye'de "çalışma çağındaki nüfus" ve "çalışan (aktif, faal) nüfus"un 15–64 yaş dilimleri arasında alınması pratikte fazla bir değer taşımaz. Çünkü tarım toplumu karakteri taşıyan kırsal kesimde belirli bir emeklilik yaşı olmadığı gibi, "üretime katılma çağı" da küçük yaşlardan başlamakta ve çok ileri yaşlara kadar sürebilmektedir (Doğanay, 1994, s.158–159).

Bu sebeple, öncelikle burada kullanacağımız bazı kavramları doğru bir şekilde ifade etmekte fayda vardır. Buna göre;

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Bir yerde geniş aralıklı 0–14 yaş diliminde olan nüfus genç nüfus, 15–64 yaş diliminde olan nüfus yetişkin nüfus, 65 yaş üstü diliminde olan nüfus ise yaşlı nüfus kabul edilmektedir.

Bir yerdeki 0–14 yaşları arasındaki genç nüfus ile 65 yaşın üstündeki yaşlı nüfusun, çalıştığı varsayılan ya da çalışabilecek yaşta olan 15–64 yaşları arasındaki yetişkin nüfusa oranlanması sonucunda elde edilen oran, nüfusun "yaş bağımlılık oranı" şeklinde ifade edilmektedir. Bağımlı oran, 15–64 yaş dilimindeki yetişkin nüfusun üretimine ortak olan tüketici nüfusu işaret etmektedir. Bu nüfus gerçek anlamda "bağımlı **(**üretime katılmayan, tüketici**)** nüfus" kitlesidir.

Bir yerde fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri nasıl olursa olsun nüfusun 15–64 yaşları arasında olan bireyleri "iktisaden faaliyete katılma dönemi"nde kabul edilmektedir. Bu yüzden 15–64 yaş diliminde bulunan nüfusa aynı zamanda "çalışma çağındaki nüfus" da denilmektedir. Çalışma çağındaki nüfus içerisinde yer alan, nüfus sayımının yapıldığı son hafta içerisinde işi olan ve gelir sağlayan nüfusa ise "çalışan (aktif, iktisaden faal olan) nüfus" denir. Bu nüfus, ülkemizde genel olarak 12–64 yaşları arasında iktisaden faal olan nüfusu kapsamaktadır. Ayrıca, çalışma çağındaki nüfus içerisinde yer alan, ancak nüfus sayımının yapıldığı son hafta içerisinde işi olmayan ve/veya geliri olmayan nüfusa ise "işsiz (pasif, iktisaden faal olmayan) nüfus" denilmektedir.

Araştırma sahasında detaylı bilgiler elde ettiğimiz 1990 ve 2000 genel nüfus sayım sonuçları ile 2005 yılı Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü'nün nüfus verileri dikkate alınarak yapılan değerlendirmeler sonucunda aşağıdaki "yaş kompozisyonu" ortaya çıkmaktadır.

Araştırma Sahasındaki Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Kompozisyonu:

Araştırma sahasına mahsus elde edilen 1990, 2000 ve 2005 yıllarına ait verilere göre Kadirli ilçe nüfusu "genç" bir özellik göstermektedir. 2005 yılı değerlerine göre ilçe nüfusunun % 28'ini (1990'da yaklaşık % 37'si, 2000'de % 32'si) 0–14 yaşları arasındaki "genç nüfus" meydana getirmektedir (Tablo: 2.23, Şekil: 2.11). Karşılaştırma yapabileceğimiz 1990 ve 2000 yıllarına ait değerlere göre Kadirli ilçesi, Türkiye genelinden çok daha genç bir nüfus yapısına sahiptir. Çünkü o yıllarda bu yaş grubu ülke nüfusunun 1990'da % 35'i, 2000'de % 30'u oranındadır (Tablo: 2.23–24). Ancak belirtmek gerekir ki, son onbeş yıllık dönemde genç nüfusun ilçe, kırsal ve şehirsel nüfus içerisindeki miktarı ve oranı sürekli azalmaktadır. Bununla beraber, kırsal kesimle kıyaslandığında genç nüfusun daha ziyade şehirde yaşadığı görülür. 1990 yılı itibariyle genç nüfusun % 50'si şehirde yaşarken, bu oran 2000'de % 66'ya, 2005'te ise % 69'a yükselmiştir (Tablo: 2.23, Şekil: 2.11).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.23. Araştırma Sahasındaki Kırsal, Şehirsel ve Toplam Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Bileşimi (1990, 2000, 2005).

Kırsal Nüfus	1990						2000						2005					
	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%
0-14	10717	18,16	10419	17,64	21136	35,8	5810	15,63	5349	14,38	11159	30,01	4951	13,7	4570	12,65	9521	26,35
15-64	16584	28,09	18440	31,25	35024	59,34	11060	29,74	12018	32,31	23078	62,05	11606	32,12	11442	31,66	23048	63,78
65+	1264	2,14	1606	2,72	2870	4,86	1374	3,69	1579	4,25	2953	7,94	1591	4,4	1980	5,47	3571	9,87
Toplam	28565	48,39	30465	51,61	59030	100	18244	49,06	18946	50,94	37190	100	18148	50,22	17992	49,78	36140	100
Bağ. Nüfus	11981	20,3	12025	20,36	24006	40,66	7184	19,32	6928	18,63	14112	37,95	6542	18,1	6550	18,12	13092	36,22
Bağ. Oranı	72,24		65,21		68,54		64,95		57,65		61,15		56,37		57,25		56,80	
Şehirsel Nüfus	**1990**						**2000**						**2005**					
	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%
0-14	11008	19,99	10546	19,16	21554	39,15	10940	16,76	10576	16,22	21516	32,98	10896	14,07	10332	13,34	21228	27,41
15-64	15856	28,8	16233	29,48	32089	58,28	19616	30,07	21502	32,97	41118	63,04	26446	34,14	26184	33,8	52630	67,94
65+	617	1,12	801	1,45	1418	2,57	1205	1,85	1387	2,13	2592	3,98	1674	2,16	1925	2,49	3599	4,65
Toplam	27481	49,91	27580	50,09	55061	100	31761	48,68	33465	51,32	65226	100	39016	50,37	38441	49,63	77457	100
Bağ. Nüfus	11625	21,11	11347	20,61	22972	41,72	12145	18,61	11963	18,35	24108	36,96	12570	16,23	12257	15,83	24827	32,06
Bağ. Oranı	73,32		69,90		71,59		61,91		55,64		58,63		47,53		46,81		47,17	
Toplam Nüfus	**1990**						**2000**						**2005**					
	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%
0-14	21725	19,04	20965	18,38	42690	37,42	16750	16,36	15925	15,55	32675	31,91	15847	13,95	14902	13,12	30749	27,07
15-64	32440	28,44	34673	30,38	67113	58,82	30676	29,95	33520	32,72	64196	62,67	38052	33,49	37626	33,12	75678	66,61
65+	1881	1,64	2407	2,12	4288	3,76	2579	2,52	2966	2,9	5545	5,42	3265	2,88	3905	3,44	7170	6,32
Toplam	56046	49,12	58045	50,88	114091	100	50005	48,83	52411	51,17	102416	100	57164	50,32	56433	49,68	113597	100
Bağ. Nüfus	23606	20,68	23372	20,5	46978	41,18	19329	18,88	18891	18,45	38220	37,33	19112	16,83	18807	16,56	37919	33,39
Bağ. Oranı	72,77		67,41		70,00		63,01		56,36		59,54		50,23		49,98		50,11	

Kaynak: DİE, 1990 ve 2000 Genel. Nüfus Sayımı, Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü-2005

Tablo: 2.24. Türkiye Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Bileşimi (1990 ve 2000).

Türkiye	1990						2000					
	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%
0-14	10163929	18,00	9597015	17,00	19760944	35	10456904	15,42	9770169	14,41	20227073	29,83
15-64	17350973	30,72	16941883	30,00	34292856	60,72	22139629	32,66	21576954	31,82	43716583	64,48
65+	1092145	1,93	1327090	2,35	2419235	4,28	1750202	2,58	2110069	3,11	3860271	5,69
Toplam	28607047	50,65	27865988	49,35	56473035	100	34346735	50,66	33457192	49,34	67803927	100
Bağ. Nüfus	11256074	19,93	10924105	19,35	22180179	39,28	12207106	18	11880238	17,52	24087344	35,52
Bağ. Oranı	64,87		64,48		64,68		55,14		55,06		55,10	

Kaynak: DİE, 1990 ve 2000 Genel. Nüfus Sayımı

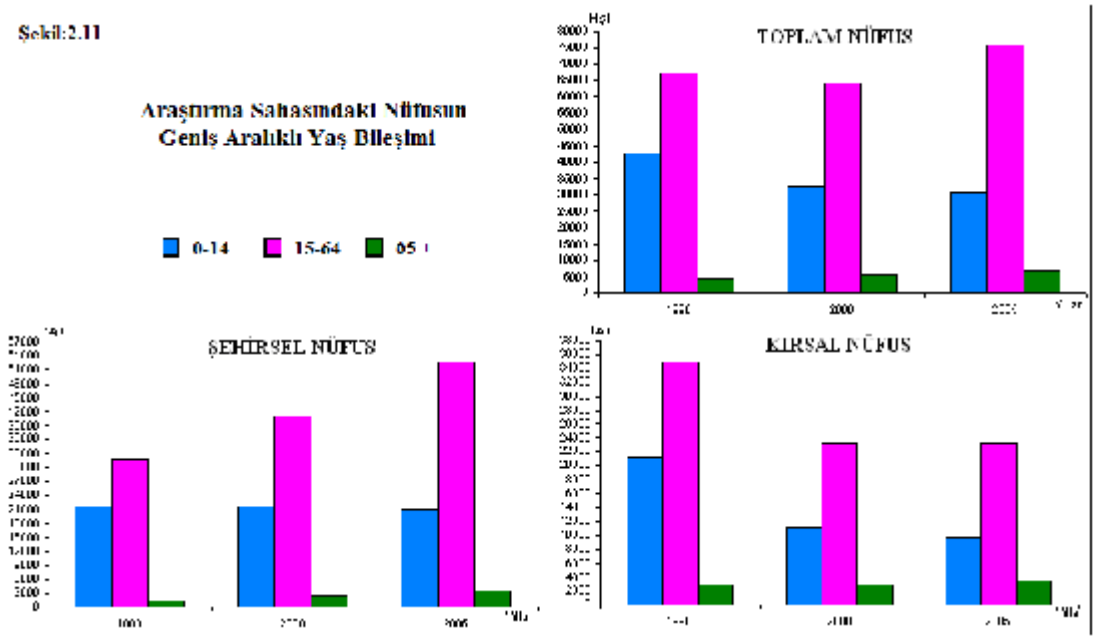
Gençlerin aksine nüfus içindeki oranı giderek artan 65 yaş ve üzerindeki "Yaşlı nüfus" ise 2005 yılı itibariyle ilçe nüfusunun % 6'sını (1990'da yaklaşık % 4, 2000'de % 5) meydana getirmektedir (Tablo: 2.23, Şekil: 2.11). 1990 ve 2000 yıllarında Kadirli ilçesi yaşlı nüfusu, Türkiye geneliyle yaklaşık olarak aynı orandadır (Tablo: 2.23-24). Geçmişte kırsal kesimde yüksek olan yaşlı nüfus oranı, son yıllarda şehir nüfusunda daha fazla artış göstermektedir. 1990 yılı itibariyle yaşlı nüfusun % 33'ü şehirde yaşarken, bu oran 2000'de % 47'ye, 2005'te ise % 50'ye yükselmiştir (Tablo: 2.23, Şekil: 2.11).

Ekonomik olarak bağımlı olan bu iki yaş dilimi birlikte ele alındığında 2005 yılı itibariyle nüfus içerisinde % 33 (1990 yılında yaklaşık % 41, 2000'de % 37) gibi yüksek sayılabilecek bir orana ulaşmaktadır. Ülke genelinde bu değerler (1990'da % 39, 2000'de % 35) yaklaşık % 2 daha düşüktür (Tablo: 2.23–24, Şekil: 2.11).

Görüldüğü gibi, ilçe nüfusunun ve aynı şekilde şehir nüfusunun 1/3'ini "bağımlı nüfus" meydana getirmektedir. Kırsal çevre ve şehirdeki bağımlı nüfus değerleri, 1990 ve 2000 sayım dönemlerinde oransal olarak birbirine paralel bir seyir izlerken, 2005 yılı şehir nüfusunda bağımlı nüfus önemli ölçüde azalma göstermiştir. Şehirde yaşayan bağımlı nüfus oranı 1990 yılında % 49 iken, 2000'de % 63'e yükselmiştir. Bu oran, 2005 yılında ancak % 2'lik artışla % 65 olmuştur. Dolayısıyla 2000–2005 yılları arasındaki bu son dönemde şehirdeki bağımlı

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

nüfusu meydana getiren genç nüfusta azalma görülürken, yaşlı nüfusta ise ciddi bir artış gözlenmemiştir (Tablo: 2.23 Şekil: 2.11).

Kadirli ilçe nüfusunun yaklaşık değerlerle; 1990'da % 59'u, 2000'de % 63'ü, 2005'te ise % 67'sini **"yetişkin** ya da **çalışma çağındaki nüfus"** meydana getirir (Tablo: 2.23, Şekil: 2.11). Ülke genelindeki yetişkin nüfus oranı ise, Kadirli'ye kıyasla daha yüksektir. Ülke genelinde bu değerler (1990'da % 61, 2000'de % 65) yaklaşık % 2 oranında daha yüksektir (Tablo: 2.24). İlçe nüfusunda giderek artan bu oranlar, şehirsel nüfus yapısıyla paralellik gösterirken, kırsal kesimde nispeten biraz daha düşük seyretmektedir (Tablo: 2.23, Şekil: 2.11). Görüleceği üzere, Kadirli ilçesinde çalışabilir nüfus oranı yeterince yüksektir ve her geçen sayım döneminde biraz daha artmaktadır. 1990 yılı itibariyle çalışabilir nüfusun % 48'i şehirde toplanmışken, bu oran 2000'de % 64'e, 2005'te ise % 70'e yükselmiştir (Tablo: 2.23, Şekil: 2.11).

Bağımlı nüfus, çalışma çağındaki nüfusa oranlandığında ekonomik açıdan faydalanabileceğimiz nüfusun "yaş bağımlılık oranı"na ulaşılır. Türkiye genelinde yaş bağımlılık oranı 1990'da % 65, 2000'de % 55'dir. Buna göre Kadirli ilçesindeki yaş bağımlılık oranı ülke geneline oranla % 5 daha yüksektir (Tablo: 2.23–24, Şekil: 2.11). 1990 yılında yaklaşık % 70 olan ilçe nüfusu "yaş bağımlılık oranı", 2000'de % 60'a, 2005'te ise % 50'ye kadar gerilemiştir (Tablo: 2.23, Şekil: 2.11). Ancak modern sanayi toplumlarında görülebilecek bu durum, elverişli iklim koşulları ve verimli araziler üzerine kurulmuş tarımsal bir ekonomi için çok şaşırtıcı bir gelişme sayılmamalıdır. Nitekim yılda iki kez ürün alınan bu araziler üzerinde ve ılıman bir iklimde yaşayan bu insanlar, daha 5–6 yaşlarından itibaren tarım

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sektöründeki yerlerini almakta ve 70–80 yaşlarına kadar yine bu sektör içerisinde faal olarak hayatlarını devam ettirmektedirler.

Bağımlılık oranları 1990 yılında şehirsel nüfusta, 2000 ve 2005 yıllarında ise kırsal nüfusta daha yüksek değerler göstermiştir. Bunun temel sebebi, 1990 yılı kırsal kesimdeki çalışma çağı nüfusunun diğer yıllardan fazla olması ve kırdan şehre olan göçlerle şehirdeki çalışma çağı nüfusunun kır kesimine oranla 2000 yılında yaklaşık 2 kat, 2005 yılında da 2 katından fazla olmasıdır. Nitekim 1990 yılında yaklaşık % 72 olan şehirdeki bağımlılık oranı, 2000 yılında % 59'a, ve 2005 yılında % 47'ye gerilemiştir. Kırsal kesimde ise yaklaşık % 69 olan bu oran, önce % 61'e, sonra % 57'ye gerilemiştir (Tablo: 2.23, Şekil: 2.11).

Geniş aralıklı yaş gruplarını cinsiyete göre değerlendirmek gerekirse:

Araştırma sahası kır, şehir ve ilçe toplam nüfuslarında cins yüzdeleri 1990 ve 2000 sayım dönemlerinde kadınlar lehine fazlayken, 2005 yılında nispeten eşitlik söz konusudur. Yaş kompozisyonuna göre, ele alınan tüm yıllarda kır, şehir ve ilçe toplamı genç nüfus (0–14 yaş) içerisinde erkeklerin fazla olduğu görülür. Kır, şehir ve ilçe toplamı yetişkin nüfus (15-64 yaş) içerisinde ise 1990 ve 2000 yıllarında kadınlar fazlayken, 2005 yılında nispeten denge vardır. Araştırma sahasındaki yaşlı nüfusta (65+ yaş) ise ele alınan tüm yıllarda kadın nüfus fazlalığı dikkat çekmektedir (Tablo: 2.23, Şekil: 2.11). Görüldüğü gibi, çocukluk devresinin haricinde araştırma sahasında erkek nüfus eksiği bulunmaktadır. Kadınların biyolojik olarak daha uzun yaşadığı gerçeği bir yana, esas mesele Kadirli ilçesinden dışarıya göçlerin daha çok erkek nüfus olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu tablo, araştırma sahasındaki erkek çocukların kız çocuklara oranla 1990 yılında % 0,66, 2000'de % 0,81 ve 2005'te % 0,83 oranında daha fazla olduğunu; aynı şekilde yaşlı kadınların yaşlı erkeklere oranla 1990 yılında % 0,48, 2000'de % 0,38 ve 2005'te % 0,56 oranında daha fazla olduğunu veya yaşadığını ortaya koymaktadır (Tablo: 2.23, Şekil: 2.11). Yetişkin nüfusta ise belirgin kadın nüfus hâkimiyetinin olması, ekonomik nedenli erkek nüfus göçlerini akla getirmektedir. 1990 sonrası bu göçler başta Kadirli olmak üzere ülkenin diğer şehir merkezlerine yöneliktir.

Araştırma Sahasındaki Nüfusun Dar Aralıklı Yaş Kompozisyonu:

Araştırma sahasında dar aralıklı yaş gruplarına göre ortaya çıkan yaş kompozisyonu içerisinde en yüksek oranlara sahip nüfus grupları sıfır ile 19 yaşları arasındakilerdir. Göz önüne serilen bu manzara, 2005 yılında 20 ile 29 yaşları arasındaki iki yaş grubu oranının artmasıyla biraz daha genişlemiştir. Söz konusu değerler, araştırma sahasının genç ve dinamik bir nüfus varlığına sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Üretime olan katkıları gelecek yıllarda artması beklenen bu genç kesim, ilçenin ekonomik kaynaklarını harekete geçirecek gerekli itici gücü sağlayacaktır. 1990 yılında nüfusun yarısını oluşturan 0–19 yaş grubundaki genç nüfus, 20–29 yaşları arasındakilerin oranının artmasıyla 2005 yılında yaklaşık % 56 olan oranıyla genç

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

olmasının yanında dinamik bir özellik kazanmıştır. Ancak burada üzerinde durulması gereken, 30 yaş altı nüfusun her geçen yıl toplam nüfus içerisindeki oranının giderek azalması gerçeğidir. Otuz yaş altı nüfus içerisinde en yüksek orana sahip olan yaş grupları 5–9, 10–14 ve 15–19 yaşları arasındakilerdir. 1990 yılında % 67 olan bu yaş grubu, 2000 yılında % 60'a, 2005 yılında ise % 56'ya gerilemiştir. Bu durum, ilçede yaş bağımlılık oranının düşmesiyle ekonomik gelişmişlik ve refah seviyesinin yükselmesi bakımından olumlu bir gelişme kabul edilebilir; ancak ilçe nüfusunun büyümesini sağlayabilecek insan kaynaklarının giderek zayıflaması anlamına da gelmektedir (Tablo: 2.25, Şekil: 2.12).

Araştırma sahasındaki en düşük oranlara sahip yaş grupları; 1990 yılı nüfusu içerisinde 70 yaş ve üstü, 2000 ve 2005 yılı nüfusu içerisinde ise 80 yaş ve üstüdür. Bu yaşlardakilerin, dar aralıklı yaş grupları arasındaki oranları yüzde birin bile altındadır. Ancak burada vurgulanması gereken, 70 yaş ve üstü nüfusun her geçen yıl toplam nüfus içerisindeki oranının giderek artması, 80 yaş ve üstü nüfusun ise fazla bir değişim göstermemesi gerçeğidir. 70 yaş üstü nüfus içerisinde en yüksek orana sahip olan yaş grupları 70–74 ve 75–79 yaşları arasındakilerdir. 1990 yılında % 2 olan bu yaş grubu, 2000 yılında % 3'e, 2005 yılında ise % 4'e yükselmiştir. Bu durum, ekonomik gelişmişlik, refah seviyesinin yükselmesi, sağlık koşullarının iyileşmesi ve ortalama yaşam süresinin uzaması bakımından gelişme kabul edilebilir (Tablo: 2.25, Şekil: 2.12).

Bu görüntüsüyle Kadirli ilçesi, tarımsal ekonomiye sahip gelişmemiş veya gelişmekte olan pek çok yerleşmede olduğu gibi geniş tabanlı bir nüfus piramidi özelliği göstermediği gibi, ilçede yüksek doğum ve ölüm oranları da görülmez. 0–5 ve 65 yaş üstü nüfus gruplarındaki ölümler azalmış, ortalama ömür uzamıştır (Tablo: 2.25, Şekil: 2.12).

Bununla beraber, Kadirli ilçesinin 2005 yılı itibariyle sergilemiş olduğu nüfus piramidi; adeta Japonya gibi İkinci Dünya Savaşı'nda büyük bir nüfus problemi yaşadıktan sonra hızla gelişen ülkelere özgü düşük doğum ve ölüm oranlarını gösteren, çocuk ölümlerinin azaldığı ve ortalama ömrün uzadığı dar tabanlı "*asimetrik*" nüfus piramidi ile sanayi devrimi sonrası yıllarda ve günümüzdeki pek çok Avrupa ülkesi gibi ölüm oranı düşük, doğum oranında da hızlı bir düşme gösteren, çocuk ölümlerinin azalıp ortalama ömrün uzadığı gelişmiş ülkelerde görülen dar tabanlı "*arı kovanı*" profilli nüfus piramidi arasında karma bir özellik göstermektedir.

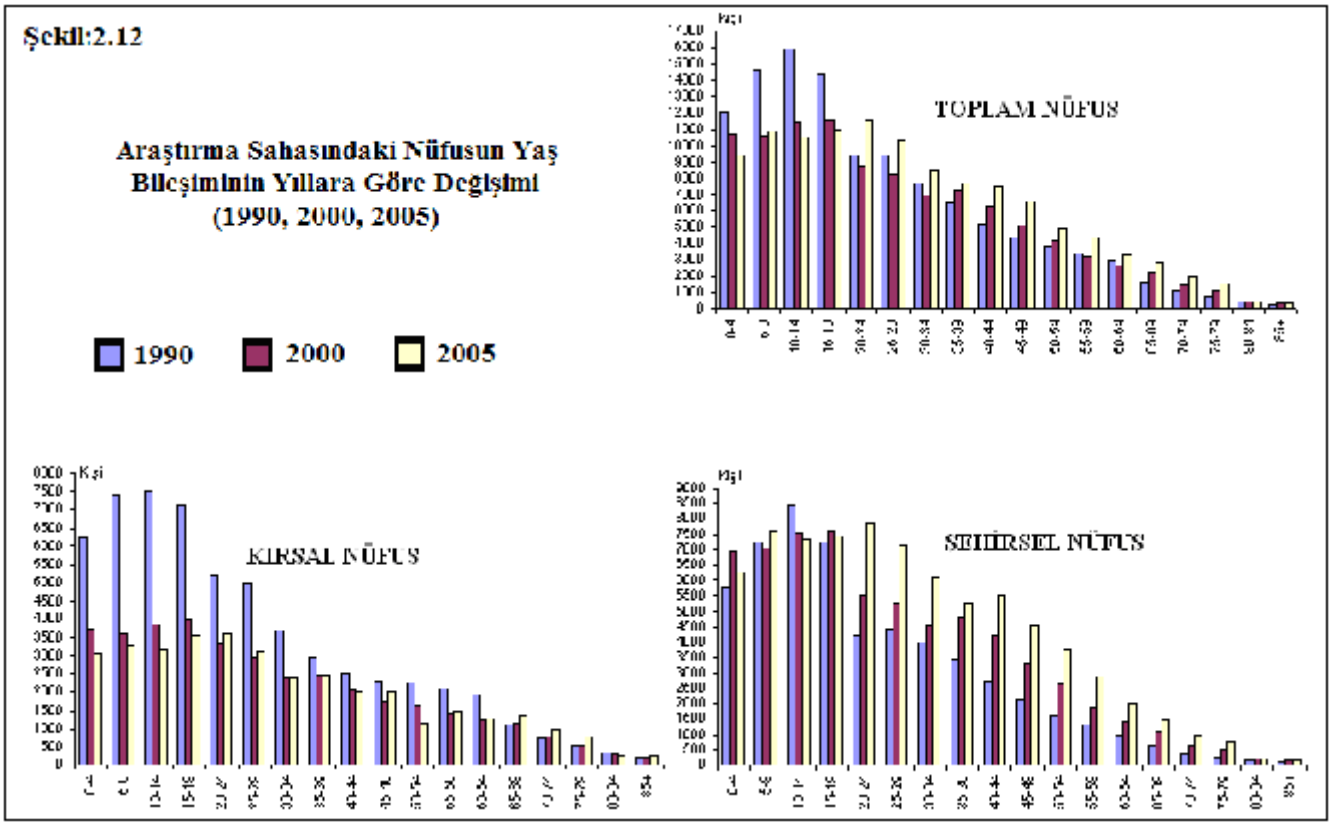
created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.25. Araştırma Sahasındaki Kırsal, Şehirsel ve Toplam Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Bileşimi (1990, 2000, 2005).

Kırsal	1990						2000						2005					
Yaş	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%
0-4	3210	5,44	3048	5,16	6258	10,60	1929	5,19	1790	4,81	3719	10,00	1661	4,60	1421	3,93	3082	8,53
5-9	3764	6,38	3638	6,16	7402	12,54	1813	4,88	1764	4,74	3577	9,62	1655	4,58	1632	4,52	3287	9,10
10-14	3743	6,34	3733	6,32	7476	12,66	2068	5,56	1795	4,83	3863	10,39	1635	4,52	1517	4,20	3152	8,72
15-19	3396	5,75	3758	6,37	7154	12,12	1872	5,03	2087	5,61	3959	10,64	1878	5,20	1684	4,66	3562	9,86
20-24	2095	3,55	3119	5,28	5214	8,83	1598	4,30	1710	4,60	3308	8,90	1965	5,44	1671	4,62	3636	10,06
25-29	2407	4,08	2571	4,36	4978	8,44	1361	3,66	1599	4,30	2960	7,96	1658	4,59	1436	3,97	3094	8,56
30-34	1902	3,22	1780	3,02	3682	6,24	1161	3,12	1226	3,30	2387	6,42	1135	3,14	1243	3,44	2378	6,58
35-39	1522	2,58	1459	2,47	2981	5,05	1210	3,26	1228	3,30	2438	6,56	1121	3,10	1316	3,64	2437	6,74
40-44	1175	1,99	1313	2,22	2488	4,21	1071	2,88	972	2,61	2043	5,49	1009	2,79	993	2,75	2002	5,54
45-49	1076	1,82	1190	2,02	2266	3,84	868	2,33	863	2,32	1731	4,65	1047	2,90	954	2,64	2001	5,54
50-54	1019	1,73	1227	2,08	2246	3,81	732	1,97	880	2,36	1612	4,33	510	1,41	639	1,77	1149	3,18
55-59	1109	1,88	986	1,67	2095	3,55	636	1,71	750	2,02	1386	3,73	704	1,95	795	2,20	1499	4,15
60-64	883	1,49	1037	1,76	1920	3,25	551	1,48	703	1,89	1254	3,37	579	1,60	711	1,97	1290	3,57
65-69	504	0,85	607	1,03	1111	1,88	536	1,44	586	1,58	1122	3,02	602	1,67	729	2,01	1331	3,68
70-74	307	0,52	432	0,73	739	1,25	364	0,98	433	1,16	797	2,14	464	1,28	546	1,51	1010	2,79
75-79	253	0,43	249	0,42	502	0,85	275	0,74	286	0,77	561	1,51	324	0,90	429	1,18	753	2,08
80-84	124	0,21	199	0,34	323	0,55	117	0,31	149	0,40	266	0,71	114	0,31	137	0,38	251	0,69
85+	76	0,13	119	0,20	195	0,33	82	0,22	125	0,34	207	0,56	87	0,24	139	0,39	226	0,63
G.Top	28565	48,39	30465	51,61	59030	100	18244	49,06	18946	50,94	37190	100	18148	50,22	17992	49,78	36140	100
Şehirsel	1990						2000						2005					
Yaş	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%
0-4	2977	5,41	2846	5,17	5823	10,58	3609	5,53	3339	5,12	6948	10,65	3212	4,15	3064	3,95	6276	8,10
5-9	3670	6,66	3577	6,50	7247	13,16	3512	5,38	3509	5,38	7021	10,76	3949	5,10	3622	4,68	7571	9,78
10-14	4361	7,92	4123	7,49	8484	15,41	3819	5,85	3728	5,72	7547	11,57	3735	4,82	3646	4,71	7381	9,53
15-19	3826	6,95	3408	6,19	7234	13,14	3739	5,73	3871	5,94	7610	11,67	3700	4,78	3733	4,82	7433	9,60
20-24	1784	3,24	2427	4,41	4211	7,65	2469	3,79	3015	4,62	5484	8,41	3880	5,01	4016	5,18	7896	10,19
25-29	2182	3,96	2252	4,09	4434	8,05	2369	3,63	2867	4,40	5236	8,03	3653	4,72	3525	4,55	7178	9,27
30-34	1995	3,62	2002	3,64	3997	7,26	2154	3,30	2400	3,68	4554	6,98	3055	3,94	3097	4,00	6152	7,94
35-39	1682	3,06	1781	3,23	3463	6,29	2328	3,57	2481	3,80	4809	7,37	2664	3,44	2604	3,36	5268	6,80
40-44	1360	2,47	1383	2,51	2743	4,98	2121	3,25	2109	3,23	4230	6,48	2817	3,64	2690	3,47	5507	7,11
45-49	1041	1,89	1068	1,94	2109	3,83	1619	2,48	1700	2,61	3319	5,09	2336	3,01	2221	2,87	4557	5,88
50-54	768	1,40	833	1,51	1601	2,91	1280	1,96	1349	2,07	2629	4,03	1928	2,49	1844	2,38	3772	4,87
55-59	726	1,32	580	1,05	1306	2,37	909	1,40	941	1,44	1850	2,84	1442	1,86	1416	1,83	2858	3,69
60-64	492	0,89	499	0,91	991	1,80	628	0,96	769	1,18	1397	2,14	971	1,25	1038	1,34	2009	2,59
65-69	273	0,50	322	0,58	595	1,08	506	0,78	570	0,87	1076	1,65	664	0,86	818	1,05	1482	1,91
70-74	124	0,22	187	0,34	311	0,56	295	0,45	340	0,52	635	0,97	490	0,63	499	0,65	989	1,28
75-79	117	0,21	120	0,22	237	0,43	247	0,38	258	0,40	505	0,78	361	0,47	414	0,53	775	1,00
80-84	60	0,11	88	0,16	148	0,27	91	0,14	116	0,18	207	0,32	86	0,11	113	0,15	199	0,26
85+	43	0,08	84	0,15	127	0,23	66	0,10	103	0,16	169	0,26	73	0,09	81	0,11	154	0,20
G.Top	27481	49,91	27580	50,09	55061	100	31761	48,69	33465	51,31	65226	100	39016	50,37	38441	49,63	77457	100
Toplam	1990						2000						2005					
Yaş	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%
0-4	6187	5,42	5894	5,17	12081	10,59	5538	5,41	5129	5,01	10667	10,42	4873	4,29	4485	3,95	9358	8,24
5-9	7434	6,52	7215	6,32	14649	12,84	5325	5,20	5273	5,15	10598	10,35	5604	4,93	5254	4,63	10858	9,56
10-14	8104	7,10	7856	6,89	15960	13,99	5887	5,75	5523	5,39	11410	11,14	5370	4,73	5163	4,54	10533	9,27
15-19	7222	6,33	7166	6,28	14388	12,61	5611	5,48	5958	5,82	11569	11,30	5578	4,91	5417	4,77	10995	9,68
20-24	3879	3,40	5546	4,86	9425	8,26	4067	3,97	4725	4,61	8792	8,58	5845	5,14	5687	5,01	11532	10,15
25-29	4589	4,02	4823	4,23	9412	8,25	3730	3,64	4466	4,36	8196	8,00	5311	4,67	4961	4,37	10272	9,04
30-34	3897	3,42	3782	3,31	7679	6,73	3315	3,24	3626	3,54	6941	6,78	4190	3,69	4340	3,82	8530	7,51
35-39	3204	2,81	3240	2,84	6444	5,65	3538	3,45	3709	3,62	7247	7,07	3785	3,33	3920	3,45	7705	6,78
40-44	2535	2,22	2696	2,37	5231	4,59	3192	3,12	3081	3,00	6273	6,12	3826	3,37	3683	3,24	7509	6,61
45-49	2117	1,86	2258	1,97	4375	3,83	2487	2,43	2563	2,50	5050	4,93	3383	2,98	3175	2,79	6558	5,77
50-54	1787	1,57	2060	1,80	3847	3,37	2012	1,96	2229	2,18	4241	4,14	2438	2,15	2483	2,18	4921	4,33
55-59	1835	1,61	1566	1,37	3401	2,98	1545	1,51	1691	1,65	3236	3,16	2146	1,89	2211	1,95	4357	3,84
60-64	1375	1,20	1536	1,35	2911	2,55	1179	1,15	1472	1,44	2651	2,59	1550	1,36	1749	1,54	3299	2,90
65-69	777	0,68	929	0,82	1706	1,50	1042	1,02	1156	1,13	2198	2,15	1266	1,12	1547	1,36	2813	2,48
70-74	431	0,38	619	0,54	1050	0,92	659	0,64	773	0,76	1432	1,40	954	0,84	1045	0,92	1999	1,76
75-79	370	0,32	369	0,33	739	0,65	522	0,51	544	0,53	1066	1,04	685	0,60	843	0,75	1528	1,35
80-84	184	0,16	287	0,25	471	0,41	208	0,20	265	0,26	473	0,46	200	0,18	250	0,22	450	0,40
85+	119	0,10	203	0,18	322	0,28	148	0,15	228	0,22	376	0,37	160	0,14	220	0,19	380	0,33
G.Top	56046	49,12	58045	50,88	114091	100	50005	48,83	52411	51,17	102416	100	57164	50,33	56433	49,67	113597	100

Kaynak: DİE, 1990 ve 2000 Genel Nüfus Sayımı, Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü-2005.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasında 0–4, 5–9, 10–14 ve 15–19 yaş gruplarındaki nüfuslarda değerlendirmeye tabi tuttuğumuz 1990–2000–2005 yılları arasındaki seyirde belirgin azalmalar vardır. Özellikle 10–14 yaş grubunda görülen azalma; ilçe nüfusu, kırsal nüfus ve şehirsel nüfusta açık bir şekilde görülür. Kırsal kesimde belirgin bir şekilde görülen genç nüfustaki azalmalar, şehirsel nüfusta kısmi artışlar şeklinde ortaya çıkmıştır (Tablo: 2.25, Şekil: 2.12). Kırsal kesimin genç nüfusunda dikkat çeken bu azalmalar ve şehirsel nüfusta görülen kısmi artışlar, özellikle 1990 sonrasında doğumların belirgin bir biçimde azalması, doğum kontrollerinin bilinçli bir şekilde yapılması ve bazı eğitim öğretim kademelerindeki öğrenci göçlerinin ilçe dışına yönelmiş olmasıyla açıklanabilir. Özellikle ilköğretimin 3. sınıfından sonra (10 yaşından itibaren) 8. sınıfına kadar olan (14 yaşına kadar) kademelerdeki öğrencilerin sayılarında ilçe genelinde görülen azalma, Ceyhan ve Düziçi'ndeki "İlköğretim Yatılı Bölge Okulları"nda okumak için giden öğrencilerden kaynaklanmaktadır.

Araştırma sahasında 20 yaşın üstündeki bütün yaş gruplarındaki nüfuslarda artışlar vardır. En belirgin artışlar 20–24, 25–29 ve 30–34 yaş gruplarında ortaya çıkmıştır (Tablo: 2.25, Şekil: 2.12). 20 yaş ve üstü nüfus gruplarında görülen bu artışlar, kırsaldan ziyade şehirsel nüfusta görülen artışlardan kaynaklanmaktadır.

Kırsal kesimde sıfır ile 64 yaşları arasındaki dar aralıklı tüm yaş gruplarında azalmalar vardır. Bu durum, ilçe kırsalında nüfusun giderek azaldığını, genç ve çalışma çağındaki nüfusun büyük oranda köylerini terk ettiğini göstermektedir. Şehirsel nüfusta ise yukarıda izah edildiği

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gibi 10–14 yaş grubunda dikkat çeken azalma dışında, hiçbir yaş grubunda azalma gözlenmemiştir (Tablo: 2.25, Şekil: 2.12). Kırsal ve şehirsel nüfus yapılarında dikkat çeken bu karşılıklı ilişki, ilçe nüfusunda bütünleşmiş olarak ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, kırsal kesim nüfusunda fark edilen bir problemin çözüm metotlarını şehir nüfus yapısı içerisinde aramak ve çoğu zaman bulmak mümkündür.

Dar aralıklı yaş gruplarını cinsiyete göre değerlendirmek gerekirse:

Daha önce ifade edildiği gibi ilçe toplam nüfusunda kadınların fazlalığı söz konusudur. 1990–2000 yılları arasında kadın nüfus, özellikle 15 yaş ve üstü hemen bütün yaş gruplarında erkek nüfusa oranla daha fazladır. 2005 yılında ise genç erkek nüfus sayısındaki artışlarla bu hâkimiyet 30 yaş ve sonrasında ortaya çıkmaktadır. Bu tablo kırsal nüfus için de geçerlidir (Tablo: 2.25, Şekil: 2.13-15).

2005 yılı şehir nüfusunun yaşlara göre cinsiyet yapısında ise önemli değişiklikler vardır. Örneğin, 2005 yılı şehir nüfusunun cinsiyet yapısına göre ancak 60 ve üstü yaşlardaki kadınların hâkimiyetinden söz edilebilir. Daha genç yaş gruplarında ise erkek nüfus kadınlara oranla daha fazladır (Tablo: 2.25, Şekil: 2.14). Bu durum daha önce ifade edildiği gibi, son yıllarda kırsaldan ilçe merkezine yönelik iş olanaklarına bağlı olarak artan erkek nüfus göçleriyle açıklanabilmektedir. Nitekim ilçe merkezinde küçük sanayi sitesi, tarımsal ürün işlemeye yönelik tesisler, diğer iş ve ticaret alanları gibi istihdam olanakları yaratan kurum ve kuruluşların sayısındaki artış; tarımda modern metotların kullanılmasından dolayı arta kalan zamanını değerlendirmek isteyen erkek nüfus ile boşa çıkan iş gücü olarak kalmış erkek nüfusu, ilçe merkezine çekmiştir.

Doğumdan orta öğretim eğitiminin sonuna ve askerlik çağına kadar olan dönemde erkek nüfus fazlalığı her sayım döneminde vardır. 0–15/19 yaşları arasındaki bu nüfus grubu, 20 yaşından önce sadece köylerindeki tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadırlar. Tahsilini ya da askerliğini tamamlayan nüfus ise, artık kendi yaşamını idame ettirmek durumundadır. Bunun için köyde bulunan mevcut şartlar (geleneksel tarım kültürü) sürdürülmekle birlikte, ilçe merkezinde sunulan imkânlar da değerlendirilmektedir. İkametgâhını ilçe merkezine taşıyan bu insanlar bir bakıma şehirde yaşayan çiftçilerdir. Evlenip yuva kurana kadar geçen sürede yaşamlarını bu şekilde devam ettiren bu insanlar, daha sonra ailesiyle birlikte şehirde yaşamaya devam etmektedirler.

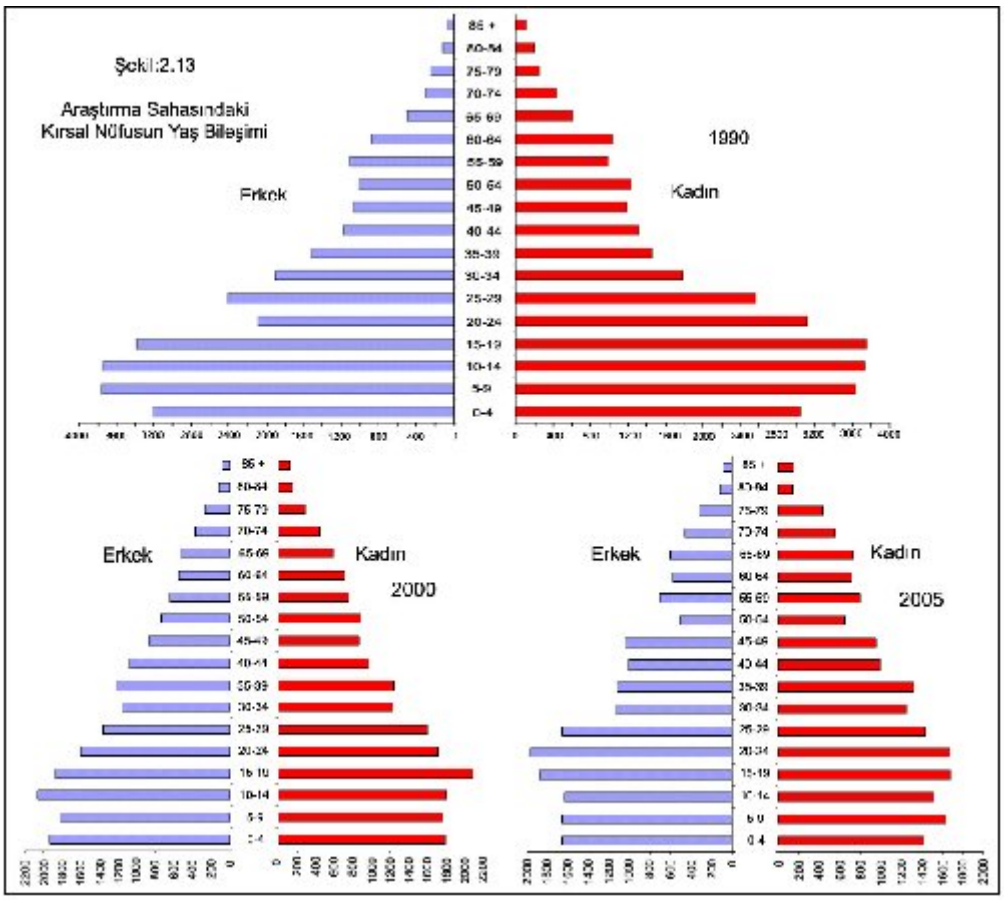
Kadirli ilçesi toplam nüfusunun dar aralıklı yaş gruplarına göre 1990–2005 yılları arasındaki seyri incelendiğinde, istisnasız, bütün yaş gruplarında artış olmadığı görülür.

Azalma, en fazla 65 yaş ve üstü yaşlı nüfusta (% -81) görülürken, en düşük 0–4 yaş grubundadır (% -9). Yaşlı nüfustaki azalma ölümlerle, 20–24 yaş grubundaki azalma askerlikle ve çocuk nüfustaki azalma ise doğumlarla açıklanabilir. Ancak 5–64 aralığındaki yaş

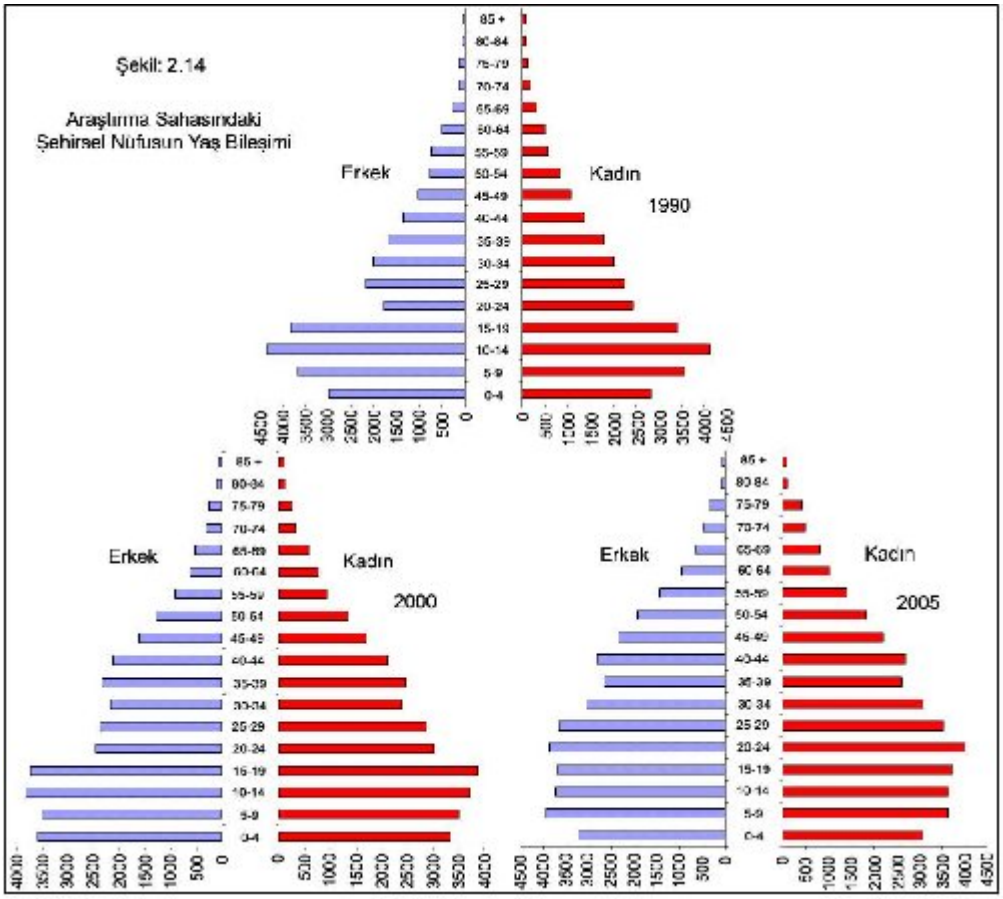
created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

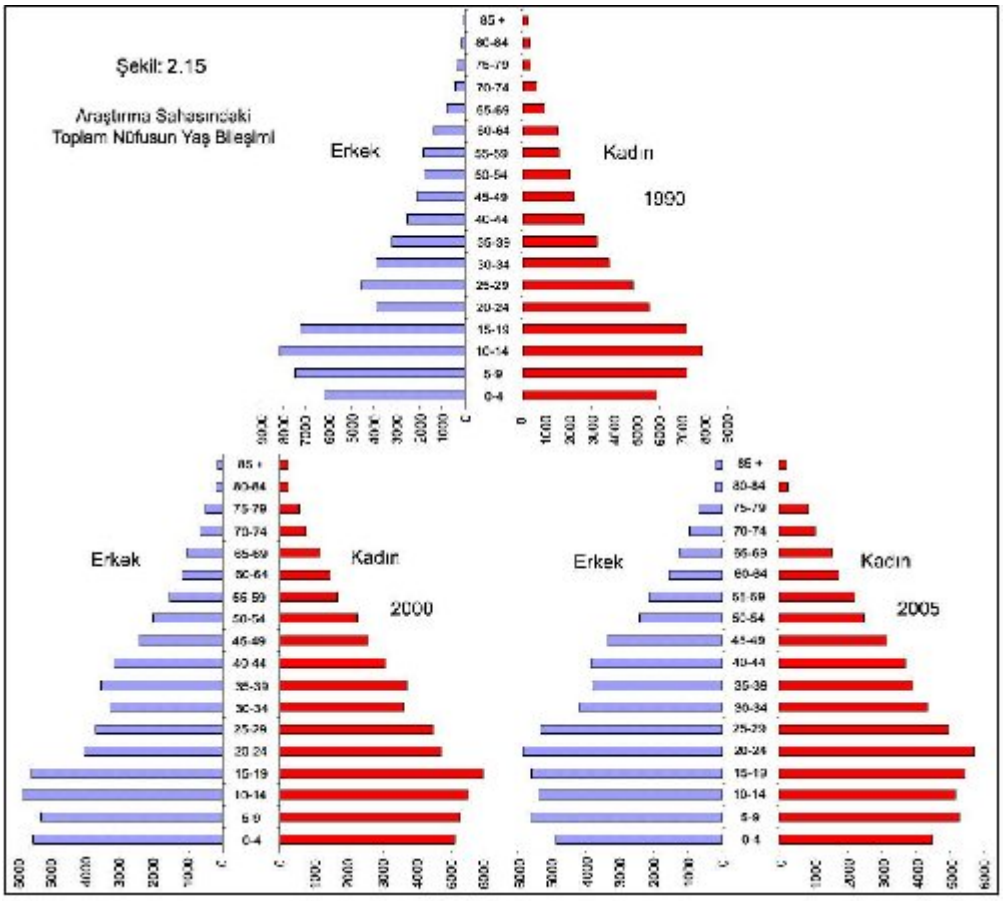
gruplarında azalma oranı % -15 ilâ % -48 arasında değişmektedir. Oysa ilçede genel ölüm oranı sadece % 0,23'tür (2005 yılı) ve bu durum ölümlerle açıklanamaz.

İlçede 1990–2005 yılları arasında yaşanmış ve nüfus kaybına neden olan herhangi bir bulaşıcı hastalık ya da askeri olay yaşanmamıştır. Örneğin, 1990 yılında 5–9 yaş grubunda olan 14.649 kişi, 15 yıl sonra 20–24 yaşları arasındakilerdir ve sayıları % -21 oranında azalarak 11.532 kişiye düşmüştür. Bu yaş aralığı askerlik çağına tekabül ettiğinden fazla yorum gerektirmez. Ancak 1990 yılında 10–14 yaş grubunda olan 15.960 kişi, 2005 yılında 25–29 yaş grubundakilerdir ve sayıları % -36 oranında azalarak 10.272 kişiye düşmüştür. Bu azalma 15–19 grubunda ise % -41'dir. Bu durum, daha önce defalarca değinildiği gibi büyük ölçüde "ilçe dışına göç" ve ilçeye sürekli gelip giden "mevsimlik tarım işçileri" olgusuyla açıklanabilir. Nitekim 1980'li yıllara göre en fazla nüfus kaybı 1990 yılında 10–19, 2005 yılında 25–34 yaşları arasında olan dinamik nüfusta görülmektedir. Nüfus kaybı şehre oranla kırsalda ve kadın nüfusa oranla erkeklerde daha fazladır (Tablo: 2.25, Şekil: 2.13-14-15.).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

2.3.2. Eğitim Durumu:

Okuryazarlık oranı, okullaşma durumu, okul-öğretmen-öğrenci sayısı, nüfusun mezun olunan eğitim kademelerine göre dağılışı ve benzeri özellikleri kapsayan eğitim profili, bir yerdeki nüfusun eğitim durumunu ortaya konması açısından önemlidir. Bu bakımdan araştırma sahasındaki nüfusun eğitim durumuna ilişkin mevcut istatistik verilere dayanılarak ortaya çıkarılan tablo şu şekildedir:

1935 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre; Kadirli ilçesi kırsal kesiminde % 53'ünü (13.419 kişi) erkeklerin oluşturduğu 6 yaş ve üzerindeki nüfus miktarı 25.387 kişidir. Okuma yazma çağında olan bu nüfusun % 92'si (23.307 kişi) okuma yazma bilmemektedir. Okuma yazma bilmeyenlerin % 51'i (11.848 kişi) kadınlar, okuma yazma bilenlerin ise % 94'ü (1960 kişi) erkeklerdir (Genel Nüfus Sayımı, 1935, Seyhan Vilayeti, s.91-92). Görüldüğü gibi, 1935 yılı itibariyle ilçe kırsalında "erkek egemen" bir yapının etkileri bulunmaktadır. Kız çocuklarının okutulmadığı, okutanların hoş karşılanmadığı bu kırsal kültürün insanları yılda iki defa ürün aldıkları bu verimli topraklara o kadar bağlanmışlardır ki, eğitime ayıracak boş zamanları bile olmamıştır. Okuryazar durumda olan erkek nüfusun bir bölümü okuma yazmayı ancak askerlikleri döneminde öğrenebilmiştir. Nitekim sadece okuyabilme meziyetine sahip olan nüfusun (31 kişi) % 84'ünü (26 kişi) erkek nüfus meydana getirir. Geleneksel tarım metotlarının uygulanıyor olmasından dolayı insan gücüne olan ihtiyaç, eğitime harcanacak boş vaktin olmayışı, okul ve öğretmen eksiklikleri, barınma, ulaşım ve iletişimde yaşanan sıkıntılar, ekonomik zorluklar ve benzeri sorunlar nedeniyle eğitime cinsiyet gözetilmeksizin gereken itina gösterilememiştir.

Kadirli ilçe merkezinde ise % 52'sini (1338 kişi) erkeklerin oluşturduğu 6 yaş ve üzerindeki nüfus miktarı 2.554 kişidir. Okuma yazma çağında olan bu nüfusun % 77'si (1956 kişi) okuma yazma bilmemektedir. Okuma yazma bilmeyenlerin % 56'sı (1088 kişi) kadınlar, okuma yazma bilen 598 kişinin % 79'u (470 kişi) ise erkeklerdir (Genel Nüfus Sayımı, 1935, Seyhan Vilayeti, s.91-92). Görüldüğü gibi ilçe merkezinde de kırsaldan çok farklı bir yapı yoktur. Sadece oranlar doksanlı değerlerden yetmişli değerlere inmiştir; fakat kadınlar lehine belirgin bir iyileşme gözlenmemiştir. Mevcut oranlarda kırsala nazaran görülen bu yumuşama; hizmetler sektöründe çalışan, kültürel ve ekonomik seviyeleri yüksek ticaret erbabı ile devlet memurlarının sayıca artması ve eğitime bakış açılarından kaynaklanmaktadır.

1960 Genel Nüfus Sayımı değerlendirme sonuçlarına göre, 9.577 kişinin örgün eğitim gördüğü araştırma sahasının kırsal kesiminde öğrencilerin % 85'i ilkokul eğitimi alırken, % 1'i üniversite eğitimi görmektedir (Tablo: 2.26.). İlçe merkezine 1 km uzaklıkta bulunan Şahaplı köyü hariç, kırsal kesimdeki hemen her köyde ilkokul bulunmaktadır. % 69'unu erkek öğrencilerin oluşturduğu bu okullarda yaklaşık okul başına ortalama 123 öğrenci, 2 öğretmen ve

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

öğretmen başına ortalama 64 öğrenci düşmektedir (Tablo: 2.27.). 50 köydeki okullara araştırma sahasının başka köy ve mahallerinden de öğrenci gelirken, 16 köy okulu ancak bulunduğu köydeki ihtiyacı karşılayabilmektedir (Köy İşleri Bakanlığı, 1967).

Tablo: 2.26. Araştırma Sahasının Kırsal Kesiminde Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Sayıları (1960, 1980).

Eğitim Kurumu	1960		1980	
	Öğrenci Sayısı	%	Öğrenci Sayısı	%
İlkokul	8112	**85**	6910	**68**
Ortaokul	860	**9**	1710	**17**
Lise	485	**5**	914	**9**
Üniversite	120	**1**	645	**6**
Toplam	**9577**	**100**	**10179**	**100**

Kaynak: Köy Envanter Etütleri (1964, 1981).

Tablo: 2.27. Araştırma Sahasının Kırsal Kesimindeki İlkokullar, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1960, 1980).

Yıllar	İlkokul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı				
			E	%	K	%	T
1960	66	127	5602	**69**	2510	**31**	8112
1980	89	371	4011	**58**	2899	**42**	6910

Kaynaklar: Köy Envanter Etütleri (1964, 1981).

1965 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, 6 ve daha yukarı yaşlardaki okuryazar nüfus miktarı, günümüzde Kadirli'ye bağlı olan köylerde 13.992 kişi, ilçe merkezinde ise 7.625 kişidir. Dolayısıyla ilçe genelindeki okuryazar nüfusun % 65'ini kırsal kesimde yaşayanlar oluşturmaktadır (Genel Nüfus Sayımı, 1965).

1966-1967 eğitim ve öğretim yılı istatistiklerine göre Kadirli ilçesinde toplam 84 eğitim kurumu (ilkokul, ortaokul ve Akşam Kız Sanat Okulu) bulunmaktadır. Bu okullardan 6'sı ilçe merkezindedir. İlçe merkezinde 4 ilkokul, 1 ortaokul ve 1 Akşam Kız Sanat Okulu bulunmaktadır (Adana İl Yıllığı, 1966–1967, s. 116, 121–122). Sözü edilen okullar Cumhuriyet İlkokulu (1945), Kadirli Ortaokulu (1948), Rasim Ünal İlkokulu (1953), 7 Mart İlkokulu (1961) ve Cengiz Topel İlkokulu (1964)'dur. Bunun dışında ilçenin 21 köyünde okuma (eğitim) odası ve bir de Hardallık köyünde "8 Nolu Gezici Köy Kadın Kursu" açılmıştır (Adana İl Yıllığı, 1966–1967, s. 129).

İlçedeki toplam 11.979 ilkokul öğrencisinin % 62'si (7385 kişi) erkek öğrencilerden oluşur. Öğrencilerin % 77'si (9225 kişi) köy ilkokullarında eğitim görmekte ve bunların da % 63'ünü (5854 kişi) erkek öğrenciler meydana getirmektedir. İlçe merkezinde ise öğrencilerin % 56'sı (1531 kişi) erkektir. İlçe genelinde öğretmen başına (240 kişi) yaklaşık 50 öğrenci düşmektedir (Adana İl Yıllığı, 1966–1967, s. 116).

İlçedeki ortaokullarda toplam 2.125 öğrenci eğitim görmektedir. Öğrencilerin % 74 (1576 kişi) gibi yüksek bir oranını erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Bu okullarda toplam 43 öğretmen bulunmakta ve öğretmen başına yaklaşık 49 öğrenci düşmektedir (Adana İl Yıllığı,

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1966–1967, s.121). İlçede ilkokul ve ortaokullardan başka ayrıca ilçe merkezinde açılmış bulunan bir Akşam Kız Sanat Okulu bulunmaktadır. Bu okulda toplam 81 kız öğrenci eğitim görmekte ve 2 bayan öğretmen ile eğitim öğretim faaliyetleri sürdürülmektedir (Adana İl Yıllığı, 1966–1967, s. 122).

1976 yılı "Köy Genel Bilgi Anketi" değerlendirme sonuçlarına göre kırsal kesimdeki ilkokul sayısı 70'tir. Öğretmen sayısı ise 367 kişiye ulaşmıştır. Arazi çalışmalarımız sırasında döneme ilişkin sınıflardaki öğrenci sayısının öğretmen başına yaklaşık 20–25 kişi arasında değiştiğine ilişkin edindiğimiz bilgiyi burada kullanarak (ortalama 23 kişi) bir yargıya ulaşmamız gerekirse, öğrenci sayısı yaklaşık 8441 kişidir. Aynı dönemde Aşağı Çiyanlı köyünde 4 öğretmeni bulunan bir de ortaokul hizmete girmiştir.

1960 ve 1970'li yıllara ait bilgilerden; araştırma sahasının kırsal kesiminde eğitim-öğretime ve sürekliliğine gereken önemin verilmediği sonucuna varılabilir. Her şeyden önce öğrenci sayısının azlığı ve mevcut öğrencilerin büyük oranda ilkokul kademesinde bulunuyor olması bunun en önemli göstergesidir. Geleneksel tarım yöntemlerinin uygulandığı, kırsal kültür ve ekonomisinin hakim olduğu bu dönemde insan gücüne duyulan ihtiyaç, öncelikle eğitimin geri planda kalmasına neden olmuştur.

İlkokul eğitiminin gerekliliğine inanılması, eğitimin bizzat köyde yapılıyor olması ve idari otorite gibi nedenlerle ilçenin kırsal kesimdeki hemen her köyde ilkokul açılmıştır. Ancak okullardaki öğrenci ve öğretmen sayılarının azlığı dikkat çekmektedir. Öğrenci sayısının azlığı, köylerde kız çocuklarının okula gönderilmemesi ile açıklanabilir. Nitekim öğrenciler büyük oranda erkek çocuklardan oluşmaktadır. Öğretmen sayısının azlığı ve niteliği ise her şeyden önce köylerde eğitimin kalitesi üzerinde etkili olmaktadır. Bu durum, nüfusun eğitimdeki sürekliliğini kesintiye uğratması bakımından önemlidir. Üst düzey başarı gösteremeyen öğrencilerin tahsil hayatları neredeyse bu aşamada sona ermektedir. İlçenin kırsal kesiminde göreve yeni başlayan, deneyimsiz öğretmenler ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısının yüksek oluşu sorunun en başta gelen nedenleri arasında sayılabilir. Daha sonraki yıllarda gerek okul ve gerekse öğretmen sayısındaki artışlarla bu sorun çözülmeye çalışılmış; ancak kız öğrencilerin okula gönderilmemesi, ilkokul sonrası eğitim kurumlarının köylerin dışında ve uzakta bulunması, ulaşım, haberleşme ve barınma sorunları gibi nedenlerle eğitimin ilkokul sonrasında sürdürülememesi problemleri uzun zamandır çözülememiştir.

1981 Köy Envanter Etütleri'ne göre, ilçe kırsalında ilkokul sayısı 89'a yükselirken, öğretmen sayısı da 371'i bulmuştur. Toplam 6910 kişiden oluşan öğrencilerin % 58'ini erkek öğrenciler meydana getirir. Öğretmen başına yaklaşık 19 öğrenci düşmektedir (Tablo: 2.26-27.). Ayrıca kırsal kesimde yapılan ortaokul sayısı bu dönemde 3'e çıkmıştır. Aşağı Çiyanlı köyünden sonra Hardallık ve Yoğunoluk köylerinde de ortaokullar hizmete açılmıştır. Hardallık ve Yoğunoluk ortaokullarına başka köylerden öğrenci gelmezken, Aşağı Çiyanlı ortaokuluna

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yakın çevredeki Çaygeçit, Çukurköprü, Erdoğdu ve Yeniköy'den öğrenci taşınmaktadır. Bu okullardaki toplam öğretmen sayısı 14, erkek öğrenci sayısı 238 ve kız öğrenci sayısı 145'tir. Bu dönemde ilkokullardaki kız öğrenci oranları nispeten artarken, ortaokullarda henüz düşük değerler (% 38) göstermektedir (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1984).

Kırsal kesimdeki 2946 öğrenci ise geçici göçlerle köylerinin dışındaki başka yerlerde ortaokul ve lise eğitimlerini sürdürmektedirler. Bunların % 47'si (1387 kişi) ortaokul, % 31'i (914 kişi) lise, % 22'si (645 kişi) ise yüksek öğrenim görmektedir. Köylerinin dışında eğitim görenler, başta Kadirli olmak üzere sırasıyla Aşağı Çiyanlı köyü, Kozan, Ceyhan ve Osmaniye gibi eğitim ve kültürel fonksiyonu bulunan yerleri tercih etmektedirler. Bunun yanında Çaygeçit köyünden 1 kişi Kütahya Yatılı Bölge Okulu, Kerimli (1 kişi) ve Tatarlı (2 kişi) köylerinden toplam 3 kişi Ceyhan Yatılı Bölge Okulu ve Vayvaylı köyünden 3 kişi Haruniye Yatılı Bölge Okulları'nda eğitim görmektedir. Ayrıca Şahaplı köyünde okul bulunmadığından 50 kadar öğrenci Kadirli'deki muhtelif okullarda günübirlik seferlerle eğitimlerini sürdürmektedirler. Dolayısıyla ilçe kırsalında toplam 10.239 kişi okuma yazma bilirken, okuryazarlık çağında olup okuma yazma bilmeyenlerin sayısı ise 4.305 kişidir. Buna göre ilçe kırsalında 1980 yılı itibariyle okuryazarlık oranı yaklaşık olarak % 70'tir (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1984).

1985 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, ilçe merkezinde 6 ve daha yukarı yaştaki nüfusun yaklaşık % 79'u okuma yazma bilmekte ve bu nüfusun yaklaşık % 56'sını erkek nüfus oluşturmaktadır. Okuma yazma bilmeyen nüfusun ise % 74'ünü kadınlar meydana getirmektedir. Okuryazarların yaklaşık % 87'si günümüz itibariyle ilköğretim seviyesinde, % 10'u ortaöğretim (lise) ve ancak % 3'ü fakülte ve yüksekokul düzeyindedir. Bütün eğitim kademelerindeki erkek nüfus oranları kadınlara kıyasla daha fazladır. Öğrenim çağındaki erkek nüfusun yaklaşık % 89'u, kadınların ise % 69'u okuryazardır. Cinsler arasındaki en yakın değere herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayanlar arasında rastlanır. Bu gruptaki erkek nüfusun büyük bir kısmının okuryazarlığını askerlikleri döneminde öğrendikleri düşünüldüğünde, kadınların daha çok "okuma yazma seferberliği" ile bu seviyede okuryazar oldukları sanılmaktadır. Nitekim her iki cins grubunda da ilkokul mezunu olanların oranı oldukça yüksektir (Tablo: 2.28 ve Şekil: 2.16).

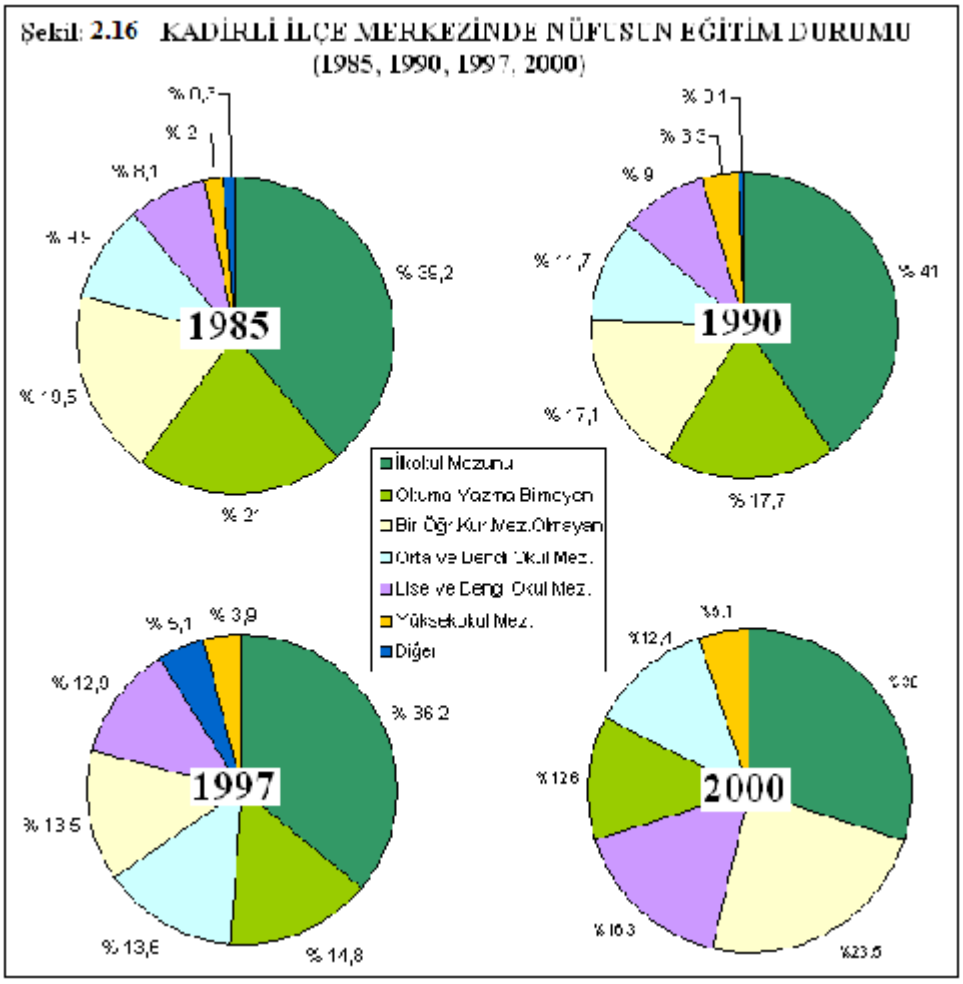
Tablo: 2.28. Kadirli İlçe Merkezinde Cinsiyete Göre Nüfusun Eğitim Durumu (1985).

EĞİTİM DURUMU		Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
Okuma-Yazma Bilmeyen		**8490**	**21**	**2221**	**11,1**	**6269**	**30,9**
Okuma-Yazma Bilen	*Bir Öğrt. Kur. Mezun Olmayan*	*7839*	*19,5*	*3976*	*19,9*	*3863*	*19*
	İlkokul mezunu	*15806*	*39,2*	*8919*	*44,6*	*6887*	*33,9*
	Orta ve Dengi Okul Mezunu	*4010*	*9,9*	*2404*	*12,1*	*1606*	*7,9*
	Lise ve Dengi Okul Mezunu	*3270*	*8,1*	*1820*	*9,1*	*1450*	*7,1*
	Yüksekokul mezunu	*802*	*2*	*597*	*3*	*205*	*1*
	Diğer	*21*	*0,1*	*13*	*0,1*	*24*	*0,1*
	Toplam	**31748**	**78,8**	**17729**	**88,8**	**14019**	**69**
Okuma-Yazma Bilip Bilmediği Bilinmeyen		**43**	**0,2**	**27**	**0,1**	**16**	**0,1**
(6 ve yukarı yaştaki nüfus) TOPLAM		**40281**	**100**	**19977**	**100**	**20304**	**100**

Kaynak: DİE

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ilçesi kırsal kesiminde eğitim faaliyetleri önceki yıllara nazaran 1980'li yıllarda daha belirgin bir gelişme kaydetmiştir. Her şeyden önce ilkokul, öğretmen ve öğrenci sayılarında önemli artışlar olmuş, cinsiyete göre öğrenci profili değişmeye başlamıştır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayıları azalmış, köylerde verilen eğitimin kalitesi yükselmiş ve merkezi özellikli bazı köylerde ortaokullar açılmaya başlamıştır. Bu okullar civar köyler için birer çekim merkezi haline gelmişlerdir. Ancak uzun yıllar ilkokullara gönderilmeyen kız öğrenciler, bu defa ortaokullarda azınlık durumunda kalmışlardır. Kırsal kesimdeki nüfusun belirli bir kısmı ise köylerinin dışındaki başka yerlerde ortaokul, lise ve yüksek öğrenim eğitimlerini sürdürmeye çalışmışlardır. Bunların yarıya yakını başta Kadirli olmak üzere yakın çevredeki ortaokullarda toplanmış ve ilçe kırsalında okuryazarlık oranı 1980'lerde yaklaşık olarak % 70'e ulaşmıştır.

Şekil 2.16 KADİRLİ İLÇE MERKEZİNDE NÜFUSUN EĞİTİM DURUMU (1985, 1990, 1997, 2000)

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1990 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, ilçenin kırsal kesiminde 6 yaş ve üzerindeki nüfus miktarı 51.303 kişidir. Bu nüfusun yaklaşık % 74'ü okuma yazma bilmekte ve okuryazarların yaklaşık % 55'ini erkek nüfus meydana getirmektedir. Okuma yazma bilmeyen nüfusun ise % 72'si kadınlardan oluşmaktadır. Okuryazarların yaklaşık % 90'ı günümüz itibariyle ilköğretim seviyesinde, % 8'i ortaöğretim (lise), % 2'si ise fakülte ve yüksekokul düzeyindedir. 1980–1990 yılları arasındaki bu son dönemde köylerde okuryazarlık oranı giderek artarken, okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise azalmıştır. Ancak, eğitim kademelerine göre cinsiyet oranları incelendiğinde bütün kademelerde erkek nüfus oranlarının kadınlara kıyasla daha yüksek değerlerde olduğu görülür. Öğrenim çağındaki erkek nüfusun yaklaşık % 85'i, kadın nüfusun ise ancak % 64'ü okuryazardır (Tablo: 2.29. ve Şekil: 2.17.).

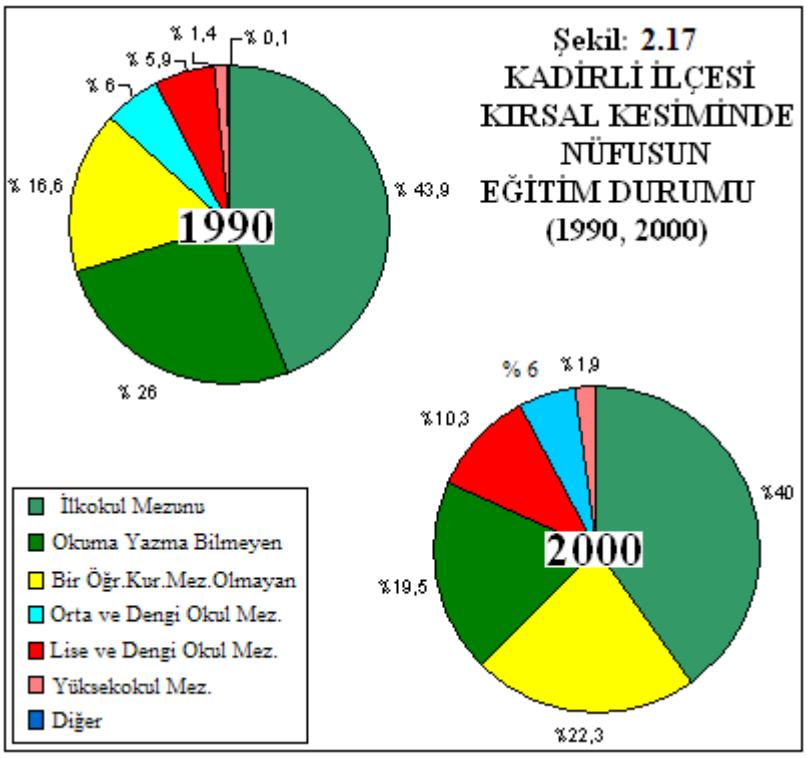
İlçe merkezinde ise öğrenim çağındaki nüfus miktarı 1985–1990 döneminde % 19 oranında artarak 47.933 kişiye ulaşmıştır. Yaklaşık % 55'i erkek nüfustan oluşan 6 yaş ve üzerindeki bu nüfusun yine yaklaşık % 82'si okuryazardır. Okuma yazma bilmeyen nüfusun ise % 73'ünü kadınlar meydana getirmektedir. Okuryazarların yaklaşık % 85'i günümüz itibariyle ilköğretim seviyesinde, % 11'ü ortaöğretim (lise), % 4'ü ise fakülte ve yüksek okul düzeyindedir. 1990'a kadar olan bu son beş yıllık dönemde okuryazarlık oranı % 3 oranında artarken, okuma yazma bilmeyenlerin oranı da yine aynı oranda azalmıştır. Bütün eğitim kademelerindeki erkek nüfus oranları kadınlara kıyasla daha fazlayken, cinsler arasındaki en yakın değere "herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayanlar" arasında rastlanır (Tablo: 2.30 ve Şekil: 2.16). Bu grupta, özellikle son yıllarda önem kazanan okuma yazma seferberliğine bağlı olarak, kadın ve erkek nüfusları büyük oranda dengelenmiştir. Bu döneme ilişkin göze çarpan diğer bir nokta ise ortaöğretim ve üniversite düzeyi eğitimde az da olsa (% 1) görülen artıştır.

Tablo: 2.29. Kadirli İlçesi Kırsalında Cinsiyete Göre Nüfusun Eğitim Durumu (1990).

EĞİTİM DURUMU		**Toplam**	**%**	**Erkek**	**%**	**Kadın**	**%**
Okuma-Yazma Bilmeyen		**13360**	**26**	**3786**	**15,4**	**9574**	**35,8**
Okuma-Yazma Bilen	*Bir Öğrt. Kur. Mezun Olmayan*	*8550*	*16,6*	*4497*	*18,3*	*4053*	*15,2*
	İlkokul mezunu	*22538*	*43,9*	*11930*	*48,5*	*10608*	*39,7*
	Orta ve Dengi Okul Mezunu	*3078*	*6*	*1923*	*7,8*	*1155*	*4,3*
	Lise ve Dengi Okul Mezunu	*3016*	*5,9*	*1906*	*7,7*	*1110*	*4,1*
	Yüksekokul mezunu	*718*	*1,4*	*536*	*2,1*	*182*	*0,7*
	Diğer	*9*	*0,1*	*6*	*0,1*	*3*	*0,1*
	Toplam	**37909**	**73,9**	**20798**	**84,5**	**17111**	**64,1**
Okuma-Yazma Bilip Bilmediği Bilinmeyen		**34**	**0,1**	**20**	**0,1**	**14**	**0,1**
(6 ve yukarı yaştaki nüfus) TOPLAM		**51303**	**100**	**24604**	**100**	**26699**	**100**

Kaynak: DİE.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.30. Kadirli İlçe Merkezinde Cinsiyete Göre Nüfusun Eğitim Durumu (1990).

EĞİTİM DURUMU		Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
Okuma-Yazma Bilmeyen		**8488**	**17,7**	**2297**	**9,6**	**6191**	**25,7**
Okuma-Yazma Bilen	*Bir Öğrt. Kur. Mezun Olmayan*	*8208*	*17,1*	*4108*	*17,2*	*4100*	*17*
	İlkokul mezunu	*19652*	*41*	*10656*	*44,7*	*8996*	*37,3*
	Orta ve Dengi Okul Mezunu	*5630*	*11,7*	*3314*	*13,9*	*2316*	*9,6*
	Lise ve Dengi Okul Mezunu	*4337*	*9*	*2420*	*10,1*	*1917*	*7,99*
	Yüksekokul mezunu	*1591*	*3,3*	*1033*	*4,3*	*558*	*2,3*
	Diğer	*13*	*0,1*	*6*	*0,1*	*7*	*0,1*
	Toplam	**39431**	**82,2**	**21537**	**90,3**	**17894**	**74,29**
Okuma-Yazma Bilip Bilmediği Bilinmeyen		**14**	**0,1**	**11**	**0,1**	**3**	**0,01**
(6 ve yukarı yaştaki nüfus) TOPLAM		**47933**	**100**	**23845**	**100**	**24088**	**100**

Kaynak: DİE.

1997 yılı itibariyle ilçe merkezinde 6 yaş ve üzerindeki nüfus miktarı son 7 yıllık dönemde % 17 oranında artarak 56.292 kişiye ulaşmıştır. Bu nüfus içerisinde okuma yazma bilenlerin oranı pek değişmezken (yaklaşık % 81), okuma yazma bilenler arasındaki kadın sayısı % 3 oranında artış göstermiştir (% 48). Ancak okuma yazma bilmeyen nüfus içerisindeki kadın oranında fazla bir değişiklik olmamıştır (% 72). Okuryazar nüfusun yaklaşık % 79'u ilköğretim, % 16'sı ortaöğretim (lise) ve % 5'i yüksekokul düzeyinde eğitime sahiptir. Erkekler, tüm eğitim kademelerinde sayısal olarak kadınlara göre daha yüksek değerlere sahiptirler. Ancak asıl erkek nüfus üstünlüğü, ilköğretimin ikinci kademesinde ve yüksek öğrenim seviyesinde görülmektedir. İlköğretimin ilk kademesinde ise neredeyse bir denge söz konusudur (Tablo: 2.31, Şekil: 2.16). İlköğretimin ilk kademesinde sağlanan bu dengenin başlıca nedenleri: İlçe merkezinde ilkokul ve öğretmen sayısının yeterli olması, okul servisleri ile özellikle kız

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

öğrencilerin okullarına rahatlıkla gidip gelmeleri, ikili öğretim (sabahçı-öğlenci) ile eğitimde artan zamanın olması gibi benzeri nedenlerdir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran daha hızlı fiziksel gelişim gösterdikleri ilköğretimin ikinci kademesi ve ortaöğretime ilişkin olarak ailelerdeki tutucu yaklaşım, kız öğrenciler için okulların bulunduğu merkezlerdeki barınma ve konaklama sorunları, ulaşım ve iletişim güçlükleri ve ekonomik zorluklar gibi çeşitli sıkıntılar, bu eğitim kademelerindeki kız öğrenci oranını düşürmektedir. Öğrenim çağındaki kadınların % 11'i ilköğretimin ikinci kademesi, % 12'si ise ortaöğretim seviyesindedir.

Tablo: 2.31. Kadirli İlçe Merkezinde Cinsiyete Göre Nüfusun Eğitim Durumu (1997).

EĞİTİM DURUMU		Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
Okuma-Yazma Bilmeyen		**8308**	**14,8**	**2324**	**8,5**	**5984**	**20,5**
Okuma-Yazma Bilen	*Bir Öğrt. Kur. Mezun Olmayan*	*7633*	*13,5*	*3751*	*13,8*	*3882*	*13,3*
	İlkokul mezunu	*20348*	*36,2*	*10251*	*37,8*	*10097*	*34,7*
	Orta ve Dengi Okul Mezunu	*7662*	*13,6*	*4385*	*16,2*	*3277*	*11,2*
	Lise ve Dengi Okul Mezunu	*7288*	*12,9*	*3773*	*13,9*	*3515*	*12,1*
	Yüksekokul mezunu	*2183*	*3,9*	*1355*	*5*	*828*	*2,8*
	Diğer	*215*	*0,4*	*130*	*0,5*	*85*	*0,3*
	Toplam	**45329**	**80,5**	**23645**	**87,2**	**21684**	**74,4**
Bilinmeyen		**2655**	**4,7**	**1161**	**4,3**	**1494**	**5,1**
(6 ve yukarı yaştaki nüfus) TOPLAM		**56292**	**100**	**27130**	**100**	**29162**	**100**

Kaynak: DİE.

İlköğretimin ikinci kademesi, ortaöğretim ve yüksek öğrenim seviyesinde ise,

2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, ilçenin kırsal kesiminde 6 yaş ve üzerindeki nüfus miktarı son 10 yıllık dönemdeki göçlere bağlı olarak % 34 oranında azalarak 33.713 kişiye düşmüştür. Bu nüfus grubunun yaklaşık % 81'i okuryazar durumdadır. Okuryazarların yarıdan fazlasını (% 53) erkek nüfus meydana getirirken, okuma yazma bilmeyenlerin ise % 78 gibi önemli bir kısmını kadın nüfus oluşturmaktadır. Okuryazar nüfus eğitim seviyelerine göre sırasıyla ilköğretim (% 85), ortaöğretim (lise) (% 13) ve yükseköğretim (% 2) mezunları şeklinde sıralanabilir. Söz konusu dönemde erkek-kız öğrenci oranı değişmemekle birlikte lise mezunlarının sayısı % 5 oranında artış göstermiştir. Bunda ilçe merkezindeki lise ve dengi okulların sayısındaki artışa bağlı olarak ilçe merkezine yönelik olan göçler etkili olmuştur. Bu dönemde ilçe merkezinde Atatürk Sağlık Meslek Lisesi (1990), Endüstri Meslek Lisesi (1991), Şehit Öğretmen Orhan Gök Lisesi (1994) ve Kız Meslek Lisesi (1994) gibi 4 yeni okul hizmete girmiştir (Tablo: 2.32 ve Şekil: 2.16).

Tablo: 2.32. Kadirli İlçesi Kırsalında Cinsiyete Göre Nüfusun Eğitim Durumu (2000).

EĞİTİM DURUMU		Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
Okuma-Yazma Bilmeyen		**6567**	**19,5**	**1451**	**9,1**	**5116**	**28,8**
Okuma-Yazma Bilen	*Bir Öğrt. Kur. Mezun Olmayan*	*7507*	*22,3*	*3960*	*24,9*	*3547*	*20*
	İlkokul mezunu	*13478*	*40*	*6499*	*40,8*	*6979*	*39,2*
	Orta ve Dengi Okul Mezunu	*2037*	*6*	*1358*	*8,5*	*679*	*3,8*
	Lise ve Dengi Okul Mezunu	*3475*	*10,3*	*2198*	*13,8*	*1277*	*7,2*
	Yüksekokul mezunu	*649*	*1,9*	*469*	*2,9*	*180*	*1*
	Toplam	**27146**	**80,5**	**14484**	**90,9**	**12662**	**71,2**
(6 ve yukarı yaştaki nüfus) TOPLAM		**33713**	**100**	**15935**	**100**	**17778**	**100**

Kaynak: DİE.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Bununla birlikte ilçe merkezinde 6 yaş ve üzerindeki nüfus miktarı son 3 yıllık dönemde artarak 56.869 kişiye yükselmiştir. Bu nüfus grubunun da yaklaşık % 87'si okuryazar durumdadır. Okuryazarların yarıdan biraz fazlasını (% 52) erkek nüfus meydana getirirken, okuma yazma bilmeyenlerin ise % 78 gibi önemli bir kısmını kadın nüfus oluşturmaktadır. Okuryazar nüfus eğitim seviyelerine göre sırasıyla ilköğretim (% 75), ortaöğretim (% 19) ve yükseköğretim (% 6) mezunları şeklinde sıralanabilir (Tablo: 2.33, Şekil: 2.16).

Tablo: 2.33. Kadirli İlçe Merkezinde Cinsiyete Göre Nüfusun Eğitim Durumu (2000).

EĞİTİM DURUMU		Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
Okuma-Yazma Bilmeyen		**7177**	**12,6**	**1604**	**5,8**	**5573**	**18,9**
Okuma-Yazma Bilen	*Bir Öğrt. Kur. Mezun Olmayan*	*13359*	*23,5*	*6479*	*23,6*	*6880*	*23,4*
	İlkokul mezunu	*17075*	*30*	*8490*	*31*	*8585*	*29,1*
	Orta ve Dengi Okul Mezunu	*7057*	*12,4*	*4260*	*15,5*	*2797*	*9,5*
	Lise ve Dengi Okul Mezunu	*9289*	*16,3*	*4880*	*17,8*	*4409*	*15*
	Yüksekokul mezunu	*2903*	*5,1*	*1717*	*6,2*	*1186*	*4*
	Diğer	*7*	*0,01*	*1*	*0,1*	*6*	*0,1*
	Toplam	***49690***	***87,4***	***25827***	***94,2***	***23863***	***81,1***
Okuma-Yazma Bilip Bilm. Bilinmeyen		**2**	**0,01**	**-**	**-**	**2**	**0,01**
(6 ve yukarı yaştaki nüfus) TOPLAM		**56869**	**100**	**27431**	**100**	**29438**	**100**

Kaynak: DİE

2004-2007 yılları arası arazi çalışmaları sonuçlarına göre Kadirli ilçesinde nüfusun eğitim durumu;

İlçede Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 67 ilköğretim ve 16 ortaöğretim kurumu bulunmaktadır. Müdürlüğe bağlı bulunan ilk ve ortaöğretim kurumlarından başka Halk Eğitim Merkezi, Mesleki (Çıraklık) Eğitim Merkezi, Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi ve Kadirli Anaokulu gibi başka eğitim kurumları da vardır (Kadirli MEM, 2007).

İlçe genelinde eğitime son derece ilgi gösterilmektedir. Bu durumu okul öncesi eğitim düzeyinde de görmek mümkündür. Toplam 836 öğrencinin kayıtlı bulunduğu okul öncesi eğitim kademesindeki öğrencilerin % 53'ünü genelde olduğu gibi erkek öğrenciler meydana getirmektedir (Kadirli MEM, 2004). İlçede toplam 67 "okul öncesi sınıfı" bulunmakta ve bu sınıfların yaklaşık % 70'i (47 adet) köylerde yer almaktadır (Kadirli MEM, 2007). Demek oluyor ki, hemen her ilköğretim okulu bünyesinde en az bir derslik "okul öncesi sınıf" bulunmaktadır. Söz konusu sınıflarda öğretmen sıkıntısı yaşanmazken (40 kişi) öğretmen başına ideal olarak yaklaşık 21 öğrenci düşmektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin yaklaşık % 84'ünü (33 kişi) bayan öğretmenler meydana getirmektedir. İlçe merkezinde bu düzeyde eğitim veren okulların başında "Kadirli Anaokulu" gelmektedir. Okulda % 59'u erkek, toplam 117 öğrenci eğitim görmekte ve öğretmen başına yaklaşık 23 öğrenci düşmektedir (Kadirli MEM, 2007) (Tablo: 2.34).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.34. Kadirli İlçesindeki Eğitim Kurumları ve Cinsiyete Göre Öğrenci Sayıları (2007).

Eğitim Kurumları		Sayısı	Öğrenci Sayısı		
			E	K	T
İlköğretim	Şehir Müstakil İ.Ö.O	18	6986	6557	13543
	Köy Müstakil İ.Ö.O	12	1494	1365	2859
	Köy BSİO (Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okulu)	35	469	467	936
	Özel İ.Ö.O	2	361	286	647
	Toplam	**67**	**9310**	**8675**	**17985**
Ortaöğretim	Genel Liseler	5	1865	1819	3684
	Meslek Liseleri	7	970	672	1642
	Anadolu ve Anadolu Öğretmen Liseleri	3	383	435	818
	Özel Liseler	1	92	49	141
	Toplam	**16**	**3310**	**2975**	**6285**
Diğer	Anaokulu	1	69	48	117
	Tes-İş Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi	1	46	41	87
	Meslek (Çıraklık) Eğitim Merkezi	1	546	96	642
	Halk Eğitim Merkezi	1	247	577	824
	Öğretmenevi	1	0	0	0
	Toplam	**5**	**757**	**913**	**1670**
GENEL TOPLAM		**88**	**13528**	**12412**	**25940**

Kaynak: Kadirli M.E.M.-2007

İlçede 67 adet ilköğretim seviyesinde eğitim veren kurum bulunmakta ve bu kurumlarda toplam 541 derslikte 17.985 öğrenci eğitim görmektedir. Derslik başına yaklaşık 33 öğrenci düşmekte ve öğrencilerin % 52'si (9.310 kişi) erkeklerden oluşmaktadır. Öğrenci sayıları, 1–8.sınıflar arasındaki şubelerde genellikle dengeli bir dağılış göstermektedir (Kadirli MEM, 2007) (Tablo: 2.34).

"Taşımalı İlköğretim Yönetmeliği" çerçevesinde ilçede 18 taşıma merkezi tespit edilmiştir. Taşıma merkezlerindeki ilköğretim okulları fiziki yapı, donanım, öğretmen ve personel sayısı bakımından yeterli düzeydedir. "Taşımalı Eğitim" kapsamında olup, genellikle 1-5. sınıf düzeyinde eğitim-öğretime devam eden 34 ilköğretim kurumu (Yalnızdut İ.Ö.O'nun 6-8. sınıfları Kümbet'e taşınmasına rağmen, 1-5. sınıflarda bir taşıma merkezi olması nedeniyle hariç tutulacak olursa) ve 13 taşıma merkezi ile toplam 47 okul köylerde bulunmakta ve öğrencilerin yaklaşık % 21'i (3795 kişi) bu köylerdeki kurumlarda eğitim görmektedir (Foto: 2.2). Zorlu coğrafi şartları ve yol durumu nedeniyle taşıma kapsamına alınamayan Kösepınarı köyü, Fındıcak, Karagedik ve Şerifbelen birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okulları ile Göztaşı Köyü Karapınar Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okulu oluşturulan bir komisyon kararınca kendi binalarında eğitim öğretim çalışmalarını sürdürmektedir. Fındıcak (Kösepınarı) ve Karapınar (Göztaşı) birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında 1, Karagedik ve Şeritbelen (Kösepınarı) birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında ise 2 derslik bulunmakta ve bu

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

okullardaki öğrenci sayıları 10 ilâ 20 kişi arasında değişmektedir (Kadirli MEM., 2007) (Tablo: 2.35, Şekil: 2.18).

İlçede taşımalı eğitim kapsamında yer alan en fazla öğrenci mevcuduna sahip ilköğretim okulu ilçe merkezinde yer alan Prof. Dr. Halet Çambel İlköğretim Okulu'dur. İlçe genelindeki ilköğretim öğrencilerinin % 15'inin (914 kişi) eğitim gördüğü ve 47 öğretmenin görev yaptığı bu okulda öğrencilerin yaklaşık % 53'ü (481 kişi) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Okula Çiğdemli ve Mehedinli köyleri merkez ilköğretim okulları ile Söğütlüdere merkez ve Karatopaklar Mahallesi ilköğretim okulları taşınmakta ve öğretmen başına ortalama 19 öğrenci düşmektedir. Bu taşıma merkezini öğrenci sayıları itibariyle İ.M.K.B (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası) İ.Ö.O (623 kişi), Atatürk İ.Ö.O (570 kişi) ve Ali Mümtaz Sayan İ.Ö.O (564 kişi) izlemektedir. Bu okulların ortak özelliği ilçe merkezinde yer almaları ve diğer taşıma merkezleri ile ilköğretim okullarına göre eğitim etki alanlarının daha geniş olmasıdır. İlçe merkezinde yer alan bu dört merkezi okul, araştırma sahasındaki taşınan ilköğretim öğrencilerinin % 45'ine kucak açan; fiziki imkân, eğitim araç-gereç ve öğretmen sayısı bakımından tam donanımla hizmet veren büyük taşıma merkezleridir (Tablo: 2.35, Şekil: 2.18). Bununla beraber, ilçe merkezinde taşıma merkezleri kapsamında olmayıp daha kalabalık mevcutlu ilköğretim okulları da bulunmaktadır. Bunlar arasında Yüzüncü Yıl İ.Ö.O (1395 kişi), Kadirli İ.Ö.O (1228 kişi), Mustafa Konaklı İ.Ö.O (1048 kişi), Mehmet Akif Ersoy İ.Ö.O (973 kişi), Cumhuriyet İ.Ö.O (940 kişi), Cevdet Paşa İ.Ö.O (910 kişi) ve Aydınoğlu Tufanbey İ.Ö.O (9905 kişi) ilk sıralarda yer almaktadır (Kadirli MEM, 2007).

İlçe merkezindeki okullarda "taşımalı sistem" nedeniyle görüldüğü gibi yığılma söz konusudur. Kadirli ilçesindeki ilköğretim öğrencilerinin % 79'u (14.190 kişi), ilçe merkezindeki bu okullarda toplanmıştır. Okullardaki ortalama öğrenci sayısı yaklaşık değerlerle 710 kişidir. Cinsiyete göre öğrenci durumu ise yaklaşık % 52 oranıyla yine erkekler lehinedir (7347 kişi) (Kadirli MEM, 2007) (Tablo: 2.35, Şekil: 2.18).

İlçedeki ortaöğretim kurumlarının hemen hepsi ilçe merkezinde toplanmıştır. İlçe merkezindeki 16 ortaöğretim kurumunda toplam derslik sayısı 159'dur. Ortaöğretim kurumlarının 7 tanesi "mesleki eğitim lisesi", 5 tanesi "genel lise", 3 tanesi "Anadolu ve Anadolu öğretmen lisesi" ve bir tanesi ise "özel lise"dir (Foto: 2.3). 6.285 öğrencinin eğitim gördüğü bu okullardaki 9., 10. ve 11. sınıflardaki şube sayısı ise 220'dir. Dolayısıyla mevcut okullardaki derslik sayıları ilçedeki sınıf ve şubelerin ihtiyacını karşılamamaktadır. Bu sebeple ilçe merkezindeki 13 ortaöğretim okulunda normal öğretim yerine "ikili öğretim" uygulanmaktadır.

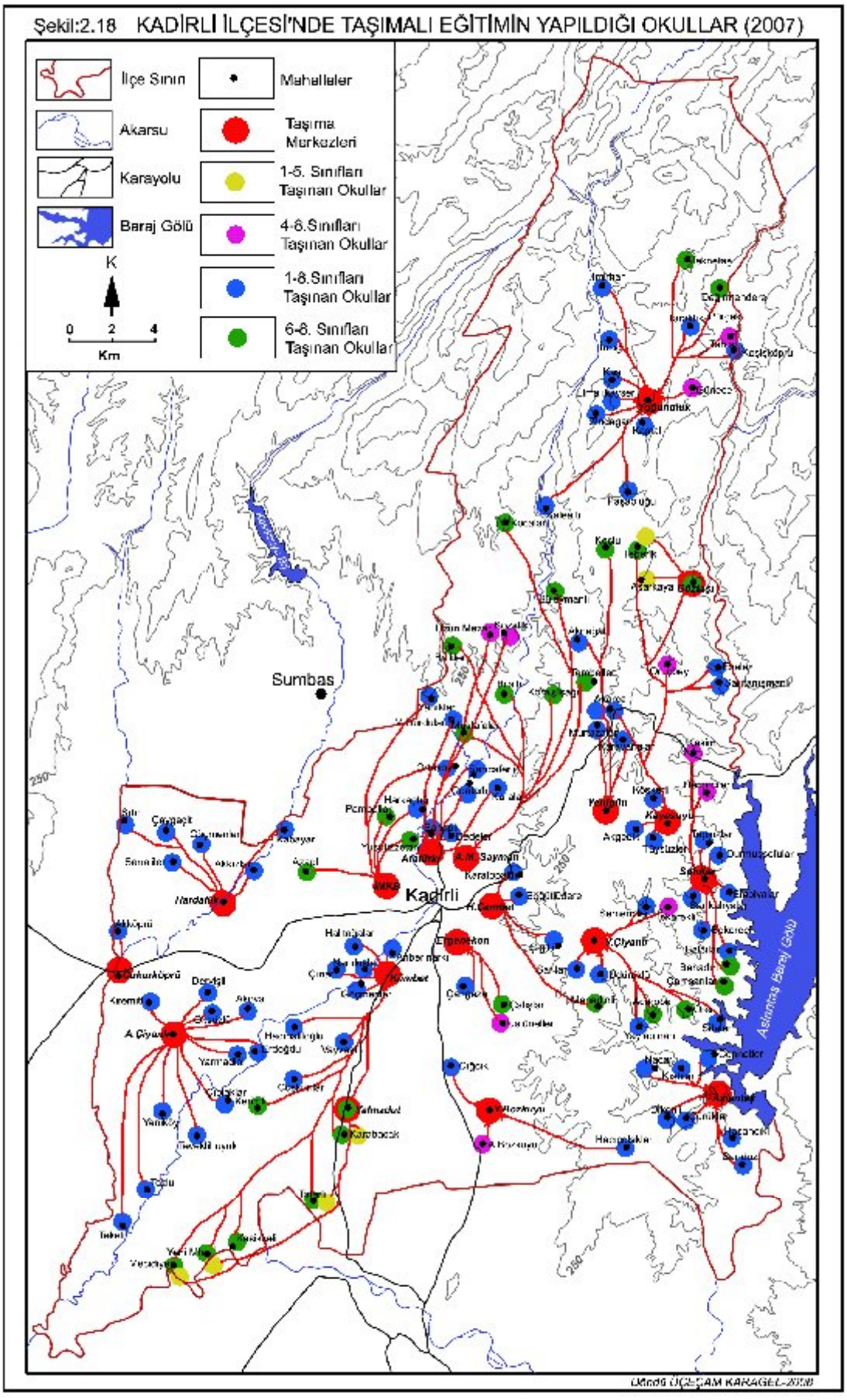
created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.35. Kadirli İlçesinde Taşımalı Eğitim Sistemine Göre Okul ve Öğrenci Sayıları (2007).

Taşıma Merkezi		Taşınan İlköğretim Okulları	Öğrenci sayısı		
			E	K	T
01	Atatürk İ.Ö.O	Merkez, Sarıcaferli, Contarlar, Karalar, Alo Mezarlığı (**Aşağı Karakütük**). M. Durdular-Cinler Mvk., Kozalık-Merkez, Kozalık-Uzun Mezar Mvk., (**Elbistanlı**). Merkez, Dedeler(**Şahaplı**).	292	278	570
02	Ali Mümtaz Sayman İ.Ö.O	Merkez, Balliler-Merkez, Balliler-Muhacirler Mvk., Mustafaağalar, Kocalar+Gödealiler, (**Elbistanlı**). Süleymanlı (**Koçlu**), Merkez, Dağdevirenler (**Yukarı Karakütük**), Sarıbösek (**Aşağı Karakütük**).	302	262	564
03	İ.M.K.B. İ.Ö.O	Merkez, Ortaköy, Şekerler+ Ziyanlar+ Hazırlar+ Yücetürkler, Yanıklar+Cebeciler (**Harkaçtığı**). Merkez, Pampalar+Aydınlılar (**Yusufizzettin**), Merkez (**Azaplı**).	332	291	623
04	Prof. Dr.Halet Çambel İ.Ö.O	Merkez, Karatopaklar (**Söğütlüdere**), Merkez (**Çiğdemli**), Merkez (**Mehedinli**).	481	433	914
05	Ergenekon Şht. Mehmetçik İ.Ö.O	Merkez, Çalışlar, Üstüneler+Kıvraklar (**Topraktepe**).	176	149	325
06	Aşağı Çiyanlı İ.Ö.O	Merkez, Yarmadibi, Eminin Çiftliği+Çıplaklar (**Erdoğdu**), Merkez (**Tekeli**)., Merkez (**Tozlu**). Merkez, Dervişli-Soğğancılar (**Kiremitli**), Merkez, Akmezar+Teveklihöyük (**Yeniköy**). Kaşıkulak Mvk.+Binbaşı Çiftliği, K.Hasanlı, A. Savrun Çiftliği (**Akova**), Merkez (**Öksüzlü**).	192	161	353
07	Kümbet İ.Ö.O	**Hacıhaliloğlu**, **Narlıkışla**, **Vayvaylı**, **Kesikkeli, Coşkunlar**, **Tatarlı**, **Halitağalar**, **Karabacak, Yalnızdut**, Merkez, Yeniköy (**Mecidiye**), Merkez, Dedefakılı (**Çınar**), Merkez, K.Sönmezler+Şekerler+K.Yeşilyurt+Küçükkerimli (**Kerimli**), Merkez, K.Göçmenler (**Amberinarkı**).	208	187	395
08	Yukarıbozkuyu İ.Ö.O	Merkez (**Cığcık**), Merkez, Hacıçolaklı (**Aşağıbozkuyu**).	70	53	123
09	TEAŞ Aslantaş H.E.S. İ.Ö.O	Merkez, Sarıdüz, Çürükler, Çakıcılar, Dikenli (**Karatepe**). Cennetler, Çolaklar, Kıstılar (**Kızyusuflu**).	90	103	193
10	Sofular İ.Ö.O	Merkez+ Aliortaklar, Demirciler (**Kesim**), Merkez, Tapsızlar (**Durmuşsofular**). Merkez, Çamsarılar Mvk., Balcılar (**Bahadırlı**), Öktenler, Yakarlar, Yanlar (**Bekereci**). Embiyalar, S. Baraj Kâhyalar (**Sofular**).	140	144	284
11	Yukarı Çiyanlı İ.Ö.O	Acaroba, Acaroba-K. Topalahmetli, Ören, Siteler, K.Yaylapınarı (**Kızyusuflu**). Tekerekli, Tekerekli-Topalaklar, Semerciler, Kocaispirler+Üdürükler, Sarılar+İmrenler (**Yukarı Çiyanlı**)	129	113	242
12	Yoğunoluk İ.Ö.O	Günece, Dikenli, Kaş, Zindağı, Üçtepe+Katsal, Handaşı Mvk. (**Yoğunoluk**). Merkez, Teknetaş (**Değirmendere**), Merkez, İnciği, Taraklık+İmirhan, Keşişköprü (**Tahta**) Paşaoluğu+ Kale Mvk., Kalealtı Savrun Çayı (**Koçlu**)	182	152	334
13	Kayasuyu İ.Ö.O	Merkez, Teberik (**Göztaşı**), Merkez (**Oruçbey**), Merkez, Merkez-Eşeler (**Sarıtanışmanlı**) Tüysüzler, Akgedik, Köşkerli, (**Kayasuyu**), Merkez-Akarca (**Yenigün**)	122	115	237
14	Hardallık İ.Ö.O	Merkez, Sarıaliler, Sıtır Çiftliği (**Çaygeçit**), Akkızlar (**Kabayar**), Sarılar+Göçmenler (**Hardallık**).	58	62	120
15	Çukurköprü İ.Ö.O	Merkez (**Akköprü**).	168	147	315
16	Yalnızdut İ.Ö.O	Merkez, Yenimecidiye (**Mecidiye**), Merkez (**Karbacak**), Merkez (**Tatarlı**).	48	35	83
17	Yenigün İ.Ö.O	Merkez, Ağınağıt (**Koçlu**), Merkez-Akarca, Murtazalar+Çatak, Karavanalar (**Yenigün**).	85	75	160
18	Göztaşı İ.Ö.O	Asarkaya, Teberik (**Göztaşı**).	35	36	71
Toplam			**3110**	**2796**	**5906**

Kaynak: Kadirli MEM

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 2.2 Kadirli ilçesi kırsal kesiminde eğitim fonksiyonu özelliği kazanmış taşımalı eğitim merkezleri. Bu taşımalı eğitim merkezlerinin belirlenmesinde okullara yakın olan köyler ve ulaşım güzergâhları dikkate alınmıştır. Yukarıda fotoğrafları bulunan Kümbet (a), Yukarı Çiyanlı (b), Çukurköprü (c), Yoğunoluk (d) köyleri, etki alanlarındaki köylerden 1286 öğrenciye eğitim hizmeti vermektedirler. Söz konusu okullar personel, eğitim araç gereçleri ve donanımı, fiziki yapı itibariyle oldukça elverişli bir durumdadırlar.

İlçede normal eğitim Anadolu Öğretmen Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi ve Kadirli Lisesi'nde uygulanmaktadır. Söz konusu okullardaki branş öğretmeni sayısı 394'tür. Öğretmen sayısının sınıf ve şube sayısından fazla olması, en azından ortaöğretimde öğretmen sıkıntısının olmadığını göstermektedir. Yaygın olan ikili öğretim esasına göre derslik başına ortalama 28-29 öğrenci düşerken, Öğretmen başına ortalama 16 öğrenci düşmektedir. Lise öğrencilerinin % 85'i genel ve mesleki eğitim liselerinde toplanmıştır ve bu öğrencilerinin yaklaşık % 53'ü erkeklerden oluşmaktadır. Özel lise ve meslek liselerindeki erkek öğrenci sayısı kız öğrencilere oranla daha fazladır. Özel Biltepe Lisesi'ndeki (Foto: 2.3) öğrencilerin % 65'i, Meslek liselerindeki öğrencilerin de % 59'u erkektir. Anadolu liselerinde ise kız öğrenci sayısı erkeklere oranla daha fazladır. Anadolu liselerindeki kız öğrenci oranı % 53'tür. Genel liselerde ise aşağı yukarı bir denge söz konusudur. Genel liselerdeki kız öğrenci oranı % 49'dur (Tablo: 2.34). Ortaöğretim kurumlarına ait istatistikler incelendiğinde gerek okul, derslik, sınıf ve şubeleri, öğretmen sayıları ve gerekse cinsiyete göre öğrenci profilinde son yıllarda önemli gelişmeler olmuştur. Yaygın olarak ikili öğretimin uygulandığı ilçede mevcut öğrenci sayıları itibariyle okul, derslik, sınıf ve şubelerinde fiziki yapı ve donanım açısından her hangi bir sorun görülmezken, öğretmen sıkıntısı da yaşanmamaktadır. İlçede öğrenci sayıları her geçen yıl

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

artmakta ve cinsiyet profilinde bugüne kadar ezici üstünlüğü bulunan erkek öğrenci sayısı, kız öğrenci sayısıyla yavaş yavaş dengelenmektedir. Özellikle Anadolu liselerinde çoğunluğu kız öğrencilerin oluşturması ve genel liselerdeki kız öğrenci sayılarının erkeklere yakın oluşu son yıllarda "kızların okutulması" meselesinin araştırma sahasındaki olumlu yansımalarıdır. Aksine, özel okullardaki erkek öğrenci sayısının kız öğrencilerden fazla olması eski geleneksel bakış açısının önemini kaybetmediğini ortaya koymaktadır. Nitekim özel olarak eğitilmesi istenenler yine erkeklerdir.

Foto: 2.3 Araştırma sahasında ilçe merkezi sınırları içerisinde Biltepe ve Serhat Koleji olmak üzere iki özel eğitim-öğretim kurumu bulunmaktadır. Her iki eğitim-öğretim kurumu da ilköğretim seviyesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu okullardaki öğrenci sayılarında özellikle erkek öğrenci sayısındaki fazlalık dikkat çekmektedir.

İlçede okul öncesi, ilk ve ortaöğretim kurumlarından başka ilçe merkezinde yer alan Kadirli Ana Okulu, TES-İŞ Eğitim Uygulama Okulu ve İş-Eğitim Merkezi, Mesleki (Çıraklık) Eğitim Merkezi, Halk Eğitim Merkezi ve Öğretmenevi gibi eğitim kurumları da bulunmaktadır. Bu eğitim kurumlarında toplam 1670 öğrenci eğitim görmektedir. Öğrencilerin % 49'u Halk Eğitim Merkezi, % 39'u Mesleki (Çıraklık) Eğitim Merkezi, % 7'si Anaokulu ve % 5'i TES-İŞ Eğitim Uygulama Okulu ve İş-Eğitim Merkezi'ndedir (Tablo: 2.34).

İlçedeki yaygın eğitim kurumlarından ilki Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü'dür. Merkezde 2007 verilerine göre bilgisayar, daktilografi, okuma-yazma, giyim ve anne-çocuk eğitimi alanlarında toplam 40 kurs düzenlenmiştir. Kursların % 62'sini (25 kurs) bilgisayar programı oluştururken, % 38'ini 6 kurs daktilografi programı, 5 kurs okuma-yazma programı, 2 kurs giyim programı, 2 kurs da anne-çocuk eğitimi programı oluşturmaktadır. Toplam 824 kursiyerin % 70'ini kadınlar meydana getirmektedir. Erkek kursiyerler daha çok bilgisayar ve daktilografi kurslarına ilgi gösterirken, diğer kurs programları genellikle kadınlara yönelik düzenlenmiştir. Kursiyerlerin % 64'ü (527 kişi) bilgisayar, % 12'si (99 kişi) daktilografi, % 11'i (91 kişi) okuma-yazma, % 7'si (58 kişi) giyim ve % 6'sı (49 kişi) anne-çocuk eğitimi programına katılmıştır. Açılan bilgisayar kurslarına katılanların % 40'ı (210 kişi) ile daktilografi kurslarına katılanların % 37'si (37 kişi) erkek kursiyerdir. Erkek kursiyerler diğer programlara katılmamışlardır. Halk Eğitim Merkezi, ilçe merkezinde sürdürdüğü bu eğitim-öğretim

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

faaliyetleri dışında köylerde de bazı kurslar açmaktadır. Genellikle biçki-dikiş, kilim dokuma ve halı dokuma alanlarında açılan bu kurslara gösterilen ilgi de fazla olmaktadır. Özellikle Karatepe köyü'nde ticari amaçlı olarak sürdürülen kilim ve halı kursları ve buradan elde edilen ürünlerin kalitesi uluslararası alanda da ilgi ve değer görmektedir (Kadirli MEM, 2007).

İlçedeki yaygın eğitim kurumlarından ikincisi Mesleki (Çıraklık) Eğitim Merkezi Müdürlüğü'dür. Merkezde 2007 verilerine göre metal işleri, ağaç işleri, oto kaporta, oto elektrik, mobilyacılık, elektrikli ev aletleri, kuaförlük, erkek berberliği, bayan terziliği ve erkek terziliği alanlarında çıraklık ve kalfalık kursları düzenlenmiştir. Kurslara toplam 642 kursiyer katılmıştır. Kursiyerlerin % 48'i (311 kişi) çıraklık, % 52'si (331 kişi) kalfalık belgesi almıştır. Çıraklık ve kalfalık belgesi alanların % 85'i (546 kişi) erkek kursiyerlerdir (Kadirli MEM, 2007).

TES-İŞ Eğitim Uygulama Okulu ve İş-Eğitim Merkezi'nde, zihinsel özürlü öğrenciler için "İş Eğitimi" ve "Eğitim Uygulama" adı altında iki farklı özel öğretim programı uygulanmaktadır. 2007 yılı verilerine göre "İş Eğitimi" programında toplam 61 öğrenci kayıtlı bulunmaktadır. Öğrencilerin % 54'ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır. "Eğitim Uygulama" programında ise toplam 26 öğrenci kayıtlı bulunmakta ve öğrencilerin % 69'unu erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Her iki eğitim programı 12 öğretmen tarafından yürütülmekte ve eğitim-öğretim faaliyetleri kurum bünyesindeki tam donanımlı 13 derslikte sürdürülmektedir (Kadirli MEM, 2007).

2.3.3. Nüfusun Sağlık Durumu:

Herhangi bir yerin coğrafi olarak ele alınması, o yerin mekânsal analizlerinin her yönüyle ortaya konulması demektir. Coğrafi mekân, pek çok doğal faktörün bir araya gelerek oluşturduğu fiziki bir mekân olmasının yanında; insan faktörünün de içinde yer aldığı, doğal potansiyelin kontrolü, kullanımı, işlenmesi ve insan üzerindeki etkileri bakımından incelenmesi gereken, insanın yaşamak için oluşturduğu "beşeri mekânı" da ifade etmektedir. Dolayısıyla coğrafi çevreyi oluşturan doğal unsurlar kadar insan ve insana ait özellikler de önemlidir ve önemsenmelidir. Zaten Coğrafya ilminin temel konusu da budur. Buna göre coğrafya, insan ile yaşadığı ortam arasındaki ilişkileri tasvir ederken, insan faktörünü sadece miktar, artış, azalış ve araziye yayılma örüntüsü bakımından ele almaz. Aynı zamanda nitelikleri bakımından da irdeler. Böylece yeryüzünün çeşitli bölgelerinde yaşayan insanları geçim kaynakları, folklorik özellikleri, eğitimi, sosyal gelişim düzeyi, aile yapısı, statüsü ve sağlık durumu gibi nitelikleri bakımından sınıflandırma, tanıma, tanıtma ve kaynaştırma rolünü gerçekleştirmiş olur. Dolayısıyla bir yerdeki nüfusun sağlık yapısı mekânsal analizlerde dikkate alınması gereken önemli meselelerdendir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Bir yerdeki nüfusun sağlık yapısı ele alınırken, sadece yörenin iklim koşulları ile insan fizyolojisi ve sağlığı arasındaki uyum ve uyumsuzluklar tasvir edilmeye çalışılmaz. Aynı zamanda çevredeki sağlık koşulları, sağlık kuruluşları, sağlık kuruluşlarının sayısı ve yoğunluğu, sağlık kuruluşlarının nitelikleri, sağlık kuruluşlarının personel durumu, hasta sayısı ve yoğunluğu, hastalık tür ve çeşitleri, sağlık araç gereç ve donanım durumu ve benzeri pek çok özellik dikkate alınmalıdır.

Buna göre, araştırma sahamız olan Kadirli ilçesi, coğrafi yönden sahip olduğu tabii ve beşeri özellikler, yer aldığı iklim bölgesinin özellikleri ve ilçenin sahip olduğu sosyo-ekonomik olanaklara göre Çukurova bölgesinden çok belirgin yöresel farklılıklar göstermez. Bu sebeple ilçe sınırları içerisinde nüfusun göstermiş olduğu sağlık profili şu şekilde özetlenebilir.

Kadirli ilçesi Akdeniz İklim Bölgesi içerisinde ve bu iklim tipinin etkisi altındadır. Akdeniz iklim özellikleri ilçenin hemen her köşesinde etkisini hissettirmektedir. İlçenin batısı, güneyi ve orta kesimlerini kaplayan ova ünitesinden ilçenin doğusu, güneydoğusu ve kuzey kesimlerine doğru geçildikçe yükselti ve eğim değerlerinin artmasına bağlı olarak sıcaklık, basınç, nem ve doğal bitki örtüsü koşulları nispeten değişmekte, bu durum yüksek ve engebeli sahalardaki iklim koşullarını belirgin bir biçimde karasallaştırmaktadır. Buna göre ilçe merkezi sınırları içerisinde doğal çevre koşulları bakımından adeta iki farklı yöre karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, ilçe halkının sağlık koşullarının değerlendirilmesi bakımından dikkate alınması gereken önemli bir husustur.

İnsanoğlu, temel ihtiyaçları gereğince gereksinim duydukları maddeleri tüketmekte ve tüketim sonrası ortaya çıkan çöp ve benzeri atıklarını çevreye zarar vermeyecek ya da en az zarar verecek şekilde değerlendirme konusunda her zaman sorun yaşamıştır. Özellikle günümüz şehirleri ve sanayi toplumlarında bu sorun giderek daha da içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Bu sebeple çevre mühendisleri, çevre sağlığı uzmanları ve coğrafyacılar gibi daha pek çok alandaki akademik çalışma grupları "çevre, çevre sorunları, çevre sağlığı, çevre ve insan, …vb". konularda çeşitli bilimsel projeler üzerinde çalışmakta ve yeryüzünün bu en önemli sorununa köklü çözüm bulma gayretleri içerisindedirler. Dolayısıyla başta Kadirli ilçe merkezi olmak üzere araştırma sahamızdaki diğer kırsal nitelikleri yerleşmelerde de bu sorun elbette vardır ve bir şekilde çözülmektedir. Kadirli Belediyesi çöp toplama ve çevre temizleme ekipleri, şehrin çöp ve genel temizliği ile son derece ciddi bir şekilde ilgilenmekte, şehrin çöp ve atıklarını Karakütük Köyü güney kesimlerindeki Poluşlu Mahallesi'nde "Hüseyinemmi Koyağı" olarak bilinen boş bir araziye dökerek depolamaktadırlar. Çöpün içeriğini şehirdeki sağlık kuruluşlarının tıbbi atıkları, küçük sanayi tesislerine ait atıklar, zirai ilaç ve gübre ambalajı,…vs. pestisitler, evsel atıklar ve diğer şehirsel atıklar oluşturmaktadır. Depolama sahası, toplam 12 hanelik Poluşlu Mahallesi ve ziraat alanlarının yakınında yer almaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Mahalle sakinleri dayanılmaz çöp kokusu ve karasineklerden oldukça mustarip olduklarını ifade etmektedirler (Foto: 2.4).

Foto: 2.4 Kadirli şehrinin tıbbi atık, sanayi atığı, pestisitler, evsel atık ve diğer şehirsel atıklardan oluşan muhteviyattaki çöpleri, Karakütük Köyü aşağı kesimlerindeki Poluşlu Mahallesi "Hüseyinemmi Koyağı" mevkiinde depolanmaktadır.

Özellikle yağışlı dönemlerde çöplükten sızan sular, yüzey sularına ve yeraltı suyuna karıştığından, bu suları içen çevredeki büyük ve küçükbaş hayvanlar ya hastalanmakta ya da ölmektedirler. Mahalle sakinleri içme suyu olarak Yukarı Karakütük'ten gelen kaynak suyunu şebeke suyu olarak kullandıklarını, ancak kurak dönemlerde şebeke suyu kesilince artezyen kuyuları kullanmak zorunda olduklarını ifade etmektedirler. Bu durum mahalle sakinlerinin çok sık hastalanmalarına da neden olmaktadır. Dolayısıyla halk sağlığı risk altındadır.

Ayrıca ova ünitesindeki köylerde sulamalı tarım ve diğer modern tarım metotlarının yaygın olması, kullanılan zirai ilaç ve kimyasal gübrelerin suda çözünerek toprağa karışması ve yeraltına sızmasının, yaygın olarak içme sularını artezyen kuyularından sağlayan bu köylerde halk sağlığını olumsuz yönde etkilediği de unutulmamalıdır.

Bununla birlikte, geleneksel tarım yöntemlerinin uzun yıllardır terk edildiği araştırma sahamızda, üretimde verim artışı sağlamak amacıyla çeşitli kimyasal maddelerin (zirai ilaç, kimyasal gübre ve çeşitli özellikteki hormonlar) kullanılması ve tohum ıslahı yoluyla ürünlerin genetik yapılarında meydana gelen değişiklikler, yörede sağlıklı beslenme koşullarını etkilemiş ve dolayısıyla doğal koşullara ve çeşitli hastalıklara karşı daha zayıf bünyelerin gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Kışın ilçe merkezi ve çevresinde oluşan hava kirliliği de araştırma sahamızdaki halk sağlığını tehdit eden unsurlardan biridir. Araştırma sahamızda iklim özelikleri itibariyle kışların ılık geçmesi, kısa süren bu mevsimde özellikle köylerde kömür yakıtlı soba ve kalorifer gibi ısınma araçlarının yerini odun sobası, klima, tüp gazlı katalitik ve elektrikli quartz soba gibi

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

alternatif ısıtıcıların almasını sağlamıştır. Ancak ilçe merkezindeki okullar, sağlık kuruluşları, lojmanlar ve diğer resmi kurum ve kuruluşlarda kalorifer kullanımının yaygın olması, bazı konutlarda ise odun kullanımının yetersiz olduğu durumlarda kömür sobalarının kullanımı normal şartlarda ortam havasında bulunması gereken gazların oranını etkilemektedir. Havadaki karbondioksit, karbonmonoksit ve hidrojen sülfür gibi gazlar su buharıyla birleşerek havadaki oksijenden daha ağır hale gelerek adeta şehrin üzerine çökmektedir. Bu durum havadaki oksijen oranını düşürdüğü gibi, şehirde hava kirliliğine neden olmakta; zeminden yansıyan güneş ışınları havadaki bu gaz katmanı tarafından tutularak, hava sıcaklığının anormal olarak artmasına (sera etkisi) neden olmaktadır. Bütün bu klimatik olaylar öncelikle insan sağlığı üzerinde kat'i olarak tehdit oluşturmaktadır.

Bunun yanında şehirsel yaşama ortamı gürültü, eğitim ve sağlık problemleri, iş stresi ve kazaları, sosyal çatışmalar,…vb, tetikleyici ve uyarıcılar aracılığı ile insanın ruh ve beden sağlığı üzerinde son derece etkili travmalar oluşturabilmektedir.

İlçe genelindeki çeşitli sağlık kuruluşlarında görev yapan 13 çevre sağlığı uzmanı, araştırma sahasındaki çevre sağlığını tehdit edebilecek konular üzerinde gerekli çalışmaları yürütmekte ve bu çalışmalara yönelik raporlarını yetkili resmi makamlara iletmektedirler. Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü ve Kadirli Kaymakamlığı Çevre Araştırma ve İnceleme Komisyonu'nun hazırlamış olduğu raporlara göre:

İlçe genelindeki yerleşmelerin kanalizasyon şebekesi, evsel atık isale hatları ve drenaj kanalları yakın çevredeki akarsulara kontrolsüz olarak boşalmakta ve akarsuların hidrografik ve hidrolojik özelliklerini olumsuz yönde etkilemektedir. Evsel atıklardaki deterjanlı suların içerdiği fosforlu maddeler, özellikle durgun sularda yaşayan bitkilerin hızla büyümelerini sağlamakta, ancak sudaki oksijen miktarı yeterli olmadığı hallerde bu bitkiler çürüyerek suyun dibinde zararlı gazlar çıkartmaktadırlar. Suyun rengini yeşile çeviren, çevreye kötü kokular yayan ve sudaki diğer canlılara zarar veren bu kirlenme şekline (ötrofikasyon) ilçenin yoğun nüfuslu sahalarında rastlanmaktadır.

Bununla birlikte, ova ünitesinde yükseltinin 50 metre ve altında olduğu alanlar ile akarsu taşkın yatakları ve çevresindeki yerleşim alanlarında çevre kirliliğine neden olan atıkların yüzey sularıyla zemine sızarak, içme suyunun artezyen kuyularıyla sağlandığı ova köylerinde halk sağlığını yakın zamana kadar olumsuz yönde etkilemiştir. Bu nedenle ova ünitesinde yer alan Aydınlar, Azaplı, Kabayar, Hardallık, Çukurköprü, Kiremitli, Kerimli, Mecidiye, Kesikkeli, Tatarlı, Öksüzlü, Tozlu, Tekeli ve Yeniköy gibi köylerde sıtma ve tifo gibi içme suyuna bağlı olarak ortaya çıkan ateşli hastalıklara özellikle geçmiş yıllarda sıkça rastlanmaktaydı. Günümüzde sağlık kuruluşlarına bu ve benzeri şikâyetlerle yapılan başvurularda yok denecek kadar azalmalar vardır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Sonuç olarak, ilçe genelindeki akarsular, içme ve kullanma suları ve kaynaklarında insan sağlığını tehdit edecek derecede kirlilik ve kirliliğe neden olabilecek herhangi bir neden, risk kabul edilebilecek değerlerde değildir (Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü ve Kadirli Kaymakamlığı, 2007).

Ayrıca, ilçe genelinde halk sağlığını olumsuz yönde etkileyebilecek kontrolsüz bir sanayi tesisi bulunmamaktadır. Pek çok sanayi kuruluşu ait olduğu sektörler ve sistemleri itibariyle çevreyi kirletici özelliklerde olmadığı gibi, söz konusu alanda çevreyi kirletecek kapasitede, teknoloji ve donanıma da sahip değillerdir. Dolayısıyla ilçede, özellikle de ilçe merkezinde çevre kirliliğine sebebiyet verebilecek ölçekte sanayi yoğunluğu olmadığı gibi; sanayi kökenli katı, sıvı ya da gaz atık sorunu da tespit edilememiştir.

Bir yerdeki nüfusun sağlık durumu ile ilgili yapılacak bir çalışmada üzerinde durulması gereken diğer konular, sağlık kurum ve kuruluşları ile onların özelliklerine ait bilgiler olmalıdır. Buna göre araştırma sahasında 1 devlet hastanesi, 11 sağlık ocağı, 1 SSK sağlık istasyonu, 1 ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması merkezi, 1 halk sağlığı laboratuarı, 1 veremle savaş dispanseri, 1 hızır 112 acil servis ve 1 sağlık grup başkanlığı olmak üzere toplam 18 sağlık hizmeti veren resmi kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Bu sağlık kurum ve kuruluşlarının % 66,6'sı ilçe merkezinde yer almaktadır.

Araştırma sahasındaki sağlık ocakları sağlık hizmetleri bakımından belirli bir hinterlant alanına sahiptirler. Söz konusu hizmet alanlarının belirlenmesinde sağlık ocaklarının bulunduğu konum ve sağlık ocağına yakınlık bakımından ulaşım şebekesi dikkate alınmıştır. Buna göre, ilçe merkezindeki yirmi mahalle yerleşmesi ile altmış köy yerleşmesine sağlık hizmetleri verebilmek için araştırma sahasında farklı dönemlerde on bir sağlık ocağı kurulmuş ve bu kurumların hizmet sahaları belirlenmiştir (Şekil: 2.19).

İlçe merkezindeki ilk sağlık kurumu, günümüzde 2 Nolu Sağlık Ocağı olarak kullanılan binasında 1961 yılında hizmete giren Verem Savaş Dispanseri'dir. Araştırma sahasındaki sağlık hizmetleri 1974 yılına kadar bu dispanser tarafından yürütülmüştür. 1974 yılında Devlet Hastanesi hizmete girmiştir. Daha sonraki yıllarda sağlık kurumlarının sayısı giderek artmıştır. 1982 yılında 1 Nolu Sağlık Ocağı, 1992 yılında Ana Çocuk Sağlık Merkezi, 1994 yılında 2 Nolu Sağlık Ocağı, 1995 yılında SSK Sağlık İstasyonu, 1997 yılında 4 Nolu Sağlık Ocağı, 1998 yılında 3 Nolu Sağlık Ocağı, 1999 yılında 3 Nolu Sağlık Ocağı'nın 3. katında Ana Çocuk Sağlığı Merkezi ve 2004'te 5 Nolu Sağlık Ocağı hizmete girmiştir. Böylece 1995-2007 yılları arasında üç sağlık ocağı, bir sağlık merkezi ve altı özel polikliniğin açılmasıyla ilçe merkezindeki sağlık müdahale tesisi sayısı beş iken on beşe ulaşmıştır. Ayrıca yine 1995-2007 yılları arasında Kadirli'ye bağlı köylerden Aşağı Çiyanlı, Yukarı Bozkuyu, Kızyusuflu, Yalnızdut, Yoğunoluk ve Hardallık'ta altı sağlık ocağı daha hizmete girmiştir. Böylece araştırma sahasındaki resmi ve özel sağlık kurum ve kuruluşlarının sayısı, Halk Sağlığı

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Laboratuarı, Hızır 112 Acil Servis ve Sağlık Grup Başkanlığı ile birlikte yirmi dördü bulmuştur (Tablo: 2.36).

Tablo: 2.36 Araştırma Sahasındaki Sağlık Kurum ve Kuruluşları (2007).

Sağlık Kurum ve Kuruluşları			
Özel Kurum ve Kuruluşlar		**Resmi Kurum ve Kuruluşlar**	
Doktor Muayenehanesi	26	Sağlık Ocağı	11
Dişçi Muayenehanesi.	27	Hastane	1
Veteriner Muayenehanesi	6	Hızır Acil 112	1
Eczane	33	Sağlık Grup Başkanlığı	1
Özel Poliklinik	6	Verem Savaş Dispanseri	1
		SSK Sağlık İstasyonu	1
		Ana Çocuk Sağlığı-Aile Planlama	1
		Halk Sağlığı Laboratuarı	1
Toplam	**98**	**Toplam**	**18**

Kaynak: Arazi çalışmaları, 2007.

Yukarıda belirtildiği gibi araştırma sahasındaki sağlık kurum ve kuruluşları, nitelikleri, sayıları ve etkinlik sahalarından başka, bu tesislerin personel, araç-gereç ve donanım durumunu da ortaya koymak gerekmektedir. Böylece, araştırma sahasındaki sağlık kurum ve kuruluşlarında özel poliklinikler hariç toplam 427 sağlık personeli bulunmaktadır. Sağlık müdahale personeli dışında olduğunu düşünerek memur, şoför ve hizmetlilerden oluşan 64 kişilik personeli değerlendirme dışında bırakacak olursak, bu sayı 363 kişidir (Tablo: 2.37).

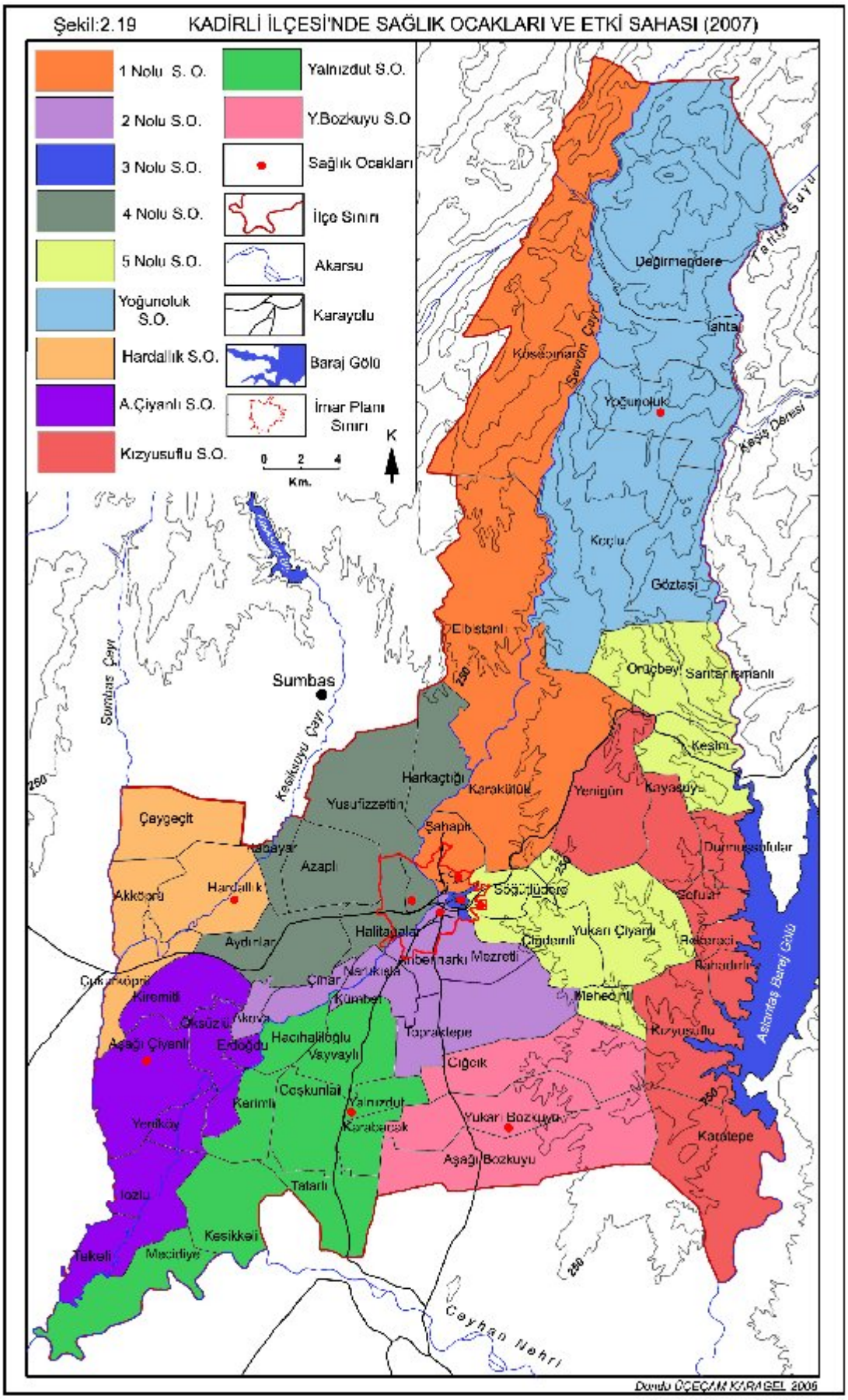
Buna göre, mevcut sağlık müdahale personelinin yaklaşık % 57'si ebe ve hemşirelerden meydana gelmektedir. Onları yaklaşık % 26 ile sağlık uzmanları ve teknisyenleri izlerken, doktorların oranı ise sadece % 17'dir. Özel polikliniklerdeki sağlık personelinin önemli bir kısmının aynı zamanda ilçe merkezindeki resmi sağlık kuruluşlarında da görev yapmasından dolayı değerlendirme sonuçlarını etkilememek amacıyla özel poliklinikler göz ardı edilmiştir (Tablo: 2.37).

Tablo: 2.37. Araştırma Sahasındaki Sağlık Kurum ve Kuruluşları Sağlık Personeli Durumu (2007).

SAĞLIK KURUM ve KURULUŞLARI	**Sağlık Personeli**									**TOPLAM**
	Doktor	**Toplum Sağ.**	**Çevre Sağ.**	**Sağlık Teknisyeni**	**Hemşire**	**Ebe**	**Memur**	**Şoför**	**Hizmetli**	
Devlet Hastanesi	34	-	-	47	41	49	12	7	9	**199**
1 Nolu Sağlık Ocağı	6	1	3	3	4	12	1	1	2	**33**
2 Nolu Sağlık Ocağı	5	1	4	4	7	15	1	-	5	**42**
3 Nolu Sağlık Ocağı	4	3	3	1	10	10	1	-	4	**36**
4 Nolu Sağlık Ocağı	3	4	2	2	7	13	2	-	3	**36**
5 Nolu Sağlık Ocağı	3	2	-	1	5	8	2	-	2	**23**
Aşağı Çiyanlı Sağlık Ocağı	1	-	-	-	1	1	-	-	1	**4**
Kızyusuflu Sağ. Ocağı	1	-	-	-	1	1	-	-	1	**4**
Hardallık Sağlık Ocağı	1	-	-	-	-	2	-	-	1	**4**
Yoğunoluk Sağ. Ocağı	-	1	-	-	-	2	-	-	-	**3**
Yalnızdut Sağlık Ocağı	-	-	-	-	1	3	-	-	-	**4**
Yukarı Bozkuyu Sağ. Ocağı	-	-	-	-	1	-	-	-	-	**1**
Ana-Çocuk Sağ. Mrk.	2	1	-	1	5	6	1	-	1	**17**
Halk Sağ. Laboratuarı	-	1	1	3	-	-	2	-	1	**8**
Verem-Savaş Dispanseri	1	-	-	4	4	-	1	-	3	**13**
TOPLAM	**61**	**14**	**13**	**66**	**87**	**122**	**23**	**8**	**33**	**427**

Kaynak: Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasındaki sağlık kurum ve kuruluşlarının personel, araç-gereç ve donanım durumuna paralel olarak kurum ve kuruluşlarda kayıtlı yıllık hasta sayısı ve yoğunluğu, sağlık kuruluşlarına başvurularda en fazla şikâyet edilen hususlar, hastalıklar ve çeşitleri hakkında da bilgi vermek gerekirse:

Sağlık kurum ve kuruluşlarının 2006 yılı hasta kayıt defterlerine göre araştırma sahasındaki toplam hastalık başvuru sayısı 183.863 kişidir. Bu değer, kendilerine doğrudan müdahalede bulunabilecek sağlık personeline oranlandığında hasta yoğunluğunun 507 kişi olduğu görülür. Bu durum, sağlık personelinin hafta sonları ve yıllık izinlerinde çalışmadıkları düşünülürse, yılda yaklaşık 240 gün çalışmakta ve günlük ortalama kişi başına 2 hasta düşmektedir. Poliklinik hasta sayısı doktor başına yılda 3014 kişi, günlük hasta muayene sayısı ise ortalama 12-13 kişidir (Tablo: 2.38). Araştırma sahasındaki sağlık kurum ve kuruluşlarına hastalık şikâyetleriyle başvuranların % 85'i (156.733 kişi) "ÜSYE, Sinüzit, Farenjit, Tonsillit, Larenjit, Astım-bronşit ve diğer akciğer hastalıkları" gibi çeşitli alt ve üst solunum yolu enfeksiyonlarının tedavisi nedeniyle bu tesislerden yararlanmıştır (Tablo: 2.38).

Tablo: 2.38 Araştırma Sahasındaki Sağlık Kurum ve Kuruluşlarının Kayıtlarına Göre En Çok Görülen Hastalıklar (2006).

Hastalıklar	Devlet Hastanesi	1 Nolu Sağlık Ocağı	2 Nolu Sağlık Ocağı	3 Nolu Sağlık Ocağı	4 Nolu Sağlık Ocağı	5 Nolu Sağlık Ocağı	Aşağı Çiyanlı Sağlık Ocağı	Kızyusuflu Sağlık Ocağı	Yoğunoluk Sağlık Ocağı	Yalnızdut Sağlık Ocağı	Ana-Çocuk Sağlığı Mrk.	TOPLAM
ÜSYE	10564	1852	2144	2256	-	110	4	25	40	20	4112	**21127**
Sinüzit	7387	2423	1114	1078	243	563	-	32	3	19	1522	**14384**
Faranjit	19442	4520	4461	1248	4777	2030	-	25	4	47	2329	**38883**
Tonsillit	27766	5187	8788	4452	1871	3235	133	2	32	137	3928	**55531**
Laranjit	1143	484	111	418	-	130	-	-	-	-	-	**2286**
Astım-Bronşit	10507	3015	3019	1617	560	996	39	7	6	52	2951	**22769**
AkciğerHastalıkları	1570	44	137	-	-	2	-	-	-	-	-	**1753**
OtitsMedia	1205	841	29	122	-	2	-	4	-	-	-	**2203**
Anemi	2589	581	848	532	-	118	15	5	2	47	793	**5530**
İshaller	2154	151	426	385	366	152	15	-	1	-	538	**4188**
Hipertansiyon	5536	1906	283	1951	-	198	45	13	4	97	1039	**11072**
Diabet	1307	1	22	354	403	87	-	5	-	8	427	**2614**
Guatr	1480	-	43	-	-	-	-	-	-	-	-	**1523**
TOPLAM	**92650**	**21005**	**21425**	**14413**	**8220**	**7623**	**251**	**118**	**92**	**427**	**17639**	**183863**

Kaynak: Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü

Sözü edilen sayısal değerler yakından incelendiğinde araştırma sahasındaki resmi sağlık kuruluşlarına başvuran hastaların ve sağlık personeli başına düşen hasta sayısının ilçe nüfusuna göre düşük değerlerde kalması, sağlık kurum ve kuruluşlarına başvuruların genellikle soğuk algınlıklarına bağlı enfeksiyon hastalıkları gibi hafif kabul edilebilecek rahatsızlıklar olması, yöre insanının sağlık hizmetleri bakımından daha fazla imkan ve olanakları bulunan Adana ve Osmaniye gibi yakın çevredeki büyük merkezleri tercih ettiğinin bir göstergesidir. Dolayısıyla Kadirli ilçe merkezi, sağlık hizmetleri imkân ve olanakları bakımından idari olarak sorumluluğunu üstlendiği kırsal yerleşmeler için çekici bir merkez olmaktan çok, sağlık fonksiyonu bakımından etkisiz bir niteliğe sahiptir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

2.3.4. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri:

Bir yerde fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri nasıl olursa olsun uluslar arası kriterlere göre nüfusun 15–64 yaşları arasında olan bireyleri "iktisaden faaliyete katılma dönemi"nde kabul edilmektedir. Bu yüzden 15–64 yaş diliminde bulunan nüfusa aynı zamanda "çalışma çağındaki nüfus" da denilmektedir. Ancak, ülkemizde çalışma çağındaki nüfusun 15-64 yaş aralığında kabul edilmesi, uygulamada bazı yanılgılara sebebiyet vermektedir. Çünkü tarım ekonomisinde belirli bir emeklilik yaşı olmadığı gibi, faaliyete katılma yaşı da standart değildir.

Çalışma çağındaki nüfus içerisinde yer alan, nüfus sayımının yapıldığı son hafta içerisinde işi olan ve gelir sağlayan nüfusa "çalışan (aktif, iktisaden faal olan) nüfus" denir. Bu nüfus, "Türkiye İstatistik Kurumu"nun tanımladığı gibi ülkemizde genel olarak 12 yaş ve üzerindeki iktisaden faal olan nüfusu kapsamaktadır. Ayrıca, çalışma çağındaki nüfus içerisinde yer alan, ancak nüfus sayımının yapıldığı son hafta içerisinde işi olmayan ve/veya geliri olmayan nüfusa ise "işsiz (pasif, iktisaden faal olmayan) nüfus" denilmektedir.

Araştırma sahasında 12 yaş ve üzerindeki nüfus miktarına ilişkin ilk sağlıklı bilgileri 1985 yılı ilçe merkezindeki nüfus değerlendirmelerinde görmekteyiz. Bu dönemde ilçe merkezi nüfusu 47.609 kişidir. Nüfusun % 67'si (31.875 kişi) 12 yaş ve üzerindeki nüfustan oluşmaktadır. Bu nüfusun da % 70'i (22.161 kişi) iktisaden faal olmayan (pasif) nüfus, % 30'u ise (9.714 kişi) nüfus sayımının yapıldığı son hafta içerisinde iktisaden gelir sağlayan ve belirli bir işe sahip olan nüfustur. Başka bir ifadeyle ilçe merkezindeki nüfusun yaklaşık % 20'si belirli bir iş yerinde aktif olarak çalışmaktayken, yaklaşık % 47'si çalışma çağında olmasına rağmen henüz belirli bir işe sahip değildir. Dolayısıyla şehir nüfusunun hemen hemen yarısı işsizdir. Buna göre, şehirde çalışarak gelir sağlayan her bir fert ortalama olarak çalışmayan 5 kişiyi geçindirmekle yükümlüdür.

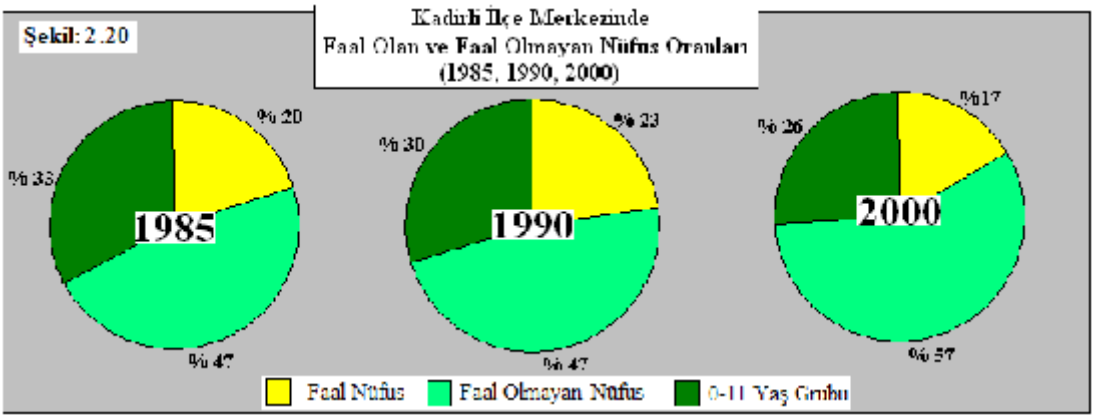
İktisaden faal olan nüfusun cinsiyete göre % 84'ü erkek nüfustur. Dolayısıyla ilçe merkezinde aktif olarak ekonomiye katkıda bulunan kadınların oranı oldukça düşüktür. Bu duruma paralel olarak faal olamayan nüfusun da % 66 gibi yüksek bir oranını yine kadınlar meydana getirmektedir. Toplamda ise 12 yaş ve üzerindeki çalışma çağındaki nüfusta kadınların oranı erkeklerden daha fazladır (% 50,7). Elbette bu durum, ekonomik nedenlere bağlı olarak şehir dışında bulunan çalışma çağındaki erkek nüfus ile askerlik çağındaki erkek nüfusun eksikliğinden kaynaklanmaktadır (Tablo: 2.39, Şekil: 2.20-21).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.39. Kadirli İlçe Merkezinde 12 Yaş ve Üzerinde Faal Olan ve Faal Olmayan Nüfus Miktarları ve Oranları (1985-1990-2000).

Yıllar		1985			1990			2000		
		E	K	T	E	K	T	E	K	T
12 Yaş ve Üstü	**Faal (Aktif) Nüfus**	8162	1552	9714	10408	2125	12533	9310	1656	10966
	%	*84*	*16*	*20,4*	*83*	*17*	*22,8*	*84,9*	*15,1*	*16,7*
	Faal Olmayan Nüfus	7556	14605	22161	8710	17408	26118	13875	23470	37345
	%	*34*	*66*	*46,5*	*33,3*	*66,7*	*47,4*	*37,2*	*62,8*	*57,1*
	Toplam	15718	16157	31875	19118	19533	38651	23185	25126	48311
	%	*49,3*	*50,7*	*66,9*	*49,5*	*50,5*	*70,2*	*48*	*52*	*74*
Şehir Nüfusu		23731	23878	47609	27481	27580	55061	31762	33465	65227

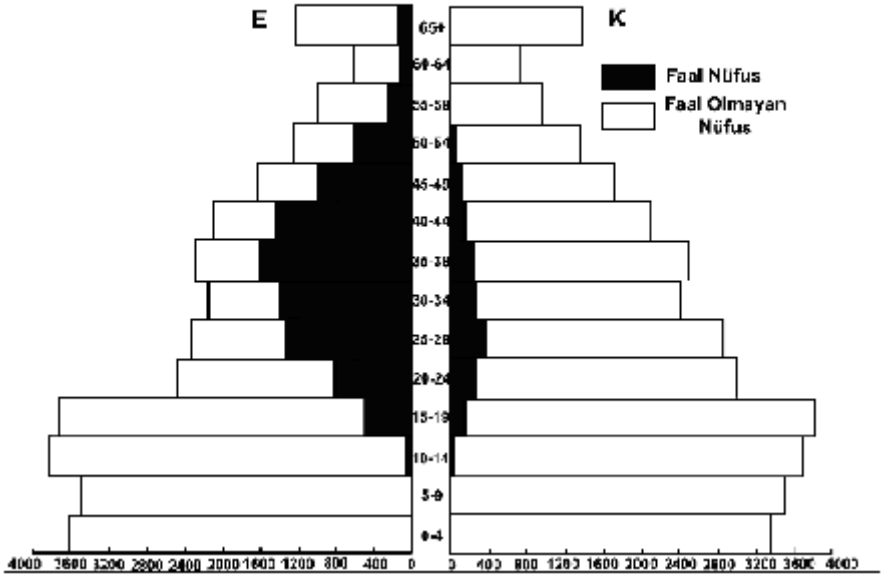
Kaynak: DİE.

Görüldüğü gibi, ilçe merkezinde toplanmış olan nüfusun yaklaşık % 80'i ekonomik olarak bağımlıdır. Ekonomik bağımlılık oranı bu kadar yüksek olan bir merkezde genellikle toplum hizmetleri, eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri ve kişisel hizmetler gibi daha çok hizmetler sektörüne dahil iş ve meslek alanlarının gelişmiş ya da gelişmekte olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim bu tür merkezlerde işsiz görünen nüfusun önemli bir kısmı çiftçi ya da tarım işçisi olarak ziraat alanında çalışmaktadır. Bir kısmı eğitim çağında olup eğitimine şehirde devam etmektedir. Bir kısmı emekli olduğu için merkezi olanaklardan yararlanmak amacıyla şehre yerleşmektedir. Bir kısmı sağlık sorunları nedeniyle şehirdeki sağlık kurum ve kuruluşlarından daha fazla yaralanmak istemektedir. Bir kısmı ise bütün yıl şehirdeki çeşitli işlerde ancak geçici olarak çalışmaktadır. Kendilerine hangi işle meşgul oldukları sorulduğunda, genellikle işsiz oldukları cevabını vermektedirler. Bu tür merkezlerde tarım ve hizmetler sektörleri birlikte gelişme gösterirken, genellikle sanayi sektörü geri kalmıştır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 2.21 Kadirli İlçe Merkezi Nüfus Piramidi (2000).

Şehir nüfusu son beş yıl içerisinde % 16 oranında artış göstererek 1990 yılında 55.061 kişiye ulaşmıştır. 12 yaş ve üzerindeki nüfusun şehir nüfusu içerisindeki oranı ise % 3,1 oranında artarak 38.651 kişiye ulaşmıştır. Üretim çağındaki bu nüfusun yaklaşık % 68'i (26.118 kişi) iktisaden faal olmayan (pasif) nüfustur. Bu nüfus grubu, son beş yıllık dönemde 12 yaş ve üzerindeki nüfus içerisinde yaklaşık % 2 oranında azalırken, faal nüfus aynı oranda artmıştır. Ancak yine de şehir nüfusunun neredeyse yarısı işsizdir. Buna göre, çalışarak gelir sağlayan her bir ferdin ortalama olarak çalışmayan 4 kişiyi geçindirme yükü biraz hafiflemiştir.

İktisaden faal olan nüfusun cinsiyete göre % 83'ü erkek nüfustur. Dolayısıyla ilçe merkezinde iktisaden faal olan kadın nüfus oranı yine düşüktür. Bu duruma paralel olarak faal olamayan nüfusun da yaklaşık % 67 gibi yüksek bir oranını yine kadınlar meydana getirmektedir. Toplamda ise 12 yaş ve üzerindeki nüfusta kadınların oranı erkeklerden daha fazladır (% 50,5) (Tablo: 2.39).

1985–1990 yılları arasında faal nüfus oranında görülen artış, 2000 yılı verilerine göre istikrarlı seyretmemiştir. Son on yıllık dönemde şehir nüfusu % 18 oranında, bu nüfus içerisindeki 12–64 yaşları arasındakilerin oranı ise % 3,8 oranında artış gösterirken; faal olmayan nüfus oranı da % 10,3 oranında artmıştır. Ancak bu artış, faal nüfusun şehir nüfusu içerisindeki oranını düşürmüştür. Faal nüfus oranı 1985 yılında % 20,4'den, 1990'da % 22,8'e yükselirken, 2000'de % 16,7'ye düşmüştür. Buna göre, şehirde çalışarak gelir sağlayan her bir fert, 1985 yılında ortalama olarak çalışmayan 5 kişiyi, 1990'da 4 kişiyi, 2000'de ise 6 kişiyi geçindirmekle yükümlü olmuştur.

İktisaden faal olan nüfusun cinsiyete göre yaklaşık % 85'i erkek nüfustur. Dolayısıyla aktif nüfustaki kadınların oranı oldukça düşüktür. Bu duruma paralel olarak faal olamayan

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

nüfusun da yaklaşık % 63 gibi önemli bir kısmını yine kadınlar meydana getirmektedir. 12 yaş ve üzerindeki nüfusta ise kadınların oranı erkeklerden diğer yıllara göre çok daha fazladır (% 52). Elbette bu durum, daha önce ifade edildiği gibi ekonomik nedenlere bağlı olarak şehir dışında bulunan çalışma çağındaki erkek nüfus ile askerlik çağındaki erkek nüfusun ilçe dışına olan göçünden kaynaklanmaktadır (Tablo: 2.39).

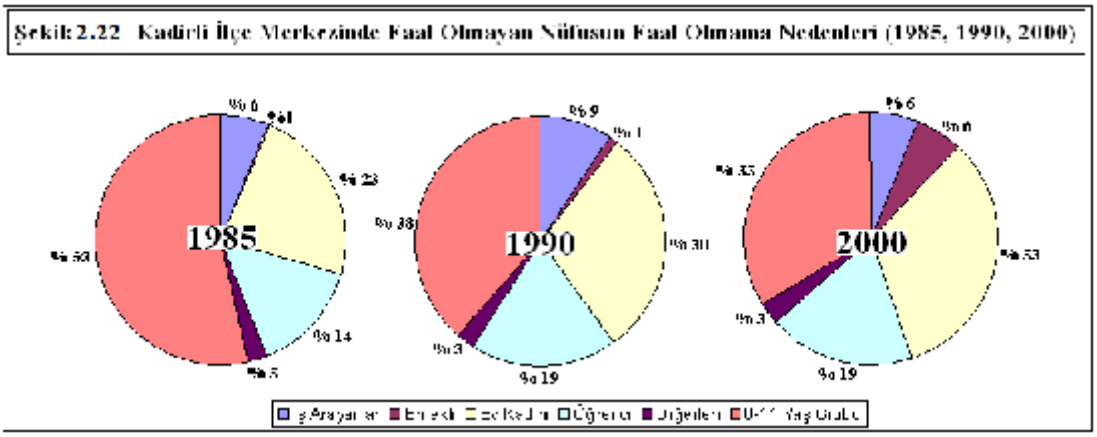
Özetle, ilçe merkezindeki nüfusun % 80'inden fazlası ekonomik olarak bağımlıdır. Görünüşe göre bu oran gün geçtikçe artacaktır. Bu tür merkezlerde genellikle sanayi sektöründe fazla bir gelişme görülmemektedir. Mevcut sanayi kolları ise daha çok ilçede hakim sektör olan tarıma hizmet eder niteliktedir. Çalışan nüfusta erkeklerin üstünlüğü oldukça belirgindir.

İlçe merkezinde iktisaden faal olmayan nüfusu, oranı yüksek olandan itibaren 0-11 yaş grubu çocuklar, ev kadınları, öğrenciler, emekliler, işsiz olup iş arayanlar ve benzeri unsurlar meydana getirmektedir. İktisaden faal olmayan nüfus miktarı, 1985–2000 yılları arasındaki 15 yıllık dönemde % 31 oranında artmıştır. Bu nüfus içerisindeki 0-11 yaşları arasındaki çocukların oranı % 7,5 oranında azalırken; ev kadınları % 9,9, emekliler % 5,6 ve öğrenciler % 4,4 oranında artmıştır. İşsiz olup iş arayanlar ile başka nedenlerle faal olmayanların ise oranlarında fazla bir değişme olmamıştır. Dolayısıyla, üretime katılmayanların oranı 1985 yılında yaklaşık olarak % 80'i, 1990 yılında % 77'yi, 2000 yılında ise % 76'yı bulmaktadır (Tablo: 2.40, Şekil: 2.22.).

Tablo: 2.40 Kadirli İlçe Merkezinde Faal Olmayan Nüfusun Faal Olmama Nedenleri (1985-1990-2000).

Faal Olmayan Nüfus		1985						1990						2000					
		E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%
12 Yaş ve Üstü Nüfus	İş Arayanlar	2378	*79*	619	*21*	2997	*6,3*	2952	*74*	1032	*26*	3984	*9,4*	1966	*66*	1005	*34*	2971	*6*
	Emekli	226	*86*	37	*14*	263	*0,5*	459	*89*	58	*11*	517	*1,2*	2459	*81*	583	*19*	3042	*6,1*
	Ev Kadını	0	*0*	10797	*100*	10797	*22,7*	-	-	12532	*100*	12532	*29,5*	-	-	16237	*100*	16237	*32,6*
	Öğrenci	3907	*57*	2932	*43*	6839	*14,3*	4384	*55*	3622	*45*	8006	*18,8*	5022	*54*	4283	*46*	9305	*18,7*
	Diğerleri	1045	*82*	220	*18*	1265	*2,7*	915	*85*	164	*15*	1079	*2,5*	1139	*89*	142	*11*	1281	*2,6*
	Toplam	**7556**	***35***	**14605**	***65***	**22161**	***46,5***	**8710**	***33***	**17408**	***67***	**26118**	***61,4***	**10586**	***32***	**22250**	***68***	**32836**	***66***
0-11 Yaş Grubu		8013	64	7721	36	15734	41,5	8363	*51*	8047	*49*	16410	*38,6*	8577	*51*	8339	*49*	16916	*34*
TOPLAM		**15569**	**41**	**22326**	**59**	**37895**	**100**	**17073**	**40**	**25455**	**60**	**42528**	**100**	**19163**	**39**	**30589**	**61**	**49752**	**100**

Kaynak: DİE.

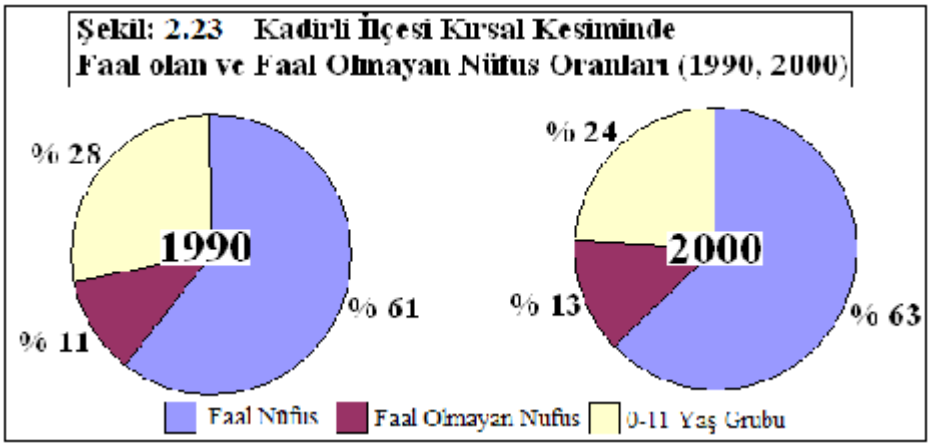
created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasının kırsal kesimindeki nüfusun 1990 yılında yaklaşık % 72 si, 2000 yılında ise yaklaşık % 76'sı 12 yaş ve üzerindeki nüfustur. İktisaden faal olma çağındaki bu nüfusun 1990 yılında % 84'ü, 2000 yılında ise % 83'ü nüfus sayımına kadar son hafta içerisinde fiilen gelir sağlayan bir işle meşguldür. Hakim iktisadi faaliyetin tarım olduğu bu kırsal alanlarda kadınlar, aktif nüfusun en önemli parçasıdır. Dolayısıyla, 1990 yılında çalışan nüfusun yaklaşık % 52'sini, 2000 yılında ise yaklaşık % 53'ünü ilçe merkezindeki cins yapısından farklı olarak kadınlar meydana getirir. Özellikle son yıllarda büyük oranda erkek nüfus, daha fazla gelir elde etmek amacıyla başta ilçe merkezi olmak üzere, civardaki büyük merkezlere göç etmiştir (Tablo: 2.41, Şekil: 2.23).

Tablo: 2. 41. Kadirli Kırsal Kesiminde 12 Yaş ve Üzerinde Faal Olan ve Faal Olmayan Nüfus Miktarları ve Oranları (1990–2000).

Yıllar		1990			2000		
		E	K	T	E	K	T
12 Yaş ve Üstü Nüfus	**Faal (Aktif) Nüfus**	17278	18381	35659	11056	12259	23315
	%	*48,5*	*51,5*	*60,4*	*47,4*	*52,6*	*62,7*
	Faal Olmayan Nüfus	2734	3861	6595	2491	2329	4820
	%	*41,5*	*58,5*	*11,2*	*51,7*	*48,3*	*13*
	Toplam	20012	22242	42254	13547	14588	28135
	%	*70*	*73*	*71,6*	*74,3*	*77*	*75,7*
Kır Nüfusu		28565	30465	59030	18244	18946	37190

Kaynak: DİE (1990 yılı verilerine Sumbas ilçesi de dahildir).

Çalışma çağındaki nüfus içerisinde iktisaden faal olmayanların oranı 1990 yılında % 11, 2000 yılında % 13'tür (Tablo: 2.41, Şekil: 2.23.). Bilindiği gibi, ülkemizde çalışma çağındaki nüfusun 12 yaş ve üstü kabul edilmesi, kırsal alanlardaki değerlendirmelerde bazı yanılgılara sebebiyet vermektedir. Çünkü tarım ekonomisinde belirli bir emeklilik yaşı olmadığı gibi, faaliyete katılma yaşı da 11 ile sınırlı değildir. Bilakis, tarımsal üretimin konu olduğu kırsal alanlarda çoğu zaman 5-6 yaşlarındaki çocuklar da iş bölümü içerisinde yer almakta ve aktif roller üstlenmektedirler. 70 yaşın üzerindeki yaşlı nüfus ise, çoğu zaman bedensel olarak katıldığı etkinliklere, bazen de düzenleyici ve organize edici sıfatlarla katkıda bulunurlar. Dolayısıyla tarımsal üretimdeki faal nüfus oranı, eldeki bilgi ve istatistiklerden çok daha yüksek

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

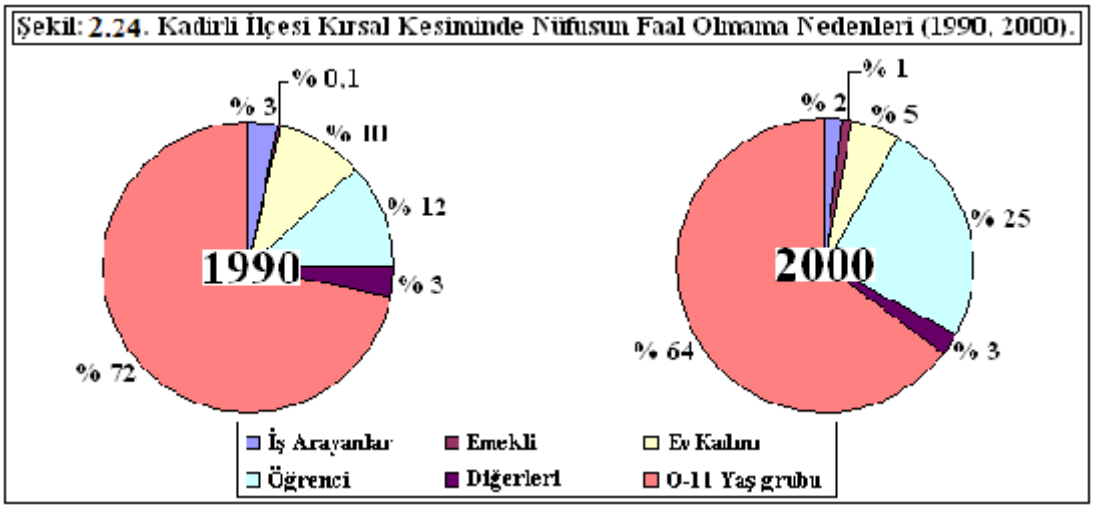
olması gerekmektedir. Ayrıca 0–11 yaşları arasındaki bağımlı nüfus da bu gruba dahil olduğunda üretime katılmayanların oranı 1990 yılında yaklaşık olarak % 40'ı, 2000 yılında ise % 37'yi bulmaktadır. Üretime katılmadığı beyan olunan nüfus grupları genellikle öğrenciler, ev kadınları/ kızları ve işsizlerdir (DİE, 1990 ve 2000).

İlçenin kırsal kesiminde yer alan faal olmayan nüfusun 1990 yılı itibariyle yaklaşık % 72'si 0–11 yaşları arasındaki çocuklardır. Onları 12 yaşın üzerindeki öğrenciler, ev kadınları, işsiz olup arayanlar ve başka nedenlerle faal olmayanlar takip etmektedir. 2000 yılında ise öğrenciler ile emeklilerin oranlarında artış olurken, ev kadınları ile iş arayanların oranları düşmüştür. Dolayısıyla kırsal kesimde her geçen yıl faal olmayan nüfus miktarı azalmakta, bu azalmada ev kadınları ile iş arayanların sayısının azalması etkili olmaktadır. Faal olmayan nüfus miktarı, 1990–2000 yılları arasında % -41,7 oranında azalmıştır. Bu azalmada ev kadınları % -68, iş arayanlar ise % -66 oranında etki yapmıştır. Buna karşın kırsaldaki öğrenci sayıları % 22, emekli sayıları ise % 119 oranında artış göstermiştir (Tablo: 2.42, Şekil: 2.24).

Tablo: 2.42. Kadirli İlçesi'nde Kırsal Kesimde Faal Olmayan Nüfusun Faal Olmama Nedenleri (1990–2000).

Faal Olmayan Nüfus		1990						2000					
		E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%
12 yaş ve Üzeri Nüfus	İş Arayanlar	417	55	341	45	758	3,3	155	59	106	41	261	1,9
	Emekli	53	72	21	28	74	0,3	136	84	26	16	162	1,2
	Ev Kadını	-	-	2234	100	2234	9,6	-	-	704	100	704	5,2
	Öğrenci	1681	61	1086	39	2767	11,8	1903	57	1459	43	3362	24,6
	Diğerleri	583	76	179	24	762	3,2	297	90	34	10	331	2,5
	Toplam	**2734**	**41**	**3861**	**59**	**6595**	**28,2**	**2491**	**52**	**2329**	**48**	**4820**	**35,4**
0-11 Yaş Grubu		8574	51	8222	49	16776	71,8	4553	52	4262	48	8815	64,6
TOPLAM		**11308**	**48**	**12083**	**52**	**23371**	**100**	**7044**	**50,5**	**6591**	**49,5**	**13635**	**100**

Kaynak: DİE. (1990, 2000).

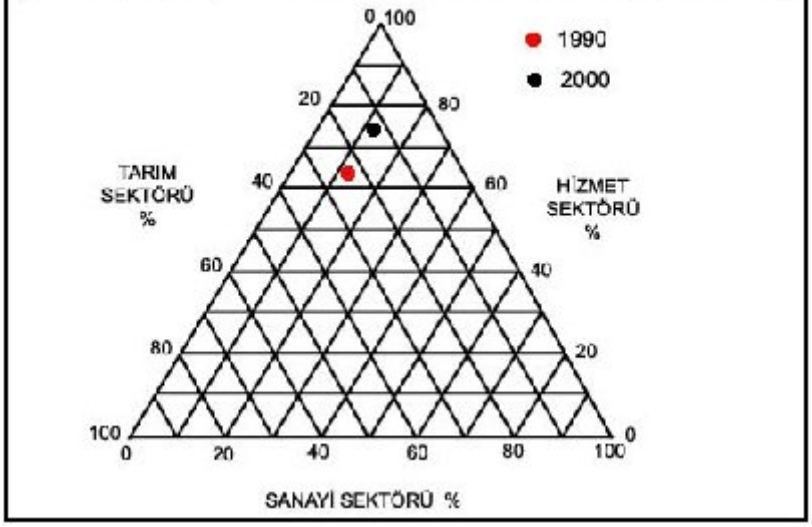
1990 yılı itibariyle Kadirli ilçe merkezinde çalışan nüfusun % 12'si sanayi, % 24'ü tarım ve % 64'ü hizmet sektöründe, 2000 yılında ise % 11'i sanayi, % 12'si tarım ve % 77'si hizmet sektöründe çalışmaktadır. İlçe merkezi, idari etki sahası dışına taşan eğitim, sağlık, ticaret ve pazar fonksiyonlarıyla çevresindeki kırsal yerleşmelere hizmet sunan şehirsel bir

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

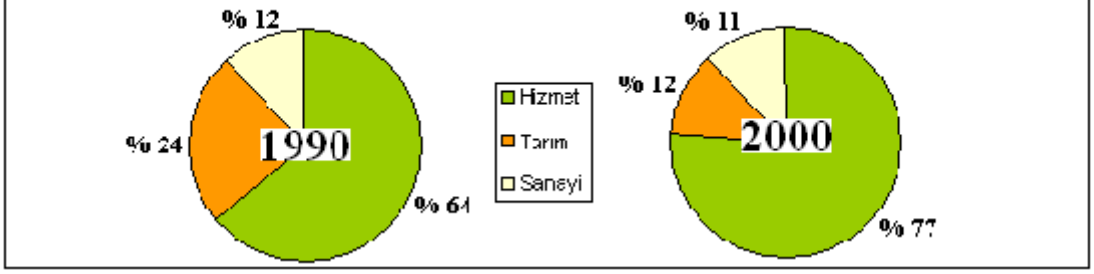
yerleşmedir. Şehir, sahip olduğu fonksiyonlarla adeta manyetik bir alanın merkezidir. Bu merkezilik özelliği, daha çok hizmetler sektörünün büyümesi ve gelişmesi sonucunda oluşmuştur (Şekil: 2.25). Şehirde hizmetler sektörü geliştikçe, tarıma ayrılmış olan alanlar giderek daralmış ve şehirsel kullanıma dönüşmüştür. Genellikle ziraat ekonomisinin etkisi altında bulunan sanayi kolları ise 1990–2000 yılları arasında fazla ilerleme gösterememiştir (Şekil: 2.26).

1990 yılında ilçe merkezindeki nüfusunun % 64'ü hizmetler sektöründe çalışmakta ve bu nüfusun yaklaşık % 87'si erkeklerden oluşmaktadır. Çalışan nüfusun % 28'i toplum hizmetleri, sosyal hizmetler ve kişisel hizmetlerde, % 18'i toptan ve perakende ticaret hizmetlerinde, % 9'u inşaat hizmetlerinde, % 6'sı ulaştırma, haberleşme ve depolama hizmetlerinde, % 2'si mali kurumlar ve sigorta hizmetleri, yaklaşık % 1'i ise elektrik, gaz, su dağıtım, bakım ve onarım hizmetlerinde çalışmaktadır.

Şekil: 2.25 Kadirli İlçe Merkezinde Ekonominin Sektörel Karakteri (1990-2000)

Şekil: 2.26. Kadirli İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Sektörel Bölünüşü (1990, 2000)

Hizmetler sektöründe genellikle toplumun temel ve kişisel ihtiyaçlarını karşılayacak alanlarda yoğunlaşma vardır. Çalışan nüfusun yaklaşık % 46'sı asayiş ve güvenlik gibi toplum hizmetleri, eğitim ve sağlık gibi sosyal hizmetler, terzi, berber ve benzeri gibi kişisel hizmetler ile çeşitli temel ihtiyaçlar için perakende ve toptan ticaret hizmetleri alanlarında çalışmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

2000 yılında ise çalışan nüfusun iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımında önemli gelişmeler olmuştur. Her şeyden önce ziraat alanında çalışan nüfus oranı yarı yarıya azalmış % 24'ten % 12'ye gerilemiştir. İmalat sanayi kolunda çalışan nüfus oranında fazla bir değişim görülmemekle birlikte % 1'lik bir kayıp söz konusu olmuştur. Dolayısıyla ziraat ve sanayi kollarından arta kalan nüfus çeşitli hizmet kollarında toplanmaya başlamıştır.

Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler kollarında çalışan nüfus oranı % 11'lik artış göstermiş, bunu % 2 oranıyla toptan ve perakende ticaret kolu ve % 1'lik artış oranıyla da mali kurumlar ve sigortacılık kolu takip etmiştir. Diğer şehirsel hizmet kollarında ise fazla bir değişim gözlenmemiştir. Sadece ulaştırma, haberleşme ve depolama faaliyet kollarında toplamda % 1'lik bir azalma olmuştur (Tablo: 2.43, Şekil: 2.27).

Tablo: 2.43. Kadirli İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Sektörlere ve İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (1990–2000).

Sektör			1990					2000				
Faaliyet Kolu		Cins	Nüfus Miktarı	Toplamı	Sektör Toplamı	Faaliyet Kolu (%)	Sektörel (%)	Nüfus Miktarı	Toplamı	Sektör Toplamı	Faaliyet Kolu (%)	Sektörel (%)
TARIM	Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	E	2151	2984	2984	24	24	1006	1284	1284	12	12
		%	72					78,3				
		K	833					278				
		%	28					21,7				
SANAYİ	İmalat Sanayi	E	1295	1514	1514	12	12	1187	1256	1256	11	11
		%	85,5					94,5				
		K	219					69				
		%	14,5					5,5				
HİZMET	İnşaat	E	1075	1084	8035	9	64	1041	1045	8426	9	77
		%	99					99,5				
		K	9					4				
		%	1					0,5				
	Elektrik, Gaz ve Su	E	47	49		1		63	63		1	
		%	96					100				
		K	2					-				
		%	4					-				
	Toptan ve Perakende Ticaret	E	2198	2274		18		2080	2207		20	
		%	96					94,2				
		K	76					127				
		%	4					5,8				
	Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	E	713	741		6		510	521		5	
		%	96					97,8				
		K	28					11				
		%	4					2,2				
	Mali Kurumlar ve Sigorta	E	247	317		2		261	345		3	
		%	78					75,6				
		K	70					84				
		%	22					24,4				
	Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	E	2682	3570		28		3162	4245		39	
		%	75					74,5				
		K	888					1083				
		%	25					25,5				
TOPLAM		E	10408	12533	12533	100	100	9310	10966	10966	100	100
		K	2125					1656				

Kaynak: DİE. (1990, 2000).

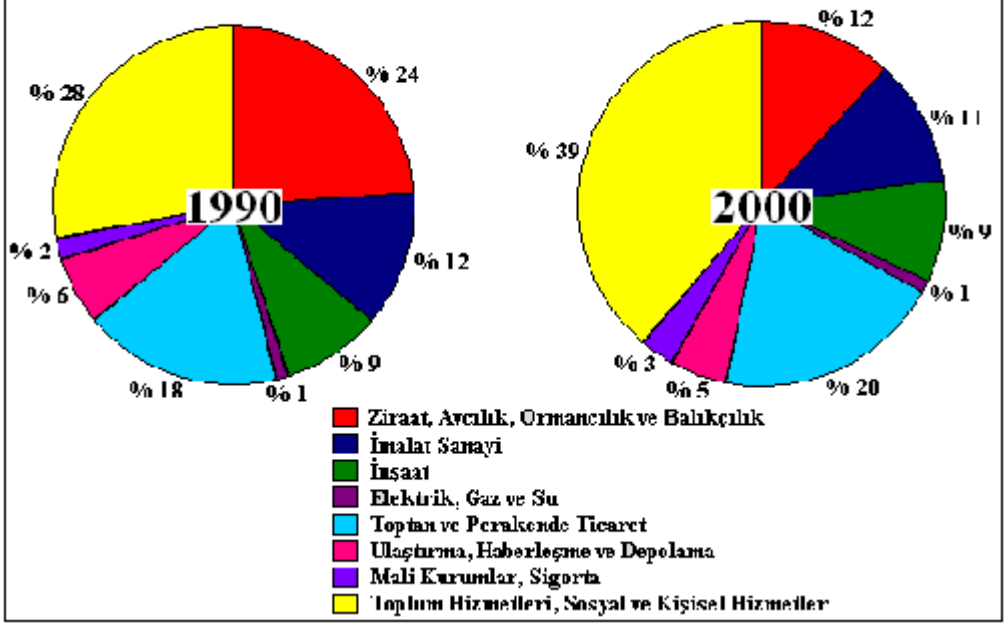
İlçe merkezi, daha ziyade kırsal yerleşmelerde barınan nüfusun temel ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir görev üstlenmiş olması sebebiyle, sanayi üretimine yönelik faaliyetlerin toplandığı modern bir merkez görüntüsünden çok, kırsal kimliğinden henüz sıyrılmış "kasaba" özellikleri göstermektedir. Bu özelliği, sürekli revize edildiği için

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

orijinalliğini yitirmiş imar planında, yetersiz altyapı tesis ve hizmetlerinde, zemini bozulmuş cadde ve sokaklarda, kırsal mimarinin özelliklerini taşıyan, dış cephesi genelde gelişigüzel boyanmış, tek katlı ve düz damlı konutlarda ve benzeri fiziksel donatılarda görmek mümkündür.

Bununla birlikte, şehir sokaklarındaki insanların çoğunlukla tarla ve bahçelerde çalışırken giydikleri yöresel kıyafetlerle dolaşıyor olması, şehirdeki yeme içme tesislerinin genellikle köfteci, dönerci, çorbacı, kebapçı ve benzeri ticarethanelerden oluşması, günlük ve periyodik ihtiyaçlar için alışverişlerde marketler yerine, daha çok veresiye alış veriş yapılabilen bakkal türü perakende ticaret tesislerinin yaygın olması ve benzeri gibi faaliyetler göz önünde bulundurulduğunda ilçe merkezinin genel karakterini özündeki kırsallıktan ayırt etmek güçtür.

Şekil:2.27 Kadirli İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (1990, 2000).

Buna paralel olarak, ilçenin kırsal kesiminde çalışan nüfusun 1990 yılı itibariyle % 91'i, 2000 yılında % 92'si tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe çalışan nüfusun yarıdan fazlasını (% 55) ilçe merkezinde pasif olarak gördüğümüz kadın nüfus oluşturmaktadır.

Köylerde, tarım dışında önem arz eden başka bir faaliyetten söz etmek neredeyse imkânsızdır. Nitekim 2000 yılı itibariyle çalışan nüfusun sadece %7'si hizmetler sektöründe, % 1'i ise sanayi sektöründe çalışmaktadır. Hizmetler sektöründe çalışan nüfus, büyük ölçüde "toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler alanında istihdam olmuştur. Çalışan nüfusun % 4'ü eğitim, sağlık, asayiş, güvenlik ve kültürel alanlardaki memuriyet hizmetleri ile kişisel bakım hizmetleri gibi faaliyet alanlarında çalışmaktadır. Bunları toptan ve perakende ticaret alanında çalışanlar (% 1) ile inşaat alanında çalışanlar (% 1) takip etmektedir. Sanayi

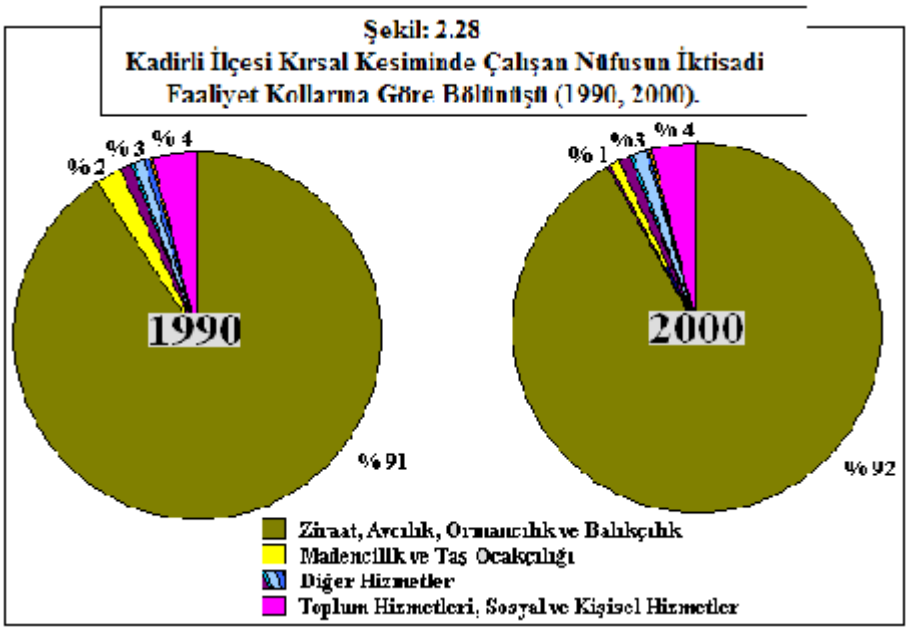
created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sektöründe çalışan nüfus ise daha çok civar köylerdeki taş ocaklarında çalışmaktadırlar. Özellikle günümüzde Kadirli'ye bağlı olmayan Sumbas ilçesinin "dağ kolu" olarak nitelendirilen köyleriyle birlikte kırsal kesimde 1990 yılı itibariyle % 43'ü kadın, toplam 824 kişi, 2000'de ise Sumbas ve köylerinin ayrılmasıyla yalnızca % 14'ü kadın, toplam 232 kişi taş ocaklarında çalışmaktadır. Bu sonuç, arazide yaptığımız çalışmalarla karşılaştırılmış ve doğrulanmıştır. Kırsal kesimde imalat sanayi alanında çalışanların oranı ise yok denecek kadar düşüktür (% 0,1) (Tablo: 2.44, Şekil: 2.28).

Tablo: 2.44. Kadirli İlçesi Kırsal kesiminde Çalışan Nüfusun Sektörlere ve İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (1990–2000).

Sektör			1990					2000				
Faaliyet Kolu		Cins	Nüfus Miktarı	Toplamı	Sektör Toplamı	Faaliyet Kolu (%)	Sektörel (%)	Nüfus Miktarı	Toplamı	Sektör Toplamı	Faaliyet Kolu (%)	Sektörel (%)
TARIM	Ziraat Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	E	14674	32379	32379	91	90,8	9386	21451	21451	92	92
		%	45,3					43,7				
		K	17705					12065				
		%	54,7					56,3				
SANAYİ	İmalat Sanayi	E	12	12	836	0,1	2,4	15	27	259	0,1	1,1
		%	100					55,5				
		K	-					12				
		%	-					44,5				
	Madencilik ve Taş Ocakçılığı	E	470	824		2,3		200	232		1	
		%	57					86				
		K	354					32				
		%	43					14				
HİZMET	İnşaat	E	357	368	2444	1	6,8	224	226	1605	1	6,9
		%	97					99				
		K	11					2				
		%	3					1				
	Elektrik, Gaz ve Su	E	47	49		0,1		101	104		0,4	
		%	96					97				
		K	2					3				
		%	4					3				
	Toptan ve Perakende Ticaret	E	308	321		1		209	219		1	
		%	96					95				
		K	13					10				
		%	4					5				
	Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	E	248	255		0,7		105	108		0,4	
		%	97					97				
		K	7					3				
		%	3					3				
	Mali Kurumlar ve Sigorta	E	52	67		0,1		37	43		0,2	
		%	78					86				
		K	15					6				
		%	22					14				
	Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	E	1110	1384		3,9		779	905		3,9	
		%	80					86				
		K	274					126				
		%	20					14				
TOPLAM		E	17278	35659	35659	100	100	11056	23315	23315	100	100
		K	18381					12259				

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

2.4. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunlukları

Coğrafya, doğanın insanlığa sunduğu nimetlerle, insanın bu potansiyelden yararlanabilme olanak ve kabiliyetleri arasındaki münasebetleri tasvir eden disiplinler arası bir bütündür. Buna göre coğrafya, insan ile yaşadığı ortam arasındaki ilişkileri tasvir ederken, insan faktörünü sadece miktar, artış, azalış ve nitelikler bakımından ele almaz. Aynı zamanda araziye yayılma örüntüsü bakımından da irdeler. Buna göre yeryüzünde bazı alanlarda nüfusa rastlanmazken, bazı alanlarda nüfus kümeler oluşturmuş ve bazı alanlarda ise yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla nüfus, arazideki dağılışı ve yoğunluğu ile mekânsal analizlerde dikkate alınması gereken önemli özelliklerdendir.

Nüfus, araştırma sahasının hemen her tarafında, ancak eşit bir dağılış göstermemektedir. Bu dağılış kimi yerde tek tük, kimi yerde kümeler halinde ve kimi yerlerde ise alansaldır.

Araştırma sahasında nüfus daha çok Kadirli ovasında toplanmıştır. Olabildiğince düzgün ve sade bir görünüme sahip olan ova ünitesinde nüfusun dağılışına etki eden pek çok faktör vardır. Bu faktörler arasında; şehirsel merkeze olan yakınlık, karayolları ve ulaşım kolaylıkları, alüvyal topraklardan oluşan verimli ziraat alanları ile akarsular ve sulama kanallarının varlığı gelmektedir.

Özellikle merkezden çevreye doğru şehirden uzaklaştıkça halkalar halinde nüfus dağılışında çözülme ve seyrelmeler dikkat çeker. Şehre yakın bölgelerde yer alan köylerin yüzölçümleri nispeten ufak olduğu gibi, nüfusları da fazla değildir. Ayrıca bu alanlarda arsalar merkeze yaklaştıkça küçülmekte, ancak değerleri artmaktadır. Buna karşın şehre nispeten uzak ancak ova ünitesinde yer alan köylerin yüzölçümleri daha geniş olduğu gibi, nüfusları da daha kalabalıktır. Ayrıca karayolları ile bu güzergâhların bağlandığı ana yollar ulaşım kolaylıkları

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

bakımından ovadaki nüfus dağılışını önemli oranda etkilemiştir. Söz konusu güzergâhlar boyunca nüfus lineer bir dağılış ve görünüm kazanmıştır. Özellikle son yıllarda inşa edilen konutların ısrarla yol boyunda konuşlandırıldığı görülür. Ova ünitesindeki nüfus dağılışını etkileyen en önemli faktörlerden biri de Savrun Çayı'nın yaydığı alüvyonlardan oluşmuş, zirai potansiyeli yüksek topraklardır. Bu verimli ziraat alanları, özellikle tarla ziraatını destekler niteliklerdedir. Daha önemlisi akarsular ve kanallarla sulanabilen bu tarlaların çevresindeki köylerde nüfus miktarlarının nispeten fazla olduğu görülür. Dolayısıyla Kadirli Ovası ve sahip olduğu değerler göz önüne alındığında; ovanın fazlaca nüfuslanması ve nüfusun dört bir yana dağılmış olması kolay anlaşılır bir neticedir.

Kadirli Ovası'nda 29 köy yerleşmesi bulunmaktadır. 2000 yılı nüfus verilerine göre bu köyler en az 171, en fazla 1484 kişi aralığında nüfuslara sahiptirler. Genel olarak ilçe merkezinden uzaklaştıkça ova köylerinin yüzölçümleri ve nüfuslarında artışlar vardır. Bu durumda ortaya çıkan en önemli neden yakın çevresinden ilçe merkezine yönelik göçlerdir.

Kadirli ilçesi köylerini bulundukları morfografik ünite, 2000 yılı nüfus sayımına göre nüfus büyüklükleri arasındaki farklılıklar ve özellikle ortalama köy nüfusu (611 kişi) bakımından kendi nüfus yapısı içerisinde beş grupta sınıflandırmak mümkündür. Buna göre;

- Nüfusu 350'den az olan çok az nüfuslu köyler, (12 köy).
- Nüfusu 350-700 arasında olan az nüfuslu köyler, (30 köy).
- Nüfusu 700-1000 arasında olan orta nüfuslu köyler, (10 köy).
- Nüfusu 1000-1500 arasında olan kalabalık nüfuslu köyler, (6 köy)
- Nüfusu 1500'den fazla olan çok kalabalık nüfuslu köyler (2 köy)

Köylerin % 20'si çok az nüfuslu, % 50'si az nüfuslu, % 17'si orta nüfuslu, % 10'u kalabalık nüfuslu ve % 3'ü ise çok kalabalık nüfusludur. Akova ve Narlıkışla köylerinde olduğu gibi kimi yerleşmelerde 2000 sayımına göre nüfus 200 kişiyi bile bulmazken, nüfusu 2000'e yaklaşan Elbistanlı (1747 kişi) gibi köyler de vardır. Ancak yerleşmelerin büyük çoğunluğunun nüfusu 350-700 arasındadır.

Kadirli ilçesi köylerinin % 50'si az nüfuslu köyler grubunda yer almaktadır. Bu köylerin 15'i ova ünitesinde, 10'u yamaçlar ve tepelikler ünitesinde ve 5'i dağlık ünitede yer almaktadır. İlçedeki ova köylerinin yarısı, yamaçlar ve tepelikler ünitesindeki köylerin yarısına yakını ve dağlık ünitedeki köylerin ise yarısından fazlası bu nüfus grubunda yer alır. Bu gruptaki köyler genellikle ilçedeki ortalama köy nüfusunun (611 kişi) altında nüfusa sahiptirler. Köy nüfuslarından artan sıralamaya göre yapılan bir skalada, köy nüfusları arasındaki en belirgin aralıkların oluştuğu noktalarda nüfus gruplarının sınırları çizilirken; en fazla köy sayısı 350-700 nüfuslu grupta oluşmuştur.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Nüfusu 350'den az olan köyler, genellikle yüzölçümü geniş olmayan, kimi ilçe merkezine yakın olduğu için nüfus kaybetmiş (Narlıkışla ve Şahaplı), kimi ziraat alanlarının bir kısmı Aslantaş Baraj Gölü suları altında kaldığı için nüfusu azalmış (Bekereci ve Durmuşsofular), kimi önemli ulaşım güzergâhlarından uzak kaldığı için fazla nüfus barındıramamış (Yeniköy ve Tekeli), kimi mahallesini kaybederek bölünmüş, kimi de mahalleyken köy olmuş (Hacıhaliloğlu, Akova, Coşkunlar ve Kabayar) yerleşmelerdir.

Tablo: 2.45 Kadirli İlçesi Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (2000).

350'den az kişi		350-700 kişi		700-1000 kişi		1000-1500 kişi		1500'den fazla kişi	
Köyler	**Nüfus**	**Köyler**	**Nüfus**	**Köyler**	**Nüfus**	**Köyler**	**Nüfus**	**Köyler**	**Nüfus**
Akova	171	Yalnızdut	351	Cığcık	764	Kayasuyu	1136	Yoğunoluk	1533
Narlıkışla	190	Vayvaylı	364	Kümbet	781	Karatepe	1144	Elbistanlı	1747
Yeniköy	213	Mezretli	381	Topraktepe	794	Koçlu	1151		
Hacıhaliloğlu	236	Tatarlı	383	Yenigün	802	Karakütük	1377		
Coşkunlar	258	Öksüzlü	389	Yusufizzettin	809	Kızyusuflu	1380		
Şahaplı	265	Halitağalar	394	Hardallık	827	Aydınlar	1484		
Tekeli	286	Çaygeçit	408	Harkaçtığı	827				
Bekereci	294	Oruçbey	423	Çukurköprü	851				
Akköprü	310	Kesikkeli	427	Yukarı Çiyanlı	982				
Karabacak	321	Sarıtanışmanlı	428	Azaplı	993				
Durmuşsofular	344	Mecidiye	431						
		Erdoğdu	443						
		Çiğdemli	451						
		Tozlu	458						
		Amberinarkı	463						
		Mehedinli	484						
		Çınar	486						
		Söğütlüdere	503						
		Kiremitli	528						
		Yukarı Bozkuyu	538						
		Kerimli	550						
		Sofular	583						
		Tahta	597						
		Kösepınarı	606						
		Aşağı Çiyanlı	608						
		Bahadırlı	618						
		Göztaşı	634						
		Değirmendere	641						
		Aşağı Bozkuyu	675						
		Kesim	675						

Kaynak: DİE

Nüfusu 1000'den fazla olan köyler ise, genellikle makineli modern ziraat yöntemlerine rağmen yer şekillerinin engebeli olması nedeniyle geleneksel yöntemlerle ziraat yapmaya devam eden (Karatepe, Karakütük, Kızyusuflu ve Elbistanlı) ya da hayvancılık (Kayasuyu ve Yoğunoluk) ve ormancılık (Koçlu) faaliyetlerinin sürdürüldüğü; bu sebeple insan gücüne fazlasıyla ihtiyaç duyulan köylerdir.

Bütün bu değerlendirme sonuçlarına göre, Kadirli ilçesi köylerinin % 70'inin 171-675 kişi arasında, yani çok az ve az nüfuslu köyler grubunda yer aldığı görülür. Dolayısıyla Kadirli ilçesi köylerinin genelinde nüfuslar fazla kalabalık değildir. Köyler, büyük ölçüde nüfus kaybetmişlerdir. Kadirli ilçesi kır nüfusunun dağılışında tarımsal yapı ile birlikte morfografik özelliklerin, hidrografik özelliklerin, ulaşım güzergâhlarının ve reliefin etkin olduğu söylenebilir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

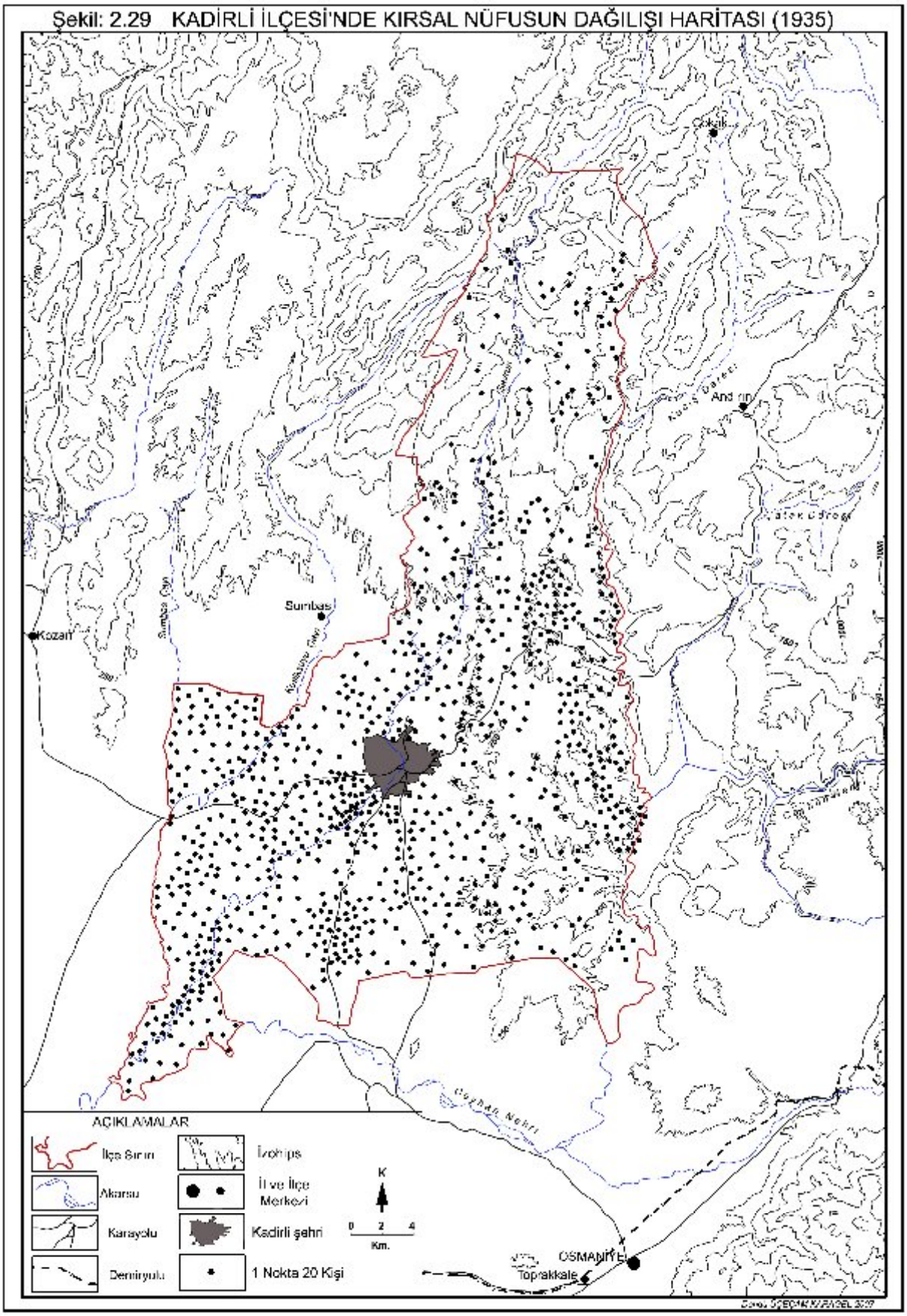
1935 yılında ilçe genelinde nüfusun dağıldığı alanlar genellikle önemli ulaşım güzergâhlarının bulunduğu kesimler ile Sumbas, Kesiksuyu ve Savrun Çayı vadisi ve kollarının bulunduğu yüzey şekilleri sade görünümlü Kadirli Ovası'ndaki alanlar ve çevreleridir. Tüm bu kesimler hem ulaşıma elverişli, hem sulama imkânı bulunan tarla ziraatının yaygın olduğu alanlardır. Nüfus dağılışında dikkat çeken diğer yerler ise, ilçenin doğusu ve güneydoğusunda kalan hafif eğimli, engebeli yamaçlar ve tepelik alanlar üzerinde, daha çok kuru tarım yöntemlerinin uygulanabildiği, su kaynakları bakımından nispeten fakir sahalardır ki; bu kesimler genelde yükseltinin fazla olmadığı akarsu vadileri ve çevreleridir. Buralar, ova köylerinin kavrulduğu yaz aylarının bunaltıcı sıcaklıklarında, sıcaklık değerlerinin 2-3°C daha düşük olduğu nispeten daha serin sahalardır (Şekil: 2.29).

1935 yılı nüfus dağılışında dikkati çeken sahalardan biri de ilçenin kuzeyinde kalan dağlık ünitedir. Bu morfografik ünite üzerindeki köylerde hem nüfus daha az, hem de araziye dağılış biçimi daha seyrektir. Bu kesimdeki yerleşmeler genellikle ormancılık ve hayvancılık sahaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerleşmelerin kuruluş yeri ve nüfusun dağılış alanları dikkate alındığında karşımıza ekseriya akarsu vadi tabanları ya da yamaçları çıkmaktadır. Bu kesimdeki nüfus, adeta doğal bitki örtüsüyle süslenmiş haşin topografya üzerindeki akarsu vadilerine gizlenmiştir (Şekil: 2.29).

1965 yılı nüfus dağılış haritası incelendiğinde de aslında yukarıdaki genel tablodan farklı bir yapıya rastlanmaz. Nüfus önemli oranda artmıştır. Nüfusun dağılışı harita üzerinde yoğun bir görünüm kazanmıştır. Ancak bütün bunlar, Kadirli ilçesindeki nüfus dağılış karakterini değiştirmeye yetmemiştir. 1965 yılı nüfus dağılış haritası daha dikkatli bir gözle incelendiğinde, 1935 yılında haritada gördüğümüz boşlukların; 1965 yılında nüfus miktarı artmış olmasına ve nüfusu barındıracak alanların daralmış olmasına karşın, boş olarak kaldığı görülür. İlçe nüfusu, geçen son 30 yıl içerisinde önemli oranda artmıştır. Köylerde kişi başına düşen tarım arazisi alanı oranı azalmıştır. Buna rağmen, şehirsel merkeze olan yakınlık, ulaşım güzergâhlarının konumu ve ulaşım kolaylıkları, alüvyal topraklardan oluşan verimli ziraat alanları, akarsular ve mevcut sulama kanalları, morfografik özellikler ve ilçenin doğusu, güneydoğusu ve kuzeyindeki reliefin etkisine bağlı olarak gelişen "nüfus dağılışı karakteri" hemen hemen aynı kalmıştır (Şekil: 2.30).

Buna karşın, 1965 yılı nüfus dağılış haritası, araştırma sahasında doğmuş ve büyümüş bir coğrafyacı gözüyle önemli sonuçlara işaret etmektedir. Bu meseleyi daha açık bir ifadeyle değerlendirecek olursak; her şeyden önce kır nüfusunun en yüksek değerlere ulaştığı sayım dönemlerinden biri 1965 yılıdır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1927 yılında 22.000'e yaklaşık olan kır nüfusu, 1965 yılında 59.000'i aşmıştır. Yaklaşık 40 yıl içerisinde nüfus % 172 oranında artmıştır. Bu tarihten sonra kır nüfusunda kayıplar olmuştur. Sadece 1985 ve 1990 yıllarında kır nüfusunun 59.000 sınırını aştığı görülür. 2000 yılında ise bu değer % 38 oranında azalarak 36.648 kişiye kadar düşmüştür. Dolayısıyla ne 1935 ne de 2000 yılı nüfus dağılış haritalarında göremediğimiz nüfus miktarını 1965 yılı dağılış haritasında görmekteyiz (Şekil: 2.30).

1935 yılında ova ünitesinde yoğunlaşmış olan nüfus dağılışı, 1965 yılında da bu özelliğini korumuştur. Hatta 1955 yılında Osmaniye ilçesinden Kadirli ilçesine dahil olan Kesikkeli köyünün katılımıyla bu yoğunluk daha da artmıştır. Ancak 1965 yılı dağılışında ortaya çıkan beklide en önemli husus, yamaçlar ve tepelikler ünitesi ve dağlık ünitede gördüğümüz nüfus miktarı artışı ve yoğunlaşmasıdır. Bu manzara, 2000 yılı nüfus dağılışında daha da gelişmiş olarak karşımıza çıkmaktadır.

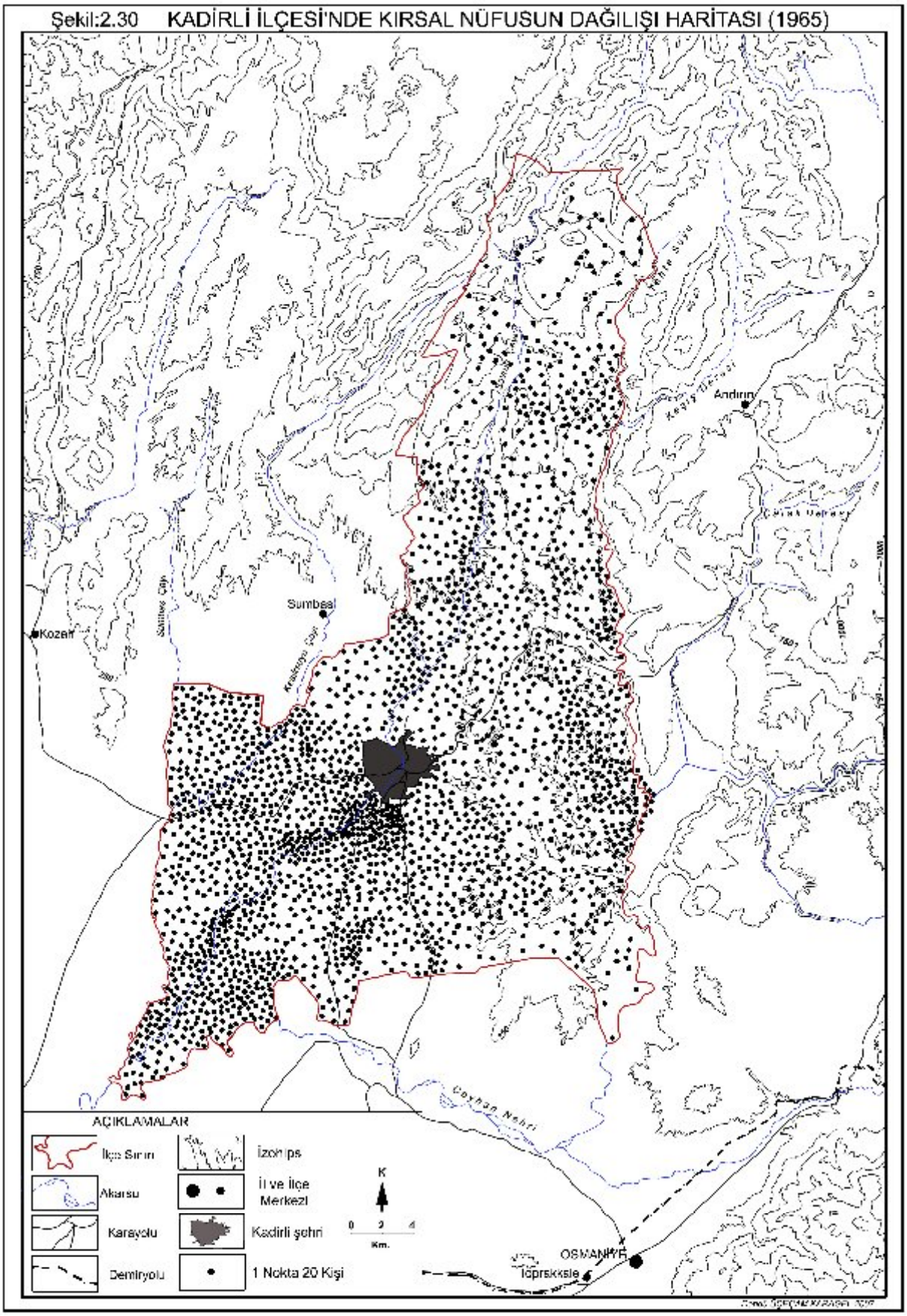
Yani 1965 yılı ve sonrasında ova ünitesiyle birlikte dağlık ve tepelik alanlardaki nüfus miktarı da artmıştır. Ancak 1990 yılı sonrasındaki dönemlerde ova ünitesinde yer alan yerleşmelerde ciddi nüfus kayıpları olurken, dağlık ve tepelik sahalarda ise tam tersine nüfus kayıpları görülmediği gibi, artışlar dikkatimizi çekmektedir. Acaba 1990 sonrasında ova ünitesinde yer alan yerleşmelerin nüfus açısından cazibesini kaybetmesinde ya da dağlık ve tepelik alanlardaki yerleşmelerin cazibe merkezleri haline gelmelerinde etkili olan faktörler neler olmuştur? Bu sorunun cevabını 2000 yılı nüfus dağılış haritasının coğrafi yorumunda aramak gerekir. Buna göre:

2000 yılı nüfus dağılış haritasını incelerken karşımıza çıkan genel manzara şudur ki; 1935 ve 1965 yılı dağılış haritalarında gördüğümüz gibi nüfus, daha çok Savrun Çayı yatağı ve çevresiyle, ilçe merkezine yakın olan kesimler ve önemli ulaşım güzergâhları (Kadirli-Adana ve Kadirli-Osmaniye) boyunca ve çevresinde toplanmıştır (Şekil: 2.31).

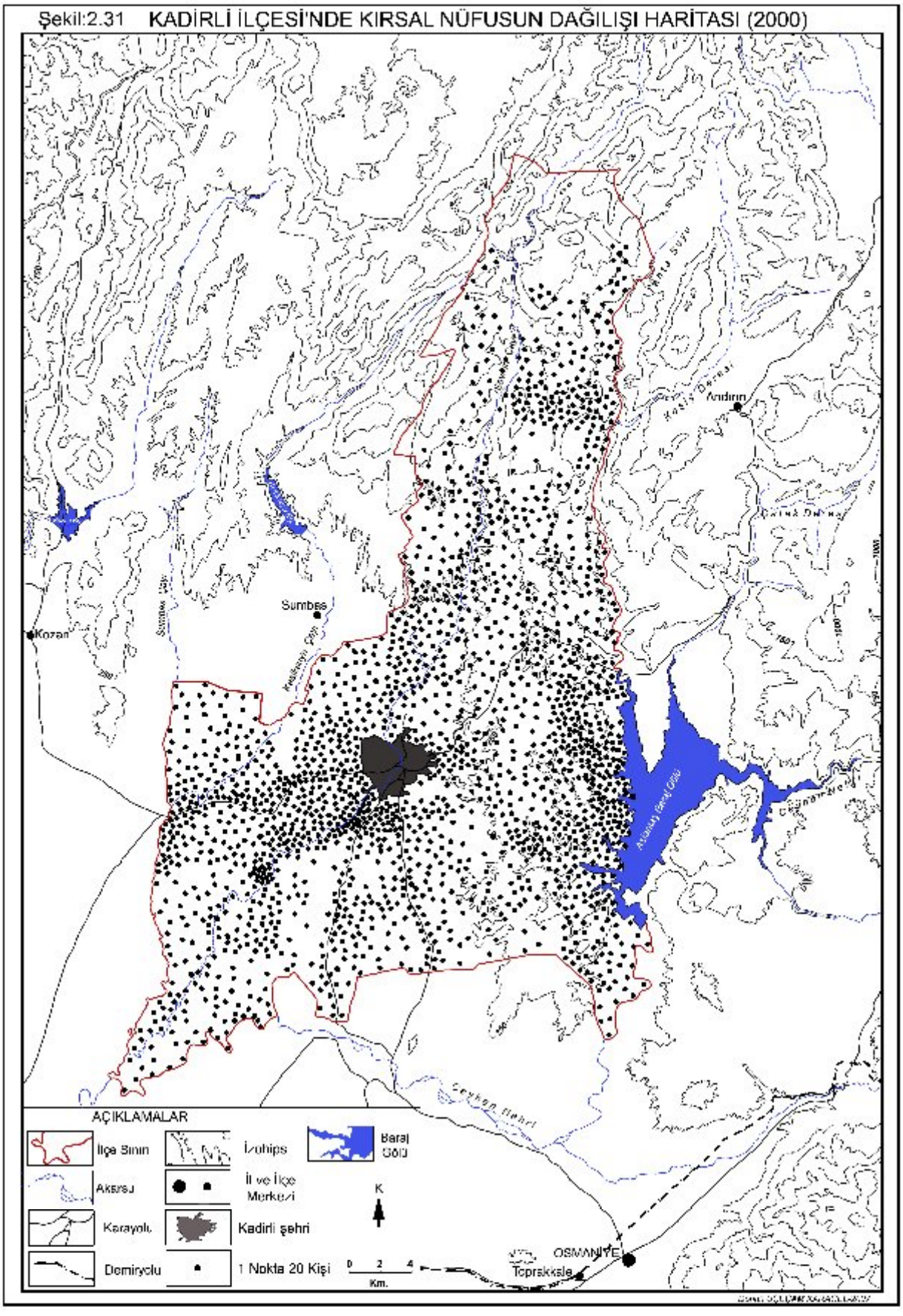
Buna ek olarak, 1975-1984 yılları arasında bir yüzey şekli olarak ortaya çıkmış olan "Aslantaş Baraj Gölü", çevresinde yer alan köylere, (ziraat alanları sular altında kalan ailelerin Kadirli'ye olan göçlerinden sonra) sulamalı ziraat olanakları sunmuş ve buna bağlı olarak yöredeki köyler fazla nüfuslanmışlar ve bu sahalarda nüfus yoğunluğu giderek artmıştır (Şekil: 2.31).

Özellikle 1980 yılı sonrasında bütün Çukurova'da olduğu gibi zirai faaliyetlerde insan gücü yerine makine gücü kullanılmaya başlanması ve modern tarım yöntemlerinin giderek yaygınlaşması, 1990 sonrasında önemli miktardaki tarımsal işgücünü adeta boşa çıkarmıştır. Özellikle çeşitli Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden gelerek, yöredeki tarımsal işgücünü oluşturan, bu sebeple ova köylerindeki önemli nüfus gruplarını meydana getiren işçi aileler, toprak sahibi olamadıkları bu süreçte tabiri caizse öğütülmüşlerdir. Bu tip ailelerden ova köylerinde bazı kalıntılar halen bulunmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Dahası tarımsal faaliyetlerde daha az insan gücüne duyulan ihtiyaç, kalabalık nüfuslu ailelerde eğitime verilen önemi artırmış, Kadirli'deki şehirsel gelişmelere paralel olarak, tarımdan arta kalan nüfus, diğer ekonomik sektörlere kaymıştır. Bu durum köyden kente olan göçleri hızlandırmıştır. Dolayısıyla ova köylerinin nüfuslarında önemli kayıplar görülmeye başlamıştır.

Bu arada geleneksel tarım yöntemlerinden fazla bir şey kaybetmeyen ilçenin güneydoğusu, doğusu ve kuzeyindeki dağlık, tepelik ve engebeli sahalardaki köylerde ise kuru tarım faaliyetleri eskisi gibi devam ettiği gibi, bu sahalar aynı zamanda önemli ormancılık ve hayvancılık sahaları olarak misyonunu devam ettirmişlerdir. Özellikle yaylacılık faaliyetlerinin karakter değişikliğine uğradığı bu sahalarda, hayvancılık ekonomisine paralel olarak "sayfiye yaylacılığı" önem kazanmaya başlamış ve önemli yayla sahaları adeta yerli turizme açılmıştır.

Yaz aylarının kavurucu sıcaklıklarında, ziraat faaliyetlerinin durağanlaştığı ve insan gücünün fazla önem arz etmediği, yerel tabirle "yanar günlerde" önemli miktarda ova nüfusu, nispeten daha serin olan yayla sahalarına taşınmaktadır. Bu durum, dağlık sahalardaki beşeri hayatı canlı tutmaya yetmekte ve "dağ kolu adamının" önemini korumasına yardımcı olmaktadır.

Sonuç olarak, 1990 sonrasında Kadirli Ovasındaki önemli miktardaki tarımsal işgücü işsiz kalmış, özellikle yöredeki Doğu ve Güneydoğulu işçi ailelerinin sayısı yok denecek kadar azalmıştır. Kalabalık nüfuslu çiftçi ailelerinde eğitime verilen önem artırmış, tarımdan arta kalan nüfus diğer ekonomik sektörlere kaymıştır. Bu durum köyden kente olan göçleri hızlandırmıştır. Dolayısıyla ova köylerinin nüfuslarında önemli kayıplar olmuştur.

Bu arada ilçenin güneydoğusu, doğusu ve kuzeyindeki dağlık, tepelik ve engebeli sahalarda ziraat faaliyetleri geçmişte olduğu gibi devam etmiş, bu sahalar aynı zamanda önemli ormancılık ve hayvancılık sahaları olarak kalmışlardır. Özellikle yaylacılık faaliyetlerinin "sayfiye yaylacılığı" şekline dönüştüğü yayla sahaları turizme açılmıştır. Bu durum, dağlık sahalardaki beşeri hayatı canlı tutmaya yetmiştir. Böylece, 1990'lı yılların sonlarına kadar Kadirli ilçesinin nüfus dağılışı ve yoğunluğunda söz sahibi olan ova ünitesi, nüfus bakımından koruduğu önemini 2000'li yıllarda ilçenin dağlık ve tepelik morfografik ünitelerinin yer aldığı engebeli sahalara bırakmıştır. İlçenin en kalabalık nüfuslu köyleri söz konusu sahalarda yer alan Elbistanlı (1747), Yoğunoluk (1533), Kızyusuflu (1380), Karakütük (1377), Koçlu (1151), Karatepe (1144) ve Kayasuyu (1136) köyleridir (Foto: 2.5). Ovada ise en kalabalık nüfuslu köyler olarak Aydınlar (1484), Azaplı (993), Çukurköprü (851), Hardallık (827) ve Kümbet (781) köyleri kalmıştır.

İlçede kır nüfusunun dağılışında görmüş olduğumuz manzara ve nüfus dağılışının yıllar arasında gösterdiği farklılıklar nüfus yoğunlukları üzerinde de etkilidir. Dolayısıyla coğrafi

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

esaslara göre dağılış ve yoğunluk kavramları birbirini tamamlayıcı ve bütünleştirici kavramlar olarak tanımlanabilmektedir.

Kadirli ilçesindeki köylerin 1935, 1965 ve 2000 yılı aritmetik nüfus yoğunluk değerlerine göre bir takım gruplar oluşturduğu görülür. Bu grupların oluşmasında köylerin araştırma sahasındaki konumları, iktisadi faaliyet türleri ve nüfus yoğunluklarının artan sıralamasına göre sınıflandırılması sonucunda köylerin gösterdiği farklılıklar göz önüne alınmıştır.

1935 yılında ilçe köylerinin % 22'sinde (11 köy) kilometre kareye ancak 3 ila 11 kişi arasında nüfus düşmektedir (Tablo: 2.46).

Bugün Kadirli-Adana ve Kadirli-Osmaniye ulaşım güzergâhlarının Kadirli ilçe sınırını terk ettiği kavşak noktalarında bulunan Çukurköprü ve Tatarlı köyleri ile Savrun Çayı yatağında bulunan Öksüzlü köyü, ova tabanının alçak kotlarında bulunmaları nedeniyle taban suyu seviyesinin yüksek olduğu sahalara karşılık gelmektedirler. Dolayısıyla Kesik Suyu ile Sumbas Çayı'nın kavşağına yer alan Çukurköprü, Ceyhan Nehri yatağına yakın bir konumda bulunan Tatarlı ve Savrun Çayı yatağında bulunan Öksüzlü köylerinin büyük kısmının bataklık alanları halinde olmaları nedeniyle 1935 yılındaki nüfus yoğunlukları kilometre kareye 11 kişi ve daha az değerlere sahiptir.

Foto: 2.5. Kadirli ilçesinin kalabalık nüfuslu köyleri dağlık ve tepelik morfografik ünitelerin yer aldığı engebeli sahalara karşılık gelmektedir. Yukarıda resimleri verilen Elbistanlı-Karakütük (a), Karatepe (b), Kayasuyu (c-d) köyleri bu alanlara en tipik örnekleri teşkil etmektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Bununla birlikte dağlık ünitede yer alan Kösepınarı, Değirmendere, Tahta, Yoğunoluk ve Koçlu köyleri araştırma sahasının en zorlu coğrafi koşullarına sahip olmaları itibariyle 1935 yılındaki nüfus yoğunlukları kilometre kareye 10 kişi ve altındadır (Tablo: 2.46). Dağlık ünitede yükseltinin fazla olması öncelikle sıcaklık ve yağış değerlerini etkilemekte, dolayısıyla su isteği az, düşük sıcaklıklara dayanıklı bitki türlerinin üretimi ön plana çıkmaktadır. Ziraat sahaları genellikle dar, parçalı, dağınık ve eğimli yüzeylerde yer aldığından, tarım aletleri verimli bir şekilde kullanılamamaktadır. Bu durumda tarımsal iş gücü önem kazanmaktadır. Ziraat sahalarından elde edilen ürün, daha ziyade çiftçi ailelerinin kendi tüketim ihtiyaçlarını ancak karşılayabilmektedir. Bu ünitelerde otlak, mera, yayla ve orman sahalarının geniş alanlar kaplaması, hayvancılık ve ormancılık ekonomisini desteklemekte ve yöre halkının asıl geçim kaynakları olarak hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri öne çıkmaktadır.

Ayrıca ilçenin güneydoğusunda akarsularla yarılmış ve parçalanmış tepelikler sahasında yer alan Karatepe, Kızyusuflu ve Yukarı Çiyanlı köylerinde de ilçenin kuzeyinde olduğu gibi tarım alanları dar, parçalı, dağınık akarsu vadilerinde ve eğimli yüzeylerde yer aldığından, bu sınırlı ve arızalı topografya nedeniyle 1935 yılındaki nüfus yoğunlukları kilometrekareye 10 kişinin altında kalmıştır (Tablo: 2.46).

1935 yılında Kadirli ilçesi köylerinin % 45 gibi büyük bir çoğunluğunun (22 köy) nüfus yoğunluğu kilometrekareye 14 ila 25 kişi arasında değişmektedir. Bu grupta yer alan köylerin % 64'ü (14 köy) dağlık ve tepeliklerden oluşan arızalı ve engebeli topografya üzerinde yer almaktadır.

Kuzeydeki dağlık sahalardan güneye doğru inilirken yükselti tedricen azalmakta, kızılçam ormanlarından oluşan doğal bitki örüsü yerini maki türlerine bırakırken, ziraat sahaları nispeten genişlemektedir. Bu farklı coğrafyada yerleşmeler kümeler oluşturmakta ve nüfus yoğunluğu giderek artmaktadır. Buna rağmen yükselti 500-750 metrelerde ve topografya hala engebeli ve arızalı bir yapıdadır. Bulunduğumuz yer Göztaşı köyü ya da Elbistanlı köyünün orta ve güney kesimleridir. Elbistanlı köyü kuzey kesimleri eğimli, engebeli, yüksek, ormanlık, hayvancı grupların gezindiği yaylak ve tamamen dağlık; bu yüzden de seyrek nüfuslu bir yaşam alanıdır. Bu köylerde 1935 yılındaki nüfus yoğunlukları kilometrekareye 15-16 kişidir (Tablo: 2.46).

Kadirli Ovası'ndan hafif eğimli yamaçlarla yükselen tek tek tepeler geçildikçe kuzeye ve doğuya doğru eğim ve yükselti artmakta çevredeki dağların akarsularla yarılmış ve arızalanmış yamaçları üzerinde pek çok kır yerleşmesine tesadüf edilmektedir. Bu sahalarda yer alan yerleşmeler topografyanın müsaade ettiği ölçüde bir araya gelme eğiliminde olmuşlardır. Bu sebeple yerleşmeleri kümeler haline araziye dağılmış olarak görmekteyiz. Bu sahalarda devam eden beşeri yaşam ne ovada, ne de dağlık alanda gördüğümüz yaşama benzemekte, ne de onlardan tamamen ayrılmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli Ovası'nda yaşayan insanlarla Orta Toroslar dağlık kuşağında yaşayan insanları birbirinden ayıran "ovalı, obalı" ya da "çukuralı, dağlı" ifadelerinin yerli bir tabir olarak bu yörede sıkça kullanılması, bu sahaların söz konusu iki morfografik ünite arasında fiziki anlamda "bir geçiş sahası" olması yanında beşeri anlamda da "bir geçiş sahası" olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo: 2.46. 1935 Yılı Kadirli İlçesi Köylerinin Nüfus Yoğunlukları (Kişi/Km²)

1-11		**12-25**		**26-43**		**44-55**		**56-69**		**70+**	
Kösepınarı	3	Aşağı Bozkuyu	14	Yusufizzettin	28	Yalnızdut	53	Narlıkışla	69	Karabacak	100
Değirmendere	5	Kesim	14	Sarıtanışmanlı	28	Halitağalar	55				
Karatepe	6	Elbistanlı	15	Harkaçtığı	30						
Tatarlı	7	Mecidiye	15	Amberinarkı	31						
Koçlu	8	Göztaşı	16	Aşağı Çiyanlı	32						
Kızyusuflu	9	Şahaplı	16	Çaygeçit	33						
Çukurköprü	9	Yukarı Bozkuyu	16	Kayasuyu	34						
Tahta	10	Cığcık	17	Tozlu	36						
Yoğunoluk	10	Azaplı	19	Aydınlar	37						
Yukarı Çiyanlı	11	Bahadırlı	20	Hardallık	39						
Öksüzlü	11	Kerimli	21	Oruçbey	41						
		Karakütük	21	Çınar	43						
		Bekereci	21								
		Durmuşsofular	21								
		Topraktepe	21								
		Yenigün	23								
		Akköprü	24								
		Kümbet	24								
		Vayvaylı	24								
		Sofular	25								
		Kiremitli	25								
		Erdoğdu	25								

Ova ile dağlık sahalar arasında kalan bu yamaçlar sahası; yüzey şekilleri, iklim elemanlarına ait değerler, bitki örtüsü, arazi yapısı, su kaynakları, nüfus ve yerleşmelerin dağılışı ve ekonomik faaliyetler bakımından değişikliklerin ortaya çıktığı, gerçek anlamda "bir geçiş" sahasıdır.

Bu sahada yer şeyden önce ova ünitesi sona ermekte, 50 metrelerden yaklaşık 750-800 metrelere kadar yükselti ve eğim değerleri artmakta, yer yer tepelere ait zirveler geçilmektedir. Yükseltinin artmasıyla birlikte sıcaklık değerlerinde ortalama olarak 3-4°C düşüşler görülmektedir. Ayrıca Akdeniz üzerinden gelen nemli hava kütleleri Çukurova'yı geçerek Torosları tırmandığı bu sahalarda yağış değerlerini artırmaktadır. Kıyıdan itibaren 750-800 metrelere kadar görülen çalılar ve ağaççıklardan oluşan kurakçıl doğal bitki örtüsü, bu metrelerden sonra yerini tek tek ağaçlardan oluşan kızılçam ormanlarına bırakmaktadır. Ovadaki tarımsal potansiyeli artıran alüvyal araziler, yamaçların hafif eğimli düzlüklerinde akarsuların tabanlarına sokulmakta, onları giderek daralan şeritler halinde iri unsurlu kumlardan ve çakıllardan hasıl olmuş kolüvyaller takip etmektedir. Yamaçların aşağı kesimlerinden itibaren akarsuların içine gömüldüğü kumtaşı, kil ve marn tabakaları yerini daha yukarılarda kalker arazilere bırakmakta, daha sonra kalker araziler dağların zirvelerine kadar devam etmektedir. Bu araziler üzerinde de kahverengi orman topraklarına rastlanır. Yüksek kireç

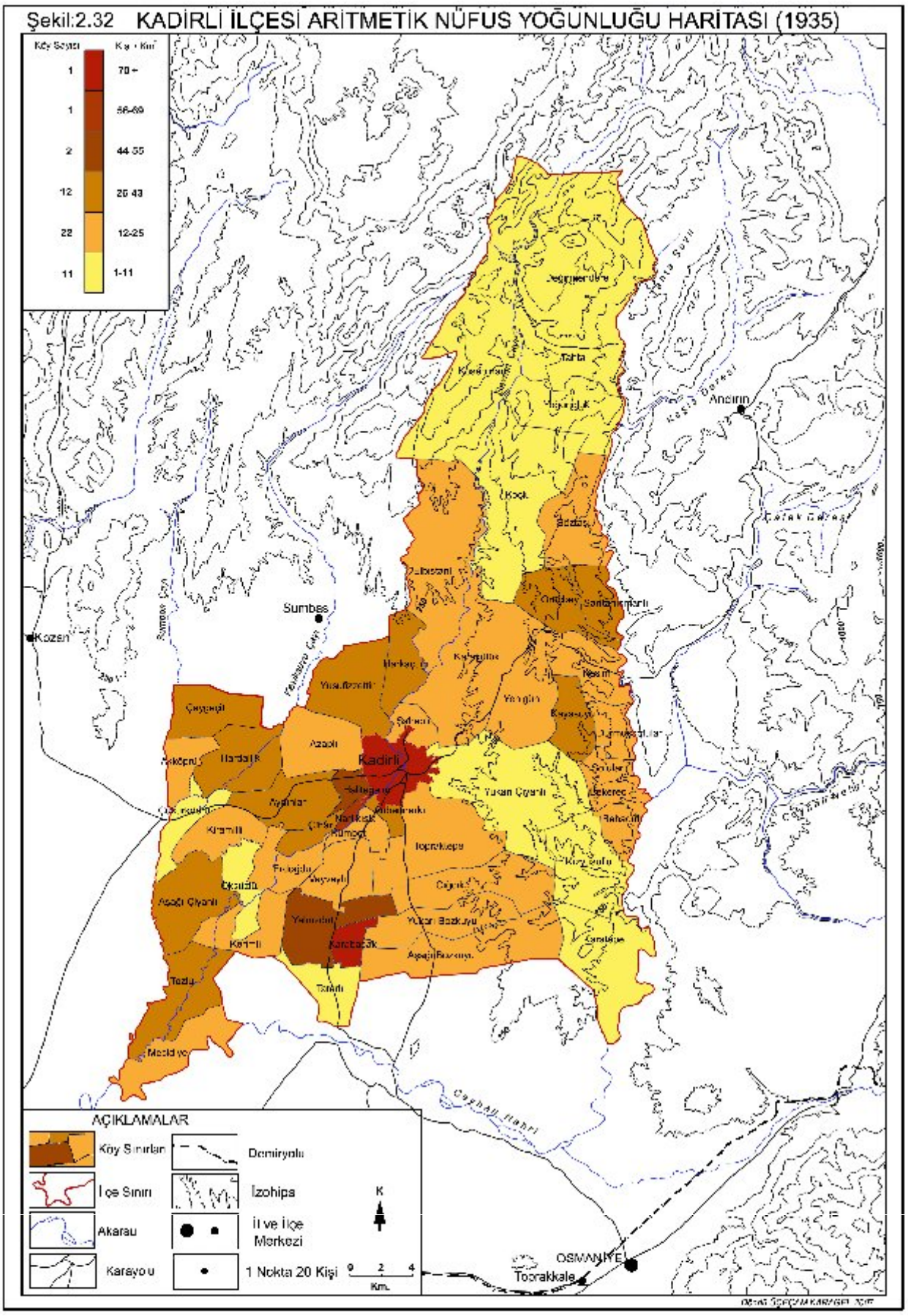
created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

içeriğine sahip ana kaya üzerinde oluşan bu topraklar üzerindeki hafif eğimli alanlarda kuru tarım yapılırken daha doğuya ve kuzeye doğru gidildikçe eğim artmakta ve tarım alanlarının yerini otlak ve mera alanları almaktadır. Yamaçlar sahası akarsular tarafından parça parça yarılmıştır. Savrun Çayı ve onun kollarından olan Tesbihlikaya Deresi, Cankurtaran Deresi, Söğütlüdere, Püsküllü Dere, Bülbül Deresi, Pırnallı Dere, Çınardere, Kurtderesi (Şekil: 3.17), Balıklıağ Deresi ve Keşiş Suyu (Şekil: 2) bu sahanın en önemli akarsularıdır. Dolayısıyla bu sahada içme ve kullanma suyu bakımından bir sıkıntı olmamakta, ayrıca kimi alanlardaki bahçeler de sulanabilmektedir. İlçe merkezinin güneyinden ovanın doğu kenarı boyunca ilçenin güney sınırına kadar olan sahadaki Mezretli, Topraktepe, Çığcık, Yukarı ve Aşağı Bozkuyu köylerinin yer aldığı hafif eğimli ve doğuya doğru engebeli sahada su sorunları ileri düzeydedir. Bu bölgede karşımıza çıkan içme suyu için açılmış artezyen kuyuları ve yer yer rastladığımız köy çeşmeleri susuzluk problemini açıkça ortaya koymaktadır. Bu köylerde de 1935 yılındaki nüfus yoğunlukları kilometrekareye 14-21 kişi arasında değişmektedir (Tablo: 2.46, Şekil: 2.32).

Tepeliklerle yükselen yamaçlar sahası, ovadaki toplu nüfus ile dağlık ünitedeki dağınık nüfus dağılışı ve yoğunluğu arasında da geçiş özelliği göstermektedir. Nitekim buradaki köyler araziye kümeler halinde dağılmış toplu mahalle yerleşmelerinden meydana gelmiştir. Yamaçlar sahasında yaşayan insanlar her şeyden önce ovadaki gibi toprağa sımsıkı bağlıdırlar. Kuru tarım yöntemiyle ova yerleşmelerinde görmediğimiz kadar çeşitte tarla ürünü yetiştirmektedirler. Akarsu vadilerine yakın olan kesimlerde genellikle sebze bahçeleri, eğimli arazilerde ise çeşitli meyve bahçeleri oluşturmuşlardır. Hemen hemen sebzenin her çeşidinin yetiştirildiğini gördüğümüz bu köylerde, başta nar ve zeytinlikler olmak üzere karpuz, kavun, portakal, mandalina, kızılcık, elma, armut, vb. pek çok meyve de yetiştirilmektedir. Hatta yaz aylarında yaylaya çıkan bazı ova köylüleri güzergâhları üzerindeki bu köylerden sebze ve meyve ihtiyaçlarını bile karşılayabilmektedirler. Yamaç köylerinin çevresindeki otlak ve mera alanları da değerlendirildiği gibi diğer hayvancılık faaliyetlerine de önemli ölçüde yer verilmektedir. Başta küçükbaş hayvancılık faaliyetleri olmak üzere, "canlı hayvan ticareti "ve "süt inekçiliği" için büyükbaş hayvancılık, özel şirketlere ait çiftlikler halinde kümes hayvancılığı ve arıcılık yaygın faaliyetlerdir.

Bütün bu fiziki, beşeri ve ekonomik unsurlara ait özelliklerin bir araya geldiği yamaçlar sahası, tespitimize göre sadece doğal olarak değil aynı zamanda beşeri anlamda da bir geçiş sahası özelliğine sahiptir. Bu söz konusu sahada adını daha önce zikrettiğimiz (Cığcık, Topraktepe, Yukarı ve Aşağı Bozkuyu) köyler haricinde Şahaplı, Karakütük, Yenigün, Kesim, Durmuşsofular, Sofular, Bekereci ve Bahadırlı köylerinin nüfus yoğunlukları 1935 yılında kilometrekareye 14-25 kişi arasında değişmektedir (Tablo: 2.46, Şekil: 2.32).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1935 yılındaki nüfus yoğunlukları kilometrekareye 14 ila 25 kişi arasında değişen köylerin % 36'sı (8 köy) Yukarı Çukurova olarak bilinen Kadirli Ovası'nda yer almaktadır. Bu köyler genellikle Sumbas Çayı, Kesiksuyu ve Savrun Çayı'nın yatağı ve çevresindeki bataklık sahalara karşılık gelen Mecidiye, Azaplı, Kerimli, Akköprü, Kümbet, Vayvaylı, Kiremitli ve Erdoğdu köyleridir (Tablo: 2.46, Şekil: 2.32). 1935 yılında Kadirli ilçesi köylerinin % 25'inin (12 köy) nüfus yoğunlukları kilometrekareye 26 ilâ 43 kişi arasında değişmektedir. Bu köylerden yamaçlar sahasında yer alan Yusufizzettin ve Harkaçtığı köyleri az eğimli yamaçların ova ünitesiyle kesiştiği ilçe merkezine yakın olan konumları nedeniyle; Sarıtanışmanlı, Oruçbey ve Kayasuyu köyleri ise yamaçlar sahasının orta kesimlerindeki nispeten dar yüzölçümleri ile yoğun nüfuslu sahalardır. Ova ünitesinde yer alan Aşağı Çiyanlı, Çaygeçit, Tozlu, Aydınlar ve Hardallık köyleri yüksek tarım potansiyellerine paralel olarak 1935'deki yurt dışı göçlerinin kabul sahaları olmaları nedeniyle Kadirli Ovası'nın en kalabalık nüfuslu köyleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla bu köyler, dar bir yüz ölçüme sahip Amberinarkı, ve Çınar köyleri ile birlikte Kadirli ovasının yoğun nüfuslu köyleri arasında yer almaktadır (Şekil: 2.32).

1935 yılında Kadirli ilçesi köylerinin en yoğun nüfuslu köyleri kilometrekareye 50 kişiden fazla olan Yalnızdut, Halitağalar, Narlıkışla ve Karabacak köyleridir. Halitağalar ve Narlıkışla köyleri yüzölçümü dar ve ilçe merkezine yakın konumları, Yalnızdut ve Karabacak köyleri ise Savun Çayı yatağı ve bataklık sahalardan uzakta olmaları nedeniyle yoğun nüfuslu sahalardır. Karabacak, kilometrekareye düşen 100 kişiyle ilçenin en yoğun nüfuslu köyüdür (Tablo: 2.46, Şekil: 2.32).

1935 yılı nüfus yoğunluğu değerlendirmelerini 1965 ve 2000 yılı aritmetik nüfus yoğunluğu haritaları ile karşılaştırarak bağıntılar kuracak olursak:

1965 yılında 59.000'i aşan kır nüfusu ile Kadirli ilçesi, 1927'den itibaren yaklaşık 40 yıl içerisinde % 172 oranında bir artış göstermiştir. Buna göre Cumhuriyetin ilk yıllarında ova ünitesinde yoğunlaşmış olarak gördüğümüz kır nüfusu, Kesikkeli köyünün katılımından sonra 1965 yılında daha da bir yoğunluk kazanmıştır (Tablo: 2.47, Şekil: 2.33). Dahası, yamaçlar ve tepelikler ünitesi ile dağlık ünitede gördüğümüz nüfus yoğunlukları da artmıştır. Yamaçlar ve tepelikler ünitesinde gördüğümüz bu manzara, daha sonraki dönemlere belirgin olarak yansımıştır.

1965 yılı aritmetik nüfus yoğunlukları haritasındaki en yoğun nüfuslu sahalar, Kadirli-Adana ve Kadirli-Osmaniye ulaşım güzergâhları ile Savun Çayı, Kesik Suyu ve Sumbas Çayı vadileri boyunca görülmektedir. Diğer yoğun nüfuslu sahalar, ilçenin doğusundaki Keşiş Suyu vadisinin en fazla genişlediği alana karşılık gelmektedir ki, bu sahalar bu günkü Aslantaş Baraj Gölü'nün batı kıyılarıdır. En az yoğunluğa sahip alanlar ise önceki yıllara göre biraz daha daralmış olarak ilçenin kuzeyindeki dağlık sahaya ve güneydoğudaki Karatepe köyü tepelikler sahasına karşılık gelmektedir (Tablo: 2.47, Şekil: 2.33).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 2.47. 1965 Yılı Kadirli İlçesi Köylerinin Nüfus Yoğunlukları (Kişi/Km²)

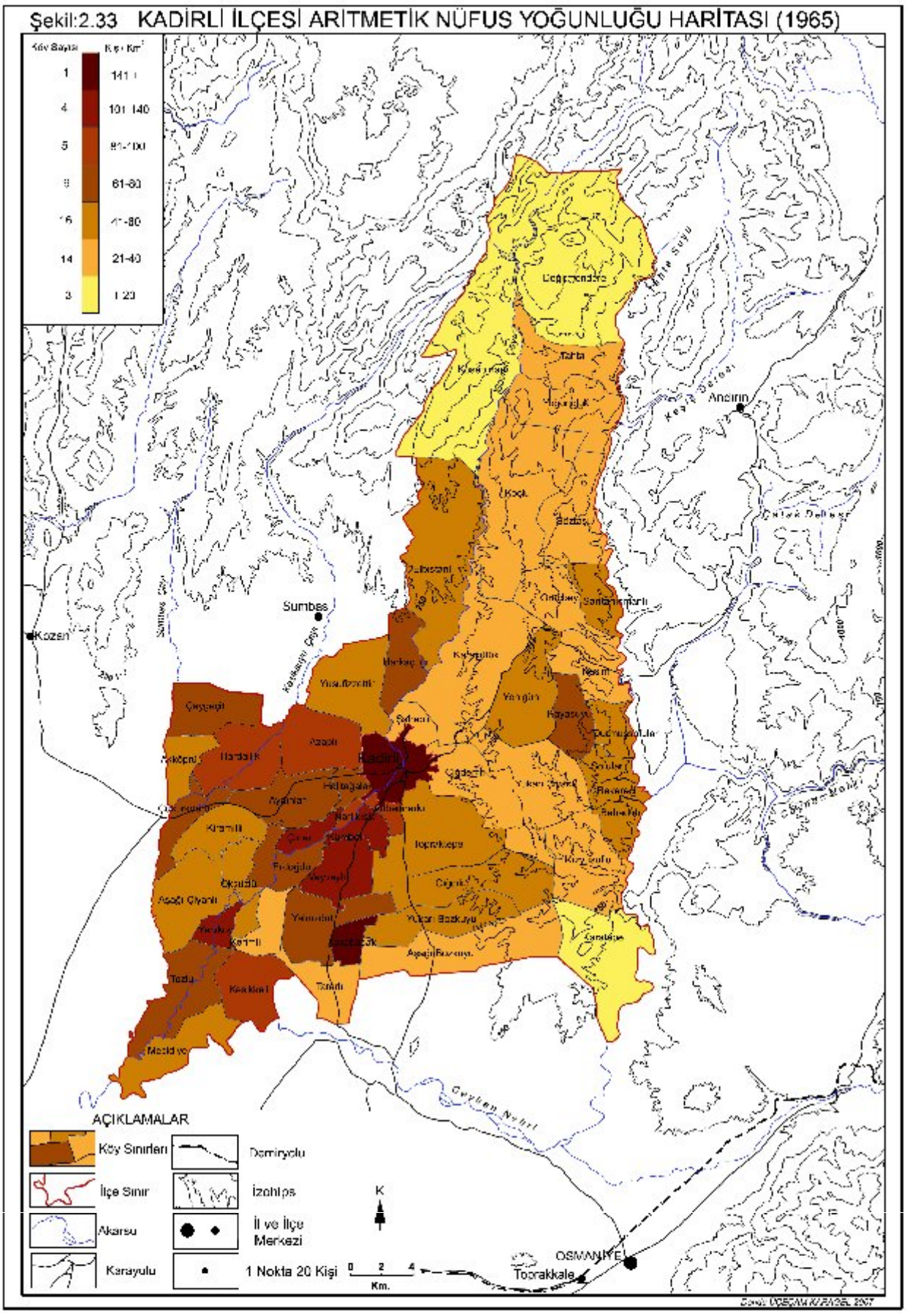
1-20		21-40		41-60		61-80		81-100		101-140+		141+	
Değirmendere	8	Koçlu	22	Yukarı Bozkuyu	41	Yalnızdut	64	Kesikkeli	83	Kümbet	108	Karabacak	186
Kösepınarı	8	Aşağı Bozkuyu	26	Yusufizzettin	42	Erdoğdu	65	Azaplı	83	Vayvaylı	118		
Karatepe	13	Yukarı Çiyanlı	27	Elbistanlı	43	Çaygeçit	68	Narlıkışla	85	Yeniköy	126		
		Göztaşı	30	Bekereci	44	Harkaçtığı	68	Amberinarkı	91	Çınar	133		
		Kerimli	31	Cığcık	46	Kayasuyu	69	Hardallık	92				
		Kızyusuflu	32	Mecidiye	47	Çukurköprü	74						
		Tahta	34	Bahadırlı	48	Tozlu	75						
		Şahaplı	35	Akköprü	49	Aydınlar	77						
		Söğütlüdere	35	Durmuşsofular	52	Halitağalar	77						
		Kesim	36	Aşağı Çiyanlı	54								
		Karakütük	37	Sarıtanışmanlı	55								
		Oruçbey	39	Yenigün	55								
		Tatarlı	39	Öksüzlü	58								
		Yoğunoluk	39	Topraktepe	58								
				Sofular	58								
				Kiremitli	59								

2000 yılı aritmetik nüfus yoğunlukları haritası incelendiğinde ise, Kadirli Ovası'ndaki nüfus yapısının bir hayli değişmiş olduğu görülür. Kadirli Ovası'nda genel hatlarıyla nüfus yoğunlukları düşmüştür. Ova ünitesi bir çember içerisine alınacak olursa, nüfus yoğunluğunun çemberin kuzey yarısında fazla, güney yarısında ise daha az olduğu dikkati çekmektedir. Çemberin kuzeyindeki yoğun nüfuslu alan, Sumbas-Kesik Suyu-Savrun Çayı tarımsal sulama havzalarının bulunması ve ilk sulama şebekesinin burada kurulmuş olması bakımından önem kazanmıştır. İlçenin en önemli güzergâhı olan Kadirli-Adana karayolunun bu yöreyi boydan boya geçmesi yoğunlaşma üzerinde etkili olan diğer bir faktör olarak kabul edilebilir. 2000 yılında yoğun nüfuslu diğer sahalar, Aslantaş Baraj Gölü'nün batı kıyılarında yer alan köyler, Kadirli-Osmaniye ulaşım güzergâhı boyunca uzanan köyler ve artık bir kasaba niteliği kazanmış olan kuzeydeki dağlık ünitenin Yoğunoluk Kasabası'dır (Tablo: 2.48, Şekil: 2.34).

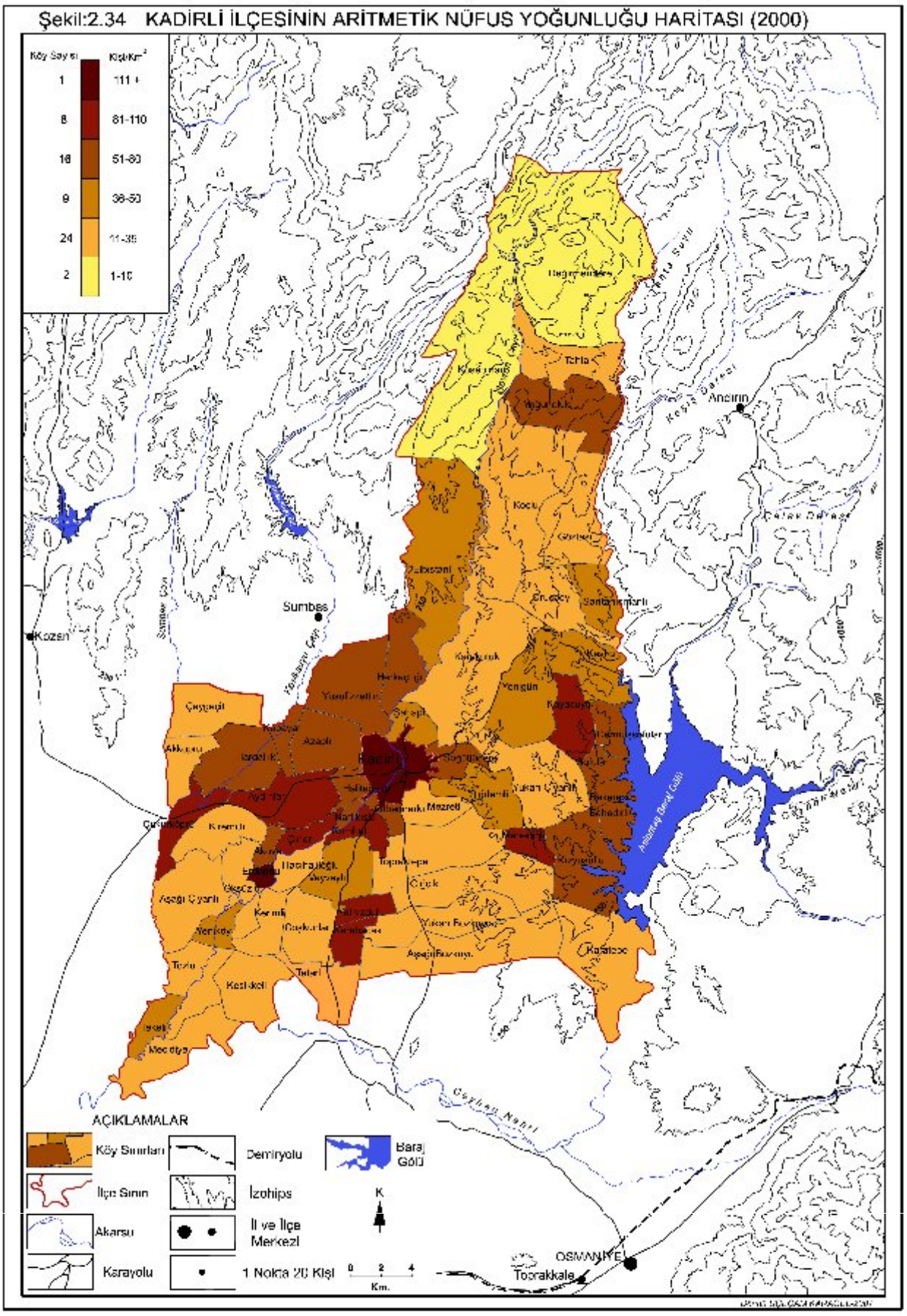
Tablo: 2.48. 2000 Yılı Kadirli İlçesi Köylerinin Nüfus Yoğunlukları (Kişi/Km²)

1-10		11-35		36-50		51-80		81-110		111+	
Değirmendere	8	Mecidiye	19	Elbistanlı	38	Yusufizzettin	51	Karabacak	86	Erdoğdu	161
Kösepınarı	8	Aşağı Bozkuyu	20	Şahaplı	40	Kabayar	53	Kümbet	87		
		Koçlu	21	Vayvaylı	41	Yoğunoluk	53	Yalnızdut	90		
		Kesikkeli	23	Çiğdemli	41	Akova	55	Mehedinli	91		
		Yukarı Bozkuyu	25	Tekeli	44	Hardallık	59	Çınar	92		
		Oruçbey	26	Sarıtanışmanlı	46	Kızyusuflu	60	Aydınlar	93		
		Çaygeçit	27	Kesim	47	Sofular	62	Kayasuyu	96		
		Tozlu	27	Yeniköy	47	Narlıkışla	62	Çukurköprü	104		
		Cığcık	28	Yenigün	48	Harkaçtığı	62				
		Öksüzlü	29			Halitağalar	63				
		Karakütük	29			Amberinarkı	63				
		Mezretli	30			Durmuşsofular	64				
		Karatepe	30			Bekereci	65				
		Göztaşı	31			Bahadırlı	67				
		Tatarlı	31			Söğütlüdere	73				
		Topraktepe	32			Azaplı	75				
		Aşağı Çiyanlı	32								
		Hacıhaliloğlu	32								
		Coşkunlar	33								
		Kerimli	33								
		Akköprü	33								
		Tahta	34								
		Yukarı Çiyanlı	34								
		Kiremitli	35								

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADİRLİ İLÇESİ'NİN YERLEŞME COĞRAFYASI

"Çukurova, tarihi devirlerde insanların yerleşmesi ve iktisadi faaliyetlerini sürdürmesi için uygun bir alan olmuştur. Çünkü bu verimli ova, çeşitli tarım ürünleri için elverişli bir iklim ve Toros dağlarından inen akarsuların oluşturduğu alüvyal topraklara sahiptir. Ayrıca, bir taraftan İç Anadolu ile Güneydoğu Anadolu ve Mezopotamya, diğer taraftan Suriye üzerinden Akdeniz'in doğu kıyıları arasında, önemli bir geçit noktasında bulunmaktadır. Ovanın deniz ulaşımına uygun bir kıyı şeridine sahip oluşu ve Akdeniz'in diğer bölgeleri ile kolay ilişki kurabilmesi, önemini biraz daha artırmaktadır" (Kara 1989, s.115).

19. yy'ın 2. yarısına kadar konargöçerlerin ve bu arada Ulaşlı, Tecirli ve Cerit aşiretlerinin yaşama sahası olan bu bölge, yüzyıllardan beri göçebe toplumlar tarafından kışlak olarak kullanıla gelmiştir. Kadirli ilçesi, yukarı Çukurova'dan doğuya doğru Orta Toroslar ve Amanoslar'a kadar uzanan, kuzeyi ve doğusu dağlarla çevrilmiş olan geniş bir düzlüğün yalnızca bir kısmını içerisine alır. Torosların yöreye yakınlığı ve deniz seviyesine yakın olan vadilerdeki ılıman iklim şartları, bu bölgeyi göçebe hayvancılık için çok elverişli kılmaktadır. Bu hayvancılık, sürülerin ilkbaharda alçak çayırlardan yazı geçirecekleri yaylalara götürülmesi ve bu yolla değişik otlaklardan yararlanılması şeklindedir (Bates 1971, s.247).

Hitit kralı Asativandas'ın Mısır'a kadar gönderdiği haberciler, kervanlarla Anadolu'ya kalay ve kumaş taşıyan Asurlu tüccarlar, hatta Ortaçağda kutsal topraklara giden Haçlılar tarihi ticaret yolu "Akyol"u kullanmışlardır. Ayrıca bu yolu Sayda'dan gelen Fenikeli tüccarlar da kullanmışlardır. Anadolu'dan aldıkları bakır ve gümüşü ülkelerine bu yoldan taşımışlardır. Toroslardan kestikleri sedir tomruklarını da Ceyhan nehri üzerinde yüzdürerek bugün Yumurtalık'ın bulunduğu kıyılara kadar taşıyıp, Fenike'ye sevk etmişlerdir (Arman 1994, s.110). Bu yollar; yakın zamana kadar yörüklerin göç yolu da olmuştur (Vayısoğlu 2000, s.105).

Kadirli ilçe merkezinde "isneyn pazarı" olarak anılan ve pazartesi günleri kurulan bir ticari etkinlikten bahsedilmektedir (Orhonlu 1963, s.76-77). Bu sözler Kadirli'nin 1500'lü yıllarda bile "canlı ve eski bir pazaryeri" olduğunu göstermektedir. Kadirli (Kars) ve pazar sözleri birbiri ile bütünleşmiştir. 1808 tarihli son Kadirli sipahi yoklama defterinde bile Kadirli kasabası "Pazar yeri demekle maruf" sözleriyle açıklanmaktadır (Yurtsever 1999, s.3).

1691 yılında Rakka (Suriye)'dan firar eden aşiretler, Kars-ı Zülkadriyye sancağını tahrip ve yağma etmişlerdir. Bunun üzerine halk, civar sancaklara ve dağlara sığınmış, sancak merkezi boşalarak harabe haline gelmiş, kasabayı otlar ve çalılar kaplamıştır (A. Refik 1989, s.112-113). Bu olayın sonucunda, Kadirli merkezinde sadece Alacami ile çevresindeki 10-15 kadar kemerli taş bina ayakta kalabilmiştir. Burası dağ kolu aşiretleri ile hayvan sırtında mal

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

taşıyan tüccarların, alış veriş merkezi olarak kullanılmış, dolayısı ile kasabaya "Pazaryeri" veya "Kars Pazarı" denmiştir (Yurtsever 1981, s.20). Bu olaydan sonra daha fazla zarar görmek istemeyen yöre sakinleri hem güvenlik içinde olmak hem de yurtlarından uzak kalmamak amacıyla çevredeki dağlık alanlara çekilmişlerdir. 1865 yılına kadar devam eden bu sıkıntılı dönem Kadirli'yi yeniden iskân etmek isteyen Fırka-i İslâhiye hareketinin bölgeye gelmesine kadar sürmüştür.

Kadirli'nin pazar fonksiyonu kazanmasındaki en önemli sebep, civarın en eski yerleşim merkezi olan Karatepe'ye ulaşan önemli ticaret yollarına göre bulunduğu konumudur. Nitekim Kadirli bulunduğu konum itibariyle, kıyı ile iç kesimler arasında sürekli yolculuk eden ve mal taşıyan tüccarların ovadan dağlık bölgeye geçmeden önce, hayvanlarını dinlendirdikleri, gerekli ihtiyaçlarını giderdikleri ve dağ kolu aşiretleri ile mal takası yaptıkları, böylece ağır yüklerini nispeten hafiflettikleri son durak yerleridir.

Kadirli 1865 yılında, "Pazaryeri" adıyla bilinen birkaç konak ve evden başka yerleşimi olmayan sadece Alacami civarında kurulan pazaryerinde ticari faaliyetlerin olduğu terkedilmiş bir yerdir. Askerler ellerinde tuttukları uzun kendir iple Savrun'a paralel bir ana cadde (bu günkü Uzunçarşı Caddesi) ve caddeye dikine inen sokaklar açarlar. Kadirli o zaman kuzeyde ve güneyde iki küçük dere ile Savrun suyu arasında Alacami etekleri merkez alınarak kurulur (Yurtsever 1999, s.99). Kadirli'nin eski dönemlerde kazanmış olduğu pazar fonksiyonu tarihin hiçbir döneminde önemini kaybetmeyerek günümüze kadar gelmiştir.

Kadirli, coğrafi konumu itibarı ile tarihin en eski dönemlerinden itibaren önemli ticaret yollarının yakınında yer almış ya da bu yolların uğrak yeri olmuştur. Bu tarihi yollardan birisi "Akyol" dur. Akyol; Karatepe'nin batı eteklerinden geçip, Andırın ovasına inen, oradan da Har boğazı arasından Andırın'a çıkan yoldur. Andırın'dan sonra Göksun'a ulaşan bu yol, "Göç Yolu" adıyla Doğu Kilikya ile Kapadokya arasında, eski devirlerden beri bağlantıyı sağlamaktadır (Alkım 1952, s.612).

Doğu Kilikya'nın kilit noktasında bulunan Karatepe ile Kapadokya'nın mühim bir yol kavşağında olan Göksun arasındaki irtibat, Göksun'dan çıkıp aşağı yukarı kuzey-güney istikametinde seyrederek, Kilikya ile Kapadokya'nın bir kısmının irtibatını sağlamaktadır. Dağlık bölgeden geçerek, kuzeyden güneye inmek isteyen bir kimse batıda *Mazgaç* ve *Bağdaş bellerini*, doğuda ise *Meryemçil belini* aşmak zorundadır. Böylece biri doğuda, diğeri batıda olmak üzere ***iki esas yol*** söz konusudur. Bunlardan doğu kesimdeki ana yol, Andırın'a kadar **"Akyol"**, Andırın ile Göksun arasında ise **"Göç Yolu"** adını alır. Batı kesimdeki ana yol ise, Kilikya ovasının doğu kesiminden başlayarak Kadirli'nin 20 km. kadar kuzeybatısındaki Mehmetli köyüne ulaşır. Mehmetli'den itibaren Çiçeklidere vadisini takip ederek Bağdaş Belini ve sonra da daha kuzeydeki Mazgaç Belini aşarak Göksun'a ulaşır. Bu yol bugün **"Çiçeklidere Yolu"** adıyla bilinmektedir (Alkım 1959, s.61-62).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Bu iki ana yol arasında Kadirli'den, batıdaki Çiçeklidere yoluna bağlanan 4 tane de tali yol bulunmaktadır. Bu yolların, büyüklü küçüklü kalelerle donatılmış olması, yol sisteminin tarihin orta zamanlarında da gerek stratejik ve gerekse ticaret bakımından büyük rol oynamış olduklarını göstermektedir. Bu tarihi yollar, Doğu Kilikya'da yaşayıp sıcak yaz aylarında yaylaya çıkan köylü ve göçebeler tarafından halen kullanılmaktadır (Alkım 1959, s. 71-72).

Çukurova; iklim, toprak, su ve sulama şartları bakımından, insanlık tarihinin en eski zamanlarından beri insan topluluklarını kendine çekmiş; böylece en eski devirlerden itibaren Kadirli gibi yerleşmelerin kuruluşuna sahne olmuştur. Bu hususta, Kadirli ovasındaki düz ve geniş alüvyal toprakların kolay işlenebilmesinin, dolayısıyla bu bereketli topraklardan kolaylıkla mahsul alınabilmesinin etkisi büyük olmuştur (Kara 1989, s.115). Yörede Neolitik ve Paleolitik'e kadar inen yerleşme kalıntılarına tesadüf edilmektedir.

Çukurova bölgesinin doğusundaki alçak yaylaların eteklerinde yer alan Kadirli ilçesinin güneyinde, Neolitik'i temsil eden kültür katlarına rastlanmıştır. Çukurova'da şimdiye kadar tespit edilen Neolitik ve Kalkolitik'e ait 29 yerleşme yerinden birisi de Kadirli ve çevresidir (Göney 1976, s.68).

Kadirli ilçesi, bulunduğu konum itibariyle konar-göçer aşiretlerin elverişli hayvancılık sahaları içindedir. Buna bağlı olarak daha sonraki dönemlerde konar-göçer bu aşiretlerin sürekli yaşama sahası olmuştur.

Osmanlı imparatorluğunun bölgedeki konargöçer aşiretleri yerleştirmek için yaptığı bütün girişimler "Fırka-i İslâhiye"nin bölgeye gelmesine kadar gerçekleşememiştir. Kadirli yöresi insanlık tarihinin en eski zamanlarından itibaren insan topluluklarının dikkatini çekmiş, fiziki coğrafya şartları yanında iktisadi ve sosyal şartların yerleşme bakımından arz ettiği durum; bu bölgenin tarihin en eski zamanlarından beri bir takım yerleşme merkezlerinin odak noktası olmasını sağlamıştır (Karaboran 1996, s.11).

3.1. Yerleşmelerin Tarihi Gelişimi

Kadirli ilçesindeki yerleşmelerin kuruluşu hakkında tam ve kesin bir tarihlendirme yapmak mümkün değildir. Ancak, gerek yerleşmelerin ve gerekse yerleşmelerin yer aldığı sahaların yerleşme tarihi hakkında yapılan çalışmaların etüdü sonrasında elde edilen sonuçlar, yerleşmelerin geçirdiği tarihi süreci aydınlatabilecek düzeydedir. Dolayısıyla yerleşmelerin tarihini ele aldığımız bu bölümde, tarihin belirli devirlerini ve önemli olaylarını ele alan bazı

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

inceleme yazıları, yerel çalışmalar ve Çukurova tarihini inceleyen genel çalışmaların ortak tespitleri dikkate alınmış ve bu ilmi tespitlere çalışmamızda sıkça yer verilmiştir.

Eski çağlarda ve Bizanslılar devrinde Kadirli ilçesinin de yer aldığı Çukurova bölgesine Kilikya adı veriliyordu (Sümer 1963, s.3). Çukurova; iklim, toprak, su ve sulama şartları bakımından, insanlık tarihinin en eski zamanlarından beri insan topluluklarını kendine çekmiş; böylece en eski devirlerden itibaren yerleşmelere sahne olmuştur (Göney 1976, s.67).

Çukurova'nın tarih ve tarih öncesine inen eski yerleşme merkezlerinden birçoğu bugün ortadan kalkmıştır. Bu hususta en büyük rolü, alüvyal ovaları meydana getiren Sumbas, Kesiksuyu, Savrun ve Keşiş çayı gibi akarsular ve kolları oynamıştır. Akarsuların çevredeki yayla alanları ve dağlardan sürükleyerek getirdikleri unsurların asırlardan beri ovada birikmesi neticesinde, Kadirli ve çevresindeki pek çok eski yerleşme alanı alüvyonlar tarafından örtülmüştür (Göney 1976, s.67) Bütün bunlara rağmen, bazı araştırıcılar tarafından Kadirli ve çevresinde tarih öncesine ait izler ve eski yerleşme noktaları tespit edilmiştir. Göney, Williams Seton'un "Cilician Survey" adlı çalışmasına atfen konuyla ilgili olarak şunları belirtmektedir: "Bölgenin doğusundaki alçak yaylaların eteklerinde yer alan Kadirli'nin güneyindeki Tatarlı höyüğü ile Şamşin höyüğünde Neolitik'i temsil eden kültür katlarına rastlanmıştır". Çukurova'da şimdiye kadar Neolitik ve Kalkolitik'e ait 29 yerleşme yeri tespit edilmiş olup, bunun 15 tanesi Aşağı Çukurova'da, 14 tanesi ise Kadirlinin de yer aldığı yüksek ovada yayılmış bulunmaktadır (Göney 1976, s.68).

Yedioluk, Çardak yaylası ve Savrungözü gibi dağlık yörelerde rastlanan mağara evler, Kadirli ilçesinde M.Ö. 5000'lere uzanan insan yerleşim yerlerinin bulunduğunu kanıtlamaktadır (Yurtsever 1999, s.1).

Kadirli ilçesinde yerleşmenin tarih öncesine ait ilk bilgilerimiz, özellikle Karatepe'de yapılan kazılar yardımıyla oldukça aydınlanmış durumdadır (Foto: 3.1). Bu nedenle Karatepe kazıları, ilçenin tarihini aydınlatması bakımından önemlidir. Kadirli ve yakın çevresine hâkim olan ilk ve en uzun süreli siyasi organizasyon Hitit imparatorluğu ile başlamıştır. Bir Hitit boyu olarak kabul edilen Luviler, M.Ö 1900'lerde krallık kurmuşlardır. Krallıklarının merkezi Kadirli yakınlarındaki Karatepe mevkidir (Vayısoğlu 2000, s.11).

Kadirli ilçesi yönetim sınırları içinde, ilçe merkezinin 23 km. güneydoğusunda Ceyhan nehrinin batı yönündeki "Aslantaş" adıyla da anılan Karatepe yerleşimi, ilçenin Ceyhan nehri kıyısında bulunan şirin bir köyüdür. Karatepe kale harabesinin içinde yanmış yıkılmış eski bir "şehir yaşamının" külleri ortaya çıkarılmıştır. Kalenin batısında, güney ovalardan Orta Anadolu yaylalarına geçit veren bir kervan yolu, doğusunda ise Aslantaş baraj gölü yer almaktadır (Yurtsever 1999, s.5-7).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 3.1. Kadirli ve çevresinde ilk yerleşim alanlarından biri olarak tespit edilen Karatepe'deki kazı alanından görüntüler (2005). Karatepe tarihi yerleşimi, 1946 yılında öğretmen Ekrem Kuşçu tarafından fark edilmiş ve ilgililere haber verilmiştir. Karatepe'de kazı çalışmalarına 1947 yılında H. Çambel, H. Th. Bossert ve B. Alkım başkanlığındaki kazı ekibi tarafından başlanmış ve Hitit dönemine ait bulgular ortaya çıkarılmıştır.

"Karatepe/Aslantaş tarihi yerleşmesi"; M.Ö. 8. yy da Adana ovalarına hükmeden ve krallığını kuzeydeki kavimlere karşı korumak isteyen "Asativandas" tarafından bir sınır kalesi olarak kurulmuştur. M.Ö. 7. yy içinde Asurlular'ın saldırıları sonucu yakılıp yıkılmış ve küller altında bırakılmıştır ve bir daha da yerleşilmemiştir. Tarihi ticaret ve göç yolu ile Ceyhan ırmağı geçitlerini kapayan ve kurucusunun ismine hitaben Asativandas diye anılan Karatepe, Ceyhan-Osmaniye ovalarından çıkıp, Andırın-Göksun-Pınarbaşı üzerinden ve Anti-Toroslardan aşarak, Orta Anadolu'ya yol vermekteydi. Bu yol **"Akyol"** adıyla anılmaktaydı (Altay 1965, s.53).

Ceyhan ırmağının doğu kıyısındaki "Domuztepe/Pınarözü tarihi yerleşmesi" ise Geç Hitit çağına ait bir yerleşim alanıdır. Karatepe'deki doğal müzenin 2 km kuzeyindeki bu tepeye Haçlılar tarafından "Kum kalesi" adıyla bilinen bir kale yaptırılmıştır. Kum kalesi, günümüzde Aslantaş baraj gölünün suları altında kalmıştır (Vayısoğlu 2000, s.104). Ceyhan ırmağının her iki yakasında karşılıklı olarak yer alan Karatepe (Aslantaş) ve Domuztepe (Pınarözü) ören yerlerinde, 1984 yılında yapılan kazı sonuçlarına göre Domuztepe'nin de Karatepe gibi küçük bir sınır kalesi olduğu ortaya çıkmıştır. Böylece Domuztepe yakınlarındaki Pınarözü mevkiinin de Roma dönemine ait olduğu düşüncesi güçlenmiştir (Çambel 1985, s.273).

Tarihi süreç içerisinde başta ilçe merkezi olmak üzere Kadirli ilçesindeki diğer yerleşim alanlarının kuruluşu ve gelişimini 6 ayrı dönemde ele almak mümkündür. Bunlar:

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1. Bölgede beşeri faaliyetin izlerine rastlandığı tarihten, Osmanlılar zamanındaki mevcut yerleşmelerin Suriye'nin Rakka bölgesinden firar eden aşiretler tarafından yakılıp yıkılarak büyük ölçüde ortadan kaldırıldığı ***1691 öncesi dönem***.

2. Bölgede nüfus ve yerleşmenin olmadığı, yöre halkının güvenlik amacıyla ilçe sınırlarının da dışına taşan dağlık alanlara çekildiği; ancak ilçe merkezinde eski yerleşim alanının stratejik konumu itibariyle ticari etkinliğini sürdürdüğü ***1691-1865 arası dönem***.

3. Yörenin Fırka-i İslahiye hareketi tarafından yeniden iskana açılmasının sağlandığı ve ilçe merkezinin kasaba özelliğini kazandığı ***1865-1960 arası dönem***.

Bu dönemden sonra kırsal kesimde büyük ölçüde yerleşim düzeni sağlanmış ve ilçe merkezindeki gelişmeler ise farklı bir boyut kazanmıştır.

4. Yerleşmelerin yatay yönde en fazla gelişme kaydettiği, ilçe merkezinin fonksiyonel özelliklerinin ve nüfusunun en çok arttığı ve buna bağlı olarak şehir olma kimliğini kazandığı ***1960-1980 arası dönem***.

5. İlçe merkezinde şehir kimliğinin belirginleştiği ve buna bağlı olarak orta büyüklükte bir şehir olmasına rağmen her büyük şehir gibi gecekondulaşma, tarım alanlarının işgali, hızlı nüfus artışı, altyapı sorunları, işsizlik vb. sorunların arttığı ***1980-1990 arası dönem.***

6. İlçe merkezinin doğusundaki yatay gelişimini sınırlayan doğal engellere dayanmasına bağlı olarak, güneyi ve batısındaki yatay gelişime uygun düz alanlarda gelişme gösterdiği ve toplu konut projelerinin uygulandığı ***1990 sonrası dönem***dir

1691 Öncesi Dönem;

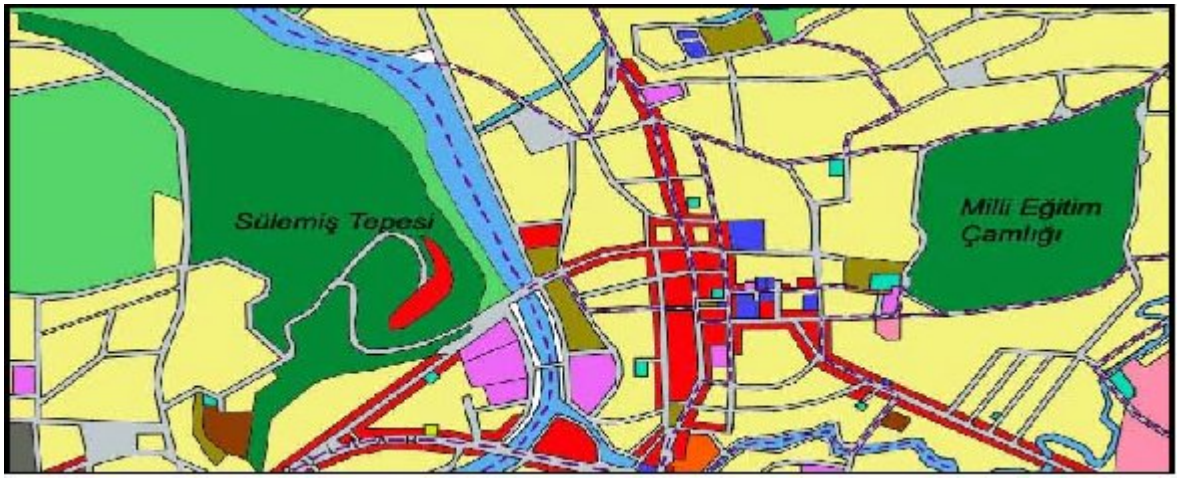
Bu dönemde bölgede insan yaşamına ilişkin çeşitli bulgulara rastlanmıştır. Osmanlılar zamanında Suriye'nin Rakka bölgesinden firar ederek bölgeye gelen aşiretler tarafından ilçedeki mevcut yerleşmelerin talan edilerek ortadan kaldırılmasından önce, bölgede Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Beylikler döneminde Ramazanoğulları ile Dulkadiroğulları ve son olarak Osmanlılar hâkimiyet kurmuşlardır. Günümüzde bu toplumların bölgedeki mevcudiyetine ilişkin tarihi bilgi, bulgu ve eserlere ulaşmak mümkün olmuştur. Kadirli ilçe merkezindeki "Sülemiş Tepesi" ile "Milli Eğitim Çamlığı" içinde yer alan "oyma mağara evleri", Romalılardan çok daha önceleri Kadirli ve kırsal çevresinin insan yerleşimine sahne olduğunu göstermektedir (Şekil: 3.1, Şekil: 3.2.a).

Çeşitli tarihi kayıtlarda, Büyük İskender'in M.Ö. 330 yıllarında Kadirli ve kırsal çevresinde bazı kaleler yaptırdığı ve Yunan kültürünün M.S. 100 yılına kadar bu çevrede kendini hissettirdiği belirtilmekte ise de Bossert'in Kadirli ve civarını araştırırken topladığı çanak-çömlek kalıntıları arasında, tarihi Roma İmparatorluğu çağından daha eskiye giden hiçbir parçaya tesadüf edemediklerini belirtmesi dikkate değerdir (Altay 1965, s.50). Bossert ayrıca ilçe merkezindeki Sülemiş Tepesi'nde yapmış olduğu araştırmalarda, Romalılar döneminde ölü

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gömmek için kullanılan mezar kalıntılarına rastlandığını da ifade etmektedir (Vayısoğlu 2000, s.26).

Şekil: 3.1 Sülemiş Tepesi ve Milli Eğitim Çamlığı'nın Kadirli İlçe Merkezindeki Konumu (2007).

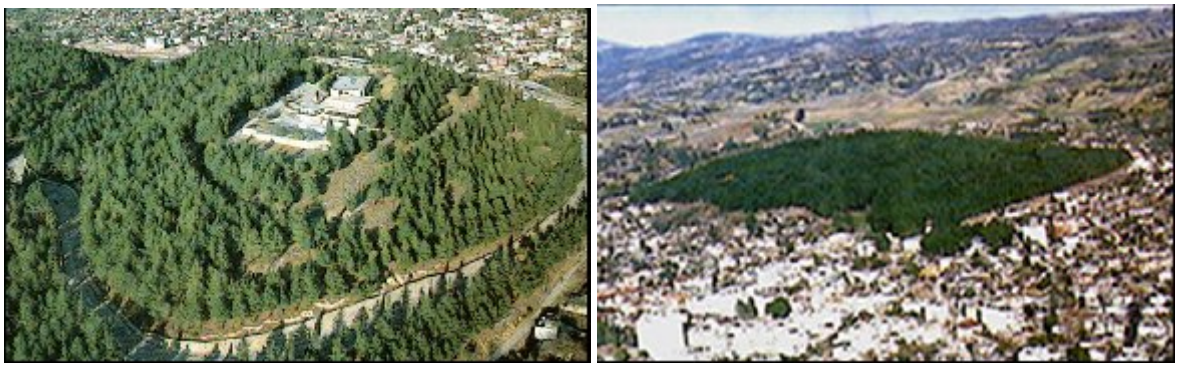

Foto: 3.2 Sülemiş Tepesi (solda) ve Milli Eğitim Çamlığı (sağda) Kadirli'de yerleşmenin ilk kurulduğu alanları oluşturmaktadır. Konum itibariyle yüksek olan bu alanlar insanların güvenlikleri nedeniyle buraları yerleşme yeri olarak seçmelerinde etkili olmuştur. Bu alanlar 1970'li yıllardan sonra ağaçlandırılarak yeşil alan durumuna getirilmiştir. Sülemiş Tepesi'nde bir de turistik tesis bulunmaktadır.

Kadirli'de arkeolojik araştırma yapanların genel kanısı, Romalılar zamanında Yukarı Çukurova'da kurulan "Flaviopolis" şehrinin bugünkü Kadirli ilçe merkezi olduğudur. Nitekim Cumhuriyet'in ilk yıllarında Kadirli hükümet konağı karşısındaki Coşkunlar İş Hanı'nın inşaatı esnasında Roma imparatoru Hadrianus'a ait bir heykel bulunmuştur. Flaviapolis, Hadrianus zamanında imar edilmiş; hamam, yönetim binaları, evler ve Alacami ilk şeklini almıştır (Yurtsever 1999, s.1-2). Alacami, Roma, Bizans ve Türk medeniyetlerine ait özellikleri bir arada taşıyan abidedir. Bina, ilk olarak II. yy'nin başlarında Romalılar tarafından bir manastır olarak yapılmıştır. Manastır, daha sonra Dulkadiroğulları zamanında (1489-1490) mescide dönüştürülerek "Alaüddevle Mescidi" adını almıştır. 1865'ten 1924 yılına kadar olan Osmanlı dönemde ise önce cami daha sonra medrese olarak kullanılmıştır. 1924 yılında medrese olarak kullanılırken, Tevhid-i Tedrisat kanununun çıkmasıyla kapatılmıştır (Vayısoğlu 2000, s.99-100) (Foto: 3.3).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 3.3. Tarihi Alacami harabesinden görüntüler (2001). II. yy'nin başlarında Romalılar tarafından yapılan, Bağ mahallesi sınırları içerisindeki harabe, Kadirli'de yerleşimin başladığı ve çevreye doğru yayıldığı bir nüveyi teşkil etmektedir. Alacami'nin restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

Kadirli yöresinde ilk siyasi ve sosyal teşkilatlanmayı 14. yy ortalarında Dulkadiroğulları yaptığından Kadirli ve kırsal çevresi Dulkadiroğulları'nın Kars'ı anlamına gelen "Kars-ı Zülkadriyye" şeklinde isimlendirilmiştir. Kars kasabası, 1350'den 1865 yılına kadar soy bağları ve ekonomik ilişkiler bakımından Maraş'a bağlı kaldığından, "Kars-ı Maraş" olarak, 1578-1588 yıllarında ise Zülkadriyye vilayetine bağlı "Liva-ı Kars" olarak isimlendirilmiştir (Yurtsever 1981, s.19-20). "Kadirli" ismi ise ancak 1928 yılında kesinlik kazanabilmiştir (Yurtsever 1999, s.4).

Kadirli ilçesinde 16. yüzyılın başlarında (1525-1526) tutulan tapu tahrir defterlerinde ilçenin adı "Kars-ı Maraş" olarak geçmektedir. Defterlerde Kars-ı Maraş şehrinin içindeki mahalleler için "Kars İçi" anlamına gelen "Nefs-i Kars" deyimi kullanılmıştır. Ancak bu mahallelerin günümüzde hangi mahallelerin bulunduğu alana karşılık geldiği hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz (Tablo: 3.1).

Tablo: 3.1 1525-1526 Yılı Kanuni Dönemi Tapu Tahrir Defterine Göre Kars-ı Maraş'ın Mahalleleri

Mahalleler	Hane Sayısı	Mücerred	Asker Sayısı	Tahmini Nüfus
1.Kasab Karalu-Göz Selman	55	8	-	283
2.Çobanlı	31	5	-	160
3.Veled-i Varsak	12	-	-	60
4.Alamescid	3	1	-	16
5.Şaduman Lala	-	-	13	13
6.Kuşçu İlyas	-	-	2	2
7.İldaşoğlu	-	-	20	20
8.Sungurbeyli	-	-	9	9
9.Veledan-ı Mande	-	-	35	35
10.Veledan-ı Salman	-	-	42	42
11.Hüsam Divane	-	-	23	23
12.Veledan-ı Suyusaka	-	-	4	4
13.Ali Naib	-	-	37	37
14.Veledan-ı Ertaşoğlu	-	-	5	5
15.Karaçoban	-	-	14	14
16.Divane Danyal	-	-	18	18
17.Perakende	-	-	16	16
18.Nefs-i Kars (Kars içi)	4	-	4	24
TOPLAM	105	14	242	781

Kaynak: Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defteri (1525-1526 Sayımı), No:998, s.486-487

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1562-1563 tarihli Kars-ı Maraş sancağı tapu tahrir defterlerine göre Kars-ı Zülkadriyye sancağının sınırları içerisinde 14 nahiye, 16 taife, 500 civarında cemaat, bir çok köy ve mezraa isimleri bulunmaktadır (Vayısoğlu 2000, s.31). 1562 sayımında Alacami civarındaki mahalle Alamescit Mahallesi olarak geçmektedir. Diğer mahallelerin günümüzde bulundukları konum hakkında ise fazla bir bilgiye sahip değiliz. Ama bu mahallelerin Savrun çayı doğusunda Alacami etekleri merkez olarak batıya ve güneye doğru yayılış gösterdiğini söyleyebiliriz (Şekil 3.2.a).

Tablo: 3.2 1562-1563 Yılı Kanuni Dönemi Tapu Tahrir Defterine Göre Kars-ı Maraş'ın Mahalleleri

Mahalleler	Hane Say.	Mücerred	Sipahi Hane	Bekar Sipahi	Tahmini Nüf
1.Alamescid	-	-	-	-	-
2.Kasab Karalu	8	16	-	-	56
3.Mahelle-i Döğerli-Fakılı	19	33	5	7	160
4.Ali Naibli	3	15	16	35	145
5.Sungurbeyli	10	21	7	15	121
6.Çobanlı-Derzili	14	24	7	9	138
7.Kalelu-Kuşçu İlyaslu	2	8	7	14	67
8.Mahelle-i Mandelu-Halidlu	7	8	7	18	96
9.Hüsam Divane	1	17	6	16	68
10.Kasarcılar	7	10	9	11	101
11.Ali Veled-i Şami	6	7	14	19	126
12.İldaşlı (Eldaşlı)	9	14	8	20	119
13-Olduran	3	10	-	-	25
TOPLAM	**89**	**183**	**86**	**164**	**1222**

Kaynak: Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defteri (1562-1563 Sayımı), s.154-158

Evliya Çelebi'nin 1649 yılında Kars-ı Maraş hakkında verdiği bilgilere göre: Kadirli ilçe merkezinin boş ve ıssız olduğu, sadece askerler ve devlet görevlilerinin bulunduğu bir karakol durumunda olduğu belirtilmektedir (Temelkuran, Aktaş 1991, s.137-138). Gerçekten de 1600'lü yılların ortalarında geçirilen sosyal ve ekonomik sarsıntılar sonucu Kadirli kasabasının yerinde kale içinde sığıntı küçük bir asker ve memurlar topluluğu vardır. Asıl kalabalık, sayısız insanın gittiği yaylalarda yaşamaktadır (Yurtsever 1999, s.84).

1691-1865 Arası Dönem;

Bu dönemde ilçedeki yerleşim alanları, Osmanlılar zamanında Suriye'nin Rakka bölgesinden firar ederek buraya gelen aşiretler tarafından tahrip ve talan edilerek adeta harabeye dönüştürülmüştür. Bu konu ile ilgili olarak A. Refik (1989 s.112-113) şunları söylemektedir: Rakka'dan firar eden Arap ve Türkmen taifesinin eşkıya ve haramzadesi bir iki seneden beri "Karagündüzlü Afşarı", "Bahrili Afşarı" ve "İmam Kulu Oğulları" diye bilinen Afşar cemaatinin yanlarına gitmek bahanesiyle kış mevsiminde Kars-ı Zülkadriyye'ye gelirler. Bunlar geçip gittikleri her yerde hububat tarlalarına, hayvanlara, mal mülke zarar verirler, insanları öldürürler ve eşkıyalık yaparlar. 1691 yılında yaşanan bu olaydan sonra daha fazla zarar görmek istemeyen yöre sakinleri hem güvenlik içinde olmak hem de yurtlarından uzak kalmamak amacıyla daha güvenli buldukları çevredeki dağlık alanlara çekilmişlerdir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 3.2 KADIRLI'NIN TARIHI GELİŞİMİ

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Bu olayın sonucunda, çevredeki kırsal yerleşmeler büyük ölçüde boşalırken; ilçe merkezinde sadece Alacami ile çevresindeki 10-15 kadar bina ayakta kalabilmiştir (Şekil: 3.2.b). Bu binaların, bezirgânlarla çevredeki aşiretlerin alış veriş merkezi olmasından dolayı buraya ***"Kars Pazarı"*** denmiştir (Vayısoğlu 2000, s.99). 1865 yılına kadar devam eden bu sıkıntılı dönem ilçeyi yeniden yerleşime açmak isteyen Fırka-i İslahiye hareketinin bölgeye gelmesine kadar sürmüştür.

İlçe merkezinin pazar fonksiyonu kazanmasındaki en önemli unsur, civarın en eski yerleşim merkezi olan Karatepe'ye ulaşan önemli ticaret yollarına (Akyol, Göç yolu, Çiçeklidere yolu) göre bulunduğu konumudur. Nitekim Kadirli bulunduğu konum itibariyle, kıyı ile iç kesimler arasında sürekli yolculuk eden ve mal taşıyan tüccarların ovadan dağlık bölgeye geçmeden önce, hayvanlarını dinlendirdikleri, ihtiyaçlarını giderdikleri ve dağ kolu aşiretleri ile mal takası yaptıkları, böylece ağır yüklerini nispeten hafiflettikleri son durak yerleridir. Görüldüğü gibi harabe halindeyken bile Kadirli ticari öneminden hiçbir şey kaybetmemiştir.

1865-1960 Arası Dönem;

II. Abdülhamit döneminde kurulan ve görevi Çukurova bölgesindeki aşiretleri ve diğer göçer toplulukları yerleştirmek olan Fırka-i İslahiye hareketi, 1691-1865 yılları arasında bir harabeye dönüşmüş olan Kadirli'de yerleşimi yeniden kurmak ve buraya eski önemini yeniden kazandırabilmek için gerekli çalışmalara başlamıştır. Yeniden yerleşmeye açılan yerleşmeler arasında başı çeken ilçe merkezi bu dönemde kasaba özelliği kazanmıştır. 1865-1866 yıllarında Çukurova, Gavur dağı (Cebel-i Bereket), Kurt dağı ve Kozan dağlarında devlet idaresini yeniden tesis etmek amacıyla kurulan **Fırka-i İslahiye,** bilhassa konar-göçer oymakların yerleşmesini sağlayan bir harekettir. Ayrıca bu icraat esnasında kurulan yerleşmeler, önemli merkezler haline gelmiş, çevre il ve ilçelerin de gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır. Fırka-i İslâhiye, başıboş bir halde bulunan konar-göçer oymakları, karşılaşılan zorluklara rağmen araştırma sahamızın da içinde bulunduğu alanda başarılı bir metotla yerleştirmiştir. Yerleştirme esnasında, konar-göçerlerin durumları icabı hayvanlarını otlatmaları için yerleşim alanlarında meraların bulunmasına dikkat edilmiştir. Bu sebeple aşiretler, ya yaylak veya kışlaklarına veya kendi istedikleri daha başka bir bölgeye yerleştirilmişlerdir. Buna karşılık, onlardan birer köy kurmaları ve ziraat yapmaları istenmiştir (Halaçoğlu 1973, s.1-3).

Hacı Osmanlı (Osmaniye) köyünün kuzeyinde yer alan ve "Pazaryeri" olarak ta bilinen sahada görülen tarihi izlere ve abidelere göre vaktiyle burası bir büyük kasaba ve Zülkadriyye devletinin hükümet merkezi iken zaman içinde harap olmuş, ahalisi dağılıp dağlara çekilmiştir. Geriye sadece eskiden putperest mabedi iken sonradan cami olan bir kagir bina kalmıştır. Arazi Gâvur Dağı eteklerinde Çukurova'nın en değerli yerlerinden olduğu için burada yeni bir kasaba inşası tasarlanmıştır (Baysun 1963, s.160).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Fırka-i Islahiye, eski Dulkadirli devletinin hükümet merkezi olan ve harap bir halde bulunan Kars-ı Zülkadriyye (Kadirli) kasabasını yeniden imar ederek, çevre aşiretlerden bir kısmını kasabaya yerleştirmiştir. Buna göre, Kars dağlarında oturanlar ile Çukurova aşiretlerinden isteyenlerin buraya yerleşmelerine izin verilmiştir. Bunun üzerine 600 haneye yakın bir topluluk buraya yerleşmiştir. Kadirli, idari teşkilatta Kozan sancağına bağlı bir kaza merkezi olarak yer almıştır. Kadirli kazası o dönemde Tatarlı, Sumbas ve Savrun nahiyelerinden kurulu idi. İlçe merkezi az zaman içinde gelişerek, önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir (Halaçoğlu 1973, s.13-14).

Bazı aşiret ve cemaatler yurt yerlerinden alınarak Kars'a yerleştirildiği halde, yeniden eski yurtlarına dönmek istemişlerdir. Kadirli'deki yerleşmeleri yeniden kurmakla görevlendirilenler, aşiretlerin geri dönmemeleri için yurt yerlerini ateşe vermişlerdir. Daha sonra ise; Pazaryeri'ne (Kars-ı Zülkadriyye) indirilen aşiret mensupları öncelikle saz, yosun ve kamışlardan yapılan "Huğ" evlerde barınmışlar, kendilerine verilen arazilerde 10-15 gün çiftçilik yaparak bölge koşullarına alışmaya başlamışlardır. Kısa zamanda da huğ evlerini bozarak daha dayanıklı toprak dam evler yapmışlardır (Yurtsever 1999, s.102).

1865 yılında Fırka-i Islahiye'nin Kadirli'de yerleşmeyi yeniden kurması üzerine, 8'i Müslüman, 2'si Hıristiyan 10 mahalle meydana gelmiştir. Ancak mahallelerin o dönemdeki konumları hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Yalnızca günümüzde hangi mahallenin sınırları içerisinde olduğu belirtilmiştir (Tablo: 3.3).

Tablo: 3.3 1865'deYeniden Kurulan Kadirli'nin Mahalleleri ve Günümüzde Bulundukları Konumu

Mahalle Adı	**Şimdiki Konumu**
Alibeyli	Savrun
Dervişler (Tatarlı Aşireti)	Dere
Karabacak (Tatarlı Aşireti)	7 Mart-Dere
Öksüzler (Dağlılar Ahalisi)	Pazar mah.kuzeyi
Kırıntı (Kırıntı Aşireti ve Vayısoğulları)	Bağ
Fakı (Çukurörenliler, Ekşiuşağı ve Tatarlı Aşireti	Bağ
Pazar (Rum ve Ermeni çoğunlukta)	Pazar
Şabaplı	Tufan paşa
Hıristiyan	Bağ ve Tufan Paşa
Çarşı	Tufan paşa

Kaynak: Yurtsever 1999, s.100

Fırka-i İslâhiye'nin aşiretleri yerleştirmesiyle 1877 yılında kasaba nüfusu 4143'ü Müslüman ve 418'i gayri Müslim olmak üzere toplam 4561 kişiye ulaşmıştır (Halaçoğlu 1973, s.15). Kadirli belediye teşkilatına ise 1887 yılında sahip olmuştur (Adana İl Yıllığı 1973, s.92). Bu dönemde Kadirli arazi kullanımında dikkati çeken en önemli yapı, inşası 1890 yılında tamamlanan "Hamidiye Camisi"dir. Bu dönemde, Kadirli'de sosyal ve ekonomik alanlarda gözle görülür bir gelişmenin varlığından bahsedilmetdir. Kasabada 1 cami, 1 medrese, 1 rüştiye (ortaokul), 2 Sıbyan Mektebi (İlkokul), 200 dükkân, 2 fabrika, 11 değirmen bulunmaktadır (Yurtsever 1999, s.144).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Cemal Paşa Köprüsü, 1911 yılında yapılmıştır. Kasabanın batısındaki ova köylerinden ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gelen köylüler, kasaba merkezine ulaşabilmek için Savrun'u aşmak zorunda kalıyorlardı. Savrun çayının taşkın dönemlerinde ise ulaşım sağlanamıyordu. Ayrıca Kadirli'de ikamet eden tarla ve bahçe sahipleri de kasabanın karşı yakasındaki tarım alanlarına ulaşmada ve mahsulün taşınmasında sorun yaşıyorlardı. Bütün bu nedenlere bağlı olarak köprü, kasabanın orta kesimlerinde yer alan Sülemiş Tepesi doğusundan yontma taşlarla yaklaşık 90 m. uzunluğunda ve 8 gözlü olarak inşa edilmiştir (Foto: 3.4).

Kadirli ilçesi, yeniden yerleşime açıldığı 1865 yılından 1927'ye ve bu tarihten 1950'li yıllara kadar geçen yaklaşık 90 yıllık sürede hem kırsal, hem de kasaba nüfusunda önemli artışlar olmayan, alansal büyümeye elverişli şartlara sahip olmasına karşın; fazla gelişme gösteremeyen bir görünümündeydi. Bilhassa yer şekilleri, iklimi, toprak ve su kaynakları bakımından sahip olduğu potansiyelin uzun yıllar farkında olmayan göçebe toplulukların mekânı olarak Kadirli, ancak 1960'lı yıllarda beklenen gelişmeyi gösterebilmiştir. Özellikle ilçe merkezi tarım ekonomisiyle birlikte sedanter yaşamın önemine inanan insan topluluklarının sürekli mekânı olmaya başlamış ve özellikle dağlık kesimdeki kırsal alanlardan aldığı göçler sonucunda nüfusu 1935 yılında 2554'e ve 1950'de 4751'e ulaşmıştır. İlçe merkezinin, coğrafi anlamda şehir olarak tanımlanmaya başladığı 1960'lı yıllarda nüfusu 10.964 kişiye ulaşırken, yerleşmenin kurulduğu çekirdeğin etrafında, daha çok Savrun çayına doğru dairesel bir şekilde yayıldığı görülür (Şekil: 3.2.c).

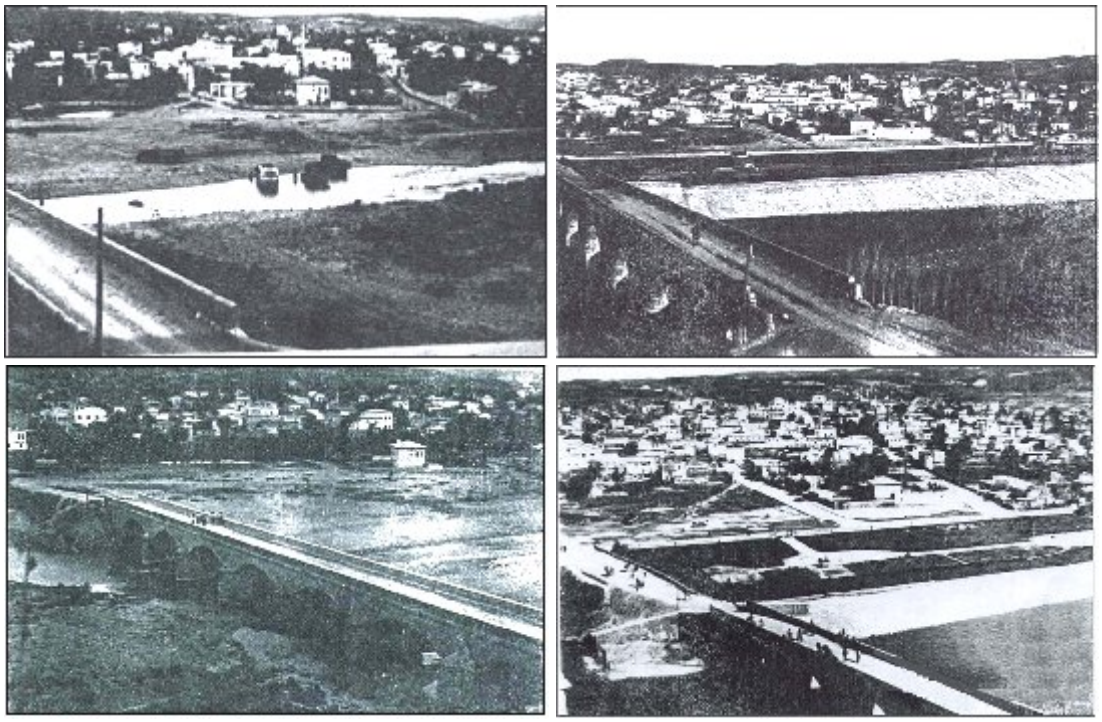

Foto: 3.4. 1911 yılında inşa edilen Cemal Paşa Köprüsü ve köprünün doğusunda yer alan yerleşim alanından görüntüler (1940-1960'lı yıllar). Savrun çayının kasabaya gelişte ve kasabadan diğer alanlara gidişte doğal bir engel olması köprünün yapılmasını zorunlu kılmıştır. Köprünün doğusunda 1961 yılında Mehmet Can Parkı hizmete açılmıştır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

İlçe merkezinin yeniden kurulduğu, Alacami merkezli Muallimbağı Tepesi'nin batı yamaçlarından, Savrun çayına; kuzeyde Tesbihlikaya deresine, güneydoğuda Cankurtaran deresine ve daha güneyde Bülbül deresine kadar yayılan yerleşim alanı yaklaşık 610 dekarlık bir sahayı kaplamıştır (Şekil: 3.2.c, Foto: 3.5).

Foto: 3.5. Kadirli'de yerleşimin nüvesini oluşturan Alacami ve çevresi yerleşimi (1927).

1865-1950 yılları arasında Kadirli, tarım ekonomisine dayalı bir kasabadır. Burası aynı zamanda çevresindeki kır sahalarında yaşayan insanların belirli dönemlerde günübirlik geliş, gidiş yaptığı ve bu arada çeşitli ihtiyaçlarını karşıladığı, ürettiği ürünlerini pazarladığı, varsa resmi işlemlerini hallettiği ve köyüne döndüğünde "kasabaya vardım" dediği etkili bir merkezdir. 1865 yılında Muallimbağı Tepesi'nin batı yamaçları üzerinde ve Alacami çevresinde kurulmuş olan yerleşme, çevreye doğru dairesel bir yayılış göstermiş ve günümüz merkez mahallelerini ve dolayısıyla Kadirli şehrinin nüvesini oluşturmuştur (Şekil: 3.2.c, Foto: 3.5). 1960'lı yıllarda Savrun çayının kenarındaki bataklık alanlarının da ıslah edilmesiyle yerleşmenin bu kısımlara doğru sokulduğunu görmekteyiz.

***1960-1980 Arası Dönem*;**

1865-1960 yılları arasında yeniden eski önemine kavuşan Kadirli ilçe merkezi, bu dönemde kaydettiği gelişmeyle bir köy olmaktan çok kasaba görünümüne bürünmüştür. Kadirli'yi coğrafi anlamda şehir olarak tanımlayabileceğimiz 1960 sonrası dönemde ise gerek nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu, konut sayısı, konut yoğunluğu ve gerekse burada yaşayan insanların sosyal, kültürel ve ekonomik aktivitelerinde görülen çeşitlilik ile yerleşmenin çevresine sunabildiği hizmetler bakımından üstlendiği rolü göz önünde bulundurmak gerekir.

Kadirli ilçe merkezi 1960'lı yıllara kadar tarihin hiçbir döneminde 10.000 kişinin yaşadığı ökümen bir saha olmamıştır. 1950'li yılların sonlarına 8000 civarında insanın yaşadığı küçük bir kasaba görünümünde olan Kadirli, 1960 yılında 10964 kişiye ve 1980 yılında 40643 kişiye varan nüfusu ve yaklaşık 8000 civarındaki konut sayısıyla, 20 yıl içerisinde ciddi bir

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

şehirsel süreç geçirmiş ve dikkatleri çeken bir gelişim göstermiştir. Nitekim 1960 yılından başlamak üzere, Kadirli'ye Andırın ve Göksun ilçelerinden önemli oranda göçler olmuştur.

Türkiye ortalama değerlerinden 2,5 kat daha fazla nüfus artışının olduğu 1965–1970 yılları arasında, Kadirli'ye ilçe dışından olduğu kadar, ilçe sınırları içerisindeki Topraktepe, Kesikkeli, Vayvaylı, Çaygeçit, Öksüzlü, Kiremitli, Araplı ve Gaffarlı gibi köylerden başta olmak üzere ekonomik sorunlar, yüksek gelir elde etme düşüncesi, eğitim ve sağlık olanakları ve şehirsel yaşamın çekiciliği gibi etkenlere bağlı olarak büyük miktarda göçler gerçekleşmiştir.

Kadirli şehrinin nüvesini oluşturan kuzey-güney yönlü uzanan Uzunçarşı Caddesi'nin çevresindeki dairesel alan 1960'lı yılların başlarında gelişme göstermiştir. Bu mekânsal gelişmeyle birlikte, şehrin yüzölçümü yaklaşık 5500 dekar alana erişmiştir. Alansal gelişme büyük oranda konut alanlarının artması ile gerçekleşmiştir. Bu dönemde Kadirli, tarım ekonomisine paralel olarak sanayi ve hizmetler sektöründe de gelişme gösteren orta büyüklükte bir şehir olma özelliği göstermektedir. Burası yakın çevresindeki kır sahalarına hizmet veren bir merkez olması yanında bütünüyle Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesinin Kadirli'ye yakın köylerine ve Adana'nın Saimbeyli ve Feke ilçelerinin Kadirli'ye yakın köylerine de merkezi yer olarak hizmet vermektedir.

Şehrin kuzeyindeki konut alanlarının önemli bir kısmı, 1960-1980 yılları arasında gelişme göstermiştir (Şekil: 3.2.d). Şehrin bu kısmında yer alan konutların yapılış tarihleri genellikle 1965-1970 yılları arasındadır. Nitekim 1965 yılında 15926 kişi olan şehir nüfusu, ilçe köylerinden aldığı büyük çaptaki göçler nedeniyle 1970 yılında 28109 kişiye ulaşmıştır. Nüfus bu devrede % 77 oranında büyürken, nüfusun bir bölümü de şehrin güneyinde olduğu gibi kuzeyindeki boş alanlara yerleşmiştir.

Kadirli'nin Savrun çayı batısındaki gelişimi; 1960-1980 dönemine rastlar (Şekil: 3.2.d). 1963 yılında yıkılan tarihi Cemal Paşa Köprüsü 1970 yılında yeniden inşa edilmiştir. Böylece 1953 yılında açılan Adana karayolu önemli bir güzergâh haline gelmiştir. Buna bağlı olarak karayolunun çevresinde başta sanayi kuruluşları olmak üzere çeşitli sosyal, kültürel ve idari fonksiyonlu kuruluşlar da yer almıştır. Adana karayolunun önem kazanmasından sonra, 1959 yılında inşa edilen Savrun Köprüsü'yle Andırın karayoluna doğrudan bağlantı sağlanmıştır. Böylece Adana-Kadirli-Andırın hattı birleştirilmiştir.

Kamil Kara Bulvarı'nın batısındaki gelişme de bu güzergahın hizmete girdiği 1953 yılından sonra başlamıştır.

***1980-1990 Yılları Arası Dönem*;**

1960-1980 yılları arasında şehir kimliğine kavuşan Kadirli ilçe merkezi, 1980-1990 arasındaki dönemde hızlı bir şehirleşme süreci içerisine girmiştir. Nitekim orta büyüklükte bir şehir olmasına rağmen ülkemizdeki diğer büyük şehirlerde olduğu gibi kısa bir dönemde gerçekleşen hızlı şehirleşme hareketlerinin bir sonucu olarak Kadirli'de de bu dönemde

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gecekondulaşma sorunları, tarım alanlarının işgali, altyapı sorunları, hızlı nüfus artışı, işsizlik vb. gibi sorunların arttığı görülmüştür.

1980'li yıllarda 40.000 kişinin üzerinde nüfusa sahip olan Kadirli, nüfusu daha da artarak 1990 yılında 55.061 kişiye ulaşmıştır. 10 yıllık bir dönem içerisinde yaklaşık 15.000 kişilik artış gösteren şehir nüfusuna, yaşam sahası belirleme problemleri ilk kez bu dönemde ortaya çıkmıştır. Dönemin alansal gelişmesi daha çok şehrin batısı, güneyi, doğusu ve güneydoğusunda kendini göstermiştir. 1980 öncesinde Adana, Osmaniye ve Andırın karayolları çevresinde başlayan yerleşme, 1980'li yılların sonunda Cemal Paşa, Cengiz Topel, Derviş Paşa ve 7 Mart mahallelerindeki gelişimin günümüz sınırına ulaşması ve buna bağlı olarak Orhan Gök, Mehmet Hallaç ve Mustafa Yağız gibi gecekondu mahallelerinin teşekkülüyle devam etmiştir (Şekil: 3.2.e-f). Bu dönemde Kadirli yaklaşık 8300 dekarlık bir alana sahip olmuştur.

Cengiz Topel mahallesinde 1984 yılında hizmete açılan 100. Yıl Siteleri, şehrin güneyindeki gelişme üzerinde etkili olmuştur. Bilhassa Osmaniye karayolu üzerinde yer alması, buranın önemini bir kat daha artırmaktadır (Şekil: 3.2.e).

Şehrin doğusu, güneyi ve güneydoğusunda Derviş Paşa ve 7 Mart mahallelerinin doğu kesimleri, üzerinde bulundukları yapının muhtemel heyelan bölgesi olması sebebiyle, yerleşmeye elverişli olmayan alanlardır. Ancak özellikle yerel yönetim tarafından bu bölgelerdeki yapılaşmaya izin verilmemesine rağmen, Aslantaş barajının inşasından sonra, toprakları baraj inşa alanı içerisinde kalan Durmuşsofular, Sofular, Bekereci, Bahadırlı, Karatepe, Kızyusuflu, Gökahmetli, Kıyıkçı, Köleli, Kesim köyleri başta olmak üzere, Kadirli'nin doğusundaki diğer köylerden de bazı aileler, inşa izni olmaksızın, bu riskli alanlara yerleşmişler ve gecekondu mahallelerinin oluşmasına ön ayak olmuşlardır (Aslantaş barajı inşasına 1975 yılında başlanmış ve 1984 yılında tamamlanmıştır).

Kademeli olarak gelen göçlerle yerleşilen bu mahallelerdeki alansal gelişme, özellikle 1980 yılından sonra gözle görülür bir çehreye kavuşmuştur. 1980'li yılların sonlarına kadar civar köylerden gelenlerin de yerleştiği bu alanlar, günümüzde, Kadirli'nin en kalabalık nüfuslu mahalleleri arasında yer almaktadır. Esasında bu mahallelerin nüfuslanmasında 1. derecede etkili görünen Aslantaş barajının inşası değildir. Söz konusu köylerde ciddi nüfus kayıpları olmakla birlikte, kayıp nüfus bütünüyle Kadirli'de toplanmamıştır. Kadirli'ye gelen bazı aileler, buradaki gecekondulaşma ve hatta çarpık kentleşme üzerinde öncü rolü oynamışlardır. Özellikle 1985-1990 yılları arasında hızla artan gecekondu sayısıyla birlikte, Kadirli'de artan nüfusa uygun yer seçimi problemi ortaya çıkmış ve şehrin doğusundaki çarpık kentleşme önlenememiştir.

***1990 Sonrası Dönem*;**

1980-1990 yılları arasında hızlı şehirleşme hareketleriyle birlikte ortaya çıkan sorunlar 1990 sonrasında hız kazanmıştır. 1990 sonrasında yerleşme, doğusundaki yatay gelişimini

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sınırlayan doğal engellere dayanmıştır. Buna bağlı olarak şehrin güneyi ve doğusundaki yerleşime uygun, ancak tarım alanı olarak kullanılan verimli ve düz alanlarda yapılaşma başlamıştır (Şekil: 3.2.f). Şehirdeki sorunlar bununla da kalmayıp hızlı nüfus artışının da etkisiyle ekonomik, sosyal ve kültürel birçok hizmetlerin sunulmasında güçlükler yaşanmıştır. Kısacası Kadirli'de bilinçsiz ve plansız olarak gerçekleştirilen birçok yatırım kısa vadede olumlu sonuçlar verdiyse de daha sonraki dönemlerde birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Örneğin, tek katlı konutların yapımına belirli bir dönem sınırlandırma getirilmemiş, verimli tarım arazileri ucuz fiyatlarla satılmış, artan nüfusa yer seçimi problemleri çözümlenmeye çalışılmıştır. Ancak tarım alanlarının işgali, altyapı sorunları ve masrafları, çarpık kentleşme ve belediye hizmetlerinin sunulmasında yaşanan güçlükler gibi birçok sorun ortaya çıkmıştır. Kadirli'de günümüzde de benzer sorunlar sürekli artma eğilimindedir.

1990 yılında 55.061 kişi olan şehir nüfusu, 2000 yılında 65.227 kişiye ulaşmıştır. Nüfus kriterine göre sınıflandırıldığında, Kadirli Türkiye'deki orta büyüklükteki kentler arasında yer alır. Şehrin bulunduğu stratejik konum, özellikle batısı ve güney kesimleri yatay gelişmeye oldukça elverişli doğal koşullara sahiptir. Buna rağmen yerleşme, 1980 yılına kadar olan gelişme döneminde kuzeydoğusu, doğusu ve güneydoğusundaki engebeli ve eğimli dağlık alanın eteklerine dayanmış ve böylece mevcut elverişli tarım alanları korunmaya çalışılmıştır (Şekil: 3.2.e). Kadirli'de 1960'lı yıllarda görülen tarım dışı faaliyetlerdeki gelişmeler, 1980'li yıllarda beklenen sektörel çeşitliliğine ulaşmış ve Kadirli'de çeşitli fonksiyonlarda önemli gelişmeler olmuştur.

Sanayi sektöründeki gelişmeler 1972 yılında faaliyete giren Küçük Sanayi Sitesi ile başlamış, 1978 yılında Öz Un Fabrikası'nın, 1984 yılında Pamsan Çırçır Fabrikası'nın ve 1986 yılında da İlkay Un Fabrikası'nın açılmasıyla canlılık kazanmıştır. Hizmet sektöründeki gelişmeler ise özellikle 1960'lı yıllarda görülmeye başlamış ve 1980 sonrasında önemli boyutlara ulaşmıştır. Kadirli Belediyesi'nin 2005 yılındaki verilerine göre şehirde 1825 adet perakende ticaret yapan işyeri, 448 adet büyük ticaret yapan işyeri, 786 adet küçük sanayi ve imalathane, 648 adet yeme-içme-eğlence ve dinlenme tesisi, 478 adet ulaşımla ilgili ticaret ve sanat işletmesi, 61 adet ulaşım hizmeti veren işyeri, 138 adet mesleki büro, 14 adet banka ve sigorta acentesi ve 107 adet sağlık hizmeti veren tesis bulunmaktadır. Sanayi ve hizmet sektörlerindeki bu gelişmelerin aksine, ekonomisi büyük oranda tarımsal aktivitelere bağlı olan Kadirli'de tarım sektöründen kopmalar söz konusudur. Bu durum, kentleşme sürecinde olan Kadirli'de, tarım dışı sektörlerin önem kazandığına işarettir. Nitekim 2000 yılında çalışan nüfusun % 77'si hizmetler, % 11'si sanayi sektöründedir.

1990 sonrası gelişme 1960 yılı öncesinde titizlikle korunan şehrin batısı ve güneyindeki tarım alanlarına yönelik olmuştur. Çünkü Kadirli'nin kuzeydoğu, doğu ve güneydoğusunda aktif ve muhtemel heyelan alanları bulunmaktadır. Bu alanlardaki eğimli arazilerde ve dere

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yataklarında daha çok kaçak, ruhsatsız, gecekondu tipi basit yapılar yer almaktadır. 1990 yılı sonrasında şehir, tarım alanları hariç 10.033 dekarlık bir alana sahip olmuştur.

3.2. Yerleşme Şekilleri ve Mesken Tipleri

Kadirli ilçesinin, kuzeyden Toroslar, doğudan Amanos Dağları ve güneyden Akdeniz ile çevrelenmiş Türkiye'nin en büyük alüvyal ovası olan Çukurova'da yer alması burasının tarihin en eski zamanlarından beri yerleşmelere sahne olmasını sağlamıştır. Toroslar'a ait plato yüzeyleri, tepeler, sırtlar ve yamaçlar ile geniş ve verimli alüvyal düzlükler üzerinde yerleşmeye müsait hemen her yerde münferit meskenler, bahçe ve tarlalarda barınma zaruretiyle oluşturulmuş sabit veya göçebe meskenler, çiftlikler, mahalleler, köyler, kasaba ve Kadirli şehrinin oluşturduğu yerleşme ünitelerinin ortaya çıkması sağlanmıştır.

Ova ünitesinin sahip olduğu uygun toprak, iklim, sulama şartları dolayısıyla bütün yıl boyunca zirai faaliyetler yapılabilmekte ve çok yüksek oranlarda gelir elde edilmektedir. Geçmiş dönemlerden günümüze zirai faaliyetlerde görülen modernleşmeye rağmen eski dönemlerin ilkel tarım yöntemi şartlarında bile bu verimli alanlar yerleşme yeri olarak çok cazip imkânlar sunmuştur.

Bilindiği gibi, barınmak ve belirli bir ekonomik faaliyeti sürdürmek amacıyla belirli bir alanda inşa edilmiş bir ya da birden fazla sayıdaki meskenden oluşan kümelere ***"yerleşme"*** adı verilmektedir. Kadirli ilçesindeki yerleşmeler gerek doğal kuruluş yeri özellikleri, gerek nüfusları ve idari yapıları ve gerekse sosyal, kültürel ve ekonomik fonksiyonları bakımından birbirinden farklı özellikler gösterirler. Dolayısıyla Kadirli ilçesindeki yerleşmeleri sahip olduğu coğrafi nitelikler bakımından bilimsel ölçeklere göre sınıflara ayırmak ya da belirli sınıflarda bir araya getirmek mümkün olmuştur. Buna göre, Kadirli ilçesindeki yerleşmeleri yer aldıkları morfografik ünite, yüzölçümleri, yerleşme dokuları, nüfusları, hâkim ekonomik faaliyetleri, idari fonksiyonel özellikleri ve diğer coğrafi özellikleri bakımından;

**** Köy altı Yerleşmeleri,***

**** Köy Yerleşmeleri,***

**** Kasaba Yerleşmesi*** ve

**** Şehir Yerleşmesi*** olarak sınıflandırabiliriz.

Araştırma sahasında 231 daimi, 27 yaz aylarında kullanılan geçici yerleşme olmak üzere toplam 258 köyden küçük kır yerleşmesi, 59 köy, 1 kasaba (Yoğunoluk) ve 1 şehir (Kadirli) olmak üzere toplam 319 yerleşme yer almaktadır (Şekil: 3.3, Tablo: 3.4).

258 "köy altı yerleşmesinin" 217'si mahalle, 27'si yayla, 7'si mezraa ve 7'si çiftlik yerleşmesidir. Yaz aylarında kullanılan yayla yerleşmeleri, diğer kır yerleşmelerinden farklı olarak, daimi olmayan mevsimlik/geçici yerleşmelerdir.

Köy altı yerleşme şekilleri, belirli köylerin sınırları içerisinde yer aldığından idari olarak o köylerin muhtarlık yönetimi altında ve köylerin bağlısı durumundadırlar. Şayet 1

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

kasaba ve 50 köyde "merkez mahalle" olarak tanımlanan ve kasaba ile köylerin merkezini teşkil eden yerleşmeler de **dahil edilecek olursa**, araştırma sahasındaki mahalle yerleşmelerinin sayısı 268'i bulabilmektedir. Bu durumda, araştırma sahasında mahalle formunda bağlısı bulunmayan sadece 9 köy yerleşmesi yer almaktadır. Ancak, araştırma sahasında "merkez mahalle" olarak tanımlanan ve kasaba ile köylerin merkezini teşkil eden yerleşmeler, köylerin ilk kuruluş yerleri olmaları ve köylerin nüvelerini teşkil etmeleri bakımından çalışmamızda mahalle yerleşmeleri olarak değil, köy yerleşmeleri olarak tanımlanmış ve yerleşme şekillerinin sınıflandırılmasında "köy yerleşmesi" olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Diğer yerleşmeler ise kuruluşları ve yerleşme özelliklerine göre köylerin "bağlıları" olarak tasnif edilmişlerdir. Buna göre araştırma sahasının 150 m izohipsi ile sınırlı ova tabanında toplam 90 yerleşme bulunmaktadır. Bunlar; Kadirli şehri, 29 köy ve 60 köyden küçük kır yerleşmesidir. Köy altı yerleşmeleri idari olarak araştırma sahasındaki köylerin bağlıları durumundaki 48 mahalle, 7 çiftlik ve 5 mezraa yerleşmesinden oluşmaktadır. Kadirli ovası ve bu ovayı kuzeydoğu ve doğudan adeta bir yay gibi kuşatan dağlık sahanın yamaçları üzerinde ise toplam 32 yerleşme bulunmaktadır. Ova kenarında yer alan 8 köy ve bu köylere bağlı 24 mahalleden oluşan yerleşmelerin 14'ü Kadirli ovasının kenar kesimlerinde 18'i de hafif eğimli ve engebeli yamaçlar üzerinde kurulmuşlardır.

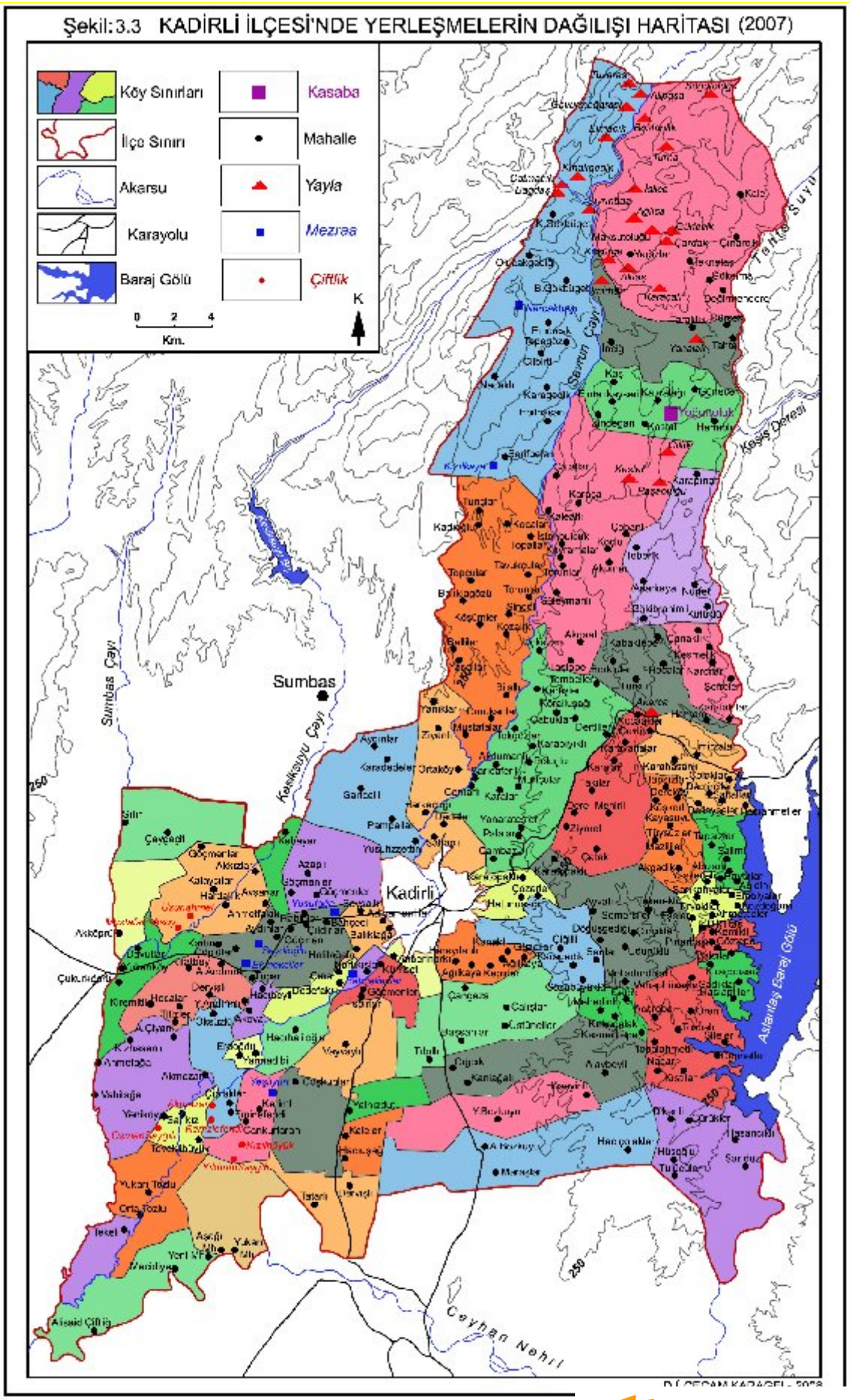
Ova kenarındaki bu yerleşmeleri daha kuzeye ve doğuya doğru eğimi, engebesi ve yükseltisi kademeli olarak artan yamaçlar, sırtlar ve tepelikler izlemekte ve söz konusu yer şekilleri üzerinde araştırma sahasındaki yerleşmelerin % 41'i (130 yerleşme) gibi önemli bir kısmı bulunmaktadır. Bunlar, 18 köy ve bu köylere bağlı 111 mahalle ve 1 yayla (Akarca Yaylası) yerleşmesidir. Araştırma sahasındaki yerleşmelerin % 21'i (66 yerleşme) yüksek platolar sahası ve dağlık ünitede yer almaktadır. Yerleşme şekilleri itibariyle ova ünitesinde görülen çeşitlilik, dağlık ünitede de görülmektedir. Ovada görülen "çiftlik" ve "şehir" yerleşmelerine dağlık ünitede rastlanmazken; dağlık alanda görülen "yayla" yerleşmelerine ise ova ünitesinde rastlanmamaktadır. Yüksek platolar sahası ve dağlık ünitede 1 kasaba (Yoğunoluk), 4 köy ve 62 köyden küçük kır yerleşmesi (34 mahalle, 26 yayla ve 2 mezraa) yer almaktadır (Tablo: 3.4, Şekil: 3.3).

Tablo: 3.4. Araştırma Sahasındaki Yerleşme Şekilleri ve Yerleşmelerin Yer Aldığı Morfografik Ünitelere Göre Dağılışı.

YERLEŞME ŞEKİLLERİ		MORFOGRAFİK ÜNİTE					
		Ova Tabanı	Ova Kenarı	Alçak Yamaç, Sırt ve Tepelikler	Yüksek Yamaç, Sırt ve Tepelikler	Dağlık Alan	Toplam
1. Köyden Küçük Kır Yerleşmesi		**60**	**24**	**112**	**26**	**35**	**257**
a.	**Mahalle**	48	24	111	21	13	217
b.	**Mezraa**	5	-	-	-	2	7
c.	**Çiftlik**	7	-	-	-	-	7
d.	**Yayla**	-	-	1	5	21	27
2. Köy		**29**	**8**	**18**	**2**	**2**	**59**
3. Kasaba		**-**	**-**	**-**	**1**	**-**	**1**
4. Şehir		**1**	**-**	**-**	**-**	**-**	**1**
Toplam		**90**	**32**	**130**	**29**	**38**	**319**

Kaynak: Kadirli İlçesi ve Yakın Çevresinin Morfografya Haritası (s.20)

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

3.2.1. Köy Altı Yerleşmeleri

Köy altı yerleşmeleri ülkemizde oldukça büyük bir çeşitlilik gösterirler. Bunların önemli bir kısmı ortaya çıktıktan hemen sonra bir köy yerleşmelerine bağlı olarak gelişmelerine devam ederlerken; bir kısmı da yıl boyunca oturulmayan, genellikle belirli mevsimlerde nüfuslanan, çoğu zaman yaşantısı köyden bağımsız geçici yerleşmeler özelliklerini sürdürürler. Bu tip yerleşmelerin henüz tüzel kişilik olarak yasalarla tanımları bile yapılamamaktadır. Genellikle köylerin fonksiyonel etki alanları içerisinde kaldıklarından, belirli aile, zümre ya da köylülerin tapulu ve ekonomik yararlanma sahaları olarak da karşımıza çıkabilmektedirler. Bunlar arasında ***değirmenler***, ***iskeleler***, ***petrol istasyonları; tuğla, kiremit, taş, kireç*** ve ***diğer maden ocağı yerleşmeleri; kelifler, pereler, ağıllar, komlar, damlar, obalar, tolalar, bağ*** ve ***bahçe evleri, yaylalar, kışlaklar, yazlıklar*** veya ***ikinci evler, tatil köyleri, kamp*** ve ***piknik yerleri, banı*** ve ***peyler, paklar, palangalar, sayvanlar, dalyanlar, mandıralar, çardaklar, sayalar, hezanlar, huğlar, zomalar, mezraalar, divanlar, canikler, güzleler, çiftlikler, mahalleler…vb.*** sayılabilir.

Bu küçük yerleşmelerden bazıları yıl boyunca oturulmayan *mevsimlik/geçici* yerleşmeler olduğu gibi, bazıları da *sürekli/devamlı* yerleşmelerdir. Buna göre araştırma sahasında tespit edilen köyden daha küçük yerleşme şekilleri ***yaylalar, çiftlikler, mezraalar*** ve ***mahaller***dir.

Araştırma sahasındaki köy altı yerleşmelerinin % 44'ü (112) yamaç, sırt ve tepelikler sahasında, % 24'ü (61) dağlık alanda, % 23'ü (60) ova tabanı üzerinde ve % 9'u (24) ise ovanın kuzey ve doğusunun kenar kesimlerinde kurulmuşlardır. Bu yerleşmelerin % 84'ü (217) mahalle, % 10'u (26) yayla, % 3'ü (7) mezraa ve kalan % 3'ü (7) ise çiftlik yerleşmesidir. Araştırma sahasındaki bu yerleşmelerden mahallelere daha çok yamaç, sırt ve tepelikler sahasında rastlanırken, mezraa ve çiftliklere ova tabanında, yaylalara ise yüksek platolar sahası ve dağlık alanda rastlanmaktadır (Tablo: 3.4).

Ova kenarları, yamaç, sırt ve tepelikler sahasındaki köy altı yerleşmelerinin hemen hemen tamamı mahalle yerleşmesidir. Yayla, mezraa ve çiftliklere hemen hiç rastlanmaz. Ancak Yenigün köyünün kuzeydoğusundaki tepelikler üzerinde "Akarca" yaylası olarak bilinen alçak seviyelerde ise bir yayla yerleşmesine tesadüf edilmiştir. Bu yayla yerleşmesi tamamen geçici bir özellik göstermez. Daha çok ilkbahar ve yaz aylarında kullanılan yaylada, ilçe merkezine yakın olmasından dolayı sürekli ikamet eden aileler de bulunmaktadır (Tablo: 3.4).

Tarla ziraatının egemen faaliyet olduğu çiftlik yerleşmelerinin hepsi ova tabanında yer alırken, mezraaların 5'i ova tabanında, 2'si ise dağlık alanda bulunmaktadır (Tablo: 3.4).

Yayla, yazın belirli bir süresi içinde hayvan otlatmak, ziraat yapmak ve geçimin sağlanmasında menfaat temin eden her türlü işte çalışmak, hatta dinlenmek için çıkılan veya gidilen, köyün hayat sahasının dışında kalan, çok defa köyün müşterek mülkü olan köyden ayrı

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ve çoğu zaman pek uzak olmakla beraber sosyo-ekonomik bağlarla tamamen veya kısmen köye bağlı bir mahal veya köyün esas geçim sahasına ekli, ikinci bir bölümdür (Tunçdilek 1967, s.138). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere yaylacılık, yaz mevsiminde yaylaya çıkıp, bir süre burada çeşitli faaliyetlerde bulunduktan sonra tekrar aşağı kesimdeki eski yerleşme yerlerine dönme olayını ifade etmektedir. Yayla sözcüğü yaz aylarında hava değişimi ve dinlenme amacıyla yararlanılan yüksekteki yazlık yerler için de kullanılmaktadır. Günümüzde bazı yaylaların tatil köyü niteliğini aldığı görülmektedir. Bu durum yaylacılığın değişen ve gelişen boyutlarının bir örneğidir.

Anadolu'nun coğrafi olanakları yaylacılık faaliyetlerinin gelişmesine ortam hazırlamıştır. Özellikle kırsal nüfusun beşeri ve ekonomik faaliyetlerinin, mevsime göre yüksek alanlarla alçak alanlar arasında devri bir biçimde cereyan etmesi, kısa mesafelerde değişiklik gösteren yükselti farkının neden olduğu iklim değişikliği, çeşitli sosyo-ekonomik nitelikteki insan gruplarının mevsimlik hareketine yol açmıştır.

Ülkemizin coğrafi yönden sahip olduğu topoğrafik özellikler, etkisi altında bulunduğu iklim ve bitki örtüsü, hayvancılığa bağlı faaliyetlerin bazı yörelerde göçer hayvancılık şeklinde sürdürülmesini yakından etkilemiştir. Geçmiş dönemlerde sayısı oldukça fazla olan göçer hayvancılık şeklindeki yaylacılık faaliyetleri günümüzde yerini artık sayfiye yaylacılığına bırakmış durumdadır. Hayvancılıkla başlayan yaylacılık aktivitesi günümüzde yaylaların farklı şekilde kullanıma açılması sonucu değişmiş ve hala da hızlı bir şekilde değişmektedir. Sayıları fazla olmamakla birlikte göçebe yörüklerin yaylacılık aktivitesi halen Anadolu'nun bazı yerlerinde etkinliğini korumaktadır.

Osmanlılar döneminden beri süregelen göçebeleri yerleştirme politikası, Cumhuriyet döneminde çizilen sınırlarla geniş alanlar içinde cereyan eden göç yollarının kapanması, nüfus artışı, sosyal değişmeden az çok sözü edilen grupların da etkilenmesi sonucu göçebe hayat tarzı ortadan kalkmış durumdadır. Yaylalar bu nedenle göçebe grupların yaşama alanları olmaktan çıkmış gibidir. Bu yapısal değişimden yarı-göçebe ve yerleşik grupların yaylacılık faaliyeti de etkilenmiştir. Bunun sonucu olarak, devamlı yerleşme üst sınırına yakın yaylalarla, bu faaliyetin yatay olarak gerçekleştiği alanlar başta olmak üzere, yaylaların devamlı yerleşmelere dönüştükleri gözlenmiştir.

Yaylacılık felsefesinin temelinde yatan hayvancılık anlayışı, Güney Anadolu yaylalarının da temel özelliği olmakla birlikte, gerek topoğrafik ve gerekse bio-klimatik şartların, yaylaların bulunduğu lokasyon şartları içerisinde coğrafi konumları ile birlikte değerlendirildiğinde zaman içinde fonksiyonlarında önemli değişmelerin olduğu görülmektedir.

Akdeniz Bölgesinde Toros dağlarının geniş bir alan kaplaması, yükseltinin yol açtığı bitki örtüsü farklılıkları bu bölgede günümüzde de yoğun bir yaylacılık faaliyetinin sürdürülmesine yol açmıştır. Yöre halkı bu yaylaları sayfiye amaçlı kullanmaktadır. Önceleri

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

hayvancılık ve ziraat amaçlı kullanılan bu yaylalar geçmişten günümüze geçirmiş oldukları fonksiyonel değişimle bugün tamamen sayfiye ve devamlı oturma amaçlı kullanılmaktadır. Bu fonksiyonel değişim üzerinde etkili olan faktörler hiç şüphesiz ki, göçebe yörüklerin yerleşik hayata geçmesi, kıyı kesimindeki tarım alanlarının daha iyi değerlendirilir hale gelmesiyle birlikte insanlarının gelirlerinin artması, kıyı kesiminin bunaltıcı sıcak ve nemli havasının olumsuz tesirinden kurtulma çabaları, insanların bu alanları rekreasyon amacıyla kullanmaya zorlaması, yaylada ziraat faaliyetlerini yürütmenin; gelişen teknoloji ve entansif tarım metotlarıyla birlikle ova tarımından daha güç ve caydırıcı olmasıdır.

Akdeniz bölgesini üst ve alt zonlar olarak ayırarak ele aldığımızda, kışın yokluk içinde olan üst zon beşeri aktivitelerden adeta yoksun olup, bütün bu uğraşıların alt zona taşınmış olduğu görülür. İlkbahar aylarının sonunda ot örtüsünün giderek kuruması bu potansiyeli ne derece zayıflatırsa, üst zonlarda aynı aylarda gelişen ot örtüsü üst zonun potansiyelinin artmasına o derece olanak sağlar. Bu potansiyele bağlı olarak sürüler ve onların bakıcıları ağır bir tempo ile üst zona tırmanmaya başlarlar. Bu alanları yaz boyunca değerlendirirler. Güz sonlarında yaylaların tekrar kar ile örtülmeye başlaması ile bu potansiyel giderek kendini yitirirken, güz yağışları ile alt zonda yeni yetişen otsu örtü hayvanları yeniden alt zona çeker. Böylece hayvancılık faaliyeti, doğa koşullarına uygun düşecek biçimde organize olmuş ve doğal salınıma ayak uydurmuş olur.

Son yıllarda iki zon arasındaki faaliyetin en iyi göstergesi olan transhümansa dayanan hayvancılığı, bu yüzyılda kır nüfusunun çok artması, nüfusun önemli bir kısmının konar-göçerlikten çıkıp toprağa yerleşmesi, kır yerleşme ünitelerinin sayılarının çoğalması, özellikle alt zonda sulama ile kurak yaz aylarının değerlendirilmesi, zonlar arasındaki transhümans yolları üzerindeki otlak sahalarının tarla kültürlerine çevrilmiş olması ile bu faaliyet önemini kaybetmiştir. Hayvancılık yerine bu boşluğu, şimdi iki zon arasında kalan sahanın tarla kültürlerine açılması, eski mera sahaları üzerinde yeni sayfiye merkezlerinin kurulması ile üst zonun potansiyeli şimdi daha başka biçimde bölge insanlarına yarar sağlamaya başlamıştır.

Yaylalarda meydan gelen bu çok yeni ve değişik şekiller, yaylaların sahip olduğu coğrafi imkânların farklı şekilde kullanılması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bütün tarih boyunca insanlara hemen hemen aynı gayeler için hizmet etmiş olan yaylalar, bu asırda yeni doğan sosyo-ekonomik şartların baskısı altında kalarak değişikliklere maruz kalmıştır. Anadolu'da yaylacılık faaliyetleri eskiden günümüze doğru kullanımdaki farklılıklar bir tarafa bırakılacak olursa; bir taraftan yaz sıcaklığı, diğer taraftan asırların kazandırdığı alışkanlık ve anane Anadolu'da yaylacılığı hala devam ettirmektedir. Ancak aradaki en büyük fark, şimdi yaylaya giden göç yolları boyunca hayvanları ve çadırları ile değil, yaylalara ulaşmış iyi yollar sayesinde genellikle motorlu araçlarla çıkılmasıdır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasında da yaylacılık faaliyetleri eskiden günümüze doğru azalmaksızın devam eden bir aktivite durumundadır. Kadirli ilçesinde ova tabanında yer alan köylerde (yaklaşık 150 m izohipsi altında kalan köyler) yazın bunaltıcı sıcakların insan sağlığına olan zararlı etkileri, sivrisineğin geceleri rahat uyku vermemesi buradaki insanların mevsimlik göç hareketine katılmalarını ve yükseklere çıkmalarını adeta zorlayan en önemli faktörlerin başında gelmektedir.

Yörede yaylaya çıkma alışkanlığı; göçebe Yörüklerin hayvanlarını otlatmak için yaz aylarında yeşil ot bulma gayreti içinde olmaları, yüksek sahalarda yer alan polye ve uvala tabanlarının tarımsal faaliyetler için kullanıma ayrılması ve tamamıyla dinlenme amacıyla yüksek sahalara çıkma gibi aktivitelerle başlamış; günümüzde ise bu saydığımız durumlar dinlenmeye dönük bir hal almıştır. Hayvancılık faaliyetleri Kadirli ilçesindeki yaylalarda yok denecek kadar azalmıştır. Bunun sebebi ise orman alanlarına hayvanların zarar veriyor olması nedeniyle Orman İşletme Müdürlüğü'nün bu alanlarda hayvan otlatılmasına izin vermemesidir.

Ama gene de bazı alanlarda aileleri ile birlikte gelen hayvancı gruplarını görmek mümkündür. Her yıl geldikleri alanlar değişmekte, nerede ot bulurlarsa hayvanları ile beraber göç hareketine katılmaktadırlar (Foto: 3.6).

Foto: 3.6. Koçlu ve Göztaşı köyleri arasındaki bir sahada konuşlanmış olan hayvancılardan görüntüler. Bunlar traktör ve römorkları ile yayla alanlarına gelmekte ve ot sahaları bitince de başka yerlere göç etmektedirler. Gıda ihtiyaçlarını yanlarında getirdikleri malzemelerden karşılamaktadırlar.

Hayvancı grupların veya yarı göçebelerin yaylacılık aktivitesine katılma tarihleri de değişmektedir. Temel amaç hayvanlara yeşil ot bulma gayesi olduğu için ovada sıcakların başladığı nisan ayı ortaları ilk hareketi oluşturur. Yarı göçebelerde yaylada kalış süresi de değişmektedir. Çünkü bio-klimatik koşullar bunların belirli yerlerde konaklama süresini etkileyen önemli faktörlerdendir. Yine yayla alanlarından dönüşler de ovada yerfıstığı ve mısır hasatlarının yapılmaya başlandığı ekim-kasım aylarına kadar sürebilmektedir.

Ova köylerinde ise yaylaya çıkış tarihleri birbirinden farklı olabilmektedir. Buğdayların hasat edilmesini takiben haziran ayı ortalarından itibaren artık insanlar serin ve ferahlatıcı yerlerde kalmak gayesi ile göçe katılırlar. Bunlarda ise temel amaç dinlenme arzusudur ve ova

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

köyleri için yaylaya varış ve kalış süreleri çok belirgindir. Bu süre genellikle 2-2,5 ay arasında değişmektedir. Ova köylerinin dışında Kadirli merkez ve Kadirli ilçesi dışından gelenlerin yaylaya geliş ve gidiş tarihleri de farklı olmaktadır. Okulların tatil zamanının beklenmesi, memurların yaz tatili için izne ayrılmaları gibi sebeplerle yaylacıların gidiş tarihi genellikle 1-15 Temmuz arasında tercih edilmekte ve kısa bir kullanımla eylül başından itibaren geri dönüşler başlamaktadır.

Kırsal kesimin kullandığı sayfiye yaylalarında köy ile bağlantı kesilmemektedir. Araçları olanlar köylerdeki işlerini devam ettirmek için haftada bir defa köylerine inmekte ve oradaki işleri yürüterek ve bazen de işçilere bırakarak tekrar yaylalarına dönmektedirler. Ayrıca Bağdaş ve Maksutoluğu gibi ulaşım imkânı iyi olan yaylalarda günlük minibüs seferleri de düzenlenmektedir. Bu yaylaların özelliği Kadirli'nin her tarafından ve Adana'dan nüfus çekmesidir. Bundan dolayı yaz nüfusu oldukça kalabalıktır. Meskenler de eskiye nazaran çok daha lükstür.

Kadirli ilçesinde 27 tane yayla yerleşmesi bulunmaktadır. Bu yerleşmelerin hemen tamamı (500m yükseltideki Akarca yaylası hariç) araştırma sahasının kuzeyindeki dağlık alanlarda yer almaktadır ve yükseltileri 1000 metrenin üzerinde olan yerleşme yerleridir (Şekil: 3.3 ve Şekil: 3.4). İlçe yaylalarının tamamında sayfiye amacı ön plandadır. Bununla birlikte Kınalıgedik, Demircikbucağı, Olucakgediği, Bağdaş, Gavurmağarası gibi yayla alanlarında sayfiye yanında biraz da hayvancılık yapılmaktadır. Alipaşa yaylasında ise sayfiye-tarım ve hayvancılık gibi faaliyetlerin üçü de yapılmaktadır. Tarımsal faaliyetler daha çok tahıl ve bahçe tarımı şeklinde sürdürülmektedir (Foto: 3.7).

Hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı bu yaylalarda yaylaya çıkışlar nisan ayı ortalarından itibaren başlamaktadır. Bu yayla alanları genellikle ilçenin güneyindeki ova köyleri tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Buna karşılık yükseltinin artmasıyla birlikte hava sıcaklığının ovaya nazaran daha serin olduğu yamaç köylerinde yaylaya gitme aktivitesi nispeten azalmaktadır. Yaz dönemi sırasında yaptığımız arazi çalışmalarında da bu farklılık çok kolay bir şekilde anlaşılmıştır. Özellikle öğleden sonraları esen kuzey rüzgârı yamaç alanlarındaki köylerde bunaltıcı sıcağın etkisini hafifletmekte ve bu yüzden insanlar köylerinde kalmayı tercih etmektedirler. Dağlık alanlardaki köylerde ise iklim şartları yayla alanlarına gitmeyi gerektirmeyen bir özelliktedir. Bu köylerin mahalleleri ve yayla alanları ise ova köylerinden ve Kadirli merkezden gelenler tarafından doldurulmaktadır (Tablo: 3.5).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

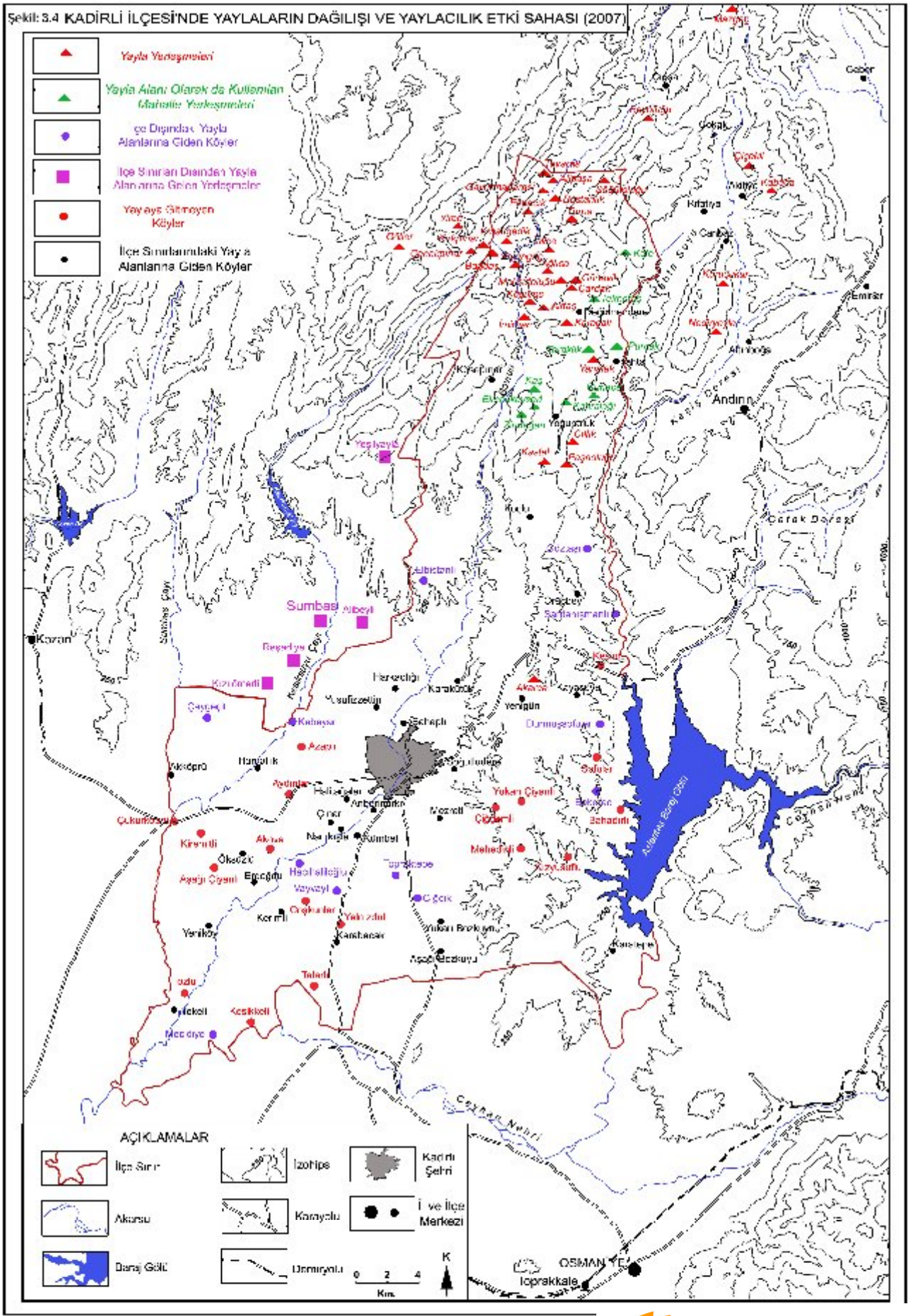
Foto: 3.7. Geçmişte hayvancılık ve zirai faaliyetlerin de geniş oranda yapıldığı yayla alanlarında günümüzde çok az oranda bu aktiviteleri görebiliyoruz. Alipaşa (a), Bostanlık (b), Tuvaras (c), Kınalıgedik (d) yaylalarında tahıl tarımı yanı sıra bahçe ziraatı da yapılmaktadır. Zirai aktivitelerin yapıldığı bu alanlar genellikle dolin, uvala ve polye tabanlarına karşılık gelmektedir.

Tablo: 3.5. Kadirli İlçesi'nde Yer Alan Yayla Yerleşmeleri ve Etki Sahası İle Hane Sayıları (2007).

Bağlı Olduğu Köyler	Yaylalar	Yaylayı Kullanan Yerleşmeler	Hane Sayısı	Çadır sayısı
Değirmendere (12 yayla)	Ağlıca	Kadirli merkez, Değirmendere	20	-
	Köşürge	Kadirli merkez, Değirmendere	40	5
	Aktaş	Kadirli merkez, Değirmendere	50	10
	Çardak	Kadirli merkez, Adana merkez	200	5
	Gürlevik	Kadirli merkez	15	2
	Maksutoluğu	Kadirli merkez, Sumbas merkez, Aşağı Bozkuyu, Karabacak, Öksüzlü, Tekeli, Koçlu	1000	25
	İslice	Değirmendere	2	-
	Söğütoluğu	Değirmendere	10	-
	Karaçalı	Elbistanlı, Kadirli merkez, Değirmendere	45	10
	Bostanlık	Alibeyli (Sumbas), Kösepınarı, Kadirli merkez, Adana merkez	81	1
	Turna	Değirmendere	20	2
	Demircik yaylası	Kadirli merkez, Yeşilyayla (Sumbas), Şahaplı	20	8
Koçlu (3 yayla)	Paşaoluğu (Çukurören)	Koçlu	70	-
	Cıllık	Karakütük	40	-
	Kastal	Koçlu, Karakütük	30	2
Kösepınar (8 yayla)	Sıyrıngaç	Kadirli merkez, Şahaplı, Karakütük, Halitağalar, Kösepınarı	100	-
	Elmacık	Alibeyli(Sumbas), Kadirli merkez	110	10
	Gavurmağarası	Alibeyli (Sumbas), Yusufizzettin	47	5
	Alipaşa	Alibeyli (Sumbas), Reşadiye (Sumbas), Kadirli merkez, Adana merkez	90	6
	Kınalıgedik	Kösepınarı, Kadirli merkez	22	8
	Tuvaras (Alideresi)	Yeşilyayla (Sumbas), Kadirli merkez, Harkaçtığı	20	5
	Bağdaş	Kadirli merkez, Adana merkez, Sumbas merkez, Kadirli ve Sumbas köyleri	450	10
	Çatmacık	Kadirli merkez, Sumbas merkez	40	5
Tahta (3 yayla)	İmirhan	Tahta	40	3
	Yanalak	Karabacak	30	-
	İncığ	Tahta	15	-
Yenigün	Akarca	Kadirli merkez	500	25

Kaynak: Arazi çalışmaları, 2004-2007.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ilçesinde yayla alışkanlığı olmayıp, yaylaya gitmeyen köyler de bulunmaktadır. Bunlar; Kesikkeli, Kesim, Aşağı Çiyanlı, Tozlu, Akova, Coşkunlar, Çiğdemli, Çukurköprü, Kızyusuflu, Kiremitli, Tatarlı, Sofular, Yalnızdut, Yukarı Çiyanlı, Mehedinli, Bahadırlı, Azaplı, Aydınlar gibi köylerdir. Bu köylerden Çiğdemli, Yukarı Çiyanlı, Mehedinli, Bahadırlı, Sofular, Kızyusuflu ilçenin doğusunda yer alan ve yükseltinin nispeten artış gösterdiği yamaç sahalarında bulunmaktadırlar ve bu yüzden yaylaya gitmeyi düşünmemektedirler.

Araştırma sahasındaki köylerin bir kısmı da ilçede yer alan yayla alanları dışında genellikle Andırın, Göksun (Kahraman Maraş), Kozan ve Sumbas ilçelerinin yayla alanlarını tercih etmektedirler (Tablo: 3.6). Buralara gitmelerinin nedenlerini ise; bir zamanlar buralardan göçüp gelmiş olmaları ve akrabalarının bulunması şeklinde ifade etmişlerdir.

Andırın ilçesinin Mazgaç yaylası, Kadirli ovasında yer alan Cığcık köyünün tapulu arazisi durumundadır ve başka yerlerden hiç kimse bu yaylayı kullanmamaktadır. Yaklaşık 300 hane her yıl Mazgaç yaylasına göç etmektedir (Tablo: 3.6).

Tablo: 3.6. Kadirli İlçe Sınırları Dışında Gidilen Yayla Alanları ve Toplam Hane Sayıları (2007).

İlçe	Gidilen Yayla Yerleşmeleri	Yaylayı Kullanan Yerleşmeler	Hane Sayısı
Andırın	Avgasır, Kesik, Meryemçil, Geben, Göksun	Bekereci (10), Durmuşsofular (20)	30
	Mazgaç	Cığcık (300)	300
	Altınboğa, Akifiye, Günece, Kümbetir, Çokak,	Göztaşı (100), Kümbet (10), Tekeli (20), Topraktepe (25),Vayvaylı (15), Yukarı Bozkuyu (12)	182
	Çığşar, Savrungözü	Elbistanlı (50), Mecidiye (2)	52
	Beyoğlu	Hacıhaliloğlu (6), Yeniköy (10), Yusufizzettin (8)	24
	Beyoba	Kerimli (10)	10
	Çınargeçidi	Sarıdanışmanlı (3)	3
	TOPLAM		**601**
Kozan	Göller	Çaygeçit (40), Kadirli merkez (25)	**65**
Sumbas	Esenli	Kadirli merkez (15)	15
	Yirce	Kadirli merkez (2), Kabayar (3)	5
	Çanak Pınarı	Kadirli merkez (3)	3
	Kırkpınar	Kadirli merkez (4)	4
	TOPLAM		**27**
GENEL TOPLAM			**693**

Kadirli ilçesinin dağlık alanda yer alan köylerinden bazıları, özellikle Kadirli merkezden gelenlerin yayla alanı olmaktadır. Yoğunoluk köyünün merkez mahallesi, Kastal, Elmalı Kayseri, Kaş, Zindeğan ve Günece mahalleleri, Tahta köyünün Pürçek ve Taraklık mahalleleri, Değirmendere köyünün Teknetaş ve Kale mahalleleri yaz aylarında yoğun bir şekilde nüfus akımına uğramaktadırlar (Tablo: 3.7).

Bu yerleşmeler yıl boyu yerleşilen alanlar olmalarına rağmen, yükselti farkının etkisiyle havanın serin olması ve sivrisineğin bulunmaması bu alanları cazip hale getirmektedir. İkinci evlerin yapımıyla mesken sayısında da büyük artışlar görülmektedir. Meskenler oldukça modern görünümlü olup evlerin önlerinde genellikle çardak ismi verilen çıkıntılar bulunmaktadır. Buralar gün boyunca yatıp uzanmak, yemek yemek, misafir ağırlamak için kullanılmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Daimi meskeni olmayanlar ise çadırları ile gelerek buraların serin havasından faydalanmaktadırlar. Evlerin hemen önünde veya yanında yer alan kuzinelerde yemek, börek, çörek pişirilmekte, üzerinde çay demlenmektedir. Havaların çok soğuk olduğu bazı günlerde kuzineler evlerin içine kurularak ısısından yararlanılmaktadır. Dağlık alanlarda kızılcık, vişne, kiraz, ceviz meyveleri bol olduğu için bunlar kurutularak saklanabilmektedir (Foto: 3.8). Pazarlarda da kızılcık ve vişne kuruları önemli alıcı bulmaktadır. Bunlar yemeklerin yanında hoşaf olarak tüketilmektedir.

Foto: 3.8. Yoğunoluk, Değirmendere ve Tahta köylerinin bazı mahalleleri yaz mevsiminde yayla alanı olarak kullanılmaktadır. Buralarda daimi meskeni olup gelenler olduğu gibi, çadırları ile beraber konaklayan ailelerde bulunmaktadır.

Tablo: 3.7. Kadirli İlçesi'nde Yaz Mevsiminde Yayla Alanı Olarak Kullanılan Mahalle Yerleşmeleri.

Mahalleler	Yaylayı Kullanan Yerleşmeler	Gelen Hane Sayısı
Yoğunoluk		**185**
Katıralağı-Yoğunoluk	Kadirli merkez	60
Elmalı Kayseri	Kadirli merkez, Karabacak,	20
Kastal	Kadirli merkez, Topraktepe,Öksüzlü	25
Kaş	Kadirli merkez, Topraktepe	30
Zindegan	Kadirli merkez	15
Günece	Kadirli merkez	35
Tahta		**60**
Pürçek	Kadirli merkez, Topraktepe	50
Taraklık	Kadirli merkez	10
Değirmendere		**40**
Teknetaş	Kadirli merkez	15
Kale	Kadirli merkez	25

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Yayla alanlarının hemen hemen tamamında kalıcı meskenler inşa edilmiştir. Bu meskenlerin yanı sıra sayısı fazla olmamakla birlikte bazı hayvancı grupların çadırları ile dinlenmek için gelenlerin de çadırları bulunabilmektedir. Bağdaş, Elmacık, Gavurmağarası, Alipaşa, Sıyrıngaç, Paşaoluğu gibi yayla alanlarında oldukça modern evleri görürken, tek odalı meskenlerin bulunduğu yaylalar ile modern evlerin arasına sıkışmış sayıları tek tük de olsa hala ayakta kalabilmiş taş ve ahşap meskenler de yer almaktadır.

Hayvancı grupların dışında dinlenmek amacıyla gelen bir kısım insanlar, yörede "Çatma" adı verilen, ahşap direklerin aralarının ve üzerinin naylon-branda veya ağaç dalları ile örtülmesi ve çevrelenmesi ile oluşturulmuş basit meskenlerde de kalmaktadırlar Ayrıca bu meskenlerin önüne "Çardak veya Hayma" olarak isimlendirilen, gündüz mesken dışında otururken, yemek yerken, misafir ağırlarken güneşin etkisinden korunmak amacıyla yapılmış gölgelikler de bulunmaktadır. Bağdaş yaylasının hemen kuzey batısında yer alan Çanak Pınarı Yaylası'nda, Bostanlık, Beşoluk yaylalarında buralara gelen yaylacıların bu tür meskenler yaptıkları görülmüştür (Foto: 3.9).

Foto: 3.9. Çanakpınarı (a), Bostanlık (b), Beşoluk (c-d) yaylalarında yer alan ve çatma adı verilen naylon çadır örnekleri. Çanakpınarı yaylasında (Sumbas) meskenlerin tamamı naylon çadırdan oluşmaktadır. Buraya gelenler, Kadirli merkez, Alibeyli ve Mehmetli (Sumbas) köylerinden oluşmaktadır. Su ihtiyaçlarını hemen yakından geçen pınardan temin etmektedirler. Bağdaş yaylasındaki ticarethaneler de bu alanlara hizmet vermektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Meskenlerde yapı malzemesini briket oluşturmaktadır. Çatı örtüsü olarak ise sac tercih edilmektedir. Tek odalı meskenlerde beşik çatı, oda sayısının birden fazla olduğu meskenlerde ise kırma çatı yapılmaktadır. Eski ve yeni meskenler arasında oldukça farklı görünümler tespit edilmiştir. Eskiden daha çok ahşap baraka tarzı meskenler yaygın olarak kullanılırken günümüzde modern meskenlerin bunların yerini aldığını görmekteyiz (Foto: 3.10, Foto: 3.11).

Yaylalarda inşaat alanında görülen zenginlik, bu alanların yaz aylarında iş sahasına dönüşmesine de sebep olmaktadır. Özellikle dağlık alanlardaki köylerde işsiz olan nüfusa kısa süreli de olsa iş imkânı sağlaması bu alanların kullanımının önemli sonuçlarından birisidir.

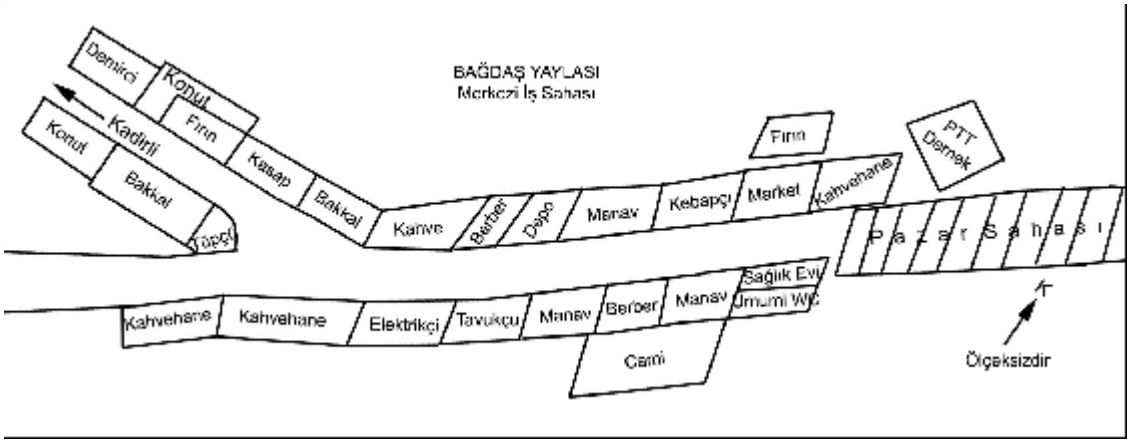
Foto: 3.10. Eski meskenlere örnek teşkil eden ahşap baraka evler. Bağdaş yaylası (a), Elmacık yaylası (b), Tahta yaylası (c), Yelli yaylası (d).

Bunun yanı sıra yayla alanlarındaki nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için bir takım ticarethanelerin açıldığı, pazarların kurulduğu (Bağdaş ve Göller pazarı), gezici-seyyar satıcılarının bu alanlarda alış-verişi sağlamak için bir yayladan diğerine sürekli seyir halinde oldukları tespit edilmiştir. Nüfusun kalabalık olduğu yaylalarda ticarethane sayısında da belirli bir artışın ve çeşitliliğin olduğu saptanmıştır (Şekil: 3.5, Foto: 3.12).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 3.11. Günümüzde yaylaların hemen hepsinde aynı özelliklerin kullanıldığı briket duvar ve sac örtülü meskenler yaygındır. Elmacık (a), Kayapınarı (b), Elifosmanınağılı (c), Demircikbucağı (d) yaylaları modern yapılı meskenlere en güzel örnekleridir.

Şekil: 3.5. Bağdaş Yaylası'nın Ticaret Sahası (2005). 450 haneden oluşan Bağdaş yaylası yazın yaklaşık 2250 kişiye ulaşan nüfusu ile Kadirli ilçesinin en büyük yayla yerleşmelerinden biri durumundadır. Dolayısıyla bu kadar nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için bir takım tesislerin kurulması zorunlu olmuştur. Ticarethanelerin yanı sıra Cuma günleri kurulan pazar da bulunmaktadır.

Bazı yaylalarda fırının olması nedeniyle günlük ekmek ihtiyacı olan yaylalara da arabalarla seferler yapılmaktadır. Örneğin Göller yaylasından Yirce yaylasına sabahları ekmek seferi düzenlenmektedir. Bakkal ve kahvehane dışında ticarethanenin olmadığı yayla alanlarında et ihtiyacı, haftanın belirli gününde kesilen hayvanların satışı ile karşılanmaktadır. Yayla alanlarına

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yakın olan dağ köylerinden tavuk, yeşil ve kuru fasulye, ada çayı, nane, kekik, meyve kuruları, kızılcık, vişne vb. gibi gıda maddeleri satmak için de bu alanlara gelişler olmaktadır. Böylelikle fakir olan dağ köylüsünün ürününü satabileceği bir pazar alanı yayla yerleşmeleri sayesinde meydana gelmektedir. Ayrıca yayla alanlarına gidiş ve gelişlerde insanların ürettikleri ürünlerini yol kenarlarında pazarlamaları aile ekonomilerine bir katkı sağlamaktadır.

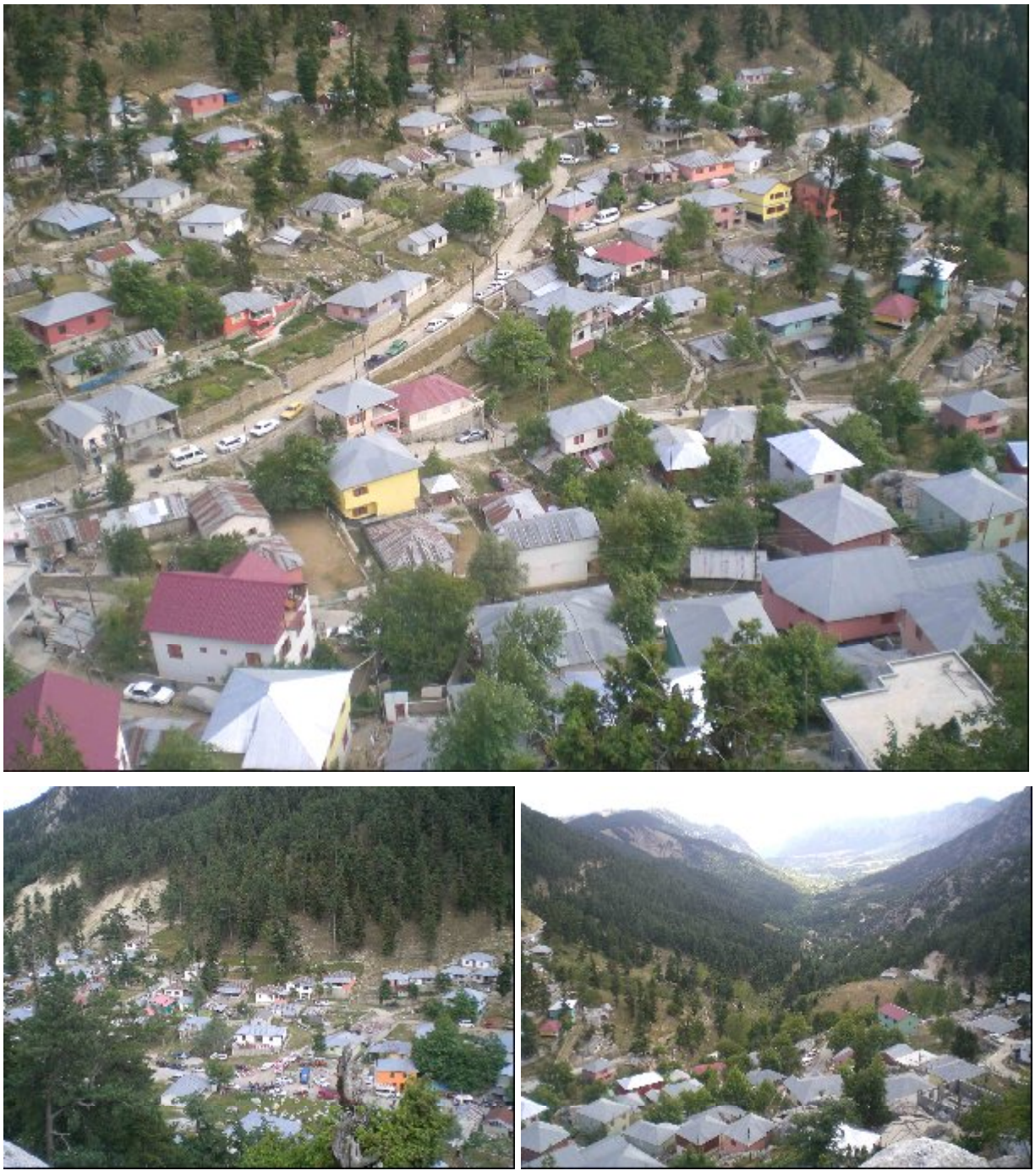

Foto: 3.12. Kadirli ilçesindeki en önemli sayfiye yaylalarından biri olan Bağdaş yaylası. Modern görünümlü binaları ve ticarethane sayısı ile halkın her ihtiyacına karşılık verebilmektedir. Kadirli'nin tüm köyleri ve Kadirli merkez dışında Sumbas ilçesi ve Adana merkez olmak üzere çok geniş bir yelpazede nüfus çekmektedir. Yaylaya 1964 yılından sonra daimi mesken yapılmaya başlanmıştır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Bağdaş yaylasında 2000 yılında itibaren Cuma günleri pazar kurulmaktadır. Bağdaş yayla pazarı, Bağdaş'ın ticari fonksiyon özelliğinin fazla olması sebebiyle çok büyük değildir. Genellikle pazarcılar Kadirli merkezden gelmektedirler. Bunun dışında Sumbas'ın Mehmetli ve Gafarlı köylerinden kendi bahçelerinde yetiştirdikleri sebze ve meyveleri satmak için de pazarcılar gelebilmektedir. Pazarda 8 sebze-meyve satıcısı, 4 giyim, 6 zücaciye, 3 ayakkabıcı, 1 süs eşyası satıcısı ve 2 oyuncakçı olmak üzere toplam 24 tane tezgah yer almaktadır (Foto: 3.13).

Kadirli ilçesindeki yayla yerleşmelerinde pazarın sadece Bağdaş yaylasında kurulduğu tespit edilmiştir. Diğer yayla alanlarında ise pazarın kurulmadığı, bunun yerine gezici-seyyar satıcıların yayla alanlarına giderek o bölgedeki halkın ihtiyaçlarını karşıladığı gözlenmiştir. Bunların en önemlilerini; sebze-meyve satıcıları, zücaciye ve giyim kuşam satıcıları oluşturmaktadır.

Kadirli ilçesi'nin dağlık sahasında yer alan yayla yerleşmeleri, o sahanın en büyük pazar alanı durumunda olan Göller (Kozan) yaylasında Salı günleri kurulan yayla pazarından da ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler. Göller yaylası Kadirli, Sumbas, Kozan, Saimbeyli ve Feke ilçelerinden gelen pazarcıların oluşturduğu bir yayla pazarına ev sahipliği yapmaktadır. Konum itibariyle bu saydığımız ilçelerin yayla alanlarına hizmet verecek özellikte olması, buranın bir polye tabanı olması nedeniyle pazar kurmaya elverişli bir sahaya sahip bulunması, hane ve nüfus sayısının fazla olması, çevredeki yayla yerleşmelerine ulaşım bakımından uygun özellikler taşıması vb. özellikler nedeniyle Göller yayla pazarı çevrenin en büyük pazar alanı durumundadır (Foto: 3.14, Tablo: 3.8).

Foto: 3.13. Bağdaş yaylasında Cuma günleri halkın çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için pazar kurulmaktadır. 20-30 tezgahta satış yapılmaktadır. Göller pazarına göre pazarcı sayısı oldukça azdır. Bunun sebebi ise Bağdaş yaylasında fırınından markete, internet kafesinden kasaba, berberinden tuhafiyeye kadar hemen her çeşit ticarethaneyi bulmak mümkündür. Dolayısıyla pazar kurulmasa bile Bağdaş yaylası halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yeter ölçüdedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

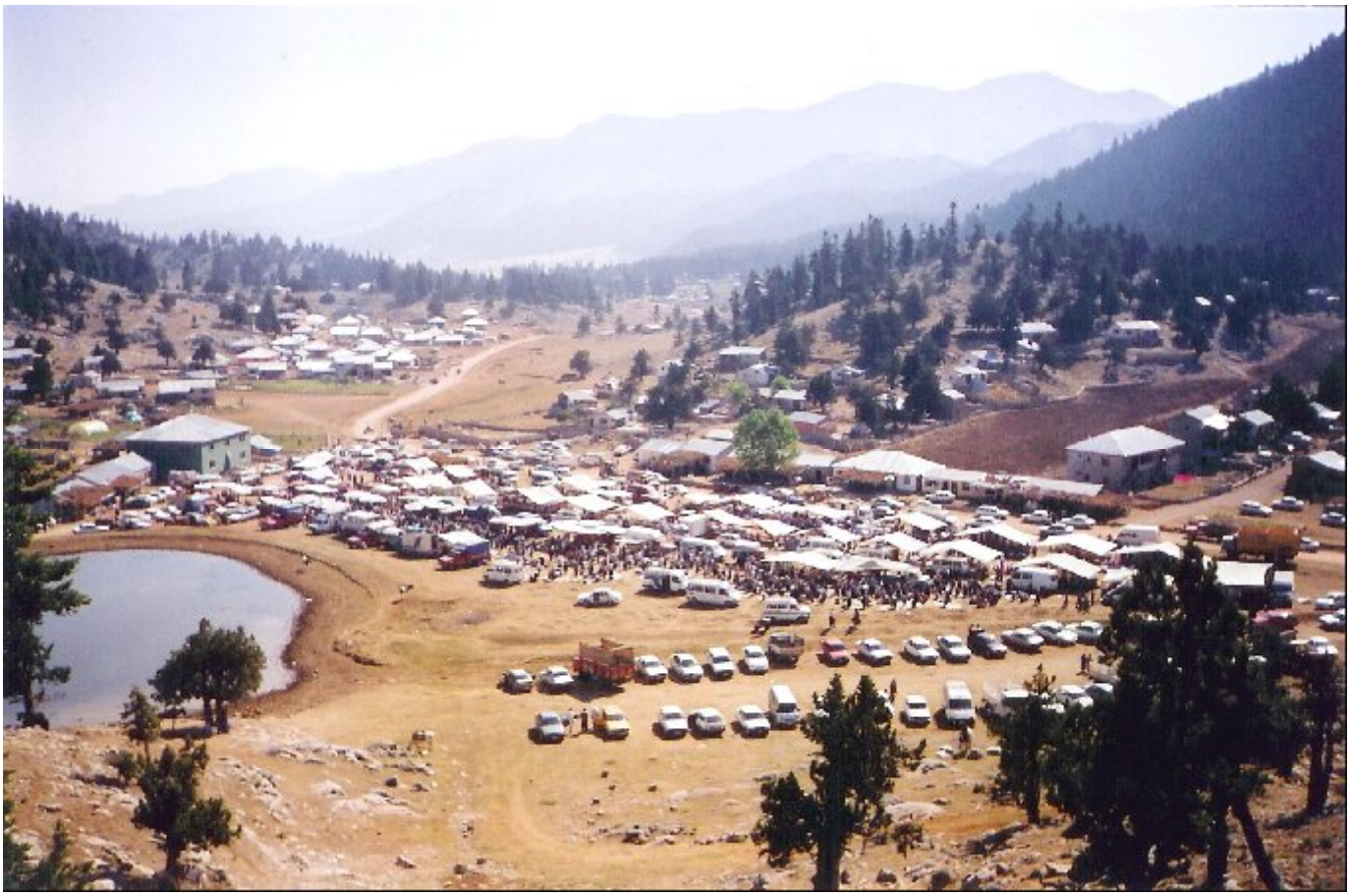

Foto: 3.14. Göller yaylasında Salı günleri kurulan pazardan görüntüler. Göller yayla pazarı gerek pazarcı sayısı, gerekse satılan ürün çeşidi bakımından zenginlik göstermektedir. Pazarcı sayısı 150-200 arasında değişiklik arz etmektedir. Pazarda pazarcılar dışında çevre köylerden de yetiştirdikleri ürünlerini satmak için gelen köylüler bulunmaktadır. Bunlar daha çok kendi bahçelerinin sebze ve meyvesini getirdikleri için alıcılar tarafından daha çok tercih edilmektedirler.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 3.8. Göller Pazarında Satış Yapan Pazarcı Sayıları (2005)

Meyve-sebze	59	Ayakkabıcı	14	Bal satıcısı	2
Peynirci	1	Tuhafiye	18	Ada çayı-kekik	2
Tatlıcı	1	Süs eşyası-oyuncakçı	4	Kar satıcısı	1
Bakliyat	4	Temizlik eşyası	3	Et satıcısı	1
Giyim	24	Kasetçi	3	Halıcı	1
Züccaciye	17	Hırdavatçı	1	TOPLAM	156

Kaynak: Arazi çalışmaları

Akarca yaylası, Kadirli ilçesinin en alçak sahada kurulmuş yaylasıdır. Burası 550-600 m. yükseltide ve ilçe merkezine 13 km uzaklıkta yer almaktadır. Ulaşımının kolay olması, şehir merkezine yakınlığı sebebiyle günü birlik gidiş geliş imkânı sağlaması nedeniyle Kadirli şehri için vazgeçilmez bir sayfiye alanı haline gelmiştir (Foto: 3.15).

Akarca yaylası, 1980 yıllarına kadar göçebe yörüklerin (yörede bunlara Aydınlı denmektedir) daha yüksekteki yaylalara çıkış ve inişlerde kullandıkları bir "güzle" yerleşmesiydi. 1980-1990 yılları arasında Kadirli şehrinden gelen bazı aileler çadırlar kurarak yaz mevsimini burada geçirmeye başlamışlardır. 1992 yılından itibaren modern yayla konutları inşa edilmeye başlanmıştır. 1996 yılında 50 kadar modern yayla evi mevcut iken 1998 yılında bu sayı 200'ü aşmıştır (Koday 1999, s.494). 2007 yılı itibariyle mesken sayısı 500'ü geçmiştir.

Akarca yaylası doksanlı yıllardan günümüze kadar önemli bir gelişim süreci geçirmiştir. Mesken sayısındaki ve yaylaya her yıl çıkan nüfus sayısındaki belirgin artışlar yanı sıra mesken şekillerindeki değişimler, ticarethane sayısındaki ve çeşitliliğindeki artışlar burasının, Kadirli ilçesinin kuzeyindeki dağlık alanlarda yer alan yaylalarına nazaran daha modern ve çabuk gelişen bir yerleşme yeri olmasını sağlamıştır.

Nitekim 1990 yılına kadar yaylaya 5-10 aile çıkarken yayla nüfusu 40-50 kişi kadardı. 1992 yılında yaylaya çıkan aile sayısı 20-30, nüfus ise 100-150 kişiye çıkmıştır. Bu tarihten itibaren Akarca yaylasına her yıl düzenli olarak çıkmaya başlayan aileler buraya yayla evi inşa etmenin daha iyi olacağı kanaatine varmışlardır. Böylece her yıl inşa ettikleri basit çardaklar yerine modern yayla evleri inşa etmeye başlamışlardır (Koday 1999, s.495) (Foto: 3.15).

Foto: 3.15. Akarca yaylası Oruçbey, Yenigün ve Karakütük köyleri ile sınır oluşturmaktadır. Yol kenarlarındaki çatma ve çadır alanları dışında kalıcı meskenler 643 m civarındaki Akarca Tepesi'nin etrafında yoğunluk göstermektedir. Akarca yaylası daha çok Kadirli şehrinden gelenler tarafından oluşturulmuş bir yerleşmedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Yayla, çevredeki akarsular tarafından derince yarılmış vadiler arasındaki keskin bir sırtın üzerinde kurulmuştur. Arazi fazla killi, çakıllı Oligo-Miyosen arazilerden oluştuğu için zemin çok gevşek olup, şiddetli erozyonun yanında, yağışların fazla olduğu kış ve ilkbahar mevsimlerinde sık sık heyelanlar meydana gelmektedir. Bu durum ulaşım açısından ciddi tehlikeler içermektedir (Koday 1999, s.492). Yaylada haziran ayından eylül ayına kadar kalınmaktadır. Baharın başlamasıyla yaylada evi olanlar buralara gelerek bahçelerine, yazın orada kaldıkları süre zarfında tüketecekleri sebzelerini ekmektedirler. Sonbahar ve kışın da yayla alanı, genelde hafta sonları şehrin gürültüsünden kurtulmak, hafta sonunu piknik yaparak geçirmek isteyenler için de mesire alanı durumundadır. Akarca yaylası bu özellikleriyle diğer yayla alanlarından ayrılır.

Fonksiyonları itibariyle mevsimlik olarak kullanılan yayla yerleşmeleri, geçici yerleşmeler olmaları nedeniyle yılın büyük bir bölümünde beşeri faaliyetlerden uzak kalmaktadırlar. Litolojik olarak, zeminin farklı mevsimlerde farklı derecelerde ısınması ve soğuması, artan yağışlar, hızlı ve sert hava akımları, karstik oluşumlu zeminde devam eden mekanik ve kimyasal çözülme nedeniyle yüksek platolar sahasının zemini aşınma ve erimeye bağlı olarak şiddetli erozyona maruz kalmaktadır. Dolayısıyla araştırma sahasındaki yayla yerleşmelerinin önemli bir kısmı şiddetli atmosfer koşullarının hakim olduğu ekim-mart ayları arasındaki altı aylık dönemde adeta harabeye dönmektedir. Bir kısmı ise söz konusu koşullar altında fazla tahribat görmemesine rağmen, uzun süre kullanılmamaları nedeniyle bakımsız kalmakta ve tadilat gerektirmektedir.

Yayla yerleşmelerinin mevsimlik kullanıma bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli alt yapı, beşeri ve ekonomik sorunları da bulunmaktadır. Araştırma sahasındaki yaylaların önemli bir kısmında yol, su, aydınlatma, iletişim, eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, dini hizmetler, günlük ve periyodik ihtiyaçları karşılayabilecek ticari hizmetler ve benzeri pek çok sosyal, kültürel ve ekonomik fonksiyon bulunmamaktadır.

Araştırma sahasındaki yayla yerleşmelerinin çeşitli ve farklı boyutlardaki sorunları arasında belki de en önemlisi, içme ve kullanma suyunun az yada hiç olmaması durumudur. Bu sorun, açılan kar kuyuları sayesinde çözülmeye çalışılmış, ancak bu su kaynaklarının hijyenik olarak elverişli özelliklere sahip olmaması nedeniyle çeşitli sağlık sorunlarına yol açtığı görülmüştür. Kırıklı ve çatlaklı yapıdaki kalker formasyonlarının yaygın olduğu bu sahalarda, yüzey suları adeta elekten geçer gibi süratle zemine sızmakta ve cılız kaynaklar şeklinde yamaçların diskordans hatlarından ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yayla alanlarının elverişli su kaynaklarına sahip olması pek mümkün görülmemektedir (Foto: 3.16).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 3.16. Araştırma sahasındaki yayla yerleşmelerinde halkın en büyük sorunu su sıkıntısından kaynaklanmaktadır. Karstik yapıya sahip olması nedeniyle sular daha alçak seviyelerdeki kaynaklardan çıkmaktadır. Yayla yerleşmeleri ise 1000 m üzerinde bulunduğu için kaynak sularından ziyade kuyu suları ile ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.

Araştırma sahasındaki ***çiftlik yerleşmeleri,*** geniş mülkiyetlerinin en büyük parçası olan ziraat alanları üzerinde her şeyden evvel tarla ziraatının egemen olduğu tarımsal işletmelerdir. Çiftlikler**,** köyler ve mahalleler ile birlikte; ancak onlardan tamamen ayrı ve onlardan uzakta ve ekseriya kendi geniş mülkünün bir kenarına yerleşmiş evler, ambarlar, depolar, ahırlar ve diğer eklentiler ile ziraat ve/veya hayvancılık sahalarından ibarettir.

Araştırma sahasındaki yerleşmelerin % 2'si, köy altı yerleşmelerinin ise % 3'ü çiftlik yerleşmesidir. Bu yerleşmelerin tamamı ova tabanındaki Öksüzlü, Hardallık, Yeniköy, Kerimli, Aşağı Çiyanlı, Kiremitli, Mecidiye ve Çukurköprü köylerinin bünyesinde kurulmuşlardır. Bu yerleşmelerden 7'si zamanla büyüyüp gelişerek, bağlı oldukları köylerin mahallesi durumuna gelmişlerdir. Dolayısıyla Aşağı Çiyanlı'da 3, Öksüzlü, Kiremitli, Mecidiye ve Çukurköprü köylerinde ise 1'er çiftlik yerleşmesi bugün mahalle yerleşmesine dönüşmüş durumdadır.

Araştırma sahasındaki çiftliklerin 5 tanesi sahibi olan bey veya ağanın ismi ile birlikte anılmaktadır. Remzi Efendi Çiftliği (Öksüzlü), "Uzun Ahmet" ve "Mustafa Paksoy" çiftlikleri (Hardallık), "Osman Saygılı" Çiftliği (Yeniköy), "Yıldırım Saygılı" Çiftliği (Kerimli) gibi. Araştırma sahasındaki çiftliklerin 2 tanesi ise yer aldıkları mevkiinin adını taşımaktadır. "Akmezar" Çiftliği (Öksüzlü) ve "Kızılhüyük" Çiftliği (Kerimli) gibi.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Çiftlikler köylerin dışında bulunduğu için, çoğu zaman yakınındaki veya çevresindeki köylerle psikolojik bağlantıları tamamen ortadan kalkmıştır. Yiyecek ve sair ihtiyaçlarını çevredeki şehirlerden temin ederler ve bu bakımdan çiftlikler müstakil yerleşme şeklidirler. Çok defa çiftliği teşkil eden evler ile bunların eklentilerinin etrafı duvarlarla çevrilmiştir. Bu durum çiftliklerin dış çevre ile ilişkilerinin daha da azalmasına zemin hazırlamıştır. Böylece büyük ve görkemli bir bina ile tek katlı meskenlerden müteşekkil olan çiftliklerde, bu yüksek bina mülk sahibi veya kâhyasının, çiftlik arazisinde çalışmaları daha iyi kontrol edebilmesini sağlamak için inşa edilmiştir. Çiftliklerde çok çeşitli mahsuller yetiştirilmektedir. Bazı çiftliklerde sadece pamuk yetiştirildiği halde, bazılarında hububat ve pamuk, bazılarında ise narenciye, zeytin, muz ve sebze de yetiştirilir. Çiftlikler umumiyetle devamı ikamet edilen yerleşmelerdir. Fakat işlerin fazla olduğu devrelerde, çiftlikte çalışan işçi sayısı fazlalaşır. Bölgede çiftlikler çok eski zamanlardan beri görülmektedir. Bazı hallerde zamanla çiftlikte çalışan işçiler ve ailelerin nüfusu kalabalıklaşmış, miras ve satın alma yoluyla büyük mülk parçalanmış olabilir. Böyle hallerde eski çiftliklerin yerinde, çok defa o çiftliği isim alan köyler kurulmuştur. Bölgede buna ait misaller oldukça fazladır (Göney 1976, s.127).

Kadirli ilçesinde günümüzde Öksüzlü, Hardallık, Yeniköy ve Kerimli köylerinde olmak üzere toplam 7 tane çiftlik yerleşmesi bulunmaktadır (Tablo: 3.9, Şekil: 3.3). Bunlardan Kerimli köyündeki "Kızılhüyük Çiftliği" sahibinin Kadirli şehir merkezine göç etmesi nedeniyle yakın zamanda tamamen boşaltılmış durumdadır. Çiftlik arazilerinin bir kısmı halâ sahipleri tarafından işletilmekte, bir kısmı ise kiraya ya da yarıya verilerek, çiftlikteki beşeri aktiviteler sürdürülmektedir.

Tablo: 3.9. Kadirli İlçesi'nde Çiftlik Yerleşmeleri (2008).

Köyler	Çiftlikler	Hane Sayısı
Öksüzlü	Remzi Efendi Çiftliği	2
	Akmezar Çiftliği	1
Hardallık	Uzun Ahmet Çiftliği	1
	Mustafa Paksoy Çiftliği	1
Yeniköy	Osman Saygılı Çiftliği	1
Kerimli	Yıldırım Saygılı Çiftliği	5
	Kızılhüyük Çiftliği	Boş

Kaynak: Arazi Çalışmaları-2007

İlçedeki çiftlik yerleşmeleri eskiye oranla çok azalmıştır. Genelde çiftlik sahibi öldüğü zaman araziler miras yoluyla aile fertlerine bölünmekte, böylece çok büyük parsellerden oluşan tarım toprakları küçülerek çok parçalı bir hal almaktadır. Eğer çiftlik evinde oğullardan biri oturmaya devam etmez ise o zaman çiftlik tamamen kapanmakta, sadece ayda yılda bir kontrol etmek amacıyla gelinen bir yer durumuna gelmektedir. Ama çiftlik sahibinin çocuklarından biri çiftçilik yapmaya devam eder ve mekânda kalırsa, o çiftlik yerleşmesinin ömrü biraz daha uzamaktadır.

Kadirli ilçesinde çiftlik yerleşmelerinin bir kısmı da günümüzde bağlı olduğu köyün mahallesi durumuna gelmiştir. Bu şekilde oluşmuş mahalle sayısı 7'dir. Başlangıçta çiftlik

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

olarak kurulmuş olan bu yerleşmeler, veraset yoluyla toprakları bölünmeye, ziraat alanları küçülmeye, hane sayıları ve dolayısıyla nüfus miktarları artmaya devam ettikçe, bağlı oldukları köy ile olan organik bağları ve sosyal ilişkileri gelişmiş ve çiftlik yerleşmesi özelliklerini yitirmişlerdir (Tablo: 3.10).

Tablo: 3.10. Kadirli İlçesi'nde Mahalle Haline Gelmiş Çiftlik Yerleşmeleri, Bağlı Oldukları Köyler ve Hane Sayıları (2008).

Mahalleler	Bağlı olduğu Köy	Hane Sayısı
AhmetağaÇiftliği mh	**Aşağı Çiyanlı**	**12**
Vahitağa Çiftliği mh		**8**
Akmezar Çiftliği mh		**4**
Rıfatbey Çiftliği mh	**Kiremitli**	**13**
Ali Sait Çiftliği mh	**Mecidiye**	**6**
Eminefendi Çiftliği mh	**Öksüzlü**	**10**
Davutlar Çiftliği mh	**Çukurköprü**	**17**
TOPLAM		**70**

Kaynak: Arazi Çalışmaları-2007

Çiftliklerin fonksiyonlarını sürdürebilmelerinde büyük arazilerin varlığı ve bunların işlenmesi temel etkendir. Bu arazilerin de sahibi genellikle tek kişidir. O nedenle çiftlik yerleşmeleri, çiftlik sahibinin evi ve bu ev etrafında yapılmış çeşitli mesken eklentilerinden meydana gelir. Çiftliklerin zamanla miras yoluyla paylaşımı neticesinde araziler bölünür ve yeni yeni meskenler inşa edilebilir. Dolayısıyla çiftliğin tek sahibi artık olmaz ve bu alanlar yeni yapılan meskenlerle çiftlik halinden çıkıp artık köyün birer mahallesi durumuna gelirler. İsimleri de çiftlik sahibinin ismi olarak kalır. Örneğin "Ahmet Ağa Çiftliği Mahallesi" gibi.

Öksüzlü köyündeki ***Akmezar Çiftliği*** 2500 dekar, Kerimli köyündeki ***Yıldırım Saygılı Çiftliği*** 2000 dekar, Öksüzlü köyündeki ***Remzi Efendi Çiftliği*** ise 1400 dekarlık araziye sahiptir. Çiftliklerde asıl ekonomik faaliyet tarla ziraatıdır. Bununla birlikte büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı ve arıcılık gibi çeşitli hayvancılık faaliyetleri de sürdürülmektedir. Ancak bu faaliyetler tarla ziraatına paralel olarak ve tamamen çiftlik eşrafının et, süt, süt ürünleri, yumurta ve bal gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak geçimlik tarzda yapıldığından çiftlik içerisinde fazla alan kaplamazlar. Çiftliklerin tarımsal fonksiyonu temel olarak başta yerfıstığı, buğday ve mısır olmak üzere, soya, pamuk ve benzeri tarla ürünlerinin ekilmesi, biçilmesi, işlenmesi, kurutulması ve depolanması gibi etkinliklerin hemen hepsinin çiftlik çalışanları tarafından, gerekli araç, gereç ve makineler kullanılarak yapılıyor olmasıdır. Öksüzlü köyü çiftliklerinde ortak özellik; çiftlikte sadece çiftlik sahipleri ve ailelerinin kalmasıdır. Kerimli köyündeki Yıldırım Saygılı Çiftliği'nde ise çiftlik sahibi ile birlikte genel idari işlerden sorumlu bir "çiftlik kahyası" ailesi ve tarla işlerinden (ekme, biçme, işleme, nakletme, kurutma ve depolama vb. gibi) sorumlu 3 tarım işçisi ailesi kalmaktadır.

Hardallık köyünde ***Uzun Ahmet Çiftliği*** ve ***Mustafa Paksoy Çiftliği*** olmak üzere 2 adet çiftlik yerleşmesi bulunmaktadır. Bunlardan ***Uzun Ahmet Çiftliği*** 1500 dekarlık bir araziye

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sahiptir. Ancak bu mülkiyet miras yoluyla bölünerek son yıllarda 10 kişi arasında paylaştırılmıştır. Günümüzde tek bir yerleşme biriminin bulunduğu bu yerleşme, fonksiyonel faaliyetleriyle "çiftlik" özelliğini sürdürmektedir. Nitekim, tapulu mülkiyeti nedeniyle topraklarının kaçak olarak işlenmesi ve yerleşme gibi dışarıdan herhangi bir müdahale yapılamayan çiftlik arazisi, köy ve köy halkı ile çok sıkı ilişkiler içinde değildir. Hayvancılık faaliyetleri çiftlikte kalan ailenin ihtiyaçları ölçüsünde sürdürüldüğünden ekonomik boyutu tamamen tarla ziraatına dayanmaktadır. Çiftlikte bir çiftlik kahyası ve ailesi kalmakta ve çiftliğin sadece yerleşim alanı ile ilgili işleriyle ilgilenmektedir. Yeni mülk sahipleri tarlalarını ya kendileri Kadirli'den geliş-gidiş yaparak işletmekte, ya kiralamakta ya da "yarıya" vererek işletilmesini takip etmektedir.

Mustafa Paksoy Çiftliği ise 450 da tarım alanıyla tek bir kişiye aittir. Burada Uzun Ahmet Çiftliği'ne oranla daha modern yöntemler kullanılarak zirai faaliyetler sürdürülmektedir. Hayvancılık ise kendilerine yetecek ölçüdedir. Entansif tarım yöntemlerinin uygulanabilmesi, çiftlikte modern tarımsal araç ve gereçlerin olmasına, yoğun gübre ve zirai ilaçların kullanımına bağlıdır. Dolayısıyla Mustafa Paksoy Çiftliği'nde tüm saydığımız bu özelliklerin olması elde edilen gelirin de fazla olmasını sağlamaktadır. Çiftlikte sadece çiftlik sahibi ve ailesi kalmaktadır.

Yeniköy'de bulunan ***Osman Saygılı'nın Çiftliği*** 1000 dekarlık bir arazi mülkiyetine sahiptir. Çiftlikteki tarımsal faaliyetler tarla ziraatı, bahçe ziraatı ve ahır hayvancılığı şeklinde sürdürülmektedir. Dolayısıyla çiftlikte tarımsal faaliyetler ile ilgili her türlü alet-edevat ve makine (5 traktör ve diğer tarımsal araç gereçler) bulunmaktadır. Çiftlikteki en önemli tarımsal faaliyet tarla ziraatı olup, bu faaliyetler daha çok ekonomik geliri yüksek yerfıstığı, mısır, soya, pamuk, buğday gibi ürünler ekme ve biçme etkinliklerine yöneliktir. Bu çiftlikteki hayvancılık faaliyetleri diğer çiftliklere kıyasla ekonomik değer taşımakta ve ticari amaçlar için yapılmaktadır. Hatta mısır ve yerfıstığının saplarından hayvanların beslenmesi için yapılan ve "melanj" adı verilen hayvan yemi bile çiftlikte üretilmektedir. Bütün bu modern çalışmalar için gerekli olan her türlü alet ve edevatlar çiftlikte hazır bulunmaktadır. 150 ila 200 baş ineğin et, süt ve süt ürünleri için beslendiği çiftlikte, entansif yöntemlerle beslenen hayvanlar, fenni ahırlar ve ek tesislerinde barınmakta ve yetiştirilmektedir. Çiftlikte tarla ziraatı ve büyükbaş hayvancılığa paralel olarak bahçe ziraatı da yapılmaktadır. Özellikle ticari amaçlar için yetiştirilen erik ve portakal ağaçları için geniş alanlarda bahçe ziraatına yönelik faaliyetler de sürdürülmektedir.

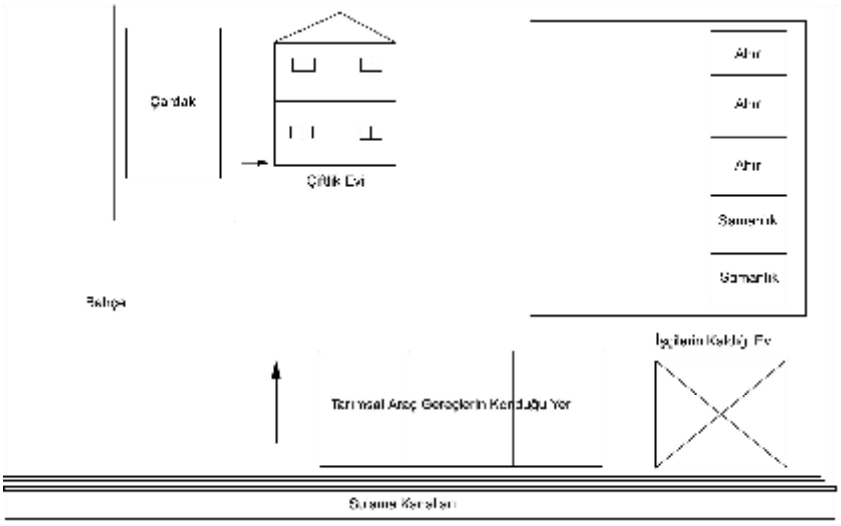
Çiftlikte çiftlik sahibi ve çalışanları birlikte kalmaktadır. Çiftlik sahibinin sürekli irtibat halinde olduğu, çiftliğin her türlü işlerinden sorumlu, "kâhya" adı verilen idareci sınıfından bir kişi ve ailesi ile birlikte, hayvanların beslenmesi ve bakımından sorumlu 2 çoban ve her türlü nakliye işlerinden sorumlu 3 şoför ailesi de çiftlikte daimi olarak ikamet etmektedirler.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Faaliyetlerin çeşitli olması nedeniyle işlerin çok yoğun olduğu dönemlerde özellikle Kahramanmaraş (Andırın), Urfa, Adıyaman gibi güneydoğu illerinden tarım işçileri davet edilmekte ya da getirilmektedir. İşçiler, genellikle çiftlik arazisinin belirli bir kesiminde ve çadırlarda konaklamak suretiyle yerleşme alanına dahil olmaktadırlar.

Osman Saygılı Çiftlik yerleşmesi, 1000 dekarlık çiftlik arazisinin bir köşesinde, Yeniköy'e giden yolun hemen kenarına kurulmuştur. Yerleşme alanı içerisinde; iki katlı, dikdörtgen şekilli ve çatı malzemesi oluklu çinko sacdan oluşan betonarme bir çiftlik evi, evin hemen batı yanında yazın sıcak günlerinde oturmak için kullanılan ahşap konstrüksiyonlu genişçe bir çardak, çardağın batısından itibaren güneyine doğru uzanan çeşitli sebze ve meyvelerin yetiştirildiği bahçe alanı, çiftlik evinin güney cepheli ön tarafındaki geniş meydanın daha güneyinde tarımsal araç ve gereçlerin muhafaza edildiği yan yana üç bölmeden oluşan briket yapılı garaj ve ardiyeler, onların hemen doğusunda çiftlik çalışanları için yapılmış tek katlı betonarme bir müştemilat ve onlarında kuzey cephesinde büyükbaş hayvanların barındırıldığı briket yapılı üç adet fenni ahır ve iki adet samanlık yer almaktadır. Çiftlik evinin alt katında çiftlik kâhyası ve ailesi ikamet ederken, üst katında çiftlik sahibi ve ailesi oturmaktadır. Diğer çiftlik çalışanları ise yerleşmenin güneydoğu köşesindeki müştemilatta barınmaktadırlar (Şekil: 3.6., Foto: 3.17).

Şekil: 3.6. Osman Saygılı Çiftliği'nin Yerleşim Planı

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 3.17. Yeniköy'de bulunan Osman Saygılı Çiftliği'nden görüntüler.

Araştırma sahasındaki ***mezraalar***, devamlı oturulan, hane sayıları 2 ila 7 arasında değişen ve yönetim bakımından dâhil oldukları köylerin bağlısı durumunda olan yerleşmelerdir. Oluşum ve ortaya çıkış şekilleri daha önce mahalle ve çiftlik yerleşmelerinin oluşumunda ifade edildiği gibidir. Ancak bu yerleşme şekillerinin mahalle ve çiftlik yerleşmelerine göre az çok farklılıkları bulunmaktadır. Her şeyden önce mezraalar, mahalle yerleşmeleri gibi küme yerleşme formuna sahip değillerdir. Çiftliklerde olduğu gibi ev ve eklentilerinden oluşan meskenleri birbirinden ayıran ziraat alanları, yerleşmenin dokusunu seyreltmiş olmakla birlikte, arazide oldukça düzensiz ve dağınık bir görünüm kazandırmıştır. İdari ilişkiler dışında, dâhil oldukları köyle bağlantıları da pek fazla yoktur.

Araştırma sahasındaki yerleşmelerin % 2'si, köy altı yerleşmelerinin % 3'ü (7), dağlık alandaki köyden küçük yerleşmelerin % 3'ü (2) ve ova tabanındaki köyden küçük yerleşmelerin ise % 8'i (5) mezraa yerleşmeleridir (Tablo: 3.4).

Mezraa yerleşmelerinde gözlenen seyrek ve dağınık doku, her şeyden önce yer şekillerinin engebesine, su kaynaklarına ve suya dayalı olarak sürdürülen zirai faaliyetin şekline bağlıdır. Araştırma sahasındaki mezraalarda sulamaya bağlı olarak çeşitli sebze ve meyve üretiminin yapıldığı bahçe ziraatı ön plandadır. Kösepınarı köyündeki "Narcakbaşı" mezraası, Narlıkışla köyü ve bu köydeki "Bahçelievler" mezraası ve Kerimli köyündeki "Yeşilyurt" mezraaları bu özelliklerini isimleriyle açıklamaktadırlar. Diğer dört mezraa ise ailelerin adıyla anılmaktadır.

Kadirli ovasında yer alan Aydınlar, Narlıkışla ve Kerimli köylerindeki mezraalarda ekseriya turfanda sebzecilik ve kısmen de olsa seracılık faaliyetleri sürdürülürken, yüksek platolar sahasındaki akarsu vadilerinin güneye dönük yamaçlarında ve vadi içlerinde yer alan Kösepınarı köyündeki mezraalarda ise nar, kızılcık ve zeytin başta olmak üzere çeşitli meyveler üretilmektedir (Tablo: 3.11).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 3.11. Kadirli İlçesi'nde Bulunan Mezraa Yerleşmeleri.

Köyler	Mezraalar	Hane Sayısı
Aydınlar	Yusufağalar	3
	Ekmekciler	3
	Seyitoğulları	7
Kösepınarı	Kızılkaya	3
	Narcakbaşı	3
Narlıkışla	Bahçelievler	4
Kerimli	Yeşilyurt	2

Araştırma sahasında bağlı oldukları köylerin mahallesi durumuna gelmiş ve geçmişteki fonksiyonlarını tamamen kaybetmiş ***oba*** yerleşmeleri de bulunmaktadır. Kadirli ilçesi, geçmişte yoğun bir şekilde konar-göçer yörüklerin yaşadığı bir saha olarak önem kazandığı için oba yerleşmelerinin buralarda da görülmesi oldukça doğal karşılanmalıdır.

Oba terimi, genel anlamda konar-göçer ailelerin çadırlarını kurdukları birkaç evlik (çadır) geçici yerleşme alanını ifade etmektedir. Oba yerleşmesi konar-göçerlerin kış mevsimini geçirdiği kışlaklarda olabileceği gibi, yaylalarda çadırlarını kurdukları yerleri de kapsar (Koca 2000, s. 173). Araştırma sahasında ise oba yerleşmeleri daha çok kışlaklarda kalınan yerleri ifade etmektedir. Günümüzde araştırma sahasında, göçebe hayat tarzının tamamen önemini kaybetmesi nedeniyle bu anlamda oba yerleşmelerine rastlanmaz. İsminde halen "oba" ekini muhafaza eden ancak fonksiyonu itibariyle bağlı olduğu köyün mahallesi durumuna dönüşmüş yerleşmeler de bulunmaktadır. Bunlar:

* 4 haneli Abızarlı (Durmuşsofular) Obası,

* 9 haneli Bozdoğanlı (Sofular) Obası ve

*14 haneli Yaşkeçeli (Sofular) Obasıdır.

Mahallelerin çeşitli şekillerde tanımları yapılmakla birlikte mahiyetleri tam olarak bilinmemektedir. Yücel'e göre mahalleler, "köylerde ikamet eden çiftçi-çobanlardan bir bölümünün, ayrı adlar verdikleri veya eski isimlerini kullandıkları **dam**lara yerleşmesiyle doğmuş iskân şekilleridir" (Yücel, 1988, s.69). "Mahalleler, topraksız veya toprağı kendine yetmeyen kişilerin köylerinden ayrılıp, ziraat ve hayvancılığa elverişli sahipsiz alanlarda kurdukları yeni iskân yerleridir". "Bu merkezler, hayvancılıktan henüz kopamamış rençperlerin oturduğu, seyrek, 20-25 haneden ibaret, ayrıldıkları köylerle, idari münasebetler dışında, bağlantıları pek bulunmayan iskan yerleridir" (Yücel, 1995, s.459-460) şeklinde ifade edilirken; Özçağlar, "Bir köyün sınırları dâhilinde birden çok sayıda sürekli yerleşme bulunuyorsa, bu yerleşmelerin her biri mahalle olarak isimlendirilmektedir"(Özçağlar, 1997, s.7) demektedir.

Dolayısıyla araştırma sahasındaki köyden küçük yerleşme şekilleri içerisinde en fazla karşılaştığımız yerleşmeler mahalle yerleşmeleridir. Mahalleler, Öçağlar'ın belirttiği gibi, bir köyün sınırları içerisinde yer alan birden fazla sayıdaki sürekli yerleşmelerdir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasındaki mahalle yerleşmeleri;

* Yücel'in ifade ettiği gibi, topraksız veya toprağı kendine yetmeyen kişilerin köylerinden ayrılıp, ziraat, hayvancılık veya ormancılığa elverişli sahipsiz alanlarda yerleşmeleri,

* Toprak sahiplerinin veraset yoluyla ya da satın aldıkları yeni ziraat, hayvancılık veya ormancılığa elverişli alanlarda yerleşmeleri,

* Köy merkezinin uzağında bulunan ziraat, hayvancılık veya ormancılık faaliyetlerine elverişli alanlara yakın olma arzusunun bir sonucu olarak ortaya çıkan yerleşmeler,

* Köy arazisinin topoğrafik ve litolojik özelliklerine bağlı olarak elverişli zemin ve konum şartlarına bağlı olarak ortaya çıkan yerleşmeler,

* Köy arazisinin hidrografik şartlarına bağlı olarak elverişli koşulların bulunduğu alanlarda ortaya çıkan yerleşmeler,

* Ulaşım güzergâhlarına bağlı olarak ortaya çıkan yol boyu yerleşmeleri,

* Devlet politikası olarak göçmenlerin yerleştirilmesine uygun görülen alanlarda ortaya çıkan yerleşmeler,

* Köy sınırları içerisinde yaşayanların birbirleriyle olan münasebetleri sonucu ortaya çıkan yerleşmeler,

* Mezraa ve çiftlik gibi köyden küçük yerleşmelerin gelişerek mahalle şeklinde yerleşmelere dönüşmesi şeklinde olmuştur.

Ayrıca, araştırma sahasında yer alan çok yerleşmeli köylerdeki devamlı olarak kalınan *çiftlik* yerleşmeleriyle mahalle yerleşmelerini birbirinden ayırt etmek gerekir. Genellikle çiftlik yerleşmeleri üstlendikleri fonksiyona göre bir veya birden fazla meskenle eklentilerinden oluşan, bir kişiye, bir zümreye ya da bir aileye ait küçük bir yerleşim ünitesidir. Mahalle yerleşmelerinde ise durum farklı olup, kişilere ait çok sayıdaki konut bir araya gelerek mahalleyi meydana getirir. Bu yerleşmeler içerisinde sürekli ve müşterek bir hayat yaşanmaktadır.

Araştırma sahasındaki 1 kasaba ve 50 köyde "merkez mahalle" olarak tanımlanan ve kasaba ile köylerin merkezini teşkil eden yerleşmeler, köylerin ilk kuruluş yerleri olmaları ve köylerin nüvelerini teşkil etmeleri bakımından çalışmamızda mahalle yerleşmeleri olarak değil, köy yerleşmeleri olarak tanımlanmış ve yerleşme şekillerinin sınıflandırılmasında "köy yerleşmesi" olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Diğer yerleşmeler ise kuruluş özelliklerine göre köylerin bağlıları olarak tasnif edilmişlerdir.

Buna göre araştırma sahasında genel olarak 217 mahalle yerleşmesi bulunmaktadır. Köyden küçük yerleşme şekilleri olarak sınıflandırdığımız bu yerleşmeler 50 köy ve 1 kasaba yerleşmesinin bağlısı olarak tanımlanmaktadır. Araştırma sahasındaki diğer 9 köy ise "tek

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

mahalleli" yerleşmedir ve mahalle yerleşmesi türünden bağlısı bulunmamaktadır. Bu köyler Akköprü, Amberinarkı, Coşkunlar, Hacıhaliloğlu, Kabayar, Narlıkışla, Tekeli, Vayvaylı ve Yalnızdut köyleridir. Böylece araştırma sahasında ortalama olarak köy başına yaklaşık 4 mahalle yerleşmesi düşmektedir (Tablo: 3.4. ve Tablo: 3.12).

Mahalle formundaki köy altı yerleşmelerine araştırma sahasının hemen her kesiminde rastlamak mümkündür. Dolayısıyla araştırma sahasındaki mahalle yerleşmelerinin % 51'i (111) yamaç, sırt ve tepelikler sahasında, % 22'si (48) ova tabanında, % 16'sı (34) yüksek platolar sahası ve dağlık alanda, % 11'i (24) ise ova kenarlarında yer almaktadır (Tablo: 3.4).

Kadirli ovasının kuzey ve doğu kenarlarındaki köy altı yerleşmelerinin tamamı (24), yamaç, sırt ve tepelikler sahasındaki köy altı yerleşmelerinin ise % 99'u (111) mahalle yerleşmesidir. Ova tabanındaki köy altı yerleşmelerinin % 80'i (48), yüksek platolar ve dağlık sahalardaki köy altı yerleşmelerinin ise % 56'sını (34) yine mahalle yerleşmeleri meydana getirmektedir (Tablo: 3.4).

Araştırma sahasındaki 41 köy yerleşmesinde merkezlik rolü üstlenen ve köye adını veren bir merkez mahalle bulunmaktadır. Örneğin, Akova mahallesi (Akova), Aydınlar mahallesi (Aydınlar), Yeniköy mahallesi (Yeniköy), Yusufizzetin mahallesi (Yusufizzettin) ve diğerleri bağlı oldukları köylere adlarını veren merkez mahallelerdir (Tablo: 3.12).

İdari olarak köy statüsündeki 300 hanelik Yoğunoluk kasabasında ise 80 haneli Katıralağı mahallesi iş ve ticaret merkezi rolünü üstlenirken, yerleşmeye adını veren Yoğunoluk merkez mahallesi (15 hane) ise geçmişten günümüze fazla bir gelişme gösterememiştir. Bu durum, Kadirli ilçe merkezini kuzeydeki köylere ve yayla sahalarına bağlayan ana yolun Katıralağı mahallesinden geçmesi nedeniyle daha fazla gelişme kaydetmesi ve buna bağlı olarak nüfus miktarının artması ve tarım dışı fonksiyonel özellikler kazanmasıyla açıklanabilir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 3.12. Kadirli İlçesi Köyleri, Bağlıları ve Hane Sayıları (2007).

Köy Adı	Bağlıları	Hane
Akköprü	-	***71***
Akova	0.Akova mh.-35 1.Hacıbeyli mh-10	***45***
Amberinarkı	-	***124***
Aşağı Bozkuyu	0.Aşağı Bozkuyu mh-110 1.Hacıçolaklar mh-40 2.Maraşlar mh-8	***158***
A.Çayanlı	0.Aşağı Çiyanlı mh-90 1. Kızhasanlı mh-11 2.Ahmetağa Çiftliği mh-12 3.Vahitağa Çiftliği mh-8 4.Akmezar Çiftliği mh-4	***125***
Aydınlar	0.Aydınlar mh-70 1.Ahmetfakılar mh-51 2.Göçmenler mh-45 3.Bahçeciler mh-25 4.Tucar mh-20 5.Kartın mh-40 6.Habipler mh-4 7.Çıldırlar mh-14 8.Çöplüler mh-5 *9.Yusufağalar mezraası-3* *10.Ekmekciler mezraası-3* *11.Seyitoğulları mezraası-7*	***287***
Azaplı	0.Azaplı mh-100 1.Göçmenler mh-30 2.Göçmenler mh-20	***150***
Bahadırlı	0.Balcılar mh-40 1.Kıraçobası mh-80 2.Hacı Abdiler mh-70 3.Sadıklar mh-10	***200***
Bekereci	0.Pınarbaşı mh-12 1.Göztepe mh-19 2.Kemikli mh-13 3.Dikilitaş mh-16	***60***
Coşkunlar	-	***60***
Çaygeçit	0.Çaygeçit mh-92 1.Sıtır mh-8	***100***
Çınarköy	0.Çınarköy mh-64 1.Dedefakılı mh-40	***104***
Cığcık	0.Cığcık mh-110 1.Kaniağalı mh-38 2.Alaybeyli mh-32	***180***
Çiğdemli	0.Çiğilli mh-33 1.Gözübüyükler mh-15 2.Karagedikler mh-20 3.Sarılar mah-7 4.Çiviller mh-5	***80***
Çukurköprü	0.Çukurköprü mh-66 1.Davutlar Çiftliği mh-17 2.Yukarıköy mh-22	***105***
Değirmendere	0.Değirmendere mh-30 1.Çınarcık mh-21 2.Kale mh-22 3.Teknetaş mh-20 4.Yağızlar mh-7 5.Gökelma mh-10 *6.Ağlıca yay-20* *7.Köşürge yay-8* *8.Aktaş yay-25* *9.Çardak yay-185* *10.Gürlevik yay-15* *11.Maksutoluğu yay1000* *12.İslice yay-3* *13.Söğütoluğu yay-10* *14.Karaçalı yay-30* *15.Bostanlık yay-81* *16.Küçük Turna yay-5* *17.Büyük Turna yay-15*	***110***
Durmuşsofular	0.Abidin-Kargılar mh-20 1.Tapsızlar mh-20 2.Salim mh-15 3.Haytalar mh-14 4.Abızarlı Obası mh-4	***73***
Elbistanlı	0.Bilallı mh-15 1.Durukanlar mh-5 2.Mustafaağalar mh-25 3.Balliler mh-30 4.Kozalar mh-10 5.Sindel mh-15 6.Kocalar mh-10 7.Kadıoğlu mh-5 8.Tavukçular mh-20 9.Yasdılar mh-20 10.Topçular mh-20 11.Topallar mh-20 12.Köşümler mh-10 13.Balıklagözü mh-30 14-Torunlar mh-10 15-Tunçlar mh-3	***248***
Erdoğdu	0.Erdoğdu mh-17 1.Hacıbeyli mh-10 2.Aydınlı mh-40 3.Hacıaliuşağı mh-50	***117***
Göztaşı	0.Nürfet mh-61 1.Karapınar mh-17 2.Teberik mh-33 3.Asarkaya mh-15 4.Gökibrahimli mh-2 5.Kütüklü mh-5	***133***
Hacıhaliloğlu	-	***120***
Halitağalar	0.Halitağalar mh-25 1.Soysallı mh-25 2.Balıklağa mh-30 3.Adıyamanlılar mh-20	***100***
Hardallık	0.Hardallık mh-70 1.Akkızlar mh-15 2.Kalaycılar mh-60 3.Göçmenler mh-25 4.Avşarlar-Sarılarmh-12 *5.Uzun Ahmet Çift-1* *6.Mustafa Paksoy Çift.-1*	***184***
Harkaçtığı	0.Harkaçtığı mh-42 1.Ziyanlı mh-63 2.Ortaköy mh-52 3.Yanıklar mh-75	***232***
Kabayar	-	***61***
Karabacak	0.Hacıuşağı mh-53 1.Kaleler mh-22	***75***
Karakütük	0.Köraliuşağı mh-40 1.Üçkazan mh-30 2.Tembeller mh-5 3.Akarcalar mh-8 4.Dertliler mh-5 5.Çabuklar mh-22 6.Kertişler mh-9 7.Tokgözler mh-40 8.Akdumanlı mh-4 9.Çontarlı mh-30 10.Karalar mh-40 11.Yanarateşler mh-30 12.Murtcular mh-40 13.Palalar mh.40 14.Poluçlu mh-12 15.Karabıyıklı mh-25 16.Börklüler mh-25 17.Cambaz mh-40	***445***
Karatepe	0.Hasancılı mh-40 1.Sarıdüz mh-20 2.Hüsoğlu mh-17 3.Çürükler mh-15 4.Dikenli mh-15 5.Tülücüler mh-3	***110***
Kayasuyu	0.Kayasuyu mh-35 1.Köşkerli mh-22 2.Akgedik mh-35 3.Dereköy mh-48 4.Zeynepli mh-22 5.Tüysüzler mh-18 6.Tapsızlar mh-7 7.Mezililer mh-23	***210***
Kerimli	0.Kerimli mh-8 1.Cankurtaran mh-82 *2.Yeşilyurt Mezraası-2* *3.Yıldırım Saygılı Çiftliği 5* *4.Kızılhüyük Çiftliği-Boş*	***97***
Kesikkeli	0.Aşağı Kesikkeli mh-50 1.Yukarı Kesikkeli mh-40	***90***
Kesim	0.Demirciler mh-30 1.İmirzalar mh-25 2.Karahasanlı mh-30 3.Saltallar mh-20 4.Deliayşeler mh-15 5.Çolaklar mh-7 6.Hacıahmetler mh-6	***133***
Kızyusuflu	0.Vahaphüseyin mh-59 1.Ören mh-63 2.Tosbalı mh-25 3.Acaroba mh-59 4.Nacar mh-20 5.Topalahmetli mh-25 6.Cennetli mh-28 7.Kıstılar mh-24 8.Siteler mh-12	***315***
Kiremitli	0.Kiremitli mh-13 1.Hocalar mh-2 2.Soğancılar mh-25 3.Köşe Andırınlı mh-15 4.Titizler mh-5 5.Dervişli mh-25 6.Rıfatbey Çiftliği mh-13	***98***
Koçlu	0.Koçlu mh-25 1.Süleymanlı mh-50 2.Kalealtı mh-12 3.Aknaat mh-10 4.Taştepe mh-24 5.Torunlar mh-8 6.Akpınar mh-23 7.Çobanlık mh-7 8.Çatallar mh-12 9.Kavramalar mh-20 10.Karaçalı mh-15 11.İstanbulcuk mh-11 *12.Paşaoluğu Yaylası-70* *13.Cıllık yay-40* *14-Kastal yay-30*	***217***
Köseplnarı	0.Fındıcak mh-15 1.Şerifbeleni mh-7 2.Cilpirti mh-40 3.Tepegöz mh-5 4.Karagedik mh-15 5.Gökbüğet mh-3 6.Ebilhasan mh-25 7.Nacaklı mh-10 8.Olucakgediği-3 *9.Sıyrıngaç yay-100* *10.Elmacık yay-50* *11.Gavurmağarası yay-40* *12.Alipaşa yay-30* *13.Kınalıgedik yay-20* *14.Tuvaras yay-20* *15-Bağdaş yay-450* *16-Çatmacık yay-40* *17.Narcakbaşı Mezraa-3* *18.Kızılkaya Mezraa-3*	***123***
Kümbet	0.Kümbet mh-80 1.Göçmenler mh-80 2.İspirler mh-10	***170***
Mecidiye	0.Mecidiye mh-25 1.Yenimah.-45 2.Ali Sait Çiftliği mh-6	***76***
Mehedinli	0.Mehedinli mh-10 1.Kırkoğlak mh-10 2.Kesmelitepe mh-30 3.Gedik mh-20	***70***
Mezretli.	0.Karayılanlı mh-8 1.Konaklılar mh-10 2.Kepirler mh-9 3.Güzeller mh-7 4.Ağılkaya mh-8 5.Altunerler mh-13	***55***
Narlıkışla	*1.Bahçelievler Mezraası-4*	***44***
Oruçbeyli	0.Hocalar mh 24 1.Kabaktepe mh-30 2.Hamam mh-9 3.Börklüler mh-20 4.Tursun mh-27	***110***
Öksüzlü	0.Öksüzlü mh-52 1.Çıplaklar mh-22 2.Eminefendi Çiftliği mh-10 *3.Remziefendi Çiftliği-2* *4.Akmezar Çiftliği-1*	***87***
Sarıtanışmanlı	0.Narcılar mh-30 1.Kesmelik mh-15 2.Karafakılar mh-11 3.Canaklı mh-10 4.Şefreler mh-2	***68***
Sofular	0.Tiryakiler mh-20 1.Embiyeli mh-25 2.Ahmetceler mh-23 3.Sarıkahyalar mh-22 4.Eşeler mh-15 5.Bozdoğanlı Obası mh-9 6.Yaşkeçeli Obası mh-14	***128***
Söğütlüdere	0.Çözerler mh-40 1.Hatunuşağı mh-40 2.Karatopaklı mh-20	***100***
Şahaplı	0.Şahaplı mh-60 1.Dedeler mh-18	***78***
Tahta	0.Tahta mh-50 1.Pürçek mh-35 2.Taraklık mh-25 3.İncığ mh-20 *4.İmirhan Yayla-40* *5.Yanalak Yayla-30*	***130***
Tatarlı	0.Tatarlı mh-65 1.Dervişli mh-20	***85***
Tekeli	-	***87***
Topraktepe	0.Çangaza mh-30 1.Tıbıllı mh-10 2.Çalışlar mh-20 3.Üstüneller mh-25 4.Başsarılar mh-11 5.Vahaplı mh-Boş 6.Dedeler mh-Boş	***96***
Tozlu	0.Yukarı Tozlu mh-60 1.Aşağı Tozlu mh-60	***120***
Vayvaylı	-	***130***
Yalnızdut	-	***55***
Yenigün	0.Yenigün mh-100 1.Karavanlar mh-40 2.Çevlik mh-10 3.Çatak mh-20 4.Kocaaliler mh-10 5.Karalar mh-20 6.Fakılar mh-20 7.Dere mh-15 8.Ziyaret mh-70	***305***
Yeniköy	0.Yeniköy mh-40 1.Sarıkız mh-10 2.Teveklihüyük mh-5 *3.Osman Saygılının Çift-1*	***56***
Yoğunoluk	0.Katıranalağı mh-80 1.Kaş mh-40 2.Yoğunoluk mh-15 3.Günece mh-85 4.Zindeğan mh-40 5.Elmalı Kayseri mh-10 6.Harnıplı mh-20 7.Kastal mh-10	***300***
Yukarı Bozkuyu	0.Yukarı Bozkuyu-110 1.Hüseyinli-10	***130***
Yukarı Çiyanlı	0.Döğüşgediği mh-50 1.Karatopaklı mh-20 2.Semerciler mh-15 3.Tekerekli mh-50 4.Çincikler mh-18 5.Molladurdular mh-18 6.Üdürükler mh-25 7.Ayvalı mh-13	***209***
Yusufizzettin	0.Yusufizzettin mh-75 1.Karadedeler mh-21 2.Pampal mh-35 3.Sarıcelli mh-25 4.Aydınlar mh-27	***183***

Kaynak: Arazi Çalışmaları-2004-2007

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasındaki diğer 18 köy yerleşmesinde ise, birden fazla yerleşme yer almasına rağmen hiçbir köy, mahalle veya diğer yerleşme şekillerinin adıyla anılmamaktadır. Örneğin, Çiğdemli köyünün merkez mahallesi olan ve en kalabalık hane sayısına sahip (33 hane) Çiğilli mahallesi başta olmak üzere köydeki diğer 4 mahalleden hiçbirisi "Çiğdemli" adını taşımamaktadır (Tablo: 3.13., Şekil: 3.3.).

Tablo: 3.13. Araştırma Sahasında Adını Herhangi Bir Bağlısından Almayan Köyler.

KÖYLER	Merkez Mahallesi
Bahadırlı	*Balcılar*
Bekereci	*Pınarbaşı*
Çiğdemli	*Çiğilli*
Durmuşsofular	*Abidin Kargılar*
Elbistanlı	*Bilallı*
Karabacak	*Hacıuşağı*
Karakütük	*Köraliuşağı*
Karatepe	*Hasancılı*
Kesim	*Demirciler*
Kızyusuflu	*Vahaphüseyin*
Kösepınarı	*Fındıcak*
Mezretli	*Karayılanlı*
Oruçbeyli	*Hocalar*
Sarıtanışmanlı	*Narcılar*
Sofular	*Tiryakiler*
Söğütlüdere	*Çözerler*
Topraktepe	*Çangaza*
Yukarı Çiyanlı	*Döğüşgediği*

Araştırma sahasındaki mahalle yerleşmeleri içerisinde hane sayıları bakımından büyük farklılıklar vardır. Aşağı Bozkuyu, Cığcık, Azaplı ve Yenigün merkez mahallerinde hane sayıları 100-110 arasında değişirken; Gökibrahimli (Göztaşı), Hocalar (Kiremitli), Şefreler (Sarıtanışmanlı), Tunçlar (Elbistanlı), Tülücüler (Karatepe), Gökbüğet ve Olucakgediği (Kösepınarı) mahallelerinde hane sayıları 2 ila 3 arasında değişmektedir (Tablo: 3.12, Şekil: 3.3).

Vahaplı ve Dedeler (Topraktepe) mahalleleri ise son yıllardaki göçlerle büyük ölçüde boşaltılarak terk edilmiştir. Bu durum, genellikle köydeki ulaşım hatları ve geçiş güzergâhlarına uzak kalarak ortaya çıktığı gibi, su kaynaklarına göre konum, geçim sahalarının elverişsizliği ve topoğrafik etkilere de bağlıdır.

Araştırma sahasındaki köylerden Karakütük 17, Elbistanlı 15, Koçlu 11, Aydınlar, Kızyusuflu, Kösepınarı ve Yenigün 8, Kayasuyu, Yoğunoluk ve Yukarı Çiyanlı 7, Kesim ve Topraktepe ise 6 mahalle yerleşmesi ile bünyesinde en fazla mahalle bulunduran köylerdir (Tablo: 3.14., Şekil: 3.3.). Söz konusu köyler ve diğer mahalle sayısı fazla olan köylerde dikkati

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

çeken bu özellik, daha çok geçim sahalarına yakın olma arzusu ile topografik ve hidrografik nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo: 3.14. Kadirli İlesi Kasaba ve Köylerine Bağlı Mahalle Sayıları.

Kasaba ve Köyler	Mh Sayısı	Köyler	Mh.Sayısı	Kasaba ve Köyler	Mh Sayısı
Akova	1	Halitağalar	3	Mezretli.	5
Aşağı Bozkuyu	2	Hardallık	4	Oruçbeyli	4
Aşağı Çiyanlı	4	Harkaçtığı	3	Öksüzlü	2
Aydınlar	8	Karabacak	1	Sarıtanışmanlı	4
Azaplı	2	Karakütük	17	Sofular	6
Bahadırlı	3	Karatepe	5	Söğütlüdere	2
Bekereci	3	Kayasuyu	7	Şahaplı	1
Çaygeçit	1	Kerimli	1	Tahta	3
Çınarköy	1	Kesikkeli	1	Tatarlı	1
Cığcık	2	Kesim	6	Topraktepe	6
Çiğdemli	4	Kızyusuflu	8	Tozlu	1
Çukurköprü	2	Kiremitli	6	Yenigün	8
Değirmendere	5	Koçlu	11	Yeniköy	2
Durmuşsofular	4	Kösepınarı	8	Yoğunoluk Kasabası	7
Elbistanlı	15	Kümbet	2	Yukarı Bozkuyu	1
Erdoğdu	3	Mecidiye	2	Yukarı Çiyanlı	7
Göztaşı	5	Mehedinli	3	Yusufizzettin	4
TOPLAM					**217**

Kaynak: Arazi Çalışmaları-2007

Araştırma sahasındaki köyleri meydana getiren mahalleler arasında gözle görülen fiziki kopukluklar, sosyal, kültürel ve ekonomik yaşantıda pek hissedilmemektedir. Karşılıklı kız istemeler hısımlık ve akrabalık ilişkilerini geliştirirken, tarım arazilerinin kiralanması, yarıcılık gibi ortak işletimler ve tarım topraklarının satışından kaynaklanan yakınlaşmalar köylerde belirgin bir bütünlüğün olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte okul, cami, ekmek fırını, bakkal, kahvehane gibi bazı köy ortak kullanımları ve ticari fonksiyonların genellikle merkez mahallelerde toplanmış olması, köy muhtarlığının seçimden seçime el değiştirmesi ve hemen her mahalleden aza seçimi gibi nedenlerle söz konusu yakınlaşmalar, özellikle son dönemlerde giderek artmıştır. Araştırma sahasında yapılan anket uygulamaları, planlı mülakatlar, tesadüfi görüşmeler, sohbetler ve yerleşmelere özel saha gözlemleri gibi arazi çalışmaları sırasında, yukarıda açıklandığı gibi genel yargılara ulaşılmıştır. Bir köyün mahalleri arasında zaman zaman oluşan husumet ve ayrılıkların temel nedenleri arasında ise genellikle muhtarlık seçimlerinin, arazi sınır ihtilaflarının, yol tayininin ve ikili anlaşmazlıklarda taraf olmanın etkili olduğu tespit edilmiştir. Ancak bahis konusu anlaşmazlıkların günümüze nazaran geçmiş yıllarda daha fazla olduğu, son yıllarda ise artan sosyal etkileşimlerle mahalleler arasında belirgin bir kaynaşmanın olduğu hemen her köyde ifade edilmiştir. Dolayısıyla Yücel'in mahalle yerleşmeleri için sarf ettiği "idari münasebetler dışında, köy ile bağlantıları pek bulunmayan iskan yerleridir" (Yücel, 1995, s.459-460) ifadesi, araştırma sahamızda 3 yıl süresince yaptığımız saha gözlemleri sırasında pek izlenememiştir. Böyle bir yargı, ancak araştırma sahasındaki mezraa yerleşmeleri için söylenebilir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasındaki mahalle yerleşmelerinde geçim kaynakları genellikle zirai faaliyetlere dayalı olmakla birlikte, özellikle dağlık ve engebeli arazide yer alan köylerdeki mahallelerde zirai faaliyetlerin yerini bazen hayvancılık, bazen de orman ürünlerinden faydalanma faaliyetlerinin aldığı görülmektedir. Dolayısıyla araştırma sahasında incelemeye tabi tutulan mahalle yerleşmelerini diğer yerleşme şekillerinden farklı kılan, geçim kaynaklarında görülen farklılıklar değildir. Mahalle yerleşmelerini çiftlik ve mezraa gibi diğer köy altı yerleşmelerinden ayıran temel faktör, farklı kişi ya da ailelere ait birden fazla sayıda konutun bir araya gelmesi ve aralarında sürekli ve müşterek bir hayatın yaşanmasıdır.

3.2.2. Köy Yerleşmeleri

Köyler, belirli idari sınırları bulunan ve bu sınırlar içerisinde yer alan sürekli ve mevsimlik kır yerleşmeleriyle iktisadi geçim sahalarından oluşan, nüfusları çoğunlukla 2000'den az olan, ekseriya tarımsal faaliyetlerin hakim olduğu ve seçimle görev başına gelen muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilen ülkemizdeki yönetim organizasyonları içerisindeki en küçük alanlardır. Tanımda geçen *"tarımsal faaliyetler"* olarak kara ve su ürünleri avcılığı, ormancılık, toplayıcılık, maden çıkarımı, ziraat, hayvancılık, el sanatları, sektör haline gelmemiş kırsal turizm faaliyetleri ve benzeri gibi hammadde ve hizmetlerin doğrudan doğadan temin edildiği endüstriyel işlem görmemiş faaliyetler kastedilmektedir.

"İdari anlamdaki" köy ile "coğrafi anlamdaki" köy çoğunlukla birbirine karıştırılmaktadır. Anlam yanlışlığı yapılarak birbiri yerine kullanılan bu kavramlar, özellikle yerleşme coğrafyası gibi bilimsel çalışmalarda önemli sıkıntı ve sorunlara yol açabilmektedir. Bu nedenle Özçağlar'ın çok yerinde ifade ettiği gibi *"Eğer köyü idari ünite olarak vurgulamak istiyorsak,* ***"köy idari alanı"*** *veya* ***"köy idari ünitesi"*** *şeklinde açık bir ifade kullanılması zorunludur. Bununla birlikte, birden fazla sayıda yerleşim alanına sahip köy idari ünitelerimiz de bulunmaktadır. Bu özellikteki köylere* ***"çok yerleşmeli köy"*** *demekteyiz"* (Özçağlar, 1997, s.7). Buna göre araştırma sahasında idari anlamda köy statüsünde bulunan 60 yerleşim alanı, coğrafi bakış açısına göre ise Yoğunoluk kasabası hariç tutulduğunda 59 köy yerleşmesi yer almaktadır. Bu yerleşmelerin % 15'inin (9 köy) idari sınırları içerisinde tek yerleşme bulunurken, % 85'inde (50 köy, 1 kasaba) çeşitli fonksiyonlara sahip birden fazla yerleşme yer almaktadır. Bu yerleşmeler yönetim olarak sadece bir köy muhtarlığına bağlıdır ve "köy altı yerleşmeleri" olarak adlandırılmaktadırlar.

Araştırma sahasındaki yerleşmeleri, yerleşme şekillerine göre sınıflandırırken toplam yerleşme sayısını ifade etmede sıkıntılar yaşanmıştır. Buna göre, coğrafi anlamda yerleşme şekilleri köy altı yerleşmeleri, köyler, kasabalar ve şehirler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Dolayısıyla "çok yerleşmeli" bir köyün nüvesini köy olarak mı kabul etmek gerekir; yoksa "merkez mahalle" olması nedeniyle mahalle olarak mı kabul etmek gerekmektedir. İncelediğimiz bazı akademik çalışmalarda "merkez mahalle" mahalle olarak kabul edilmiş,

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ancak toplamda yerleşme sayısı verilirken mahalle kabul edilen yerleşme bu defa köy olarak toplama eklenmiştir. Dolayısıyla yerleşme sayısında merkez mahalle sayısı kadar fazlalık olduğu pek dikkatleri de çekmemiştir. Bu nedenle çalışmamızda bu düzenleme yapılırken araştırma sahasındaki 1 kasaba ve 50 köyde "merkez mahalle" olarak tanımlanan ve kasaba ile köylerin merkezini teşkil eden yerleşmeler, köylerin ilk kuruluş yerleri olmaları ve köylerin nüvelerini teşkil etmeleri bakımından çalışmamızda mahalle yerleşmeleri olarak değil, köyün kendisi olarak tanımlanmış ve yerleşme şekillerinin sınıflandırılmasında "köy yerleşmesi" olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Diğer yerleşmeler ise kuruluş özelliklerine göre köylerin "bağlıları" olarak tasnif edilmişlerdir.

Araştırma sahasındaki köyleri **bulundukları yükselti kademeleri** ve **morfolojik ünitelere**, **fizyonomik özelliklerine**, **hane büyüklükleri** ve **nüfuslarına** ve şüphesiz **fonksiyonel özelliklerine** göre tiplendirmek mümkündür.

Yükselti kademeleri ve **morfolojik ünitelerine** göre Kadirli ilçesi; ova tabanı, engebeli yamaç düzlükleri, derince yarılmış vadileri, bu vadiler arasındaki yamaç, sırt ve tepelik alanları ve yüksek dağlık alanlarıyla çeşitli morfolojik ünitelere sahip fiziki şartlar arz etmektedir. Buna göre, 150 m izohipsinin altında ve tamamen ova tabanında yer alan 29 köy yerleşmesi bulunmaktadır. İlçe köylerinin % 49'u, tüm daimi yerleşmelerin ise (1 şehir, 1 kasaba, 217 mahalle, 7 çiftlik, 7 mezraa olmak üzere toplam 292 tane daimi yerleşme) yaklaşık % 31'i (90 yerleşme) çok verimli bu alüvyal taban üzerinde kurulmuştur (Tablo: 3.4, Şekil: 3.7).

Ova tabanının kuzeydoğu ve doğusundaki kenar kesimlerinde ise topraklarının bir kısmı ovada bir kısmı ise hafif eğimli yamaçlar üzerinde 8 köy yer almaktadır. Bunların 4'ünde (Yusufizzettin, Şahaplı, Mezretli Topraktepe köyleri ve 10 mahalle yerleşmesi) yerleşim yeri ve arazileri büyük oranda ova tabanında yer alırken, 4'ünde (Harkaçtığı, Aşağı Bozkuyu, Yukarı Bozkuyu, Cığcık köyleri ve 14 mahalle yerleşmesi) yerleşim yeri ve arazileri daha çok yamaçlar üzerinde yer almaktadır (Tablo: 3.15, Şekil: 3.7).

Bu saha, 1876 yılında Fırka-i İslâhiye Ordusu tarafından dağlık alanda göçebe hayatı yaşayan hayvancı grupların zorla ovalık alana yerleştirilmesiyle meskûn hale gelmiştir. Göçebe grupların ovaya yerleştirilmesindeki temel amaç; zirai faaliyetleri bir an evvel başlatmak ve dağlık alandaki eşkıyalık olaylarına son vermekti. Göçebe yürüklerin alıştıkları hayat tarzını bırakıp toprakla uğraşmaları ve meskûn duruma gelmeleri kolay olmamıştır. Ovaya yerleştirilen bir kısım göçerler tekrar kaçarak dağlara sığınmışlardır. Ovada kalanların ise toprağı işlemesi, daimi konutlar yapması biraz zaman almıştır. O dönemlerde ova tabanının su seviyesinin yüksek olmasından dolayı bataklık alanlar oldukça fazla yer kaplamaktaydı. Önceleri bu bataklık alanların kurutulması için bir takım çalışmalar yapılmış daha sonra zirai faaliyetlere başlanmıştır. Zamanla bu alanların tarımsal aktivite için bulunmaz bir nimet olduğunu anlayan halk toprağı tüm yıl boyunca kullanmış ve ekonomik durumlarını hayli

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

iyileştirmişlerdir. Böylelikle zengin toprak ağaları, büyük çiftlik sahibi kişilerin ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Günümüzde de ovalık sahada toprağı olanlar ile daha yüksek, engebeli, dağlık sahalarda toprağı olanlar arasında ekonomik seviye, yaşam tarzı, mesken özellikleri ve konforu, tarımsal alet ve edevat durumu açısından belirgin farklar bulunmaktadır. Bu sahada bulunan köylerden başlıcaları ovanın en kuzeyinde yer alan; Azaplı, Kabayar, Çaygeçit, Hardallık, Aydınlar, Halitağalar; en güneyde bulunan Tekeli, Mecidiye, Tatarlı, Kesikkeli ve ovalık alanın merkezindeki Kümbet, Narlıkışla, Vayvaylı, Coşkunlar, Yalnızdut gibi köylerdir.

Tablo: 3.15. Yükselti Kademelerine Göre Kadirli İlçesinde Yer Alan Köyler

-150 m (33 Köy)	150-500 m (22 Köy)	500-1000 m (2 Köy)	1000+ m (2 Köy)
Akköprü	Aşağı Bozkuyu	Koçlu	Değirmendere
Akova	Bahadırlı	Tahta	Kösepınarı
Amberinarkı	Bekereci		
Aşağı Çiyanlı	Cığcık		
Aydınlar	Çiğdemli		
Azaplı	Durmuşsofular		
Coşkunlar	Elbistanlı		
Çaygeçit	Göztaşı		
Çınarköy	Harkaçtığı		
Çukurköprü	Karakütük		
Erdoğdu	Karatepe		
Hacıhaliloğlu	Kayasuyu		
Halitağalar	Kesim		
Hardallık	Kızyusuflu		
Kiremitli	Mehedinli		
Kabayar	Oruçbeyli		
Karabacak	Sarıtanışmanlı		
Kerimli	Sofular		
Kesikkeli	Söğütlüdere		
Topraktepe	Yenigün		
Kümbet	Yukarı Bozkuyu		
Mecidiye	Yukarı Çiyanlı		
Mezretli			
Narlıkışla			
Öksüzlü			
Şahaplı			
Tatarlı			
Tekeli			
Tozlu			
Vayvaylı			
Yalnızdut			
Yeniköy			
Yusufizzettin			

Ova ünitesini sınırlayan alanlardan itibaren 150-500 metreler arasında bulunan dalgalı, arızalı yamaçlar, bu yamaçlar arasındaki vadiler ve sırtlardan oluşan engebeli topografya 18 köy yerleşmesinin kurulmasına sahne olmuştur. Dolayısıyla araştırma sahasındaki köylerin yaklaşık % 31'i ile ilçedeki tüm daimi yerleşmelerin % 6'sı dalgalı yamaç arazilerinin uzandığı, yükseltisi 150-500 m arasında olan arızalı topografya üzerinde toplanmıştır. Bu alanlar ziraat ve hayvancılık potansiyeli yüksek, akarsu vadilerine yakın olan kesimlerde yer yer sulanabilen (Kızyusuflu, Bekereci, Bahadırlı köylerinde Keşiş suyu vadi tabanında sulamalı tarım yapılmaktadır), ancak genelde kuru tarım faaliyetlerinin yaygın olduğu, ziraat alanları fazla geniş olmayan, tarla ve bahçe ziraatına uygun, aynı zamanda otlak ve mera alanları da bulunan hafif eğimli ve engebeli alanlardır. Bu köylerden ilçenin doğusundaki yamaç alanları üzerinde

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yer alan başlıca köyler Durmuşsofular, Sofular, Bahadırlı, Bekereci, Kızyusuflu, Karatepe, Çiğdemli, Yukarı Çiyanlı, Mehedinli, Söğütlüdere; kuzeye doğru uzanan saha üzerinde ise çok geniş bir alana sahip olan Elbistanlı, Karakütük, Yenigün, Göztaşı, Oruçbey, Sarıtanışmanlı, Kesim ve Kayasuyu köyleri bulunmaktadır.

Ova ve yamaç arazilerinin oluşturduğu bu iki jeomorfolojik birim üzerinde ilçe yerleşmelerinin % 86'sı (252) kurulmuştur. Yerleşmelerin geriye kalan % 14'lük kısmı ise yüksek plato düzlükleri (% 8) ile dağlık alanlar üzerinde (% 6) görülmektedir (Tablo: 3.4, Şekil: 3.7).

Alçak seviyelerdeki yamaç, sırt ve tepelik alanların üst sınırından itibaren 500-1000 metreler arasında yüksek plato düzlükleri yer almaktadır. Yüksek platolar sahasında 3 köy yerleşmesi kurulabilmiştir. Bu köylerden Yoğunoluk, son yıllarda gösterdiği fonksiyonel gelişmelerle büyük ölçüde "kasaba" özelliklerini kazanmış durumdadır. 1000 metrenin üzerindeki dağlık sahada ise 2 köy yerleşmesi yer almaktadır. Bu yüksek sahalar, Kadirli ilçesinin yıl boyunca kullanılan alanlarından ziyade daha çok yaz mevsiminde nüfuslanan yayla alanları durumundadır (Tablo: 3.15, Şekil: 3.7).

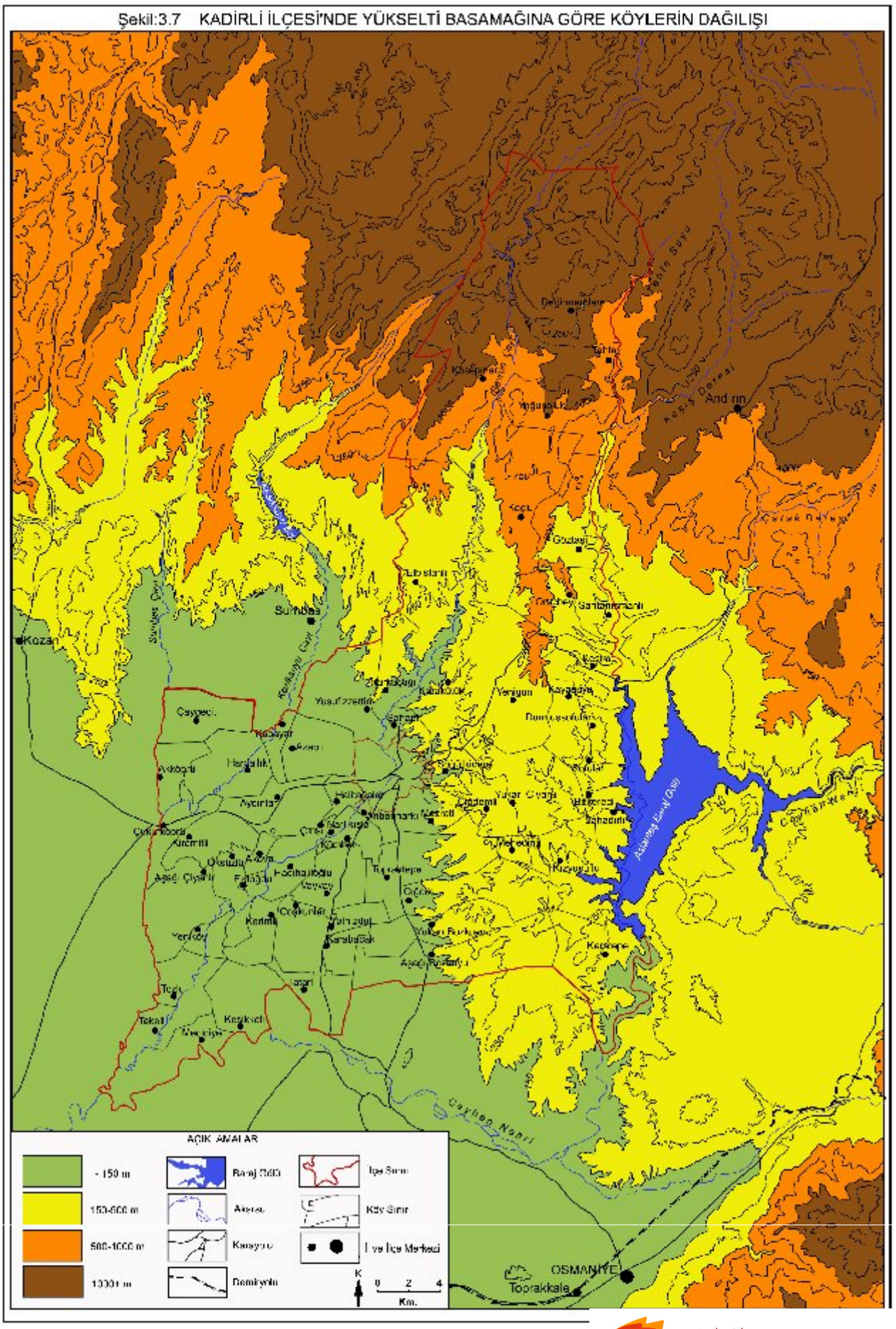
Araştırma sahasında ovadan itibaren kuzey ve kuzeydoğuya doğru gidildikçe yükselti artmakta ve önce yamaçlar, sırtlar ve tepelikler sahası geçilmektedir. Yörenin akarsuları tarafından aşağı kesimlerde hafifçe, ancak daha yukarı kesimlerde derince yarılmış olan bu engebeli aşınım düzlükleri; tamamen artan eğim koşulları ve artan yağış değerlerine bağlı olarak bu yarılma dereceleriyle sembolize edilmiştir.

Yükselti ve eğimin fazla olduğu yerlerde akarsular kalker sahalar üzerinde fazla aşındırma yaparak daha derine gömülmüşlerdir. Söz konusu dalgalı ve yüksek aşınım yüzeylerinin daha da yukarı kesimlerinde ise dağlık alana geçilmektedir. Araştırma sahasının kuzeyini tamamen işgal eden bu dağlık alanda yükselti 2300 metrelere kadar çıkmaktadır. Kuzey sınırda yer alan Gezit dağı 2230 m, Karakuş Tepesi 1811 m, Akçadağ Tepe 2285 m yükseltiye sahipken, dağlık alanın kuzeydoğusunda yer alan Turna Dağı 1970 m, Erikli Tepe 1422 m, Ağılca Dağı 1866 m, batıdaki Çiçekli Dağı üzerinde bulunan Boççuğu Tepesi 1799 m, Çiçekli Dağı'nın güneyindeki Ericek Dağı üzerinde bulunan Karadallık Tepesi'nde ise yükselti 1308 m'yi bulmaktadır (Şekil: 2).

1000 metrenin üzerindeki yüksek sahalar; ziraat alanları genellikle eğimli, dar ve parçalı, kuru tarım faaliyetlerinin geçimlik olarak sürdürüldüğü, modern tarım yöntemlerinin kullanılamadığı, ziraat potansiyeli düşük, otlak, mera ve orman alanları geniş, hakim geçim kaynakları hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri olan eğimli ve engebeli alanlardır. Bu alanlarda 2 köy yerleşmesi, 13 mahalle, 20 yayla, 2 mezraa yerleşmesi olmak üzere toplam 37 yerleşme yer almaktadır. "Dağ yerleşmeleri" olarak nitelendirebileceğimiz bu yerleşim alanları, Kösepınarı ve Değirmendere köyleri ve bağlı yerleşmeleridir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil:3.7 KADİRLİ İLÇESİ'NDE YÜKSELTİ BASAMAĞINA GÖRE KÖYLERİN DAĞILIŞI

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Değirmendere köyü arazisi tamamen 1250 m ve üzeri yükseklikteki sahalar üzerinde yer almakta, doruk noktasına Kösepınarı köyü kuzeybatı köşesinde yer alan Gezit Dağı zirvesi üzerinde 2230 metrede ulaşılmaktadır. Ancak Kösepınarı köy arazisinin büyük oranda 750-1250 metreler arasında bulunması, köyün bir dağ köyü olmasından çok, yüksek bir plato üzerinde kurulmuş olduğunu göstermektedir. Yüksek plato üzerinde ayrıca Tahta, Yoğunoluk ve Koçlu köyleri de yer almaktadır.

Koçlu köyü, yüksek platolar sahasındaki bir sırt üzerinde kurulmuştur. Aynı şekilde, 500-1000 metreler arasındaki yüksek platoda arazileri bulunan Oruçbey ve Göztaşı köylerinin de 150-500 metreler arasındaki alçak plato aşınım yüzeyleri üzerinde yerleşim alanları bulunmaktadır. Bu alanlar da derin yarılmış vadilerle ve tepelik alanlarıyla geniş oranda dalgalı bir topografya görünümü arz etmektedir (Tablo: 3.15, Şekil: 3.7, Foto: 3.18).

Foto: 3.18. Yükseltisi 500 metrenin üzerinde olan engebeli, dağlık topografyaya sahip yerleşme üniteleri. Değirmendere (a) köyü araştırma sahasının dağlık alanda bulunan tek köy yerleşmesidir. Bu sahalarda polye, uvala ve dolin gibi karstik şekilleri sıkça görmek mümkündür. Tahta (b), Göztaşı (c), Oruçbey (d) köyleri ise yüksek plato sahası üzerinde yer almaktadırlar.

Bu yüksek alanlar bitki örtüsünün yoğun, yükselti ve eğimin fazla, dolayısıyla beşeri hayatın zorlukla sürdürüldüğü bir yöre olarak dikkat çekmektedir. Akarsular tarafından sıkça parçalanmış kesimleri oluşturmaktadır. Mahalle formundaki yerleşmeler de arazide dağınık fakat kümeler halinde yayılış dokusu sergilemektedir. Bu kesimlerde daimi yerleşme sayısı

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

oldukça azalmakta ve yerini yaz aylarında kullanılan yayla alanlarına terk etmektedir. Yayla yerleşmelerinin de bu dağlık sahada toplanması ovaya nazaran daha serin iklim şartlarının buralarda yaşanmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Araştırma sahası dâhilindeki 27 tane yayla yerleşmesinin 26'sı bu dağlık, engebeli topografya üzerinde dağılmış durumdadır (Şekil: 3.4).

Orman alanlarının geniş yer tuttuğu dağlık kesimlerde yükselti ile beraber eğimin de artması, buralarda yerleşmeyi sınırlarken kırsal yerleşmelerin ekonomik aktivitelerinin de zirai faaliyetler dışında gelişmesine zemin hazırlamıştır. Yoğunoluk ve Değirmendere'de hayvancılık faaliyetleri birincil geçim kaynağı olurken; Tahta, Kösepınarı ve Koçlu'da ormancılık halkın birinci derecede geçim sağladığı aktivite durumuna gelmiştir. Doğal bitki örtüsü ve engebeli arazi yapısının sebep olduğu çok parçalı tarım arazileri bu bölgede hayvancılık ve ormancılığın birincil ekonomik faaliyet olmasını zaruri kılmıştır. Dolayısıyla dağlık sahadaki insanların sosyal ve ekonomik yaşantısı da bu faaliyetlere göre şekillenmiştir.

Yerleşmelerin fizyonomik ya da **dokusal özellikleri,** yerleşmenin ana unsuru olan meskenlerin ve yerleşme kümelerinin arazi üzerindeki dağılım düzeniyle ilişkilidir. Yerleşme dokusundaki topluluk ve gevşeklik bu sebeple iki yönden ele alınabilir. Birincisi; yerleşme kümeleri yani mahalleler arasındaki mesafe durumu, ikincisi ise; yerleşme çekirdekleri (ev ve eklentileri) arasındaki mesafe durumudur. Yerleşmelerin şekil özellikleri üzerinde başta relief olmak üzere, su kaynakları, iklim, doğal bitki örtüsü gibi fiziki koşullar; araziden faydalanma yöntemleri, ulaşım olanakları, uygulanmakta olan yerleşim planları, insanlar arası sosyal ve kültürel münasebetler gibi beşeri ve ekonomik pek çok faktör etkili olabilmektedir. Dolayısıyla araştırma sahasındaki köyleri **arazide bulundukları konum** ve **yerleşme dizilişi özelliklerine göre** de sınıflandırmak mümkündür. Buna göre;

Ova tabanında yer alan 29 köyde, yerleşmeleri meydana getiren meskenler ve eklentileri bir arada yani ***"toplu*** ve ***sık"*** bir dokuya sahiptir. Bu köylerden Akköprü, Amberinarkı, Coşkunlar, Hacıhaliloğlu, Kabayar, Narlıkışla, Tekeli, Vayvaylı ve Yalnızdut köyleri tek yerleşmeden meydana gelirken (Şekil: 3.8-Kümbet köyü örneği), diğer 20 köy ise 48 mahalle, 7 çiftlik ve 5 mezraa formundaki bağlı yerleşmeler halinde yer almaktadırlar. Yerleşme kümeleri arasında görülen fiziki kopuklukları, genellikle ziraat alanları oluşturmaktadır (Tablo: 3.16).

Araştırma sahasında ova tabanından doğuya, kuzey ve kuzeydoğuya doğru gidildikçe yükselti ve eğimin tedricen arttığı görülür. Ova ünitesi ile yüksek platolar sahası ve dağlık ünite arasındaki eğimli sahada yer alan 26 köy, tepelikler, sırtlar, akarsu vadileri ve yamaçlarından oluşan arızalı zemine adeta serpilmiş durumdadır. 150-500 metreler arasında kalan ve akarsular tarafından yarılmış bu karstik aşınım düzlükleri; 12 köyün yer aldığı sırtlar, 8 köyün yer aldığı vadiler ve 6 köyün yer aldığı yamaçların meydana getirdiği hafif eğimli ve engebeli yüzeylerdir. Alçak platolar sahası olarak tanımlayabileceğimiz bu topografya üzerindeki köy yerleşmeleri,

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

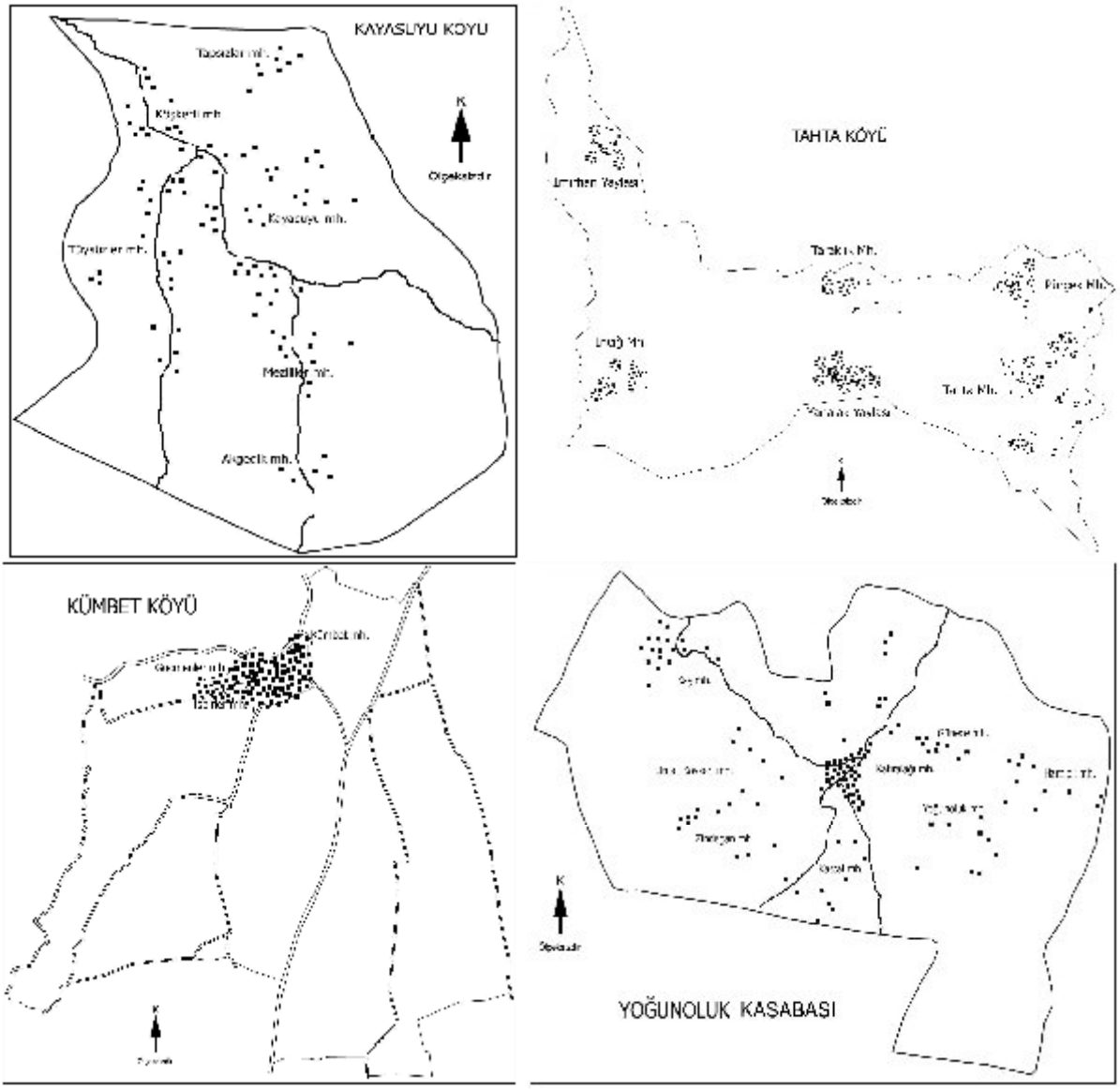
topografyanın etkisiyle ova ünitesine oranla daha seyrek bir dokuya sahiptir. Yerleşmeleri meydana getiren meskenler ve eklentileri gerek tepeler, vadiler, sırtlar ve yamaçlar, gerek su kaynakları, gerek ziraat alanları ve gerekse orman alanları ile birbirinden ayrılmakta ve yerleşmelere seyrek bir görünüm kazandırmaktadır. Araştırma sahasında bu özelliklere sahip köylerden Yusufizzettin, Harkaçtığı, Şahaplı, Mezretli, Topraktepe, Cığcık, Yukarı Bozkuyu ve Aşağı Bozkuyu köylerinin hem ovada hem de yamaçlar sahasında arazileri bulunduğundan, köylerin bağlısı durumunda olan mahalle yerleşmelerinin dokusu ovadan itibaren giderek seyrelmektedir. Ovada yer alan 10 mahallede yerleşme dokusu ***"toplu*** ve ***sık"*** iken, yamaçlar ve sırtlar üzerinde yer alan 14 mahallede yerleşme dokusu ***"yarı dağınık*** ve ***gevşek"***tir. Ova kenarında bulunan bu 8 köyden daha yukarılarda yer alan 18 köyde ise toplam 111 mahalle, meskenlerin arazi üzerindeki dağılım düzeni bakımından ***"dağınık*** ve ***seyrek"*** bir dokuya sahiptir (Şekil: 3.8-Kayasuyu köyü örneği).

Tablo: 3.16. Araştırma Sahasındaki Köylerin Arazide Bulundukları Konum

Ova Ünitesi	Alçak Plato Ünitesi			Yüksek Plato ve Dağlık Ünite	
	Sırt	Vadi İçi	Yamaç	Plato	Dağ Eteği
Akköprü	Bahadırlı	Çiğdemli	Aşağı Bozkuyu	Koçlu	Değirmendere
Akova	Bekereci	Durmuşsofular	Cığcık	Kösepınarı	
Amberinarkı	Elbistanlı	Kayasuyu	Karakütük	Yoğunoluk	
Aşağı Çiyanlı	Göztaşı	Kızyusuflu	Mezretli	Tahta	
Aydınlar	Harkaçtığı	Sarıtanışmanlı	Şahaplı		
Azaplı	Karatepe	Sofular	Y. Bozkuyu		
Coşkunlar	Kesim	Söğütlüdere			
Çaygeçit	Mehedinli	Topraktepe			
Çınarköy	Oruçbey				
Çukurköprü	Yenigün				
Erdoğdu	Y. Çiyanlı				
Hacıhaliloğlu	Yusufizzettin				
Halitağalar					
Hardallık					
Kabayar					
Karabacak					
Kerimli					
Kesikkeli					
Kiremitli					
Kümbet					
Mecidiye					
Narlıkışla					
Öksüzlü					
Tatarlı					
Tekeli					
Tozlu					
Vayvaylı					
Yalnızdut					
Yeniköy					

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 3.8. Kadirli İlçesi'nde Değişik Yerleşme Formlarına Sahip Köyler

Araştırma sahasında 500-1250 metreler arasında kalan ve akarsular tarafından derince yarılmış yüksek karstik platolar ile 1250 metreden daha yükseklerde yer alan dağlık saha; 4 köy ve 1 kasaba yerleşmesinin yer aldığı eğimli ve engebeli yüzeylerdir. Yüksek platolar sahası ve dağlık ünite olarak tanımlayabileceğimiz bu topografya üzerindeki Koçlu, Kösepınarı, Tahta, Yoğunoluk ve Değirmendere ve bağlı yerleşmeler; yer şekilleri, eğim, yükselti ve toprak yapısının etkisiyle aşağı kesimlere oranla daha seyrek bir yerleşme dokusuna sahiptir. Yerleşmeleri meydana getiren meskenler ve eklentileri su kaynaklarının kıtlığı, elverişsiz iklim ve relief koşulları, yoğun bitki örtüsü gibi fiziki koşullar; arazi kullanım şekli, ulaşım olanakları, insanlar arası sosyal ve kültürel münasebetler gibi beşeri ve ekonomik pek çok faktöre bağlı olarak arazide birbirinden kopuk ve düzensiz bir dizilişe sahiptirler. Yoğunoluk kasabasında kasaba merkezi ticarethanelerin yoğunluğuna bağlı olarak toplanma eğilimi gösterirken diğer

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

mahalleler ise hem birbirinden uzakta yer almakta hem de yerleşme çekirdekleri araziye dağılmış olarak bulunmaktadır. Tahta köyünde ise yerleşme kümeleri arasındaki mesafe oldukça fazlalaşırken, yerleşme çekirdeklerinin topluluğu dikkati çekmektedir. Burada özellikle yayla alanı olarak kullanılan yerleşmelerde son zamanlarda ikinci evlerin yapımıyla mesken sayısı oldukça artmış ve bu alanlarda bir toplulaşma ortaya çıkmıştır (Şekil: 3.8. Tahta köyü ve Yoğunoluk kasabası örneği).

Araştırma sahasındaki köyler **hane sayılarına göre** altı gruba ayrılmıştır. Bu sınıflandırma için köylerin hane sayıları büyükten küçüğe doğru sıralanmış ve ardışık olarak birbirini takip eden hane sayıları arasındaki fark dikkate alınmıştır. Ölçek üzerinde hane sayıları arasındaki farkın en fazla olduğu 5 aralık tespit edilerek, birbirinden kopukluk gösteren 6 grup oluşturulmuştur. I ve II. grup arasında 10 hane, II ve III. grup arasında 17 hane, III ve IV. grup arasında 16 hane, IV ve V. grup arasında 39 hane, V ve VI. grup arasında ise 130 hane fark oluşmuştur. Sınıflandırma yapılırken köylerin nüfusları, yüzölçümleri, hangi morfografik ünitede yer aldıkları, hâkim ekonomik faaliyetleri, yerleşme şekilleri gibi belirleyici özellikleri ise farklı sonuçlar ortaya koyması ve farklı gruplar oluşturması nedeniyle karşılaştırma ve ilişki kurma olanağı vermediğinden dikkate alınmamış, ancak yapılan sınıflandırma üzerinde bu tür belirleyici özelliklerin etkileri üzerinde durulmuştur.

Oluşturulan sınıflandırmaya göre araştırma sahasındaki köylerin hane büyüklükleri 44 ila 445 hane arasında değişmektedir. Köy başına düşen ortalama hane sayısı ise yaklaşık 134'tür. Ortalamanın altında bulunan köy sayısı 43, ortalamanın üstündeki köy sayısı ise 17'dir.

Yüzölçümleri fazla geniş olmayan, ova ünitesinin orta kesimlerinde yer alan ve tarla ziraatının hâkim faaliyet olduğu Narlıkışla ve Akova köylerinde **hane sayıları 50'nin altında**dır. Narlıkışla köyüne *(40 hane)* bağlı Bahçelievler mezraası *(4 hane)* ve Akova köyüne *(35 hane)* bağlı Hacıbeyli mahallesi *(10 hane)* gibi bağlıların da olmasına rağmen köylerdeki hane sayıları 50'yi aşamamıştır. Ziraat alanlarının şiddetle korunmaya çalışıldığı köylerde toplu bir yerleşme dokusu hakim olup, hane başına hane halkı sayısı yaklaşık 4 kişidir. Her iki köyde de nüfus 200'ü bile bulmaz *(2000 yılı köy nüfusları Narlıkışla'da 190, Akova'da 171 kişidir)* (Tablo: 3.17, Tablo: 3.18).

Araştırma sahasındaki köy tipi yerleşmelerin % 68'inin *(41 köy)* hane sayısı **50-149 hane arasında** değişmektedir. Bu gruptaki köylerden en fazla haneye sahip olan 133 haneli Kesim ve Göztaşı köyleri bile, 134 hane olan ilçe ortalamasının altında kalmaktadır. Grubun ortalama hane sayısı ise yaklaşık 96 hanedir. Dolayısıyla bu grup içerisinde yer alan köylerin de ancak % 56'sı *(23 köy)* grup ortalaması ve üzerinde bir değere sahiptir. Bu gruptaki köyler tek tek incelendiğinde ***nüfusları, yüzölçümleri, yer aldıkları morfografik ünite, hâkim ekonomik faaliyetleri, bağlı yerleşme şekilleri*** ve diğer coğrafi özellikleri bir köyden diğerine değişiklik göstermektedir. Buna göre köylerin % 56'sı ova ünitesinde *(23 köy)*, % 10'u ova kenarında *(4*

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

köy), % 27'si yamaçlar, sırtlar ve tepelikler sahasında *(11 köy)* ve % 7'si yüksek plato ve dağlık sahada *(3 köy)* yer almaktadır. Araştırma sahasındaki köylerden ovada toprakları bulunan 33 köyün % 82'si *(27 köy)* bu grupta yer alır. Dolayısıyla bu gruptaki köylerin % 66'sının ova ünitesinde toprakları bulunmaktadır. Ovadaki topraklar değerlidir; su problemi yoktur; ulaşım kolaydır; geçim daha olanaklıdır; ilçe merkeziyle temas daha kolay ve hızlıdır; sosyal ve kültürel hayat daha canlıdır; daha az emek, daha çok maddi karşılık vardır. Doğrusu ova köylüleri her geçen gün gelişen, modernleşen ve kolaylaşan insan yaşamı için yılda birkaç aylığına yer değiştirerek yaylaya gidiş ve gelişlerde önceden olduğu gibi fazla yol sıkıntısı yaşamamakta ve sayfiyeye dönüşen "yaylacılık" faaliyetleri ile fevkalade tatil yapmaktadırlar. Dolayısıyla ova köylerinde yılın önemli bir bölümüne yayılan temel ekonomik faaliyet, verimli ve geniş ziraat alanlarının entansif metotlarla işlenerek bitkisel üretime dönüştürüldüğü tarla ziraatıdır.

Ovadan ve akarsu vadilerinden uzaklaştıkça köylerin yüzölçümleri genişlemekte, yerleşim birimleri yükselti, eğim ve engebe arttıkça dağılmakta, ziraat alanlarının genişliği daralmakta ve iktisadi faaliyetlerde çeşitlenme görülmektedir. Buna mukabil nüfus miktarında görülen artışlar, ovadan uzaklaştıkça doğal ortam koşullarının insan yaşamı için daha elverişli olduğunu ortaya koymaktadır. Ova köylülerinin uzun yaz döneminde civardaki yayla alanlarına akın akın taşınmaları, adeta bunun bir göstergesi gibidir. İlçe merkezine yönelik kırsal göçlerin daha çok ova köylerinden olması da, ayrı bir gösterge olarak kabul edilebilir.

Hane büyüklüğü 50-149 hane arasında olan köylerden 2000 sayımına göre nüfusu en kalabalık olanları Karatepe *(1144 kişi)*, Topraktepe *(794 kişi)*, Kesim *(675 kişi)*, Değirmendere *(641 kişi)* ve Çukurköprü *(641 kişi)*'dür. Ortalama hane halkı sayısı Karatepe'de yaklaşık 10 kişiyi bulurken, Topraktepe'de 8, Değirmendere ve Çukurköprü'de 6, Kesim'de ise 5 kişidir. 2000 sayımına göre nüfusu en az olan köyler ise; Bekereci *(294 kişi)*, Tekeli *(286 kişi)*, Şahaplı *(265 kişi)*, Coşkunlar *(258 kişi)*, Hacıhaliloğlu *(236 kişi)* ve Yeniköy *(213 kişi)*'dür (Tablo: 3.18). Ortalama hane halkı sayısı Bekereci'de 5, Coşkunlar ve Yeniköy'de 4, Tekeli ve Şahaplı'da 3 ve Hacıhaliloğlu'nda 2 kişidir. Hane büyüklüğü 50-149 hane arasında olan köylerden Coşkunlar, Kabayar, Akköprü, Tekeli, Hacıhaliloğlu, Amberinarkı ve Vayvaylı köylerinin herhangi bir bağlısı bulunmazken, diğer köyler bir ya da birden fazla mahallelerden meydana gelmektedir (Tablo: 3.12).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 3.17. Kadirli İlçesi Kasaba ve Köylerinin Hane Sayıları (2004).

I.Grup(- 49)		Oruçbey	110	**V.Grup (250 – 349)**	
Narlıkışla	44	Değirmendere	110	Aydınlar	**287**
Akova	**45**	Karatepe	110	Yoğunoluk Kasab.	300
II.Grup (50 – 149)		Erdoğdu	117	Yenigün	305
Mezretli.	**55**	Tozlu	120	Kızyusuflu	**315**
Yalnızdut	55	Hacıhaliloğlu	120	**VI.Grup (350 +)**	
Yeniköy	56	Kösepınarı	123	Karakütük	**445**
Coşkunlar	60	Amberinarkı	124		
Bekereci	60	Aşağı Çiyanlı	125		
Kabayar	61	Sofular	128		
Sarıtanışmanlı	68	Y. Bozkuyu	130		
Mehedinli	70	Vayvaylı	130		
Akköprü	71	Tahta	130		
Durmuşsofular	73	Kesim	133		
Karabacak	75	Göztaşı	**133**		
Mecidiye	76	**III.Grup (150 – 199)**			
Şahaplı	78	Azaplı	**150**		
Çiğdemli	80	Aşağı Bozkuyu	158		
Tatarlı	85	Kümbet	170		
Öksüzlü	87	Cığcık	180		
Tekeli	87	Yusufizzettin	183		
Kesikkeli	90	Hardallık	**184**		
Topraktepe	96	**IV.Grup (200 – 249)**			
Kerimli	97	Bahadırlı	**200**		
Kiremitli	98	Y. Çiyanlı	209		
Söğütlüdere	100	Kayasuyu	210		
Halitağalar	100	Koçlu	217		
Çaygeçit	100	Harkaçtığı	232		
Çınarköy	104	Elbistanlı	**248**		
Çukurköprü	105				

Kaynak: Arazi Anketleri-2004

Tablo: 3.18. Araştırma Sahasındaki Şehir, Kasaba ve Köy Yerleşmelerinin Nüfusları (2000).

Yerleşmeler	**Nüfus**	**Yerleşmeler**	**Nüfus**	**Yerleşmeler**	**Nüfus**
Kadirli Şehri	65227	Kesim	675	Kesikkeli	427
Elbistanlı	1747	Değirmendere	641	Oruçbey	423
Yoğunoluk Kasabası	1533	Göztaşı	634	Çaygeçit	408
Aydınlar (Şeyhahmetli)	1484	Bahadırlı	618	Halitağalar	394
Kızyusuflu	1380	Aşağı Çayanlı	608	Öksüzlü	389
Karakütük	1377	Kösepınarı	606	Tatarlı	383
Koçlu (Avluk)	1151	Tahta	597	Mezretli	381
Karatepe	1144	Sofular	583	Vayvaylı	364
Kayasuyu (Kallinci)	1136	Kerimli	550	Yalnızdut	351
Azaplı	993	Yukarı Bozkuyu	538	Durmuşsofular	344
Yukarı Çayanlı	982	Kiremitli	528	Karabacak	321
Hardallık	827	Söğütlüdere	503	Akköprü	310
Harkaştığı	827	Çınar	486	Bekereci	294
Çukurköprü	851	Mehedinli	484	Tekeli	286
Yusufizzettin	809	Amberinarkı	463	Şahaplı	265
Yenigün (Mehirli)	802	Tozlu	458	Coşkunlar	258
Topraktepe	794	Çiğdemli	451	Hacıhaliloğlu	236
Kümbet	781	Erdoğdu (Akmaşat)	443	Yeniköy	213
Çiğcik	764	Mecidiye	431	Narlıkışla	190
Aşağı Bozkuyu	675	Sarıdanışmanlı	428	Akova	171
				Kır toplamı	**37190**

Kaynak: DİE

Araştırma sahasındaki köy tipi yerleşmelerin % 10'unda *(6 köy)* hane büyüklüğü **150-199 hane arasında** değişmektedir. Bu köylerden Aşağı Bozkuyu *(158 hane)*, Cığcık *(180 hane)* ve Yusufizzettin *(183 hane)* köyleri Kadirli ovasının kenar kesimlerinde yer aldığından hem

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ovada, hem de hafif eğimli yamaç ve sırtlar üzerinde arazileri bulunmaktadır. Bu köylerin kapladıkları alanlar ova tabanında yer alan köylere oranla daha geniş olmakla birlikte geçim kaynakları arasında çeşitlilik söz konusudur. Köylerin ova tabanında yer alan yerleşmelerinde "tarla ziraatı" ön plana çıkarken eğimli ve engebeli yüzeyde yer alan yerleşmelerde ise "bahçe ziraatı" ile hayvancılık faaliyetleri daha fazla önem arz etmektedir. Ova ünitesinin orta kesimlerinde yer alan ve tarla ziraatının hâkim faaliyet olduğu Azaplı *(150 hane)*, Kümbet *(170 hane)* ve Hardallık *(184 hane)* köylerinde de **hane sayıları 150-199** arasındadır. Ekonomik faaliyet alanlarının önemle korunduğu bu köylerde, nüfus miktarları 1000 kişiyi bulmazken *(Genel Nüfus Sayımı (2000); Azaplı (993 kişi), Hardallık (827 kişi), Yusufizzettin (809 kişi), Kümbet (781 kişi), Cığcık (764 kişi), Aşağı Bozkuyu (675 kişi))* toplu bir yerleşme dokusu hakim olup, ortalama 171 hanede hane başına yaklaşık 5 kişi yaşamaktadır. Köyler birden fazla sayıda mahalle yerleşmelerinden meydana gelmiştir. Hardallık köyünde ayrıca 2 de çiftlik yerleşmesi *(Uzun Ahmet ve Mustafa Paksoy çiftlikleri)* bulunmaktadır (Tablo: 3.12, Tablo: 3.18).

Araştırma sahasındaki köy tipi yerleşmelerin % 10'unda *(6 köy)* hane büyüklüğü **200-249 hane** arasındadır. Bu gruptaki köylerin hemen hepsi 150-500 metreler arasındaki alçak platolar sahasında, Koçlu köyü ise 500-1000 metreler arasındaki yüksek platoda yer almaktadır. Ovadan uzaklaştıkça köylerin kapladıkları alanlar, bağlı yerleşme sayıları ve nüfuslarında genel olarak artış görülür. Ortalama hane sayısı 219, hane başına düşen kişi sayısı ise yaklaşık 5 kişidir. Araştırma sahasında 2000 sayımına göre nüfusu en kalabalık köy olan Elbistanlı *(1747 kişi)* bu grup içerisinde yer alır ve hane başına 7 kişilik bir ortalamaya sahiptir. Diğer köyler; Koçlu (1151 kişi), Kayasuyu (1136 kişi), Yukarı Çiyanlı (982), Harkaçtığı (827 kişi) ve Bahadırlı (618 kişi)'dır (Tablo: 3.18). Köyler genellikle mahalle formundaki yerleşmelerden meydana gelirken, Koçlu köyünde ayrıca 3 yayla yerleşmesi yer almaktadır (Tablo: 3.12).

Araştırma sahasında nüfusu 2000 sayımına göre 1000 kişiden fazla olan 8 yerleşmenin 3'ü *(Yoğunoluk (1533 kişi) kasabası, Aydınlar (1484 kişi) ve Kızyusuflu (1380 kişi) köyleri)* hane büyüklüğü **250-349 hane** arasında olan yerleşmeler grubunda yer almaktadır. Bu grupta bir de nüfusu 802 kişi olan Yenigün köyü bulunur. Köylerde ortalama hane büyüklüğü 302, hane başına düşen kişi sayısı ise yaklaşık 4 kişidir (Tablo: 3.17, Tablo: 3.18).

Karakütük köyünde **hane sayısı 350'den** fazladır (445 hane). Köyde hane başına yaklaşık 3 kişi düşmektedir. Ova ünitesi ile dağlık ünite arasındaki yamaç üzerinde kurulmuş olan köyde hane sayısı fazla olmakla birlikte, Elbistanlı köyüne oranla nüfus miktarı daha azdır. Karakütük'te 2000 yılı sayımına göre 1377 kişi yaşamaktadır. Bu durum, Elbistanlı köyündeki tarımsal potansiyel ve iş gücü arasındaki sıkı ilişkiyle ve son dönemlerde Karakütük köyünden ilçe merkezine yönelik ekonomik kökenli göçlerin etkisiyle açıklanabilir (Tablo: 3.17-3.18).

Coğrafi çevre şartları, insanların barınaklar içinde yaşamaya başladığı zamandan itibaren meskenlerinin şekli, inşasında kullanılan yapı malzemesi, planları ve fonksiyonları

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

üzerinde büyük ölçüde tesirde bulunmuştur. Meskenler de birer biyolojik mekanizma gibidir. Yapıldıkları andan itibaren belirli bir süre sonra dış etkilerin tesiri, insan psikolojisinin zamanla mesken şekillerinde farklılığı arzulaması ve ekonomik faktörler gibi sebeplerle mekândan kaybolabilirler, yerine yenileri gelebilir veyahut az olmakla birlikte mekânda tarihin izlerini yansıtacak derecede dimdik ayakta kalabilirler.

Mesken inşasında kullanılan yapı malzemesinin çok çeşitli olmasında, çevrede kolay ve ucuz bulunan inşa malzemelerinin etkisi büyük olmaktadır. Ancak bunun yanında yapı malzemesinin çeşitliliği, bölge sakinlerinin iktisadi seviyelerinin farklılığını da ortaya koymaktadır.

Araştırma sahasında, köyleri meydana getiren **meskenlerin tipleri** ve **fonksiyonları,** birbirinden çok farklı özellikler göstermez. Buna rağmen iklim ve doğal bitki örtüsü koşulları, köylerin bulunduğu morfografik ünite, hakim iktisadi faaliyetler, sosyal, kültürel ve ekonomik yapı özellikleri gibi belirleyici faktörler göz önünde bulundurulduğunda az çok farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Kadirli ilçesinde geçmişte kullanılan yapı malzemelerinin günümüzde tür olarak azaldığını görmekle birlikte, bazen farklı yapı malzemelerinin kullanıldığı meskenleri bir arada görmek de mümkündür. Yapı malzemesinin çeşitliliği, bölge sakinlerinin iktisadi seviyelerinin farklılığını da ortaya koymaktadır. Örneğin yapı malzemesinin **briket** ve **tuğla** olduğu **betonarme** yapılar ekonomik seviyesi nispeten iyi olan halkın kullandığı konutlardır. Bunun yanı sıra, **ahşap, taş** ve **kerpiç** yapılar ise genelde orta seviyede kazanç sağlayan çiftçilerin kullandığı meskenler olarak dikkat çekmektedir. Topraksız fakir köylüler ile toprağa yeni bağlanmış eski göçebe toplulukların geçmişte yaygın olarak kullandıkları **"Çit"** veya **"Huğ"** olarak isimlendirilen basit ve eğreti yapılar, günümüzde artık konut olarak kullanılmamaktadırlar. Kadirli ilçesi köylerinde özellikle ovada gördüğümüz, günümüzde daha çok ahır, kümes, samanlık gibi evin eklentisi olarak kullanılan bu yapılar çok basit bir şekilde inşa edilmektedirler (Foto: 3.19). Çevreden sağlanan **saz**, **kamış**, **ağaç dalları** vs. gibi taşıyıcı sistemin, üzerinin çamurla sıvanarak sağlamlaştırılmasıyla kullanıma hazır bir hale getirilmektedirler. Çoğu zaman tek odalı ve penceresi olmayan bu yapılar, Fırka-i İslâhiye ordusunun yörede aşiretleri ovaya iskânı sırasında inşa edilmiş ve o dönemlerin en yaygın mesken tipleridir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 3.19. Kadirli ilçesi köylerinde "Huğ" olarak isimlendirilen meskenlere günümüzde sayıları oldukça azalmış olmakla birlikte hâlâ rastlamak mümkündür. Günümüzde bu meskenler daha çok samanlık, ahır, kümes olarak kullanılmaktadır. Ova köylerinin çoğunda (Çaygeçit, Kerimli, Vayvaylı, Yeniköy, Hardallık, Halitağalar, Azaplı gibi) gördüğümüz bu yapılar çevreden temin edilen saz, kamış, ağaç dalları vb. maddelerle yapılmakta ve bunların üzeri ise balçıkla sıvanarak sağlamlaştırılmaktadır. Çatıları ise yine aynı malzemelerle yapıldığı gibi sac örtü ile de kapatılabilmektedir.

Araştırma sahasındaki meskenleri yapı malzemesi bakımından ele aldığımızda; meskenlerin geçmişte olduğu gibi çevreden sağlanan yapı gereçlerinden ziyade, daha çok **briket** ve **tuğla** gibi günümüz modern yapı malzemeleri kullanılarak inşa edildikleri dikkat çekmektedir. Yapı malzemesi olarak **briket** kullanımının payı 1980'li yıllarda % 43 oranıyla ilk sırada yer alırken, 2000'li yıllarda bu oran % 73'lere kadar yükselmiştir. % 2 oranıyla çok az kullanılan **tuğla** ise, 2004'te % 11'e yükselerek gelecek yıllarda öneminin hayli artacağını göstermektedir. % 18 oranıyla 1980'lerde ilk sıralarda yer alan "**Çit**" meskenlerin yapı malzemeleri (saz, kamış ve ağaç dalları) ise günümüzde büyük ölçüde terkedilmiştir (Tablo: 3.19, Tablo: 3.20). Çit yapıların günümüzde hala inşa ediliyor olmasına rağmen konut olarak tercih edilmemesinin bazı önemli sebepleri vardır. Bunlar: Yaygın olarak ova tabanında tesadüf edilen bu tür eğreti yapıların çoğunlukla pencereleri bile olmadığından ışık almaması, rutubet tutması, duvar kalınlıklarının ince olması nedeniyle ses ve sıcaklığı izole edememesi, çamurdan sıvanın her yıl dökülmesi, kurtlanması ve haşere barındırması gibi insan sağlığı açısından elverişli olmayan pek çok nedene bağlı olarak bu konutların kullanımı hemen hemen ortadan kalkmıştır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Geçmiş yıllarda fazla önem taşımayan **kerpiç** malzeme kullanımı, 1980'lerde % 7 oranında kullanıma sahipken, giderek önem kaybederek 2000'li yıllarda % 4'lere kadar gerilemiştir. Bu gerilemenin tuğla ve briket kullanımı karşısında daha da artacağı sanılmaktadır (Tablo: 3.19, Tablo: 3.20).

Tablo: 3.19. Kadirli İlçesi Köylerinde Meskenlerin Yapısal Özellikleri (1980)

Dolgu Maddesi		%	Taşıyıcı Sistem		%	Çatı Örtü Maddesi		%	Çatı Sistemi		%	Kat Sayısı		%
Kerpiç	472	7	Yığma	2969	45	Kiremit	4087	62	Düz	1482	22	1	6114	91
Tuğla	140	2	Ahşap	1659	25	Saz	20	-	Beşik	5258	78	2	626	9
Taş	1845	27	Betonarme	814	12	Toprak	1307	19	TPL.	6746	100	T	6746	100
Briket	2923	43	Diğer	1222	18	Çinko	1303	19						
Çit	1131	18	TOPLAM	6746	100	TOPLAM	6746	100						
Ahşap	235	3												
TOPLAM	6746	100												

Kaynak: 1981 Köy Envanterleri

Tablo: 3.20. Kadirli İlçesi Köylerinde Meskenlerin Yapısal Özellikleri (2004)

Dolgu Maddesi		%	Taşıyıcı Sistem		%	Çatı Örtü Maddesi		%	Çatı Sistemi		%	Kat Sayısı		%
Kerpiç	320	4	Yığma	320	4	Kiremit	180	2	Düz	3350	42	1	7214	90
Tuğla	854	11	Ahşap	4405	55	Teras	3220	41	Beşik	4694	58	2	830	10
Taş	745	9	Betonarme	3244	40	Toprak	130	1	TPL.	8044	100	T	8044	100
Briket	5905	73	Diğer	75	1	Çinko	4514	56						
Diğer	220	3	TOPLAM	8044	100	TOPLAM	8044	100						
TOPLAM	8044	100												

Kaynak: Arazi Anketleri-2004

Araştırma sahasında **ahşap** malzeme kullanımında büyük sınırlılıklar vardır. Çok az konut (% 3) Karadeniz Bölgesinde olduğu gibi tamamen ahşap malzeme ile inşa edilmiştir. Ahşap malzeme daha çok iskelet (karkas) taşıyıcı sistem olarak kullanılmakta (1980'de % 25, 2004'te % 55) ve karkas araları kerpiç, taş, tuğla ve briket gibi dolgu malzemeleriyle doldurulmak suretiyle örülmektedir (Tablo: 3.19, Tablo: 3.20).

Toroslar ile Amanos dağlarının birleştiği kısımda kurulmuş olan araştırma sahasında mesken yapı malzemesi olarak **taş,** özellikle 1980'li yıllardaki istatistiklere göre % 27 oranında kullanılmıştır. Bu yıllarda civardan kolay temin edilebilen "Marnlı Kalkerlerin" mesken inşaatında kullanılmasıyla, "taş meskenler" özellikle kerpice karşı üstünlük sağlamıştır. İnşa tarzı ve tekniği itibarı ile araştırma sahasındaki **taş meskenler** ile **kerpiç meskenler** arasında çok belirgin farklılıklar yoktur. Araştırma sahasındaki kerpiç meskenlerde olduğu gibi taş meskenlerde de iskelet yapı olarak ahşap malzemeden özellikle faydalanılmaktadır. Taş meskenler, kerpiçlerden farklı olarak daha dayanıklı ve iki kat yapılabilmektedir. Özellikle eski yapılarda daha çok taş malzeme kullanılmıştır. Kesme taşlar nadiren ahşap iskelet arasında, çoğunlukla da yığma olarak (1980'de % 45, 2004'te % 4) kullanılmıştır. Günümüz binalarında ise çoğunlukla **ahşap karkas** yerine **betonarme karkas** kullanılmakta (1980'de % 12, 2004'te % 40) ve duvarlar taş yerine (1980'de % 27, 2004'te % 9) **briket** ya da ekseriya **tuğla** ile örülmektedir (Tablo: 3.19, Tablo: 3.20).

Araştırma sahasındaki taş meskenlere daha çok iki katlı olarak rastlandığı gibi tek katlı olarak inşa edilmiş olanları da vardır. Günümüzde alt katları daha çok ardiye olarak kullanılan

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

iki katlı meskenler, önceleri "ataerkil ailelerin" vazgeçilmez binalarıydı. Aile reisi ve oğullarının ailesiyle birlikte ikamet ettiği bu meskenlerde hemen her odada bir banyo ve bir de ocak bulunurdu. Örneğin, araştırma sahasının doğusunda yer alan hem ova hem de sırtlar, vadiler, tepeler ve yamaçlar sahasında arazileri bulunan **Topraktepe köyünde** evler genellikle 2 katlı taş binalar şeklindedir. Yeni yapılan ve yapılmakta olan binalarda da iki katlılığın devam etmesinde, birden fazla ailenin birlikte yaşamasının etkisi büyüktür. Bu evlerde 2 ya da daha fazla odada bir "bacalı ocak" (şömine) bulunmakta ve her "bacası tüten ocak", evde yaşayan bir ailenin varlığını ifade etmektedir. Geçmişte daha yaygın olarak kullanılan bu meskenler, günümüzde yerini yavaş yavaş tek katlı betonarme yapılara bırakmaktadırlar. Bu yapılar, iç mimarisinde düzenlemeler yapılarak günümüz çekirdek ailelerinin kullandığı meskenler durumuna gelmişlerdir (Foto: 3.20).

Foto: 3.20. Kadirli ilçesi köylerinde iki katlı meskenler yerini günümüzde daha çok tek katlı betonarme yapılara bırakmaktadırlar. Bununla birlikte hemen hemen her köyde iki katlı ve daha çok taştan yapılmış binalara rastlamak mümkündür. Günümüzde alt katları daha çok ardiye olarak kullanılan bu meskenler eskiden ataerkil ailelerin vazgeçilmez binalarıydı. Aile reisi ve oğullarının birlikte ikamet ettiği bu meskenlerde hemen her odada bir banyo ve bir de ocak bulunurdu. Günümüzde iç dizaynlarında değişiklikler yapılarak tek ailenin kullandığı meskenler durumuna gelmişlerdir. Vayvaylı (a), Akköprü (b), Topraktepe (c), Çaygeçit (d) köylerinde iki katlı bu mesken örneklerinin tipik olanlarına rastlamak mümkündür.

Topraktepe köyü örneğinde açıklandığı gibi araştırma sahasının ova kenarlarından itibaren doğusu, kuzeyi ve kuzeydoğusunda yer alan köyleri ve köy altı yerleşmelerinde yapı malzemesi olarak taş kullanımının yaygın olduğu hemen her yerde görülmüştür. Özellikle araştırma sahasının güney sınırında yer alan Aşağı Bozkuyu köyündeki hemen her konut ve

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

eklentisinin, yol kenarlarındaki surların, tarla ve bahçe sınır duvarlarının bütünüyle taş malzeme kullanılarak inşa edilmiş olması ve başka yapı malzemesine hemen hiç yer verilmemiş olması pek enteresan bulunmuştur (Foto: 3.21).

Foto: 3.21. Taş meskenleri sayıları azalmış olmakla birlikte her köyde görmek mümkündür. Ova köylerinden Aşağı Bozkuyu ve Yukarı Bozkuyu köylerinde tek katlı taş meskenlerin sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir. Köy halkı tarafından "Kevek Taşı" olarak isimlendirilen ve konutların inşasında yoğun bir şekilde kullanılan bu malzemeler çevreden temin edilmektedir. Yol kenarlarındaki surlar, tarla ve bahçe kenarları, mesken eklentileri hepsi taş yapılardan oluşmaktadır.

Çatı örtü maddesi bakımından da çok önemli değişikliklerin görüldüğü araştırma sahasında özellikle **kiremit** çatı örtüsü (1980'de % 62, 2004'te % 2) yerini **çinko** (Galvenize saç)**'**ya (1980'de % 19, 2004'te % 56) ve artık ova köylerinde çok daha fazla rastlanan **teras** (2004'te % 41) şeklindeki yapılara bırakmıştır (Tablo: 3.19, Tablo: 3.20).

Ekseriya betonarme iskeletli, briket ve tuğla ile oluşturulmuş günümüz konutlarındaki damlar yaygın olarak düz ve betondur. **Düz damın** özellikle ova köylerinde yaşayan halk tarafından sıcak ve bunaltıcı geçen yaz aylarında akşam serinliğinden yararlanarak uyumak, üzerinde tahıl, tarhana ve salça kurutmak, buğday yaymak, çamaşır asmak, halı yıkamak gibi çeşitli amaçlarla kullanılması, bölgenin iklim şartlarına da bağlı olarak çatıya gerek duyulmaması ve ek masraf gerektiren lüks bir yapı olarak görülmesi yeni yapılarda yaygın olarak tercih edilmesinin en önemli sebeplerindendir. Bu sebeple günümüzde, daha çok ova köylerinde düz damlı betonarme konutların hâkimiyeti söz konusu iken (1980'de % 22, 2004'te % 42) araştırma sahasının genelinde ve özellikle kuzeydeki dağlık alanlarda düz dam yerini **çinko saç** ve **eternet** kullanıldığı beşik çatıya (1980'de % 78, 2004'te % 58) bırakmaktadır.

Araştırma sahasında ova köylerinde "**Çardak"** veya "**Taka"** olarak isimlendirilen mesken eklentilerine sıkça rastlanmaktadır. Bunlar evin hemen yakınında veya bahçenin bir kenarında, yazın dışarıda oturmak ve akşamları "cibinlik" kurup yatmak için kullanılmaktadır (Foto: 3.22.).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 3.22. Yörede insanların *Çardak* veya *Taka* olarak isimlendirdikleri, yaz aylarında sıcaktan bunalan insanların daha çok geceleri havanın serinliğinden faydalanmak için yatma yeri olarak kullandıkları ve sivrisineğin zararlı etkilerinden korunmak için cibinlik taktıkları mesken eklentisi, çok yaygın olarak hemen hemen her evin bahçesinde bulunmaktadır. Kümbet, Çaygeçit, Kerimli köylerindeki bu mesken eklentileri birer örnek verilebilir.

Kadirli ilçesindeki bazı köylerde 1951 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmenlere ait mahalleler bulunmaktadır. **Göçmen mahallelerinde** yaşayan halkın yaşam biçimleri ve alışkanlıklarını yeni yaşam alanlarına taşımış olmaları nedeniyle oluşturdukları meskenler ve eklentileri, köydeki mevcut yapıdan çok farklı özellikler göstermektedir. Göçmen mahallelerindeki meskenlerin yapı malzemesini genellikle **"kerpiç"** oluşturmaktadır. Göçmenler devlet desteğiyle köylere yerleştirildikleri dönemde hemen hepsine aynı tip evler yapılmış, geçinebilmeleri için bir kısım da arazi verilerek artık bu alanlara yerleşmeleri ve ziraat yapmaları sağlanmıştır.

Göçmen mahallelerinde bu insanlarla yaptığımız görüşmelerden elde ettiğimiz bilgilere göre; kendilerine verilen toprakların genellikle susuz, yada bataklık alanlarda olması nedeniyle ziraat yapmada bir dönem sıkıntı çekmişler, bataklık alanları kurutmak için büyük çabalar harcamışlardır. Dolayısıyla ilk geldikleri yıllarda yeni yaşam alanlarına uyum sağlamada büyük sorun yaşamışlardır. Zamanla uyum sorununu aşmış olsalar bile köydeki yerli halkın hala kendilerini kabullenemeyerek dışlandıklarını da ifade etmektedirler. Evlilik çağına gelen erkek çocuklarına köy halkının kız vermediğini, ancak kendilerinin sarışın, mavi gözlü, beyaz tenli kızlarına köylülerin talip olduğunu ve gerektiğinde zorla kaçırdıklarını, erkek

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

çocuklarının ise göçmenlerin bulunduğu başka alanlara göçmek zorunda kaldığını üzülerek beyan etmektedirler.

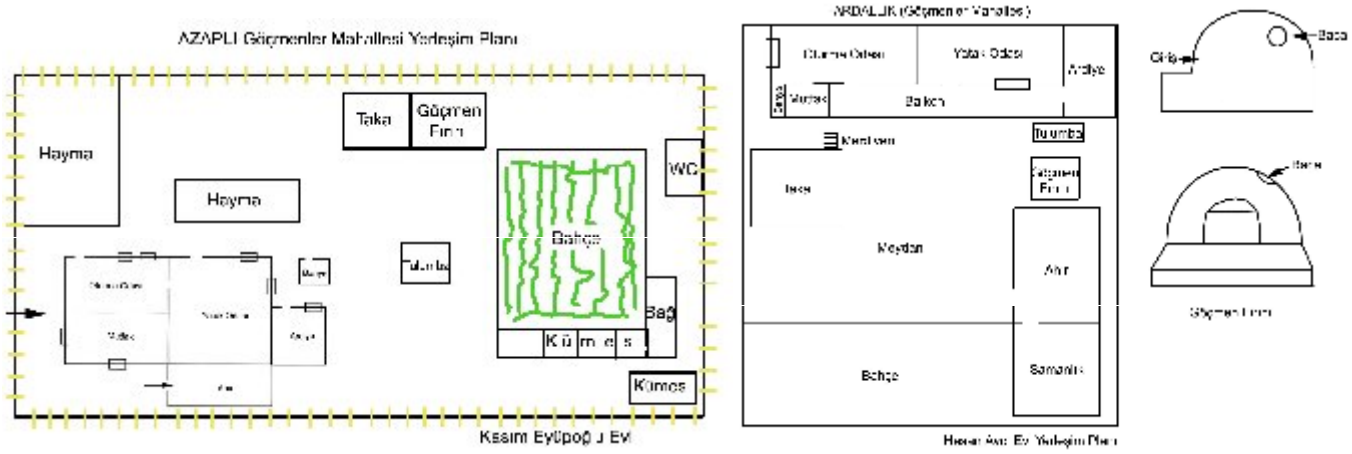
Kadirli ilçesinde bulunan köylerin göçmen mahallelerindeki (Azaplı, Hardallık, Kesikkeli ve Aydınlar köyleri gibi) meskenler Türkiye genelinde görülen diğer göçmen evlerinden pek farklı değildir. Genellikle bahçe içinde olan bu evler, kuşatıldıkları duvarlarla kapalı sosyal koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ev ve eklentilerinin etrafı kerpiç malzemeyle oluşturulmuş surlarla veya saz, kamış ve ağaç dalları gibi çitlerle çevrilidir. Küçük bir çiftlik yerleşmesini andıran bu yerleşme birimlerinde; tek katlı bir ev, bir ekmek fırını, temel mutfak ihtiyaçları için bir sebze bahçesi, içme ve kullanma suyu ihtiyaçları için bir tulumba, sıcak yaz günlerinde serin bir yerde oturmak için "taka", zeminden yüksekte direkler üzerinde bir "hayma", ayrı eklentiler olarak tuvalet ve banyo, ahır ve kümes gibi eklentiler mutlaka yer almaktadır (Foto: 3.23, Şekil: 3.9).

Araştırma sahasındaki göçmenlere ait meskenler ve eklentiler büyük ölçüde birbirine benzerlikler göstermektedir. Örneklemek için, göçmen mahallerinin yer aldığı ova ünitesindeki köylerden Azaplı ve Hardallık köylerinden iki farklı ev planını ele alırsak:

Azaplı köyü Göçmenler Mahallesi'ndeki bir ev; mutfak ile bağlantılı bir oturma odası ve dışarıdan girişli bir yatak odasından oluşmaktadır. Evin yatak odasıyla bitişik güney cephesinde bir ahır, yatak odasının doğu cephesiyle bitişik bir ardiyesi bulunmaktadır. Banyo ve tuvalet evin dışında ve bağımsız bir şekilde inşa edilmiştir (Şekil: 3.9).

Hardallık köyü Göçmenler Mahallesi'ndeki ev ise, Azaplı'da olduğu gibi mutfak ile bağlantılı bir oturma odası ve dışarıdan girişli bir yatak odasından oluşmaktadır. Evin yatak odasının doğu cephesiyle bitişik bir ardiyesi bulunmaktadır. Banyo, mutfağın bir köşesinde beton dökülerek oluşturulmuş bir bölmeden oluşturulmuştur. Tuvalet ise evin dışında bahçe içinde yer almaktadır (Şekil: 3.9).

Şekil: 3.9. Azaplı ve Hardallık Göçmen Mahallelerinde Bulunan Konutların Yerleşim Planı.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ilçesi köylüleri sac üzerinde pişirdikleri yufka ile ekmek ihtiyaçlarını karşılarken, göçmenler kendilerine ait meskenlerin bahçesindeki özel fırınlarında kendi ihtiyaçları ölçüsünde uzun süre bayatlamadan kalabilen, dilimlenebilen daire şekilli ekmekler pişirmektedirler. Göçmen ekmekleri köy halkı tarafından çok farklı ve lezzetli bulunduğu için bazen para karşılığında bu fırınlarda göçmenlere ekmek yaptırmaktadırlar (Foto: 3.24).

Foto: 3.23. Kadirli ilçesinde, 1951 yılında Selanik göçmenlerinin yerleştirilip Göçmen mahallelerinin kurulduğu köyler bulunmaktadır. Gelenek ve görenekleri, mesken şekilleri ve kullanım düzeni, ekmek fırınların yapımı ve kullanımı gibi özellikleriyle yöredeki diğer mahallelerden farklılık göstermektedirler. Azaplı ve Hardallık köylerindeki Selanik göçmenlerine ait ev ve eklentilerinde daha ziyade kerpiç yapının kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Foto: 3.24. Göçmen fırınları göçmen mahallelerinin hepsinde bulunmaktadır. Fırın kerpiçten yapılmakta ve dibine ise tuğla yerleştirilmektedir. Ateş yakıldığı zaman yakılan bu ateş dışarı çekilmekte ve ekmekler tuğlanın sıcaklığıyla pişirilmektedir (Soldaki resim Azaplı Köyü Göçmenler Mahallesi). Diğer köylülerin yufka ekmeği ise sac fırınlar üzerinde pişirilmekte ve birkaç ay süreyle bu ekmekler kullanılmaktadır (Sağdaki resim Hardallık köyü)

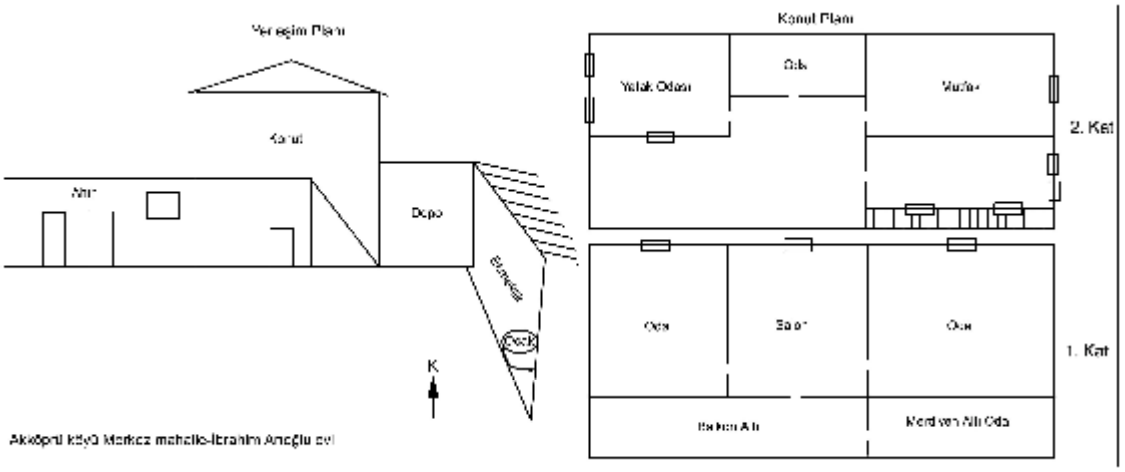
Araştırma sahasında göçmen evleri dışında farklı **yapı**, **plan**, **şekil** ve **fonksiyonel özellikler** gösteren başka mesken tipleri de bulunmaktadır. Bu mesken tiplerinden biri, geçim kaynağı "tarla ziraatı" olan ova ünitesindeki köylerde ortak özellik gösteren meskenlerdir. Bu meskenler yapı malzemesi ve inşa tekniği bakımından birbirinden farklı özellikler göstermesine rağmen, meskenlerin fonksiyonel kullanımı tamamen geçim kaynağına göre şekillenmesine neden olmuştur. Buna göre ova ünitesinde yer alan bu köylerden Akköprü ve Hardallık köylerindeki söz konusu evlere bir eski bir de yeni ev planlarından örnekler verilmiştir.

Akköprü köyündeki eski bir ev planına göre; ahşap karkas taşıyıcı sistemden oluşan iki katlı konutun duvarları tuğla ve harç ile örülmüştür. Ahşap iskelet üzerine kurulu beşik çatı

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

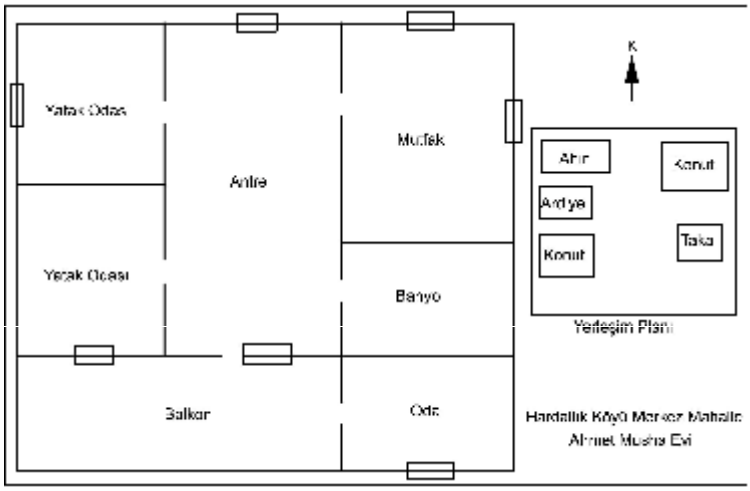
sistemi ise kiremitle örtülmüştür. Konutun alt katı bir salon ve üç odadan oluşmuştur. İkinci kata ön cephedeki merdivenle çıkıldığında ön cephe duvarı olmayan "L" şeklinde bir salonla karşılaşılmaktadır. Bu salondan kenarlardaki üç oda ve bir mutfağa geçilebilmektedir. Konutun alt katının batısında bitişik olarak iki bölmeden oluşan "ineklik", doğusunda yine bitişik olarak tarımsal ürünlerin saklanabileceği bir depo yer almaktadır. Depoya bitişik nizamda dik olarak uzanan başka bir bölmede ise içinde ocak bulunan "ekmeklik" bulunmaktadır. Böylece ev ve eklentilerinden oluşan meskenin ön tarafında tarım makine, alet ve edevatlarının bırakılabileceği genişçe bir alan kalmaktadır (Şekil: 3.10).

Şekil: 3.10. Akköprü Köyü Merkez Mahallede Bulunan İki Katlı Mesken Planı Örneği

Hardallık köyündeki yeni bir ev planına göre ise; konutun orta kısmında kuzey ve güney cephelere bakan bir antre, antreden batı yönündeki kapılardan iki yatak odasına, doğu yönündeki kapılardan ise mutfak ve banyoya geçilmektedir. Konutun güney cephesinde bir balkon ve balkondan doğuya doğru açılan bir kapıdan ise oturma odasına geçilmektedir. Konutun batı yönünden tam karşısında büyükbaş hayvan barındırmak için bir ahır, gerekli alet ve edevatların bulundurulabileceği bir ardiye ve tarımsal ürünlerin saklanabileceği bir depo yer almaktadır (Şekil: 3.11).

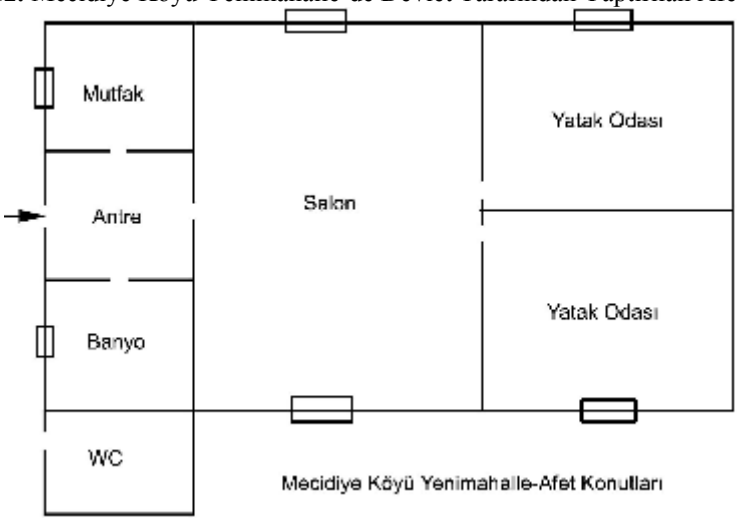
Şekil: 3.11. Hardallık Köyü Merkez Mahallede Bulunan Yeni Bir Mesken Planı Örneği

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Ova ünitesindeki mesken tipleri ve fonksiyonel kullanımına ilişkin verebileceğimiz son örnek, Mecidiye köyü Yenimahalle'sinde devlet tarafından betonarme olarak inşa edilen afet evleridir. Afet evleri aynı plan üzerine kurulmuş tek tip evlerdir. Bu evlere batı cephesinden dar bir antre ile girilmektedir. Antrenin kuzey ve güney cephesinden açılan kapılar mutfak ve banyoyu göstermektedir. Antreden karşıya devam edildiğinde, konutun orta kısmına gelinir ki, burada kare biçimli bir salon bulunmaktadır. salondan doğu yönünde açılan iki kapıyla yatak odalarına geçilmektedir. Konutun tuvaleti ise güney cephede banyonun bitişiğindedir. Ancak tuvaletin girişi, banyo gibi içeriden değil, dışarıdan girişlidir (Şekil: 3.12).

Şekil: 3.12. Mecidiye Köyü Yenimahalle'de Devlet Tarafından Yaptırılan Afet Konutları Planı

Mecidiye Köyünün günümüzdeki bağlılarından olan 45 haneli Yenimahalle, 1963 yılında yaşanan sel afetinin ardından afette zarar görenlerin yeniden iskân edilmesi amacıyla devlet desteğiyle oluşturulmuş yeni bir yerleşmedir. 1 dekarlık arsa içine kurulmuş bu evlerin bir kısmı sıra halinde doğuya, bir kısmı ise batıya bakmaktadır. Batı cepheli evler bulunduğu arsanın kuzeyine, doğu cepheli evler ise bulunduğu arsanın güneyine yerleştirilmiştir. Arsanın kuzeyinde ve güneyinde iki sıra halinde uzanan 68 ev, aralarında ise genişçe bir yol yer almaktadır. Mahalle devlet desteğiyle sonradan oluşturulduğu için, planlı bir görünüme sahiptir. Ahşap ve kamışlardan oluşturulmuş bir taşıyıcı sistem ve dolgu malzemesi olarak taş kullanılmış, duvarlar iç ve dış cephelerden muntazam bir şekilde sıvanmıştır. İki yana eğimli çatı sistemleri ise kiremitle örtülmüştür.

Devlet desteğiyle yapılan bu **afet evlerinin** yerleşim planı: 2 oda, 1 salon, 1 kiler, 1 banyo, 1 tuvaletten oluşmaktadır. Bu evlerde oturanlar, kendi yaşam biçimleri ve alışkanlıkları çerçevesinde uyum sağlayamadıkları bu evlerde bir takım değişiklikler yapmışlardır. Ev içerisindeki "alafranga tuvalet" bölümünün fonksiyonunu tamamen değiştirerek kaldırmış ve bina dışına yeniden yaptıkları "alaturka tuvalet"lere dönüştürmüşlerdir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasındaki farklı tipteki konutlardan biri de vadiler, sırtlar, tepelikler ve yamaçlar sahasında yer alan köylerdeki meskenlerdir. Civardan kolay temin edilebilen "Marnlı Kalkerlerin" mesken inşaatında kullanılmasıyla, "taş meskenler" özellikle kerpice karşı üstünlük sağlamıştır. Özellikle eski yapılarda daha çok taş malzeme kullanılmıştır. Kesme taşlar, çoğunlukla yığma olarak kullanılmıştır. Son dönemlerde karkas yapı olarak ahşap malzemeden de faydalanılmaktadır. Taş meskenler, dayanıklılıkları nedeniyle bu yörede iki katlı olarak yapılabilmektedir.

Söz konusu meskenlerin fonksiyonel kullanım şekli, Topraktepe Köyü Karalar Mahallesi'nde tespit ettiğimiz bir plan çerçevesinde şu şekildedir. Konut iki katlıdır. Güney cephesinden girişli olan konutun alt katında tarımsal makine, alet ve edevatlar ile tarımsal ürünlerin muhafaza edilebileceği oldukça geniş bir depo ile ardiye yer almaktadır. Bu bölümün kuzeydoğu köşesinden yaklaşık 45°'lik eğimle ikinci kata bağlantılı bir merdivenle çıkılmaktadır. İkinci katta merdiven başından itibaren geniş bir salonla karşılaşılmakta, salonun devamında ise güneye bakan doğu- batı doğrultulu uzunca bir balkona çıkılmaktadır. Salondan batı ve doğu istikametinde üç bölmeye geçilmektedir. Batıda iki yatak odası, doğuda ise genişçe bire mutfak bulunmaktadır. Mutfakta yemeklerin pişirilebileceği şömine biçiminde bir ocak mutlaka yer almaktadır. Alt katta tahıl deposu olarak kullanılan bölmede dikkatimizi çeken ocak, bu katın ya da bu bölmenin önceleri başka bir aile tarafından kullanılmış olması ihtimalini kuvvetlendirmiştir (Şekil: 3.13, Foto: 3.25).

Şekil: 3.13 Topraktepe Köyü Karalar Mahallesinde İki Katlı Mesken Planı

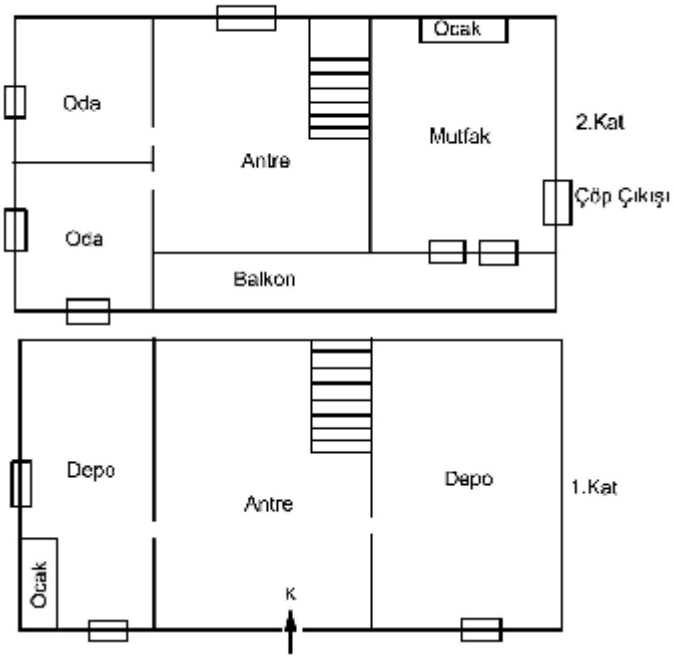

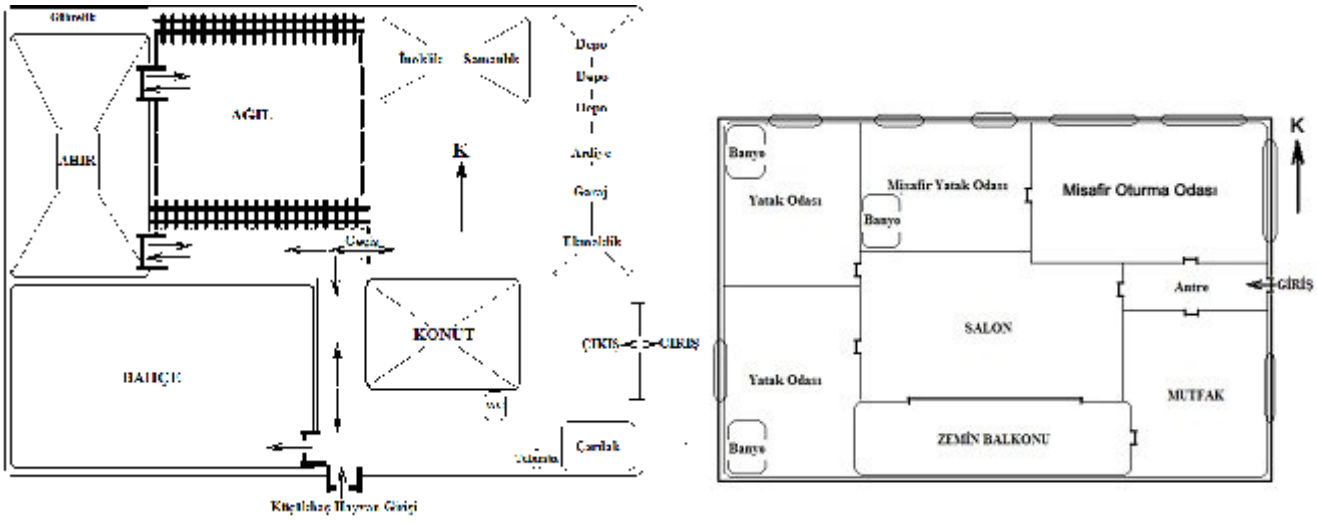
Foto: 3.25. Topraktepe köyünde iki katlı mesken görüntüleri

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasındaki farklı konut tiplerinden biri de araştırma sahasının kuzeydoğusundaki dağlık ünitede yer alan Değirmendere köyü Teknetaş mahallesindeki konutlardır. Bu konut ve eklentileri hafifçe eğimli bir yüzey üzerinde kurulmuştur. Burada yaşayanlar baba-oğul iki aileden meydana gelmektedir. Geçim kaynakları küçükbaş hayvancılık olan bu geniş aile, tarla ve bahçe ziraatıyla da uğraşmakta olup, yıl içerisinde belirli dönemlerde orman ürünleri (kereste ve odun) de elde etmektedirler.

Koyun ve keçi besleme dışındaki uğraşları ancak kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olan bu aile, sağlam bir ahşap taşıyıcı sisteme sahip tek katlı konutlarının duvarlarını dolgu malzemesi olarak taş malzemeyle örmüşlerdir. Çatı sistemleri ise yine ahşap bir iskelet üzerine örtülmüş çinko sacdan ibarettir. Konutun ahır, ineklik, samanlık, depo, ardiye, garaj ve ekmeklik ve odunluk gibi eklentileri ise yığma tarzında taş malzemeden oluşturulmuştur. Antrenin kuzey ve güney duvarlarının orta bölümlerinden açılan iki kapıyla güneye doğru oturma odasına, kuzeye doğru ise mutfağa geçilmektedir. Oturma odasının doğu cephesindeki kapı ise misafir konaklama odasına açılmaktadır. Antreden doğruca ilerlediğimizde evdeki çocukların gece uyudukları, gündüz oturdukları bir salona geçilmektedir. Bu salonda ebeveyn yatak odasına açılan iki kapı ve kuzey cepheye bakan geniş bir balkon kapısı görülmektedir. Yatak odalarında birer banyo bölmesi bulunmaktadır. Tuvalet ise binanın dışında yer almaktadır (Şekil: 3.14).

Şekil: 3.14. Değirmendere Köyü Teknetaş Mahallesinde Konut Planı Örneği

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

3.2.3. Kasaba Yerleşmesi

Kasabalar, sadece yaygın bir ekonomik merkezler ağında düğüm noktaları olmakla kalmayıp, kendi ticaret bölgeleri için önemli bir merkez niteliği de taşırlar. Kasaba, sosyal davranış, siyasal görüşler ve dinsel duyguların kendine özgü, farklı ifade şekilleri bulduğu bir alandır. Osmanlı Türkiye'sinde kasaba, "kentsel" veya "kırsal" olarak nitelendirilemeyecek bir kültürün merkeziydi şeklinde ifade edilmektedir (Benedict, 1971, s. 149-150).

Kasaba idari bir ünite olmayıp coğrafi mana taşımaktadır. Köy ile şehir arasında bir geçiş özelliği gösterir. Yani ne tam anlamıyla köydür ne de tam anlamıyla şehirdir. Ancak kendine yeter ticari faaliyetleri ve çevresindeki köylere sunduğu bir takım hizmetler neticesinde çevresinin etki merkezi durumundadır. Bu manada kasabalar şehirleşme sürecinde önemli roller üstlenirler. Kasabanın bulunduğu konum, nüfus artış hızı, ticari faaliyetlerdeki çeşitlenmesi, sanayi alanındaki ilerleme, çeşitli hizmet fonksiyonlarının oluşması, şehirsel özellik kazanmasına yetecek derecede ise gelişme olumlu yönde olur.

Bakanlar Kurulunun 28 Aralık 1983 yılı resmi gazetesinin mükerrer sayısında 6.12.1983 tarih ve 83/7493 sayılı kararıyla "Merkez Köylerin" tespiti yapılmış ve Kadirli ilçesinin 6 köyü merkez köyler kapsamına alınmıştır. Bu karara göre Kadirli'nin **Aşağı Çiyanlı, Yoğunoluk, Yalnızdut, Kızyusuflu** ve **Hardallık** köyleri bu tanımlama kapsamında yer almaktadır.

Aşağı Çiyanlı'da 4 personelli bir sağlık ocağı, 353 öğrenci kapasiteli taşıma merkezli bir ilköğretim okulu *(Erdoğdu, Tekeli, Tozlu, Kiremitli, Yeniköy, Akova, Öksüzlü köylerinin eğitim merkezi),* bir tarım kredi kooperatifi, 3 bakkal ve 1 kahvehane;

Hardallık'ta 4 personelli bir sağlık ocağı, 120 öğrenci kapasiteli taşıma merkezli bir ilköğretim okulu (Çaygeçit ve Kabayar köylerinin eğitim merkezi), 3 bakkal, 2 kahvehane, 1 un değirmeni;

Kızyusuflu'da 4 personelli bir sağlık ocağı, bir tarımsal kalkınma kooperatifi, bir su sporları merkezi, 1 un değirmeni ve 3 bakkal;

Yalnızdut'ta 4 personelli bir sağlık ocağı, 83 öğrenci kapasiteli taşıma merkezi bir ilköğretim okulu (Mecidiye, Karabacak, Tatarlı köylerinin eğitim merkezi), Cuma günleri kurulan bir pazarı, 4 bakkal, 1 kahvehane, 1 un değirmeni, tarım kredi, tarımsal kalkınma ve süt toplama kooperatifleri bulunmaktadır.

Çukurköprü'de 315 öğrenci kapasiteli taşıma merkezli bir İ.Ö.O (Çukurköprü ve Akköprü köylerinin eğitim merkezi), 1 peynir imalathanesi, 1 mandıra, 1 briket hane, 1 kahvehane ve 2 bakkal bulunmaktadır.

Kadirli ile Kozan ilçeleri arasındaki idari sınırlar, Sumbas çayı tarafından doğal olarak çizilmiştir. Araştırma sahasının batı sınırlarını teşkil eden bu hattın orta kesimlerine yakın bir konumda ve Kadirli-Kozan-Adana ana karayolunun kavşağında gelişme göstermiş iki köy

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yerleşmesi yer almaktadır. Bu köylerden biri Kozan ilçesine bağlı Faydalı köyü, diğeri Kadirli ilçesine bağlı Çukurköprü köyüdür. Bakanlar Kurulu'nca "merkez köy" kapsamına alınmayan **Çukurköprü,** yerleşme coğrafyasının "kır-şehir ayrımı" esaslarına göre "kasaba" özellikleri göstermesine rağmen, iş ve ticaret alanlarının Sumbas çayının diğer yakasında kalmış olması nedeniyle, idari sebeplere bağlı olarak bu sıfatı kazanamamaktadır. Nitekim, Çukurköprü köyünün organik bir parçası olan bu ekonomik fonksiyon alanı, yönetimsel olarak Kozan'ın Faydalı köyü'ne bağlıdır.

Ülkemizde idari alanların belirlenmesinde kullanılan kriterler ile coğrafi esaslar arasında beklenen paralelliklerin olmaması, ya da idari alanların belirlenmesinde coğrafi esasların yeterince dikkate alınmaması gibi talihsizlikler nedeniyle ülkemizde idari coğrafya açısından pek çok sorun yaşanmakta ve bu sorunlar ülkemizin sürdürülebilir kalkınmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sorunlardan biri, Çukurköprü örneğinde olduğu gibi sürekli gelişme gösteren ve iş ve ticaret sahası ile konut alanları arasında adeta canlı bir organizma gibi işlerlik bulunan bir yerleşmenin, ortasından bir akarsu geçmesi nedeniyle bölünerek, iki ayrı yerleşme olarak kabul edilmesi gerçeğidir.

Kozan ve Kadirli ilçelerine bağlı yakın çevredeki kırsal alanların çeşitli şekillerde ihtiyaçlarını karşılamaya muktedir bu merkezi özellikli iş ve ticaret sahası, idari coğrafya açısından çözülmesi gereken bir sorun olarak beklerken; gerek fizyolojik, gerek ekonomik ve gerekse sosyolojik açıdan gelişimini sürdürmektedir.

Çukurköprü, araştırma sahası olarak belirlediğimiz Kadirli ilçe sınırları içerisindeki yerleşim alanıyla köy statüsünde bulunmakta ve bu şekliyle coğrafi esaslar ölçüsünde de köy özellikleri göstermektedir. Çukurköprü köyü, merkez mahalle (66 hane), Davutlar çiftliği mahallesi (17 hane), Yukarı köy mahallesi (22 hane) olmak üzere 3 yerleşme ünitesinden meydana gelirken, Sumbas çayının batı yakasında kalan iş ve ticaret sahası, idari statü gereğince Kozan ilçesinin Faydalı köyüne dahil edilmiştir. Merkezi iş sahası, çeşitli özellikteki iş ve ticaret birimlerinin bir arada bulunduğu ve bir takım ihtiyaçların kolaylıkla karşılanabildiği bir merkezdir. İş ve ticaret erbabı, çoğunlukla Çukurköprü köylüleridir.

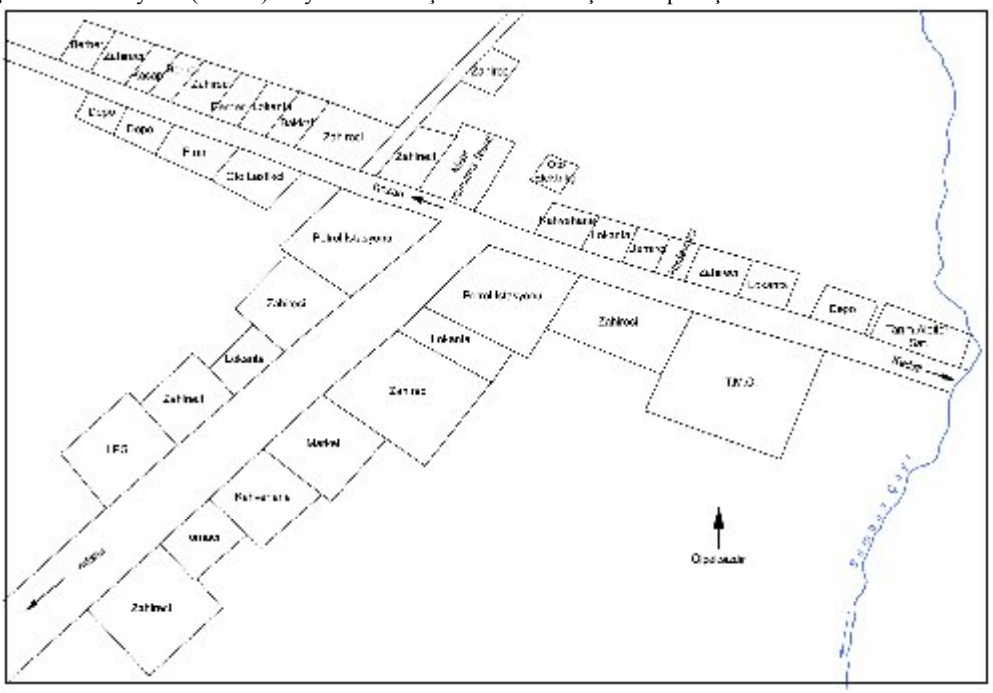
Köyün konut alanları Sumbas çayının doğu yakasında, iş ve ticaret alanları ise batı yakasındadır. Dolayısıyla asıl yerleşim alanı, Kadirli ilçe sınırları içerisinde kurulmuştur. Köydeki esnaf ve zanaatkarlar, sabahları iş ve ticaret sahalarının bulunduğu Kozan tarafına geçmekte, akşamları ise ikamet etmek için tekrar konutların bulunduğu Kadirli tarafına geri dönmektedirler. Merkezi iş sahasında Faydalı köylüsüne mensup yalnızca 1 adet iş yeri *(Temur Tarım Mısır Kurutma Tesisi)* bulunmaktayken; diğer tesisler, Çukurköprü'de ikamet eden kişilere aittir. Merkezi iş sahasının ihtiyacı olan içme ve kullanma suyu, elektrik, telefon ve benzeri alt yapı ve iletişim hizmetleri, Kadirli ilçesi tarafından karşılanırken, Kozan ile herhangi bir bağlantıları bulunmamaktadır. Ancak ne gariptir ki; burada çalışan ve zamanını geçiren

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

insanların hemen hepsi Kadirli ile her hangi bir ilişkilerinin olmadığını, kendilerinin Çukurköprü'yü Kozan'a bağlı bir yerleşme olarak kabul ettiklerini ve idari olarak bu durumun bu şekilde düzenlenmesi gerektiği üzerinde adeta fikir birliğine varmışlardır.

Çukurköprü kavşağındaki iş ve ticarethanelerin dağılımına baktığımızda; 11 zahire dükkânı, 3 petrol istasyonu, 1 mısır kurutma tesisi, 3 berber, 1 kasap, 5 lokanta, 2 kahvehane, 1 tornacı, 1 hırdavatçı, 1 demirci, 1 oto lastik tamircisi, 1 oto elektrikçi, 1 tarım aletleri satış dükkanı ve 2 adet de bakkal olduğu görülmektedir (Şekil: 3.15, Foto: 3.26). Ayrıca köydeki Toprak Mahsulleri Ofisi de bu merkezi alanda yer almaktadır.

Şekil: 3.15. Faydalı (Kozan) Köyü Sınırları İçerisinde Kalan Çukurköprü İş ve Ticaret Sahasının Krokisi.

Çukurköprü kavşağı aynı zamanda bir haftalık pazar alanıdır. Kadirli ve Kozan'a bağlı civardaki köyler Çarşamba günleri bu pazardan faydalanmaktadırlar. Genellikle 35-40 civarında tezgah kuran pazar esnafı (meyve-sebze 15, kuru bakliyat-yağ 3, baharatçı 3, giyim 6, züccaciye 2, ayakkabı 2, işportacı 3) Kozan, Kadirli ve çevre köylerden gelerek mallarını pazarlamaktadır.

Merkez köy kapsamında olan **Yoğunoluk,** Kadirli ilçesinin günümüzde **"kasaba"** olarak niteleyebileceğimiz özelliklere sahip tek yerleşmesidir.

Yoğunoluk, coğrafi kriterler göz önüne alındığında çevresine sunabileceği hizmetler açısından köy özelliğini aşmıştır. Yoğunoluk kasabası; Günece (85 hane), Katıralağı (80 hane), Zindegan (40 hane), Kaş (40 hane), Harnıplı (20 hane), Yoğunoluk (15 hane), Elmalı Kayseri (10 hane) ve Kastal (10 hane) mahalleleri olmak üzere toplam 8 mahalleden (300 hane) oluşmakta ve dağınık bir yerleşme dokusu özelliği göstermektedir (Şekil: 3.8). 1965 yılından beri Yoğunoluk kasabasının nüfusu 1000 kişinin üzerindedir. 2000 yılı nüfus sayım sonucuna göre kasaba nüfusu 1533 kişidir (Tablo: 4.21). Kasabanın iş ve ticaret merkezi, bir sırt üzerinde

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

kurulmuş olan ve aynı zamanda ana güzergah üzerinde yer alan Katıralağı mahallesinde gelişmiştir. İlköğretim okulu, iş yerleri ve ticarethaneler, jandarma karakolu, tarım kredi kooperatifi, Yoğunoluk Geliştirme ve Güzelleştirme Derneği, sağlık ocağı, değirmen ve benzeri fonksiyonel özellikler yol boyunca uzanan bu merkezi mahallede toplanmıştır. İş ve ticaret sahasının çevresinde yer alan konut fonksiyon alanları ise sırtın her iki tarafında yamaç alanlarına doğru dağılmış durumdadır. Yoğunoluk kasabası ve bağlı yerleşmeleri, Kadirli ilçe merkezinde oturan bir kısım insan tarafından yaz aylarında yayla sahası olarak kullanıldığından, kasabada "yayla turizmi" faaliyetleri de gelişme göstermiştir.

Foto: 3.26. Çukurköprü köyü Kadirli ilçesinin batı sınırında yer alan köyüdür. İlçe sınırı Sumbas çayı vadisi ile Adana ili sınırlarından ayrılır.

Tablo: 3.21. Kadirli İlçesi'nde Yoğunoluk Kasaba Yerleşmesinin Nüfus Gelişimi (1935-2000).

Kasaba		1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1997	2000
Yoğunoluk	E	149	155	196	-	327	405	543	472	512	500	602	665	-	798
	K	130	150	188	-	326	416	589	540	533	562	648	645	-	735
	T	279	305	384	452	653	821	1132	1012	1045	1062	1250	1310	1370	1533

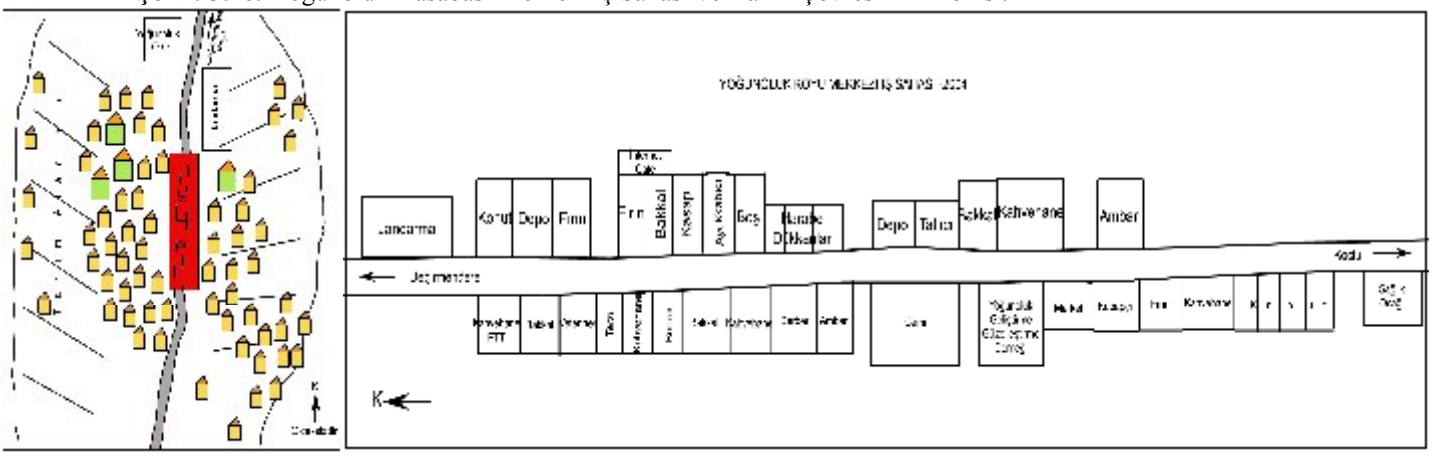
Kaynak: DİE

Yoğunoluk kasabasında 1 sağlık ocağı, Değirmendere, Tahta ve Koçlu köylerini de kapsayan 334 öğrenci kapasiteli 1 ilköğretim okulu, 7 bakkal, 1 kasap, 3 fırın, 4 kahvehane, 1 internet cafe, 1 ayakkabıcı, 1 terzi, 2 berber, 1 lokanta, 1 tatlıcı, 2 değirmen, 1 veteriner hekim yazıhanesi, 2 cami, 1 jandarma karakolu, 1 PTT acentesi, aynı zamanda bölgenin süt toplama

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

merkezi olan 1 tarımsal kalkınma kooperatifi, Yoğunoluk Geliştirme ve Güzelleştirme Derneği ve "Cuma" günleri kurulan bir "haftalık pazarı" bulunmaktadır (Şekil: 3.16).

Şekil: 3.16. Yoğunoluk Kasabası Merkezi İş Sahası ve Yakın Çevresinin Krokisi.

Yoğunoluk kasabasının Kadirli ilçe merkezine olan uzaklığı 35 kilometredir. Kasaba, Kadirli ilçesinin kuzeyindeki köyler ve yayla alanlarına gidiş ve gelişlerde geçiş yolu üzerinde yer alması, kırsal çevrenin asayiş ve güvenliğini sağlayacak jandarma karakolunun burada olması, yöre halkı ve çevresinin acil ihtiyaç ve beklentilerine büyük ölçüde cevap verebilen birtakım tesis ve hizmetlere sahip olması ve dolayısıyla çevresindeki kırsal yaşamın adeta "merkezi" olması buranın önemini arttırmıştır (Foto: 3.27).

Foto: 3.27. Yoğunoluk kasabası sahip olduğu ticarethaneleri ile çevresindeki köylere hizmet verebilen bir durumdadır. Özellikle Değirmendere, Koçlu ve Tahta köylerinin adeta uğrak noktasıdır. Hem Kadirli şehrine gidiş ve gelişlerde buradan geçilmesi hem de bir takım ihtiyaçların kolaylıkla sağlanabileceği bir merkez olması sebebiyle etki sahası genişlemiştir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

3.2.4. Şehir Yerleşmesi

Şehirlerin çeşitli fonksiyonlara sahip olması dolayısı ile nüfusun ihtiyaçlarını karşılaması, farklı kullanım alanlarının meydana gelmesine ve gelişmesine sebep olmaktadır.

Kadirli şehri, toplam 110.717 ha olan ilçe arazisinin yaklaşık % 1,8'ini (1868,7 ha) kapsamaktadır. Tarım alanları haricindeki fonksiyonel arazi kullanım sahaları hesaplandığında, şehrin fonksiyonel arazi kullanım değerinin 1003,3 ha olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna göre arazi kullanımın % 46'sı tarım, % 36'sı konut, % 5'i yeşil alan, park ve bahçeler, % 1'i de ticaret fonksiyon alanlarının hakimiyetindedir (Tablo: 3.22).

Günümüzde Kadirli şehrini meydana getiren 20 mahallenin toplam arazisi 1868,7 ha alan kaplamaktadır. Bunlardan şehrin merkezini oluşturan Pazar, Savrun, Dere, Bağ ve Tufan Paşa mahalleleri ise şehrin yaklaşık % 8'ini (143,3 ha) meydana getirir. Merkez mahalleler, şehirdeki iş ve ticaret alanlarının % 51'ine (9,4 ha), idari ve diğer resmi alanların % 37'sine (2,5 ha) ve eğitim-kültür alanlarının % 23'üne (3,5 ha) sahiptir. Bu sebeple şehirsel fonksiyonlar bu alanda çok belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır (Şekil: 3.17).

Tablo: 3.22. Kadirli'de Şehir İçi Arazi Kullanım Durumu (2005).

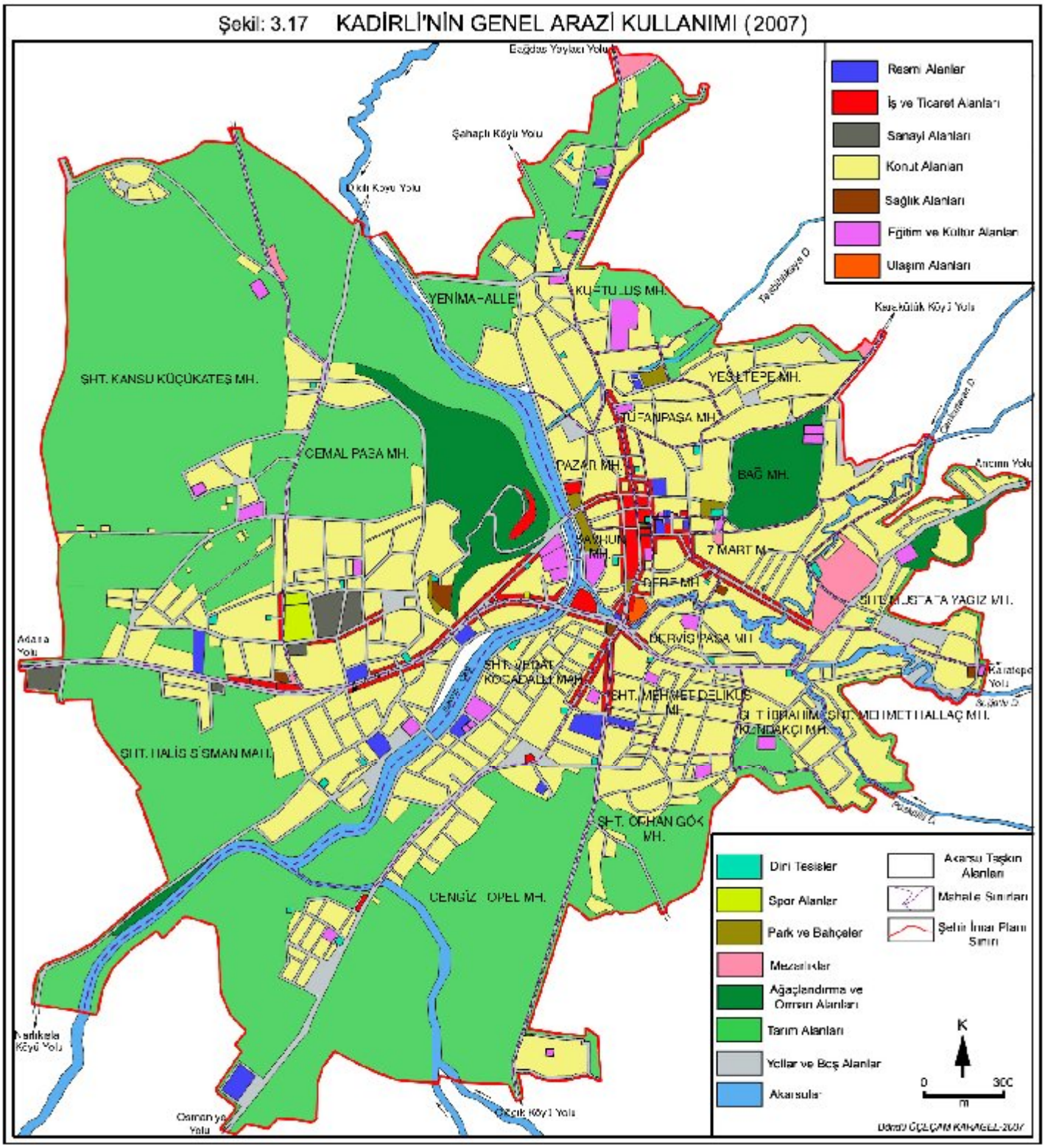
Arazi Kullanım Şekli	Kullanılan Alan (ha)	Kullanılan Alan (%)
Tarım	865,4	46,3
Konut	679,5	36,3
Yeşil Alan	91,4	4,9
Ticaret	18,3	1
Eğitim	15,6	0,8
Sanayi	11	0,6
İdari	6,7	0,4
Spor	4	0,2
Ulaşım	2,5	0,1
Sağlık	1	0,1
Diğer	173,3	9,3
Toplam	**1868,7**	**100**

Kaynak: Alan değerleri planimetre ile hesaplanmıştır.

Şehrin doğusunda ve merkez mahallelerin çevresinde yer alan 7 Mart, Yenimahalle, Yeşiltepe, Şehit Mehmet Hallaç, Derviş Paşa, Orhan Gök, İbrahim Kundakçı ve Şehit Mustafa Yağız mahalleleri ise toplam 260,1 ha kaplayan konut alanlarıyla Kadirli'nin konut sahaları olarak dikkat çekmektedir. Şehrin batısı ve güney kesimlerini meydana getiren Şehit Kansu Küçükateş, Cemal Paşa, Şehit Halis Şişman, Şehit Vedat Kocadallı, Cengiz Topel ve Orhan Gök mahalleleri ile kuzeyde bulunan Yenimahalle ve Kurtuluş mahalleleri ise şehirsel aktivitenin henüz gelişme aşamasında olduğu, imar sınırları içerisindeki tarım alanlarının % 97'sine (838,9 ha) sahip kırsal karakterli mahallelerdir (Şekil: 3.17).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 3.17 KADİRLİ'NİN GENEL ARAZİ KULLANIMI (2007)

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

3.2.4.1. Konut Alanları

Kadirli'de yerleşmeyle ilgili bilgileri çok eskilere götürmek mümkün olmamakla birlikte, II. yüzyılda Romalılar döneminde inşa edilen tapınak ve bunun doğusundaki sırtlar üzerindeki mağara yerleşmeleri ile tapınağın batısında ve Savrun çayının kenarındaki tepelik alanda yer alan kaya mezarları yerleşmeye ilişkin ilk bulguları oluşturmaktadır (Yurtsever 1999, s.1). 1525-1526 yıllarına ait tapu tahrir defterlerinde yer alan bilgilere göre ise Kadirli'de 105 hane bulunmaktadır (Tablo: 3.1). 1649 yılındaki Anadolu seyahatleri sırasında Kadirli'ye gelen Evliya Çelebi, Kadirli kasaba merkezinin boş ve ıssız olduğunu ve sadece asker ve devlet görevlilerinin bulunduğu bir karakol durumunda olduğunu belirtmektedir " (Temelkuran, Aktaş 1991, s.137-138). Kadirli'de 1600-1800 yılları arasında devam eden iç anarşi ve bunalım kasabanın yerleşim merkezini tahrip etmiştir. Kadirli merkezinde sadece Alacami ve çevresindeki birkaç taş bina ayakta kalmıştır (Yurtsever 1981, s.20). Başka ifadelerle 1691 yılında Rakka (Suriye)'dan firar eden aşiretler (Arap ve Türkmen taifesi) Kadirli kasabasını tahrip ve yağma etmişlerdir (A. Refik 1989, s.112-113). 1691 yılındaki bu tahribattan sonra 1865 yılına kadar geçen 174 yıllık dönem hakkında Kadirli'ye ait sağlıklı bir bilgi bulunamamaktadır. Bu sebeple 1865 yılı Kadirli için ikinci bir varoluş kabul edilmektedir.

1865 yılında Çukurova'nın ıslahı amacıyla bölgeye gelen Fırka-i İslahiye (Reform Ordusu) harabe halinde olan Kadirli'yi yeniden imar hareketine girişmiş ve ilk etapta 600 kadar hane inşa edilmiştir. Bu tarihe kadar kasaba mimarisini yansıtan kesme ve yontma taşların yanında "Huğ" denilen sazdan ve kamıştan yapılar da yer almıştır. Kasaba ahalisinden bazıları taş, kerpiç ve kereste ile evler yapmışlarsa da bunların sayıları fazla değildir (Baysun 1963, s.207-208) (Foto: 3.28).

Kadirli 1875 yılı bilgilerine göre; arpa tarlalarıyla kuşatılan büyük bir ovanın köşesine kurulmuş bir yerleşmedir. Burada 700 kadar ev vardır. Pazar mahallesinin bulunduğu yer büyük bir önem taşıyan antik bir şehrin yerini kaplamaktadır. Her tarafta sütunlar, beyaz mermer parçaları vs. görülmektedir. Mevcut harabe, bir kilise veya manastır harabesinden oluşmaktadır ki bunun içinde halen cami olarak kullanılan daha küçük bir de kilise mevcuttur (Davis 1879, s.123-125). 1891 tarihinde ise Kadirli'de 1 cami, 1 medrese, 1 rüştiye (ortaokul), 2 sıbyan mektebi (ilkokul), 200 dükkân, 1 kilise, 2 fabrika, 11 değirmen bulunmaktadır (Yurtsever 1999, s.144). Daha yakın dönemlere gelindiğinde, 1956 yılında Kadirli'deki yapıların çoğunun ahşap olduğu, bunun yanında taş ve tuğlanın da kullanıldığı, ayrıca damların çatı şeklinde ve kiremit örtü ile kaplı bulunduğu ve evlerin % 60'ının da tek katlı olduğu belirtilmektedir. Kasabada 300 kadar dükkân ve iş yerinin bulunduğu da ifade edilmektedir (İller Bankası 1956, s.289). 2001 yılı itibarı ile ise Kadirli şehrindeki toplam 23418 adet yapının 19982 adedi konut, 30 adedi resmi ve idari kurum, 45 adedi eğitim ve kültür tesisi, 35 adedi dini yapı, 107 adedi sağlık

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

hizmeti veren tesis, 477 adedi ulaşımla ilgili ticaret ve sanat tesisi, 11 adedi banka ve sigorta acentesi ve 2731 adedi ise iş ve ticaret işletmesidir.

Foto: 3.28. Savrun çayı doğusunda Pazar mahallesinde yer alan ve Huğ olarak tabir edilen evlerden bir görüntü (1964). Bu evler sazlardan ve kamıştan inşa edilmekte ve üzerleri çamurla sıvanarak daha korunaklı bir hale getirilmektedir. Günümüzde şehir merkezinde çok az sayıda kalan bu meskenler, kırsal kesimde daha çok hayvan barınağı olarak hala kullanılmaktadır.

Kadirli'de 1960'lı yıllara kadar konut sayısı çok yavaş bir artış göstermiş, şehirsel büyüme ancak 1965 yılından sonra hız kazanmıştır. Bu artışta ilçe köylerinden olan nüfus akışının ve buna bağlı olarak inşaat sektöründeki hareketliliğin etkisi vardır. Andırın, Göksun, Sarız ve Pınarbaşı ilçelerinin köylerinden Kadirli'ye olan göçler de konut sayısının artışında etkili olmuştur. Ayrıca sanayi kuruluşlarının ve çeşitli iş yerlerinin açılmasının bu gelişmede büyük payı vardır.

Kadirli'de arazi kullanım açısından tarım alanlarından sonra en büyük alanı konutlar kaplamaktadır. İş ve ticaret alanlarının çevresiyle, tarım alanlarının kenar kesimlerinde gelişme gösteren konut alanları arasında çok belirgin farklar yoktur. Şehrin ilk kuruluş yeri olarak belirlediğimiz Alacami ve çevresindeki mahallelerde geleneksel mimariyi yansıtan bina tiplerini nadiren de olsa görmek mümkündür. Bununla beraber özellikle 1965 yılı sonrasında kurulan mahallelerde cadde, sokak ve oturma alanlarının planlı ve modern görünüşlü oldukları dikkat çeker. Özellikle kooperatifler aracılığıyla yapılan binaların bulunduğu mahallelerde bu görünüş oldukça belirgindir.

Kadirli'de yerleşim dairesel bir şekle sahiptir. Dairenin merkezinde gelişmiş olan iş ve ticaret alanının çevresi bütünüyle konut alanlarıyla kaplıdır. Konut alanlarının çevresinde ise batı ve güney kesimlerde tarım alanları, doğuda Toros dağlarının eteklerini meydana getiren

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

tepelik alanlar, kuzeyde ise Savrun çayının yukarı kesimlerini meydana getiren, gittikçe daralan ve yükselen vadisi bulunmaktadır. Bütün bu doğal ve beşeri engeller konutların yatay gelişimini engelleyen sınırları meydana getirmektedir.

Şehirdeki konut alanları, şehri kuzeyden güneye kat eden Uzunçarşı ve Osmaniye Caddeleri ile batıdan doğuya kat eden Kamil Kara Bulvarı'nın, yani şehri dört parçaya bölen bu iki ana güzergahın, her iki yanında gelişmiş durumdadır. Şehrin kuzeydoğusundan güneydoğusuna doğru batı yönünde çizilecek yayın dışında yer alan tarım alanları ve şehrin doğusunda Bağ mahallesindeki Maarif Çamlığı olarak bilinen ağaçlandırılmış alan ile Savrun çayının batısında yer alan Sülemiş Tepesi ve çevresindeki ağaçlandırma alanı şehirde konutsal gelişmenin olmadığı alanlar olarak görülmektedir (Şekil: 3.17).

Kadirli'deki konut alanlarının dağılışında dikkat çeken en önemli saha, adeta bir pastayı andıran dairesel şekilli yerleşimin *güneydoğusundaki çeyrek dilimdir*. Burası Torosların eteklerinden inen akarsu vadilerinin etrafında gelişmiş konut alanlarından meydana gelmektedir. Şehirde en fazla nüfus barındıran mahalleler genellikle bu dilimde toplanmıştır. Cankurtaran deresi, Söğütlü dere ve Püsküllü dere vadilerinin yer aldığı, hafif eğimlerle yükselen bu kesimde şehir nüfusunun % 47'si yaşar ve nüfus yoğunluğu hektara 100 kişidir. Aynı zamanda şehirde yer alan konutların % 44'ü bu alanda toplanmıştır. Toplam 202 ha alan kaplayan buradaki 8790 konutun yoğunluğu ise hektara ortalama 40'tır.

Şehrin orta, doğu ve kuzey kesimlerini meydana getiren *pastanın kuzeydoğu dilimi* de (Savrun çayı ile Bülbül deresi arasındaki kısım) Toroslar'ın eteklerinden inen Tesbihlikaya (Kurt) deresinin her iki yakasında gelişmiş konut alanlarından meydana gelmektedir. Bu alanda şehir nüfusunun % 26'sı yaşar ve nüfus yoğunluğu hektara 50 kişidir. Aynı zamanda şehirde yer alan konutların % 26'sı bu alanda toplanmıştır. Toplam 173 ha alan kaplayan buradaki 5231 konutun yoğunluğu ise hektara ortalama 30 konuttur. Bu dilimde yer alan merkez mahalleler, şehirde en az nüfusa sahip mahallelerdir. Burada ticarethaneler yoğunluk kazandığından, konut sayıları diğer mahallelere göre hem daha az, hem de dikey yönde gelişme göstermektedir.

Son yıllarda nüfusunda artış görülen şehrin batı yarısındaki mahalleler daha çok tarım alanları içerisinde ve önemli karayolları çevresinde gelişme göstermişlerdir. Belirtilen bu mahallelerde şehir nüfusunun % 27'si yaşarken, tarım işletmelerinin çok geniş alanlar kaplaması nedeniyle nüfus yoğunluğu da düşüktür (20 kişi/ha). Toplam 304,6 ha alan kaplayan buradaki 5366 konutun yoğunluğu ise hektara ortalama 20 konuttur.

2000 yılı bina sayım cetvellerine göre Kadirli şehrinin 20 mahallesinde, 19982 adet konut bulunmaktadır. Kadirli'de konutlar toplam 679,5 hektara yayılmakta ve hektara ortalama 30 konut düşmektedir (Tablo: 3.23).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 3.23. Kadirli'de Konutların Mahallelere Göre Dağılışı ve Yoğunluğu (2000)

MAHALLE ADI	Mah.Alanı (ha)	Konut Sayısı	Konut Alanı (ha)	KonutYoğ Konut/ha	Topl. İçnd. Kont. %'si
Savrun	16,5	367	4,3	86	1,8
Pazar	28,8	666	19,1	35	3,3
Dere	17,1	595	12,2	49	3
Tufanpaşa	21,1	580	16	36	2,9
Kurtuluş	46,4	718	10	72	3,6
K.Küçükateş	355,7	681	64,5	10	3,4
V.Kocadallı	88,4	865	55,2	15	4,3
Yeşiltepe	44,9	735	34,1	21	3,7
Bağ	60	990	24,3	40	5
Cengiztopel	288,8	918	38,6	24	4,6
Derviş Paşa	24,9	959	22,6	42	4,8
M.Delikuş	33,4	1057	29,1	36	5,3
H. Şişman	187,1	1002	56,4	18	5
Yenimah.	91	1175	53,2	22	5,9
Orhan Gök	91,4	1344	25,2	53	6,7
İ.Kundakçı	34,6	1090	25,9	42	5,5
M.Yağız	56,7	1187	29,8	40	6
M.Hallaç	42,3	1166	33	35	5,8
Cemalpaşa	290,8	1900	89,9	21	9,5
7 Mart	49,2	1987	36,4	54	9,9
TOPLAM	1868,7	19982	679,5	29	100

Kaynak: Bina Sayım Cetvelleri (2000).

Kadirli şehrinde 1985 yılı genel nüfus sayımı istatistik sonuçlarına göre toplam yerleşik nüfus miktarı 48079 kişi iken, 2000 yılında 69415 kişiye ulaşmıştır. Toplam hane halkı sayısında da nüfustaki artışa paralel olarak bir artış söz konusudur. Hane halkı büyüklüklerinde ise 5 ve 5'in altındaki hane halkı sayısında artış görülürken, 5'in üzerindeki hane halkı büyüklüğünde azalma görülmektedir. Bu gerilemede Kadirli halkının ataerkil aile yapısından küçük aile yapısına geçişi etkili olmuştur (Tablo: 3.24).

Tablo: 3.24. Kadirli'de Yerleşik Nüfus, Hane Halkı Sayısı ve Büyüklüğü (1985-2000).

Yıllar	TOP. HANE HALKI SAYISI	TOPLAM YERLEŞİK NÜFUS	HANE HALKI BÜYÜKLÜĞÜ										ORT. HANE HALKI BÜY.
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	
1985	8395	48079	228	664	795	1215	1352	1207	1002	777	503	652	5,7
1990	10405	54923	281	483	1232	1869	1847	1536	1211	651	407	528	5,2
2000	15259	69415	441	1588	2217	3733	3343	1990	1025	445	229	248	4,5

Kaynak: DİE

Kadirli şehrindeki *kat yükseklikleri* ana ulaşım aksı boyunca ve bunun gerisindeki alanlar olmak üzere iki kesimde farklılık gösterir. Ana ulaşım güzergâhları üzerinde yer alan sahalarla, merkez olarak seçilen bölgelerde kat sınırlaması bulunmazken, bu bölgelerde en fazla 4-5 katlı binalara rastlanmaktadır. Merkez alanların çevresi ve ana güzergâhların gerisindeki alanlarda ise genellikle tek ya da iki katlı yapılar yer almaktadır. Bu nedenle şehirde 2'den fazla kata sahip olan binalar oldukça azdır ve bunların çoğunluğu da kamuya ait binalar ile yapımına 1990 sonrasında başlanan yapı kooperatifleridir. Bunların haricindeki yapıların büyük çoğunluğu 2 kat olarak inşa edilmişlerdir. Kadirli'deki ortalama konut yüksekliklerinin 1-2 kat

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

olmasındaki en önemli neden, Kadirli halkının yaşam biçimidir. Tarımsal bir kültüre sahip olan Kadirlililer genellikle tek katlı ve bahçeli konutlarda yaşamayı tercih etmektedirler.

Konutlarının çevresinde tarlaları bulunanlar ise, araç-gereçlerini ve mahsullerini saklamak ve depo etmek amacıyla iki katlı konutlara ihtiyaç duymaktadırlar.

Kadirli'de şehirsel gelişimin son yıllarda hız kazanmasında ve mekânın yatay yönde olduğu kadar dikey yönde de şekillenmesinde, konut yapı kooperatiflerinin etkisi büyük olmuştur. 1978 yılında kurulan ve 1983 yılında oturuma açılan Cengiz Topel mahallesinin güneybatısındaki 100. Yıl sitelerinin ardından, 1993-2000 yılları arasında 10 adet yapı kooperatifi daha kurulmuştur. 2000 yılından günümüze kadar ise yapılan bu kooperatiflere ek olarak kurulan bloklar ve yeni kooperatifler sayesinde bu sayı 18'e yükselmiştir.

Kadirli'deki konutlarda *yapı malzemesi* olarak genellikle briket ve tuğlanın kullanıldığını görmekteyiz. Şehirde özellikle eski yapılarda taş malzeme kullanılmış, kesme taşlar kullanılarak nadiren ahşap iskeletli, çoğunlukla yığma binalar yapılmıştır. Ancak yeni yapılan binalarda ise çoğunlukla betonarme karkas kullanılmakta, duvarlar briket ve ekseriya tuğla ile örülmektedir.

Yöre halkının "Huğ" olarak adlandırdığı ve yerleşmelerin en basit şekillerinden olan konutlara araştırma sahamızda az da olsa rastlanmaktadır. Eskiden bu evler, göçebelerin toprağa bağlanmadan önce, ovadaki kışlak sahalarında oturdukları barınaklara karşılık gelmekte iken, günümüzde hâlâ yerleşik halktan bazılarının konutu durumundadır. Geçmişe nazaran daha dayanıklı hale getirilmiş bulunan bu meskenler, çevreden kolaylıkla temin edilebilen malzemelerle yapılabilmektedir. Genellikle tek odalı olan bu meskenler kolay ve masrafsız inşa edilmeleri sebebiyle, hala bölgenin kır peyzajında olduğu gibi, Kadirli'nin çeşitli mahallelerinde nadiren de olsa varlığını korumaktadır (Foto: 3.29).

Foto: 3.29. Pazar mahallesinde yer alan "Huğ" evlerden görünümler. Tek odalı olarak inşa edilen ve üzeri saz, kamış vs. ile kapatılan bu meskenler, günümüzde yağmurun etkisinden korunmak ve dayanıklılığını artırmak için sac ve teneke parçalarıyla kapatılmaktadırlar. Kamış, saz, çalı ve direklerin yan yana örülmesi suretiyle duvarlar oluşturulmaktadır. Evlerin inşa edilmesinden kısa bir süre sonra çeşitli böcek ve haşerelerin duvarların içerisinde barınmalarını önlemek amacıyla, iç ve dış cepheleri balçıkla sıvanmakta ve böylece dayanıklılığı ve ısı izolasyonu da artırılmaktadır (2001).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

İnşa malzemesi olarak taş, Toroslar ile Amanos dağlarının birleştiği kısımda kurulmuş olan Kadirli'de fazlaca kullanılmaktadır. Çevrede yaygın olarak bulunabilen marnlı kalkerlerin mesken inşaatında kullanılmasıyla, taş meskenler özellikle kerpiçe karşı üstünlük sağlamaktadır. 1950'li yıllarda Kadirli'ye göç eden Selanik ve Bulgaristan göçmenlerine ait meskenlerde bu yapı tarzını görmek mümkündür (Foto: 3.30, Şekil: 3.18). Arazi çalışmaları sırasındaki gözlemlerde ise kerpiç evlerin artık birer harabe olarak kaldıkları tespit edilmiştir. Kerpiç meskenlerden farklı olarak taş meskenler iki kat yapılabilmektedirler.

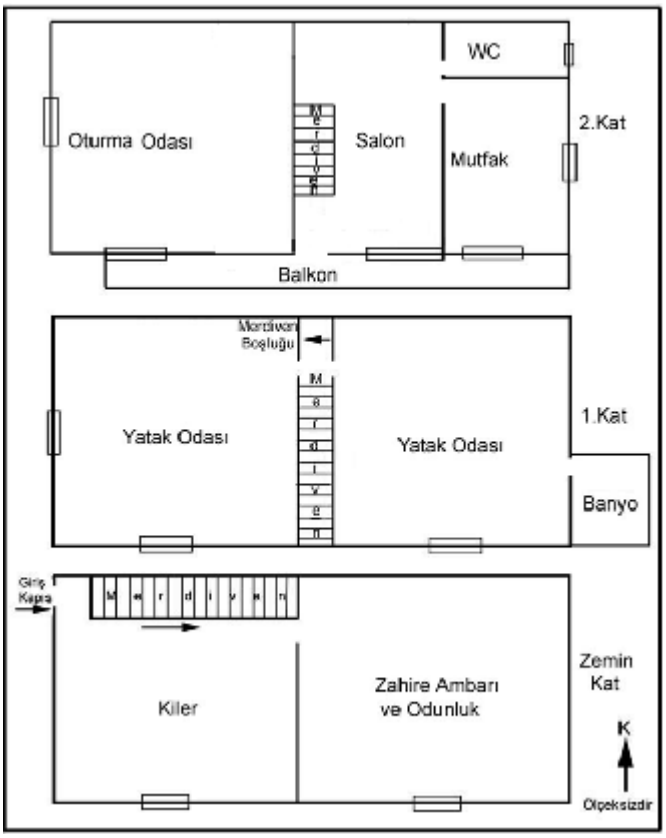

Foto: 3.30. Şehirde yer alan ahşap karkaslı taş meskenlerden görünümler. Selanik göçmenlerine ait ahşap karkaslı taş meskenler genellikle Bağ ve Pazar mahallelerinde yer almaktadırlar. Çoğunlukla 2 kattan oluşan ve alt katları genellikle kiler ve depo olarak kullanılan bu meskenlerin sayıları giderek azalmaktadır. Bu meskenlerin bazılarında ise geleneksel yapı korunarak evlerin etrafı surlarla çevrelenmiştir (2001).

Kadirli'nin batısı ve güneyindeki tarım alanları içerisinde, çevresinde genellikle sebze bahçeleri bulunan iki katlı betonarme konutlara yaygın olarak rastlanmaktadır. Zemin katları hakim iktisadi faaliyet türüne bağlı olarak tarımsal ürün depoları ile oto ve traktör garajlarından oluşan bu konutların 2. katları oturmak amacıyla kullanılır. Düz dam konstrüksiyonuna sahip olan bu konutlara şehir merkezi çevresinde de fazlaca rastlamak mümkündür. Damlar üzerinde buğday, tarhana, salça ve çamaşır kurutulup halı yıkanabildiği gibi, sıcak yaz aylarında gece uyumak için de kullanılmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 3.18. Bağ Mahallesi'nde Yer Alan Bulgaristan ve Selanik Göçmenlerine Ait Bir Ev Planı (2006).

Son dönemlerde inşa edilen bu yeni yapılarda, eski yapılarda olduğu gibi kiremit ya da saç örtülü çatı sistemlerine resmi ve idari kurumlar dışında hemen hiç rastlanmamaktadır. Ekseriya betonarme iskeletli, briket ve tuğla ile oluşturulmuş günümüz konutlarındaki damlar yaygın olarak beton ve düz damlıdır. Düz dam, halk tarafından sıcak ve bunaltıcı geçen yaz aylarında akşam serinliğinden yararlanarak uyumak amacıyla da kullanıldığından, dam yapılırken birkaç tuğla yüksekliğinde çepeçevre çevrelenerek gerek mahremiyeti koruma ve gerekse uyurken düşme gibi tehlikelerin bertaraf edilmesi amaçlanmıştır.

Şehirdeki eski ve yeni konutların çatı sistemlerinde görülen farklılıklar; daha eski dönemlerde inşa edilen konutların tamamen açık tavanlarının yağışa karşı korunması için çatıyla örtülmesinden; yeni inşa edilen betonarme konutlarda ise düz damın çeşitli amaçlarla kullanıma imkan sağlaması, bölgenin iklim şartlarına da bağlı olarak çatıya gerek duyulmaması ve ek masraf gerektiren lüks bir yapı olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple günümüzde Kadirli'de düz damlı betonarme konutların hakimiyeti söz konusudur.

Kadirli hızla büyümeye başladığı 1965 yılı sonrasında, aldığı hızlı göç sebebiyle çarpık bir şehirleşme, gecekondulaşma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Şehrin kuzeydoğu, doğu ve güneydoğu kesimleri eğimin arttığı, yapının killi ve marnlı kayaçlardan oluştuğu ve iyi drene olmadığı kesimleri olarak muhtemel heyelan bölgeleridir. Yerleşmeye elverişsiz ve yerel

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yönetimce yerleşmeye yasaklı olan bu bölgeler, alt yapısı yetersiz ve plansız kaçak yapılaşma nedeniyle gecekondularca işgal edilmişlerdir. Şehrin güney ve batı kesimlerinde gerçekleştirilen toplu konut projeleriyle öncelikle şehrin gecekondulaşma problemlerinin çözümlenmesi amaçlanmıştır.

3.2.4.2. Resmi ve İdari Fonksiyon Alanları

Kadirli şehrinde 67 dekarlık bir alan kaplayan idari kurumlar, her taraftan kolayca ulaşılabilen, ulaşım güzergâhlarının düğümlendiği merkezi sahalarda yer almaktadır. Merkez mahalle sınırlarının karşılaşma sahasında yer alan Hükümet Konağı ve Belediye binasını şehirdeki idari kurumların toplandığı alanlar olarak görmek mümkündür. Nitekim kaymakamlık makamı ve çeşitli bakanlıklara bağlı 15 ilçe müdürlüğü ve onlara ait hizmet birimleri Hükümet Konağında yer almaktadır.

Kuzey-güney doğrultulu Hükümet Caddesi ile doğu-batı doğrultulu Alacami ve Coşkunlar Caddesi arasında kalan sahayı şehrin yönetim merkezi olarak gösterebiliriz. Nitekim 16 dekarlık alan kaplayan Hükümet Konağı, Merkez Jandarma Karakolu, İlçe Emniyet Müdürlüğü ve Özel İdare İş Hanı ile 2,250 da alan kaplayan Postane ve Türk Telekom A.Ş, bu söz konusu yönetim merkezinde yer almaktadır. Aynı zamanda Maliye binası, Türk Gıda Odaları, Türk Hava Kurumu, Milli Eğitim Müdürlüğü, Nüfus Müdürlüğü ve Ziraat Odası Başkanlığı gibi diğer resmi alanlar da bu merkezdedir (Şekil: 3.19).

Şehrin merkezi iş sahasında yer alan, kuzey-güney doğrultulu Uzunçarşı Caddesi ile Hükümet Caddesi arasındaki saha Tufan Paşa mahallesinin şehir merkezine dahil olduğu kesimdir. Bu kesimin Alacami Caddesi'ne bakan Belediye Caddesi üzerinde Belediye binası ve onun kuzeyinde Müftülük, Esnaf Kefalet Kooperatifi, batısında Aslantaş, Sumbas ve Kesiksuyu Sulama Birlikleri'nden oluşan idari alanlar yer alır (Şekil: 3.19).

Sınırlarını çizdiğimiz yönetim merkezi dışında kalan diğer resmi alanlar ise şehrin çeşitli kesimlerine dağılmış durumdadır. Şehrin güneyindeki Osmaniye Caddesi ile Alparslan Türkeş Caddesi arasında kalan kesimde Toprak Mahsulleri Ofisi, Cezaevi ve Tedaş Şantiyesi yer almaktadır. Şehrin batısındaki Şehit Kansu Küçükateş mahallesi sınırları içerisinde yer alan ve Adana karayolunun kuzeyindeki Zirai Donatım Kurumu ise şehirde göze çarpan diğer bir idari fonksiyon alanıdır. Ayrıca bundan başka Cemal Paşa mahallesindeki küçük sanayi sitesinde yer alan Madeni Sanatkarlar Odası, Derviş Paşa mahallesindeki Andırın yolu üzerinde yer alan İlçe Tarım Kredi Kooperatifi, Savrun mahallesindeki Ticaret Odası ve Tapu Kadastro Müdürlüğü, Şehit Halis Şişman mahallesinde ve Kamil Kara bulvarı üzerinde yer alan Orman İşletme Müdürlüğü de şehirdeki diğer idari alanlar arasında sayılabilir (Şekil: 3.17).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

3.2.4.3. Ekonomik Fonksiyon Alanları

3.2.4.3.1. İş ve Ticaret Alanları

Kadirli'nin ticari fonksiyonu hakkında elde ettiğimiz tarihi bulgulara göre;

Kadirli'de "isneyn pazarı" olarak tabir edilen ve pazartesi günleri kurulan bir ticari etkinlikten bahsedilmektedir (Orhonlu 1963, s.76-77).

1600-1800 yılları arasında bölgede devam eden iç anarşi ve bunalım; kasabanın yerleşim merkezini tahrip etmiş, kasabayı otlar ve çalılar kaplamıştır. Ancak Alacami ve çevresindeki birkaç taş binanın ayakta kalabildiği kasaba, bu haliyle bile dağ kolu aşiretleri ile hayvan sırtında mal taşıyan tüccarların mal takas yeri olarak kullanılmış, dolayısıyla kasaba "pazaryeri" denilen dar bir alanda kalmış ve buraya "Kars Pazarı" denmiştir (Baysun 1963, s.118 ve Yurtsever 1981, s.20).

1865-1866 yıllarında Kadirli kasabası yeniden kurulurken, Pazaryeri olarak bilinen, birkaç konak ve evden başka yerleşimi olmayan ve eski yerleşimi Alacami çevresinde bulunan terkedilmiş bir yerdir. "Askerler ellerinde tuttukları uzun kendir iple Savrun'a paralel bir ana cadde (bugünkü Uzunçarşı Caddesi) ve caddeye dikine inen sokaklar açmışlardır. Kadirli o zaman kuzeyde (Tesbihlikaya veya Kurtderesi) ve güneyde (Bülbül deresi) iki küçük dere ile Savrun suyu arasında Alacami etekleri merkez alınarak kurulmuştur (Yurtsever 1999, s.99). "Çukurova'da Pazaryeri adıyla iki mahal vardı. Bunlardan biri Osmaniye kasabasının kurulmuş olduğu yer, ikincisi ise Kars-ı Zülkadriyye kasabasının, sonradan kaldırılmış olduğu yerdir" (Halaçoğlu 1973, s.13-14). Daha açık bir ifadeyle, sözü edilen Pazaryeri, günümüzde Pazar mahallesinin güneydoğu kesimidir (Şekil: 3.17).

1872 tarihinde Kadirli'de susam ve pamuk yetiştirilmekte ve mahsul Adana ve İskenderun'a sevk edilmektedir. Kasabada ayrıca küp, desti ve ibrik imalatı yapılmaktadır. 1891 tarihinde ise kasabada 200 dükkân, 2 fabrika ve 11 adet de değirmen bulunmaktadır (Yurtsever 1999, s.143-144). Kadirli 1950'li yıllarda 1600 hane, 300 dükkân, 1 ilkokul ve 1 ortaokulu bulunan bir kasaba görünümündedir (İller Bankası Raporu 1998, s.14).

1965 yılı ve sonrasında Kadirli; gerek nüfusu, gerek fonksiyonlarındaki çeşitlenme ve gerekse hinterlandının genişliği bakımından artık bir şehir yerleşmesi özellikleri göstermektedir. Kadirli ve yakın çevresinde ekonomik yapı büyük ölçüde tarıma dayalıdır. Yetiştirilen tarım ürünlerinin ticareti ve buna bağlı olarak taşımacılık faaliyeti Kadirli'nin en önemli gelir kaynağıdır. Buna göre Kadirli tarım ve hizmetler sektörüne bağlı olarak gelişen bir şehirdir. Kentte 1970 yılı sonrasında görülen sosyo-ekonomik yapıdaki hareketlenme, tamamıyla tarıma dayalı sektörlerle, şehirsel fonksiyonlarda meydana gelen gelişmelere bağlıdır.

Kadirli şehrinde iş ve ticaret birimleri genellikle Tufan Paşa, Pazar, Savrun, Dere ve Bağ mahalle sınırlarının karşılaştığı merkezi alanda yer almaktadır. Burası aynı zamanda kuzeyde Cemal Paşa Caddesi ile güneyde Kamil Kara Bulvarı arasında kalan Derviş Paşa,

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Uzunçarşı ve Hükümet Caddeleri'nin çevresinde gelişmiş şehrin merkezi iş sahasını meydana getirmektedir (Foto: 3.31). Burası şehirlerarası otobüs terminali ve Kadirli'ye bağlı olan köylerin şehre ulaştığı, köy garajlarının bulunduğu alandır. Kadirli'ye dört bir yandan ulaşan yolların kesiştiği bu kavşak noktasında ortaya çıkan söz konusu ticaret alanları, geçmiş dönemlerden itibaren önemini koruyarak ve daha da gelişerek günümüze dek ulaşmıştır.

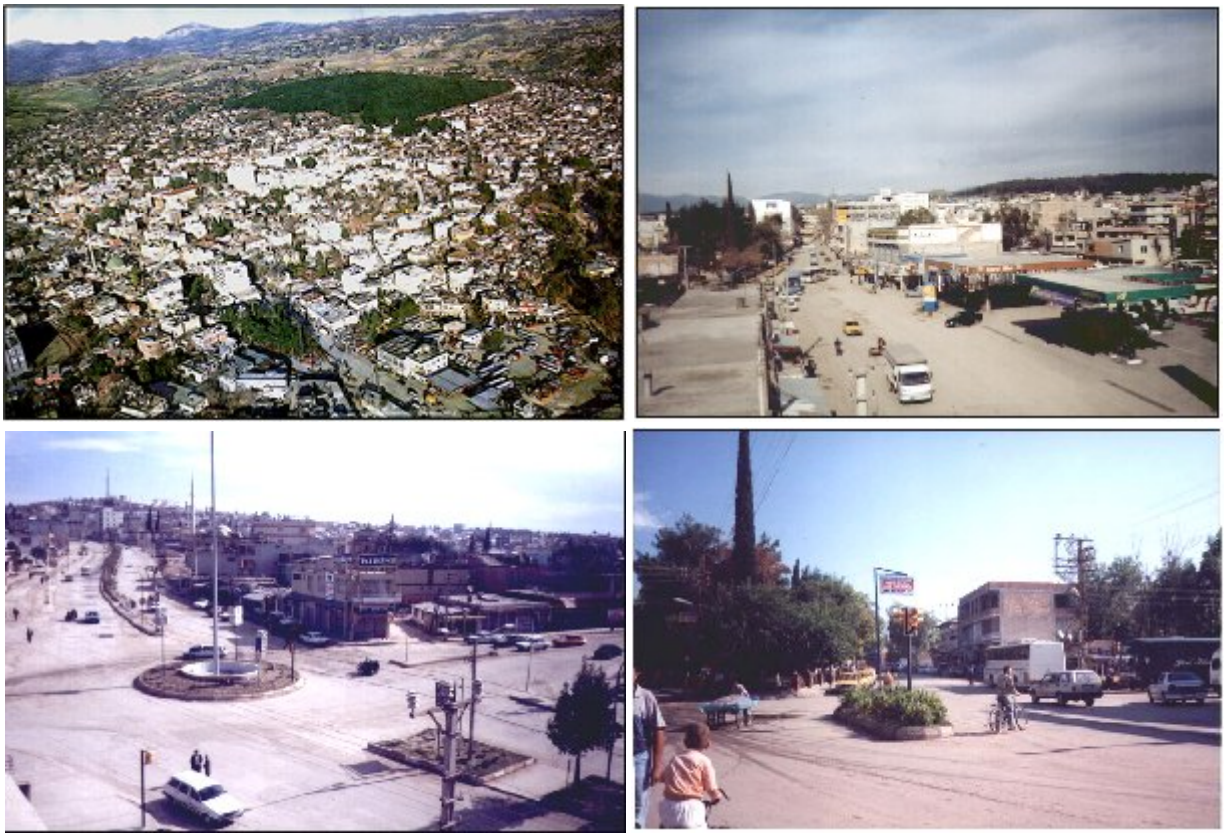

Foto: 3.31. Uzunçarşı Caddesi'nin her iki tarafında gelişmiş olan merkezi iş sahasından görünümler. Merkezi iş sahası, Savrun çayının şehri doğu ve batı diye ikiye ayırdığı alanın doğusunda, Kamil Kara Bulvarı'nın ise şehri kuzey ve güney diye ikiye ayırdığı yerin kuzeyinde kalmaktadır (2000).

Merkezi iş sahası, bulunduğu alandan dört ana yönde ve çevreye doğru gelişme göstermektedir. Bunlardan en önemlisi batı yönünde olan gelişmedir. Savrun çayı üzerinde bulunan kuzeyde Cemal Paşa Köprüsü ile bunun güneyindeki Savrun Köprüsü daha 1900'lü yılların başlarından itibaren şehrin iki yakasını birbirine bağlayan tarihi bağlantılardır. Böylece şehrin batı yakasına yayılan ticarethanelerin türü ve gelişimi üzerinde çeşitli faktörler etkili olmuştur. Bunlar arasında en önemlileri; Savrun çayının batısındaki verimli ve geniş tarım alanları çevresinde yer alan kırsal yerleşmelere olan yakınlık ve buna bağlı olarak Adana-Kadirli karayolu boyunca gelişen tarımsal ürün komisyoncuları ve tüccarlarına ait depo ve işyerlerinin açılması; 1973 yılında 103 adet iş yeri ile hizmete giren, günümüzde 300'ü aşan iş yeri sayısıyla Küçük Sanayi Sitesi'nin varlığı, tarımsal hammaddeye dayalı sanayi kuruluşlarının açılması sayılabilir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Bütün bu faktörlere bağlı olarak, Adana-Kadirli karayolu boyunca 1960 yılından sonra başlayan gelişme, günümüzde aynı hızla devam etmektedir. Ekonomisi tarıma ve ticarete dayanan üçüncü sınıf bir merkez olan Kadirli için (DPT 1982, C:1, s.124-130, C:II, s.13) bu güzergahın önemi büyüktür. Ayrıca iş ve ticaret sahalarının dağılışı ve yönelişi bakımından da bu güzergahın önemli bir yeri vardır. Nitekim tarih boyunca Kadirli'yi Adana ve Karatepe tarihinden ayrı düşünmek mümkün olmamıştır. Bununla beraber Adana, Kadirli için tarihin her döneminde en önemli merkezdir ve bu nedenle iş yerlerinin Kamil Kara Bulvarı boyunca batıya doğru yayılmasını teşvik etmiştir.

İş ve ticaret sahasının kuzeyi, güneyi ve doğusunda olan gelişme ise tamamıyla konut alanlarının genişlemesine bağlı olarak sürmektedir. Kuzeye doğru uzanan Uzunçarşı Caddesi, Yenimahalle ve Kurtuluş mahallelerinin konut alanları içerisine; güneye doğru çatallanarak iki hat boyunca uzanan Osmaniye ve Alparslan Türkeş Caddeleri ise şehrin güneyinde gelişen konut alanları içerisine ve en önemlisi şehrin idari merkezinden Andırın caddesi boyunca doğuya doğru olan gelişme ise şehrin en kalabalık nüfuslu ve en fazla konut sayısına sahip 7 Mart mahallesine doğru sokulmaktadır (Şekil: 3.17).

Şehirde ticaret fonksiyon alanları , genel arazi içerisinde % 1 oranla, 183 dekarlık bir alanı kaplamaktadır. Geçmiş dönemlerde yaya ulaşımına uygun dar bir alanda irili ufaklı ticarethanelerden meydana gelen Alacami çevresindeki ticari nüvenin, şehrin mekansal gelişmesi ile yeni yapılaşmaları sınırlayan eski yerinden taşarak fiziksel şartlar bakımından daha iyi imkanlar sunan, Savrun çayı doğusundaki düz ve geniş bir alana taşınması ile ticari nüvenin yer değiştirmesi söz konusu olmuştur.

İş yerlerinin şehir içindeki dağılımına baktığımızda ticarethanelerin % 47'sinin (1585 adet) merkezi iş sahasında, % 21'inin Kamil Kara Bulvarı'nın batısında (683 adet), % 13'ünün Andırın Caddesi çevresinde (446 adet), % 10'unun Osmaniye ve Alparslan Türkeş Caddeleri çevresinde toplandığı görülür (305 adet). Ticarethanelerin % 9'luk kısmı ise şehrin muhtelif yerlerinde münferit olarak dağılmış durumdadır (298 adet). Bu istatistik sonuçlarına göre Kadirli'de ***dört ticari nüve*** ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ***birinci nüve*** Dere, Pazar, Savrun, Tufan Paşa ve Bağ mahallelerinin sınırlarının kesiştiği, Derviş Paşa, Uzunçarşı ve Hükümet Caddeleri çevresinde kuzeye doğru gelişen merkezi iş sahasıdır. ***İkinci nüve***, merkezi iş sahasına Cemal Paşa ve Savrun köprüleriyle bağlanan şehrin batısındaki Cemal Paşa, Ş.Halis Şişman ve Ş.Kansu Küçükateş mahallelerinin sınırlarının kesiştiği Kamil Kara Bulvarı çevresinde, 1960 yılı sonrasında gelişen iş ve ticaret sahasıdır. ***Üçüncü nüve***, şehrin doğusundaki 7 Mart mahallesi sınırları içerisindeki Andırın caddesi çevresinde özellikle 1980 yılı sonrasında gelişme göstermiştir. Şehrin güneyindeki Osmaniye ve Alparslan Türkeş Caddeleri çevresinde gelişen ***dördüncü nüve*** ise Ş.Vedat Kocadallı, Cengiz Topel ve Ş.Mehmet Delikuş mahalle sınırlarının karşılaşma sahasıdır (Şekil: 3.17).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli şehrindeki iş ve ticaret birimlerini Karaboran (1982)'den faydalanılarak yapılan sınıflamaya göre dokuz ana grupta ele almak mümkündür. 2000 yılı Bina Sayım Cetveli sonuçlarına göre ***Perakende ticaret*** kapsamında 1223 iş yerinde toplam 1717 kişi çalışmakta iken ticarethane sayısı 2005 yılında 1825'e yükselmiştir. Özellikle günlük ihtiyaçlar kısmındaki işyeri sayısının 670'den (2000 yılı) 953'e çıkması bu artıştaki önemli etkenlerdendir.

Tablo: 3.25. Kadirli'de Yer Alan Perakende Ticaret İşletmeleri (2000-2005)

Günlük İhtiyaçlar			**Periyodik İhtiyaçlar**			**Uzun Vadeli İhtiyaçlar**			**Hırdavatçı,Nalbur,Av**		
	İşyeri Say.			İşyeri Say.			İşyeri Say.			İşyeri Say.	
	2000	**2005**		**2000**	**2005**		**2000**	**2005**		**2000**	**2005**
Bakkal	464	668	Konfeksiyon	45	58	Mobilyacı	45	61	Hırdavatçı	23	34
Kasap	23	37	Tuhafiye	53	106	Halıcı	12	15	Nalbur	4	4
Manav	21	31	Manifatura	42	71	Beyaz Eşya	50	66	Av Mlz.	11	11
Tekel Bayii	24	33	Oyuncakçı	4	12	Kuyumcu	37	46			
Kuruyemişçi	4	8	Züccaciye	27	41	Saatçi	5	5			
Gazete Bayii	5	5	Parfümeri	3	19	Telefoncu	5	20			
Süt Satımı	2	2	Camcı	11	13	Gözlükçü	3	4			
Tavukçu	13	21	Kasetçi	8	12	Çeyiz Eşy.	1	2			
Yumurtacı	1	1	Ayakkabıcı	45	74	Gelinlikçi	9	13			
Balcı	2	3	Boyacı	3	3	Bilgisayarcı	3	4			
Fırın	59	69	Çiçekçi	7	13	Elektrikli Mlz.	4	15			
Ganyan Bayii	2	2	Fotoğrafçı	22	31	Sobacı	4	5			
Büfe	9	19	Kırtasiye	26	49						
Hamam	1	1	Kuru Temiz.	6	7						
Market	37	50	Fotokopici	3	3						
Umumi Tuv.	1	1	Tüpçü	18	18						
Hazır Yemek.	2	2	Sayısal Loto	1	1						
			Kumaşçı	13	13						
			Bujiteri		3						
			Temizlik Mlz		3						
			Kömürcü		17						
TOPLAM	**670**	**953**		**337**	**567**		**178**	**256**		**38**	**49**

Kaynak: Bina sayım cetvelleri (2000), Kadirli Belediyesi kayıtları (2005).

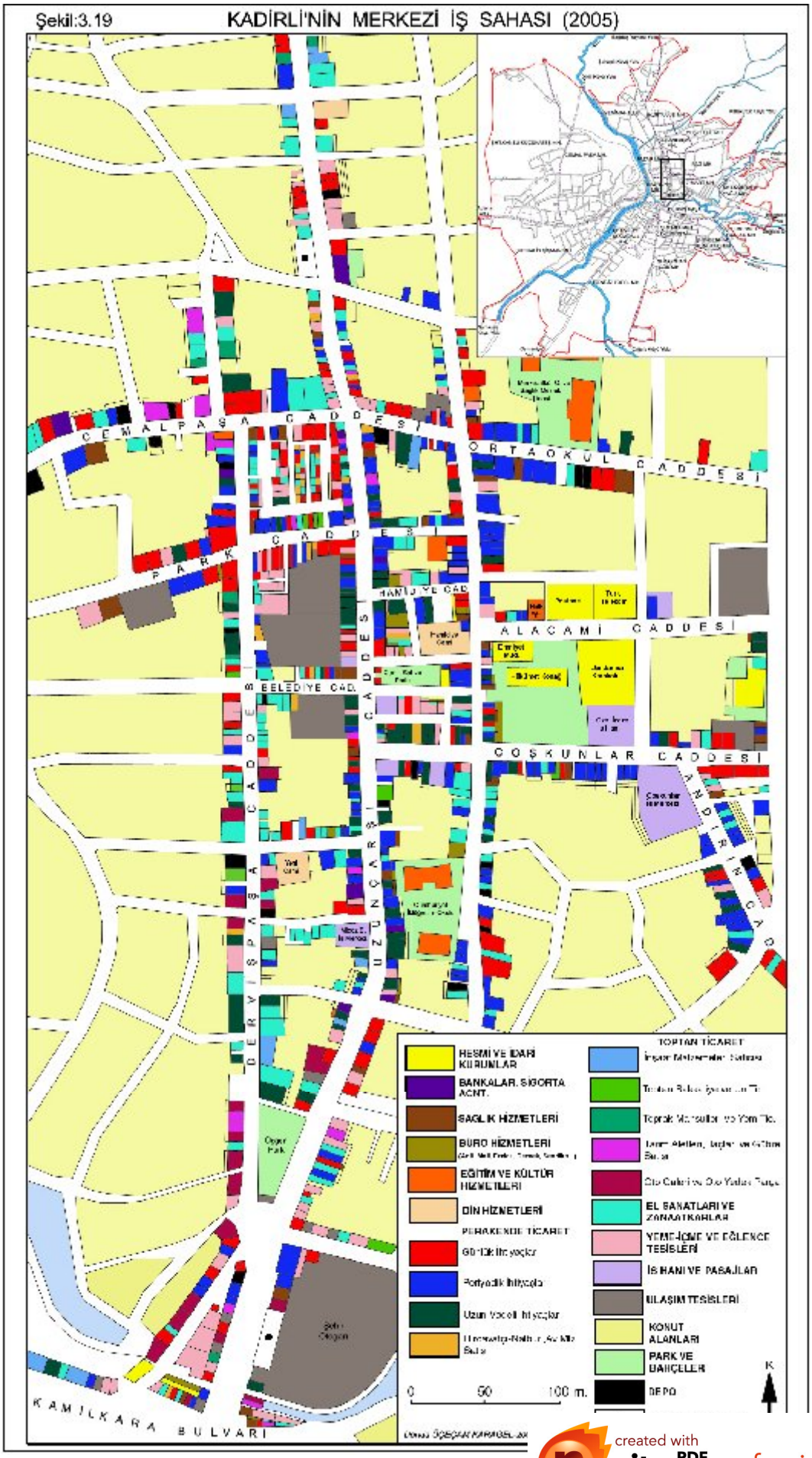
Büyük ticaret ile uğraşan iş kolunda toplam 409 iş yeri bulunmaktadır. Bu sayı 2000 yılında 381 işyeri ve bu işyerlerinde çalışan sayısı 551 kişi iken; günümüze gelindiğinde bu sektörde bariz bir gelişmenin olmadığını görmekteyiz (Tablo: 3.26). Büyük ticaret içinde yer alan işletmelerden özellikle toprak mahsulleri ve yem ticareti alanında bir artış söz konusudur. Bu da Kadirli'nin tarımsal yapısının bir sonucu olarak ortaya çıkmış bir durumdur.

Tablo: 3.26. Kadirli'de Yer Alan Büyük Ticaret Kapsamındaki İşletmeler (2000-2005).

İnşaat Malzemesi Sat.			**Toptan Bak. ve Un Tic.**			**Toprak Mah. ve Yem Tic.**			**Tarım Alet-İlaç ve Gübre Tic.**		
	İşyeri Say.			İşyeri Say.			İşyeri Say.			İşyeri Say.	
	2000	**2005**		**2000**	**2005**		**2000**	**2005**		**2000**	**2005**
Mermerci	9	15	Toptan Bak.	55	58	Hububatçı	129	148	Tarım Mak.	2	3
Mozaikçi	1	3	Un Bayii	1	1	Yemci	44	68	Gübre Sat.	19	19
Kireç Sat.	1	1							Zirai İlaç B	18	18
Biriket Oc.	38	38							Tohumcu	3	3
Kum-Çakıl S.	13	13									
Dem.-Çiment	46	57									
Kalebodur	2	3									
TOPLAM	**110**	**130**		**56**	**59**		**173**	**216**		**42**	**43**

Kaynak: Bina sayım cetvelleri (2000), Kadirli Belediyesi kayıtları (2005).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Un fabrikası ve mısır kurutma tesisleri gibi iş yerleri büyük sanayi kapsamında ele alınmıştır. Bu iş kolunda toplam 6 iş yeri bulunmaktadır (Tablo: 3.27)

Tablo: 3.27. Kadirli'de Yer Alan Sanayi Tesisleri (2005).

Sanayi Tesisi	İş Yeri Sayısı	Çalışan Sayısı
Un Fabrikası	1	10
Mısır Kurutma Tesisi	5	30

Kaynak: Arazi çalışmaları

Ayakkabı tamircisi, berber, terzi, yorgancı, kaynakçı, marangoz, dokumacı ve demirci gibi el sanatları ve küçük sanatlara yönelik ticarethaneler ile değirmen, hızar ve karoser yapımıyla ilgili iş yerleri **küçük sanayi ve imalathaneler** kapsamında ele alınmıştır. Bu iş kolunda 2000 yılında toplam 644 işyeri bulunmaktadır ve 1116 kişi çalışmaktadır. Çalışanların % 88'i (987 kişi) el sanatları ve küçük sanatlarda, % 12'si (129 kişi) değirmen, hızar ve karoser yapımındadır (Bina sayım cetvelleri, 2000). 2005 yılı itibarı ile çalışanların sayısı 786 kişidir. El sanatları ve küçük sanatlarda çalışan sayısı 593 iken bu sayı 734'e çıkmıştır. Özellikle berber sayısında önemli bir artış olduğu izlenmiştir. Bu iş kolunda yaklaşık % 22'lik bir artış söz konusu olmuştur (Tablo: 3.28).

Tablo: 3.28. Kadirli'de Yer Alan Küçük Sanayi ve İmalathaneler (2000-2005).

Değirmen,Hızar,KaroserYap.			**El Sanatları ve Küçük Sanatlar**					
	İşyeri Say.			İşyeri Say.			İşyeri Say.	
	2000	**2005**		**2000**	**2005**		**2000**	**2005**
Değirmen	20	21	Ayakkabı Ta.	18	18	Ocak Tamir..	2	3
Hızar	23	23	Berber	132	201	Radyo-Teyp-Tv Tamir.	18	37
Karoser Yap.	8	8	Terzi	59	77	Mobilya Tamir.	2	3
			Marangoz	109	110	Kalaycı	3	4
			Dokumacı	9	14	Bilgisayar Tamir.	1	1
			Yorgancı	14	17	Tenekeci	3	4
			Anahtarcı	2	3	Elektrikçi	32	36
			Alim.Doğ.	2	4	Elektrik Panosu İmali	2	2
			Sıhhi Tes.	5	7	Kasacı	1	1
			Suntacı	4	4	Soba Yapımı.	1	1
			Kaynakçı	38	40	Tornacı	33	34
			Bıçakçı	1	1	Bobinajcı	1	1
			Güneş En.Yap.	13	13	Yağmurlama Sist.Yap	1	1
			Sandıkçı	2	2	Av Tüfeği Tam.		1
			Saat Tam.	5	6			
			Semerci	2	2			
			Tabelacı	4	6			
			BeyazEşya Tam	12	16			
			Matbaa	7	9			
			Demirci	51	51			
			Plastik Doğ.	4	4			
TOPLAM	**51**	**52**					**593**	**734**

Kaynak: Bina sayım cetvelleri (2000), Kadirli Belediyesi kayıtları (2005).

Yeme, içme, dinlenme ve eğlence hizmeti veren işyerleri Kadirli'de 2000 yılından günümüze gelindiğinde en fazla artış gösteren iş kolunu oluşturmaktadır. Bu iş kolunda toplam 352 iş yerinde 660 kişi çalışmakta iken (2000) işyeri sayısı 647'ye yükselmiştir. Yaklaşık % 83

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

oranında bir artış görülürken, sayıca en fazla artışın yaşandığı işletmeler kahvehane, internet cafe, çay ocağı, lokanta ve kebapçılar olmuştur.

Büro hizmetleri ile **bankalar ve sigorta acentelikleri** ise Kadirli'de sayıca çok fazla artışın yaşanmadığı iş kollarını oluşturmaktadır (Tablo: 3.29). Büro hizmetlerinde çalışan sayısı 234 kişi iken bankalar ve sigorta acenteliklerinde 105 kişi çalışmaktadır (2000).

Tablo: 3.29. Kadirli'de Yeme-İçme-Dinlenme-Eğlenme ve Büro Hizmeti ile Bankalar ve Sigorta Acenteleri (2000-2005).

YEME-İÇME-DİNLENME-EĞLENME HİZMETİ			**BÜRO HİZMETİ (Adli,Mali,Dernek,Sendika,Parti,Vakıf, Mimar,Mühendis)**			**BANKALAR VE SİGORTA ACENELERİ**		
	İşyeri Say.			İşyeri Say.			İşyeri Say.	
	2000	**2005**		**2000**	**2005**		**2000**	**2005**
Çay Ocağı	96	129	Tüccar ve Komisyon.	59	64	Banka	7	7
Kahvehane	83	199	Avukat	15	15	Sigorta Acent	4	7
Lokanta ve Kebapçı	101	165	Muhasebeci	16	16			
Pastahane	28	49	Dernek ve Vakıf	12	14			
Tatlıcı	12	15	Siyasi Parti	6	6			
Otel	2	3	Noter	2	2			
Gazino	10	11	Emlakçı	4	4			
İnternet Cafe	4	38	Döviz Bürosu	1	1			
Birahane	8	21	Mimar	2	2			
Bilardo Salonu	4	5	İnşaat Müh.	3	3			
Atari Salonu	4	6	Harita Müh.	6	6			
Kafeterya		1	Basın-Yayın Bürosu	2	2			
Çay Bahçesi		2	Sulama Birlik Bürosu	3	3			
Pansiyon		1						
Meşrubatçı		1						
Masaj Salonu		1						
TOPLAM	**352**	**647**		**131**	**138**		**11**	**14**

Kaynak: Bina sayım cetvelleri (2000), Kadirli Belediyesi kayıtları (2005).

Ulaşımla ilgili ticaret ve sanat işletmeleri Kadirli'de daha çok küçük sanayi sitesinde yoğunlaşmıştır. Bunun dışında şehrin çeşitli kısımlarında da ulaşım hizmeti veren işletmeler mevcuttur. Bu iş kolunda 478 işletme bulunmaktadır. Bunlar arasında oto tamircisi, kaportacı, oto elektrikçi, oto yıkama yağlama en önemlilerini oluşturmaktadır (Tablo: 3.30).

Sağlık hizmetleri kapsamında şehirde toplam 98 ticarethane bulunurken, resmi sağlık hizmeti veren kuruluş sayısı da 11 adettir.

Merkezi iş sahasında perakende ticaretin ağırlıkta olduğu görülürken, ticarethane sayısı ve türü bakımından çeşitlilikler ortaya çıkmaktadır. Oran itibariyle Dere, 7 Mart, Pazar, Savrun, Tufan Paşa mahallelerinde yoğun olarak perakende ticaretin yaygın olduğu, bunun yanında yine bu mahallelerde yeme-içme-dinlenme-eğlenme hizmeti veren tesislerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Savrun ve Dere mahallelerinde ulaşımla ilgili ticaret ve sanat işletmeleri ile ulaşım hizmeti veren ticarethanelerin, şehrin idari merkezi olmasından dolayı Dere mahallesinde ve ayrıca Tufan Paşa mahallesinde büro hizmetlerinin üstünlüğü söz konusudur (Tablo: 3.29, Şekil: 3.20).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 3.30. Kadirli'de Yer Alan Ulaşımla İlgili Ticaret ve Sanat İşletmeleri ile Ulaşım Hizmeti ve Sağlık Hizmeti Veren İşletmeler (2000-2005).

ULAŞIMLA İLGİLİ TİCARET VE SANAT İŞLETMELERİ			ULAŞIM HİZMETLERİ			SAĞLIK HİZMETLERİ		
Faaliyet Kolu	İşyeri Say.		Faaliyet Kolu	İşyeri Say.		Faaliyet Kolu	İşyeri Say.	
Ulaşımla İlgili Sanat İşletmeleri				2000	2005	Ticari Sağlık Hizmeti		
	2000	2005	Petrol İstasyonu	13	13		2000	2005
Oto Döşeme	5	6	Nakliye Şirketi	11	13	Doktor Muayeneh.	26	26
Oto Boyama	9	10	Min-Otob.Yazıhanesi	8	18	Dişçi Muayeneh.	27	27
Oto Elektrikçi	40	43	Taksi Yazıhanesi	3	3	Veteriner Muayene	6	6
Oto Tüpçüsü	1	1	Otogar	1	1	Eczahane	33	33
Kaportacı	67	68	Otopark	4	4	Özel Poliklinik	5	6
Oto Tamircisi	83	91	Köy Garajı	5	5	Toplam	97	98
Traktör Tamircisi	13	13	Telekom Bayii		2	Resmi Sağlık Hizmeti		
Motosiklet Tamircisi	7	7	Kargo Şirketi		2	Sağlık Ocağı	4	5
Bisiklet Tamircisi	6	9				Hastahane	1	1
Kamyon Tamircisi	2	2				Hızır Acil 112	1	1
Oto Camı Takımı	1	1				Sağlık Grup Başk.	1	1
Somuncu	2	2				Verem Savaş Dis.	1	1
Bilyacı	1	1				SSK Sağ.İstasyonu	1	1
Akücü	2	2				Ana Çoc.S.- Aile Pl	1	1
Balatacı	3	3				Toplam	10	11
Civatacı	2	3						
Balanscı	3	3						
Eksozcu	6	7						
Pompacı	2	2						
Makasçı	1	1						
Lastik Tamircisi	21	21						
Oto Bakım Servisi	9	9						
Oto Yık.Yağ.	25	30						
Toplam	311	335						
Ulaşımla İlgili Ticaret İşletmeleri								
Oto Galeri	44	45						
Traktör Galerisi	5	7						
Bisikletçi	6	6						
Oto Lastikçi	18	24						
Oto Yağı Satımı	23	26						
Bisiklet Yedek Parça	1	3						
Oto Yedek Parça	24	32						
Toplam	121	143						
TOPLAM	**432**	**478**		**45**	**61**		**107**	**109**

Kaynak: Bina sayım cetvelleri (2000), Kadirli Belediyesi kayıtları (2005).

Küçük sanayi sitesinin Cemal Paşa mahallesinde yer almasından dolayı burada özellikle ulaşımla ilgili ticaret ve sanat işletmeleri (300 iş yeri) ile küçük sanayi imalathanelerinin (116 iş yeri) yoğunluk kazandığını görmekteyiz. Batıdaki kırsal alanlara yakın olan ve de en önemlisi Adana yolu üzerinde gelişmiş olan Halis Şişman mahallesindeki, büyük ticaret kapsamında ele aldığımız tarımsal ürün satıcılarının (zahireciler) yoğunluğu söz konusudur. Aynı durum güneydeki kırsal alanlara yakınlık ve Osmaniye yolunun etkisiyle Osmaniye Caddesi boyunca da gelişmiş ve giderek önem kazanan bir ticari aktivite durumuna gelmiştir. Şehrin dış kuşağını oluşturan mahallelerde daha çok günlük ihtiyaçların hakim olduğu perakende ticarethaneler yoğunluk göstermektedir. (Tablo: 3.31, Şekil: 3.20).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 3.31. Kadirli'deki Ticarethanelerin Mahallelere Göre Dağılışı (2005).

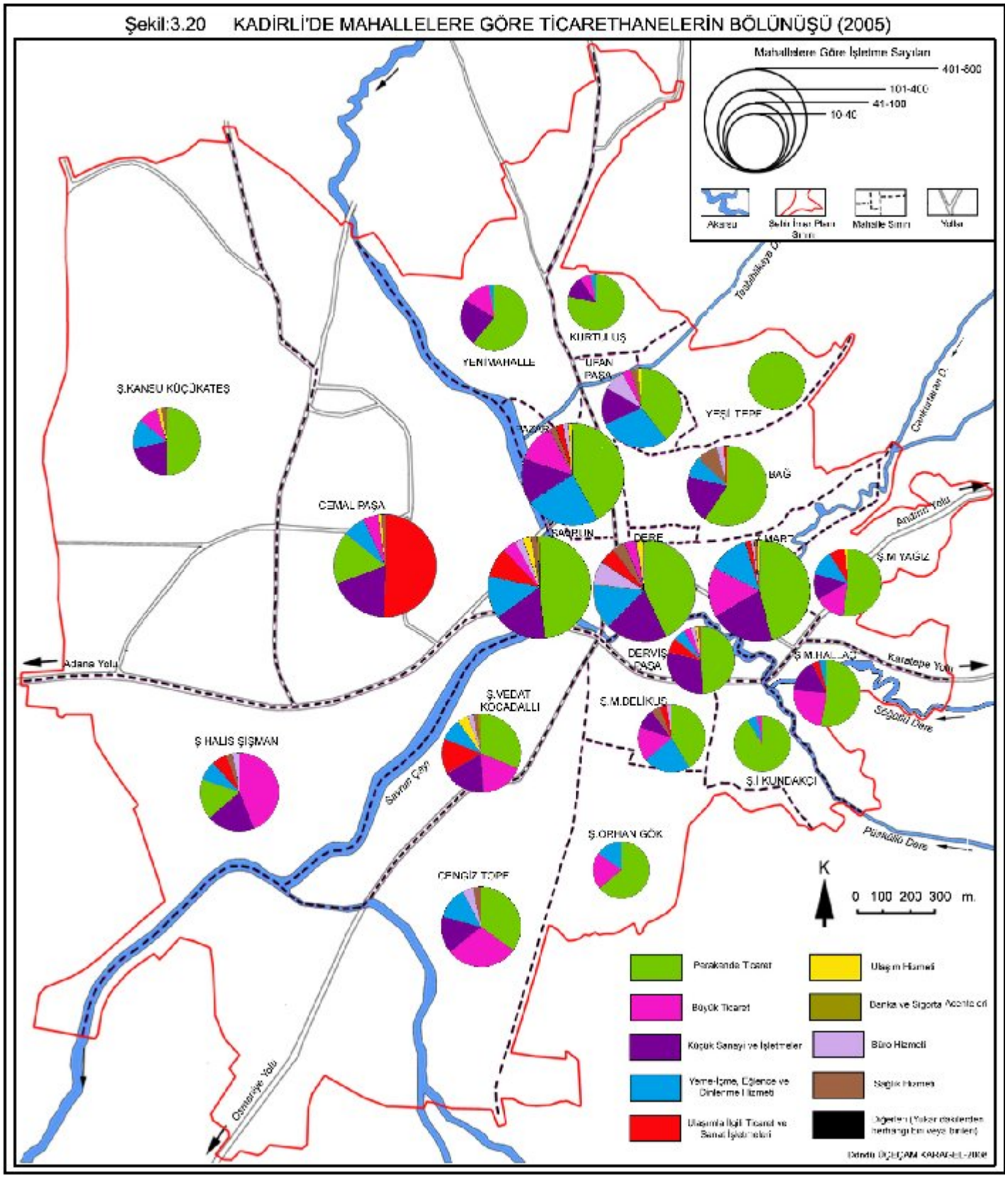
Ticarethane Türü	Perakende Ticaret		Büyük Ticaret		Küçük San-İmal.		Yeme-İç. Din-Eğl.		Ulaş.İlg. Tic-San.İ		Ulaşım Hizmeti		Banka ve Sig.Act.		Büro Hizmeti		Sağlık Hizmeti		Toplam
Mah	İşyeri Say.	%	İşyeri Say.	%	İşyeri Say.	%	İşyeri Say.	%	İşyeri Say.	%	İşyeri Say.	%	İşyeri Say.	%	İşyeri Say.	%	İşyeri Say.	%	İşyeri Say.
Cemal Paşa	108	16,6	33	5,1	122	18,8	47	7,2	326	50,4	6	1	-	-	2	0,3	4	0,6	648
Dere	309	43,1	27	3,7	137	19,1	105	14,6	37	5,2	18	2,6	2	0,2	51	7,4	30	4,3	716
7.Mart	328	46	113	15,9	147	20,5	94	13,1	12	1,6	4	0,5	-	-	9	1,2	9	1,2	716
Pazar	215	42	64	12,5	74	14,5	121	23,5	11	2,1	5	1	2	0,4	9	1,7	12	2,3	513
Savrun	220	48,3	19	4,2	77	16,8	61	13,3	43	9,5	11	2,4	4	0,8	12	2,6	10	2,1	457
Tufan Paşa	157	39,5	14	3,5	61	15,3	113	28,4	1	-	4	1	4	1	35	8,8	10	2,5	399
Cengiz Topel	57	35,4	46	28,6	24	14,9	22	13,6	5	3	1	-	-	-	7	4,5	-	-	162
V.Kocadallı	40	31,3	23	17,5	23	17,5	12	9,1	19	14,5	6	4,6	2	1,6	3	2,3	2	1,6	130
Bağ	84	59,1	-	-	27	19	13	9,1	-	-	2	1,4	-	-	4	2,8	12	8,4	142
Halis Şişman	21	19,4	47	43,9	18	16,6	9	8,3	7	6,4	1	0,9	-	-	2	1,8	3	2,7	108
Mehmet Delikuş	37	41,3	15	16,6	9	10	20	22,2	3	3,3	-	-	-	-	2	2,2	4	4,4	90
Derviş Paşa	41	49	3	3,5	25	29,7	5	6	6	7,1	1	1,2	-	-	2	2,3	1	1,2	84
Mustafa Yağız	40	52	11	14,3	10	13	9	11,7	6	7,8	1	1,2	-	-	-	-	-	-	77
Mehmet Hallaç	29	52,8	13	23,7	9	16,3	2	3,6	2	3,6	-	-	-	-	-	-	-	-	55
Yenimahalle	26	60,5	6	14	10	23,2	1	2,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	43
İ.Kundakçı	30	90,9	1	3	-	-	2	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33
KansuKüçükateş	21	50	4	9,6	9	21,5	6	14,3	-	-	1	2,3	-	-	-	-	1	2,3	42
Kurtuluş	25	78,1	2	6,2	4	12,5	1	3,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32
Orhan Gök	21	63,7	7	21,2	-	-	5	15,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33
Yeşiltepe	16	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16
Toplam	**1825**		**448**		**786**		**648**		**478**		**61**		**14**		**138**		**98**		**4496**

Sonuç olarak, Kadirli'de merkezi iş ve ticaret sahası dışında gelişen ya da gelişmekte olan ticaret alanlarının da mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar merkezi iş sahasının batısı, güneyi, güneydoğusu ve kuzeyinde gelişme gösteren ticaret alanlarıdır.

Kadirli'deki kimi iş yerlerinin ticari etkinliği, bulundukları lokasyon şartlarına bağlı olarak değişmekte ve bunların belirli alanlarda toplandığı görülmektedir. Şehir içinde ticarete bağlı olarak mahallelerin karşılıklı etkileşimi birbirlerine göre etki sahasını da belirlemektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil:3.20 KADİRLİ'DE MAHALLELERE GÖRE TİCARETHANELERİN BÖLÜNÜŞÜ (2005)

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

3.2.4.3.2. Tarım Alanları

Kadirli'nin imar sınırları içerisindeki alanı 18687 dekardır. Bu alanın % 54'lük kısmını şehirsel kullanım alanları oluştururken % 46'lık kısmını ise tarım alanları meydana getirmektedir. Tarım alanlarının % 21'ini sulu tarım arazileri, % 25'ini ise kuru tarım arazileri oluşturur (Tablo: 3.32).

Tablo: 3.32. Kadirli'de Arazi Miktarı ve Kullanım Durumu (2005).

	Tarım Alanı (da)			Şehirsel Kullanım (da)	Toplam Alan (da)
	Sulu Tarım	Kuru Tarım	Toplam		
Dekar	3981	4673	8654	10033	18687
%	21	25	46	54	100

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

İmar sınırları içerisindeki tarım arazilerinin % 92'si (7975 da) tarla, % 8'i (649 da) meyve ve sebze bahçeleri ile bağ alanları olarak değerlendirilmektedir (İlçe Tarım Müdürlüğü).

Tarım alanlarının % 82'sini (7118 da) şehrin kuzeybatısı, batısı, güney ve güneybatısında yer alan Şehit Kansu Küçükateş, Cemal Paşa, Şehit Halis Şişman, Cengiz Topel ve Şehit Vedat Kocadallı mahalle sınırları içerisindeki tarım alanları meydana getirmektedir (Şekil: 3.17). Nitekim şehrin bu kesimleri tarla tarımına oldukça elverişli, az eğimli ve çoğunlukla düz alanlardan oluşur (6984 da). Ayrıca Şehit Vedat Kocadallı ve Şehit Halis Şişman mahalle sınırları içerisindeki Savrun çayının güney kesimlerinde 134 dekarlık meyve bahçeleri de yer almaktadır.

Diğer tarım alanları, Kadirli'nin güneydoğu, kuzeydoğu ve kuzey kesimlerinde yer almaktadır. Tarım alanlarının % 9'u (808 da) şehrin güneydoğusunda yer alan Ş. Orhan Gök, Ş. İbrahim Kundakçı, Ş. Mehmet Hallaç, ve Ş. Mustafa Yağız mahalleleri sınırları içerisinde; % 5'i (403 da) şehrin kuzeydoğusunda yer alan Kurtuluş ve Yeşiltepe mahalleleri sınırları içerisinde ve % 4'ü (325 da) ise Yenimahalle sınırları içerisinde bulunmaktadır (Şekil: 3.17).

Şehrin güneydoğu kesimlerindeki tarım arazileri eğimli yüzeylerde yer aldığından, bu kesimdeki tarım arazilerinin % 27'si (220 da) bağ ve bahçe alanları olarak da kullanılmaktadır. Şehrin Yenimahalle sınırları içerisindeki kuzey kesimlerinin tarım arazileri bütünüyle sebze bahçeleri (325 da), az eğimli kuzeydoğu kesimleri ise tarla alanlarıyla kaplıdır.

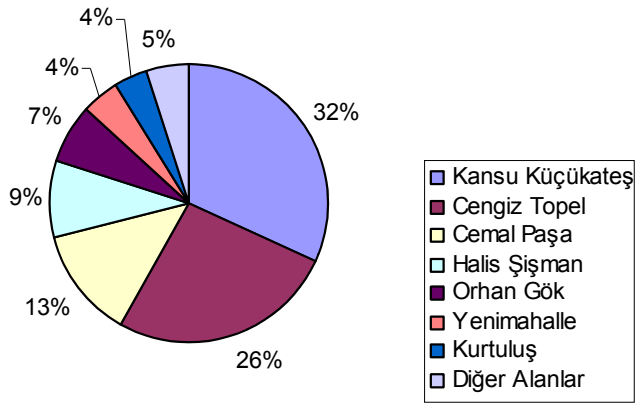
Kadirli'deki tarla ekim alanlarının % 5'i şehrin güneydoğu kesiminde yer alan Ş. Orhan Gök mahallesinde bulunurken, % 5'i şehrin kuzeydoğusunda yer alan Kurtuluş ve Yeşiltepe mahallelerinde, % 3'ü ise yine şehrin güneydoğu kesiminde yer alan Ş. İbrahim Kundakçı, Ş. Mehmet Hallaç ve Ş. Mustafa Yağız mahalle sınırları içerisindedir. Ayrıca şehirdeki meyve bahçelerinin % 59'u ile, bağ alanlarının tamamı şehrin güneydoğu kesiminde toplanmıştır. Bu kesimdeki meyve bahçelerinin % 90'ı ile bağ alanlarının yarısı Ş. Orhan Gök mahallesindedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ilçesinin sahip olduğu toplam 45.450 ha tarım alanının % 2'sini bünyesinde toplayan şehirde, tarım alanlarının % 32'si Ş. Kansu Küçükateş mahallesinde, % 26'sı Cengiz Topel mahallesinde, % 13'ü Cemal Paşa mahallesinde, % 9'u Ş. Halis Şişman mahallesinde, % 7'si Ş. Orhan Gök mahallesinde ve % 4'erlik kısımları Yenimahalle ve Kurtuluş mahallelerinde toplanırken, geri kalan % 5'lik kısmı ise bağ ve bahçelerin yoğunlukta olduğu şehrin engebeli güneydoğu kesiminde yer almaktadır (Şekil: 3.21).

Şekil 3.21

KADİRLİ'DE TARIM ARAZİLERİNİN MAHALLELERE BÖLÜNÜŞÜ (2000).

3.2.4.3.3. Sanayi Alanları

Kadirli şehrinde sanayi fonksiyonu toplam 101 dekarlık arazi miktarı ile gelişememiş bir fonksiyon olarak ortaya çıkmaktadır. Bu alanın % 65'i (66 da) küçük sanatlara, % 35'i (35 da) ise fabrika alanlarına aittir. Buna rağmen sanayi fonksiyonu, alan genişliği itibarı ile konut ve diğer kullanışların haricinde ticaret ve eğitim gibi şehirsel kullanışların ardından gelmektedir.

Günümüzde sanayi sahası olarak, şehrin batı kesiminde, Adana yolu üzerindeki 13 dekarlık alanıyla Pamsan Çırçır Fabrikası, 14 dekarlık alanıyla İlkay Un Fabrikası ve 8 dekarlık alanıyla Öz Un Fabrikasının bulunduğu kesim gösterilebilir. İkinci bir alan ise yine şehrin batı kesimindeki şehir stadının bulunduğu alanda yer alan 66 dekarlık Küçük Sanayi Sitesi'dir (Şekil: 3.17).

Sanayi fonksiyon alanının bu kadar dar olmasında, Kadirli halkının tarım ekonomisine dayalı iktisadi yaşantısının etkisi büyüktür. Ayrıca burada gerek ulaşım kolaylığı, gerek aynı hat üzerinde bulunan Adana, Ceyhan ve Osmaniye gibi tarımsal hammaddeye dayalı sanayinin gelişmiş olduğu merkezlere olan yakınlık ve gerekse Kadirli'de tarımsal hammadde ticareti yapan tüccar, komisyoncu ve nakliyeci gibi işyeri sahiplerinin sayısının giderek artması gibi faktörlerin de etkisiyle ticaret ve hizmetler sektöründe gelişme sağlanırken, sanayi sektörü gelişememiş, hatta gerileme sürecine girmiş bir fonksiyon olarak karşımıza çıkmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Nitekim 1984 yılında kurulan Pamsan Çırçır Fabrikası 1995 yılında, 1986 yılında kurulan İlkay Un Fabrikası ise 1999 yılında üretimlerini durdurmuş durumdadırlar (Foto: 3.32).

Kadirli'deki sanayi kuruluşlarının ilki 1972-1973 yılları arasında açılan ***Küçük Sanayi Sitesi'***dir. Kamil Kara Bulvarı kuzeyinde, Cemal Paşa mahallesinde kurulmuş olan site ve çevresinde, 389 işyeri bulunmaktadır. İlk faaliyete açıldığı yıl olan 1973 yılında sitede toplam 100 kadar iş yeri bulunmaktaydı (Tablo: 3.33).

Tablo: 3.33. Küçük Sanayi Sitesi'ndeki Ticarethaneler (1972, 2000, 2005).

İş Yeri	1972	2000	2005
Kereste imalatçısı- Hızar	9	1	1
Ahşap doğrama imalathanesi	8	17	18
Tornacı	12	29	29
Oto tamir, bakım ve kaporta	32	250	274
Teneke imalatçısı	2	-	-
Tüfek imalatçısı	2	-	-
Demir işleri imalatçısı	25	12	12
Madeni eşya imalatçısı	10	-	-
Dokumacı	-	1	1
Elektrik panosu imalatçısı	-	2	2
Kaynakçı	-	24	26
Radyatör tamircisi	-	1	1
Pompa tamircisi	-	2	2
Plastik doğramacı	-	3	3
Mermerci	-	2	2
Karoser ve sandık yapımı	-	7	7
Güneş enerjisi ile ısıtma sistemi	-	4	4
Yağmurlama tesisatı imalatçısı	-	1	1
Traktör galerisi	-	-	2
Hırdavatçı	-	-	4
TOPLAM	**100**	**356**	**389**

Kaynak: 1972-Sanayi Odası, 2000-2005 Bina Sayım Cetvelleri

Sanayi sitesinde 618 kişi çalışmaktadır. Çalışanların büyük çoğunluğunu, şehir sakinleri oluşturmakla birlikte; Kadirli'nin yakın çevresindeki köylerden, Andırın, Geben, Göksun, Saimbeyli ve Feke'den gelenler de olmaktadır. Çalışanların ortalama yaşı 15 olmakla birlikte, genellikle çalışanların 10-20 yaşları arasındaki askerlik çağı öncesi genç nüfus olduğu tespit edilmiştir. İş yerlerinde ortalama 2 kişi çalışmaktadır. Ancak iş yerlerinde 1 usta, 2 kalfa ve 1 çıraktan oluşan 4 kişilik kadroların daha yaygın olduğu gözlemlenmiştir.

Sanayi sitesinde yapılan anket sonuçlarına göre, oto tamir, bakım ve onarım işlerinde çalışanlar genellikle, Andırın, Göksun, Düziçi, Feke, Saimbeyli ve Kozan gibi ilçelerin köylerinden gelenlerle, Kadirli'nin kuzeyindeki dağlık alan köylerinden gelenlerdir. İş yerlerinde araç, gereç ve yedek parçalar genellikle İstanbul, Ankara, Adana ve Osmaniye'den temin edilmektedir. Sanayi sitesinde çalışanlardan Tokmaklı ve Geben (Andırın), Halitağalar, Azaplı ve Kabayar (Kadirli) ve Kızılömerli (Sumbas) gibi köylerden ve Sumbas'tan gelenler günübirlik geliş gidiş yaparlarken; Kadirli'nin kuzeyinde yer alan engebeli ve dağlık alanlardaki köylerden gelenler ile Kozan, Andırın, Düziçi, Göksun, Saimbeyli, Feke, Osmaniye ve Ceyhan

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gibi çevre il ve ilçelerin köylerinden gelenler ise genellikle Kadirli'de ev tutmakta, ya da varsa akrabalarının yanında kalmaktadır. Bunlar genellikle haftada 1 gün izinli olduklarından 1 günlüğüne köylerine gidip gelmektedirler.

Foto: 3.32. Küçük Sanayi Sitesi, Öz Un Fabrikası, Pamsan Çırçır Fabrikası ve İlkay Un Fabrikası'ndan Görüntüler (2001).

Cemal Paşa mahallesinde 1978 yılında kurulan ***Öz Un Fabrikası***, Kamil Kara Bulvarı'nın kuzeyinde ve şehir stadının güneyindeki 8 dekarlık alanda yer almaktadır (Şekil: 3.17, Foto: 3.32). Tesiste 10 kişi çalışmaktadır. Fabrikanın Adana yolu üzerinde yer almasından dolayı, şehrin batısındaki kırsal alanlardan buraya ürün satımı bir hayli fazla olmaktadır.

Adana karayolu üzerinde 1984 yılında kurulan diğer bir işletme de, ***Pamsan Çırçır Fabrikası***'dır. Şehit Halis Şişman mahallesinde, şehrin en batı ucunda imar sınırının bittiği yerde yer almaktadır (Şekil: 3.17, Foto: 3.32). 13 dekarlık bir alanda kütlü pamuk çırçırlama amacıyla kurulmuştur. 1995 yılında ise pamuk çırçırlama işlemi durdurulmuş ve mısır kurutma işlemlerine geçilmiştir. İşletme hammadde olarak, Kadirli ve çevre köylerinden yalnızca mısır alımı yapmaktadır. Tesiste yıllık 180 bin ton mısır kurutma işlemi yapılmaktadır. İlk kurulduğu yıllarda yaklaşık 100 kişinin çalıştığı tesiste, günümüz itibariyle 7 kişi çalışmaktadır. Pamsan Çırçır Fabrikası adıyla mısır kurutma işlemi gerçekleştiren tesis, Adana karayolu üzerinde yer almasından dolayı pamukta kazanmış olduğu önemi mısırda da sürdürmeye devam etmektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şehit Halis Şişman mahallesi sınırları içerisinde, Adana karayolu güneyinde yer alan ***İlkay Un Fabrikası*** 1986 yılında hizmete açılmıştır. Zirai Donatım Kurumu'nun güneyinde 14 dekarlık bir alanda bulunmaktadır (Şekil: 3.17, Foto: 3.32). Fabrika 1999 yılında kapatılmıştır. Günümüzde ise buğday ve mısır ambarı olarak kullanılmaktadır.

Osmaniye yolu üzerinde bulunan Cengiz Topel mahallesindeki *Kastallar*, *Coşkunlar* ve *Üçgüller* mısır kurutma tesisleri ile çiğit yağı ve küspe üreten *Erkayıranlar* sanayi belli başlı işletmelerdir.

3.2.4.4. Sosyal ve Kültürel Fonksiyon Alanları

Kadirli'deki sosyal fonksiyon alanlarından ***sağlık alanları*** 10 dekarlık bir sahaya yayılmakta ve şehirsel kullanımın ancak % 0,1'ini oluşturmaktadır. Şehirde bu fonksiyonla ilgili faaliyet gösteren Devlet Hastahanesi, Verem Savaş Dispanseri, SSK Sağlık İstasyonu, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması merkezi ve sağlık ocakları gibi kamu hizmeti veren kuruluşlar bulunmaktadır. Şehirde ayrıca ticari amaçla özel sağlık hizmeti veren 26 doktor muayenehanesi, 27 diş kliniği, 6 veteriner kliniği, 33 eczahane ve 6 poliklinik vardır.

Devlet Hastahanesi, Cemal Paşa mahallesindeki Sülemiş Tepesi'nin güneybatısındaki 2,5 dekarlık alanda yer almaktadır (Şekil: 3.17). 1974 yılında hizmete giren hastahanenin, 75 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Hastahanede cildiye dışında bütün poliklinikler bulunmaktadır. Hastahaneye Kadirli dışında Sumbas ve Andırın'dan gelenler de oldukça fazladır. *Verem Savaş Dispanseri* 1,5 da alanıyla Savrun mahallesindeki Halk Kütüphanesi'nin güneyinde yer almaktadır. Dispanser buraya taşınmadan önce Şehit Vedat Kocadallı mahallesindeki 2 Nolu Sağlık Ocağı'nın bulunduğu yerde hizmet veriyordu. Kadirli'de kurulan ilk sağlık kurumu olarak, 1961 yılında hizmete giren dispanser, 1990'lı yıllarda bugünkü yerine taşınmıştır. Tesiste 10 kişilik bir sağlık ekibi çalışmaktadır. *SSK Sağlık İstasyonu*, Savrun mahallesinin güneyindeki Tapu Kadastro Müdürlüğü binasında ve 15 kişilik ekibiyle sağlık hizmetleri sunmaktadır. *Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi*, 7 Mart mahallesindeki Andırın Caddesi'nin güneyinde yer alan 3 Nolu Sağlık Ocağı'nın 3. katında hizmetini sürdürmektedir.

Kadirli'de 5 tane de sağlık ocağı hizmet vermektedir. Şehirde ayrıca özel sağlık hizmeti veren 6 tane poliklinik, 33 eczahane, 27 diş polikliniği, 26 muayenehane ve 6 veteriner kliniği bulunmaktadır. Bu türdeki sağlık fonksiyon alanları çoğunlukla Devlet Hastahanesi ve sağlık ocaklarının yakınında ya da şehrin her taraftan ulaşılabilecek ana caddelerinin bulunduğu merkezi kısımlarda yer almaktadır.

Kadirli'deki ***eğitim kurumlarının*** tarihçesi incelendiğinde daha 1500'lü yıllarda Kadirli'de medreselerin olduğunu söylemek mümkün olur. Bilhassa 1525, 1544 ve 1563 tarihli Kars-ı Zülkadriyye sancak defterlerinde bahsi geçen müderris adları bu görüşümüzü doğrular niteliktedir. 1865 ıslahatından sonra 10 mahalle üzerinde kurulan kasabanın Alibeyli, Dervişler, Karabacak, Öksüzler, Kırıntı, Fakı, Şahaplı ve Çarşı mahallelerinde birer de sıbyan mektebi

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

açılmıştır. Bu mektepleri bitiren öğrenciler önce Alacami'de açılan medreseye devam edip, ardından Maraş ve Kayseri'deki medreselere giderlermiş (Vayısoğlu 2000, s.125).

Kadirli'deki modern anlamdaki ilk eğitim kurumu 1876 yılında açılan "Kars-ı Zülkadriyye Mektebi Rüştiyesi" dir. Rüştiye mektebi 1899 yılında inşaatı tamamlanan ve yakın zamana kadar Derviş Paşa Caddesi'ndeki Çukurova dershanesinin kullanımında olan binasına taşınmıştır. Rüştiye mektebinden sonra 1912 yılında açılan 2. eğitim kurumu da Kız Rüştiye Mektebi'dir. Erkek Rüştiye Mektebi'nin karşısında, bugün yerinde olmayan binasında hizmete giren Kız Rüştiye Mektebi, 1924 yılında kapatılarak Erkek Rüştiye Mektebi ile birleştirilmiş ve Numune Mektebi adıyla anılmaya başlanmıştır. Numune Mektebi de 1927 yılında kapatılmış ve yapılan yeni düzenlemelerle Cumhuriyet ve İstiklal İlkokulları açılmıştır. İstiklal İlkokulu Rüştiye binasında eğitimine devam etmiş, Cumhuriyet İlkokulu ise Ortaokul Caddesi'ndeki bugünkü Sağlık Meslek Lisesi'nin bulunduğu binaya taşınmıştır. Köylerde de okulların açılmasıyla öğrenci sayısı azalan İstiklal İlkokulu, 1932 yılında kapatılmış ve mevcut öğrencileri Cumhuriyet İlkokulu'na nakledilmiştir. Cumhuriyet İlkokulu, 1947 yılında Savrun mahallesinin doğusundaki kendi binasına taşınmıştır.

Tufan Paşa mahallesinin gelişiminde çok önemli bir rolü olan Rasim Ünal İlköğretim Okulu, 1953 yılında açılmıştır. Kadirli Lisesi, Cemal Paşa köprüsüyle Savrun köprüsü arasında kalan, Savrun çayının batısındaki sahada yer almaktadır. 1968 yılında Fatih Mehmet İlköğretim okulunun bulunduğu binada öğrenime açılan Kadirli Lisesi, 1969 yılında aynı sahada bulunan Cevdet Paşa Ortaokulu'na, 1972 yılında da bu iki okulun arasında inşa edilen kendi binasına taşınmıştır. Bu üç okulun kapladığı alan 28 dekardır. Burada oluşan eğitim fonksiyon alanı, Savrun çayının batısındaki şehirsel gelişmeyi en çok etkileyen sebeplerdendir.

Kadirli'de eğitim ve kültür fonksiyon alanları olarak ele alınabilecek olan okullar, özel dershaneler, özel öğrenci yurtları, mesleki kurslar, halk kütüphanesi, halk eğitim merkezi ve öğretmen evi gibi yapılar, şehrin farklı alanlarına dağılmış durumdadırlar. Toplam 18 ilköğretim okulu, 8 lise ve dengi okul, 1 meslek yüksek okulu bulunan şehirde, okulların % 48'i (12 okul) 1980 sonrasında inşa edildiğinden genellikle şehrin dış kısımlarına dağılmış durumdadırlar. 1960-1980 yılları arasında yapılan 10 okul ile, 1960 öncesinde yapılmış olan 3 okul ise şehir merkezinde yer alır. Şehir merkezinde yer alan okullar, ticaret alanlarıyla konut alanları arasında bağlantıyı sağlayan geçiş alanları konumundadırlar. Şehrin dış kısımlarına dağılmış olan okullar ise sanayi ve ticaretin de gelişmesiyle birlikte 1980 sonrası şehirleşme hareketlerinin en etkili faktörleri arasında sayılabilirler.

Kadirli'deki eğitim kurumlarında okuyan öğrencilerin önemli bir kısmı Kadirli'nin yakın çevresindeki kırsal alanlardan gelenlerdir. Şehirde kiralık ev probleminin olmaması ve özel yurtların sağladığı imkânlar dolayısıyla bu öğrencilerin konaklama sorunları bulunmamaktadır. Ayrıca birçok öğrenci, ya akrabalarının yanında kalmakta, ya da ev

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

kiralayarak konaklamaktadır. Özellikle lise ve dengi okullar, dershaneler ve Meslek yüksek okulunun çevresindeki öğrenci konutlarının sayıları oldukça fazladır.

Kadirli'nin eğitim fonksiyonunun gelişmesinde önemli bir rolü olan eğitim kurumlarından birisi de Çukurova Üniversitesi'ne bağlı 2 yıllık ön lisans eğitimi veren Kadirli Meslek Yüksek Okulu'dur. Meslek yüksek okulu, Tufan Paşa mahallesindeki Rasim Ünal İlköğretim Okulu'nun hemen yanındaki Milli Eğitim Müdürlüğü'ne ait bir binada eğitim ve öğretimini sürdürmektedir. Okul, bilgisayar programcılığı ve endüstriyel elektronik olarak 2 branşta eğitim ve öğretim vermektedir.

Kadirli'de ayrıca Kültür Bakanlığına bağlı 1 halk kütüphanesi bulunmaktadır. Kütüphane Cemal Paşa Köprüsü'yle Savrun Köprüsü arasında kalan, Savrun çayının doğusundaki alanda yer alan parkın güneyindedir. 1973 yılında halkın hizmetine açılmıştır.

Kültürel fonksiyonlar, geniş kapsamlı hizmetleriyle şehirlerin dini ve kültürel hayatları üzerinde sürekli etkilidirler. Kültürel değerlerdeki birikim, aynı zamanda şehirlerin tarihsel karakterlerini de ortaya koymaktadır. Bu durum kültürel fonksiyonun yalnız yerleşme merkezinde değil, merkezin dışında hissedilebilen en uzak noktadaki etkisiyle de ölçülebilmektedir. Eğitim, çeşitli ihtiyaçlardan doğan kültürel aktiviteler, tarihi değerler ve din hizmetleri olarak değerlendirebileceğimiz bu fonksiyon, kültürel geçmişi günümüzde de yaşatmaktadır.

Şehirde kültürel geçmişi günümüze yansıtan önemli miraslar bulunmaktadır. Bunlar, Maarif Çamlığı ve Sülemiş Tepesi'nde varlığı tespit edilen ve tarihi Roma öncesi dönemlere dayanan antik yerleşim birimleridir. Mağara evler, kaya kiliseleri ve kaya mezarlarından oluşan bu tarihi kalıntıların pek çoğu, gerek doğal şartların ve gerekse define avcılarının tahribatına maruz kalmış olmasından günümüze kadar ulaşamamıştır. Mevcut bulunanların da akıbetleri meçhuldür. Maarif Çamlığı kültürel fonksiyon alanı 288 dekar, Sülemiş Tepesi ise 113 dekarlık bir alana sahiptir. Buralar aynı zamanda Kadirli şehrinin ağaçlandırılmış orman alanlarıdır (Foto: 3.2).

Bunlar dışında şehirde yer alan diğer bir tarihi değer de Maarif Çamlığı'nın batı eteklerindeki bir tepe üzerinde kurulmuş olan *Alacami*'dir (Foto: 3.3). Alacami, Kadirli'nin Roma, Bizans ve Türklük kültürlerini bir arada yaşatan tek canlı abidesidir. II. yüzyılın başlarında Romalılar tarafından bir manastır olarak yapılmıştır. 1488 yılında Dulkadiroğulları döneminde camiye çevrilmiştir. Alacami, Kadirli'nin bilinen ilk camisidir. Ondan önceki dönemde cami olarak kullanılan mekânlarla ilgili bilgi ve belge bulunmamaktadır. Yalnız yerel bir araştırmacı olan Vayısoğlu'nun elinde bulunan bir vakıf senedine göre, Çamlı Kahve'nin bulunduğu yerde (Şekil: 3.19) 1725 yılında inşa edilmiş Pazar camisinden söz edilmektedir. Alacami'den sonra Kadirli'nin bilinen ilk camisi *Hamidiye camisidir*. Cami, belediye binasının

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

kuzeyindeki yerinde, 1890 yılında inşa edilmiştir. Osmanlı padişahı II. Abdülhamit döneminde yapıldığı için bu adı almıştır.

Kadirli'de dini yapılardan olan camilerin % 67'si (20 cami) 1980 sonrasında yapılmıştır. 1960 yılına kadar Kadirli'de Alacami ile birlikte 3 cami bulunuyordu. Bunlar 1890 yılında yapılan *Hamidiye camisi* ile 1955'de yapılan Cemal Paşa mahallesindeki *Sülemiş camisidir*. Hamidiye camisi, 1966 yılında Coşkunlar camisi hizmete açılıncaya kadar Kadirli merkezinin tek camisidir. O yıllarda köylerin çoğunda cami olmadığından cuma ile bayram namazları çok kalabalık olurmuş. Cami avlusu dolar; halk namazını iki taraftaki caddelerde kılarmış. Sülemiş camisi ise Savrun çayının batısındaki gelişme üzerinde etkisi olan ilk sosyal kurumdur. 1960-1980 yılları arasında, şehir alanının genişlemesiyle birlikte 8 cami daha yapılmıştır. Bu camiler, o dönemde gelişmiş merkez mahalleler ile bu mahallelerin çevresinde inşa edilmişlerdir. 1980 sonrasında inşa edilen camiler ise genellikle şehrin yeni gelişen alanlarında yer almaktadırlar. Camilerin şehir içindeki toplam alanı 20 dekardır.

Spor tesisleri de yerleşmelerin sosyo-kültürel fonksiyonlarındandır. Kadirli'de spor tesisi olarak bir stadyum, kapalı spor salonu ve bir de halı futbol sahası vardır. Cemal Paşa mahallesinde yer alan spor alanlarından stadyum ve kapalı spor salonu Adana karayolunun kuzeyinde, küçük sanayi sitesinin batısında bulunmaktadır. Halı futbol sahası ise Savrun Köprüsü'nün batısında, Adana karayolu üzerindedir (Şekil: 3.17).

3.2.4.5. Diğer Fonksiyon Alanları

Kadirli'de park, bahçe ve ağaçlandırma alanları gibi yeşil sahalar genellikle yerleşme alanının doğusundaki merkez mahallelerinin kenar kesimlerinde oluşturulmuştur. Bunların dışında Cemal Paşa mahallesindeki Sülemiş Tepesi ve Savrun çayının güney kesimleri de diğer alanları oluşturur. Kadirli'de parklar, bahçeler ve ağaçlandırma alanları toplam 914 dekar alan kaplamaktadır. Bu değer şehir yüzölçümünün % 4,9'unu oluşturur. Kadirli'de bu fonksiyonun alanını genişletme çabaları ve şehirde yaşanılır doğal bir ortam yaratma gayretleri, Kadirli belediyesinin çevre düzenlemeleri programıyla sürdürülmektedir.

1960 yılına kadar Kadirli'de yeşil alan oluşturma çabası görülmemiştir. Ancak 1960'lı yıllar, Kadirli Kalkındırma Derneği tarafından, Kadirli'de bayındırlık alanında birçok atılımların gerçekleştirildiği dönemdir. Bu çalışmaların en önemlilerinden biri Maarif Çamlığı tepesinin ağaçlandırılmasıdır. Burası Bağ mahallesinin doğusunda yer alan engebeli bir sahadır (Şekil: 3.17, Foto: 3.33).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

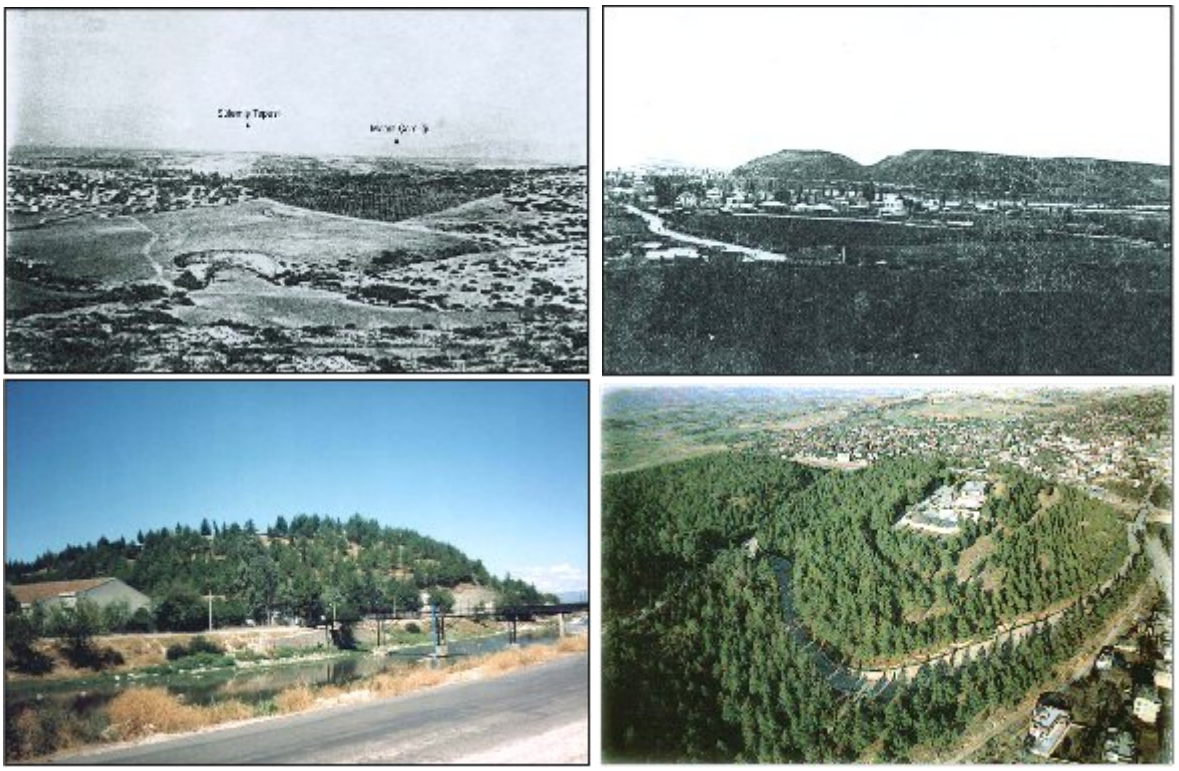

Foto: 3.33. Bağ mahallesinde yer alan Maarif Çamlığı ya da diğer adıyla Milli Eğitim Ormanı 1960 yılında ağaçlandırılmaya başlanmıştır. 1960'lı yıllarda ise Sülemiş Tepesi bir bozkır görünümündedir. Günümüzde ise bu alanlar şehrin en güzel yeşil alanlarıdır.

Kadirli'de Savrun çayının batısında yükselen iki tepeden oluşan yere "Sülemiş Tepesi" denilmektedir. Bu tepe 148 m rakımlıdır. Buradan Kadirli ovasını ve Kadirli'nin tepelik ve dağlık bölümlerini de görmek mümkündür. Kısacası burası, Kadirli'ye hakim panoramik görüşü olan bir tepedir (Foto: 3.33). 1960'lı yıllarda Sülemiş Tepesi'nde bozkırlar hakimdir. Sülemiş Tepesi 1973 yılına kadar bozkır görünümünde kalmıştır. Burası bir yandan da ekilip biçilen (ekenek) bir yerdir. 1980'den sonra tepenin toplam ağaçlandırma alanı 400 da olmuştur. Tepenin zirvesinde bulunan turistik tesisin inşası 1987 yılında tamamlanmıştır. 1996 yılında ise tesisin kuzeyindeki diğer tepede çay bahçesi ve çocuk bahçesi açılmıştır. Sülemiş Tepesi ve çevresi, hemen hemen tarihin her döneminde Kadirli'nin bir mesire yeri olmuştur. Burası Kadirli'nin sosyal hayatında da önemli bir yere sahiptir. Örneğin, Kadirli'ye ilk kez gelenler ya da davetli misafirler, öncelikle soluğu Sülemiş'te alır, yeni evlenen çiftler ilk kez burada el ele tutuşur, önemli günler ve toplantılar genellikle buradaki tesislerde düzenlenir. Sülemiş Tepesi'ndeki panoramik görüntü Kadirlili olsun olmasın herkesi büyüler niteliktedir. Buradaki turistik tesislerde değişik sosyo-kültürel amaçlarla kullanılabilecek 300 kişilik bir salon, 40 oda ve 80 yataklı bir konaklama tesisi ve ayrıca bir de yüzme havuzu bulunmaktadır.

Derviş Paşa ve Uzunçarşı Caddeleri'nin birleşerek, Kamil Kara Bulvarı'yla kesiştiği alanın hemen kuzeyinde, 1 da alanlı "Üçgen park" olarak bilinen bir saha bulunmaktadır. Bu parkın en yaygın fonksiyonu, özellikle yazın kısa dinlenmeler amacıyla kullanılıyor olmasıdır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Savrun mahallesinde üçgen parkın dışında bir park alanı daha vardır. Burası Cemal Paşa Köprüsü'nün doğu ucunda ve Savrun çayının kenarındadır. 1962 yılında akarsu yatağının ıslah çalışmaları sırasında park alanı haline getirilmiştir (Şekil: 3.17).

Şehirdeki farklı kullanım alanlarından birisi de *mezarlıklar*dır. Kadirli şehir sınırları içerisinde 6 mezarlık bulunmaktadır. Bunların en geniş alanlısı Şehit Mustafa Yağız mahallesinde bulunan Andırın yolu üzerindeki şehitlik (88 da) ile şehitliğin güneyinde, 7 Mart mahallesi sınırları içerisindeki (29 da) Kadirli asri mezarlığıdır (Şekil: 3.17).

Kadirli'deki arazi kullanım alanları arasında dikkat çeken diğer bir fonksiyon da *ulaşımla ilgili* alanlardır. Şehirlerin en önemli özelliklerinden birisi, çevresiyle olan bağlantılar ve bu bağlantıların kullanım yoğunluğudur. Kadirli'nin coğrafi konum şartları, tarihin en eski dönemlerinden itibaren insanları beşeri uğraşlara mecbur kılmıştır. Bu konum özellikleri Kadirli'nin aynı zamanda ticari bir merkez olmasını da sağlamıştır. Bu durumda tarihi Akyol'un önemi büyüktür. Adana-Kadirli-Andırın güzergâhı ile Kadirli-Osmaniye güzergâhı, Kadirli'nin yerleşim organizmasının iskeletini oluşturmaktadır. Dere mahallesinin güneyinde bulunan şehir otogarı 1966 yılında 16 dekar alan üzerine kurulmuştur. Otogar, Kadirli'nin çevresiyle ve büyük merkezlerle olan bağlantılarının düğüm noktasıdır. Savrun ve Pazar mahallelerinde de 3 köy garajı ve 1 otopark bulunmaktadır. Buralar, Belediye Caddesi ile Park Caddesi'nin arasında kalan sahada ve bir arada yer alırlar. Haftanın her günü sabah erken saatlerde gelen köy minibüsleri çoğunlukla öğleden sonraları köylerine dönerler. Kadirli'ye yakın bazı ova köylerinin minibüs seferleri e bulunmaktadır. Bu köylere günün her saatinde vasıta bulmak mümkün olmaktadır. Bunlar dışında Bağ mahallesinde 2, Tufan Paşa mahallesinde de 1 tane olmak üzere 3 otopark alanı daha bulunmaktadır. Şehirde ayrıca 11 tane nakliye şirketi, 8 tane de minibüs ve otobüs yazıhanesi yer almaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KADİRLİ İLÇESİ'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI

4.1. Genel Arazi Kullanımı ve Geçim Kaynakları

Kadirli ilçesi Çukurova'nın kuzeyinde yukarı ova denilen yerde yer almaktadır. Sahanın zirai şartlar bakımından sağladığı avantajlar bölgede insan yaşamının Neolitik çağa kadar uzanmasına neden olmuştur. Bu sayede saha yüzyıllardır yerleşime açılmış, dolayısıyla insanlar toprağı işleyerek ekonomik faaliyetler bulunmuşlardır. Araştırma sahası aynı zamanda eski dönemlerde göçebe yörüklerin, konar-göçer oymak, aşiret ve cemaatlerin hayvancılık faaliyetlerini sürdürdüğü yer olarak ta önem arz etmektedir. Hayvancı gruplar 1876 yılında "Fırka-i İslâhiye" ordusu tarafından ovalık alanlara yerleştirilerek tarımsal faaliyetlerin yapılması ve verimli arazilerin değerlendirilmesi gaye edinilmiştir. Dağlık alanlarda sürekli göçebe hayatı yaşayan bu grupların ova alanlarına yerleştirilmesi pek de kolay olmamıştır. Kimileri yerleştikten bir süre sonra tekrar dağlık alanlara kaçarak önceden sürdürdüğü hayvancılık faaliyetini devam ettirmişlerdir. Geride kalanlar ise oldukça zorlanarak zirai faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ama o yıllardan günümüze ovalık alanların her bir metrekaresi bile işletilir duruma gelmiştir. Günümüzde de ova ve dağ köyleri arasındaki ekonomik seviye farklılığının en önemli sebebi de, ziraat alanlarının geniş ve verimli olmasından kaynaklanmaktadır.

Kadirli ilçesi'nde zirai faaliyetlerin zorlanarak ta olsa bu hayvancı gruplar tarafından başlatılmış olması önceleri yeterli düzeyde arazilerin kullanımını kısıtlamıştır. Çünkü insanlar bu toprakları nasıl işleyeceklerini tam olarak bilememişlerdir. Ayrıca ova arazilerinin geniş bölümlerinde bataklık alanlarının olması buraların kurutularak tarıma açılmasını geciktirmiştir. Dolayısıyla başlangıçta asgari düzeyde elde edilen gelir sonraları toprak şartlarının iyileştirilmesi ve insanların artık ziraat yapmayı öğrenmesiyle azami düzeye yükselmiştir.

İnsanların ziraat yapmayı öğrenmesi ile tarım topraklarının nasıl kullanılacağı fikri de gelişmiştir. Yani artık yılda tek ürün almak yerine birden fazla ürün elde edilmesi yoluna gidilmiştir. Böylelikle ova tabanında zirai ürünlerde çeşitlenme ve bolluk görülürken, engebeli dağlık alanlarda daha ziyade tahıl tarımının yapılmasıyla ekonomik seviye farklılaşmıştır. Sonuçta birinci sınıf arazilerin bulunduğu ova tabanının yoğun bir şekilde tarımsal aktiviteler için kullanılması ile yöre halkı da zenginleşmiştir. Büyük çiftlik sahipleri ortaya çıkmıştır. Günümüzde bu ağalık sistemi ve çiftlik sahibi kişilerin sayısı oldukça azalmıştır.

Kadirli ilçesinde arazi yapısına baktığımız zaman beşinci sınıf arazi ile çok küçük orana sahip olan (% 0,7) sekizinci sınıf arazi dışında diğer grupları az veya çok oranda görmemiz mümkündür. Savrun, Sumbas ve Kesiksuyu çaylarının biriktirdiği alüvyal alanın oluşturduğu

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

birinci sınıf araziler 150 m izohipsinin geçtiği alanın güneyinde yer almaktadır. Kadirli ilçesinde alüvyal taban arazileri daha çok Savrun çayının oluşturduğu bölümlerden meydana gelmektedir. 150 m izohipsinin güneyinde bulunan alanlarda birinci sınıf araziler yoğun olmakla birlikte ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf arazilerin küçük de olsa payı bulunmaktadır (Tablo: 4.1, Şekil: 4.1).

Tablo: 4.1. Kadirli İlçesi'nde Arazinin Verimlilik Sınıflarına Dağılışı (2006)

Arazi Sınıfı	Alan (ha)	%
1	20041	18,1
2	3187	2,9
3	4618	4,2
4	4547	4,1
5	-	-
6	8121	7,3
7	69369	62,7
8	834	0,7
Toplam	110717	100

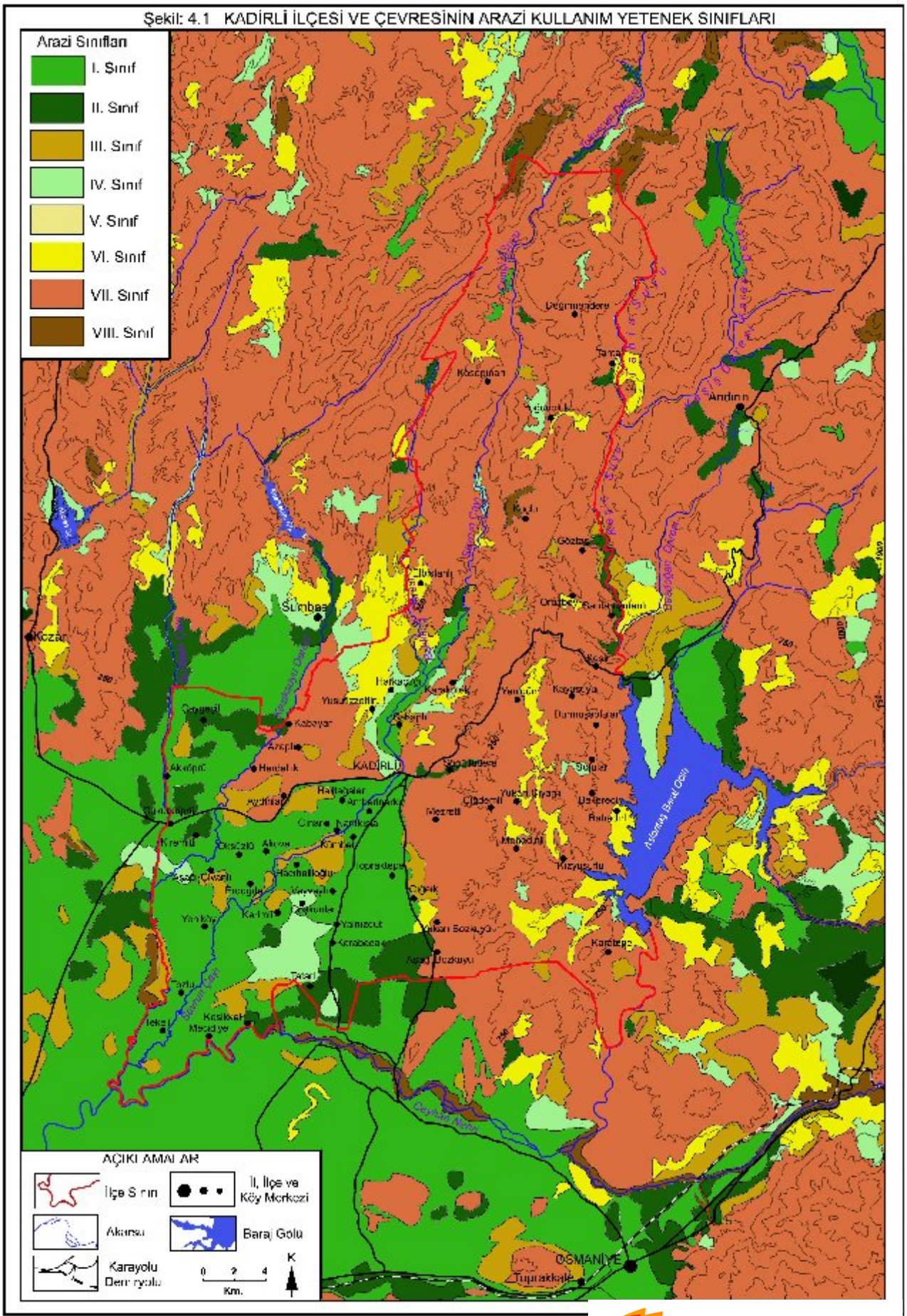
Kaynak: Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü

Kadirli ilçesini kuzeyden güneye doğru kat ederek güneydeki ova tabanının oluşmasında birinci derecede rol oynayan Savrun çayı, zirai faaliyetlerdeki sulama imkânlarının meydana gelmesinde de büyük katkılar sağlamıştır. Birinci sınıf arazilere 150 m izohipsinin güneyindeki yerler dışında Kadirli şehir merkezi ile Elbistanlı köyü arasında bulunan Savrun çayı vadi yatağında da rastlamak mümkündür. Bu bölgede Savrun çayına karışan Balıklıağ deresi de o sahanın alüvyal toprak oluşumunda rol oynamıştır. Dolayısıyla Elbistanlı, Harkaçtığı ve Şahaplı köylerinin bir kısım arazilerinin yer aldığı bu sahada ürün çeşitliliğini görmek mümkündür. Yapılan arazi çalışmalarında bu bölgede görülen manzara çevredeki engebeli alçak plato sahasındaki manzaraya göre oldukça farklılık arz etmektedir. Bu sahada rastladığımız sebze ve meyve türleri yakın alanlarda yerini daha çok tahıl tarımına ve su istemeyen susam, pamuk, karpuz gibi ürünlere bırakmaktadır. Elbistanlı ve Şahaplı köylerinde yapılan mikro arazi çalışmalarında da buranın Savrun çayı ve onun kolları tarafından sulanmasıyla farklı ürün deseni ortaya çıkmıştır. 150 m izohipsinin güneyinde bulunan ova tabanında daha çok buğday, mısır, yerfıstığı, soya fasulyesi gibi ürünler ekilirken, bu bölgede ayrıca sebze tarlalarını yoğun bir şekilde görmek mümkündür. Özellikle yeşilbiber ve domates tarlaları aralıksız devam etmektedir. Ayrıca şeftali bahçeleri de aralara sıkışmış olarak yer almaktadır.

Araştırma sahasının % 29,3'ü çeşitli derecelerden tarıma uygun arazileri oluştururken (1-4. sınıf araziler), % 70,7'si ise tarıma uygun olmayan alanları meydana getirmektedir. Ziraat yapmaya elverişli olmayan alanlar içerisinde en fazla payı % 62,7'lik oranla yedinci sınıf araziler oluşturmaktadır. Bu alanlar Kadirli ilçesinin doğusundan kuzeyine kadar olan tüm alanı kaplamaktadır. Bu saha içerisinde çok az miktarlarda üç, dört ve altıncı sınıf araziler görülse de yedinci sınıf arazinin yoğunluğu belirgin bir şekilde kendini göstermektedir (Şekil: 4.1).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 4.1 KADİRLİ İLÇESİ VE ÇEVRESİNİN ARAZİ KULLANIM YETENEK SINIFLARI

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ilçesinin güneydoğusunu tamamen kaplayarak kuzeye doğru ilerleyen yedinci sınıf araziler, şehir merkezinden araştırma sahasının kuzey sınırına kadar olan çok geniş bir alanda (69369 ha, toplam alanın % 62,7'si) yaygınlık göstermektedir. Bu sahalar hemen hemen ovalık alanın sınırını çizen 150 m izohipsinin kuzeyinde ve doğusunda kalan alanlara denk gelmektedir. Araştırma sahasının güneydoğusundan itibaren başlayan bu araziler; Aşağı Bozkuyu, Yukarı Bozkuyu, Cığcık, Mezretli köylerinin bulunduğu alandan itibaren eğimin ve yükseltinin artmasıyla birlikte alçak plato sahasına doğru ilerlemektedir. Aslantaş Baraj Gölü kıyısında bulunan Kızyusuflu, Bahadırlı, Bekereci, Sofular, Durmuşsofular köyleri de bu saha içerisinde yer almaktadır. Yedinci sınıf arazilerin bulunduğu alanlar genelde çok engebeli, meyilli, dağlık arazilere karşılık gelmektedir. Bu alanlar çoğunlukla orman, funda ve ağaçlandırma alanlarıdır. Tarım arazileri ise daha çok eğim şartlarının nispeten hafiflediği plato düzlüklerinde ve az eğimli yamaçlarda görülmektedir. Araştırma sahasının güneydoğusunda bulunan alanlar kuzeydeki dağlık alanlara göre daha fazla zirai olanaklara sahiptir. Çünkü kuzey kesimlerde yer alan dağlık ve çok engebeli alanlar zirai faaliyetlerden ziyade hayvancılık ve ormancılık gibi ekonomik aktivitelerle değerlendirilmektedir. Araştırma sahasının kuzeyindeki alanlarda ziraatın yapıldığı alanları bulmak oldukça zordur. Zirai faaliyetler ise daha çok dağlar ve tepeler arasında bulunan çöküntü alanlarında, polye, uvala ve dolin tabanlarında yapılmaktadır. Buralarda ise tarımsal ürünler tahıl tarımından öteye gitmemektedir. Araştırma sahasının doğu sınırını çizen Keşiş suyu ve Tahta suyu vadi tabanlarında ise daha çok hayvan yemi olarak yetiştirilen mısırları görmek mümkündür.

Kadirli ilçesi, 110.717 ha kaplayan toplam alanıyla Osmaniye il toplam alanı içerisinde (32.2250 ha) en büyük alanlı ilçedir. 1997 yılına kadar Sumbas ilçesi topraklarının Kadirli ilçesi sınırında olması nedeniyle Kadirli'nin alan değerleri daha büyük paylara sahipti. Bu yıldan sonra Sumbas'ın ilçe haline getirilmesi ile Kadirli ilçesinden ayrılması sonucunda araştırma sahasının sınırları günümüzdeki durumunu kazanmıştır. Bu halde bile Kadirli ilçesi arazi büyüklüğü bakımından ilk sırada yer almaktadır.

Araştırma sahasını arazi kullanım türleri açısından değerlendirdiğimizde en büyük payın % 42 gibi yüksek bir oranla orman, çalılık ve fundalık alanlarla kaplı olduğunu görmekteyiz (Tablo: 4.2, Şekil: 4.2). Bu kullanımlar ilçenin tamamen kuzey kısımlarını kaplayan dağlık ve çok engebeli alanlar ile araştırma sahasının doğusunda yer alan alçak plato sahalarında görülmektedir. 150 m izohipsinin geçtiği çizgiden doğuya Aslantaş Baraj Gölü'ne doğru plato ve vadi yamaçlarında daha çok fundalık arazi yaygın iken, devlet tarafından ağaçlandırılmış kızılçam ormanları da yayılış göstermektedir. Ağaçlandırma alanları, ilçenin güneydoğu diliminde yoğun olarak görülürken, Aşağı ve Yukarı Bozkuyu ile Cığcık köylerinin doğusu, Çiğdemli ile Mehedinli köyleri arasındaki vadi ve plato yamaçları, Bekereci ile Sofular

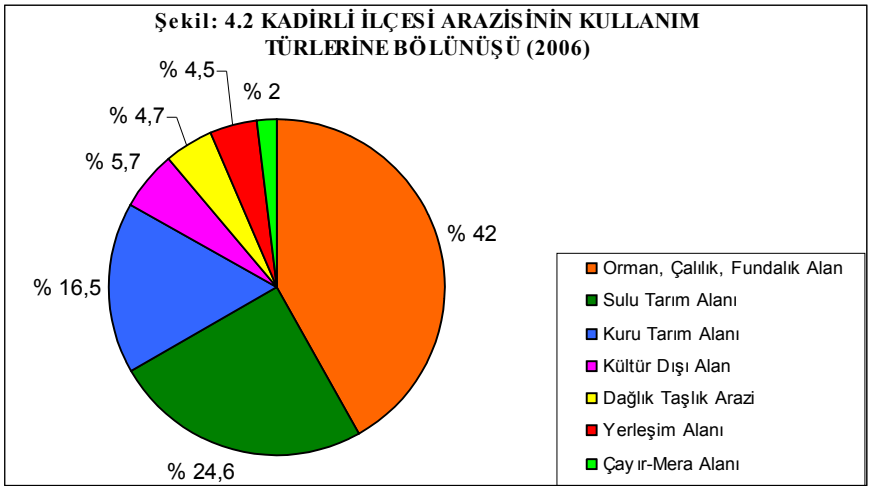
created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

köyü arasındaki plato yamaçları ve Söğütlüdere köyünün güneyindeki vadi yamaçlarında da izlenmektedir (Şekil: 4.3, Tablo: 4.3).

Tablo: 4.2 Kadirli İlçesi Arazisinin Kullanım Türlerine Dağılışı (2006)

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Orman, Çalılık, Fundalık Alan	46580	42
Sulu Tarım Alanı	27230	24,6
Kuru Tarım Alanı	18220	16,5
Kültür Dışı Alan (yol, su yüzeyi, drenaj vb)	6373	5,7
Dağlık Taşlık Arazi	5220	4,7
Yerleşim Alanı	5000	4,5
Çayır-Mera Alanı	2094	2
İlçe Toplam Yüzölçümü	110717	100

Kaynak: Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü

Ağaçlandırma alanlarının yoğun olarak görüldüğü araştırma sahasının güneydoğu dilimi dalgalı yamaç arazilerinin uzandığı, yükseltisi 150-500 m arasında olan hafif eğimli ve engebeli topografyadan oluşmaktadır. Bu alanlarda ilçenin doğusundaki yamaç alanları üzerinde yer alan başlıca köyler Topraktepe, Sofular, Durmuşsofular, Bahadırlı, Bekereci, Kızyusuflu, Çiğdemli Yukarı Çiyanlı, Mehedinli ve Karatepe köyleridir. Kızyusuflu, Bekereci, Bahadırlı köylerinde Keşiş suyu vadi tabanında yer alan bir kısım arazilerde sulamalı tarım da yapılmaktadır. Ancak genelde kuru tarım faaliyetlerinin yaygın olduğu, ziraat alanları fazla geniş olmayan, tarla ve bahçe ziraatına uygun sahalardan oluşmaktadır.

Araştırma sahasında kuzey ve kuzeydoğuya doğru gidildikçe yükselti tedricen artmakta ve önce yamaçlar, sırtlar ve tepelikler sahası geçilmektedir. Yörenin akarsuları tarafından, engebeli aşınım düzlükleri, aşağı kesimlerde hafifçe, ancak daha yukarı kesimlerde derince yarılmışlardır. Söz konusu dalgalı ve yüksek bu aşınım yüzeylerinin daha da yukarı kesimlerinde ise dağlık alana geçilmektedir. Bu sahalar, 500-1250 metreler arasında ziraat potansiyeli fazla olmayan, geleneksel kuru tarım faaliyetlerinin yaygın olduğu, ziraat alanları, genellikle eğimli, dar ve parçalı arazilerden oluşmasından dolayı modern tarım yöntemlerinin

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

kullanılamadığı, orman ve fundalık alanları geniş, hakim geçim kaynakları hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri olan eğimli ve engebeli alanlardır.

Araştırma sahasının kuzeyindeki bu alanlarda Kösepınarı, Koçlu, Değirmendere, Yoğunoluk ve Tahta köyleri geniş orman alanlarına sahiptir (Tablo: 4.3). Bu sebepten dolayı da buralarda halkın birincil geçim kaynağı ormancılık olarak belirmiştir.

Tablo: 4.3 Kadirli İlçesi Köylerinde Orman, Funda, Ağaçlandırma Alanı Miktarları (2006).

Köyler	ha	Köyler	ha	Köyler	ha
Kösepınarı	4800	Yukarı Çiyanlı	1610	Sofular	600
Koçlu	4600	Karatepe	1500	Bekereci	500
Değirmendere	4300	Bahadırlı	1300	Harkaçtığı	500
Yoğunoluk	4000	Kızyusuflu	1200	Kayasuyu	500
Tahta	2900	Yenigün	1200	Topraktepe	460
Göztaşı	2500	Elbistanlı	1000	Çiğdemli	450
Karakütük	2500	Mehedinli	800	Söğütlüdere	400
Oruçbey	2200	Sarıtanışmanlı	800	Mezretli	340
Aşağı Bozkuyu	2000	Cığcık	700	Durmuşsofular	300
Yukarı Bozkuyu	1820	Kesim	600	Şahaplı	200
				TOPLAM	**46580**

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

Araştırma sahasındaki önemli arazi kullanım türlerinden birini de sulu tarım alanları oluşturmaktadır. Savrun çayı ve ona katılan kollar, Kadirli ilçesinde tarımsal potansiyelin yükselmesinde önemli unsurlarından biridir. Bu durum bölgede ziraata dayalı bir ekonomik yapının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde azımsanmayacak derecede etkili olmuştur. Kadirli ilçesinde sulu tarım arazileri, ilçeyi kuzey ve güney olarak iki parçaya böldüğümüzde güneyde kalan kısımda yoğunluk göstermektedir. Araştırma sahasının güneybatısı tamamen sulamalı tarıma ayrılmış durumdadır. Bu sahada 30 köy yerleşmesi yer almaktadır. İlçe arazisinin % 24,6'sı (27230 ha) sulanabilir durumdadır (Tablo: 4.2, Tablo: 4.4, Şekil: 4.3). Aşağı Çiyanlı, Kerimli, Mecidiye, Aydınlar, Tatarlı, Tozlu, Hardallık, Kiremitli, Kesikkeli, Çukurköprü, Öksüzlü sulamanın yapıldığı en önemli sahaların başında gelmektedir (Tablo: 4.4).

Tablo: 4.4 Kadirli İlçesi Köylerinde Sulu Tarım Alanı Miktarları (2006).

Köyler	ha	Köyler	ha	Köyler	ha
Aşağı Çiyanlı	2250	Hacıhaliloğlu	470	Elbistanlı	72
Kerimli	2190	Yalnızdut	439	Cığcık	70
Mecidiye	2150	Azaplı	455	Yusufizzettin	60
Aydınlar	1995	Karabacak	390	Durmuşsofular	59
Tatarlı	1990	Akova	370	Koçlu	50
Tozlu	1850	Kümbet	319	Topraktepe	50
Hardallık	1400	Aşağı Bozkuyu	301	Bahadırlı	35
Kiremitli	1250	Erdoğdu	290	Şahaplı	32
Kesikkeli	1185	Amberinarkı	285	Karatepe	30
Çukurköprü	1090	Merkez	270	Sarıtanışmanlı	30
Öksüzlü	1015	Çınar	262	Mehedinli	30
Coşkunlar	750	Harkaçtığı	160	Göztaşı	23
Tekeli	680	Karakütük	155	Bekereci	20
Çaygeçit	565	Narlıkışla	145	Sofular	20
Vayvaylı	560	Kesim	140	Söğütlüdere	20
Yeniköy	559	Yukarı Bozkuyu	120		
Akköprü	475	Halitağalar	104	**TOPLAM**	**27230**

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasının güneydoğu diliminde yer alan bu yoğun sulanan bölge dışında da bazı alanlar sulanabilmektedir. Elbistanlı ile Karakütük köyleri arasında sınır teşkil eden Savrun çayı Şahaplı köyü kuzeyinde Balıklıağ deresi ile birleşmektedir. Balıklıağ deresi Elbistanlı köyü sınırlarından geçmekte ve burada 72 ha alanda sulamalı ziraatın yapılmasında büyük rol oynamaktadır. Yine Savrun Çayı araştırma sahasının kuzeyinde yer alan dağlık ve engebeli topografyaya sahip Karakütük köyünün de 155 ha alanının sulanmasını sağlamaktadır. Elbistanlı köyünde sulanan alanlarda daha çok sebze ziraatının yapıldığı arazi çalışmaları sırasında tespit edilmiştir (Foto: 4.1).

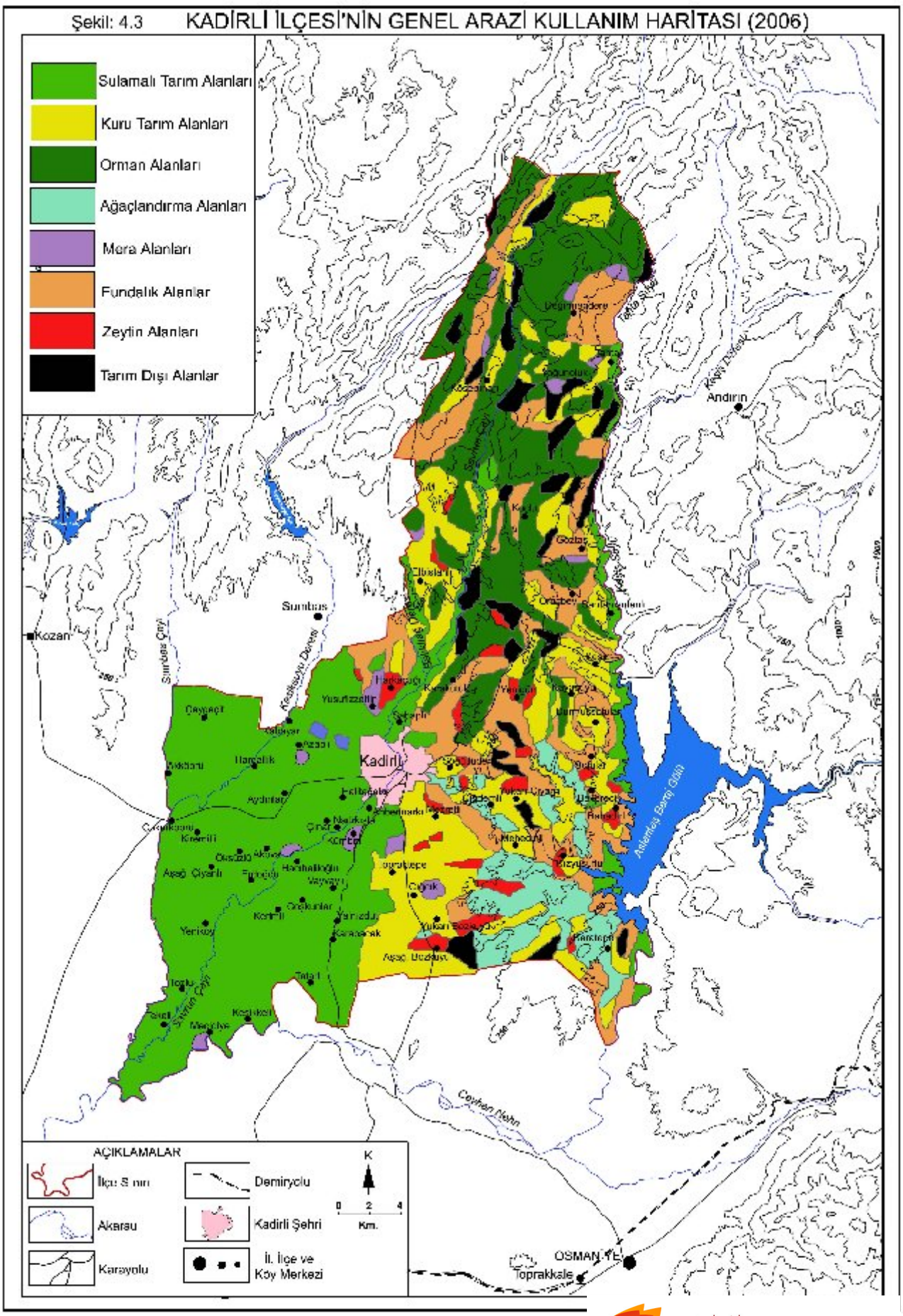

Foto: 4.1 Elbistanlı köyünde sulanan alanlarda tarımsal ürün çeşitliliği görülmektedir. Köy engebeli bir topografyaya sahiptir. Balıklıağ deresi sulamalı ziraatın yapılmasında çok önemli rol oynamaktadır.

Araştırma sahasının kuzeyinde yer alan Koçlu köyünde Savrun çayının geçtiği alanlarda 50 ha'lık arazi sulanabilmektedir. Kuzeyde bu saha dışında sulama yapılabilen başka alan yer almamaktadır. Kadirli ilçesinin doğu sınırını oluşturan Tahta ve Keşiş suları da geçtikleri alanlarda sulamalı ziraatın yapılmasına olanak tanımaktadır. Tahta köyü sınırlarında çok az bir alanda sulamanın yapıldığı tespit edilmiştir. Daha çok hayvan yemi olarak yetiştirilen mısır burada sulanarak elde edilmektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 4.3 KADİRLİ İLÇESİ'NİN GENEL ARAZİ KULLANIM HARİTASI (2006)

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tahta köyünden güneye doğru Göztaşı köyüne gelindiği zaman suyun köy halkının ekonomik faaliyeti için ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Keşiş suyundan yararlanılarak yapılmış su değirmeni hala burada önemini korumaktadır. Keşiş çayına katılan küçük vadi içlerinde görülen yoğun kavak ağaçları bu bölgede suyun ziraat hayatında kullanıldığının önemli göstergeleri olmuştur.

Aslantaş Baraj Gölü kıyısında bir kısım alanlarda sulanabilmektedir. Baraj gölünün yapımından önce Keşiş suyu bu bölgedeki tarım alanlarının sulanmasında önemli bir rol oynuyordu. Baraj gölü yapımıyla önemli oranda tarım alanı sular altında kalmıştır. Dolayısıyla geride sulama şartlarının zorlaştığı engebeli bir saha ortaya çıkmıştır. Yine de baraj gölü kıyısında düz alanlarda sulamanın yapıldığı bir kısım arazi yer almaktadır. Durmuşsofular, Bahadırlı, Karatepe, Sarıtanışmanlı, Sofular 20 ile 50 ha arasında sulanabilen alanlara sahiptirler (Tablo: 4.4, Şekil: 4.3).

Araştırma sahasında %16,5 (18220 ha)'luk oran ile kuru tarım alanları yer almaktadır. Kadirli ilçesinde kuru tarım alanlarının yayılış gösterdiği sahalar ilçenin güneydoğusundan kuzey sınırına doğru uzanan bir hat boyunca parçalar halinde tüm sahaya yayılmış ve bu bölgedeki hemen hemen bütün köylerin arazi kullanımına yansımış durumdadır (Şekil: 4.3, Tablo: 4.5). Bu sahalarda sulama imkânlarının elverişsizliği, arazinin engebeli yapısı nedeniyle suyun bu bölgelerde kullanımının zorlaşması gibi nedenlerle kuru tarımın yapılması zorunlu hale gelmektedir. Nitekim araştırma sahasında ovalık arazide yer almalarına rağmen bazı köylerde sulanmayan topraklar da bulunmaktadır. Örneğin Çınar köyünün batısında yer alan tarlalar Mehmetli barajı sulama sahası içerisinde bulunmasına rağmen baraj gölü suları bu alanlara kadar gelememektedir dolayısıyla çoğu arazi sulanmadan ekilip-biçilmektedir.

Tablo: 4.5 Kadirli İlçesi Köylerinde Kuru Tarım Alanı Miktarları (2006).

Köyler	ha	Köyler	ha	Köyler	ha
Elbistanlı	1350	Koçlu	439	Kösepınarı	298
Yusufizzettin	1295	Yukarı Çiyanlı	426	Mehedinli	280
Karakütük	1210	Kümbet	420	Bekereci	278
Topraktepe	990	Yoğunoluk	405	Tahta	275
Aşağı Bozkuyu	860	Değirmendere	400	Çınar	250
Cığcık	773	Durmuşsofular	389	Söğütlüdere	210
Kayasuyu	668	Yenigün	375	Bahadırlı	180
Oruçbey	621	Karatepe	372	Narlıkışla	130
Kızyusuflu	580	Azaplı	350	Vayvaylı	100
Yukarı Bozkuyu	565	Sarıtanışmanlı	348	Aydınlar	80
Harkaçtığı	544	Merkez	329	Şahaplı	76
Mezretli	528	Kesim	324		
Sofular	462	Amberinarkı	300		
Çiğdemli	440	Göztaşı	300	**TOPLAM**	**18220**

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

Araştırma sahasının kuzeyindeki engebeli ve dağlık alanlarda kuru tarımın en fazla yapıldığı yerler Elbistanlı köyü sınırları içerisinde bulunmaktadır. Burası 250-500 metreler arasında bulunan alçak plato sahasına denk gelmektedir. Bölgede Balıklıağ deresi ve bu derenin

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Savrun çayına kavuştuğu alanlar dışında sulama imkânsızlaşmaktadır. Bu nedenle platonun üst kısımları ve yamaçları tamamen kuru tarım alanları durumdadır (Şekil: 4.3).

İlçenin kuzeyine doğru Kösepınarı, Değirmendere, Koçlu, Yoğunoluk, Tahta köylerinin bulunduğu sahalarda da orman ve fundalık alan dışında kalan yerlerde kuru tarım yapılmaktadır. Bu sahada çoğunlukla buğday ve arpa ziraatı ön plandadır.

Kadirli ilçesinin güneydoğu diliminde bulunan sahalarda özellikle Aşağı ve Yukarı Bozkuyu, Topraktepe, Cığcık köyleri arazilerinin büyük çoğunluğu sulanmayan alanlardan oluşmaktadır. Ancak gelecek yıllarda yapımı planlanan Kesiksuyu-Savrun Sulama Projesi ile Cığcık köyü topraklarının % 90-95'inin sulanması amaçlanmaktadır. Bu projenin yürürlüğe girmesi ile önemli miktarda tarım toprağı sulanabilen duruma getirilecek ve dolayısıyla halkın ekonomik uğraşısı farklılaşacaktır. Günümüzde köyün topraklarının çok az bir kısmı sulanmaktadır. Sulama yapılmadığı için burada tahıl tarımı ve kuru pamuk ekimi yapılmaktadır.

Aslantaş Baraj Gölü kıyısındaki alanlardan Kadirli şehrine doğru araştırma sahasının doğusunda kalan sahada da kuru tarımın yoğun bir şekilde yapıldığı bir bölge dikkat çekmektedir (Şekil: 4.3, Foto: 4.2).

Foto: 4.2 Araştırma sahasının doğu ve güneydoğusunda bulunan alanlarda zirai faaliyetler genellikle sulama imkânının yetersizliğinden dolayı kuru olarak yapılmaktadır. Cığcık, Mehedinli, Mezretli köyleri örneğinde görüldüğü gibi araziler çoğunlukla tahıl, susam, sulama istemeyen pamuk, karpuz, kavun gibi ürünlerle değerlendirilmektedir.

Araştırma sahasının doğu ve güneydoğusunda yer alan bu bölge akarsularla derince parçalanmış alçak plato sahasına denk gelmektedir. Akarsularla derince parçalanması sonucunda, engebeli bir topografyanın sergilendiği bu bölgede baraj gölü kıyısındaki çok az

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sulanabilen saha ile ağaçlandırma ve fundalık alan dışında çoğu yer kuru tarıma ayrılmış durumdadır.

Araştırma sahasında mera alanları çok az yer kaplamaktadır. Mera alanlarının ilçe arazisinin % 2'si (2094 ha) gibi az bir orana sahip olmasında, kuzeydeki engebeli ve dağlık alanların çoğunlukla orman ve fundalıklarla kaplı olması, güneydeki ova tabanının ise zirai aktivitelerce değerlendiriliyor olması etkili olmaktadır. Dolayısıyla mera olarak kullanılacak araziler ya bitkisel üretim için değerlendirilmekte ya da ormancılık faaliyetlerinin sürdürülmesi ile yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.

Tablo: 4.6 Kadirli İlçesi Köylerinde Mera Alanı Miktarları (2006).

Köyler	ha	Köyler	ha	Köyler	ha
Değirmendere	300	Azaplı	50	Hardallık	15
Kösepınarı	300	Karakütük	50	Karabacak	15
Göztaşı	200	Kızyusuflu	50	Karatepe	15
Yoğunoluk	200	Kiremitli	50	Kayasuyu	15
Tahta	150	Koçlu	50	Aşağı Çiyanlı	13
Çınar	100	Yukarı Çiyanlı	50	Mecidiye	12
Elbistanlı	100	Harkaçtığı	40	Hacıhaliloğlu	10
Kümbet	60	Kesim	40	Akova	10
Vayvaylı	60	Oruçbey	40	Narlıkışla	9
Yusufizzettin	60	Sarıtanışmanlı	30	**TOPLAM**	**2094**

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

Kadirli ilçesinin kuzeyinde yer alan dağlık sahada mera alanlarının diğer kullanımlara göre daha fazla olduğu görülmektedir (Tablo: 4.6, Şekil: 4.3). Bu sahalar hayvancılık (Değirmendere ve Yoğunoluk) ve ormancılık (Kösepınarı, Tahta) faaliyetlerinin de 1. derecede geçim kaynağı olduğu alanlara karşılık gelmektedir.

Araştırma sahasının 150 m izohipsinin güneyinde bulunan yerlerini ova ünitesi oluşturmaktadır. Bunun dışında kalan alanlar ise yüksek ve engebeli plato ve dağlık sahadır. Kadirli ilçesinde engebenin ve yükseltinin en fazla olduğu alanlar 500-2000 metreler arasında bulunan kuzey kesimlerdir ve bu alanlar bütünüyle orman sahası içerisinde kalmaktadır.

İlçenin fiziki şartlarının bir sonucu olarak halkın ekonomik uğraşısı da buna göre şekillenmektedir. Dolayısıyla zengin alüvyal örtünün bulunduğu ova kesiminde halkın 1. derecede geçimini zirai faaliyetler oluşturmaktadır. Yükseltinin ve bitki örtüsünün artmasıyla birlikte kuzeydeki alanlarda geçim zirai aktivite dışında hayvancılık ve ormancılık olarak önem kazanmaktadır. Nitekim Koçlu, Değirmendere, Kösepınarı, Tahta, Oruçbey ve Göztaşı köyleri konum olarak orman içinde yer almakta ve halkın öncelikli geçim kaynakları arasında hayvancılıkla birlikte ormancılık faaliyetleri de gelmektedir.

1964 Köy Envanter Etüdleri, 1976 Köy Genel Bilgi Anketi, 1981 Köy Envanter Etüdleri, 1997 Köy Envanter Etüdleri ve 2004 yılı arazi anketleri değerlendirme sonuçlarına göre; Kadirli ilçesi köylerinin hemen tamamında halkın 1. derecede geçim sağladığı ekonomik

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

uğraşı zirai aktivitelerden meydana gelmektedir. Hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri ise dağlık alanda yer alan az sayıdaki köyün 1. derece geçim kaynağı durumundadır.

1964 yılında ilçenin tüm köylerinde ziraat 1. derece geçim kaynağı iken hayvancılık 2. derecede önemli bir faaliyet durumundadır. 7 köyde el sanatları 3. derecede önemli bir aktivite iken, 5 köy yerleşmesinde orman işçiliği ve orman mahsullerinden elde edilen gelir 4. derecede kalmaktadır (1964 Köy Envanter Etüdleri).

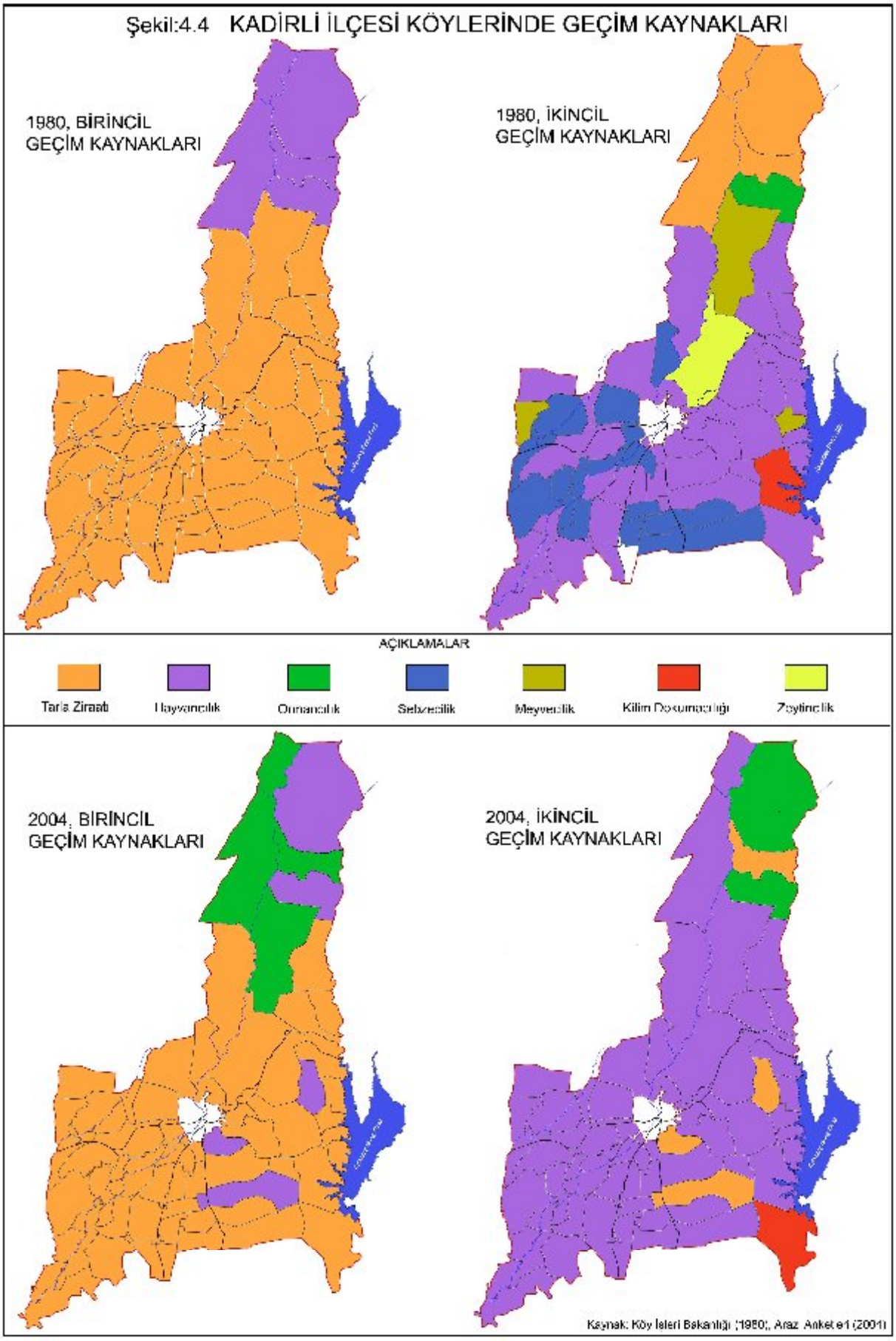
1976 yılında, araştırma sahasındaki 7 köy yerleşmesinde hayvancılık, 1 köyde ormancılık ve geri kalan diğer köylerde ise tarla ziraatı 1. derecede önemli gelir kaynağı durumundadır. 2. derecede önemli geçim kaynaklarında hayvancılık ön planda yer alırken, 6 köyde bağcılık ve meyvecilik, 2 köyde sebzecilik, 1 köyde orman mahsulleri, 6 köyde de bunlar dışında yer alan diğer ekonomik faaliyetler bulunmaktadır (1976 Köy Genel Bilgi Anketi).

1981 yılı Köy Envanter Etüdleri'ne göre de araştırma sahasında 1. derece geçim kaynağında tarla ziraatının üstünlüğü söz konusudur. Kösepınarı, Değirmendere, Tahta ve Yoğunoluk köylerinde ise hayvancılık faaliyetleri ön plandadır. Bu 4 köy yerleşmesi dışında 56 köyde halkın en önemli geçim kaynağını topraktan sağladığını görmekteyiz. Ormancılık faaliyetleri ise sadece Yoğunoluk köyünde ikincil geçim kaynağı olarak sürdürülmektedir. 1980 yılında sebzecilik ovada yer alan 19 köy yerleşmesinde ailelerin ikincil geçim kaynağını oluştururken günümüzde tamamen bu faaliyetin yapıldığı yerleşmeye rastlanmamaktadır. Yine aynı durum meyvecilik için de geçerlidir. Koçlu'da elma, armut, kızılcık, Trabzon hurması, nar bahçeleri, Akköprü'de narenciye bahçeleri, Sofular'da narenciye, şeftali ve elma bahçeleri günümüzde ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yapılırken eskiden ticarete dönük meyvecilik faaliyetleri yapılmaktaydı. 1980'li yıllarda ikincil geçim kaynağı olan meyvecilik günümüzde yerini ziraat ve hayvancılığa bırakmıştır.

Kızyusuflu köyünde kilim dokumacılığı 1980 yılında zirai faaliyetlerden sonra halkın ikincil geçim kaynağını oluştururken, bu faaliyet günümüzde Karatepe köyünde görülmektedir (Şekil: 4.4). Köyün ismiyle bilinen kilimler (Karatepe Kilimleri) dünyaca ün yapmış durumdadır ve çevredeki köylerin de bu iş kolundan yararlanmasını sağlamıştır. Kızyusuflu, Bahadırlı, Bekereci, Sofular gibi Aslantaş Barajı çevresindeki köylerde zirai faaliyetler ve hayvancılık dışında boş zamanlarını değerlendirmek isteyen köy halkı sipariş ile kilim dokumaktadır. Bu sayede üçüncül bir geçim faaliyeti olarak ev ekonomisine katkı sağlamaktadırlar.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil:4.4 KADİRLİ İLÇESİ KÖYLERİNDE GEÇİM KAYNAKLARI

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1997 yılı Köy Envanter Etüdleri'ne göre de Kadirli ilçesi köylerinde önceki yıllarda görülen durum değişmemiştir. Hayvancılığın ön planda olduğu 1 köy yerleşmesi dışında diğer köylerde tarla ziraatı halkın 1. derecede önemli ekonomik uğraşısı olmuştur. Orman ürünleri ve işçiliği ile halı-kilim dokumacılığı 2'şer köyde 3. ve 4. derecede önemli iken meyvecilik ve sebzecilik faaliyetleri eskiye nazaran çoğalmış ve 24 köy yerleşmesinde 2. derecede önemli aktivite durumuna gelmiştir.

2004 yılında yapılan arazi anketlerine göre; Kösepınarı, Tahta ve Koçlu köylerinde halkın 1. derecede geçim kaynağını ormancılık, 2. derecede geçim kaynağını hayvancılık oluştururken; Değirmendere ve Yoğunoluk köyleri 1. derecede hayvancılık faaliyetleri ile geçimlerini temin etmektedirler. Ormancılık faaliyetleri de bu köylerde 2. derecede önemli bir uğraşı olmuştur (Şekil: 4.4). Ziraat ise artık 3. derecede yapılan bir faaliyet kolu durumundadır. Ziraat için uygun bazı alanlarda ancak tahıl tarımı yapılabilmektedir.

Değirmendere köylüleri için ormancılığın sezonluk bir uğraşı olması, hayvancılığın ise geniş yayla ve mera alanları, ağıl ve ahırlarda yıl boyunca sürdürülebilmesi ve hayvancılığın ormancılığa nazaran daha fazla gelir sağlayan bir uğraş olması gibi nedenlerle hayvancılık faaliyetleri ön plana çıkmıştır. Arazi çalışmaları sırasında görüşme yapılan kişiler hayvancılığın ormancılığa nazaran daha garanti iş olduğunu, ormancılığın ise Orman İşleri izin verdiği zaman yapıldığı için 2. sırada tercih edildiğini belirtmişlerdir. Bütün bu faaliyetlerin geliştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla Yoğunoluk ve Değirmendere köylerinde Ormancılığı kalkındırmak için kurulmuş Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Koçlu köyünde Hayvancılık ve Ormancılığı Kalkındırma Kooperatifi, Kösepınarı köyünde ise, Ormancılığı Kalkındırma Kooperatifi kurulmuştur.

Değirmendere köyünde ayrıca inşaat işleri de önemli bir gelir kaynağı durumundadır. Özellikle yaz aylarında yayla evlerinin yapımında köy halkı inşaat işçisi olarak çalışmaktadır. Yaylacılık sezonu süresinde yaklaşık 3-4 ay bu işten köy halkı gelir elde etmektedir. Köyde yetiştirilen fasulye, nohut, maydanoz, kabak çiçeği, kızılcık gibi ürünler de bu bölgedeki yayla yerleşmelerinde satılmaktadır. Bu sahadaki en önemli yayla yerleşmesi olan Maksutoluğu yaylası Değirmendere köyünün yaz aylarındaki ticaret sahası durumundadır. İnsanlar hem kendi ürettikleri ürünlerini satmak, hem de ihtiyaçlarını karşılamak için Maksutoluğu yaylasını kullanmaktadırlar. Çoğu zaman at ve katırların üzerine yükledikleri ürünlerini kapı kapı dolaştırarak ticaret yapmaktadırlar (Foto: 4.3).

Ormancığın 1. derece geçim kaynağı olduğu 3 köy (Kösepınarı, Tahta, Koçlu) ile hayvancılığın 1. derecede önemli olduğu 5 köy (Değirmendere, Yoğunoluk, Cığcık, Kayasuyu, Mezretli) yerleşmesi dışında araştırma sahasının 52 köyünde zirai faaliyetler en önemli geçim kaynağını oluşturmaktadır (Şekil: 4.4).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Hayvancılığın Değirmendere ve Yoğunoluk köyleri dışında Cığcık, Kayasuyu ve Mezretli köylerinde de en önemli ekonomik faaliyet kolu olması bu sahaların zirai aktiviteye uygun topraklara sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu alanlarında çoğunlukla tahıl tarımı yapılmaktadır. Kayasuyu köyünde ise zirai faaliyetler daha çok köy halkının başka alanlara tarım işçisi olarak gitmesi suretiyle yapılmaktadır. Yani tarım işçiliği bu köyün 2. derecede önemli bir gelir kaynağı durumundadır.

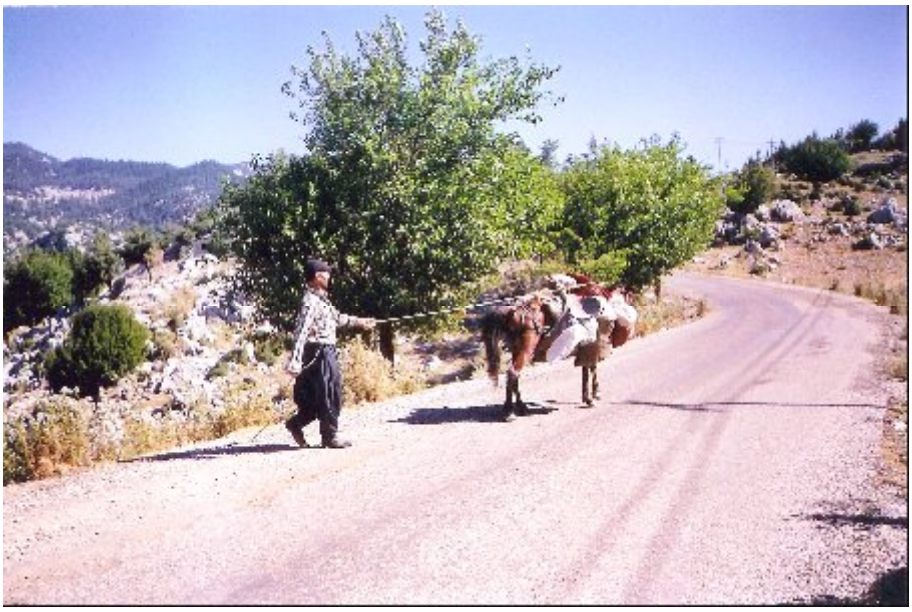

Foto: 4.3 Değirmendere köyünde yetiştirdiği ürününü satmak için Maksutoluğu yaylasına giden köylü. Zirai faaliyetler ne kadar kısıtlı da olsa insanlar bahçelerinde yetiştirdikleri sebze ve meyveleri satarak ek bir gelir elde etme peşinde yollara düşmektedir. Yaz mevsiminde yayla alanlarının kalabalık nüfusu onlar için bulunmaz bir nimettir.

Arazi çalışmaları sırasında yapılan mülakatlara göre; Erdoğdu, Kerimli ve Vayvaylı köylerinde 60 kişinin kurbağa toplayıcılığı yaparak ek gelir sağladığı belirtilmiştir. Eskiden bu faaliyetin daha çok olduğu, hemen hemen köy halkının yarıdan fazlasının kurbağa, yılan, kaplumbağa toplayarak geçim temin ettiği, bugün ise ekonomik faaliyetlerde tarımın ön plana çıkması ile kurbağa toplayıcılığının oldukça azaldığı söylenmiştir. Toplanan kurbağalar Adana'ya satılmakta, bazen de alıcılar köye gelip satın almaktadırlar.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

4.2. Tarımsal Faaliyetler

4.2.1. Ziraat

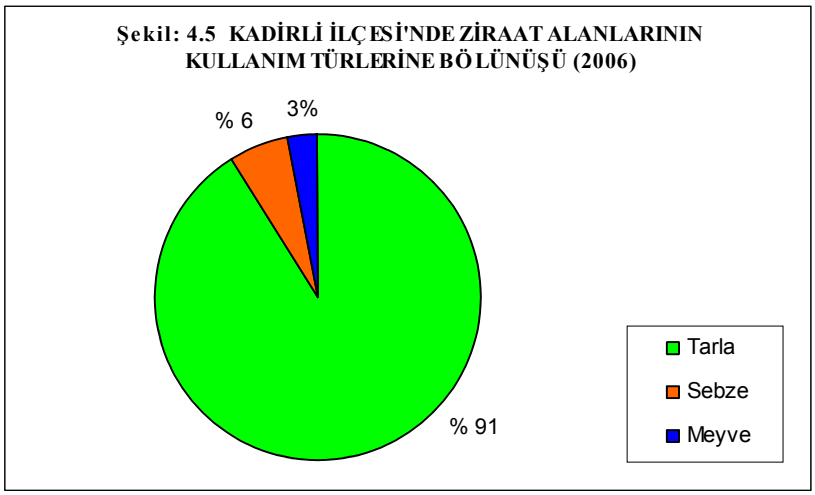
4.2.1.1. Ziraat Alanlarının Kullanılışı ve Üretim Durumu

Araştırma sahasında toplam tarım alanı içerisinde tarla tarımı yapılan alanlar % 91 oranıyla sebze, meyve ve bağ alanlarına göre ezici bir üstünlüğe sahiptir. Tarla tarımının Kadirli ilçesinde bu derece önemli olmasında, getirisi daha yüksek olan ürünlerin ekiminin yapılmasının payı çok büyüktür. Sebze ve meyve ziraatı ise, çoğunlukla küçük alanlarda ve daha çok insanların geçimini temin etmek için yapılan bir faaliyet durumundadır. Bunların tarım alanları içerisindeki oranları da % 8,9 gibi bir değere sahiptir. Bağ alanları da % 0,1'lik bir oranla araştırma sahasında çok az bir yer işgal etmektedir (Tablo: 4.7, Şekil: 4.5).

Tablo: 4.7 Kadirli İlçesinde Ziraat Alanlarının Kullanım Türlerine Göre Miktarları (2006)

Tarım Alanı	Alan (ha)	%
Tarla	41.422	91
Sebze	2630	5,9
Meyve	1374	3
Bağ	24	0,1
Toplam	45.450	100

Kaynak: Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü

Araştırma sahasında toplam tarla arazisinin ürün türlerine bölünüşü bakımından en dikkat çeken özellik, ***buğday*** ziraatının diğer ürünlere göre en fazla alan kaplamasıdır. Bunun en önemli sebebi ise, hemen her türlü arazi yapısına sahip olan yerlerde yetişebilmesi ve fazla zahmet gerektirmeyen bir ürün olmasından kaynaklanmasıdır. Kadirli köylerindeki en önemli tahıl olan buğday eylül-ekim aylarında kışlık ekim olarak ekilmektedir. Özellikle sonbahar yağışlarının buğdayın çimlenmesindeki etkisi büyüktür. Hasat işlemi ova tabanında bulunan köylerde mayıs ayı ortalarından başlarken, yükseltinin artmasıyla birlikte araştırma sahasının doğusunda ve kuzeyinde bulunan alçak plato sahalarında haziran sonu, daha yüksek dağlık alanlarda ise temmuz-ağustos ayına kadar sarkmaktadır. Buğday ekimi ilçenin hemen her

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

köyünde yoğun olarak görülse de, yükseltinin artmasıyla birlikte araştırma sahasının kuzey kesimlerinde yer alan dağlık ve çok engebeli sahalarda bu sefer buğdayın yerini arpa ve yulaf tarlaları almaktadır. Kış şartlarının bu kesimlerde araştırma sahasının güney bölümlerine nazaran oldukça sert geçmesi buğday ziraatının yapımını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla çetin kış koşullarına daha iyi uyan arpa ve yulaf ekimi bu sahanın en önemli tahılları durumundadır.

Buğdayın son 15 yıl içerisinde ekim alanı ve üretim miktarlarına bakılacak olursa; dengeli bir seyir görülmektedir. Bazı yıllar alan ve üretim miktarlarında hafif de olsa artış ve azalışların yaşandığı da olmaktadır (Tablo: 4.8). Azalışların yaşandığı dönemler, tarla sahiplerinin nadas suretiyle arazilerini bir yıllığına dinlendirmek istemelerinden kaynaklanmaktadır. Buğdayın hasat işlemi biçerdöğerlerle yapılmaktadır. Biçerdöğerin giremediği dağlık alanlarda ise tırpanlarla toplanan buğday, arpa ve yulaf batöz vasıtasıyla samanından ayrılmaktadır (Foto: 4.4). Satışın büyük çoğunluğu, Kadirli şehir merkezinde bulunan zahirecilere, az bir kısmı da TMO'ya yapılmaktadır.

Buğdayın Kadirli ilçesinde en fazla ekilen ürün olmasının bir sebebi de; son yıllarda mısır ve yerfıstığında ikincil ürün ekimi uygulamasının oldukça başarılı sonuçlar vermesidir. Birincil ürün mısır ve yerfıstığının ekim zamanı mart ve nisan ayları olduğu için bu alanlara buğday ekimi yapılamamaktadır. Dolayısıyla bazı yıllar buğday alanlarında azalma yaşanmasının bir diğer sebebi de bundan kaynaklanmaktadır. Kadirli ilçesinde buğdayın hasat edilmesinden sonra mısır, yerfıstığı ve soya fasulyesi ekimi gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde yapılan üretim ikincil ürün ekimini oluşturmaktadır.

Tablo: 4.8 Kadirli İlçesi'nde Yıllara Göre Bazı Ürünlerin Ekim Alanı ve Üretim Miktarları (Alan: ha, Üretim:Ton) (1991-2007)

Yıllar	Buğday		Mısır		Yerfıstığı		Arpa		Soya Fasulyesi		Pamuk		Susam		Yulaf	
	Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim
1991	35000	137400	3000	21500	1600	4160	800	2400	8250	21450	9000	20250	100	40	300	750
1992	35500	158330	8800	61600	2500	7500	850	2550	6700	19296	7000	15500	150	60	350	875
1993	36500	175200	11200	85600	5000	14000	850	2550	4300	11450	4000	7600	320	120	350	875
1994	39000	156000	6000	45000	4550	12740	1000	3000	3400	9860	3550	6215	400	140	400	1000
1995	31500	116550	7000	52500	5100	15200	1200	3600	5000	15400	5500	10475	400	140	400	1000
1996	-	-	-	-	4500	13600	-	-	2000	5740	3000	5160	350	120	-	-
1997	29100	116400	8400	67400	3613	9300	1500	4500	400	1270	1200	2160	350	155	370	925
1998	29500	118000	8800	65850	3300	9830	1500	4500	500	1550	1100	1900	350	120	300	750
1999	32000	128000	13600	109400	3500	10400	2000	6000	500	1575	800	1240	500	180	300	750
2000	32500	136500	14200	105300	3700	11030	2200	6600	600	1850	750	850	400	150	300	750
2001	33500	134000	14200	98600	3700	11040	2300	8500	700	2150	1200	1500	300	110	300	750
2002	33200	132800	7700	57950	5000	16150	2400	8750	5100	15350	1150	1640	300	110	300	750
2003	33700	138170	14600	109550	4700	15700	2400	8750	1100	3350	1100	1600	400	160	200	600
2004	33200	136500	15050	115000	4000	14000	2400	8750	1000	3250	1000	1400	380	150	200	600
2005	32500	136200	15500	116250	3500	12250	2400	8750	1000	3250	900	1350	380	150	200	600
2006	32000	135800	16290	123800	2990	10465	2500	9000	950	3000	750	1200	300	140	180	550
2007	33000	136000	17000	127500	3000	10500	2500	9000	900	2900	700	1050	300	140	180	550

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

Mısır, yerfıstığına nazaran fazla bakım ve masraf gerektirmeyen bir üründür. Ayrıca buğdayın hasat edilmesinden sonra ikinci ürün olarak ekimi yapılabilmekte ve oldukça iyi verim alınmaktadır. Yerfıstığı ve soya fasulyesi için de aynı durum söz konusudur. Fakat mısır ekim

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

alanları ve üretim miktarı yıldan yıla artış gösterirken, yerfıstığı ve soya fasulyesi azalma eğilimindedir (Tablo: 4.8).

Foto: 4.4 Araştırma sahasının kuzeyinde yer alan dağlık sahada tahıl tarımı genellikle polye ve uvala tabanlarında yapılmaktadır. Buralarda buğday ve arpa tarlalarına biçerdöğer giremediği için hasat işlemi tırpanlarla yapılmakta ve sonrasında da batöz vasıtasıyla ürün samanından ayrılmaktadır.

Kadirli ilçesinde tarla tarımı içerisinde mısır ve yerfıstığı ziraatı, ova köylülerinin vazgeçilmez ürünlerindendir. ***Soya fasulyesi*** ise, bu ürünlere nazaran arka planda yer almaktadır. Kadirli ilçesinde ilk defa 1978 yılında 150 da alanda ekimine başlanan soya fasulyesi, daha sonraki yıllarda Aslantaş Sulama Barajı'nın hizmete girmesi ile sulanabilir sahaların artması, soya fasulyesi tohumlarındaki çeşitlenme, 2. Ürün Araştırma Yayım Projesi çerçevesinde yeterli teknik bilgilerin çiftçilere iletilmesi ve çiftçilerin bu konuda bilinçlendirilmesi sonucu soya ekim alanları 1991 yılında 8250 hektara çıkmıştır. Ancak daha sonraki yıllarda önemli miktarlarda düşüşler yaşanmıştır (Tablo: 4.8). Soya fasulyesi ekim alanlarındaki düşüşün nedeni olarak; soya taban fiyatlarının geç açıklanması ve düşük tutulması, girdi fiyatlarındaki yükselmeler dolayısıyla buğday+mısır tarımının, buğday+soya fasulyesi tarımına göre daha karlı olması ve bu nedenle çiftçilerin ikinci ürün mısır ekimine yönelmesi söylenebilir. 2007 yılında soya fasulyesi ekiminin en fazla yapıldığı köyler; Mecidiye (1060 da),

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Akköprü (681 da), Kesikkeli (670 da), Aşağı Çiyanlı (511 da), Tozlu (438 da), Çukurköprü (351 da) ve ilçenin güneybatı diliminde yer alan diğer köylerdir.

Mısır ve yerfıstığının, Çukurova denince akla ilk gelen pamuk üretimini bu bölgede bitirmeye doğru gittiği söylenebilir. Nitekim 1991 yılında 9000 ha olan pamuk ekim alanı 2005 yılında 750 ha alana kadar düşmüştür (Tablo: 4.8). Son 15 yılda görülen bu önemli düşüşün en önemli sebepleri;

*Pamuğun çok fazla bakım, masraf ve işçi gerektiren bir ürün olması,

*Mısır ve yerfıstığının ikinci ürün olarak ekiminin yapılabilmesi,

*Mısırın hasadı için de buğdayda olduğu gibi biçerdöğer kullanılması ve işçiye gerek duyulmaması,

*Yerfıstığında ise ilk zamanlar bölge dışından işçiye ihtiyaç duyuluyorken yakın zaman içerisinde fıstık toplama makinesinin icat edilmesiyle buna da gerek kalmaması sayılabilir.

Mısır, yerfıstığı ve soya fasulyesinde birinci ve ikinci ürünlerin ekim alanları ile üretim miktarlarında önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Birinci ürün ekiminde azalma yaşanırken, ikinci ürün ziraatında önemli artışlar olmuştur (Tablo: 4.9, Tablo: 4.10). Mısır ziraatı ise diğerlerine nazaran belirgin bir üstünlük göstermektedir. Birinci ve ikinci ürünlerden elde edilen ortalama verimin bunda payı büyüktür. 1 dekardan alınan ortalama verim mısırda birinci ürün ekiminde 500 kg iken, ikinci ürün ekiminde 750 kg, yerfıstığında birinci üründe 300 kgikinci üründe 250 kg. dır. Soya fasulyesinde ise birinci ürün 350 kg, ikinci ürün ise 300 kg gibi değerler göstermektedir. Dolayısıyla mısır ekim alanlarının yıldan yıla gösterdiği önemli artışta, ortalama verimin de büyük etkisi vardır.

Kadirli ilçesinde tarla tarımına konu olan ürünler, tahıl tarımı dışında büyük oranda sulama gerektirmektedir. Özellikle mısır, yerfıstığı, soya fasulyesi, pamuk vejetasyon devresi boyunca hem "yağmurlama" hem de yörede "sallama" olarak adlandırılan "salma" sistemler ile sulanmaktadırlar. Tarlaların ürün ekimi için hazırlanırken de neme doymuş olmaları gerekmektedir. Bu nem oranı tohumların filizlenip toprak yüzeyine çıkmasını sağlar. Ürünün filizlenmesinden sonra, eğer hava şartları kurak giderse yağmurlama sistemi ile tarlaların sulanması gerekir. Aksi taktirde ürünün büyümesine fırsat kalmadan kuruyarak yok olmasına neden olabilir. Özellikle yerfıstığında yağmurlama sisteminin önemi çok büyüktür. Vejetasyon devresinin sonuna doğru yağmurlama sistemi ile sulanan yerfıstığı tarlalarında verim artışı görüldüğü bilinmektedir. Mısır, pamuk ve soya fasulyesinde ise genellikle salma sulama yapılmaktadır. Bunda bitki boyunun daha fazla olmasının etkisi vardır. Bu bitkilerden vejetasyon süresi boyunca maksimum düzeyde ürün almak için 2 veya 3'er hafta aralıklarla sulama işleminin yapılması gerekmektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 4.9 Kadirli İlçesi'nde I. ve II. Ürün Mısır, Yerfıstığı ve Soya Ekim Alanları (ha) (2000-2007)

Yıllar	Mısır		Yerfıstığı		Soya Fasulyesi	
	I. Ürün	**II. Ürün**	**I. Ürün**	**II. Ürün**	**I. Ürün**	**II. Ürün**
2000	500	13700	3600	100	100	500
2001	200	14000	3400	300	100	600
2002	200	7500	3500	1500	100	5000
2003	100	14500	3200	1500	100	1000
2004	100	14950	2000	2000	100	900
2005	100	15400	1500	2000	100	900
2006	90	16200	990	2000	50	900
2007	80	16920	900	2100	50	850

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

Tablo: 4.10 Kadirli İlçesi'nde I. ve II. Ürün Mısır, Yerfıstığı ve Soya Üretimleri (Ton) (2000-2007)

Yıllar	Mısır		Yerfıstığı		Soya Fasulyesi	
	I. Ürün	**II. Ürün**	**I. Ürün**	**II. Ürün**	**I. Ürün**	**II. Ürün**
2000	2550	102750	10800	230	350	1500
2001	1600	97000	10200	840	350	1800
2002	1700	56250	12250	3900	350	15000
2003	800	108750	11200	4500	350	3000
2004	700	114300	9000	5000	350	2900
2005	700	115550	7250	5000	350	2900
2006	675	123125	5465	5000	175	2825
2007	600	126900	5250	5250	175	2725

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

Araştırma sahasında sulamalı tarla tarımı ova tabanında bulunan köylerin hepsinde yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Mısır ve pamuk ziraatı ova tabanı dışında bulunan yamaç köylerinde ise sulamaya ihtiyaç duyulmadan da yapılabilmektedir. Mısır daha çok hayvan yemi olarak üretilirken, pamuk ise yörede "kuru pamuk ziraatı" olarak isimlendirildiği şekliyle sulama gerektirmeden de yapılabilmektedir. Ama verim oldukça düşük olmaktadır. Sulama yapılan alanlarda pamuk tarlalarından 3 veya 4 defa ürün alınırken, kuru pamuk tarlalarından sadece 1 defa ürün elde edilmektedir. Ürünlerin boyları kısa ve tarlada oldukça seyrek bir şekilde görünmektedir (Foto: 4.5).

Foto: 4.5 Mehedinli ve Mezretli köylerinde tarımsal faaliyetler sulama yapılmadan sürdürülmektedir. Mısır ve pamuk tarlalarından sulama yapılan alanlara göre oldukça az verim elde edilmektedir.

Kadirli ilçesinde yerfıstığı ve mısırın dağılışına bakılacak olursa; araştırma sahasının ova tabanına karşılık gelen güneybatı dilimi bu ürünlerin yoğun bir şekilde yetiştirildiği alanları

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

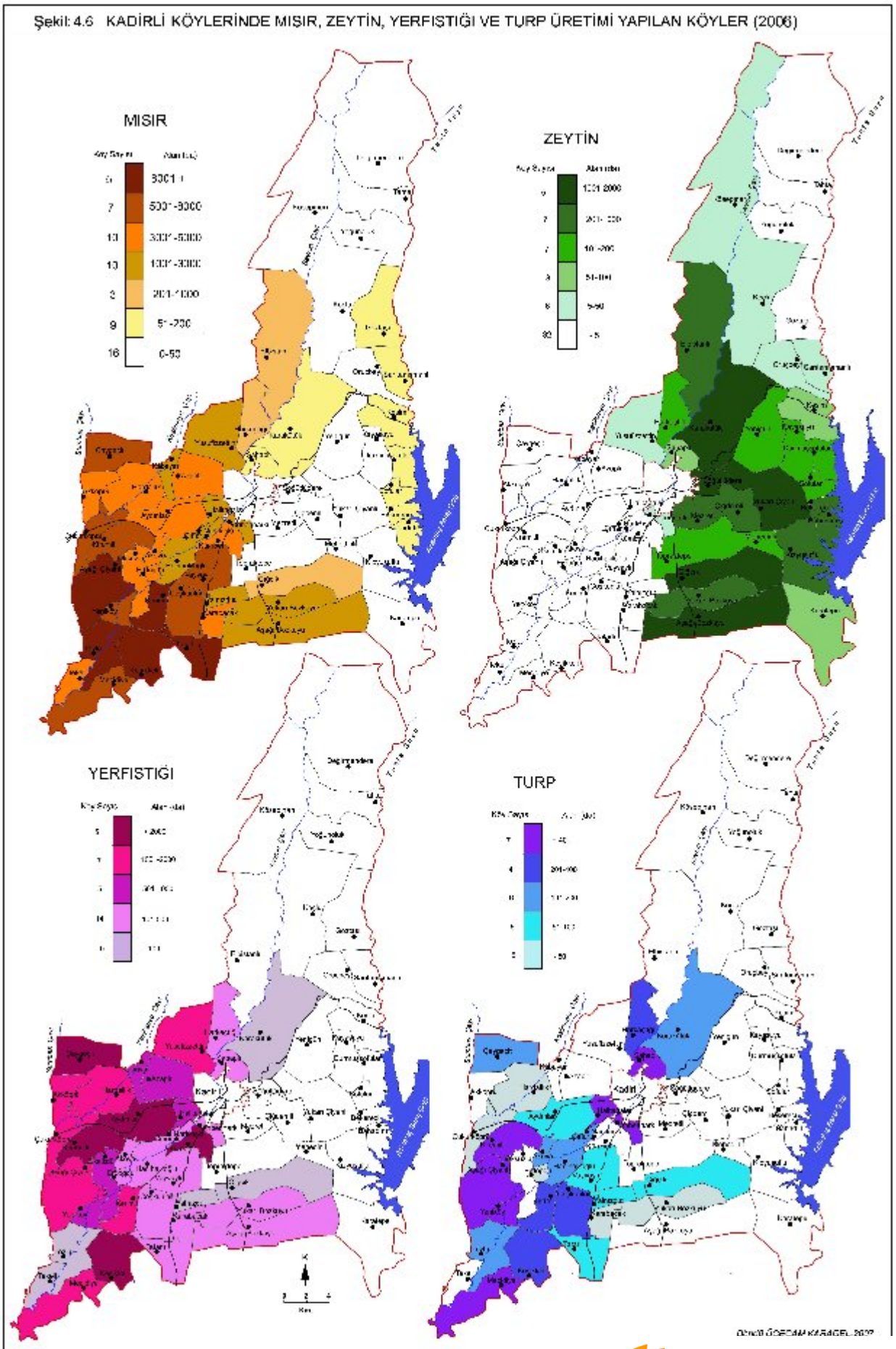
oluşturmaktadır (Tablo: 4.11, Şekil: 4.6, Foto: 4.6). Savrun çayı, Kesik suyu ve Sumbas çaylarının bu sahanın sulanmasında birinci derecede önemli rol oynaması yoğunluğun burada toplanmasına neden olmuştur. Mısır ziraatı bu bölge dışında Göztaşı, Sarıtanışmanlı, Kesim, Durmuşsofular, Sofular, Bekereci ve Bahadırlı köylerinde de çok az miktarlarda üretilmektedir. Bu bölgede ise Keşiş suyu vadi tabanı ve Aslantaş Baraj Gölü kıyısı mısır ziraatının sulamalı olarak yapıldığı alanlara karşılık gelmektedir. Ancak araştırma sahasında mısır ziraatının yoğun olarak yapıldığı ova tabanına göre kapladığı yüz ölçüm % 1 gibi çok az bir değer göstermektedir (Tablo: 4.11, Şekil: 4.6).

Tablo: 4.11 Kadirli İlçesi'nde Mısır, Yerfıstığı, Zeytin ve Turp Yetiştiriciliği Yapılan Köyler (2006)

Mısır (da)		**Yerfıstığı (da)**		**Zeytin (da)**		**Turp (da)**	
Aşağı Çiyanlı	12952	Kesikkeli	3000	Aşağı Bozkuyu	2000	Yeniköy	565
Kesikkeli	11560	Kümbet	2962	Cığcık	1500	Aşağı Çiyanlı	534
Tozlu	11185	Çaygeçit	2755	Karakütük	1500	Halitağalar	510
Kerimli	9996	Kiremitli	2096	Söğütlüdere	1200	Kiremitli	458
Tatarlı	9310	Aydınlar	2046	Yukarı Çiyanlı	1100	Amberinarkı	417
Çaygeçit	7652	Yusufizzettin	1698	Bahadırlı	800	Şahaplı	415
Mecidiye	7309	Çukurköprü	1684	Elbistanlı	700	Mecidiye	407
Yeniköy	6898	Hardallık	1567	Kızyusuflu	500	Kerimli	362
Coşkunlar	6799	Aşağı Çiyanlı	1494	Çiğdemli	300	Harkaçtığı	316
Vayvaylı	5824	Mecidiye	1315	Mezretli	300	Kesikkeli	251
Kiremitli	5619	Kerimli	1133	Yukarı Bozkuyu	300	Coşkunlar	245
Çukurköprü	5396	Akköprü	1012	Bekereci	260	Karakütük	196
Tekeli	4588	Azaplı	917	D.Sofular	200	Çınar	176
Aydınlar	4518	Halitağalar	712	Harkaçtığı	200	Çaygeçit	163
Hardallık	4509	Yeniköy	655	Mehedinli	200	Tozlu	134
Azaplı	4496	Kabayar	545	Yenigün	200	Akova	127
Öksüzlü	4388	Öksüzlü	514	Sofular	150	Hacıhaliloğlu	124
Akköprü	4300	Şahaplı	448	Topraktepe	150	Tatarlı	95
Kümbet	3577	Coşkunlar	433	Kayasuyu	140	Cığcık	80
Akova	3435	Hacıhaliloğlu	330	Karatepe	100	Vayvaylı	79
Karabacak	3343	Harkaçtığı	327	Kesim	90	Aydınlar)	60
Erdoğdu	3100	Amberinarkı	308	Şahaplı	60	Yalnızdut	59
Hacıhaliloğlu	2836	Tatarlı	306	Amberinarkı	40	Erdoğdu	50
Kabayar	2751	Karabacak	258	Yusufizzettin	40	Çukurköprü	43
Yalnızdut	2435	Akova	251	Oruçbey	20	Yukarı Bozkuyu	16
Halitağalar	2390	Çınar	248	Kösepınarı	10	Hardallık	10
Yusufizzettin	2366	Vayvaylı	147	Sarıtanışmanlı	10	Karabacak	9
Çınar	1783	Yukarı Bozkuyu	131	Koçlu	6		
Aşağı Bozkuyu	1722	Erdoğdu	117	Hacıhaliloğlu	2		
Yukarı Bozkuyu	1180	Aşağı Bozkuyu	107				
Narlıkışla	1055	Narlıkışla	105				
Amberinarkı	1007	Karakütük	91				
Cığcık	648	Cığcık	75				
Harkaçtığı	537	Tekeli	60				
Elbistanlı	720	Tozlu	55				
Şahaplı	155	Yalnızdut	26				
Karakütük	143						
Bahadırlı	52						
Bekereci	52						
Durmuşsofular	51						
Sofular	51						
Kesim	50						
Sarıtanışmanlı	50						
Göztaşı	50						
Mehedinli	30						
Mezretli	28						
Oruçbey	20						
Kızyusuflu	20						
TOPLAM	**162936**		**29928**		**12078**		**5901**

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 4.6 KADİRLİ KÖYLERİNDE MISIR, ZEYTİN, YERFISTIĞI VE TURP ÜRETİMİ YAPILAN KÖYLER (2006)

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 4.6 Çukurköprü, Halitağalar, Kesikkeli ve Tozlu köylerinden mısır, soya fasulyesi ve yerfıstığı tarlalarının görüntüsü. Bu ürünler Kadirli ilçesinde en fazla kar getiren zirai aktivitelerdendir ve bu nedenle ova köylülerinin vazgeçilmez ürünlerini oluşturmaktadır

Mısır ziraatının hasat işlemleri için aynı buğdayda olduğu gibi biçerdöğer kullanılmaktadır. Bu nedenle işçiye gereksinim duyulmamaktadır. Ancak yerfıstığının hasat edilmesinde son yıllarda önemli miktarda azalmış olmakla birlikte işçiye ihtiyaç duyulmaktadır. Yerfıstığı toplama makinesinin icat edilmesi ile birlikte bölge dışından getirilen işçi sayısında da azalmalar yaşanmıştır. Ancak daha eski dönemlerde özellikle Urfa, Adıyaman ve Maraş'tan çok sayıda işçi gelmekteydi. Günümüzde gelen sayısı çok azalmış olmakla birlikte gene de makinenin bulunmadığı yerlerde işçiler getirilmektedir. Çadırları ile beraber gelen işçiler mera, okul bahçesi, boş tarla alanı veya tarlaların kenarı gibi tarla sahibinin uygun gördüğü alanlara yerleştirilmektedirler (Foto: 4.7).

Araştırma sahasında 45450 hektarlık toplam tarım alanı içerisinde % 5,9 (2630 ha) oranıyla ***sebzecilik*** de yapılmaktadır. Sulu tarım alanlarında yoğunluk kazanan sebze bahçeleri, sulanamayan alanlarda da verimi düşük olmakla birlikte, ilçenin güneydoğusundaki yamaç köylerinde ve alçak plato sahalarında ekilmektedir. Buralarda genellikle patates, soğan, sarımsak, karpuz, kavun gibi sebzeler yetiştirilmektedir. Ova köylerinde daha erken yetişen sebzeler, bu kesimlerde daha geç ürün vermektedirler. Özellikle karpuz ve kavun ova köylerinde hasat edildikten sonra engebeli dağlık alanlardan getirilen ve yörede "*dağ kolunun kara karpuzu*" olarak isimlendirilen ürünler pazara sunulmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 4.7 Mecidiye köyünde yerfıstığı tarlalarında çalışmak için Urfa Suruç'tan gelen işçiler ve kaldıkları çadırlar. Köyün kullanılmayan okul binası dahil olmak üzere, bahçesinde kurulmuş yaklaşık 15-20 çadırda (çocuklar dahil 50 kişi) işçiler kalmaktadır. Bunlar karpuz hasadı zamanı olan Mayıs ayında gelip, yerfıstığı hasadı bitimi olan kasıma kadar yaklaşık 6 ay burada kalarak tarım işçisi olarak çalışırlar. Tarla sahipleri, işçileri her sabah kaldıkları yerden alarak çalışmak üzere tarlaya götürmekte ve akşam iş bitiminde yeniden kaldıkları yere getirmektedir.

Sulu tarım alanlarında kış mevsiminde, kısa sürede yetişen ***turp*** ekimi yapılmaktadır. Mısır ve yerfıstığının dağılışında görülen durum turp ekim alanlarında da aynı şekilde yayılış göstermektedir. İlçenin güneybatısı turp ekim alanlarının yayılış gösterdiği yerlerdir (Şekil: 4.6). Yörede tarla tarımının önemli olması sebze ve meyvecilik için ayrılan alanların azalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla sebzecilik ova köyleri dışında ekonomik olarak değil, evin geçimini karşılamak amacıyla yapılmaktadır.

Araştırma sahasında sebzeciliğin ekim alanları ve üretim miktarlarına baktığımızda en fazla dikkat çeken ürünler; karpuz, turp, ıspanak ve yeşil biber olarak görülmektedir. Bu ürünlerde de yıldan yıla salınımlar yaşanmaktadır. Bunun sebebi ise, bir önceki yıl elde edilen kâr durumu bir sonraki yıl ekim alanlarının azalmasına veya çoğalmasına yol açmaktadır (Tablo: 4.12, Tablo: 4.13).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 4.12 Kadirli İlçesi'nde Yıllara Göre Sebze Üretimi (Ton)

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Lahana	1675	1950	1950	1880	2105	2080	1930	1980
Marul	2400	2400	2550	2100	2200	2300	2400	2300
Ispanak	1840	1920	2000	2160	2500	2200	2080	2280
Pırasa	2100	1750	1750	1575	2100	2200	2400	2340
Soğan	540	560	450	1660	900	1000	1050	1150
Sarımsak	75	150	150	270	270	260	270	280
Turp	90000	96000	105000	105000	108000	112000	120000	118000
Fasulye	320	382	320	340	500	450	400	400
Kabak	1040	750	675	450	540	500	400	400
Patlıcan	650	720	750	650	780	750	780	800
Bamya	53	45	35	35	35	35	35	35
Domates	960	1700	1800	1800	1980	1900	2000	1950
Biber	2740	4500	5675	5750	6050	6420	6635	7000
Karpuz	36000	48000	49500	48000	42000	40000	36000	37000
Hıyar	750	625	500	360	360	340	300	320
Kavun	625	750	1050	700	3000	2900	3000	2950
TOPLAM	**141768**	**162202**	**174155**	**172730**	**173320**	**175335**	**179680**	**179185**

Kaynak:İlçe Tarım Müdürlüğü

Tablo: 4.13 Kadirli İlçesi'nde Yıllara Göre Sebze Ekim Alanları (ha)

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Lahana	45	55	55	60	60	45	35	35
Marul	120	120	130	140	130	100	100	100
Ispanak	230	240	200	200	210	200	210	220
Pırasa	60	50	50	45	50	40	60	50
Soğan	30	35	25	45	60	50	50	60
Sarımsak	5	10	10	30	30	30	30	20
Turp	300	320	350	350	350	450	590	450
Fasulye	40	45	40	40	50	50	50	40
Kabak	40	30	30	25	30	25	25	30
Patlıcan	50	45	50	50	50	40	40	50
Bamya	15	15	10	10	10	10	10	10
Domates	80	85	90	90	100	100	100	90
Biber	120	205	220	225	240	240	240	260
Karpuz	1800	1600	1380	1285	1200	1100	980	1100
Hıyar	30	25	25	20	20	20	20	30
Kavun	25	30	35	20	30	90	90	100
TOPLAM	**2990**	**2910**	**2700**	**2635**	**2620**	**2590**	**2630**	**2645**

Kaynak:İlçe Tarım Müdürlüğü

Kadirli ilçesinin özellikle kuzeyinde yer alan yamaç köylerinde yeşil biber üretimi son yıllarda önem kazanmıştır. Elbistanlı, Şahaplı, Yusufizzettin, Harkaçtığı köyleri önemli biber yetiştiricisi köyler durumundadır. Kırmızı biberden ev salçası yapımının değer kazanması biber yetiştiriciliğine olan talebi arttırmıştır. Ayrıca toplanmasında da işçiye gereksinim duyulması yörede günübirlik çalışmak isteyen halkın geçim kapısı olmuştur.

Her tarımsal faaliyette olduğu gibi sebzecilikte de önemli oranda işçiye ihtiyaç duyulmaktadır. Karpuz, turp, yeşilbiber, ıspanak, marul, patates, soğan vb. gibi sebzelerin tarlaya ekiminden hasat edilmesine kadar pek çok işlem yapılmaktadır. Turp ve ıspanak dışında sebzelerin pek çoğu fideler halinde tarlaya elle dikilmektedir. Bu nedenle Kadirli ilçesi köylerinin bir kısmından sürekli işçiler sebze tarlalarında günübirlik çalışarak geçim sağlamaktadırlar. İlçenin doğusunda yer alan Söğütlüdere, Çiğdemli, Yukarı Çiyanlı, kuzeyinde

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

bulunan Karakütük ve Yenigün köyleri işçilerin büyük oranda temin edildiği yerlerdir. İşçilerin büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır, ayrıca okulların tatil olduğu dönemlerde çocuklar da harçlık biriktirmek için tarlalarda çalışmaktadırlar. Tarla sahipleri her gün sabah bu köylere giderek işçileri toplayıp tarla alanına getirmekte ve akşamları da yine evlerine bırakmaktadır. Ücretleri de günübirlik olarak ödenmektedir.

Foto: 4.8 Aşağı Çiyanlı köyünde karpuz tarlası ve bekçi kulübesinden görüntüler. Yörede karpuz haziran ve temmuz aylarında hasat edilmektedir. Genellikle ilk hasat edenler iyi gelir elde ederken, sonrasında fiyatların artmasını bekleyip ürününü tarlada bekletenler çoğu zaman kâr elde etmek yerine zarar görmektedirler.

Kadirli ilçesinde tarım alanları içerisinde ***meyve bahçesi*** alanları % 3 (1374 ha) gibi düşük bir değer göstermektedir. Tarla tarımından elde edilen üretim miktarının fazla olması ve buna bağlı olarak faaliyetin ekonomik bir şekilde yapılması meyveciliğe ayrılan alanların az olmasındaki en önemli faktördür. Meyve alanları içerisinde zeytin bahçelerine ayrılan alan diğerlerine göre ezici bir üstünlük göstermektedir. Zeytin dikili alanlar da yıldan yıla önemli miktarlarda artış göstermektedir (Tablo: 4.14).

Zeytin alanlarının dağılışına baktığımız zaman; tarla tarımının yayılış gösterdiği ova ünitesi dışında çoğunluğu eğimli ve engebeli yamaç arazileri, alçak plato yüzeyleri ile daha az miktarlarda da yükseltinin 500-1000 m arasında olduğu dağlık alanlar dikkati çekmektedir (Şekil: 4.6). Bu alanlar akarsular tarafından derince parçalanmış, vadi tabanlarında kısmen sulamanın yapılabildiği ancak çoğunlukla kuru tarım yöntemlerinin uygulandığı sahalara karşılık gelmektedir. Sulama yapılamadığı için tarla tarımı ve sebzecilik ekonomik bir değer

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

taşımamaktadır. Yöre halkı son yıllarda zeytin ekimine büyük önem vermektedir. Aşağı Bozkuyu, Cığcık, Karakütük, Söğütlüdere ve Yukarı Çiyanlı zeytin alanlarının en yoğun olduğu köylerdir (Şekil: 4.6). Zeytin tarımı ile uğraşan çiftçi sayısı; Karakütük köyünde 65, Aşağı Bozkuyu'da 37, Mezretli'de 29, Elbistanlı'da 26, Kızyusuflu ve Söğütlüdere'de 23, Cığcık'ta 22 ile en fazla değer göstermektedir. İlçede toplam zeytincilikle de uğraşan çiftçi sayısı ise 407'dir.

Meyve veren ve meyve vermeyen yaşta ağaç sayısı itibarı ile de zeytin alanlarında büyük artışlar meydana gelmiştir. 1992 yılında meyve veren yaştazeytin ağacı sayısı 31.300, meyve vermeyen 8.060 iken, 2007 yılında meyve veren yaşta 45.000, vermeyen yaşta 60.000'e ulaşmıştır (Tablo: 4.15). Meyve vermeyen yaşta zeytin ağacı sayısının bu derece yükselmesi son yıllarda yeni zeytin fidelerinin dikildiğini göstermektedir.

Tablo: 4.14 Kadirli İlçesi'nde Yıllara Göre Meyve Ekim Alanları (ha)

Ürünler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Zeytin	404	423	665	800	950	1050	1200	1250
Armut	15	15	16	16	16	10	10	10
Elma	12	12	13	13	13	12	11	11
Trabzon Hurması	8	8	8	8	8	8	8	8
Yenidünya	3	3	3	3	3	3	3	3
Erik	8	8	9	9	9	9	7	7
Şeftali	44	40	40	40	40	40	30	30
Vişne	8	8	8	8	8	8	8	8
Nar	27	27	27	27	27	27	27	27
Ceviz	15	17	17	12	10	10	10	10
Portakal	30	30	30	32	32	32	30	30
Mandalina	18	20	20	20	20	20	20	20
Kayısı	9	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM	**601**	**621**	**866**	**998**	**1146**	**1239**	**1374**	**1424**

Kaynak:İlçe Tarım Müdürlüğü

Tablo: 4.15 Kadirli İlçesi'nde Meyve Ağacı Sayısı ve Üretim Miktarı (2007)

Yıllar	Ağaç Sayısı	Üretim (Ton)
Zeytin	105000	1400
Armut	3400	80
Elma	3130	129
Trabzon Hurması	2090	128
Yenidünya	700	17
Erik	5747	196
Kızılcık	12000	40
Kiraz	21815	480
Şeftali	18700	852
Vişne	2000	52
Zerdali	2485	86
İncir	7650	47
Nar	7700	584
Ceviz	12116	120
Portakal	8870	765
Mandalina	5580	262
Altıntop	250	25
Ayva	400	40
Dut	4000	12
Kayısı	13700	450

Kaynak:İlçe Tarım Müdürlüğü

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Foto: 4.9 Bahadırlı köyündeki (sol) meyve veren yaşta zeytin bahçesi ile Mezretli'de (sağ) yeni dikilmiş zeytin fidelerinin görüntüsü. Kadirli ilçesinin doğusunda yer alan engebeli ve eğimli bu alanlarda son yıllarda zeytin yetiştiriciliğinde büyük ilerleme görülmektedir.

Zeytin alanlarında görülen bu önemli genişleme sayesinde Kadirli ilçesinde daha ileriki yıllarda zeytinciliğin ortaya çıkaracağı yeni iş olanaklarının doğması beklenmektedir. Öncelikle meyve veren yaşta zeytin ağaçlarının çoğalması ile meyvelerin hasat edilmesinde işçiye ihtiyaç olacaktır. Hasat işleminden sonra toplanan zeytinlerin değerlendirilebilmesi için zeytinyağı atölyeleri veya fabrikasının kurulması gerekecektir. Böylelikle sanayi alanında yeni iş imkânlarının ortaya çıkması ile işsiz olan nüfusa çalışma kapısı açılabilecektir.

Kadirli ilçesinde zeytin alanları kadar olmasa da portakal, şeftali ve nar bahçeleri de önemli bir yere sahiptir. Portakal ve şeftali bahçelerine genellikle ova köylerinde rastlanırken, nar bahçelerine dağlık ve engebeli alandaki Oruçbeyli, Tahta, Değirmendere, Kösepınarı, Elbistanlı ve Yoğunoluk köylerinde tesadüf edilmektedir. Özellikle Oruçbeyli köyünün narları ilçede çok ünlüdür ve pazarlarda "Oruçbeyli nar ekşisi" şişelenmiş olarak satışa sunulmaktadır.

Kızılcık, ceviz, kiraz, elma, armut, Trabzon Hurması gibi meyve bahçeleri ise araştırma sahasında yükseltinin fazla olduğu dağlık ve engebeli alanlarda yayılış göstermektedir. Bu alanlarda yaz ayları ova tabanına göre oldukça serin geçtiği için meyvelerde kurtlanma olmamaktadır. Bu meyveler yayla ürünleri olarak satışa sunulmakta ve büyük oranda alıcı bulmaktadır. Ova tabanındaki bazı köylerde yetişen Trabzon Hurması tercih edilmezken dağlık sahada üretilen bu meyve kokusu ve tadının güzelliği ile yöre halkının severek tükettiği bir ürün olmuştur.

Yine kızılcık, ceviz ve kiraz dağlık sahadaki köy halkının geçimine katkı sağlayan ürünlerdir. Pazarlarda kuru kızılcık satışı da yapılmaktadır. Yaz aylarında dağlık sahaların ova köylüleri tarafından yayla alanı olarak kullanılması ile, buradaki köy halkının bahçe ürünlerini satabilecekleri bir pazar alanı oluşmaktadır. Köylüler yol kenarlarına kurdukları sergilerde ürünlerini satabildikleri gibi, yayla pazarlarında da ticaret yapmaktadırlar.

Kadirli ilçesinde tarım alanlarının kullanılışında morfografik ünitelere göre önemli farklılıklar görülmektedir. Ova tabanı, engebeli ve eğimli yamaçlar ile vadiler tarafından derince yarılmış alçak plato alanları, yükseltinin 1000 m ve yukarısı olduğu dağlık sahalar tarım

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

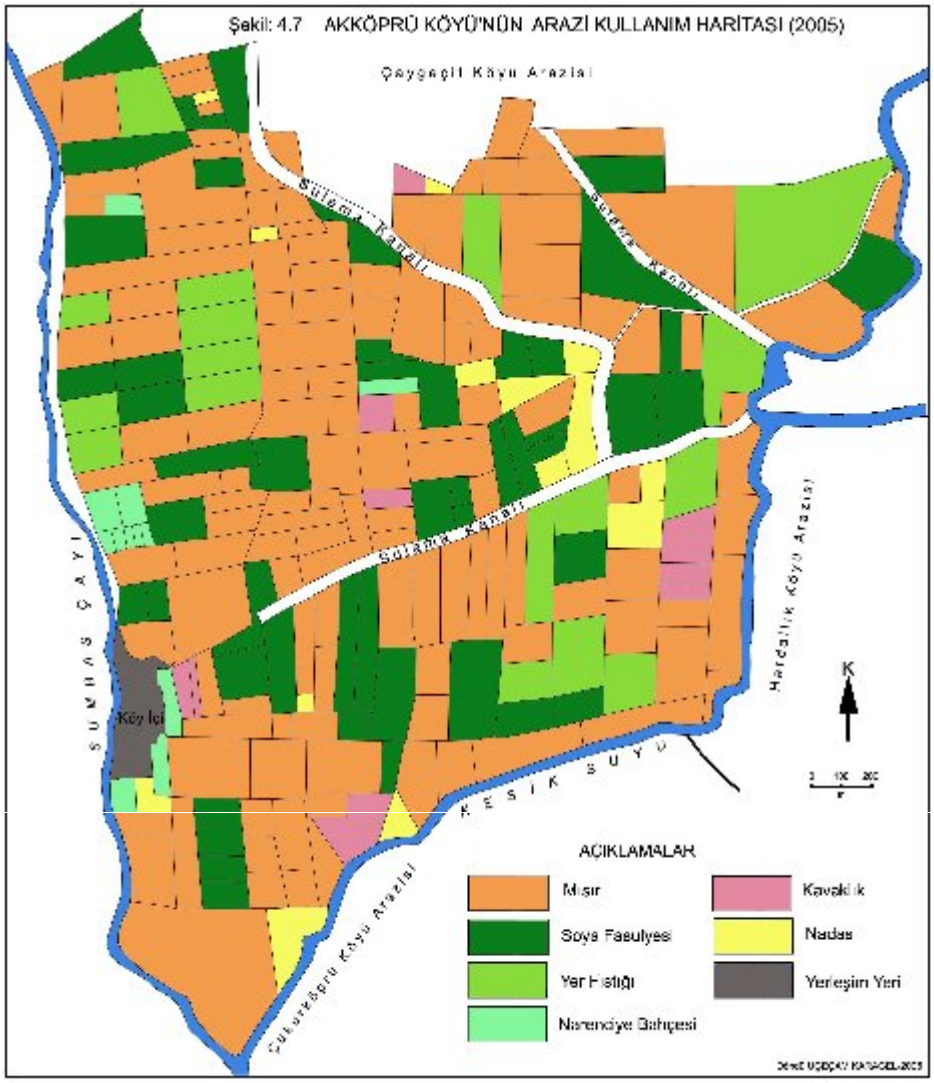
alanlarının ve dolayısıyla arazi kullanımının değişiklikler gösterdiği ünitelerdir. Bu 3 ünitede kadastro çalışmaları tamamlanmış köyler arasından seçilen 6 köyde 2005 yılı itibarı ile tarım alanlarındaki ürün deseni durumunu yansıtmak için mikro arazi çalışması yapılmıştır (Şekil: 4.7, 4.9 ve 4.11). Seçilen köylerin bulundukları morfografik ünitede yer alan diğer köylerle ürün deseni açısından daha çok benzer özellikler göstermesi, tercih edilmelerindeki en önemli sebeplerden biri olmuştur.

Ova tabanında yer alan Kümbet, Akköprü ve Kesikkeli köyleri, araştırma sahasının doğusundaki eğimli yamaç arazilerinde bulunan Çiğdemli ve Bekereci köyleri ile yükselti değerlerinin 1000 m ve üzerinde olduğu Tahta köyü mikro arazi çalışmaları için örnek alınmıştır. Kadirli ilçesinin kuzeyinde yükseltinin 500 metreden yukarı olduğu Elbistanlı köyünde de mikro arazi çalışması yapılmıştır. Ancak köy arazisinin çok geniş ve parsellerin çok küçük olması sebebiyle metin içerisinde haritanın kullanımı mümkün olmamıştır. Bu sebeple Elbistanlı köyü mikro arazi haritası çalışma içerisinde yer almamaktadır.

Ovalık alanın kuzey, orta ve güney kesimlerinden seçilmiş olan Akköprü, Kümbet ve Kesikkeli köylerinde yapılan mikro arazi çalışması sonuçlarına göre; her 3 köy yerleşmesinde ürün deseni, parsel büyüklüğü ve parsel şekilleri bakımından birbirine benzer özellikler göstermekle birlikte bazı farklı yanlar da bulunmaktadır. Akköprü ve Kesikkeli köylerinde sulama ile ilgili her hangi bir sıkıntı olmadığı için mısır, yerfıstığı ve soya fasulyesi ekim alanları büyük yer kaplamaktadır. Kümbet köyünde ise sulama problemi yaz aylarında çiftçilerin en büyük sorununu oluşturduğu için burada nadasa ayrılan alanlar daha fazlalaşmakta (700 da), mısır ekim alanları diğer köylere nazaran azalmaktadır. Mısır tarlası, yaz süresince her iki haftada bir sulanmaya ihtiyaç duyduğu için ovadaki bazı köylerde, Kümbet köyü de dahil su problemi önemli boyutlara ulaşmaktadır. Köy arazisinin yaklaşık yarısında sulama sıkıntısı olduğu arazi çalışmaları sırasında köylüler tarafından belirtilmiştir. Önümüzdeki yıllarda, bu sahaların su sıkıntısını gidermek amacıyla yapımı tamamlanacak olan proje ile Aslantaş Baraj Gölü'nden sulama yapılabileceği belirtilmiştir.

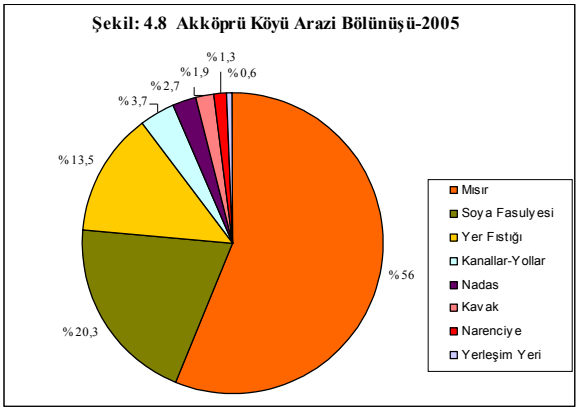
Akköprü ve Kesikkeli köylerinde parseller daha büyük iken Kümbet köyünde daha parçalı ve daha küçük oldukları dikkat çekmiştir. Ova köylerinde 1980'li ve 1990'lı yılların en önemli ürünü olan pamuğun yerini artık, birinci sırada mısır ve ikinci olarak yerfıstığı almıştır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

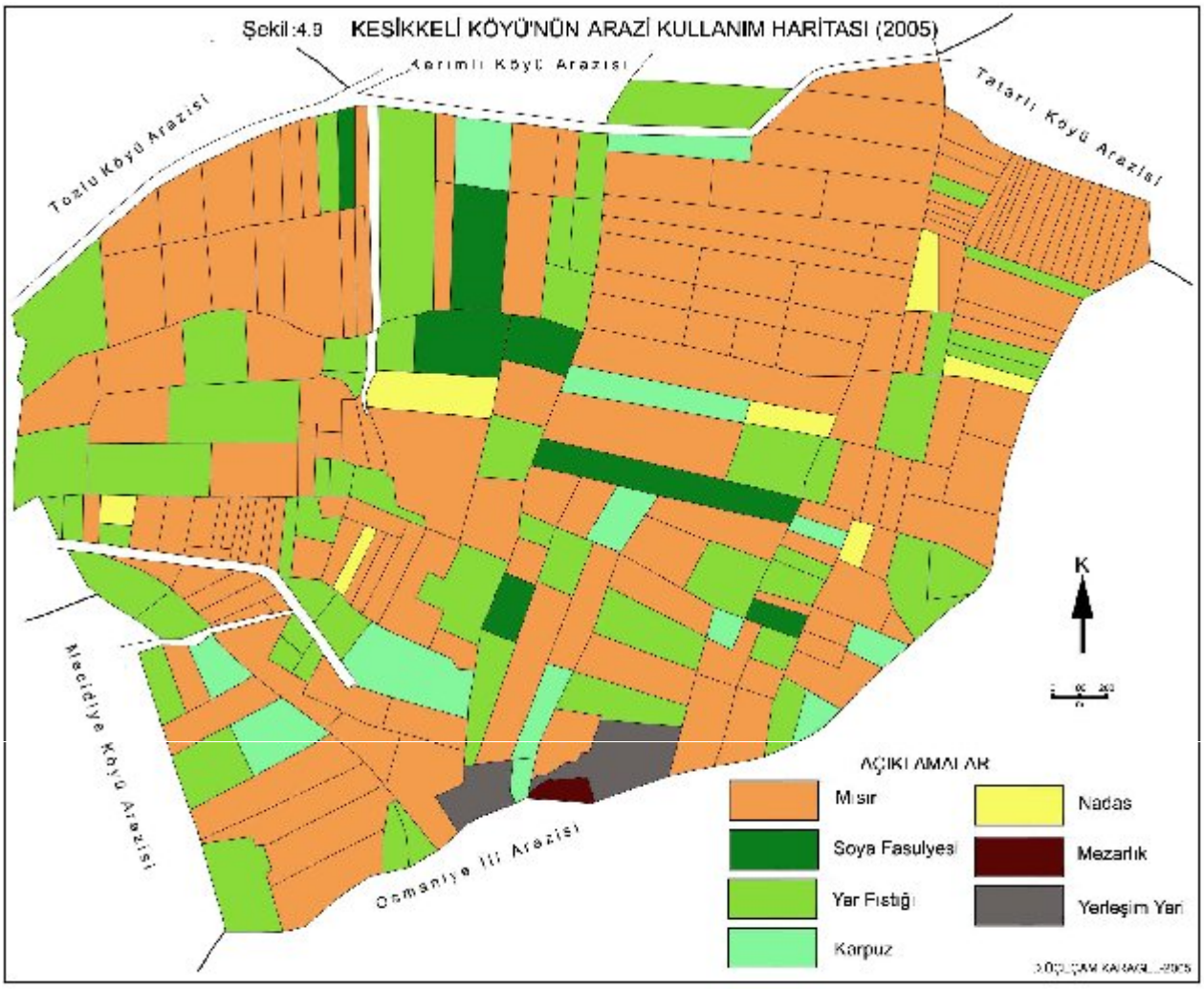

Tablo: 4.16 Akköprü Köyü Arazi Bölünüşü-2005

Arazi Kullanım Türü	Alan (da)	%
Mısır	4200	56
Soya Fasulyesi	1519	20,3
Yer Fıstığı	1012	13,5
Kanallar-Yollar	280	3,7
Nadas	200	2,7
Kavak	144	1,9
Narenciye	94	1,3
Yerleşim Yeri	42	0,6
Toplam	**7491**	**100**

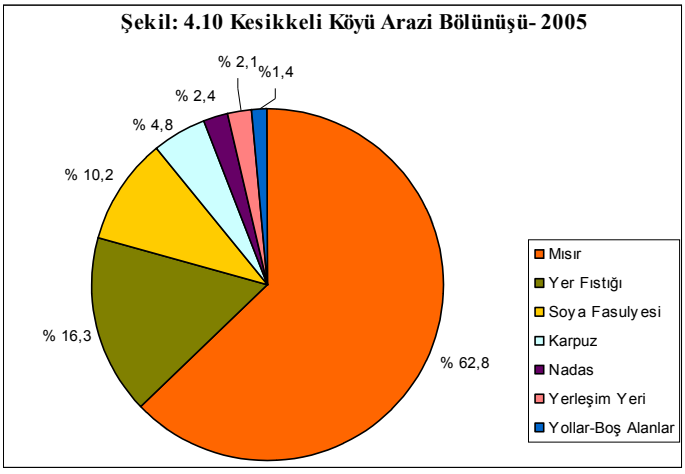

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

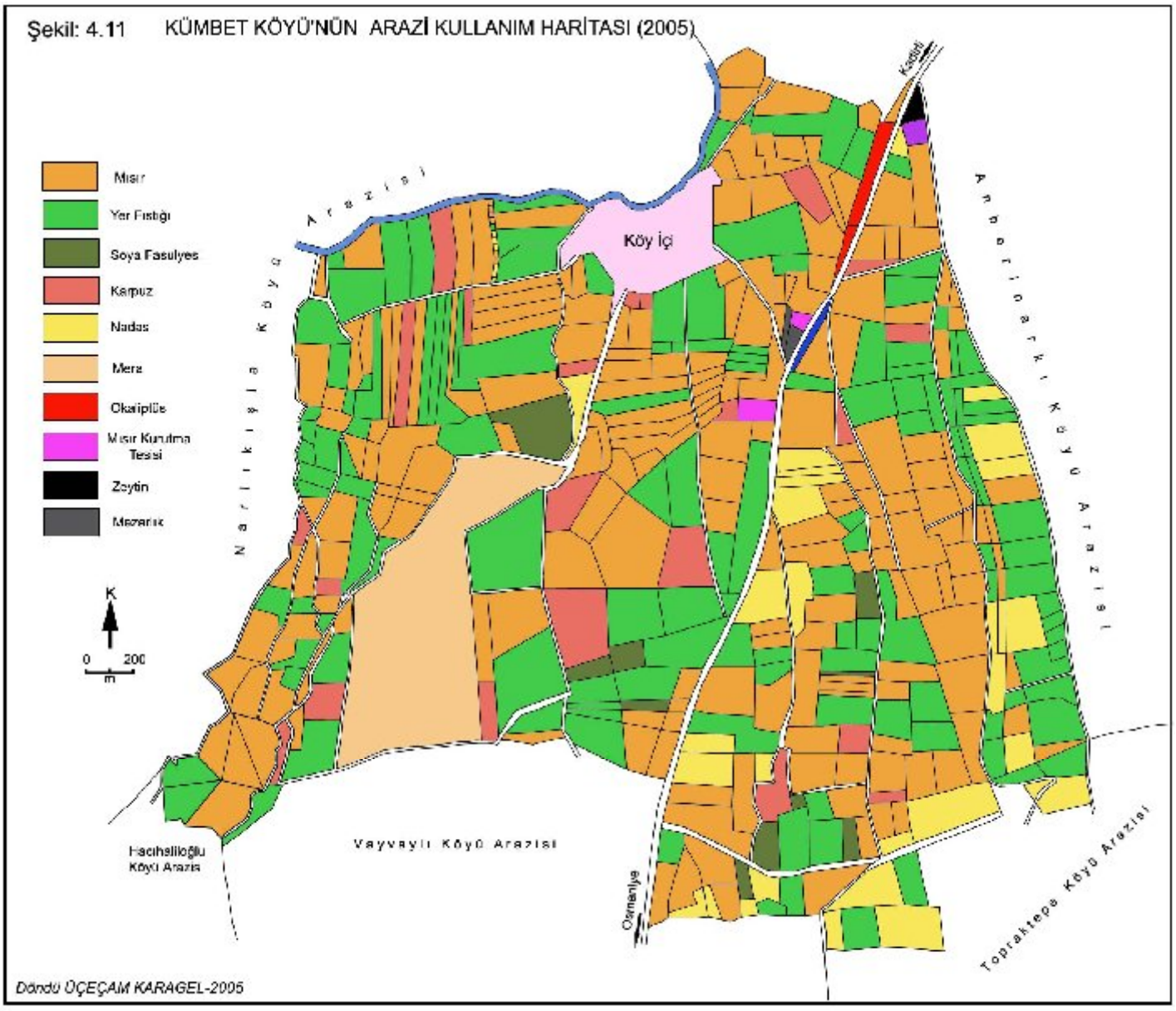
Tablo: 4.17 Kesikkeli Köyü Arazi Bölünüşü-2005

Arazi Kullanım Türü	Alan (da)	%
Mısır	11560	62,8
Yer Fıstığı	3000	16,3
Soya Fasulyesi	1850	10,2
Karpuz	890	4,8
Nadas	450	2,4
Yerleşim Yeri	398	2,1
Yollar-Boş Alanlar	250	1,4
Toplam	**18398**	**100**

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kesikkeli köyünde tarım alanları tamamen tarla ziraatı şeklinde değerlendirilmektedir. Akköprü ve Kümbet köyünde de tarla ziraatı ön planda olmasına rağmen az da olsa bahçe alanları bulunmaktadır. Akköprü'de narenciye bahçesi (94 da) ve kavaklık (144 da), Kümbet'te okaliptüs (25 da) ve zeytin bahçesi (7 da) yer almaktadır (Şekil: 4.7, 4.9 ve 4.11).

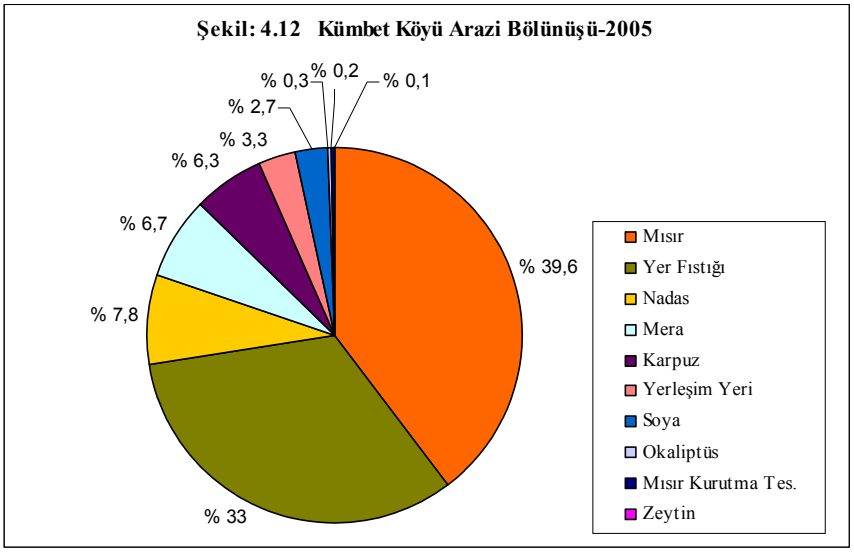

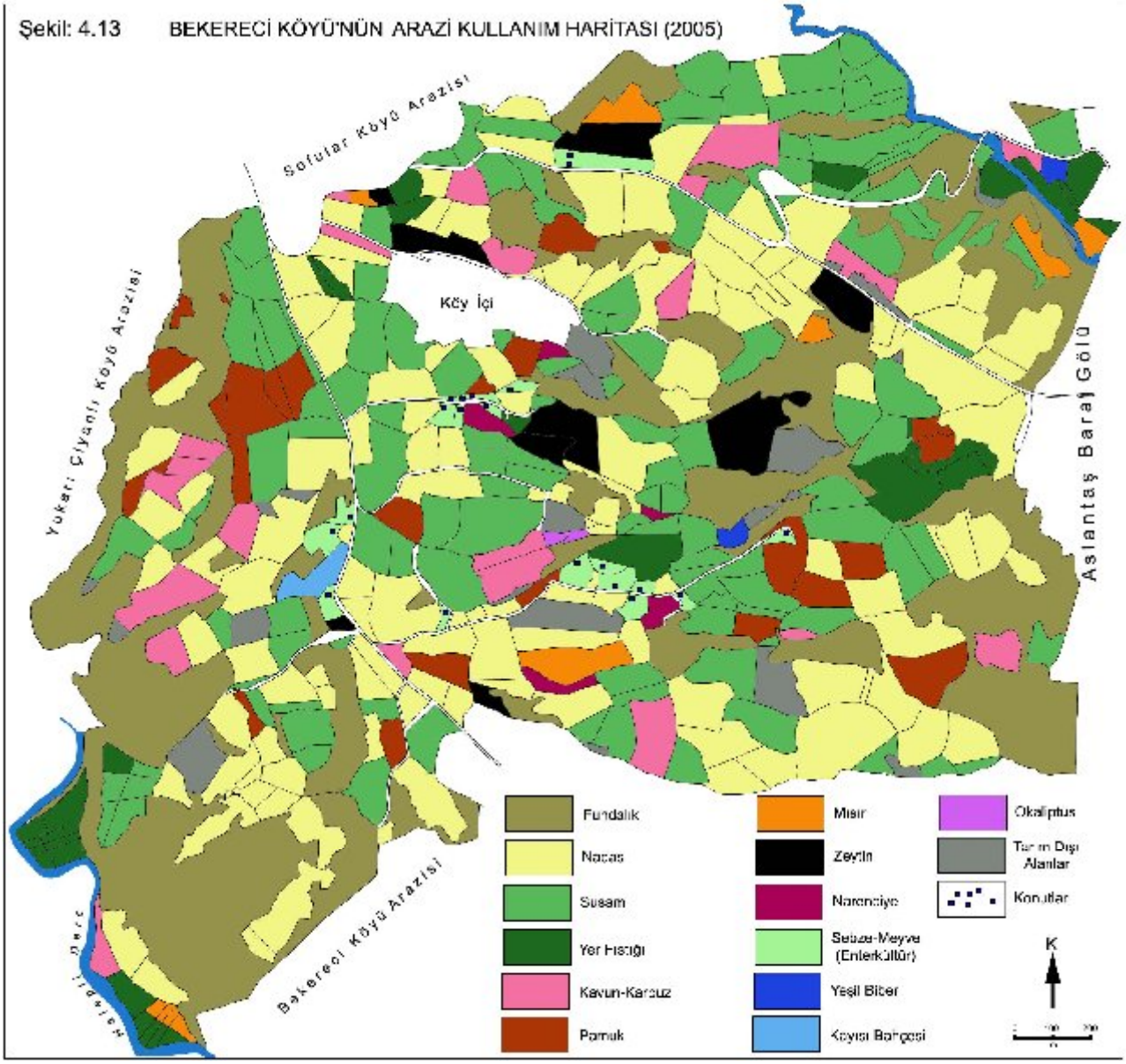
Tablo: 4.18 Kümbet Köyü Arazi Bölünüşü-2005

Arazi Kullanım Türü	Alan (da)	%
Mısır	3577	39,6
Yer Fıstığı	2962	33
Nadas	699	7,8
Mera	600	6,7
Karpuz	564	6,3
Yerleşim Yeri	303	3,3
Soya Fasulyesi	247	2,7
Okaliptüs	25	0,3
Mısır Kurutma Tesisi	16	0,2
Zeytin	7	0,1
Toplam	**9000**	**100**

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Şekil: 4.12 Kümbet Köyü Arazi Bölünüşü-2005

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasının doğusundaki engebeli yamaç arazileri üzerinde bulunan Bekereci ve Çiğdemli köylerinde arazi kullanımı bakımından dikkat çeken en önemli özellik, ağaçlandırma ve fundalık alanların diğer kullanımlara göre daha fazla alan kaplamasıdır. Nitekim Çiğdemli köyünde devlet tarafından ağaçlandırılmış orman alanı köy toplam alanının % 56'sını (15.494 da) oluşturmaktadır. Bekereci köyünde de fundalık arazi % 26'lık (1184 da) payla en fazla alan kaplayan arazi kullanımını meydana getirir (Tablo: 4.19, Tablo: 4.20).

Sahanın engebeli ve eğimli olması ziraatın optimum şartlarda yapımını sınırlandırmıştır. Sulama şartlarının da arazi yapısı nedeniyle uygun imkânlar sağlamaması bu bölgede kuru tarım faaliyetlerini zorunlu kılmıştır. Bekereci köyünde sadece Aslantaş Baraj Gölü kıyısında bulunan çok sınırlı alanda sulamalı tarım yapılmaktadır. Burada ise mısır, yer fıstığı ve sebze, ekilen en önemli ürünlerdir (Şekil: 4.13). Sulama yapılabilen bu çok küçük alan dışında Bekereci ve Çiğdemli köylerinde kuru tarımın bir sonucu olarak nadas alanları da yoğunluk göstermektedir. Nadasa bırakılan alanlar buğday ekili alanlardan oluşmaktadır. Yani yılda tek ürün alındıktan sonra tarla alanları dinlendirilmek suretiyle boş bırakılmaktadır. Nadasa ayrılmayan alanlarda ise susam, zeytin, pamuk, kavun-karpuz ekimi yapılmaktadır (Şekil: 4.13, Şekil: 4.15).

Susam, araştırma sahasının doğusunda bulunan engebeli alanlarda en iyi yetişen ürünlerden birisidir. Pamuk ve kavun-karpuz ise ova köylerindeki yetişme şartlarını burada bulamadığı için çok daha az ürün vermektedir. Pamuk alanlarından ova köylerinde vejetasyon devresi boyunca 3-4 defa ürün alınabilirken, sulanamayan alanlarda bir sefer ürün alınabilmektedir. Yine kavun-karpuz için de aynı durum söz konusudur. Sulanabilen alanlarda hem daha erken, hem de daha iri kavun-karpuz yetiştirilebilirken bu bölgede daha geç ve daha ufak ürün elde edilmektedir. Nitekim ova köylerinde kavun-karpuz sezonu bittiğinde, bu sefer ilçe halkının tabiri ile "*dağ kolunun kara karpuzu*" olarak adlandırılan bu bölgedeki ürünler pazara sunulmaktadır. Cinsinin ovada yetişenlere göre farklı olması bu şekilde anılmasına sebep olmuştur.

Son yıllarda Kadirli ilçesinde zeytin ekim alanları gittikçe artmaktadır. Zeytin ekim alanları da ilçenin doğusundaki bu engebeli alanlarda önemli yer işgal etmektedir. Arazi çalışmaları sırasında köy halkı ile yaptığımız görüşmelerde tarlalarını zeytin bahçelerine dönüştüreceklerini belirtmişlerdir. Zeytinin diğer ürünlere göre daha uzun yıllık bir ürün olmasına rağmen, verim vermeye başladıktan sonra daha kazançlı olacağı düşünülerek dikiminin yaygınlaşması için çabalar harcandığı da ifade edilmiştir. Bekereci köyünde % 5,8'lik (260 da) pay ile susamdan sonra gelen zeytin alanları Çiğdemli köyünde % 2,6'lık (300 da) yer kaplamaktadır (Tablo: 4.19, Tablo: 4.20).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 4.19 Bekereci Köyü Arazi Bölünüşü-2005

Arazi Kullanım Türü	Alan (da)	%
Fundalık	1184	26,3
Nadas	1122	25
Susam	973	21,7
Zeytin	260	5,8
Kavun-Karpuz	198	4,4
Pamuk	188	4,2
Tarım Dışı Alanlar	161	3,6
Yer Fıstığı	158	3,5
Yerleşim Yeri	91	2
Sebze-Meyve(Enterkültür)	54	1,2
Mısır	52	1,2
Narenciye	26	0,5
Kayısı	17	0,3
Yeşil Biber	7	0,2
Okaliptüs	2	0,1
Toplam	**4493**	**100**

Şekil: 4.14 Bekereci Köyü Arazi Bölünüşü-2005

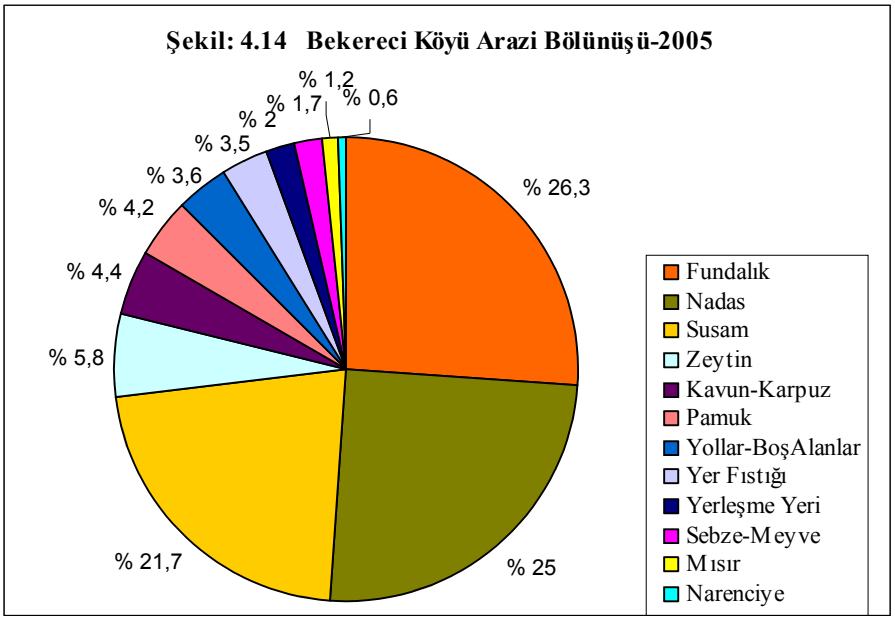
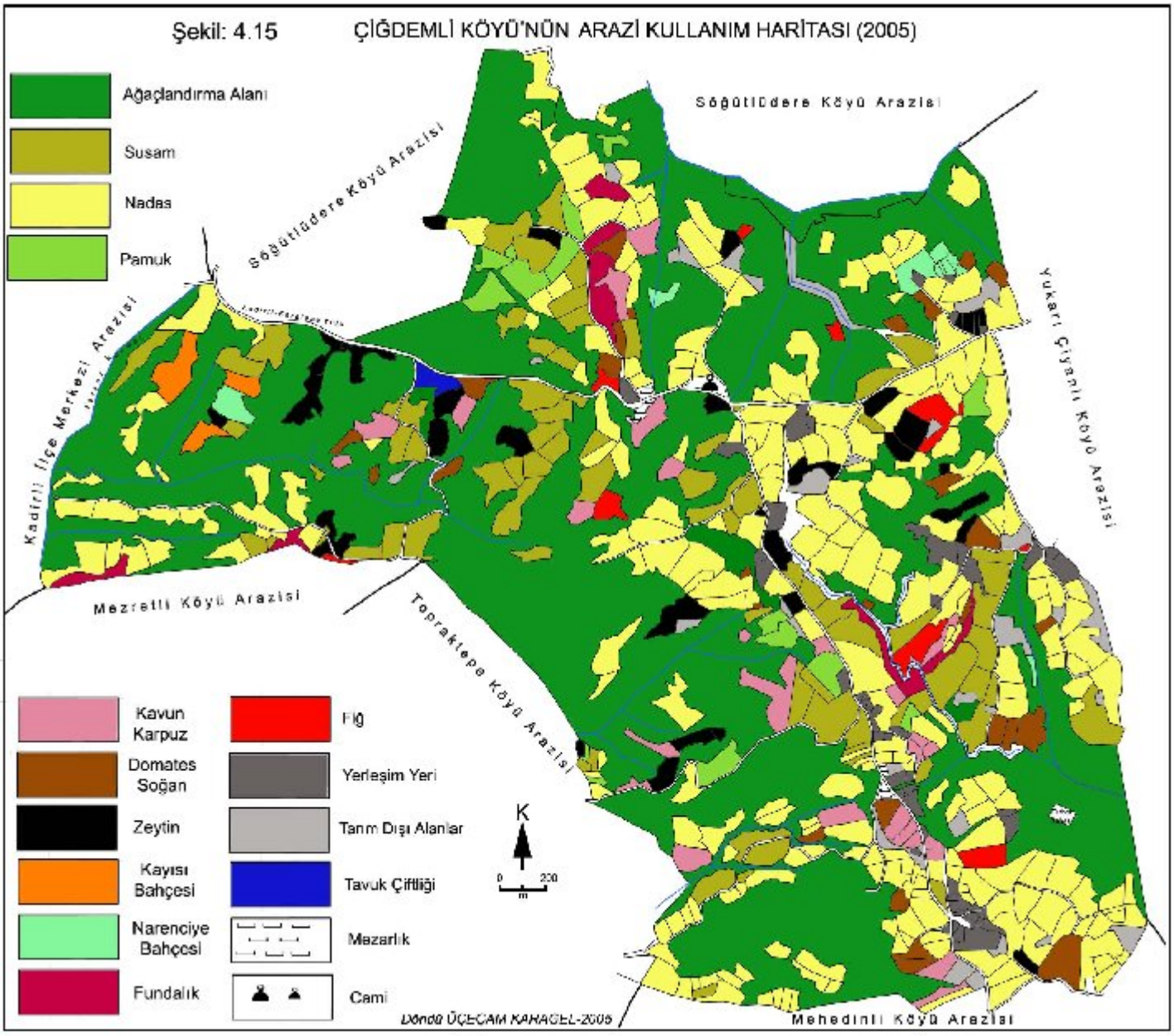

Foto: 4.10 Bekereci köyü Aslantaş Baraj Gölü kıyısında yer almaktadır. Köy arazisinin % 26'sı fundalık alanlardan oluşmaktadır. Nadas arazisi de önemli miktarlardadır. Baraj gölü kıyısında çok az bir alanda sulamalı tarım yapılmaktadır. Bu alanlar dışında köyün arazisinde kuru tarım yöntemleri uygulanmaktadır. Susam, zeytin, kavun-karpuz, pamuk yetiştirilen belli başlı ürünlerdir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 4.20 Çiğdemli Köyü Arazi Bölünüşü-2005

Arazi Kullanım Türü	Alan (da)	%
Ağaçlandırma Alanı	6131	56
Nadas	2273,9	21
Susam	858,7	7,8
Zeytin	300,2	2,6
Tarım Dışı Alanlar	264,6	2,4
Kavun-Karpuz	233,7	2,2
Yerleşim Yeri	210,7	1,9
Domates-Soğan	191,9	1,7
Pamuk	159,6	1,5
Fundalık	155,3	1,4
Fiğ	57,8	0,5
Kayısı	55,6	0,5
Narenciye	52	0,5
Toplam	**10945**	**100**

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

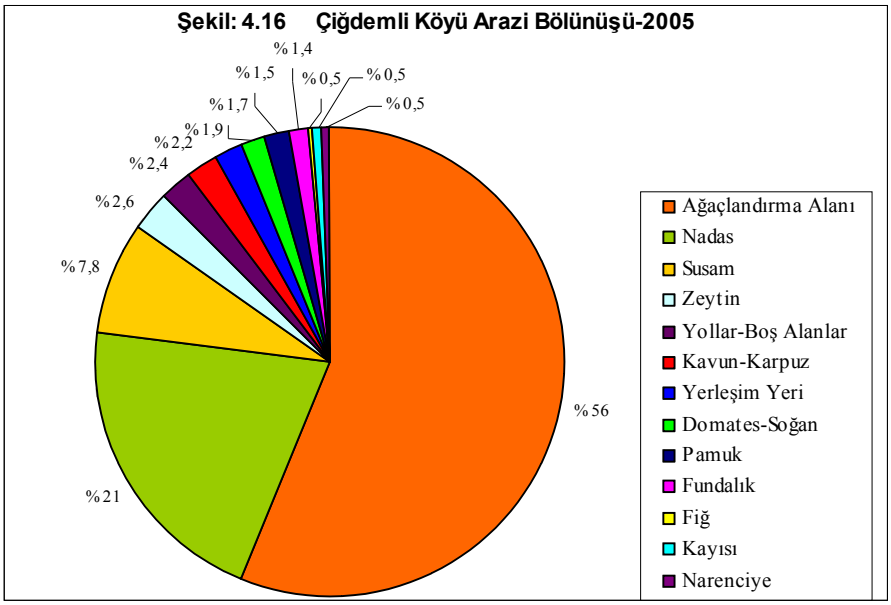
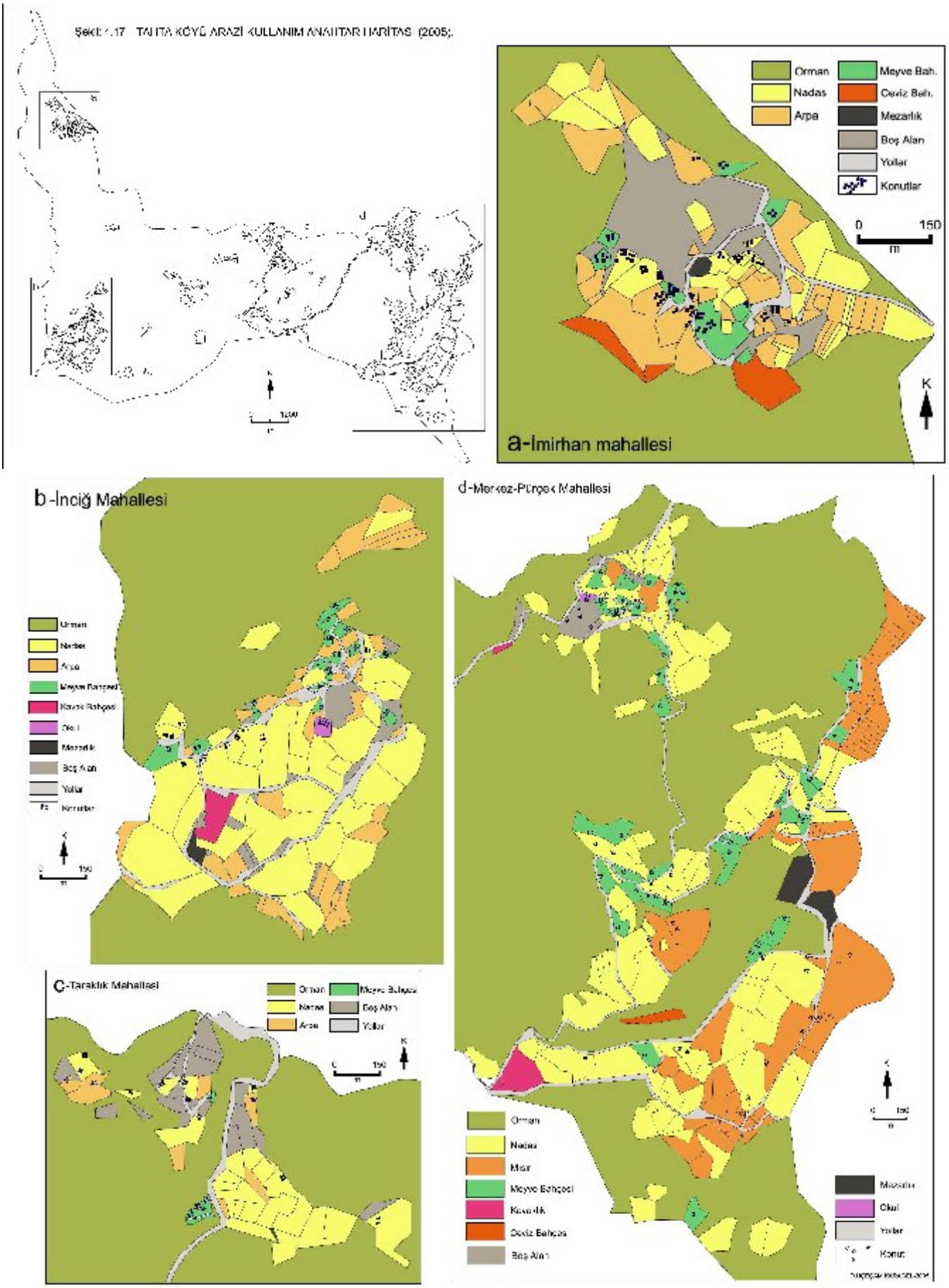

Foto: 4.11 Çiğdemli köyü Kadirli ilçesinin doğusundaki engebeli yamaç arazisi üzerinde yer almaktadır. Tarım alanlarında kuru tarım yöntemleri uygulanmaktadır. Buğday, susam, zeytin, pamuk, kavun ve karpuz önemli zirai ürünlerdir. Çiğdemli köyü arazisinin % 56'sı (6131 da) devlet tarafından ağaçlandırılmış orman alanları şeklindedir.

Kadirli ilçesinin kuzeyindeki dağlık sahada yer alan Tahta köyü bu bölgede bulunan diğer köyler (Değirmendere, Yoğunoluk, Koçlu, Kösepınarı) ile arazi kullanımı açısından benzer özellikler göstermektedir. Orman alanları en geniş kullanımı oluşturmaktadır. Bunun sonucu olarak da buralarda halkın ekonomik aktivitesi orman ürünleri ve orman işçiliği yönünde belirginleşmiştir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

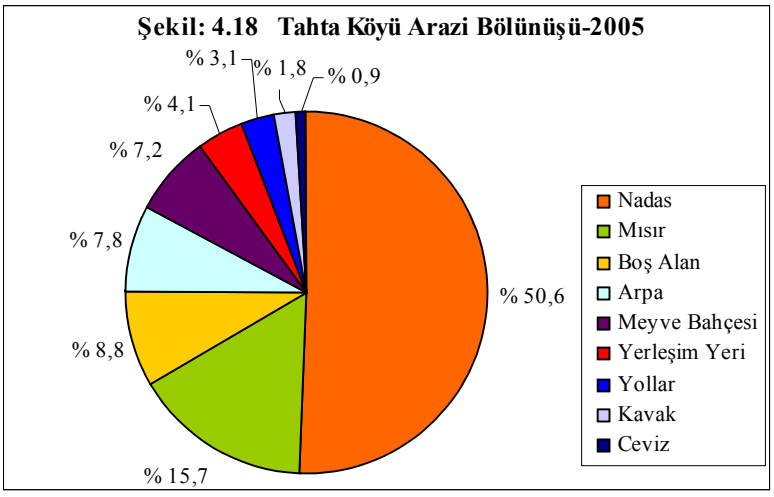
created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tahta köyünde orman alanları toplam alan içerisinde % 83'lere varan bir paya sahiptir. Orman alanları dışında kalan % 17'lik oranı nadas, mısır, arpa, meyve bahçesi, kavaklık ve ceviz alanları oluşturmaktadır. Bölgenin dağlık ve çok engebeli olması ziraat alanlarını oldukça kısıtlamıştır. Dolayısıyla orman alanlarının çok geniş yer tutması kaçınılmazdır. Tahta köyünde yerleşmelerin orman sahalarıyla birbirinden ayrıldığı görülmektedir. Bu nedenle mahalle ve yayla formundaki köyden küçük yerleşim birimleri köyün genelde birbirinden oldukça uzakta bulunan alanlarına dağılmış durumdadır. Bir mahallede oturan kişi başka mahallede yaşayan insanları çoğu zaman tanımamaktadır. Bu da fiziki şartların insan hayatına yaptığı doğal etkinin bir sonucudur.

Tablo: 4.21 Tahta Köyü Arazi Bölünüşü-2005

Arazi Kullanım Türü	Alan (da)	%
Orman	15494	83
Nadas	1608,3	8,6
Mısır	497	2,7
Boş Alan	279,8	1,5
Arpa	249,3	1,4
Meyve Bahçesi	227,4	1,2
Yerleşim Yeri	130	0,7
Yollar	98,2	0,5
Kavak	58	0,3
Ceviz	26	0,1
Toplam	**18668**	**100**

Şekil: 4.18 Tahta Köyü Arazi Bölünüşü-2005

Tahta köyünün İmirhan, İnciğ, Taraklık ve Pürçek mahallelerinde yapılmış olan mikro arazi kullanımı çalışmalarında Pürçek mahallesi dışında diğerlerinde bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Pürçek mahallesindeki ziraat alanlarının bir kısmı araştırma sahasının doğu sınırını oluşturan Keşiş suyunun kolu Tahta deresi tarafından az da olsa sulanabilmektedir. Tahta deresi kıyısında sulanabilen ve eğimin azaldığı alanlarda genellikle mısır ziraatı yapılmaktadır. Bunun dışında meyve bahçeleri de yer almaktadır. Pürçek mahallesinde tarımsal arazi kullanımını diğer mahallelerde de görülen nadas alanları oluşturmaktadır ve mısır ekili arazi çok fazla alan kaplamamaktadır Bu bölgede buğday ekilen araziler yazın, arpa ekilen

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

araziler de kışın nadasa bırakılmaktadır. Arazi çalışmalarının yapıldığı dönem temmuz-ağustos aylarına rastladığı için nadasa ayrılan alanlarda buğdayın hasat edilmiş olduğu görülmüştür (Foto: 4.12-c). Arpa ise yazlık ekildiği için bu dönemde arpa tarlalarını görmek mümkün olmuştur.

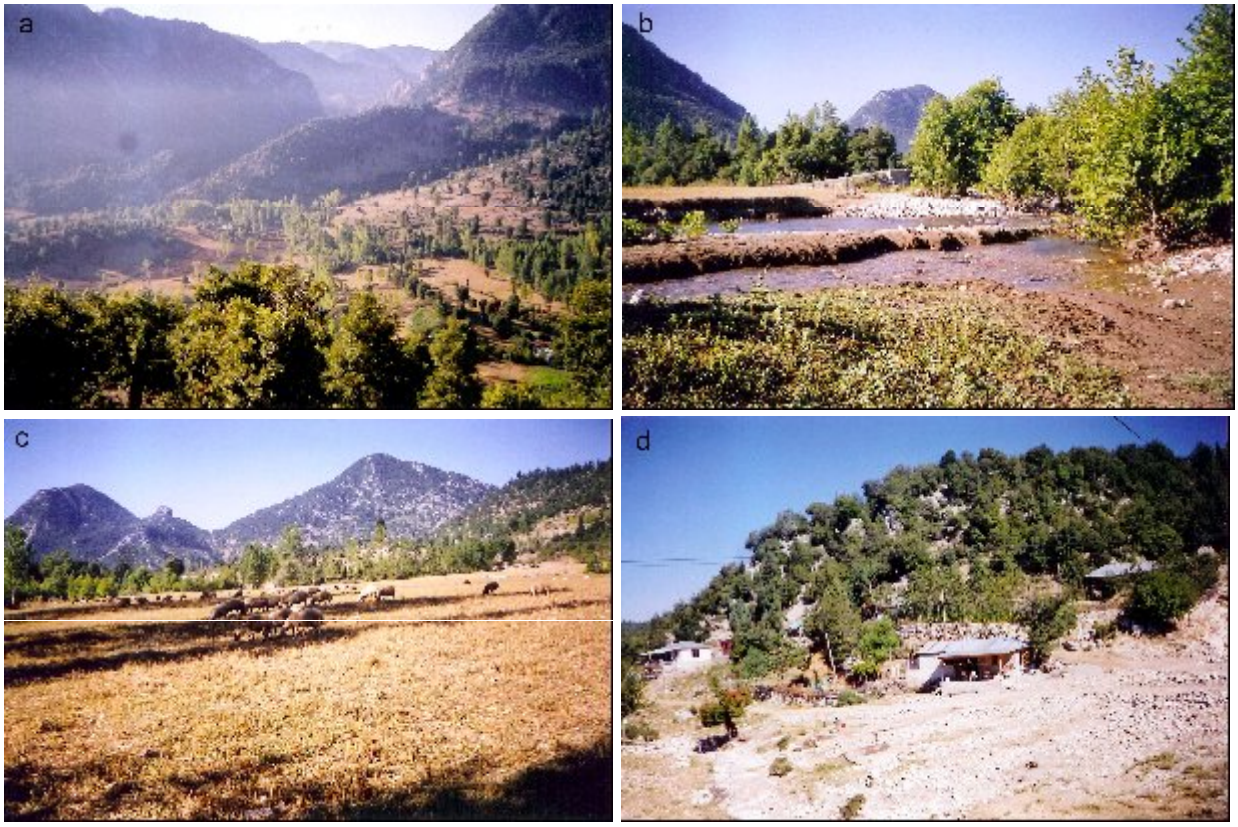

Foto: 4.12 Tahta köyü ilçenin kuzeyindeki dağlık alanda yer almaktadır. Dikenlik mahallesi (a), Keşiş çayı vadisi (b), merkez mahallede nadas alanı (c), Taraklık yaylası orman alanı (d) görüntüleri.

4.2.1.2. Ziraat Alanlarının Parsel Büyüklükleri ve Mülkiyet Durumu

Kırsal kesimin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşantısı bütünüyle tarımsal üretime, özellikle topraklarının mülkiyet durumu ve arazideki dağılış kompozisyonuna bağlı olduğundan, ziraat alanlarını meydana getiren parsellerin büyüklükleri ile arazinin mülkiyet durumu, araştırma sahasındaki tarımsal arazi kullanımı üzerinde son derece etkili olan faktörler arasındadır.

Arazi çalışmaları sırasında amaca uygun olarak hazırlanan haritalar kullanılarak yapılan hesaplamalar neticesinde elde ettiğimiz verilere göre araştırma sahasındaki toplam tarım alanı 45.450 hektardır.

Ülkemizde 1981 yılında yapılan köy envanter etüdü çalışmaları esas alınarak araştırma sahamızdaki Yoğunoluk kasabası dahil 60 köyün köy karneleri incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre:

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahamızdaki toplam 9.064 çiftçi ailesinin yaklaşık % 25'i (2.223 aile) tarımla uğraşabilecekleri bir araziye sahip değildir. Tapulu arazisi bulunan 6.744 aile ise, 19.303 adet arazi parçasına ayrılmış olan araştırma sahasının toplam 246.968 da tapulu arazisine sahiptir. Araştırma alanındaki ortalama parsel büyüklüğü yaklaşık 13 dekar, aile başına düşen ortalama mülkiyet büyüklüğü ise yaklaşık 37 dekardır (Tablo: 4.22).

Tablo: 4.22. Araştırma Alanında Mülkiyet Gruplarına Göre Tarımsal İşletme Büyüklükleri (da) (1981).

Arazi Grubu	Toplam Alan	%	Parça Sayısı	%	Aile Sayısı	%	Ort.Parsel Büyüklüğü
0-25	45693	**18,5**	7841	**41**	3745	**56**	5,8
26-50	63838	**26**	5478	**28**	1735	**26**	11,6
51-100	64133	**26**	3903	**20**	882	**13**	16,4
101-200	40022	**16**	1550	**8**	287	**4**	25,8
201-500	26211	**10,7**	478	**3**	84	**1**	54,8
501-1000	7071	**2,8**	53	**0**	11	**0**	133,4
TOPLAM	**246968**	**100**	**19303**	**100**	**6744**	**100**	**12,8**

Kaynak:1981 Köy Envanterleri

Tarım arazilerinin yaklaşık % 45'i ile arazi parsel sayısının % 69'u 1-50 dekar arasında değişmektedir. Aynı zamanda araştırma sahasındaki topraklı ailelerin % 82'sinin 1 ilâ 50 dekar arasında değişen arazisi bulunmaktadır. 1 ilâ 50 dekar arasında değişen arazi parçalarının ortalama parsel büyüklüğü yaklaşık 17 dekar, topraklı aile başına düşen ortalama mülkiyet büyüklüğü ise yaklaşık 20 dekardır. Bu gruptaki arazilerden aile başına ortalama yaklaşık 2 parça arazi düşmektedir (Tablo: 4.22).

Tarım arazilerinin % 26'sı ile arazi parsel sayısının % 20'si 51-100 dekar arasında değişirken, mülk sahibi ailelerin ise % 13'ü bu büyüklükte araziye sahiptir. 51 ilâ 100 dekar arasında değişen arazi parça sayısının ortalama parsel büyüklüğü yaklaşık 16 dekara düşerken, topraklı aile başına ortalama mülkiyet büyüklüğü ise yaklaşık 73 dekardır. Bu gruptaki arazilerden aile başına ortalama yaklaşık 4 parça arazi düşmektedir (Tablo: 4.22).

Tarım arazilerinin yaklaşık % 27'si, arazi parça sayısının % 11'i ve arazi mülkiyetine sahip ailelerin % 5'i 101 ilâ 500 dekar arasında değişen büyüklükte araziye karşılık gelmektedir. 101 ilâ 500 dekar arasında değişen arazi parça sayısının ortalama parsel büyüklüğü yaklaşık 33 dekar, topraklı aile başına düşen ortalama mülkiyet büyüklüğü ise yaklaşık 179 dekardır. Bu gruptaki arazilerden ise aile başına ortalama yaklaşık 5 parça arazi düşmektedir (Tablo: 4.22).

500 dekardan büyük mülkiyete sahip aile sayısı ise sadece 11'dir. Bu gruptaki arazi parçalarının ortalama parsel büyüklüğü yaklaşık 133 dekar, topraklı aile başına düşen ortalama mülkiyet büyüklüğü ise yaklaşık 643 dekardır. Dolayısıyla büyük mülkiyete sahip aile başına ortalama 5 parça arazi düşmektedir (Tablo: 4.22).

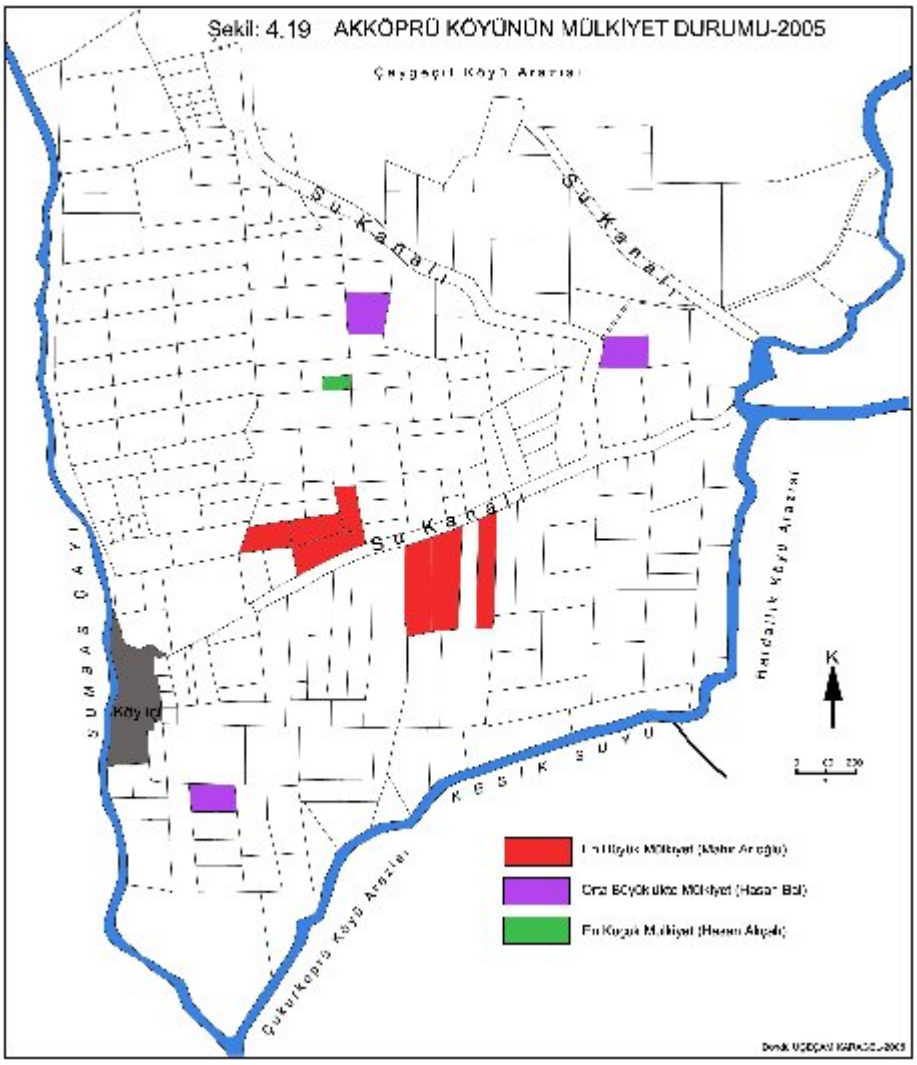
Görüldüğü gibi Kadirli'deki tarım arazisinin yaklaşık % 70'i 100 dekardan küçük parsellerden oluşurken, arazi parsel sayısının % 89'u da yine 100 dekardan daha azdır. Toprak sahibi ailelerin % 95'i ise 100 dekardan daha küçük mülkiyete sahiptir. 1 ilâ 100 dekar arasında

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

değişen büyüklükte arazi parçalarının ortalama parsel büyüklüğü yaklaşık 10 dekar, topraklı aile başına düşen ortalama mülkiyet büyüklüğü ise yaklaşık 27 dekardır (Tablo: 4.22).

Bu genel değerlendirmelerin ışığı altında, arazide yapılan mikro arazi çalışmalarına göre kadastro işlemleri tamamlanmış farklı morfografik ünitelerde bulunan köyler arasından örnek seçilen Akköprü, Kesikkeli, Çiğdemli ve Tahta köylerinin mülkiyet durumunu yansıtan istatistikler değerlendirilerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Ova ünitesinin en kuzeyinde yer alan Akköprü köyündeki toplam 3.139 dekarlık tarım arazisinin mülkiyet durumu incelendiğinde; köyde en büyük mülkiyete Mahir Arıoğlu çiftçi ailesinin sahip olduğu görülmektedir. Arıoğlu ailesi, Kesik suyuna bağlı bir su kanalının kuzeyinde 4, güneyinde 3 parçadan oluşan toplam 7 parça araziye sahiptir. Arazilerin toplam alanı 299 dekardır (Şekil: 4.19).

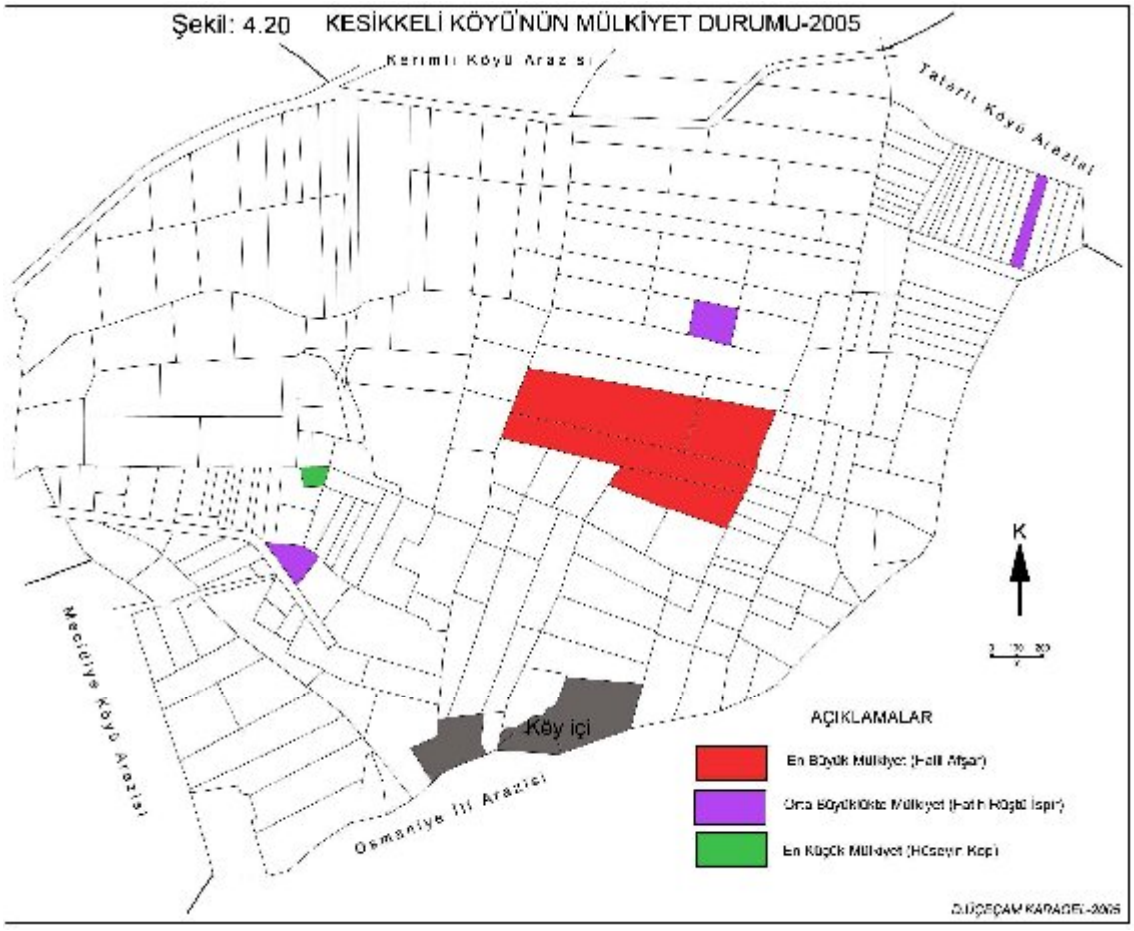
Köyde orta büyüklükte tarım arazisi olan birçok çiftçi ailesi bulunmaktadır. Bu aileler arasından ortalamaya en yakın mülkiyete sahip çiftçi Hasan Dal ve ailesidir. Bu ailenin de Kesik suyuna bağlanan kanallarla sulanabilen toplam 3 parçadan oluşan 63 dekarlık tarım arazisi

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

bulunmaktadır. Araziler büyük mülkiyette gördüğümüz gibi birbirine yakın ve toplu bir görünüme sahip değildir. Aksine köy arazisinin üç bir yanına dağılmış durumdadır.

Köydeki en küçük mülkiyete çiftçi Hasan Akçalı ve ailesi sahiptir. Ailenin tek parçadan oluşan ve sadece 5 dekarlık bir tarlası bulunmaktadır. Bu tarla, köy arazisinin orta kesimlerinde bir yerde bulunmakta ve sulanabilmektedir (Şekil: 4.19).

Ova ünitesinin en güneyinde yer alan **Kesikkeli** köyü toplam 6.438 dekarlık tarım arazisine sahiptir. Bu geniş arazi içerisinde en büyük mülkiyete çiftçi Halil Afşar ve ailesi sahiptir. Bu ailenin birbirine bitişik toplam 4 parçadan oluşan 538 dekar tarım arazisi bulunmaktadır (Şekil: 4.20). Afşar ailesinin tarlaları Ceyhan nehri vadisinde yer aldığından sulanabilmektedir.

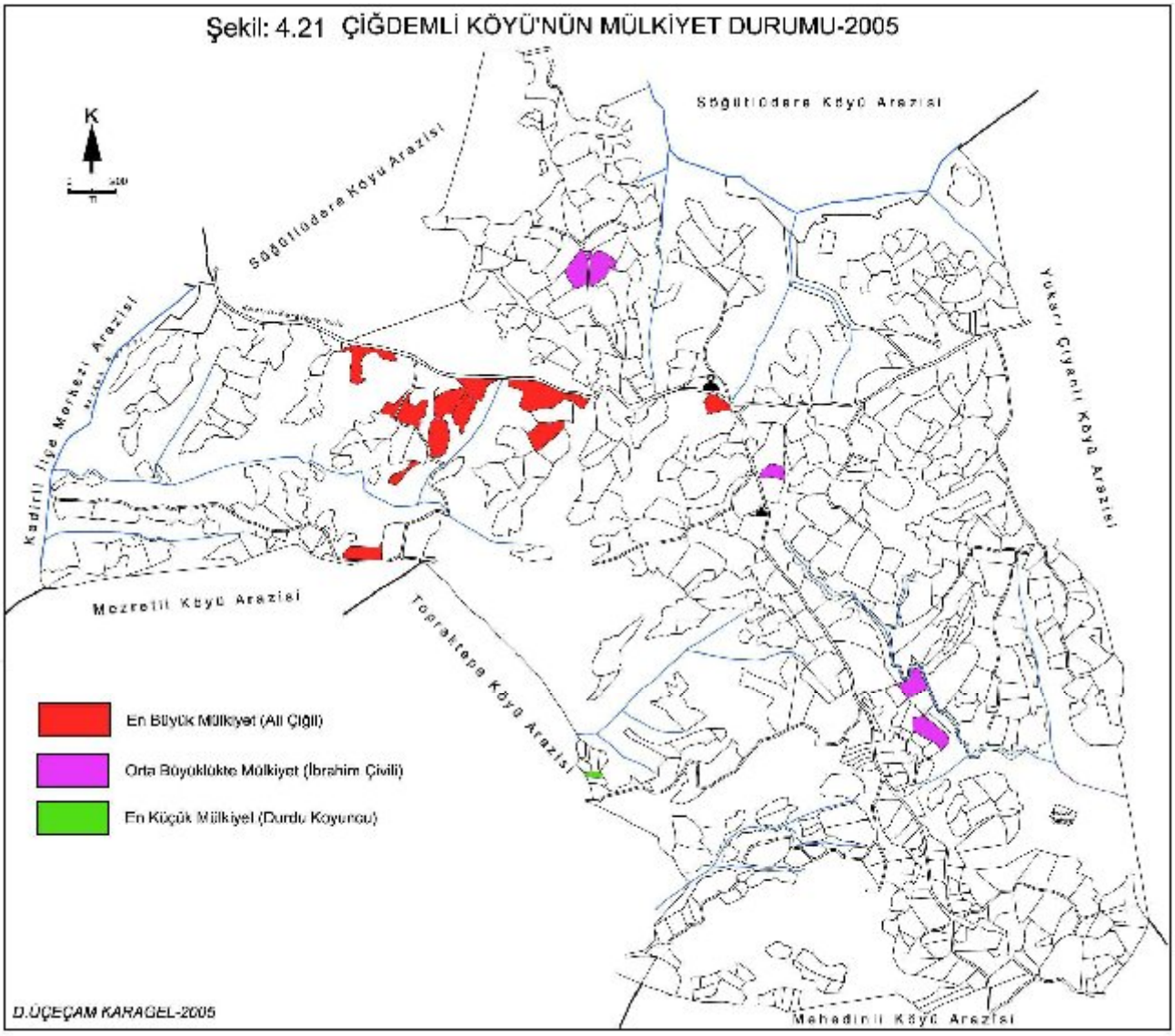

Köyde orta büyüklüğe sahip mülkiyetlerden birisi, çiftçi Fatih Rüştü İspir ve ailesine ait 3 parçadan oluşan toplam 62 dekarlık tarım arazisidir. Sulanabilen araziler köyün üç bir yanına dağılmış durumdadır

Köydeki en küçük mülkiyete çiftçi Hüseyin Kop ve ailesi sahiptir. Ailenin tek parçadan oluşan ve sadece 5 dekarlık bir tarlası bulunmaktadır. Bu tarla, köy arazisinin orta kesimlerinde bir yerde bulunmakta ve sulanabilmektedir (Şekil: 4.20).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasının vadiler, sırtlar, tepeler ve yamaçlar sahasında yer alan Çiğdemli köyünün toplam 3.055 dekarlık kuru tarım arazisi bulunmaktadır. Bu araziler içerisinde en büyük mülkiyete çiftçi Ali Çiğil ve ailesi sahiptir. Ailenin toplam 13 parçadan oluşan 120,167 dekar tarım arazisi bulunmaktadır. Arazilerin yaklaşık % 46'sı (6 parça arazi) birbirine bitişik ve yakın bir konumda bulunurken, 7 parça arazi diğerlerinin çevresinde ve daha dağınık bir konumda bulunmaktadır. Köy arazisinin eğimli ve engebeli yüzeylerden oluşması, ziraat alanlarının araziye serpilmesi ve daha fazla dağılmasına neden olmuştur.

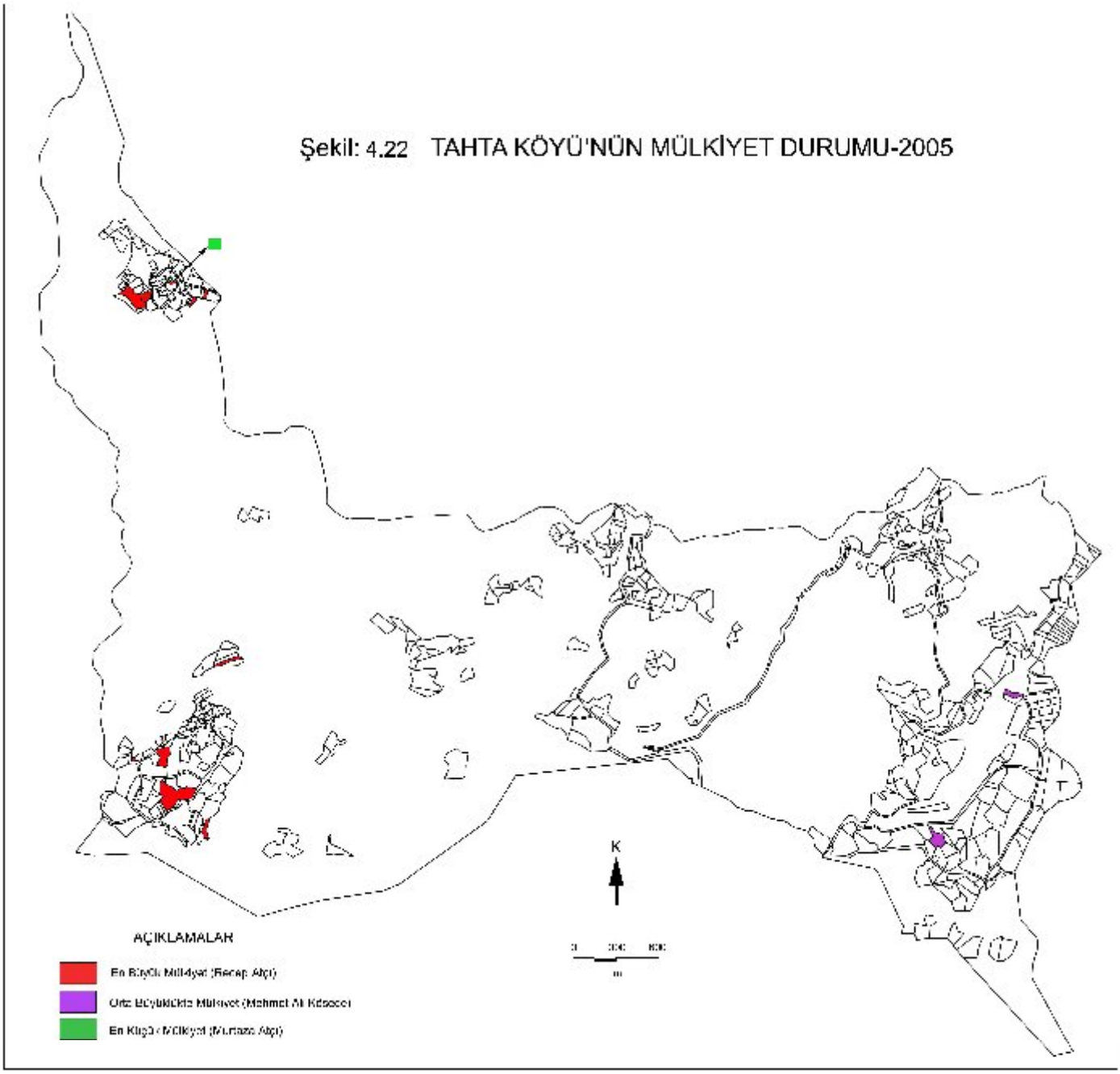

Orta büyüklükte mülkiyete sahip çiftçi İbrahim Çivili ve ailesinin 5 parçalı toplam 35.356 dekar kuru tarım arazisi bulunmaktadır. Arazilerden sadece 2 parçası birbirine bitişikken, diğer 3 parçası birbirinden uzakta, seyrek ve dağınık bir konumdadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Köydeki en küçük mülkiyet, çiftçi Durdu Koyuncu ve ailesine aittir. Ailenin tek parçadan oluşan 1.402 dekarlık bir tarlası bulunmaktadır (Şekil: 4.21).

Araştırma sahasının dağlık ve yüksek platolar sahasında yer alan köylerden biri Tahta köyüdür. Köyün toplam 2.090 dekarlık kuru tarım arazisi bulunmaktadır. Bu arazi içerisinde en geniş mülkiyete çiftçi Recep Atçı ve ailesi sahiptir. Toplam 11 parçadan oluşan 695.280 dekarlık kuru tarım arazisi, köyün yüksek, eğimli ve engebeli yüzeyinde oldukça dağınık ve seyrek bir dokudadır (Şekil: 4.22).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Köydeki orta büyüklükteki mülkiyetlerden biri çiftçi Mehmet Ali Kösece ve ailesine aittir. Ailenin 3 parça toplam 93.840 dekar tarım arazisi bulunmaktadır. En küçük mülkiyet çiftçi Murtaza Atçı ve ailesinindir. Tek parçadan oluşan mülkiyet 1.790 dekardır (Şekil: 4.22)

Araştırma sahasındaki arazi çalışması sırasında uygulanan anketler, parsel büyüklükleri ve arazi mülkiyeti konusunda her köyde istenilen sonuçları vermemiştir. Buna rağmen kadastro işlemleri tamamlanmış bazı köylerde uygulanan anket sonuçlarına göre, 1 dekardan bile az pek çok sebze ve meyve bahçesine rastlanmıştır. Bununla birlikte incelenen tarla arazilerinde geçmişte olduğu gibi 200 dekardan daha büyük parsellere hiç rastlanmamıştır.

Araştırma sahasının kuzeydoğusundaki dağlık saha ve yüksek plato düzlüklerinde yer alan köylerden **Tahta'da** en büyük parseller; Keşiş suyunun kollarından biri olan Tahta deresinin tabanında bulunan 25 ve 30 dekarlık buğday ve mısır arazilerdir. Diğer büyük parseller ise 15-20 dekar arasında değişmektedir. Parseller genellikle 5 dekarın altında olup, orta büyüklükte parseller ise çoğunlukla 10-15 dekar arasında değişmektedir (Kadirli Tapu Kadastro Müdürlüğü, 2005).

Veraset yoluyla her geçen gün parçalanan ve giderek küçülen parseller, ova kenarlarından itibaren topografik koşulların etkisiyle daha da küçülmektedir. Bunun için Çiğdemli ve Bekereci köyleri örneği ele alınacak olursa; **Çiğdemli'de** tespit edilmiş en büyük parsel 39 dekardır. Diğer büyük parseller ise 20-25 dekar arasında değişmektedir. Köydeki arazi parselleri genellikle 10 dekarın altında olup, orta büyüklükteki parseller ise çoğunlukla 15-20 dekar arasında değişmektedir. **Bekereci'de** tespit edilmiş en büyük parsel (zeytin bahçesi) 45 dekardır. Diğer büyük parseller ise 20-25 dekar arasında değişmektedir. Köydeki arazi parselleri genellikle 10 dekarın altında olup, orta büyüklükteki parseller ise çoğunlukla 10-15 dekar arasında değişmektedir (Kadirli Tapu Kadastro Müdürlüğü, 2005).

Kadirli ovasının kuzeyinde yer alan köylerden **Akköprü'de** tespit edilmiş en büyük parseller genellikle mısır ve yer fıstığı tarlalarından oluşan 100, 160 ve 185 dekarlık arazilerdir. Diğer büyük parseller ise 40-50 dekar arasında değişmektedir. Köydeki arazi parselleri genellikle 10-20 dekar arasında olup, orta büyüklükteki parseller ise çoğunlukla 20-40 dekar arasında değişmektedir. Ovanın orta kesimlerinde yer alan **Kümbet'te**, en büyük parseller genellikle mısır, soya fasulyesi, yer fıstığı ve karpuz tarlalarından oluşan 104, 116, 120, 138 dekarlık arazilerdir. Diğer büyük parseller ise 30-40 dekar arasında değişmektedir. Parseller genellikle 10-15 dekar arasında olup, orta büyüklükte parseller ise çoğunlukla 20-30 dekar arasında değişmektedir. Ovanın güney kesimlerinde yer alan **Kesikkeli'de**, en büyük parseller genellikle mısır, yer fıstığı ve karpuz tarlalarından oluşan 100, 120, 130, 158, 160, 180, 200 dekarlık arazilerdir. Diğer büyük parseller ise 50-80 dekar arasında değişmektedir. Parseller genellikle 10-20 dekar arasında olup, orta büyüklükte parseller ise çoğunlukla 30-40 dekar arasında değişmektedir (Kadirli Tapu Kadastro Müdürlüğü, 2005).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 4.23. Araştırma Alanında Köyler İtibariyle Tarımsal İşletme Büyüklükleri (da) (1981).

KÖYLER	0-25	26-50	51-100	101-200	201-500	501-1000	TOPLAM
Akköprü	806	734	609	389	601		3139
Amberinarkı	550	666	837	509			2562
Aşağı Bozkuyu	2010	2620	2302	2780	2251		11963
Aşağı Çiyanlı	291	507	1357	1665	1801	553	6174
Aydınlar	1298	869	956	433			3556
Azaplı	1054	1063	1725	303			4145
Bahadırlı	907	654	778	113			2452
Bekereci	253	1139	621				2013
Çaygeçit	1914	1821	2485	2025	2468	2125	12838
Çınar	536	1219	630	980			3365
Cığcık	993	2087	2201	1801			7082
Çiğdemli	289	749	1792		225		3055
Çukurköprü	345	625	1541	1416	854		4781
Değirmendere	979	319	426				1724
Durmuşsofular	517	593	1049				2159
Elbistanlı	1744	6098	1346	130			9318
Erdoğdu	149	336	437				922
Göztaşı	1340	907	210				2457
Hacıhaliloğlu	200		2550	2250	3000		8000
Halitağalar	347	932	333	107			1719
Hardallık	756	1416	990	348			3510
Harkaçtığı	987	868	604	417	855		3731
Karabacak	595	603	452	490			2140
Karakütük	1651	4632	3034	1088			10405
Karatepe	821	1034	1593	493	292		4233
Kayasuyu	916	1899	1306	223			4344
Kerimli	206	331	852	150	1578		3117
Kesikkeli	419	551	1207	1774	1821	666	6438
Kesim	753	1010	589	234	207		2793
Kızyusuflu	1191	1500	1378	959			5028
Kiremitli	751	395	2360	1639	539	592	6276
Koçlu	1849	1440	556	120	480		4445
Kösepınarı	925	901	588	117			2531
Kümbet	1504	411	969	595	217		3696
Mecidiye	656	998	1973	1868	1944	1100	8539
Narlıkışla	500	181	482	191	432		1786
Oruçbey	584	1157	335				2076
Öksüzlü	947	578	297	1052	454		3328
Sarıtanışmanlı	801	425	695	268			2189
Sofular	671	802	362	403	250		2488
Söğütlüdere	914	151	1006	332			2403
Şahaplı	427	275	193	120			1015
Tahta	1033	613	444				2090
Tatarlı	673	998	1847	1176	1265	538	6497
Tekeli	912	1119	1537	1198			4766
Topraktepe	898	2946	1807	1805	212		7668
Tozlu	848	896	1162	1898	1840		6644
Vayvaylı	531	2369	1044	1214	221		5379
Yalnızdut	533	788	585	303	322		2531
Yenigün	801	1668	953	174	330		3926
Yeniköy	329	516	1753	159	426		3183
Yoğunoluk	1239	648	474	105			2466
Yukarı Bozkuyu	1026	1582	1662	1566	453		6289
Yukarı Çiyanlı	552	3229	2707	1063	312		7863
Yusufizzettin	972	970	2152	1579	561		6234
TOPLAM	45693	63838	64133	40022	26211	7071	246968

Kaynak : Köy işleri Bakanlığı, **Not:** Akova, Coşkunlar, Kabayar, Mehedinli, Mezretli köyleri 1981'de mahalle yerleşmeleri olduklarından bağlı oldukları köyler içerisinde yer almaktadırlar.

Buradan çıkarılacak sonuç şudur ki: Araştırma sahasında kuzey ve kuzeydoğudaki dağlık alanlar ve yüksek platolar sahasından güneye doğru daha alçak seviyelerde yer alan platolar sahası ve daha güneyde yer alan ova tabanına doğru tarım alanlarının parsel büyüklükleri ve mülkiyet durumunda sulama koşulları, topoğrafya ve veraset yoluyla arazilerin giderek daha az parçalandığı ve arazi büyüklüklerinin giderek daha da arttığıdır.

Kuzeydeki yüksek, eğimli ve engebeli sahalarda yer alan köylerde parseller genellikle 5 dekarın altındadır. Orta büyüklükteki araziler 10-15 da arasındadır. Büyük mülkiyete sahip

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

araziler ise 15-20 da arasında değişmektedir. En büyük parseller Tahta köyü örneğinde görüldüğü gibi 25 ve 30 dekara kadar çıkabilmektedir.

Araştırma sahasındaki köylerin çoğunluğu alçak seviyelerde yer alan platolar sahasında yer almaktadır. Söz konusu köylerde parseller genellikle 10 dekarın altında olup, orta büyüklükteki parseller ova kenarlarına doğru artarak 10-20 da arasında değişmektedir. Büyük parseller ise genellikle 20-25 da arasındadır. En büyük parseller, Çiğdemli ve Bekereci köyleri örneklerinde olduğu gibi 40-45 dekara kadar çıkmaktadır.

Araştırma sahasında tarımsal faaliyetlerin daha çok tarla ziraatı olarak sürdürüldüğü Kadirli ovası köylerinde en küçük parseller genellikle 10-20 da arasında olup, ovanın orta kesimlerine doğru parseller daha fazla küçülmektedir. Ova ünitesinde orta büyüklüğe sahip olan parseller 20-40 da arasında değişirken, yine ovanın orta kesimlerine doğru küçüldüğü görülmektedir. Büyük parseller ise ovanın orta kesimlerinde 30-40 da, ovanın kuzeyinde 40-50 ve ovanın güneyinde ise 50-80 da arasındadır. Ova ünitesindeki en büyük parselleri, ovanın kuzey ve güneyindeki ziraat alanları üzerinde görmek mümkündür. Ovanın kuzeyinde yer alan Akköprü köyünde parsel büyüklüğü 185 dekara kadar çıkarken, ovanın güneyindeki Kesikkeli köyünde 200 dekarı bulmaktadır. Ovanın orta kesimlerinde yer alan Kümbet'te ise en büyük parsel 138 da olarak tespit edilmiştir.

1964 yılı Köy Envanter Etüdleri'ne göre Adana ilinde mülk sahibi ailelerin (53802 aile) yaklaşık % 4'ü (1983 aile) 200 da'dan daha geniş araziye sahip iken, % 7,3'ü (3946 aile) 101-200 da arası mülkiyete, % 16'sı (8498 aile) 50-100 da arası mülkiyete, % 73'ü ise 50 da'dan daha küçük mülkiyete sahiptir (% 25'i 26-50 da arası, % 48'i de 25 da'dan daha az araziye sahip). 1981 yılı Köy Envanter Etüdleri'ne göre ise Adana ilinde mülkiyet durumu şu şekildedir; 200 dekarın üzerinde mülkiyete sahip topraklı ailelerin oranı % 1,2 gibi çok küçük bir değer göstermektedir. 101-200 da arasında mülkiyete sahip ailelerin oranı (5023 aile) % 3 iken, 50-100 arasında bu değer % 7,5, 50 dekarın altında mülkiyete sahip olanların payı ise yaklaşık % 80'lere ulaşmıştır. % 80'lik pay içerisinde 25 dekardan daha az mülke sahip olanlar ezici bir üstünlüğe sahiptir (% 66,8). 1960'lı yıllardan 1980'li yıllara gelindiğinde dikkat çeken en önemli özellik; büyük ve orta mülkiyete sahip olanların payında düşme, küçük mülkiyete sahip olanların payında ise yaklaşık % 50 oranında bir artış olduğudur. Nitekim küçük mülkiyette bu oran % 48'den % 70'lere ulaşmıştır (1964 Köy Envanter Etüdü, s.50-51, 1981 Köy Envanter Etüdü, s.20-21). Adana ilinde 1960 ve 1980'li yıllardaki mülkiyet durumu, bu yıllarda Kadirli ilçesi içinde hemen hemen aynı özellikler sergilemektedir. Bu yıllar arasında Kadirli ilçesinde de, orta ve büyük mülkiyete sahip olanların oranında düşüş yaşanırken, küçük mülkiyette artış görülmektedir. Nitekim bu oran % 43'lerden % 56'lara ulaşmıştır. 2000'li yıllarda Adana ili ile ilgili tarım alanlarının işletme büyüklükleri hakkında istatistikî bilgiye sahip olmadığımız için bir değerlendirme yapamayacağız. Ancak Kadirli ilçesi ile ilgili yapmış

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

olduğumuz arazi çalışmalarına dayanarak birtakım sonuçlar ortaya koymamız mümkün olmuştur. Buna göre 1960'lı yıllardan 2000'li yıllara kadar küçük mülkiyete sahip olanların oranında artışlar yaşanırken orta ve özellikle de büyük mülk sahiplerinin payı oldukça azalmıştır. Araştırma sahasında çiftlik yerleşmelerinin sayısındaki azalmanın da bunda önemli etkisi olmuştur. 1960'lı yıllarda ova köylerinin hemen hepsinde 4-5 tane çiftlik yerleşmesi bulunurken günümüzde sadece 7 tane çiftlik kalmıştır. Büyük mülkiyete ve parsellere sahip olan çiftlik yerleşmelerinde çiftlik sahibinin ölmesi durumunda miras yoluyla tarımsal işletmeler parçalanmakta veya işlerin kötüye gitmesi halinde de araziler satışa çıkarılmaktadır. Dolayısıyla hem büyük parseller bölünmekte hem de çiftlik sahibinin mülkiyeti küçülmektedir. Mülkiyetin küçülmesinde ve parsel sayısının bölünmek suretiyle artışında bir başka faktör de kırdan şehre olan göçlerdir. Şehirde yeni iş imkânları aramak ve çocukların eğitim almalarını kolaylaştırmak için köylerden göçler yaşanmaktadır. Bunun sonucunda köy ile bağlantısı azalan insanlar köydeki tarlalarını işlemekte zorlanmakta ve bu sebepten dolayı da tarlalarının hepsini veya bir kısmını satmak zorunda kalmaktadırlar.

Araştırma sahasındaki tarım arazisi, çiftçi aileleri arasında dengesiz dağılmıştır. Tarım arazisinin bu şekilde dağılım göstermesi ile toprağın işlenmesi daha da güçleşmiştir. Ailelerin sahip oldukları araziler küçüldükçe, ailenin geçimi de güçleşmekte ve devamında "kiracılık" ve "ortakçılık/yarıcılık" gibi alternatif sistemlerle geçim temin edilmeye çalışılmaktadır. Nitekim başta ova ünitesinde bulunan köyler olmak üzere tarla ziraatının ön planda olduğu sulamalı tarım yapılan köylerde bu sistem yaygın olarak sürdürülmektedir. Bununla birlikte geçimini bu şekilde temin edemeyen pek çok aile yaşam alanlarını terk ederek göçmek zorunda kalmaktadır.

4.2.1.3. Tarımda Makine ve Alet Kullanımı

Araştırma sahasında kısaca "tarımsal faaliyetler" olarak nitelendirebileceğimiz kırsal ekonomik aktiviteler (avcılık ve toplayıcılık, ormancılık, hayvancılık, ziraat, el sanatları, taş ve kum ocakçılığı, tuğla ve biriket imalatı vb.) üzerinde makine ve alet kullanımının önemi büyüktür. İlçede kırsal ekonomik aktivitelerin sürdürüldüğü arazilerinin her geçen gün bölünerek daha küçük parsellere ayrılması, umudunu doğal kaynaklara bağlamış olan çiftçilerin geçimini temin etmelerinde zorlanmalarına neden olduğu gibi, modern tarım yöntemlerinden olan makine ve alet kullanımını da olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte araştırma sahasının doğusu, kuzeyi ve kuzeydoğusunda topografyanın yükseltisi, eğimi ve engebesinin artması, toprakların kimi yerde verimsiz ve işlemeye elverişsiz olması, ziraat alanlarında sulama imkânlarının yetersizliği gibi olumsuzluklar nedeniyle çiftçilerin daha çok orman sahaları, otlaklar, meralar ve diğer kırsal potansiyelin kullanımına yönelmesi, özellikle zirai faaliyetlerde makine ve alet kullanımını olumsuz yönde etkilemiştir. Buna karşılık **avcılık** ve **toplayıcılık**

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sahalarında su ve karada kullanılan av aletleri (olta, ağ, silah), doğal çevredeki çeşitli otlar, kekik gibi baharat, kuşburnu ve kızılcık gibi yabani bitki meyvelerinin toplanmasında kullanılan araç ve gereçler; **orman** sahalarında traktör, kesim motoru ve ağaç kabuğu soyma ve işleme aletleri; **hayvancılık** sahalarında tımar, yün kırpma ve kesim aletleri, ot balyalama makinesi, süt sağma makinesi ve benzeri araç ve gereçler; **el sanatları** alanında ağaç oyma ve işleme aletleri, ip eğirme ve boyama aletleri, halı ve kilim dokuma tezgâhları; **taş** ve **kum ocakçılığı** yapılan sahalarda kazma, balyoz, tokmak, kaldıraç, ekskavatör, kamyon ve kamyonet gibi makine ve aletler; **tuğla** ve **biriket** yapımda kullanılan araç ve gereçler çok yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ziraat alanlarındaki makineleşme ise araştırma sahasındaki çiftçi aileleri için pek de kolay olmayan toprağın işlenmesi ve bitkisel üretim faaliyetlerinin daha az zaman, emek, masraf ve iş gücü kullanımı ile daha fazla verim, üretim ve kazanç elde edilmesi amacıyla sürdürülebilmesini sağlamıştır. Dolayısıyla Kadirli ilçesindeki çiftçiler daha çok 1980'li yıllardan itibaren kullanımına alıştıkları fazla fonksiyonel olmayan makine ve aletleri, özellikle 1990'lı yıllar ve sonrasında yoğun olarak kullanmıştır.

Sürekli gelişen tarım teknolojine ayak uydurmayı başaran çiftçiler, günümüzde dünya tarım sektöründe kullanılan her türlü makine, alet ve edevatı köylerine getirerek kullanabilmektedirler. Buna bağlı olarak araştırma sahasındaki bazı geleneksel makine ve aletlerin sayısında önemli azalmalar görülürken, çoğu modern makine ve aletlerin sayısında ise ciddi artışlar vardır (Tablo: 4.24).

Araştırma sahasında yaklaşık olarak son kırk beş yıllık dönemde sırasıyla kağnı, hayvanla çekilen dört tekerlekli yük arabası, döğen, karasaban, hayvan pulluğu ve hayvanla çekilen çapa makinesi gibi sınırlı fonksiyonlara sahip geleneksel tarım araçlarının sayısında önemli azalmalar olurken; bazılarının kullanımı hemen hemen ortadan kalkmış ve hatta bazıları hiç kullanılmaz duruma gelmiştir. Buna rağmen başta traktör olmak üzere traktör pulluğu, römork, traktörle çekilen çapa makinesi, mibzer ve kültivatör gibi çiftçiler tarafından en çok kullanılan araçlar, hemen her çiftçi ailesinin elinde bulunur hale gelmiştir. Bunun yanında harman makinesi (batöz), havalı mibzer, gübre dağıtıcısı, pülverizatör (zirai ilaç sıkma aleti), yağmurlama sistemi, yer fıstığı toplama makinesi ve biçerdöğer gibi teknolojisi geliştirilmiş makine ve aletler çok pahalı olduğu için her çiftçi ailesinin elinde bulunmaz ve ancak kiralama yoluyla temin edilebilmektedir. Dolayısıyla bu makine ve aletlerden çiftçilerin yaralanabilmesi için adeta ziraata destek bir hizmet kolu gelişmiştir. Söz konusu pahalı araçlara sahip olanlar, toprakla uğraşmak yerine, araçlarını kiralık kullanarak daha fazla gelir elde edebilmektedirler. Özellikle ekim, gübreleme, ilaçlama ve hasat dönemlerinde, uzak-yakın demeden bağlantı kurdukları köylere araçlarını götüren makine ve alet operatörleri, hizmetleri karşılığında o yıl belirlenen rayiçle ya kira geliri elde etmekte, çoğunlukla da üründen pay almaktadırlar. Örneğin biçerdöğer operatörleri, biçtikleri tarlalardan elde ettikleri üründen, dolan depo başına "külek"

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

adı verilen ölçüyle (yaklaşık 18-20 kg hacimli 4 teneke) pay alarak kazanç elde etmektedirler. Böylece çoğu çiftçi ailesi çok pahalı olan bu tür araçlara sahip olmak yerine, ihtiyaç duyduğu zamanlarda kiralama yada üründen pay verme yolunu seçerek makineli tarım desteğinden yararlanmakta; araç sahipleri ise ilk yatırım masrafları fazla olan bu araçları çalıştırarak, hem maliyetlerini kurtarmakta, hem de yeni kazançlar elde etmektedir.

Araştırma sahasında kullanılan tarımsal araç ve gereçlerden **kağnı**, **karasaban** ve **hayvan pulluğu** gibi geleneksel dönem tarım aletlerinin kullanımı günümüzde ya yok denecek kadar azalmış ya da hiç kullanılmamaktadır. Araştırma sahasında "kağnı" kullanımı yaklaşık olarak 1980'li yılların ortalarına kadar sürmüştür. Ancak 1990'lı yılların başından itibaren traktör ve römork kullanımının yaygınlaşmasından sonra tamamen ortadan kalkmıştır. Örneğin 1964 yılında yapılan "Köy Envanter Etüdleri"ne göre, bu günkü Kadirli ilçe sınırları içerisinde 1080 kağnı (4 tekerlekli ahşap arabalar da dahil) bulunmaktayken, 1981 yılında yapılan "Köy Envanter Etüdleri"ne göre kağnı sayısı % 96 oranında azalarak 34'e düşmüştür. 1991 yılı ve sonrasında ise kağnılar tamamen ortadan kalkmıştır. Araştırma sahasında kullanılan "karasaban" sayısı 1964 yılında 1752'yi bulurken, 1981 yılında % 63 oranında azalarak 643'e, 1991 yılında % 80 oranında azalarak 350'ye, 2001 yılında % 86 oranında azalarak 240'a ve 2005 yılında ise % 93 oranında azalarak 120'ye kadar gerilemiştir. Sayısı her geçen gün azalmakta olan karasabanlar, genellikle araştırma sahasının eğimli ve engebeli alanlarında yer alan küçük parsellerin sürülmesi için hala kullanılmaktadır. Hayvan pullukları da karasabanlar gibi geçmiş yıllarda en çok kullanılan araçlardandır. 1964 yılında sayısı 1862'yi bulan hayvan pullukları da % 95 oranında azalarak 2005 yılında 90'a kadar gerilemiştir (Tablo: 4.24).

Araştırma sahasındaki tarımsal araç ve gereçlerden **çapa makinesi, batöz** (harman makinesi) ve **biçerdöğer**lerin sayısı 1960'lı yıllardan itibaren 1990'lara kadar sürekli artış göstermiştir. Çapa makinesi % 220, batöz % 298 ve biçerdöğer % 361 oranında artmıştır. Ancak 1990'lı yıllardan sonra bu araçların teknolojilerinin gelişmesi ve fonksiyonel özelliklerinin artmasına bağlı olarak maliyetlerinin yükselmesi, ziraat alanlarının parçalanarak giderek küçülmesi nedeniyle bu araçlara olan talep azalmıştır. Belirli kişilerin sahip olduğu bu araçlar, sadece o kişilerin kullanımında olmanın ötesine geçerek, gelen taleplere bağlı olarak dekar ya da saat başına kiralanma yoluyla diğer çiftçilerin de kullanımına sunulmuştur. Dolayısıyla bu araçların sayısında 2000'li yıllarda azalma görülmektedir. 1991 yılında 1959 adet olan çapa makinesi sayısı, 2005 yılında pahalı ve gelişmiş tiplerin ortaya çıkmasıyla 1926'ya, 800 olan batöz sayısı biçerdöğer kullanımının yaygınlaşmasıyla 375'e, 65 olan biçerdöğer sayısı fiyatlarının yüksek olması nedeniyle 45'e gerilemiştir (Tablo: 4.24).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 4.24 Araştırma Sahasında Yıllara Göre Tarımsal Araç ve Gereç Durumu (1964-2005).

TARIMSAL ARAÇ ve GEREÇLER	1964	1981	1991	2001	2005
Kağnı	1080	34	-	-	-
Karasaban	1752	643	350	240	120
Hayvan Pulluğu	1862	429	375	90	90
Traktör	331	1067	2343	2198	2260
Mibzer	387	443	1712	1665	2155
Biçerdöğer	18	17	65	40	45
Traktör Pulluğu	-	1082	1982	2050	2120
Römork	-	1025	1940	2198	2220
Çapa Makinesi	-	891	1959	1920	1926
Harman Makinesi (Batöz)	-	268	800	375	375
Kültivatör	-	-	260	1860	1860
Gübre Dağıtıcısı	-	-	1098	1020	2042
Yağmurlama Sistemi	-	-	170	510	530
Diğer (fıstık top. mak., vb.)	-	901	-	-	6757

Kaynak: 1964 ve 1981 Köy Envanter Etüdleri, 1991, 2001, 2005 - Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü

Araştırma sahasındaki tarımsal makine ve aletlerden bazıları ilk kullanılmaya başladıkları zamandan itibaren vazgeçilmez özellikleri nedeniyle en çok kullanılan araç ve gereçler olmuşlardır. Bu araç ve gereçlere ekonomik durumu nispeten iyi durumda olan hemen her çiftçi ailesi sahip olmak istemiştir. Bu nedenle söz konusu araç ve gereçlerin sayısı her geçen gün artmıştır. Bunlar arasında en çok ihtiyaç duyulana doğru bir sıralama yapıldığında **yağmurlama sistemi, kültivatör, gübre dağıtıcısı, mibzer, römork, traktör pulluğu** ve **traktör** başta gelmektedir. **Traktör** 1964-2005 yılları arasında dönemin en yüksek artışını gösteren araç olarak % 683 oranında artarken, onu % 557 oranında artan **mibzer** takip etmektedir. 1981-2005 yılları arasında **römork** sayısında % 217 oranında görülen artış, **traktör pulluğu**'nda ise % 196 oranındadır. **Kültivatör** sayısı 1991-2005 yılları arasında % 715 oranında, **gübre dağıtıcısı** % 186 oranında, y**ağmurlama sistemi** ise % 32 oranında artış göstermiştir (Tablo: 4.24).

2004 yılında arazi çalışmaları sırasında yapılan anket uygulamalarının değerlendirme sonuçlarına göre, araştırma sahasında tarımsal faaliyetlerde makine ve alet kullanımının oldukça yaygın olduğu görülmüştür. Özellikle **Cığcık, Karakütük, Yukarı Çiyanlı** ve **Kızyusuflu** gibi ilçenin doğusunda ova kenarlarından itibaren hafif eğim ve engebeli yüzeylerle yükselen saha üzerinde yer alan köylerde ziraat alanlarının önemli bir kısmının ova tabanında olması, diğer arazilerin hafif eğimler üzerinde bulunması, arazi parsellerinin ovanın orta bölümlerine nazaran daha geniş olması, mahalle formundaki yerleşme ünitesi ve çiftçi ailesi sayısının fazla olması gibi nedenlerle tarımsal makine ve aletler oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Ova ünitesinde yer alan **Aydınlar** köyünde de kalabalık nüfus ve köyden küçük yerleşme ünitelerinin sayısının fazla olması, geniş ziraat alanlarının en verimli şekilde kullanılması gerekliliğini zorunlu kılmıştır. Bu durum ancak tarımda makine kullanımı ile mümkün olabilmiştir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma alanımızdaki köyleri tarımsal mekanizasyon-mekân ilişkisi bakımından dört ayrı gruba ayırarak incelemeyi uygun gördük. Araştırma sahasında varlığı tespit edilmiş bulunan 13.217 adet tarımsal makine ve aletlerin % 27'si (3545 adet) sözünü ettiğimiz **I. gruptaki** köylerde yer almaktadır. Bu köylerdeki tarımsal makine ve aletlerin % 50'si traktör, traktör çapası ve römorktur. Bu çok kullanılan araçları tapan, kültivatör, yağmurlama ve pülverizatör (% 43) izlemektedir. Bunlar dışında sayıları daha az olmakla birlikte kalan % 7'lik dilimde sırasıyla batöz, mibzer ve biçerdöğer yer almaktadır. Bu grupta yer alan köylerden en fazla tarımsal makine ve alete **Cığcık** (% 23) ve **Karakütük** (% 23) köyleri sahiptir. Bu köyleri ova ünitesinde yer alan **Aydınlar** (% 21) köyü izlemektedir. Diğer köyler **Yukarı Çiyanlı** (% 18) ve **Kızyusuflu** (% 15)'dur (Tablo: 4.25).

2004 yılı anket uygulamalarının değerlendirme sonuçlarına göre, **II. grup** köyler olarak belirlediğimiz tarımsal araç ve gereç sayısı 251-500 arasında olan köy sayısı 13'tür. Araştırma sahasındaki 13.217 tarımsal araç ve gerecin % 31'i (4060 adet) bu gruptaki köylere aittir. Köylerden 7'si ovada, 4'ü ova kenarları ile hafif eğimli yamaçlar sahası üzerinde Elbistanlı ve Koçlu köyleri ise alçak ve yüksek platolar sahası üzerinde yer almaktadır. Koçlu hariç köylerin hemen hepsi tarla ve bahçe ziraatının yoğun bir şekilde sürdürüldüğü alanlardır. Köylerin 4'ü arazi parsellerinin daha geniş olduğu ovanın kuzey (Azaplı ve Çukurköprü) ve güney (Tozlu ve Tatarlı) kesimlerinde yer alırken, orta kesimlerdeki Kümbet, Vayvaylı ve Aşağı Çiyanlı köylerindeki parseller nispeten küçülmüştür. Bu durum köylerdeki tarımsal araç ve gereçlerin kullanımı ve sayısı üzerinde etkili olmuştur. Örneğin ilçenin güneybatı köşesinde yer alan geniş ziraat alanlarına sahip **Tozlu** köyü, bu grupta yer alan köyler içerisinde tarımsal araç ve gereçlerin en fazla olduğu, araştırma sahasının orta kesimlerinde yer alan **Aşağı Çiyanlı** ise en az olduğu köydür. II. grupta yer alan köylerdeki tarımsal araç ve gereçlerin % 52'si traktör, traktör çapası ve römorktur. Bunları % 45 ile tapan, kültivatör, pülverizatör, yağmurlama sistemi ve mibzer izlerken, % 3 oranında batöz, biçerdöğer ve karasaban bulunmaktadır.

Alçak ve yüksek platolar sahalarındaki köylerden farklı birer örnek olarak bu grupta yer alan **Elbistanlı** ve **Koçlu** köylerinde tarımsal araç ve gereç sayısı 250'nin üstündedir. Araştırma sahasındaki toplam 36 "karasaban"ın % 42'si bu köylerde kullanılmaktadır. Bu grupta köy başına 62 traktör düşerken, Elbistanlı'da 75, Koçlu'da 84 traktör bulunmaktadır. Köylerde römork ve traktör çapası sayısı da önemlidir. Koçlu'da traktör ve römorkları aynı zamanda ormancılık faaliyetlerinde de kullanılmaktadır. Elbistanlı'da bahçe ziraatının yoğun olarak yapılmasına paralel olarak yağmurlama sistemi sayısı (20) fazladır. Köylerde eğimli yüzeylerin fazla olması nedeniyle biçerdöğer kullanılamamakta, bu nedenle batöz önem kazanmaktadır (Tablo: 4.25).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tablo: 4.25. Araştırma Sahasındaki Köylerin Tarımsal Araç ve Gereç Durumu (2004).

KÖYLER	Karasaban	Traktör	Römork	Traktör Çapası	Mibzer	Pülverizatör	Kültivatör	Yağmurlama	Tapan	Biçer-Döver	Batöz	TOPLAM
I. GRUP KÖYLER (501 ve üzeri adet)												
Cığcık	-	150	150	100	10	60	150	30	150	10	6	816
Karakütük	-	170	170	100	7	40	70	40	170	2	30	799
Aydınlar	-	120	120	120	25	40	120	80	120	5	4	754
Yukarı Çiyanlı	-	100	100	80	10	60	70	30	100	6	100	656
Kızyusuflu	-	100	100	80	10	15	50	50	80	5	30	520
Toplam	**-**	**640**	**640**	**480**	**62**	**215**	**460**	**230**	**620**	**28**	**170**	**3545**
II. GRUP KÖYLER (251-500 arası adet)												
Tozlu	-	70	60	60	35	70	70	15	70	-	-	450
Harkaçtığı	-	70	60	45	15	60	50	25	60	5	5	395
Aşağı Bozkuyu	-	70	60	40	25	25	40	5	70	3	2	340
Kümbet	-	60	60	8	50	12	32	60	54	-	1	337
Koçlu	10	84	84	50	4	2	4	10	30	-	40	318
Vayvaylı	-	45	45	45	5	45	45	30	45	-	-	305
Azaplı	-	50	55	50	4	20	50	15	50	1	-	295
Yusufizzettin	-	95	70	52	5	-	-	30	35	4	3	294
Topraktepe	-	45	45	45	5	20	45	10	45	2	10	272
Tatarlı	-	50	50	50	30	15	34	20	15	4	-	268
Elbistanlı	5	75	50	50	5	5	10	20	30	-	15	265
Çukurköprü	-	50	45	45	18	35	35	8	25	2	-	263
Aşağı Çiyanlı	-	40	40	40	10	35	36	15	35	5	2	258
Toplam	**15**	**804**	**724**	**580**	**211**	**344**	**451**	**263**	**564**	**26**	**78**	**4060**
III. GRUP KÖYLER (101-250 arası adet)												
Çaygeçit	-	55	50	50	10	15	25	15	25	2	-	247
Öksüzlü	-	35	35	35	30	25	35	10	35	3		243
Kayasuyu	-	80	50	20	-	5	5	-	35	-	40	235
Karabacak	-	40	35	35	4	20	40	10	40	1	-	225
Göztaşı	-	32	32	10	6	30	-	50	32	-	10	202
Tekeli	-	35	35	30	15	20	30	4	30	-	-	199
Yukarı Bozkuyu	-	55	27	20	3	20	25	15	25	5	2	197
Hardallık	-	35	30	30	10	5	35	15	35	-	-	195
Mecidiye	-	30	40	30	6	15	30	15	25	-	-	191
Halitağalar	-	25	50	30	8	15	20	25	13	-	2	188
Sofular	-	40	35	20	-	4	2	20	40	1	10	172
Amberinarkı	-	25	25	25	3	25	25	15	25	1	-	169
Yoğunoluk	-	50	50	30	-	-	-	-	30	-	-	160
Yeniköy	-	25	25	25	3	15	25	10	25	-	-	153
Karatepe	-	30	30	25	3	15	20	8	18	-	2	151
Çınar	-	40	30	30	6	12	15	2	15	-	-	150
Kerimli	-	45	45	10	8	10	10	4	15	-	-	147
Kabayar	-	22	27	22	6	10	22	15	22	-	-	146
Durmuşsofular	-	21	21	21	4	8	21	20	21	1	5	143
Yenigün	-	25	25	25	-	5	5	-	25	-	25	135
Kesim	-	27	27	20	2	2	1	15	27	2	10	133
Oruçbey	-	22	20	20	2	2	21	11	21	-	12	131
Coşkunlar	-	20	20	20	7	-	20	10	20	8	-	125
Çiğdemli	-	30	20	8	4	5	15	2	30	-	10	124
Akova	-	22	20	20	10	10	15	9	15	-	-	121
Mezretli	-	30	30	10	-	5	15	-	20	1	8	119
Yalnızdut	-	20	20	20	3	10	15	5	20	5	1	119
Söğütlüdere	-	25	20	20	2	15	10	10	-	-	10	112
Kösepınarı	6	50	50	-	-	-	-	-	-	-	5	111
Değirmendere	10	25	25	15	-	5	-	-	25	-	5	110
Narlıkışla	-	15	15	15	3	10	15	15	15	-	-	103
Sarıtanışmanlı	-	15	15	15	3	4	15	20	15	-	-	102
Toplam	**16**	**1046**	**979**	**706**	**161**	**342**	**532**	**350**	**739**	**30**	**157**	**5058**
IV. GRUP KÖYLER (100 ve altı adet)												
Bahadırlı	-	20	20	10	4	3	2	10	15	-	3	87
Kiremitli	-	25	20	15	6	4	6	2	6	-	-	84
Kesikkeli	-	17	17	10	5	5	10	5	5	1	-	75
Bekereci	-	16	10	10	2	3	1	8	8	2	3	63
Hacıhaliloğlu	-	12	10	10	3	6	7	2	5	-	-	55
Tahta	5	10	10	10	-	-	-	3	10	-	3	51
Şahaplı	-	10	6	6	1	2	5	5	5	-	2	42
Erdoğdu	-	8	7	6	1	3	4	2	5	-	-	36
Mehedinli	-	10	6	4	2	5	4	-	-	-	-	31
Akköprü	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30
Toplam	**5**	**158**	**106**	**81**	**24**	**31**	**39**	**37**	**59**	**3**	**11**	**554**
GENEL TOPLAM	**36**	**2648**	**2449**	**1847**	**458**	**932**	**1482**	**880**	**1982**	**87**	**416**	**13217**

Kaynak: Arazi Anketi Sonuçları (2004).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

2004 yılı anket uygulamalarının değerlendirme sonuçlarına göre, **III. grup** köyler olarak belirlediğimiz tarımsal araç ve gereç sayısı 101-250 arasında olan köy sayısı 32'dir. Araştırma sahasındaki 13.217 tarımsal araç ve gerecin % 38'i (5058 adet) bu gruptaki köylere aittir.

Köylerin 3'ü dağlık ve yüksek platolar sahasında, 11'i alçak platolar sahasında, 2'si ova kenarları ile yamaçlar sahasında ve geri kalan 17'si ise ova ünitesinde yer almaktadır. Bu grupta köy başına ortalama 158 adet tarımsal araç ve gereç düşmektedir. Tarımsal araç ve gereç sayısı genellikle ova ünitesinde yer alan köylerde daha fazladır. Ortalamanın üstünde olan köyler arasında bulunan Yoğunoluk kasabası, alçak platolar sahasında bulunan Göztaşı, Kayasuyu ve Sofular köyleri de yer almaktadır. **Yoğunoluk** kasabasında traktör ve römork sayısında görülen yükseklik zirai faaliyetlerden çok ormancılık ekonomisine yöneliktir. Biçerdöğer bir yana köyde batöz bile olmaması ziraatın ormancılık karşısında bir bakıma yerini ortaya koymaktadır. **Göztaşı** köyünde pülverizatör ve yağmurlama sistemindeki yükseklik adeta bahçe ziraatının önemini vurgular niteliktedir. **Kayasuyu**'nda traktör sayısı 80, biçerdöğer kullanılamadığı için batöz sayısı da 40'ı bulmaktadır. Bu durum eğimli ve engebeli sahada yer alan köyde kuru tarım faaliyetlerine bağlı olarak gelişmiştir.

Bu gruptaki köylere ait tarımsal araç ve gereçlerin % 54'ünü traktör, traktör çapası ve römork, % 7'sini ise mibzer, batöz, biçerdöğer ve karasaban oluşturmaktadır. Karasabanlar araştırma sahasının dağlık ve yüksek platolar sahasında yer alan **Kösepınarı** ve **Değirmendere** köylerinde kullanılmaktadır. Kösepınarı'nda traktör ve römork sayısında görülen yüksekliğin ormancılık ekonomisine bağlı olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Ova tabanında yer alan **Çaygeçit**, **Öksüzlü** ve **Karabacak** köylerinde araç ve gereç sayısı 200'ü aşarak bu gruptaki en fazla araç ve gerece sahip köyleri meydana getirmiştir.

2004 yılı anket uygulamalarının değerlendirme sonuçlarına göre, **IV. grup** köyler olarak belirlediğimiz tarımsal araç ve gereç sayısı 100'ü bulmayan köy sayısı 10'dur. Araştırma sahasındaki 13.217 tarımsal araç ve gerecin % 4'ü (554 adet) bu gruptaki köylere aittir. Köylerden 5'i ovada, Şahaplı köyü ova kenarları ile hafif eğimli yamaçlar sahası üzerinde, 3'ü alçak platolar sahası üzerinde yer almaktadır. Tahta köyü ise dağlık ve yüksek platolar sahasındadır. Köylerin hemen hepsi tarla ve bahçe ziraatının yoğun bir şekilde sürdürüldüğü alanlardır. Akköprü, parsellerinin daha geniş olduğu ovanın kuzey kesiminde yer alırken, Kesikkeli, güneydedir. Orta kesimlerdeki Kiremitli, Hacıhaliloğlu ve Erdoğdu köylerindeki parseller nispeten küçülmüştür. Bu durum köylerdeki tarımsal araç ve gereçlerin kullanımı ve sayısı üzerinde etkili olmuştur.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

IV. grupta yer alan köylerdeki tarımsal araç ve gereçlerin % 62'si traktör, traktör çapası ve römorktur. Bunları % 35 ile tapan, kültivatör, pülverizatör, yağmurlama sistemi ve mibzer izlerken, % 3 oranında batöz, biçerdöğer ve karasaban bulunmaktadır (Tablo: 4.25).

Alçak ve yüksek platolar sahalarındaki köylerden farklı birer örnek olarak bu grupta yer alan **Tahta**, **Bekereci** ve **Bahadırlı** köylerinde tarımsal araç ve gereç sayısı 50'nin üstündedir. Araştırma sahasındaki "karasaban"ların tamamı en yüksekte yer alan **Tahta**'de kullanılmaktadır. Bu grupta köy başına yaklaşık 16 traktör düşerken, Akköprü'de 30, Kiremitli'de 25 ve Bahadırlı'da 20 traktör bulunmaktadır. Köylerde römork ve traktör çapası sayısı da önemlidir. Aslantaş baraj gölü kenarında yer alan Bahadırlı ve Bekereci köylerinde yağmurlama sistemi kullanımı önem kazanmıştır (Tablo: 4.25).

Araştırma sahasında 2004 yılında yapılan anket sonuçlarına göre; traktör sayısı 15 ve daha az olan köy sayısı **8**, 16-35 arasında olan köy sayısı **22**, 36-60 arasında olan köy sayısı **22** ve 61-100 arasında olan köy sayısı ise **8**'dir. Dolayısıyla araştırma sahasındaki köylerin yarısının traktör sayısı, ortalamanın üstündedir. En fazla traktörü bulunan köyler Aşağı Çiyanlı ve Karakütük'te 100, Aydınlar, Azaplı ve Tozlu'da 80, Topraktepe, Cığcık ve Elbistanlı'da 70'dir. Köylerin ortak özellikleri ova tabanı yada ova kenarında yer almaları, yüzölçümlerinin geniş olması, bağlı yerleşme sayılarının fazla olması, hane sayılarının fazla olması ve dolayısıyla nüfuslarının kalabalık olmasıdır. En az traktörü bulunan köyler ise Şahaplı, Mehedinli ve Hacıhaliloğlu'nda 15, Göztaşı, Koçlu, Mezretli ve Sarıtanışmanlı'da 10 ve Oruçbey'de 6'dır. Bu köylerin ortak özellikleri ise ova tabanında yer alan Hacıhaliloğlu köyü hariç, diğer köylerin eğimli ve engebeli sahalarda yer alması, ortalama arazi parsel büyüklüğünün 10 dekardan daha az olmasıdır. Hariç tuttuğumuz Hacıhaliloğlu köyü, yakın tarihlerde üçe bölünerek bünyesinden iki köy daha (Akova ve Erdoğdu) çıkarması, köyün hayli küçülmesine neden olmuştur. Diğer 44 köyde ise traktör sayısı 20-60 arasında değişmektedir.

1990 yılında Türkiye tarım arazilerinde (nadas hariç) 1000 ha başına ortalama 37 adet traktör düşmekte iken (Doğanay, 1994, s.80) 2004 yılında bu değer 44'e yükselmiştir (TÜİK 2004). Araştırma alanındaki 45.450 ha tarım arazisi esas alındığında 2004 yılı itibarı ile 1000 ha başına ortalama 52 adet traktör düşmektedir. Tarım arazisi-traktör sayısı ilişkisine göre Kadirli ilçesi Türkiye ortalamasının üzerinde bir değere sahiptir. Bu durum Kadirli ilçesinin Çukurova gibi tarım arazilerinin en verimli olduğu bir alanda bulunmasının bir sonucudur. Tarım arazilerinin yıldan yıla daha modern yöntemlerle işlenerek, birim alandan daha fazla ürün elde edilmek istenmektedir. Bu sebeple daha fazla kazanç elde etmek isteyen toprak sahipleri arazileri işlemek için her türlü makine ve alet kullanmayı zorunlu olarak görmektedirler. Böylelikle araştırma sahasında, özellikle ova köylerinin bulunduğu alanlarda verimli topraklardan geçim sağlamak dışında kar etmek için tarımsal alet edevatın kullanımı yaygın olarak görülmektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

4.2.2. Hayvancılık

Araştırma sahasındaki hayvancılık faaliyetleri de avcılık, toplayıcılık, ormancılık ve ziraat faaliyetleri gibi doğal çevre koşullarına bağlı olarak gelişmiştir. Özellikle yükselti, eğim ve engebenin arttığı sahalarda etkili olan doğal çevre koşulları hayvancılık faaliyetlerini adeta zorunlu kılmıştır. Araştırma sahasındaki ekili ve dikili ziraat alanları, toplam alanın ancak % 41,1'ni oluşturmaktadır. Şiddetli yaz kuraklığı, hidrografik ve topografik koşullar nedeniyle bu alanların % 16,5'inin sulanamadığı düşünüldüğünde, geçim sıkıntısı çeken ailelerin hayvancılıkla uğraşmaları adeta bir zorunluluk haline gelmiştir.

Hayvancılık, araştırma sahasının yerleşime açıldığı ilk zamanlardan beri sürdürülebilen bir faaliyet olarak, önemini sürekli korumuştur. Ancak geçmişten günümüze değişen doğal koşullardan faydalanma yöntemleri, araştırma sahasında hayvancılık faaliyetlerinin ekonomik olarak sürdürülmesini sınırlamıştır. Çünkü yörede mera alanları toplam alanın sadece % 2'sidir. Bu yüzdeye göre yaklaşık 210 ha tutan bu alanlar, normal koşullarda ancak 300 küçükbaş ya da 50 kadar büyükbaş hayvanı besleyebilecek yeterliliktedir. Oysa ekonomik olarak verimli otlaklarda 1000 ha araziye düşmesi gereken küçükbaş hayvan sayısı 1500'ü, büyükbaş hayvan sayısı ise 200'ü aşmamalıdır (Doğanay, 1998, s.234). Araştırma sahasındaki doğal potansiyel zorlandığında; başka bir ifadeyle yüksek, eğimli ve engebeli sahalardaki ziraata elverişli olmayan sahalar, verimsiz araziler ve nadasa bırakılan boş alanlar hayvancılık sahaları olarak değerlendirildiğinde beslenebilecek küçükbaş hayvan sayısı 1000, büyükbaş hayvan sayısı ise 200'e çıkabilmektedir. Oysa araştırma sahasındaki küçükbaş hayvan sayısı İlçe Tarım Müdürlüğü'nün 2005 yılı verilerine göre 27.600, büyükbaş hayvan sayısı ise 23.309'dur. Öyle anlaşılıyor ki, yöredeki hayvancılık faaliyetleri zor koşullarda, her şeye rağmen sürdürülmektedir. Dolayısıyla bütün sınırlama ve engellemelere rağmen, özellikle küçükbaş hayvan sürüleri araştırma sahasının % 42'sini oluşturan orman, çalılık ve fundalık alanlar ve çevresinde otlatılmaktadır.

Doğal çevre koşullarının mevcut durum ve potansiyeline göre araştırma sahasında geçmiş dönemlerdeki yayla, otlak ve mera hayvancılığından ahır hayvancılığına geçiş tam olarak sağlanamadığı gibi bu sürecin beklenenden daha uzun süreceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte araştırma sahasında sürdürülmeye çalışılan geleneksel hayvancılık faaliyetleri ekonomik olarak geçimi temin edebilecek seviyelerde değildir. Bu durum, kışlakların giderek daralması, orman içi ve yakın çevresinde otlatmanın engellenmesi, hayvan sürüleriyle yayla alanlarına göçün zorlaşması ve maliyetlerin yükselmesi gibi nedenlere bağlı olarak her geçen gün cazibesini yitirmektedir.

Kadirli ilçesinde hayvancılık faaliyetleri değişen ölçeklerde hemen her köyde yapılabildiği gibi, daha çok yüksek, eğimli ve engebeli sahalarda geçimi temin etmek amacıyla

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sürdürülmektedir. Doğal bitki toplulukları olan maki sahaları ve verimi düşük ziraat alanları, özellikle küçükbaş hayvancılık için seçilen otlak alanlarıdır. Eski mera alanlarının modern ziraat yöntemlerinin kullanılmaya başlamasından sonraki dönemlerde giderek daralması, mera hayvancılığını neredeyse bitme noktasına getirmiştir. Makineli ziraat, geniş mera alanlarının sürülerek tarlalara dönüştürülmesinde başrol oynarken, sulama, gübreleme, tohum ıslahı, çeşitli kurumsal destekler, pazarlama koşulları, orman alanlarında otlatmanın yasaklanması ve fenni ahır hayvancılığı gibi diğer faktörler mera hayvancılığını ekonomik olmaktan çıkarmıştır. Ayrıca ormanlık alanlarda hayvan otlatılmasının engellenmesi ile hayvancılıkla uğraşan ailelerin yaylalarla kışlaklar arasındaki göç yolları kapanmış ve yaylaya çıkışlar zorlaşmıştır.

Hayvancılıkla uğraşan aileler, bu olumsuzluklara rağmen geçmişten günümüze alışmış oldukları geleneksel hayvancılık yöntemlerinden vazgeçmeyerek yeterli olmayan doğal potansiyeli zorlamakla hem ekosisteme zarar vermekte, hem de geçim sıkıntısı çekmektedirler. Bu durum, çiftçi ailelerin hayvancılıkla ilgili eğitimlerinin ve ileriye dönük planlarının yetersiz olduğunu, alışılmışın dışında yeni ve daha verimli türlerin beslenmesinin getirdiği çekingenlik ile yeterli devlet teşviklerinin verilmemiş olmasıyla ilgilidir.

Kadirli ilçesinde Değirmendere ve Yoğunoluk köyleri başta olmak üzere Kösepınarı, Tahta ve Koçlu köylerindeki 2004 yılı verilerine göre yaklaşık 880 çiftçi hanesinin önde gelen geçim uğraşısı hayvancılıktır. Bu değer, araştırma sahasında tarımla uğraşan toplam 8012 hanenin sadece % 11'ini oluşturur.

Araştırma sahasında mera hayvancılığı giderek önemini kaybetmesine rağmen merası olan 29 köy bulunmakta, köylerin % 41'i de (12 köy) ova tabanında yer almaktadır. Merası bulunan ova köylerinin % 58'inde (7 köy) mera alanları 15 ha ve daha az genişliğe sahiptir. Platolar sahasına ve oradan da dağlık alanlara doğru çıkıldıkça mera alanlarının genişliği artmaktadır. Buna göre, alçak platolar sahasındaki köylerde mera alanları 30-50 ha arasında değişirken, yüksek platoda 100 ila 200 hektarı bulmakta, dağlık alanda ise 200 hektarı aşmaktadır (Değirmendere ve Kösepınarı'nda 300 ha) (Tablo: 4.6.). Dolayısıyla araştırma sahasının özellikle yüksek, eğimli ve engebeli sahalarında daha çok küçükbaş hayvancılık önem kazanırken, ilçe genelinde büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinde önemli gelişmeler olmuştur. 2005 yılı itibariyle yöredeki toplam 50.909 büyük ve küçükbaş hayvan varlığının % 54'ünü küçükbaş ve özellikle koyun (% 85) oluştururken, % 46 gibi yüksek bir orana sahip olan büyükbaş hayvanların ve özellikle sığırların payı (% 99) göz ardı edilemez. Yük ve çeki hayvanlarının sayısı ise önemsizdir. Payları % 1'i bile bulmaz (Tablo: 4.26).

Araştırma sahasındaki ova köylerinde bütünüyle tarla ziraatı öne çıkmakla birlikte, bu köylere başlangıçta tarım işçisi olarak gelen özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu kökenli bazı işçi ailelerin zamanla yerleşik hale geçmeleri ve hayvan beslemeyi tercih etmeleri nedeniyle ova köylerinde geçimlik olarak sürdürülen hayvancılık faaliyetleri, böylece ticari

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

karakter de kazanmıştır. Örneğin, Adıyaman ve Siverek (Şanlıurfa)'ten gelen güneydoğu kökenli bazı göçmen aileler, Hacıhaliloğlu köyünde olduğu gibi ova tabanında yer alan civar köylere yerleşmişlerdir. **Hacıhaliloğlu** köyünde tesadüf ettiğimiz bu ailelerden köyde 6 hane ikamet etmekte, süt inekçiliği ve besicilik yaparak, hayvancılıkla geçinmektedirler.

Hacıhaliloğlu köyünde ayrıca 20 adet süt ineği olan 1 adet sığır çiftliği vardır. Çiftlik, başlangıçta köy ağası tarafından kurulmuş, daha sonra oğullarına miras yoluyla geçmiştir. İşletmeyle ilgilenen bir kâhyanın çalıştığı bu çiftlikteki hayvanlar gündüz köy merasında otlatılmaktadır.

Araştırma sahasında ova köylerinin dışında kalan diğer morfografik ünitelerdeki köylerde ne tam anlamıyla ziraat, ne de tam anlamıyla hayvancılık hakim faaliyet olarak sürdürülebilmektedir. Alçak plato sahası üzerinde yer alan **Topraktepe** köyünde olduğu gibi, mera alanları olmayan ya da merası yeterli olmayan çiftçiler, hayvanlarını genellikle tarlalarının kenarlarında, bahçelerinde ya da tamamen ahırlarında beslemek durumundadırlar. Günlük süt üretimleri ise ortalama 5 kg dolayındadır. **Cığcık** köyünde de hayvancılık önemli bir geçim faaliyetidir. Zirai faaliyetlerden yeterince gelir elde edilemediği için çiftçiler 5 ya da 6'şar tane inek beslemekte, süt ve süt ürünleri imal etmektedirler. Ayrıca anket sonuçlarına göre köydeki 1 ailenin 300 adet koyunu bulunmaktadır. Çoğunlukla, canlı hayvan ticareti yapılan köyde, ziraat için sulama gibi modern yöntemler uygulanamadığından hayvancılık faaliyetleri 1. derece geçim kaynağı durumundadır. **Karakütük** köyü yukarı mahallesinde de durum benzerdir. Yukarı Karakütük mahallesinde daha çok küçükbaş hayvancılık faaliyetleri sürdürülmektedir. Mahallede hemen her evin bir küçükbaş hayvan ağılı bulunmaktadır. **Yusufizzettin** köyü "Aydınlar mahallesi" göçebe yörükleri, köken itibariyle Antalya ve Aydın çevresinin yörükleridir. 1970 yılında kışlakları olan Osmaniye yöresinden gelerek, 3 hane halinde arazi satın aldıkları bu köye yerleşmişler ve 31 hanelik bir mahalle oluşturmuşlardır. Artık göçebelikle ilgili her hangi bir organik bağları kalmamış olmasına rağmen, hayvancılıkla uğraşmaya devam etmişlerdir. **Yusufizzettin** köyü yörükleri, "göçer hayvancılık" yaptıkları ilk dönemlerde hayvanlarını otlatmak için deve sırtında Develi (Kayseri) taraflarındaki yaylalara gitmekte, mahallelerinde ise 20 günde bir değişen bekçi bırakmaktaydılar. Arazileri ekmeye başlayınca 1980-1985 yılları arasında tamamen ziraatla uğraşmaya başlamışlardır. 1979 yılına kadar küçükbaş hayvanlarını göçebelikle beslemişler ancak o tarihten sonra göçebeliği tamamen bırakmışlardır. Ova kenarında yer alan **Şahaplı** köyü, Dedeler mahallesi, Çobanlar mevkiinde kışlakları bulunan 3 haneli Karabörkler ailesi, 300 adet koyun ve keçi beslemekte, yaz aylarında civardaki yaylalara çıkmaktadırlar.

Yüksek platolar sahasındaki bir sırt üzerinde kurulmuş olan **Koçlu** köyünde orman işçiliği ve orman ürünlerinden yararlanma önde gelen ekonomik faaliyet olmakla birlikte hayvancılık faaliyetleri de bir o kadar önemlidir. Köyde kimi eğimli tarla ve bahçeleri sürmekte

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

karasabandan faydalanıldığı için çeki hayvanı olarak özellikle öküz beslenmektedir. Köyde canlı hayvan ticareti şeklinde yapılan küçükbaş hayvancılık faaliyetleri de ileri düzeydedir. Arıcılık faaliyetleri de önemsenmektedir. Köyde ormancılık ve hayvancılık ekonomisinin geliştirilmesi için bir "Tarımsal Kalkınma Kooperatifi" kurulmuştur. Araştırma sahasının dağlık kesiminde yer alan **Değirmendere** köyünde ise temel geçim kaynakları başta hayvancılık olmak üzere ormancılık faaliyetleridir. Köye yaz aylarında her yıl 800-1000 civarında küçükbaş hayvan sürüleri getirilmektedir.

Araştırma sahasında küçükbaş ve büyükbaş hayvan sayısı hakkında bilgi sahibi olduğumuz 1960'lı yıllardan itibaren 1990'ların başlarına kadar sürekli olarak artış göstermiştir. 1964 yılında 71.862 adet olan hayvan sayısı, 1991 yılında % 54 oranında artarak 110.770'e yükselmiştir. Küçükbaş ve büyükbaş hayvan sayısındaki bu önemli artış, aşırı otlatma nedeniyle meraların bozulması, makineli tarım ve diğer modern tarım yöntemlerinin sağladığı kolaylıklar, mera alanlarının giderek ziraat alanlarına dönüşmesi, ziraat faaliyetlerinde sağlanan üretim ve verim artışı, dolayısıyla meraların daralması, orman alanlarının korunması amacıyla küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine getirilen sınırlamalar gibi nedenlerle 1990'lar süresince başta küçükbaş hayvan sayısında olduğu gibi, büyükbaş ve yük hayvanlarının sayısında ciddi azalmalar olmuştur. Bu azalma 2000'li yılların başlarına kadar sürmüştür. 1991 yılındaki hayvan sayısı, 2001 yılında % 58 oranında azalarak, 46.858'e kadar düşmüştür. Hayvancılık faaliyetlerinde görülen bu sıkıntılı dönem, özellikle büyükbaş hayvan sayısındaki önemli artışla son yıllarda toparlanma sürecine girmiştir. Küçükbaş hayvan sayısı, 2001-2005 yılları arasında % 5 oranında artarken, büyükbaş hayvan sayısında % 13 oranında artış görülmüştür (Tablo: 4.26).

Tablo: 4.26. Araştırma Sahasındaki Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvan Varlığının Yıllara Göre Değişimi (1964-2005).

Yıllar	Küçükbaş			Büyükbaş			Genel Toplam
	Koyun	Keçi	Toplam	Sığır	Manda	Toplam	
1964	9490	37596	**47086**	23013	1763	**24776**	**71862**
1976	15218	40074	**55292**	32825	551	**33376**	**88668**
1981	27360	25400	**52760**	17186	215	**17401**	**70161**
1991	41620	33230	**74850**	35700	220	**35920**	**110770**
1993	31500	25100	**56600**	32300	160	**32460**	**89060**
1995	27200	22800	**50000**	30600	102	**30702**	**80702**
1997	19400	14600	**34000**	23574	66	**23640**	**57640**
1999	20800	10200	**31000**	20600	72	**20672**	**51672**
2001	21100	5200	**26300**	20466	92	**20558**	**46858**
2003	22300	4800	**27100**	20910	100	**21010**	**48110**
2005	23400	4200	**27600**	23160	149	**23309**	**50909**

Kaynak: Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü.

Araştırma sahasının doğal çevre koşulları, küçükbaş hayvancılığa ve özellikle de kıl keçisinin beslenmesine oldukça uygundur. Ancak orman sahalarının korunması amacıyla alınan tedbirler ve sınırlamalar nedeniyle kıl keçisi sayısı 1970'li yılların sonlarına doğru giderek azalmış, özellikle 2000 yılı ve sonrasında adeta tükenme noktasına gelmiştir. Kıl keçisi yetiştiriciliği özellikle yayla sahaları olarak önem arz eden Değirmendere, Kösepınarı, Göztaşı,

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Yoğunoluk ve Tahta köyleri gibi yüksek, eğimli ve engebeli sahalarda kurulmuş köylerde önem kazanmıştır. Ayrıca kadirli ovasını çevreleyen alçak sırt ve tepelik alanlarda yer alan Elbistanlı, Yusufizzettin, Karakütük, Kızyusuflu, Koçlu ve Yukarı Çiyanlı gibi köylerde de koyun sayısından fazla olmamakla birlikte keçi beslenmektedir. 1976 yılında 40.074 olan keçi sayısı, düzenli bir şekilde azalarak, 1999 yılında 10.200'e, 2005 yılında ise 4200'e kadar gerilemiştir (Tablo: 4.26).

Araştırma sahasında yetiştirilen küçükbaş hayvanlardan biri de koyundur. Koyun, keçinin aksine genellikle ova tabanında, ova kenarlarında ve hafif eğimli yamaçlar sahasında yer alan köylerde beslenmektedir. Tür olarak çoğunlukla "Karaman koyunu" tercih edilmektedir. Et, süt ve süt ürünleri ihtiyacı için beslenen koyunlar arasında ayrıca dağlıç, sakız ve ivesi türlerine de rastlanmaktadır. Araştırma sahasında koyun varlığı önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Genel olarak ilçedeki koyun sayısı sürekli artmaktadır. Keçi sayısındaki azalma adeta koyun besiciliğinin önemini artırmıştır. 1991-1997 yılları arasındaki istatistiklere yansıyan ilçenin hayvan sayısındaki azalma, koyun sayısında da görülmüştür. 1964 yılında 9.490 olan koyun sayısı 1991 yılında % 339 gibi yüksek bir oranda artarak 41.620'ye; 1997 yılında 19.400 olan koyun sayısı 2005 yılında % 21 oranında artarak 23.400'e yükselmiştir. Ancak 1991-1997 yılları arasında artış görülmez. 1991 yılında 41.620 olan koyun sayısı, 1997 yılında % 53 oranında azalarak 19.400'e düşmüştür. Dolayısıyla 1990'lı yıllar araştırma sahasındaki hayvancılık faaliyetlerinin en çok gerilediği dönem olarak dikkati çekmektedir (Tablo: 4.26).

Araştırma sahasında beslenen büyükbaş hayvanlar arasında en önemlisi sığırdır. İlçede 2005 yılı verilerine göre toplam 23.309 adet büyükbaş hayvan yetiştirilmektedir. 326 adet yük ve çeki hayvanı ise bu sınıflandırmanın dışında tutulmuştur. Beslenen büyükbaş hayvanların % 99'unu sığır oluşturur. Kültür ırkı sığırlar daha çok ova ünitesindeki köylerde, melezler ova ile az eğimli yamaçlar sahasında, yerli ırklar ise çoğunlukla eğimin fazla olduğu dağlık alandaki köylerde yetiştirilmektedir. Araştırma sahasında kültür ırkı yetiştiriciliğinin fazla gelişmemiş olması, yöredeki sıcak ve nemli hava koşullarının bu türleri olumsuz etkilemesi, bakımının zor olması ve yerli ırklara göre daha fazla masraf gerektirmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu bakımdan hayvancılıkla uğraşan aileler, yetiştirmesi nispeten daha kolay olan, yörenin iklim ve topografik koşullarına uyumlu, süt ve et verimi yerli ırklara göre daha fazla olan melez ırkları besleme yoluna gitmiştir. 1964 ve 1991'de ilçedeki toplam küçük ve büyükbaş hayvan sayısı içerisinde sığırların oranı % 32 gibi yüksek bir orana sahipken, bu oran 2001'de % 44'e, 2005'de ise % 45'e yükselmiştir (Tablo: 4.26).

Araştırma sahasında beslenen büyükbaş hayvanlardan bir diğeri de mandadır. 1964 yılındaki toplam küçükbaş ve büyükbaş hayvan varlığının % 34'ünü meydana getiren büyükbaş hayvanların % 7'sini (1763 adet) manda oluştururken, bu yüksek olmayan potansiyel 1997'ye

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

kadar sürekli ve düzenli bir şekilde azalmıştır. 1997 yılında % 41 olan büyükbaş hayvan varlığının ancak % 0,3'ü (66 adet) mandadır. Bu tarihten sonra manda sayısında çok ciddi bir artış olmasa da, artık azalmadığı dikkati çekmektedir. Dolayısıyla manda sayısı 1999'da 72'ye, 2001'de 92'ye, 2003'te 100'e ve 2005 yılında ise 149'a kadar yükselmiştir (Tablo: 4.26).

2004 yılı arazi çalışmalarımız sırasındaki gözlemlerimiz ve elde ettiğimiz bilgilere göre, ova tabanındaki akarsu yatağı ve kenarlarındaki sulak alanlarda yer alan Kümbet (50 adet), Akova (50 adet), Çınar (20) köyleri başta olmak üzere Vayvaylı (10 adet), Azaplı (10 adet), Kerimli (5 adet), Karabacak (2 adet), Narlıkışla (2 adet) ve Amberinarkı (1 adet) gibi Savrun çayı vadisindeki diğer köylerde manda beslenmektedir. Örneğin **Kümbet** köyündeki büyükbaş hayvanlar içinde mandaların oranı nispeten yüksektir. Köyde manda beslenmesinin temel nedeni olarak, bakımının ineğe oranla daha kolay olması ve süt gelirlerinin yüksek olması sayılabilir. Manda sütü ve yoğurdunun daha lezzetli olmasından dolayı taleplerin fazla olması, manda yetiştiriciliğinin önemini korumasını sağlamıştır. Köyün geniş bir merasının olması ve buradan bir derenin geçmesi, mandalar için bulunmaz bir değerdir. Mandalar sabahları meraya sürülmekte, akşamları ise kendileri ahırlarına geri gelmektedirler. Bu bakımdan sahiplerine fazla yük olmamaktadırlar. Mandaların günlük süt verimi 4-5 kg dolayındadır. Bu miktar cins ineklere kıyasla çok düşük olmasına rağmen, sütlerinin özel müşterileri vardır. Ayrıca manda sütü inek sütüne göre daha pahalıdır. İnek sütü 2004 yılı itibariyle 50 kuruş iken, manda sütü 2 katı daha pahalı yani 1 YTL'dir.

Araştırma sahasındaki yük ve çeki hayvanları varlığı her geçen gün azalmaktadır. 1964 yılında 5.707 olan yük ve çeki hayvanı sayısı, 1997 yılında 1022'ye, 2005 yılında ise 326'ya kadar düşmüştür. Araştırma sahasındaki at, katır ve merkep gibi yük ve çeki hayvanlarına yüksek, eğimli ve engebeli orman sahalarında yer alan köylerde rastlandığı gibi hafif eğimli ve engebeli alçak platolar sahasında da rastlanmıştır. Aşırı eğimli topografya nedeniyle makine ve alet kullanımının zorlaştığı yüksek sahalarda, korumaya alınmış bitki örtüsü ve engebeli yüzey yük ve çeki hayvanlarının kullanımını zorunlu kılmıştır. Araştırma sahasındaki yük ve çeki hayvanları içerisinde en fazla tercih edilen hayvan sığırdan sonra "at" olmuştur. 1964 yılındaki yük ve çeki hayvanlarının % 80'ini at, % 19'unu merkep ve % 1'ini katır oluştururken, 1997 yılında sayıları azalmakla birlikte at oranı % 74'e düşerken, merkep oranı % 22'ye ve katır oranı % 4'e yükselmiştir. 2005 yılında ise yük ve çeki hayvanlarının sayısı yok denecek kadar azalmıştır. Traktör ve römork kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte araştırma sahasındaki at ve merkep sayısı 1964-2005 yılları arasında % 95 oranında azalırken, katır sayısı % 73 oranında artış göstermiştir. Katır sayısı, en çok 1964-1976 yılları arasında artış göstermiş, ancak sonraki yıllarda sürekli azalmıştır. Yük ve çeki hayvanı olarak daha çok at ve merkep tercih edildiğinden, katır sayısı hemen her dönemde önemsiz kalmıştır (Tablo: 4.26).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasındaki küçükbaş ve büyükbaş hayvan varlığının dağılımını yerleşmelere göre ele aldığımızda; hayvan varlığının ovadan dağlık alana doğru gittikçe arttığı, ovadan dağlık alana doğru gittikçe önce büyükbaş hayvancılığın, yükselti ve eğim ve engebeyle birlikte ise küçükbaş hayvancılığın önem kazandığı söylenebilir. Böylece:

2004 yılı verilerine göre, araştırma sahasının ova kesiminde yer alan köylerin % 83'ünde (24 köyde) büyük ve küçükbaş hayvan sayısının 500 ve daha altında olduğu görülür. Aşağı Çiyanlı, Aydınlar, Kümbet ve Azaplı gibi alan ve nüfus bakımından büyük olan köylerde 501-1000 arasında, Erdoğdu köyünde ise 2000'e yaklaşık (1700 adet) olduğu görülmektedir. Bu köylerde hayvan sayısının diğer ova köylerine göre daha fazla olmasında köylerin mera alanlarının olması, Doğu ve Güneydoğu Anadolu kökenli hayvancı kültüre sahip olan ailelerin arazi satın alarak bu köylerde yerleşmeleri etkili olmuştur. Erdoğdu köyü bunun en güzel örneğidir.

Araştırma sahasında ovadan uzaklaştıkça büyükbaş hayvan sayısı artmakla birlikte oranı gittikçe azalmakta ve yerini küçükbaş hayvanlar almaktadır. Dolayısıyla hafif eğimli yamaçlar üzerinde yer alan köylerle alçak platolar sahasında yer alan köylerde son yıllarda küçükbaş hayvan sayısı daha fazla olmak üzere büyükbaş hayvanlarda beslenmektedir. Örneklemek gerekirse ova kenarlarındaki hafif eğimli yamaçlar sahasında yer alan Mezretli'de 2004 yılı itibariyle 250 küçükbaş, 145 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Benzer özellikler Durmuşsofular, Yukarı Bozkuyu, Kesim, Bahadırlı, Sarıtanışmanlı, Bekereci ve Şahaplı gibi hayvan sayısı 500 ve daha altında olan köyler ile Söğütlüdere, Mehedinli, Göztaşı, Yenigün, Oruçbey, Aşağı Bozkuyu, Sofular, Kızyusuflu, Çiğdemli, Karatepe ve Kayasuyu gibi hayvan sayısı 501-1000 arasında değişen köylerde de görülmektedir.

Araştırma sahasında yüksek platolar sahası ve dağlık kesimde yer alan Yoğunoluk, Koçlu, Kösepınarı, Değirmendere ve Tahta gibi hayvan sayısı 1000'den fazla olan köylerde küçükbaş hayvancılık önde gelen faaliyetler arasındadır. Elbistanlı, Karakütük, Yukarı Çiyanlı, Cığcık ve Yusufizzettin köyleri gibi daha alçak seviyelerde yer alan eğimli ve engebeli topografyaya sahip, geniş alanlı ve nüfus miktarı nispeten fazla olan köylerde ise hayvan sayısı 1000'in üzerinde olmakla birlikte büyükbaş hayvancılık önde gelen faaliyetler arasındadır (Tablo: 4.27).

Kadirli ilçe merkezinde 1970'li yıllardan sonra yavaş yavaş baş gösteren kırsal kesimden şehre yönelik göçler neticesinde, ilçe merkezinin doğusundaki eğimli yüzeylerde oluşmaya başlayan gecekondu tipi konutlar, hayvan ahırları ve ağılların oluşturduğu Yeşiltepe, Kurtuluş, Şehit Mustafa Yağız, Şehit Mehmet Hallaç, Şehit İbrahim Kundakçı ve 7 Mart mahallelerinde 2001 yılı itibariyle 1800 küçükbaş ve 2700 büyükbaş hayvan beslenir olmuştur. Bu mahallerde beslenen hayvan sayısı 2004 yılına gelindiğinde % 28 oranında azalmıştır. 2004

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yılında beslenen küçükbaş hayvan sayısı 2000' i bulurken, büyükbaş hayvan sayısında % 54 (1250 adet) azalma olmuştur (Tablo: 4.27).

Tablo: 4.27. Kadirli İlçesi Köylerinde Hayvan Varlığı (1995, 2001, 2004).

KÖYLER	1995		2001		2004	
	Küçükbaş	Büyükbaş	Küçükbaş	Büyükbaş	Küçükbaş	Büyükbaş
Kadirli Merkez	-	-	1800	2700	2000	1250
Yoğunoluk	5700	1300	4900	718	10000	2200
Koçlu	2000	800	2000	732	5000	1020
Kösepınarı	1000	920	1000	907	4500	1200
Değirmendere	4200	900	4200	640	2850	850
Elbistanlı	1250	800	1250	1120	1020	1200
Karakütük	400	680	400	920	850	1350
Harkaçtığı	550	510	550	510	980	750
Erdoğdu	600	320	600	280	1200	500
Tahta	2800	220	2600	490	1100	500
Yukarı Çiyanlı	300	192	300	367	700	800
Cığcık	50	280	50	230	350	1000
Topraktepe	600	280	600	361	850	350
Yusufizzettin	200	311	200	420	520	550
Söğütlüdere	50	180	50	196	600	400
Mehedinli	350	101	350	185	850	140
Göztaşı	2000	540	2000	410	450	500
Yenigün	500	340	500	374	400	500
Oruçbey	800	280	800	276	600	250
Aşağı Çiyanlı	300	280	300	220	300	550
Aşağı Bozkuyu	170	361	170	240	500	350
Sofular	500	350	500	232	500	350
Aydınlar	300	690	300	500	300	450
Kümbet	-	700	-	167	-	700
Azaplı	250	340	250	350	200	460
Kızyusuflu	250	410	250	400	50	600
Çiğdemli	50	140	50	80	400	250
Karatepe	160	330	160	380	100	520
Kayasuyu	280	502	280	320	100	500
Öksüzlü	200	210	200	224	150	350
Durmuşsofular	250	202	250	260	350	150
Yukarı Bozkuyu	200	221	200	172	350	145
Tozlu	-	240	-	215	90	380
Kesim	250	400	250	278	60	390
Bahadırlı	150	290	150	280	250	200
Çınar	100	270	120	300	-	450
Çaygeçit	150	180	200	183	260	180
Kesikkeli	50	190	50	210	-	400
Hardallık	200	321	120	417	50	350
Kerimli	-	150	-	180	150	250
Mezretli	250	210	250	312	250	145
Sarıtanışmanlı	650	200	650	231	105	270
Bekereci	120	110	120	100	200	150
Şahaplı	50	90	50	102	200	150
Kiremitli	100	210	100	164	40	280
Yalnızdut	-	90	-	98	70	240
Mecidiye	-	510	-	416	50	250
Amberinarkı	-	180	-	310	120	180
Yeniköy	300	180	300	185	75	200
Hacıhaliloğlu	-	110	-	110	60	200
Tatarlı	50	261	50	156	50	200
Çukurköprü	-	250	200	135	-	250
Tekeli	100	120	100	154	80	160
Karabacak	-	180	-	70	20	200
Kabayar	-	225	-	-	-	200
Akova	-	197	-	80	-	170
Vayvaylı	-	200	-	140	27	130
Akköprü	-	140	150	112	50	100
Halitağalar	-	200	-	100	-	150
Narlıkışla	-	90	-	71	-	150
Coşkunlar	-	140	-	110	25	70
Toplam	**28780**	**19624**	**29920**	**20600**	**40402**	**27130**
	48404		**50520**		**67532**	

Kaynak: 1995 ve 2001 Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü, 2004-Arazi Anketleri

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasında hayvancılık işletmesi bulunan aileler, ortalama olarak 1992 yılında 3, 2004 yılında ise 4 büyükbaş hayvan beslerken; küçükbaş hayvancılık işletmelerinde 1992 yılı itibariyle 13, 2004 yılı itibariyle ise 18 küçükbaş hayvan beslemektedir.

1992 yılında büyükbaş besi hayvancılığı için araştırma sahasında en çok 1-10 baş kapasiteli 60 işletme (işletme sayısının % 86'sı), süt üretimi için 1-5 baş kapasiteli 7204 işletme (işletme sayısının % 99'u) bulunurken, 2004 yılında besi hayvancılığı için 1-10 baş kapasiteli işletme sayısı 210'a (işletme sayısının % 71'i) yükselmiş, süt üretimi için 1-5 baş kapasiteli işletme sayısı ise 5786'ya (işletme sayısının % 82'si) gerilemiştir. Küçükbaş hayvancılık besi ve süt üretimi işletmesi olarak araştırma sahasında 1992 yılında en çok 1-10 baş kapasiteli 2602 işletme (işletme sayısının % 79'u) bulunurken, 2004 yılında bu değer azalarak 1-20 baş kapasiteli 1580 işletmeye (işletme sayısının % 72'si) dönüşmüştür (Tablo: 4.28).

Tablo: 4.28. Araştırma Sahasında Besi ve Süt Üretimi Faaliyetlerine Göre Hayvancılık İşletmelerinin Durumu (1992, 2004).

Yıl	Büyükbaş (Besi)			Büyükbaş (Süt Üretimi)			Küçükbaş		
	İşletme Kapasitesi (Baş)	İşletme Sayısı (Adet)	İşletme Büyüklüğü (Baş)	İşletme Kapasitesi (Baş)	İşletme Sayısı (Adet)	İşletme Büyüklüğü (Baş)	İşletme Kapasitesi (Baş)	İşletme Sayısı (Adet)	İşletme Büyüklüğü (Baş)
1992	**1-10**	60	480	**1-5**	7204	21612	**1-10**	2602	26020
	11-20	6	90	**6-10**	62	434	**11-20**	480	9600
	21-30	2	58	**11-20**	6	72	**21-30**	200	6000
	31-40	2	64	**21-30**	3	66	**Toplam**	**3282**	**41620**
	Toplam	**70**	**692**	**Toplam**	**7275**	**22184**			
2004	**1-10**	210	315	**1-5**	5786	13063	**1-10**	980	8820
	11-20	55	610	**6-10**	980	7840	**11-20**	600	11400
	21-30	15	320	**11-20**	252	4284	**21-30**	415	12382
	31-40	9	280	**21-30**	8	208	**31-40**	200	7800
	41-50	5	210	**Toplam**	**7026**	**25395**	**Toplam**	**2195**	**40402**
	Toplam	**294**	**1735**						

Kaynak: Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü

Araştırma sahasındaki bu yüksek potansiyele rağmen, hayvancılıkla uğraşan aileler genellikle alışılageldiği şekilde ahırlarını düzenlemekte ve hayvanlarını bu şekilde barındırmaktadırlar. Dolayısıyla hayvanların modern ahırlarda beslendiği işletme sayısı çok fazla değildir. Oysa Kadirli ovası, büyük oranda sulanabilen ziraat sahaları olarak, kaba ve ince hayvan yemi üretmek için elverişlidir.

Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü'ne ait bilgilere göre, araştırma sahasında beslenen melez ineklerin süt verimi 10-20 kg, et verimi ise 250-450 kg arasında değişmektedir. Kültür ırklarında ise süt verimi ise 35-40 kilograma ulaşmakta, ancak gerekli özen gösterilmezse gelişen hastalıklarla süt verimleri melezlerden bile aşağıya düşmektedir. Yerli ırk olarak yetiştirilen "güney kırmızısı"nın ise süt verimleri 5 kilogramı pek geçmez.

Kooperatifler kanalıyla devlet tarafından hayvancılığın desteklenmesi amacıyla köylere kültür ırkı inekler dağıtılmış, ancak ineklerin sağlığı, bakımı ve beslenmesi için gerekli olan

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

koşullar sağlanamadığından beklenen verimin alınamadığı, sütün pazarlanmasından sorumlu olan kooperatiflerin alım fiyatlarının düşük olmasından dolayı da süt inekçiliğinden sağlanan gelirin üreticileri tatmin etmediği bilinmektedir.

Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü'nün verilerine göre araştırma sahasında küçük ve büyükbaş hayvan ürünleri olarak süt, kırmızı et, deri, yapağı ve kıl üretimi yapılmaktadır. 1996-2004 yılları arasında et ve süt üretiminde dalgalanma gözlenirken; deri, yapağı ve kıl üretiminde sürekli bir azalma dikkat çekmektedir. 1996-2000 yılları arasında canlı hayvan ticareti ve kasaplık hayvan beslenmesine yönelik taleplere bağlı olarak besi hayvancılığının önemsenmesi nedeniyle süt üretimi yaklaşık % 11 oranındaki düşüşle 3000 ton azalırken, kırmızı et üretimi % 217'lik artışla 326 tona yükselmiştir. Ancak 2000-2004 yılları arasındaki desteklerle araştırma sahasında başta süt üreticiliği olmak üzere diğer hayvancılık faaliyetlerinde de gelişmelerin sağlanması için yapılan çalışmalar neticesinde et ve süt üretiminde artışlar sağlanmıştır. Bu yıllar arasında süt üretiminde yaklaşık % 17 oranındaki artışla 4000 tonluk üretim artışı sağlanırken, et üretiminde 2000 yılına kıyasla yaklaşık % 44 oranında azalma, 1996 yılındaki et üretimine kıyasla yaklaşık % 79 oranında üretim artışı sağlanmıştır (Tablo: 4.29).

Tablo: 4.29. Araştırma Sahasında Küçük ve Büyükbaş Hayvansal Ürün Üretimi (1996-2004).

Yıllar	Süt (ton/yıl)	Kırmızı et (ton/yıl)	Deri (adet/yıl)	Yapağı (kg/yıl)	Kıl (kg/yıl)
1996	27000	103	15146	27800	20800
2000	24000	326	14354	20560	8700
2004	28000	184	13346	12400	2600

Kaynak: Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü.

Araştırma sahasında 2004 yılı verilerine göre 28.000 ton süt üretilmektedir. Bu üretimin önemli bir kısmı, ailelerin kendi ihtiyaçları için kullanılırken, ihtiyaç fazlası üretim, kooperatifler ve özel teşebbüsler tarafından satın alınarak süt ürünleri tesislerinde işlenmektedir. Araştırma sahası köylerinden toplanan sütlerin bir kısmı 2004 yılında Çukurköprü kavşağı mevkiinde açılan bir "mandıra" ve bir "Süt Ürünleri Fabrikası"nda işlenirken, bir kısmı 1998'den beri hizmet veren ve günlük süt alım kapasitesi 3 ton olan AN-KA Süt ve Süt Ürünleri İşletmesi'nde, günlük süt alım kapasitesi 5 ton olan Şahin Süt Toplama ve İşleme Merkezi'nde, günlük süt alım kapasitesi 5 ton olan Kozan'daki Kelebek Süt Toplama ve İşleme Merkezi'nde, günlük süt alım kapasitesi 2 ton olan Toprakkale'deki Sazlık Köyü mandırasında işlenirken, önemli bir kısmı da günlük süt alım kapasitesi 8 ton olan ve Gaziantep'ten gelen süt işletmecileri tarafından işlenmektedir. Araştırma sahasındaki köylerden günde yaklaşık 23 ton süt toplanmakta ve bu değer yıllık yaklaşık 8400 tonu bulmaktadır. Dolayısıyla araştırma sahasındaki yıllık süt potansiyelinin % 30'u süt ve süt ürünleri işletmeleri tarafından toplanırken, % 70'i ailelerin kendi ihtiyaçları için kullanılmaktadır.

Araştırma sahasında hayvancılık faaliyetleri çeşitli köylerde kurulmuş olan tarımsal kalkınma kooperatifleri tarafından desteklenmektedir. Bunlar Yoğunoluk, Koçlu, Göztaşı,

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Karakütük, Kızyusuflu, Durmuşsofular, Yalnızdut, Amberinarkı, Çaygeçit, ve Mecidiye köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifleridir. Bu kooperatiflerden ***Yalnızdut Tarımsal Kalkınma Kooperatifi*** Yalnızdut, Karabacak, Tatarlı, Coşkunlar ve Kesikkeli köylerinde hayvancılığı geliştirmek ve ürün pazarlamak amacıyla kurulmuş tarımı destekleyen bir kuruluş olarak, hizmet alanındaki köylerde süt verimi yüksek olan holştayn ırkı ineklerin yaygınlaşması yönünde çalışmalar yapmakta ve günlük yaklaşık 2 ton süt toplamaktadır. 2004 yılı itibariyle kooperatif aracılığı ile Kesikkeli köyüne 94 holştayn ırkı inek kazandırılmış, yerli ırklardan "güney kırmızısı" ve diğerleriyle birlikte köydeki toplam inek sayısı 400'ü bulmuştur. Kültür ırkı inekler için olağan koşullar oluşturulmaya çalışılmış olmakla birlikte, bu ineklerin sağlığı, bakımı ve beslenmesi için gerekli olan bilinç oluşmadığından süt inekçiliğinden istenilen verim alınamamaktadır. Bunun için ilçe genelinde Halk Eğitim Merkezi ile İlçe Tarım Müdürlüğü işbirliğinde "çiftçi eğitimi" çalışmaların yapılması gerekmektedir. ***Amberinarkı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi*** hayvancılık faaliyetlerinin geliştirilmesi kapsamında çeşitli çalışmalar yürütmekte, kooperatife bağlı 100 işletmeden günlük yaklaşık 2,5-3 ton süt toplanmaktadır. ***Yoğunoluk Tarımsal Kalkınma Kooperatifi***nin hizmet sahası Yoğunoluk, Tahta ve Değirmendere köylerini kapsamaktadır. Bu köylerde 1999 yılı itibariyle üretilen 741 ton sütün % 45'i (300 ton/yıl) aile ihtiyacı için, % 55'i (441 ton/yıl) ise satışa ayrılmaktadır. Kooperatif günlük yaklaşık 1 ton civarında süt toplamaktadır.

Vayvaylı köyünde hayvanlardan elde edilen sütler Osmaniye'nin Toprakkale ilçesine bağlı Sazlık köyünde bulunan mandıraya satılmaktadır. Mandıra işletmecisi her gün köye gelerek süt toplamaktadır. Köyde her evde 2 ila 3 inek beslenmekte, inekler köy çobanı tarafından her gün meraya götürülerek otlatılmaktadır. Köyde küçükbaş hayvan sayısı az olmakla birlikte, kurban bayramı için aylar öncesinden hayvan beslendiğinden köydeki koyun ve keçi sayısı da artmaktadır. Karabacak köyünde hayvancılık gelirleri ile zirai üretimden elde edilen gelirler hemen hemen denktir. Köyde temel hayvancılık aktivitesi süt inekçiliğidir. Mecidiye köyündeki arazi gözlemlerimiz sırasında Kilis'ten gelip süt davarcılığı yapan bazı ailelere rastlanmıştır. Kilisli hayvancı aileler, koyun ve keçi karışık yaklaşık 1000 baş davar sürüsü ile birlikte gelip civar köylerden boş tarım arazisi kiralamakta ve sürüleri buralarda otlatmaktadırlar. Bu aileler genellikle haziran ayının 20'sinden sonra yöreye gelmekte ve ekim ayının sonlarına kadar kalmaktadırlar. Çevredeki köylerin tarım alanlarını kiralayan bu gruplar plastik ya da bez parçalarıyla örttükleri derme çatma barakalarda kalmakta beraberlerinde getirdikleri yatak, yorgan ve diğer konaklama malzemelerini sürekli yer değiştirerek taşımaktadırlar.

Harkaçtığı köyünde büyükbaş hayvan çiftliği de bulunmaktadır. Aynı zamanda bir veteriner Ahmet Torun tarafından 1995 yılında besi ahırı olarak kurulmuş olan çiftlikte, günümüzde hem besi hayvancılığı hem de süt inekçiliği birlikte yapılmaktadır. Çiftlik sahibinin

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ileriye yönelik planları arasında damızlık üretimi yapmak var. Çiftlikte hayvanların her türlü bakımı, beslenmesi, sağımı ve benzeri rutin işlerin yapılması amacıyla 2 işçi ailesi çalışmaktadır. 200 hayvan kapasitesine sahip olan çiftlikte, süt üretimi için 120, besi için 80 büyükbaş hayvan beslenebilmektedir. Çiftlik ziyaretinde mevcut kapasitenin sadece yüzde 40'ının kullanılmakta olduğu tespit edilmiştir. Buna göre çiftlikte süt üretimi için 48, besi için 32 büyükbaş hayvan bulunmaktadır (Foto: 4.13).

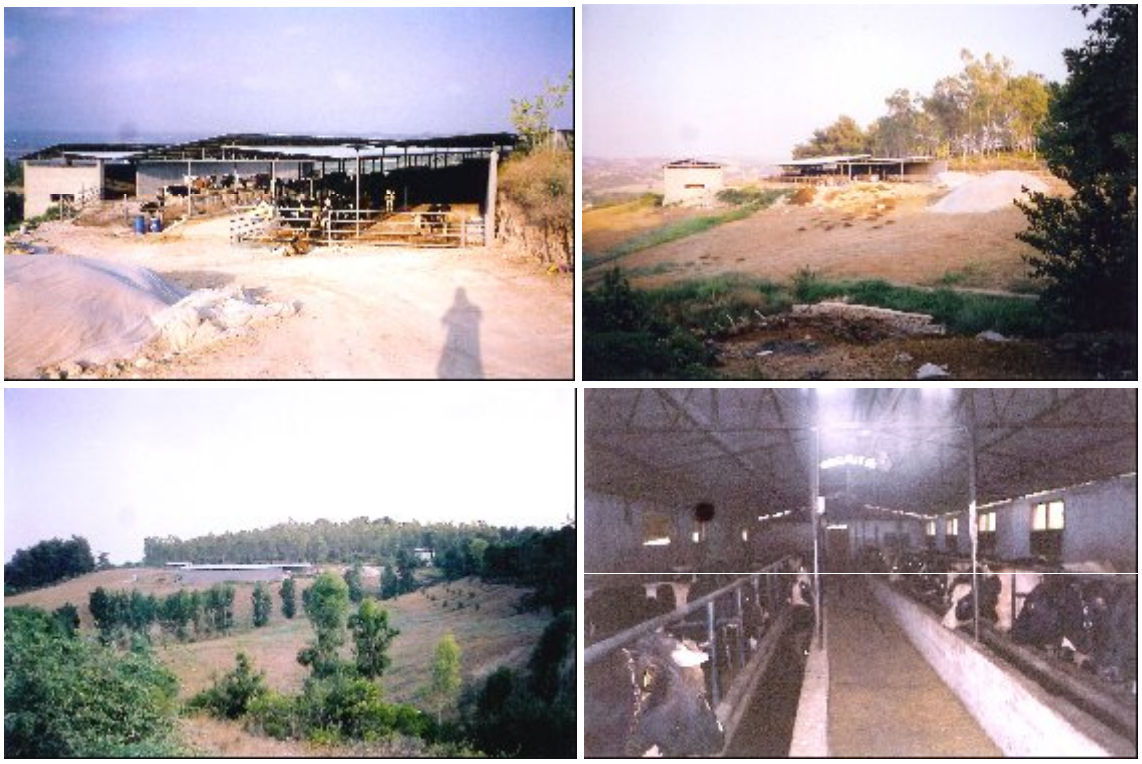

Foto: 4.13. Harkaçtığı köyünde bulunan besi ahırından görüntüler. 1995 yılında kurulmuş olan çiftlikte, hem besi hayvancılığı hem de süt inekçiliği yapılmaktadır.

Araştırma sahasında kümes hayvancılığı kırsal kesimdeki hemen her ailenin beslediği 5-10 tavuktan ibaret değildir. İlçede tavuk, hindi, ördek ve kaz gibi kümes hayvanları beslenmekte ve yumurta üretimi yapılmaktadır. Dolayısıyla ilçede önemli bir beyaz et ve yumurta üretimi söz konusudur.

Araştırma sahasında 1991-2005 yılları arasında beslenen tavuk, hindi, ördek sayısı ve yumurta üretiminde ciddi oranlarda yıldan yıla azalmalar olmuştur. Tavuk sayısı % 30, hindi sayısı % 56, ördek sayısı % 46 ve yumurta üretimi % 26 oranında azalmıştır. Kaz yetiştiriciliği 1991-1997 yılları arasında giderek azalmış, 1999 yılında ise adeta üçe katlanarak artmıştır. 1999 yılı sonrasında ise azalmaya devam etmiştir. Aynı yıl ördek sayısında da yaklaşık iki kat artış görülmüştür. Kümes hayvanlarında görülen salgın hastalıklar hemen hemen hepsini etkilemekte ve kitle halinde ölümlere neden olmaktadır. Dolayısıyla kümes hayvanlarının sayısında yıldan yıla görülen artış ve azalışlar normal karşılanabilmektedir. Ancak 1999 yılında ördek ve kaz

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sayısında görülen artış, aynı yıl hindi sayısıyla paralellik gösterdiği gibi tavuk ve yumurta sayısında da artış olduğu görülmektedir. Ancak sonraki yıllarda araştırma sahasına yönelik bu tablo devam etmediğinden, bundan faydalanabileceğimiz yönde bir sonuç çıkarmak pek mümkün olmamıştır. Nitekim araştırma sahasında kümes hayvancılığı hindi, kaz ya da ördekten ziyade tavuk ve tavuk yumurtası üretimine yöneliktir (Tablo: 4.30).

Tablo: 4.30. Araştırma Sahasında Kümes Hayvanları Yetiştiriciliği ve Tavuk Yumurtası Üretiminin Yıllar Göre Dağılımı (1991-2005).

Yıllar	Tavuk	Hindi	Ördek	Kaz	Yumurta
1991	122.000	3600	1300	850	12.100.000
1993	123.000	3400	1300	800	13.776.000
1995	115.000	2800	1200	750	13.800.000
1997	90.000	1800	700	600	9.900.000
1999	100.000	1700	1500	1600	11.000.000
2001	87.000	1800	800	1100	9.570.000
2003	86.000	1700	800	1100	9.460.000
2005	85.000	1600	700	1000	9.000.000

Kaynak: Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü.

Araştırma sahasında 4 büyük tavuk çiftliği bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Aydınlar köyü "Üçevler" mahallesinde 2003 yılında kurulmuş olan 15 bin piliç kapasiteli tavuk çiftliği, ikincisi Çiğdemli köyü "Çiğilli" mahallesinde 2001 yılında kurulmuş olan 12 bin piliç kapasiteli tavuk çiftliği, üçüncüsü Karakütük köyü "Karalar" mahallesindeki 10 bin piliç kapasiteli tavuk çiftliği, dördüncüsü Oruçbey köyüne bağlı Akarca yaylası yolu üzerindeki "Çevlik Rampası" olarak bilinen mevkide yer alan 20 bin tavuk kapasiteli Çevlik Tavuk Çiftliğidir (Foto: 4.14).

Aydınlar köyü "Üçevler mahallesi"nde 2003 yılında kurulmuş olan 80'e 12 metre boyutlarındaki tavuk çiftliği araştırma sahasındaki diğer tavuk çiftlikleri gibi yumurtadan yeni çıkmış civcivlerin 45 günde piliç haline getirilerek kesime hazırlandığı bir et tavuğu işletmesidir. Çiftlik, Amerikan–Japon ortaklığıyla oluşturulmuş bir yem firması olan "CP" adlı şirket adına üretim yapmaktadır.

Foto: 4.14. Çiğdemli ve Aydınlar köyünde bulunan tavuk çiftliklerinden görüntü. Araştırma sahasında 4 tane tavuk çiftliği bulunmaktadır. Çiftliklerde, Amerikan–Japon ortaklığıyla oluşturulmuş bir yem firması olan "CP" adlı şirket adına üretim yapılmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Firma, yumurtadan yeni çıkmış yavruları (3 saatlik) çiftliğe getirmekte ve 45 günlük bir yetişme devresinden sonra kesime hazır hale gelmiş olarak teslim almaktadır. Piliçler kesim için Tarsus Yenice'ye taşınmaktadır.

Çiftliğin civciv, yem ve pazarlama gibi ihtiyaç ve işlemleri firma tarafından karşılandığı gibi, civcivlerin ve binanın hijyenik bakımı, ilaçlama, veteriner ve benzeri işlemler yine firma tarafından yapılmaktadır. Piliçlerin satışından elde edilen kârın % 50'si ise çiftlik sahibi olan Erol Dalcı'ya verilmektedir. Çiftlik işletmecisi, aynı alanda kendi mülkiyetinde olan arazileri üzerinde tarla ve bahçe ziraatıyla uğraşmaktadır.

Çiftlik için sürekli olması gereken ısı değerleri arası 27-35 ºC'dir. Dolayısıyla işletmede jeneratör dahil, modern bir teknolojiye sahip ısıtma ve soğutma sistemleri kurulmuştur. Civcivler yem ve suyu otomatik olarak devreye giren bir düzenekle almakta, yem tükendiği zaman otomatik olarak yemliklere yem akışı sağlanmaktadır. Sulama da aynı sistemle çalıştığı için özel bir bakıcıya gerek duyulmamaktadır.

CP firması adına üretim yapan çiftliklerden birisi de Çiğdemli köyü "Çiğilli" mahallesindeki 70'e 10 m boyutlarındaki tavuk çiftliğidir. 2001 yılında kurulmuş olan işletmeyi CP firması 2002 yılının ortalarında faaliyete geçirmiştir. Bu çiftlik Aydınlar köyündeki işletme gibi tam otomatik bir düzeneğe sahip değildir. 12.000 piliç kapasiteli bu işletme, her türlü havalandırma, ısıtma, temizlik, besleme, bakım ve diğer hizmetleri karşılayan bir işçi ailesinin konutu ile bir aradadır. Civcivler, yetişme süreleri (ortalama 42 gün) geçtiği takdirde fazla beslenmiş olmaktan ölmektedirler. O nedenle bu süre sonunda besleme durdurulmaktadır. Burada geleneksel tavuk besleme yöntemleri kullanılmaktadır. Yem ve su civcivlere elle verilmektedir. Buradaki piliçler ise kesim için Adana'ya gönderilmektedir.

Araştırma sahasında arıcılık, ekonomik açıdan önde gelen bir faaliyet olmamakla birlikte, doğal potansiyelin kullanımı ve ihtiyaçların karşılanması bakımından yöre insanını ilçe dışına bağımlı olmaktan kurtaran ölçektedir. Arıcılık, farklı ölçeklerde yapılmakla birlikte araştırma sahasının hemen her köyünde sürdürülebilen bir faaliyettir.

2001 yılında ilçede arıcılıkla uğraşan 16 köyde toplam 6.950 fenni kovan bulunmaktadır. Köy başına ortalama 434 kovan düşerken, kovan başına ortalama 15 kg bal alınabilmektedir. En fazla kovan sayısı ilçenin doğusundaki yamaçlar ve üzerindeki alçak platolar sahasında yer alan köylerde görülmektedir. Bunlar, Yukarı Çiyanlı (1100 adet), Topraktepe (800 adet), Aşağı Bozkuyu (800 adet), Yukarı Bozkuyu (700 adet), Cığcık (600 adet), Karatepe (500 adet) ve Kızyusuflu (300 adet) köyleridir. İkinci bir arıcılık sahası ilçe alanının orta kesimlerinde yer alan alçak platolar üzerindeki Yenigün (500 adet), Karakütük (400 adet), Elbistanlı (350 adet) ve Oruçbey (300 adet) köylerinin bulunduğu alandır. Araştırma sahasındaki üçüncü arıcılık sahası ise kuzey ve kuzeydoğuya doğru yükseltinin arttığı platolar ile dağlık alanda yer alan köylerdir. Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü verilerine göre bunlar Koçlu

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

(200 adet), Yoğunoluk (150 adet), Değirmendere (100 adet), Kösepınarı (100 adet) ve Tahta (50 adet) köyleridir.

Söz konusu arıcılık sahalarında bitki örtüsünün 800 metreye kadar olan kesimde sakız ağacı, akçakesme, kocayemiş, zakkum, hayıt, delice, laden, defne ve mersin gibi türlerden meydana gelen makiler, yayvan yapraklılardan meşe elemanları (palamut meşesi, kermez meşesi) ile onların üzerinde yer alan kızılçam ormanları yer alırken; daha yukarılarda orman altı florası olarak en çok sığırkuyrukları, kekik, lavanta ve daha yükseklerde düşük sıcaklıklara dayanıklı ibreli türler ve alpin çayırları arıcılık faaliyetlerini destekleyen doğal kaynakları oluşturmaktadır.

İlçe Tarım Müdürlüğü'nün 2003 yılı kayıtları incelendiğinde araştırma sahasının ova tabanında yer alan Akova, Erdoğdu, Hacıhaliloğlu, Halitağalar, Karabacak, Kerimli, Öksüzlü, Tatarlı, Tekeli, Yalnızdut, Yeniköy ile ovanın etek kısmında yer alan Şahaplı köylerinde arıcılığa yönelik her hangi bir faaliyete rastlanmazken, diğer 46 köy, Yoğunoluk kasabası ve Kadirli şehrinde arıcılıkla uğraşan aile ve kovan sayısı değişmekle birlikte sürdürülmektedir. Toplam 6.860 arılı kovan bulunan araştırma sahasında arıcılık faaliyetlerinin 100 kovanın altındaki küçük ölçeklerde sürdürüldüğü 26 köy bir yana, kovan sayısı 100-250 arasında değişen küçük ölçekli faaliyetler Yoğunoluk (100 adet), Coşkunlar (100 adet), Akköprü (100 adet), Kayasuyu (120 adet), Yusufizzettin (120 adet), Azaplı (120 adet), Oruçbey (140 adet), Yukarı Bozkuyu (150 adet), Sarıtanışmanlı (160 adet), Kızyusuflu (180 adet), Kesim (250 adet) ve Topraktepe (250 adet) köylerinde; 251-500 kovan arasındaki orta ölçekli faaliyetler ise Karatepe (300 adet), Bahadırlı (300 adet), Söğütlüdere (300 adet), Sofular (340 adet), Durmuşsofular (350 adet), Yukarı Çiyanlı (400 adet), Elbistanlı (400 adet), Kösepınarı (400 adet) ve Karakütük (500 adet) köylerinde sürdürülmektedir (Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü).

1990 yılında ilçede sabit arıcılık yapan aile sayısı 15, uygun sahaları gezerek arıcılık yapan aile sayısı 60'tır. Arıcılıkla uğraşan ailelerin ortalama arılı kovan mevcutları 50 adet, kovan başına yıllık ortalama bal verimi ise 20 kg'dır (Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü).

Araştırma sahasında arı besleyen köy ve aile sayısı artarken, kovan sayısı ve arıcılık ürünlerinde düşüş görülmektedir. Bu durum araştırma sahasında ziraat, ormancılık, küçük ve büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin hakim faaliyetler olduğu için arıcılığın bilinçli olarak yapılamadığı, geçimini tamamen bu faaliyetlerden sağlayan aile sayısının çok az olduğu, doğal potansiyelin arıcılık faaliyetleri için yeterli olmadığı gibi hipotezler üretmemize neden olmaktadır. Gerçekten de 1990-2005 yılları arasında araştırma sahasında arı besleyen köy sayısı % 34, aile sayısı % 29 oranında artmıştır. Geçmiş yıllarda yaygın olarak kullanılan kara kovan sayısı % 66, fenni kovan sayısı ise % 13 oranında azalmıştır. Bal verimi çok düşük olmamasına rağmen, bal ve balmumu üretiminin yıldan yıla dalgalanmalar göstermesi ve giderek azalması, yukarıda sıraladığımız hipotezleri ispatlar niteliktedir. 1995 yılı, araştırma sahasında arıcılık

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

faaliyetlerinin oldukça önem kazandığı bir yıl olarak görülmektedir. 1995 yılında araştırma sahasında arıcılıkla uğraşan köy ve aile sayısı çok fazla olmamasına rağmen; toplam kovan sayısı, köy başına düşen ortalama kovan sayısı, üretilen bal ve balmumu miktarı ve elde edilen verim bakımından en yüksek değerlere ulaşılmıştır (Tablo: 4.31).

Tablo: 4.31. Araştırma Sahasındaki Arıcılık Faaliyetleri ve Ürünleri (1990-2005).

Yıllar	Arı Besleyen Köy ve Aile Sayısı			Kovan Durumu			Arıcılık Ürünleri Durumu		
	Köy	Sabit Aile	Gezginci Aile	Kara Kovan	Fenni Kovan	Ortalama Kovan	Bal (kg)	Balmumu (kg)	Bal Verimi (kg/kovan)
1990	35	15	60	35	7800	50	156000	3900	20
1995	35	22	69	20	9880	80	216000	5820	25
2000	21	22	73	12	6920	70	173000	3200	20
2005	47	22	75	12	6800	75	150000	2700	25

Kaynak: Kadirli İlçe Tarım Müdürlüğü.

Araştırma sahasındaki arazi gözlemlerimiz sırasında tespit ettiğimiz gibi, Coşkunlar köyünde Kerimli köyü ile sınır olan kesimde yer alan 50 dekarlık okaliptüs ağaçlandırma alanının müsait olması, bu alanda arıcılık faaliyetlerinin yapılmasına olanak sağlamıştır. Köyde 200-250 civarında fenni kovanı bulunan bir çiftçi ailesi ile Göztaşı köyünde arıcılıkla uğraşan bir çiftçi ailesi köylerinin yıllık bal ihtiyacını tek başlarına karşılayabilmektedir. Sarıtanışmanlı köyünde ise iki çiftçi ailesi geçimini arıcılıkla sağlayabilmektedir.

4.2.3. Ormancılık

Kadirli ilçesinde arazi kullanım durumu açısından ele alınması gereken ekonomik faaliyetlerden biri de orman ürünlerinden faydalanma ve orman işçiliğidir. İlçe toplam yüzölçümü (110.717 ha) içerisinde orman, çalılık ve fundalık alanları % 42 (46.580 ha) oranıyla en yüksek paya sahiptir.

Araştırma sahasının ova ünitesi dışında kalan yüksek ve engebeli dağlık ve tepelikler sahası bütünüyle orman sahası içerisinde kalmaktadır. Bu alanlar araştırma sahasının bütünüyle kuzey kesimlerini işgal ederken, ilçenin doğusundaki engebeli yamaç arazileri üzerinde de devlet tarafından ağaçlandırılmış orman alanı yer almaktadır. Ayrıca yine bu sahalarda fundalık arazide geniş bir paya sahiptir. Ekonomik anlamda ormancılık faaliyetleri ise ilçe arazisinin kuzeyindeki dağlık alanlarda yapılmaktadır.

Kadirli ilçesinin kuzeyindeki bu yüksek ve engebeli alanlarda özellikle Ağılca (1865 m), Turna (1970 m), Karaoğlan (116 m), Ayıtaşı (1100 m), Tekeçöklü (1250 m), Ericek (1300 m) ve Gezit (2230 m) dağlarının (Şekil: 2) zirvelerinde ve yamaçlarında iyi nitelikli ormanlar bulunmaktadır. 1000 metrenin üstündeki sahalarda yükseldikçe düşen sıcaklık ve artan yağış değerleriyle birlikte kızılçamların yerini karaçam (*Pinus nigra*), köknar (*Abies*), sedir (*Cedrus libani*) ve kayınların (*Fagus orientalis*) oluşturduğu yarı nemli karışık ormanlar almaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasında 1000 ilâ 2000 m arasında kalan alanda görülen doğal bitki örtüsü genel olarak yarı nemli Akdeniz ormanları sahası olarak karşımıza çıkmaktadır. 2000 metrelerde görülen tek tek ağaçlar, adeta bu metrelerden sonra ağaçlara rastlanmayacağının işaretçileri gibidir. Dolayısıyla orman üst sınırını genel olarak 2000 m izohipsi belirlemektedir. Bu kuşaktaki orman formasyonu yaygın olarak halk arasında "mezda" olarak anılan köknar, karaçam, sedir ve defne gibi ağaç türlerinden meydana gelirken arada fıstık çamlarına da rastlanır. Bu saydığımız orman formasyonu bölgedeki ormancılık faaliyetlerinin yapılmasında kullanılan ağaç türlerini oluşturmaktadır.

Orman alanlarının yer aldığı dağlık kesimlerde yükselti ile birlikte eğimin de artması buralarda daimi yerleşme sayısını sınırlarken, yaz aylarında sahanın serin iklim koşullarından faydalanmak için, yayla yerleşmelerinin meydana gelmesine de olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla fiziki şartlar mevcut yerleşmelerin iktisadi faaliyetlerini ormana bağımlı kılmaktadır.

Kadirli ilçesinde ormana bağımlı ekonomik faaliyetler yükseltinin 1000 metrenin üstünde olduğu ormana yakın veya orman içi yerleşmelerinin yer aldığı dağlık kesimlerde yapılmaktadır. Bu sahalarda ziraat alanlarının kısıtlılığı, ormancılığı halkın birincil geçim kaynağı olarak belirlemektedir.

Araştırma sahasının sahip olduğu fiziki şartlar halkın ekonomik uğraşısını da şekillendirmektedir. Zengin alüvyal örtünün bulunduğu ovalık alanlarda halkın 1. derecede geçimini zirai faaliyetler oluştururken, engebeli, eğimli yüksek dağlık alanlarda geçim zirai aktivite dışında hayvancılık ve ormancılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ormancığın 1. derece geçim kaynağı olduğu Kösepınarı, Tahta ve Koçlu köyleri ile hayvancılığın 1. derecede önemli olduğu Değirmendere, Yoğunoluk, Cığcık, Kayasuyu ve Mezretli köyleri dışında araştırma sahasının 52 köyünde zirai faaliyetler en önemli geçim kaynaklarını oluşturmaktadır (Şekil: 4.4).

Kadirli ilçesinde orman işçiliği ve orman mahsullerinden geçimini sağlayan 5 köy yerleşmesi bulunmaktadır. Bunlardan 3'ünde bu faaliyet 1. derecede önemli iken diğer 2 köy yerleşmesinde hayvancılık faaliyetinden sonra gelmektedir. 1960'lı yıllardan günümüze kadar ormancılık Kadirli ilçesi köylerinin hiç birinde 1. derecede önemli bir faaliyet kolu olmazken, 2. ve 3. hatta 4. derecede önemli bir aktivite durumunda kalmıştır.

1964 yılında orman mahsullerinden geçim temin eden 5 köyde bu faaliyet ziraat ve hayvancılıktan sonra gelen bir gelir kaynağı durumundadır. 1976 yılına gelindiğinde ise orman mahsulleri 1 köyde 1. derecede, 1 köyde de 2. derecede önemli bir aktivite halindedir. 1981 yılı Köy Envanter Etüdleri'ne göre araştırma sahasında 1. derece geçim kaynağında tarla ziraatının üstünlüğü söz konusudur. Ormancılık faaliyetleri ise sadece Yoğunoluk köyünde hayvancılık faaliyetinden sonra ikincil geçim kaynağı olarak sürdürülmektedir. 1997 yılında orman ürünleri

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ve işçiliği önem sırasına göre 3. ve 4. sırada yer almaktadır. Sadece 2 köy yerleşmesinde bu aktiviteden gelir temin edilmektedir (1964, 1981 ve 1997 Köy Envanter Etüdleri, 1976 Köy Genel Bilgi Anketi).

2004 yılı arazi anketlerine göre; Kösepınarı, Tahta ve Koçlu köylerinde halkın 1. derecede geçim kaynağını orman işçiliği ve orman ürünleri, 2. derecede geçim kaynağını hayvancılık oluştururken; Değirmendere ve Yoğunoluk köyleri 1. derecede hayvancılık faaliyetleri ile geçimlerini temin etmektedirler. Ormancılık faaliyetleri de bu köylerde 2. derecede önemli bir ekonomik uğraşı olmuştur (Şekil: 4.4). Uvala ve polye tabanlarında yapılabilen tahıl tarımı ise halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir faaliyetin ötesine geçememektedir.

Araştırma sahasının kuzeyinde 1000 metrenin üzerindeki dağlık ve engebeli bölgede yer alan köylerin çevresindeki orman alanlarında mart-eylül ayları arasındaki altı aylık dönemde ormancılık faaliyetleri sürdürülmektedir. Devlet müsaadesiyle tomruk, kereste ve yakacak odun temin edilmekte ve köylüler genel olarak orman ürünlerini satarak geçimlerini karşılamaktadırlar.

Orman İşletme Müdürlüğü ormancılık faaliyetlerinin yapıldığı 5 köy yerleşmesinde tomruk üretimini kooperatifler aracılığıyla yaptırmaktadır. Tarım Kredi ve Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri bu köylerde ormancılığı ve hayvancılığı geliştirmek ve desteklemek amacıyla kurulmuşlardır. Orman alanlarında işçi olarak çalışanlar 18 yaşından büyük ve bu kooperatiflere üye olan kişilerden oluşmaktadır ve bu iş mevsimlik olarak yapılmaktadır. Köylüler mevsimlik olarak çalıştıkları işin ücretini alırken, orman ürünlerini yıl boyu satarak bundan gelir etmektedirler. Orman İşletme Müdürlüğü köylülere tomruk, odun, kereste üretimi yaptırmaktadır. Bazı alanlarda ise sadece tomruk yapılmaktadır. Köylülere ait orman gelirlerinin % 80'i odun, % 10'u kereste ve % 10'u tomruktan oluşmaktadır.

Orman alanlarında mevsimlik işçi olarak çalışanların sayısı her yıl değişmektedir ve her bir köydeki orman alanlarında sadece o köy nüfusuna kayıtlı olan kişiler çalışabilmektedir. 2007 yılı itibariyle Kösepınarı köyünde orman işçisi olarak 200 kişi, Koçlu köyünde 300 kişi, Tahta köyünde 180 kişi, Yoğunoluk kasabasında 200 kişi ve Değirmendere köyünde ise 50 kişi çalışmaktadır. Bu köylerin hepsinde orman işçisi olarak çalışanların toplamı 930 kişidir. Ortalama her ailede 5 kişinin yaşadığını düşünürsek 4650 kişinin orman gelirlerinden geçimini sağladığı sonucuna ulaşabiliriz. Bu sayı azımsanmayacak bir miktardır. Orman işçiliğinden köylünün elde ettiği yıllık para ise; Kösepınarı köyünde 320 bin YTL, Değirmendere köyünde 168 bin YTL, Koçlu köyünde 500 bin YTL, Tahta köyünde 300 bin YTL ve Yoğunoluk köyünde ise 320 bin YTL'dir (Kadirli Orman İşletme Müdürlüğü-2007).

Ormancılık faaliyetleri içerisinde odun, kereste ve tomruk üretimi dışında defne yaprakları da kozmetik alanında değerlendirilmektedir. Tüccarlar köylere gelerek bunları satın

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

almaktadır. Bu da köy halkı için orman ürünlerine dayalı diğer bir ekonomik kazanç oluşturmaktadır. Kadirli ilçesinde ormancılık faaliyetlerinin yapıldığı köyler arasında sadece Yoğunoluk kasabasında defne yaprağı toplanmakta ve satışa sunulmaktadır. Defne yaprakları ilkbahar mevsiminde toplanmakta ve yaklaşık 1500 ton civarında ürün elde edilmektedir. Yoğunoluk kasabasında defne yaprağından elde edilen yıllık kazanç ise 150 bin YTL'dir.

Değirmendere ve Yoğunoluk köylüleri için ormancılığın sezonluk bir uğraşı olması, hayvancılığın ise geniş yayla ve mera alanları, ağıl ve ahırlarda yıl boyunca sürdürülebilmesi ve hayvancılığın ormancılığa nazaran daha fazla gelir sağlayan bir uğraş olması gibi nedenlerle hayvancılık faaliyetleri ön plana çıkmıştır. Arazi çalışmaları sırasında görüşme yapılan kişiler hayvancılığın ormancılığa nazaran daha garantili bir iş olduğunu, ormancılığın ise orman işleri izin verdiği zaman yapıldığı için 2. sırada tercih edildiğini belirtmişlerdir.

Ormancılık faaliyetlerinin yapıldığı köylerde yol boylarında satış için istiflenmiş odun, kerestelik ve tomruk kümeleri dikkat çekmektedir (Foto: 4.15).

Foto: 4.15. Ormancılık faaliyetleri araştırma sahasının kuzeyinde bulunan Kösepınarı, Koçlu ve Tahta köylerinin 1. derecede geçim kaynağı durumundadır. Bunların yanı sıra Yoğunoluk ve Değirmendere köylerinde de 2. derecede de olsa bu faaliyet sürdürülmektedir. Orman gelirlerinin % 100'ü köylüye aittir. Devlet izniyle bu aktivitelerin yapılması sağlanmaktadır.

Ormanla doğrudan bağlantısı olmayıp, orman ürünlerine dayalı ticaret ve imalat sektörlerinde çalışanların da ekonomik yaşamının içerisinde orman yer almaktadır. Marangoz ve hızar atölyeleri bunlar arasında ön planda yer almaktadır. Ormancılık faaliyetlerinin sürdürüldüğü köylerde toplam 10 tane hızar ve marangoz atölyesi bulunmaktadır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

4.2. Ticaret ve Sanayi

Kadirli ilçesinde ekonomik yapı büyük ölçüde tarıma dayalıdır. Yetiştirilen tarım ürünlerinin ticareti ilçenin en önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır.

Kadirli'nin ticaret ve pazar fonksiyonu kazanmasındaki en önemli sebep, civarın en eski yerleşim merkezi olan Karatepe'ye ulaşan önemli ticaret yollarına göre bulunduğu konumudur. Nitekim Kadirli sahip olduğu lokasyon koşulları itibariyle tarihin en eski dönemlerinden itibaren önemli sayılabilecek ticaret yollarının yakınında kalmış, ya da bu yolların uğrak yeri olmuştur. Bu yollardan birisi Kapadokya-Karatepe arasındaki bağlantıyı sağlayan tarihi Akyol, diğeri Göksun-Kadirli arasındaki bağlantıyı sağlayan tarihi Çiçeklidere yoludur (Alkım 1959, s.61-62). Kadirli bu konumu ile, kıyı ile iç kesimler arasında sürekli yolculuk eden ve mal taşıyan tüccarların ovadan dağlık bölgeye geçmeden önce, hayvanlarını dinlendirdikleri, ihtiyaçlarını karşıladıkları ve dağ kolu aşiretleri ile mal takası yaptıkları, böylece ağır yüklerini nispeten hafiflettikleri son durak yerleridir.

Hitit kralı Asativandas'ın Mısır'a kadar gönderdiği haberciler, kervanlarla Anadolu'ya kalay ve kumaş taşıyan Asurlu tüccarlar, hatta Ortaçağda kutsal topraklara giden Haçlılar Karatepe'den geçen tarihi Akyol'u kullanmışlardır. Ayrıca bu yolu Sayda'dan gelen Fenikeli tüccarlar da kullanmışlardır. Anadolu'dan aldıkları bakır ve gümüşü ülkelerine bu yoldan taşımışlardır. Toroslardan kestikleri sedir tomruklarını da Ceyhan nehri üzerinde yüzdürerek bugün Yumurtalık'ın bulunduğu kıyılara kadar taşıyıp, Fenike'ye sevk etmişlerdir (Arman 1994, s.110).

Henüz 1500'lü yıllarda özellikle Toroslar mevkiinde bulunan aşiretlerle göçebelerin "İsneyn Pazarı" olarak bilinen ve her hafta pazartesi günleri kurulan Kadirli'deki pazardan alış veriş yapıyor olmaları, aynı zamanda burasının tarihi ticaret yollarının yakınında ve uğrak yeri konumunda olması, Kadirli'nin bir ticaret merkezi olduğu fikrini vermektedir (Orhonlu 1963, s.76-77). Bu sözler Kadirli'nin 1500'lü yıllarda bile "canlı ve eski bir pazar yeri" olduğunu göstermektedir. Kadirli (Kars) ve pazar sözleri bir biri ile bütünleşmiştir. 1808 tarihli son Kadirli sipahi yoklama defterinde bile Kadirli kasabası "Pazar yeri demekle maruf" sözleriyle açıklanmaktadır (Yurtsever 1999, s.3).

1691 yılında Rakka (Suriye)'dan firar eden aşiretler, Kars-ı Zülkadriyye sancağını tahrip ve yağma etmişlerdir. Bunun üzerine halk, civar sancaklara ve dağlara sığınmış, sancak merkezi boşalarak harabe haline gelmiş, kasabayı otlar ve çalılar kaplamıştır (Refik 1989, s.112-113). 1691 yılında yaşanan bu olaydan sonra daha fazla zarar görmek istemeyen yöre sakinleri hem güvenlik içinde olmak hem de yurtlarından uzak kalmamak amacıyla çevredeki dağlık alanlara çekilmişlerdir (Vayısoğlu 2000, s.99). Kadirli merkezinde ise sadece Alacami ile çevresindeki 10-15 kadar kemerli taş bina ayakta kalabilmiştir. Kadirli, 1600-1800'lü yıllar

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

arasındaki iç isyanlar (Celali isyanları) döneminde yakılıp yıkılmasına karşın, dağ kolu aşiretleriyle hayvan sırtında mal taşıyan tüccarların mal takas yeri olarak kullanılmış ve bu özelliğinden dolayı buraya "pazaryeri" veya "Kars pazarı" denmiştir (Baysun 1963, s.118). 1865-1866 yılları arasında Fırka-i İslahiye hareketinin yeniden imar etmek istediği Kadirli'de yapılan ilk icraat, Savrun çayına paralel bir ana cadde ve bu caddeye dikine sokaklar açılarak pazaryeri niteliğinde bir merkez oluşturulmasıdır (Yurtsever 1999, s.99). Kadirli'nin yeniden imar edildiği yıllarda Çukurova'da Pazaryeri namıyla bilinen iki mahal bulunuyordu. Bunlardan biri Osmaniye kasabasının kurulmuş olduğu yer, ikincisi ise Kars-ı Zülkadriyye kasabasının sonradan kaldırılmış olduğu Savrun kıyısındaki yerdir (Halaçoğlu 1973, s.13-14). 1865 yılına kadar devam eden bu sıkıntılı dönem Kadirli'yi yeniden iskân etmek isteyen Fırka-i İslâhiye hareketinin bölgeye gelmesine kadar sürmüştür.

Hacı Osmanlı (Osmaniye) köyünün kuzeyinde yer alan ve "Pazaryeri" (Kars-ı Zülkadriyye veya Kars Pazarı) olarak ta bilinen kasaba, Zülkadriyye devletinin hükümet merkezi iken zaman içinde harap olmuş, ahalisi dağılıp dağlara çekilmiştir. Arazi Gavur dağı eteklerinde Çukurova'nın en değerli yerlerinden olduğu için burada yeni bir kasaba inşası tasarlanmıştır (Baysun 1963, s.160). Gavur ve Kurt dağlarından sonra Çukurova tarafına geçen Fırka-i İslâhiye Ordusu, burada da önemli yerleşme meselelerini yoluna koymuştur. Yaptığı en önemli işlerden biri, eski Dulkadirli devletinin hükümet merkezi olan ve harap bir halde bulunan Kars-ı Zülkadriyye (Kadirli) kasabasını yeniden imar ederek, çevre aşiretlerden bir kısmını kasabaya yerleştirmesidir. Buna göre, Kars dağlarında oturanlar ile Çukurova aşiretlerinden isteyenlerin buraya yerleşmelerine izin verilmiştir. Bunun üzerine 600 haneye yakın bir topluluk buraya yerleşmiştir. Kadirli az zaman içinde gelişerek, önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir (Halaçoğlu 1973, s.13-14).

Kadirli'deki ilk ticaret sahası şehrin doğusundaki Maarif Çamlığı Tepesi'nin eteklerinde, Alacami çevresinde kurulan Pazaryeri denilen mevkide gerçekleştirilmekteydi. 1890'lı yıllarda ise ticaret sahası, şehrin merkez camisi olan Hamidiye camisinin çevresinde tmerkepkül etmiştir. Günümüzde ticarethanelerin büyük çoğunluğu da bu alanda yer almaktadır

1868 yılında, günümüzde Pazar mahallesinin güneydoğusunda bulunan eski hükümet konağı yakınında 135 adet esnaf dükkânı ve fırınlardan oluşan bir çarşı tesis edilmiş olup; Adana, Maraş, Haçin (Saimbeyli) ve diğer yerlerden gelen tüccarlar burada her çeşit mal ve eşya satmaktaydılar (Yurtsever 1999, s.105).

1872 tarihli Adana vilayet salnamesine göre, o dönemde Kadirli'de susam ve pamuk yetiştirilmekte ve mahsul Adana ve İskenderun'a sevk olunmaktadır. Kasabada ayrıca küp, desti ve ibrik imal edilmektedir. 1891 tarihli salnamede ise kasabada 200 dükkân, 2 fabrika ve 11 adet de değirmen bulunmaktadır (Yurtsever 1999, s.143-144). 1921-1925 yılları arasında

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli belediyesi tarafından söz konusu bu iş yerleri yeni binalar yapılacağı koşuluyla yıktırılmıştır (Vayısoğlu 2000, s.106).

Kadirli'deki iş yerleri ile dahil oldukları iş kolları hakkında 1940 yılından önceki dönemlere ait bilgilerimiz yeterli seviyede değildir. 1940 yılı sonrasına ait bilgilerin bulunduğu Kadirli şehrinin ticari aktivitesi hakkındaki tespitlerimiz ise şunlardır:

1945-1949 yılları arasında Kadirli'de 1 tanesi imalat sanayi, 1 tanesi toptan ve perakende ticaret, 2 tanesi de hizmetler sektörüne ait 4 adet iş yeri bulunmaktadır. Kadirli'de 1950-1959 yılları arasında 29 iş yeri daha açılmış ve mevcut iş yeri sayısı 33'e ulaşmıştır. Kurulan bu iş yerlerinin 7 tanesi imalat sanayi, 19 tanesi toptan ve perakende ticaret, 2 tanesi hizmet ve 1 tanesi de konaklama tesisidir (Tablo: 4.32-4.33). 1950'li yıllarda Kadirli'de hububat, pamuk, susam ve pirinç üretimi yapılmakta, hafta pazarları salı günlerinde yalnız hayvan pazarı olarak kurulmakta ve bu pazara civar köylüler katılmaktadır. Ceyhan pazarına da sığır, manda, keçi ve koyun götürülmektedir (İller Bankası 1956, s.289). Kadirli bu yıllarda ticarethanelere ek olarak 1600 hane, 1 ilkokul ve 1 ortaokulu bulunan bir kasaba görünümündedir (İller Bankası Raporu 1998, s.14). 1865-1950 yılları arasında Kadirli, tarım ekonomisine dayalı bir kasabadır. Burası aynı zamanda çevresindeki kır sahalarında yaşayan insanların belirli dönemlerde günübirlik geliş, gidiş yaptığı ve bu arada çeşitli ihtiyaçlarını karşıladığı, ürettiği ürünlerini pazarladığı, varsa resmi işlemlerini hallettiği ve köyüne döndüğünde "Kasabaya vardım" dediği etkili bir merkezdir.

1960-1969 yılları arasında 149 iş yerinin açılmasından sonra Kadirli'deki iş yeri sayısı 182'yi bulmuştur. Bu iş yerlerinin 43 tanesi imalat sanayi, 74 tanesi toptan ve perakende ticaret, 19 tanesi hizmet, 12 tanesi yeme-içme ve 1 tanesi de konaklama tesisidir (Tablo: 4.32-4.33). 1965 yılı ve sonrasında Kadirli, gerek nüfusu (1960 yılında 10964, 1965 yılında 15926 kişi), gerek fonksiyonlarındaki çeşitlenme ve gerekse hinterlandının genişliği bakımından artık bir şehir yerleşmesi özellikleri göstermektedir. Bu dönemde şehirde 3250 kadar konut, 300 dükkânlı büyük bir çarşı, üçgen şeklinde güzel bir park, ilkokul ve ortaokullardan başka 1 akşam kız sanat okulu, özel bir öğrenci yurdu, 30'ar yatak kapasiteli 2 otel, 2 betonarme gazino, 1 düğün salonu, 1 umumi garaj, 5 garaj yazıhanesi ve 1 mezbahanın da bulunması ve Kadirli'nin çevresine olan etkisinin daha geniş alanlara yayılmaya başlaması dikkat edilmesi gereken hususlardır (Adana İl Yıllığı 1967, s.364).

Tablo: 4.32 Yıllara Göre Kadirli'de Yer Alan İş Yeri Sayısı (1868-2005).

Yıllar	1868	1891	1949	1959	1969	1979	1980	2000	2005
İş Yeri Sayısı	135	213	4	33	182	981	1183	3321	4502

Kaynak: 1868 Kadirli Kaymakamlık Raporu, 1891 Adana Salnamesi, 1940-1980 DİE (1980 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı), 2000 ve 2005 Kadirli Belediyesi Bina Sayım Cetvelleri

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

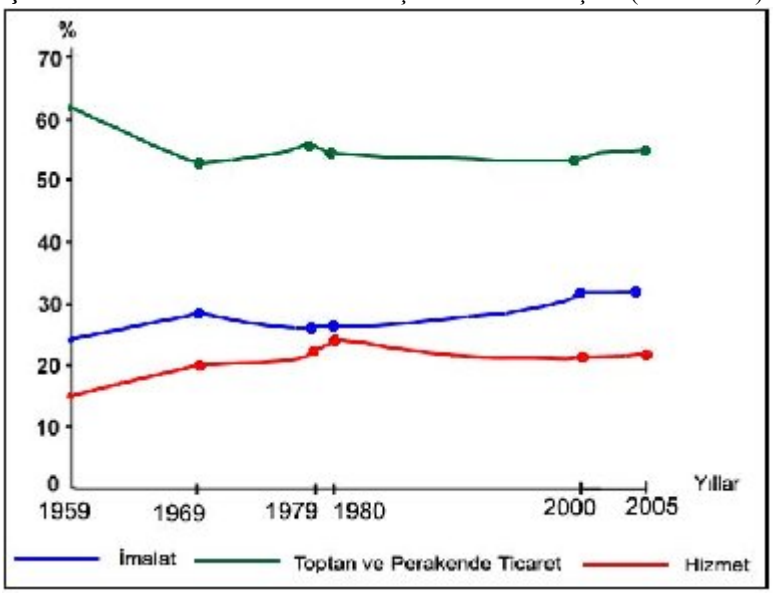
1970-1979 yılları arasında şehirde 799 iş yeri daha açılmıştır. Böylece Kadirli'deki iş yerleri sayısı 981'e ulaşmıştır. Açılan bu iş yerlerinin 196 tanesi imalat sanayi, 433 tanesi toptan ve perakende ticaret, 96 tanesi hizmet, 71 tanesi yeme-içme ve 3 tanesi de konaklama tesisidir. Şehirde 202 iş yerinin daha açılmasıyla Kadirli'deki iş yeri sayısı 1980 yılında 1183'ü bulmuştur. Bu iş yerlerinin 47 tanesi imalat sanayi, 106 tanesi toptan ve perakende ticaret, 20 tanesi hizmet, 29 tanesi de yeme-içme tesisidir (DİE, 1983) (Tablo: 4.32-4.33).

Tablo: 4.33 Yıllara Göre Kadirli İlçe Merkezindeki İş Yerlerinin Gelişimi ve İş Yeri Türü (1949-2005).

Yıllar	Top.Tic.Say.	İmalat	%	Top. ve Per. Tic.	%	Hizmet	%
1949	4	1	25	1	25	2	50
1959	33	8	24	20	61	5	15
1969	182	51	28	94	52	37	20
1979	981	247	25	527	54	207	21
1980	1183	294	25	633	53	256	22
2000	3321	960	29	1725	52	636	19
2005	4502	1127	25	2416	54	959	21

Kaynak: 1949-1980 arası bilgiler 1980 sanayi anketi, 2000 ve 2005 bilgileri bina sayım cetvelleri.

Şekil: 4.23 Yıllara Göre Kadirli'de İş Yerlerinin Gelişimi (1959-2005).

1969 yılında toplam 182 iş yerinin % 52'si toptan ve perakende ticaret, % 28'i imalat ve el sanatları, % 20'si ise hizmetler sektörüne ait iş yerleridir. 2005 yılında toptan ve perakende ticarete ait iş yerlerinin oranı % 54'e, hizmetler sektörüne ait iş yerlerinin oranı da % 21'e yükselmiş, imalat ve el sanatlarına ait iş yerlerinin oranı da % 28'den % 25'e düşmüştür (Tablo: 4.33, Şekil: 4.23).

1980 yılından sonra imalat sektöründeki fabrikasyona bağlı olarak gelişen ve değişen el sanatlarına ait işletmelerin toplam iş yerleri içerisindeki oranı artmıştır. Bununla beraber önceki yıllarda yaygın olduğu bilinen sandıkçı, semerci, kalaycı, tenekeci ve sobacı gibi klasik mesleklere ait iş yerleri sayısının azalmasına rağmen ulaşımla ilgili sanatlar, hızar, karoser

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yapımı, marangoz, kaynakçı, demirci, tornacı, elektrikçi ve güneş enerjisi ısıtma tesisatı imalatçısı gibi sanayiye dönük iş yerleri sayısı artmıştır.

1960 yılında 10.964 olan şehir nüfusu, 2000 yılında 64.833 kişiye ulaşırken, buna paralel olarak hizmetler sektörüne ait iş yerlerinin oranında da artışlar olmuştur. 1970'li yıllarda hastane ve okul gibi kamu yatırımlarının artışı Kadirli'deki ticari yapının güçlenmesini sağlamış ve hizmetler sektörüne ait işletme sayısının artmasına neden olmuştur.

Toptan ve perakende ticaret işletmeleri, 1969 yılında toplam iş yeri sayısının % 52'sini, 1979 yılında % 54'ünü, 1980 yılında % 53'ünü, 2000 yılında % 52'sini ve 2005 yılında da % 54'ünü teşkil etmiştir. 1969 yılında 94 olan iş yeri sayısı, 1979 yılında 527'ye, 1980 yılında 633'e, 2000 yılında 1725'e ve 2005 yılında da 2416'ya yükselmiştir. Toptan ve perakende ticaret işletmeleri tüm dönemlerde toplam iş yerlerinin % 54-52'lik kısmını, aynı zamanda sayısı en çok artan iş yeri grubunu oluşturmaktadır (Tablo: 4.33, Şekil: 4.23).

Şehirdeki ticarethane sayısının 1960 ile 1980 yılları arasındaki artışında, Kadirli'ye 1951 yılında Bulgaristan'dan ve 1960 yılından itibaren başlamak üzere Andırın ve Göksun ilçelerinden olan göçlerin etkisi vardır. Ayrıca bu devrede Kadirli'ye çevre köylerden de büyük çapta göçler olmuştur. 1960 yılından sonra şehir kimliğine kavuşan Kadirli'de, söz konusu nüfus birikimine bağlı olarak çeşitli hizmet kollarında gelişmeler olmuş ve ticarethane sayıları artmıştır. 1973 yılında küçük sanayi sitesinin, 1978 yılında Öz Un Fabrikası'nın, 1984 yılında Pamsan Çırçır Fabrikası'nın, 1986 yılında İlkay Un Fabrikası'nın ve genellikle Osmaniye yolu üzerinde yer alan Kastallar, Coşkunlar ve Üçgüller gibi mısır kurutma tesislerinin kurulması, şehirdeki ticari yapıyı güçlendirmiştir.

Kadirli'deki iş yerlerinin sayısı geçmişten günümüze sürekli bir artış göstermektedir. Faaliyet türüne göre iş yerlerinin ortalama % 53'ü toptan ve perakende ticaret, % 27'si imalat ve % 20'si hizmetler sektörüne aittir. İş yeri sayılarına ait bu oranlar 1969-1980 yılları arasında dengeli, 1980 sonrasında ise değişken bir özelliğe sahiptir. İmalata yönelik iş yerlerinin oranı 1980 sonrası dönemde artış gösterirken, hizmetler sektörüne ait iş yerlerinin oranı düşmektedir. Toptan ve perakende ticaret işletmelerine ait oranlar ise 1969 sonrası her dönemde hakimiyetini korumuştur. Şehirde yer alan iş yeri sayısı ve oranlarına göre ancak 1960'lı yıllarda şehir olarak tanımlayabileceğimiz Kadirli'nin 2000'li yıllara gelindiğinde sergilemiş olduğu tablo, klasik Türk şehirlerinden farklıdır. Toptan (büyük) ve perakende ticaret ile hizmetler sektöründeki iş yerleri oranı, imalata nazaran daha fazla artan klasik Türk şehirlerinde, imalata yönelik iş yerlerinde gelişme görülmez ya da çok az gelişme kaydedilirken, Kadirli'de büyük sanayi (6 iş yeri), küçük sanayi ve imalathaneler (786 iş yeri) ve ulaşımla ilgili sanat işletmeleri (335 iş yeri) oranlarında önemli gelişmeler olmuştur. Kadirli'de bu sektörde 1969 yılında 51 işletme mevcutken, 1980 yılında 294 işletme, 2000 yılında 960 ve 2005 yılında ise 1127 işletme sayısına ulaşmıştır (Tablo: 4.33, Şekil: 4.23).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Günümüzde **perakende ticaret** işletmelerinin % 52'sini (953 iş yeri) *günlük ihtiyaçlara* cevap veren iş yerleri oluşturmaktadır. Bu grupta yer alan işletmelerin çoğunluğunu bakkallar (668 iş yeri), fırınlar (69 iş yeri), marketler (50 iş yeri), tekel bayileri (33 iş yeri), kasaplar (37 iş yeri) ve manavlar (31 iş yeri) oluşturmaktadır. Genellikle şehir halkının günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bu işletmeler, günden güne artan şehir nüfusunun ve kır kesiminin talebini karşılayabilmek amacıyla çoğalmaktadırlar (Tablo: 4.34, Tablo:4.25).

Perakende ticaret işletmelerinin % 31'ini (567 iş yeri) oluşturan *periyodik ihtiyaçlara* yönelik iş yerlerinin önemli bir kısmını tuhafiyeciler (106 iş yeri), konfeksiyoncular (58 iş yeri), ayakkabıcılar (74 iş yeri) ve manifaturacılar (71 iş yeri) meydana getirmektedir. Genellikle Kadirli ve çevresindeki kır sahalarında yaşayan insanların giyim kuşam ihtiyaçlarını karşıladığı bu işletmelerin sayıları her geçen yıl artmaktadır. Bununla beraber zücaciyeci, kırtasiyeci, fotoğrafçı, tüpçü ve camcı gibi periyodik ihtiyaçları karşılayan işletmelerin sayılarında da artış vardır. Ayrıca oyuncakçı, parfümeri, çiçekçi, kuru temizlemeci ve sayısal loto bayii gibi Kadirli için yeni sayılabilecek iş yerlerine olan talebin arttığı da görülmektedir (Tablo:4.34,Tablo:3.25).

Uzun vadeli ihtiyaçlara konu olan iş yerleri, perakende ticaret işletmelerinin % 14'ünü (256 iş yeri) meydana getirmektedir. Bu grupta yer alan işletmelerden Kadirli'de yoğunluk kazanan iş yerleri arasında beyaz eşya satıcıları (66 iş yeri), mobilyacılar (61 iş yeri), kuyumcular (46 iş yeri) başı çekmektedir (Tablo: 4.34, Tablo:3.25). Bu iş yerlerinin sayısının fazla oluşu, nüfusu 70.000'e yaklaşan Kadirli şehri ve hinterlandındaki kırsal nüfusun talebini karşılamaya yöneliktir.

Tablo: 4.34 Kadirli İlçe Merkezindeki İş Yerlerinin Türler İtibariyle Dağılımı (2000-2005).

	Perakende Ticaret	Büyük Ticaret	Küçük San-İmal.	Yeme-İç. Din-Eğl.	Ulaş.İlg. Tic-San.İ	Ulaşım Hizmeti	Banka ve Sig.Act.	Büro Hizmeti	Sağlık Hizmeti	Toplam
2000	1223	381	644	352	432	45	11	131	97	3316
2005	1825	448	786	648	478	61	14	138	98	4496

Kaynak: Kadirli Belediyesi Bina Sayım Cetvelleri (2000, 2005)

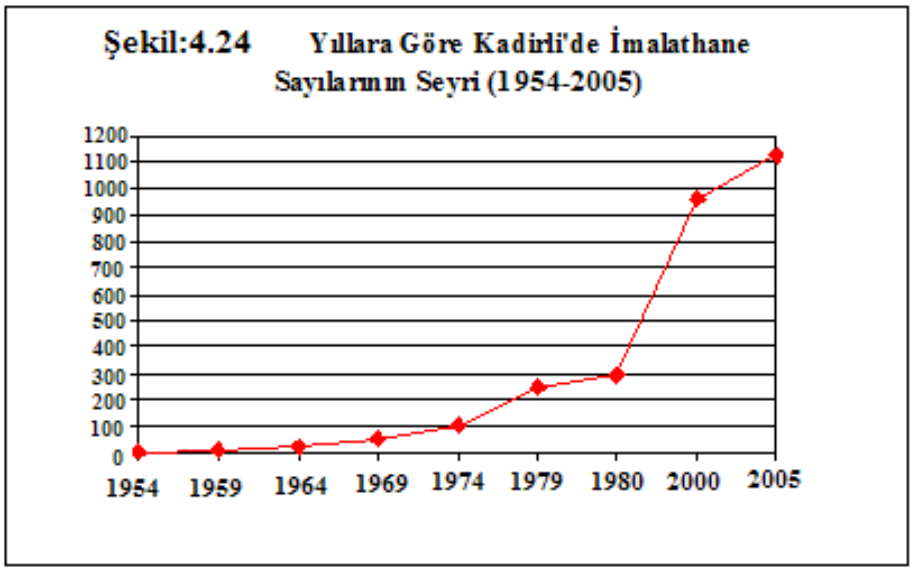
Günümüzde **toptan (büyük) ticaret** işletmelerinin % 37'sini (216 iş yeri) toprak mahsulleri ve yem ticareti yapan işletmeler, % 24'ünü (143 iş yeri) ulaşımla ilgili ticaret işletmeleri, % 22'sini (130 iş yeri) inşaat malzemeleri satıcıları, % 10'unu (59 iş yeri) toptan bakkaliye ve un bayileri ve % 7'sini (43 iş yeri) tarım aletleri, gübre ve ilaç ticareti yapan işletmeler oluşturur (Tablo: 4.34, Tablo:3.26). Ekonomisinin temeli tarıma dayanan bir Çukurova kenti olarak Kadirli'de gelişen ilk ticari etkinlikler, doğal olarak tarımsal altyapıya bağlı ortaya çıkmışlardır. Bu bakımdan Kadirli'de ticaretin canlanmaya başladığı 1960'lı yıllardan günümüze, toptan (büyük) ticaret işletmelerinin önemli bir kısmını hububatçılar ve yem ticareti yapanlar ile gübre, zirai ilaç, tohum ve tarım aletleri satıcıları oluşturmaktadır. Günümüzde Kadirli şehrinin çevresinde tarım fonksiyonu ve buna bağlı olarak gelişen ticari etkinlikler açısından oldukça geniş bir etki alanı oluşmuş durumdadır. Bu alan büyük oranda

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ve Sumbas ilçelerini kapsamaktadır. Böylece Kadirli, çevresindeki kır sahalarına merkezlik yapabilecek bir konuma erişmiştir.

Kadirli'de ayrıca ulaşımla ilgili ticaret, inşaat malzemeleri satışı ve toptan bakkaliye gibi büyük ticarete konu olan işletmelerin sayısında da önemli artışlar vardır. Kadirli'de oto yedek parça ve otomobil satışı yapan 143 iş yeri bulunmaktadır (Tablo: 4.34, Tablo:3.30). Önemli güzergâhlar üzerinde bulunan Kadirli şehri, özellikle hasat dönemlerinde alım gücü yükselen çiftçi ailelerin ulaşım aracı sahibi olmalarını sağlayacak, onlara her türlü servis ve yedek parça imkânı sunabilecek imkânlar sunmaktadır. Nüfusu yıldan yıla artan bir şehir olarak, bayındırlık çalışmalarını yürütebilecek kalifiye eleman ve teçhizata sahip olan Kadirli'de, 130 inşaat malzemesi satıcısı yer almaktadır. Böylece Kadirli'nin çevresinde Sumbas ilçesi bütünüyle olmak üzere Andırın ve batısını da kapsayan bir hinterlant alanı oluşmuştur.

İmalat ile ilgili iş yerlerinin türünde geçmişten günümüze farklılıklar dikkati çeker. Modern fabrika ürünleri karşısında, geçmişte önemli bir yer tutan bıçakçı, sandıkçı, semerci, ocak tamircisi, kalaycı, tenekeci, kasacı ve sobacı gibi işletmelerin bir kısmı tamamen kaybolmuş veya sayıları oldukça azalmıştır. Bunun yanında ulaşım sektöründe meydana gelen gelişme nedeniyle 1960 yılı öncesinde bulunmayan ulaşımla ilgili sanat işletmeleri ortaya çıkmıştır. 1960 yılı öncesinde yalnızca 8 adet olan imalat sektörüne ait iş yeri sayısı, Kadirli'nin şehir olarak tanımlanabildiği 1960'lı yılların başlarında 23'ü, 1960'lı yılların sonlarına doğru ise 51'i bulmuştur. İş yeri sayısı 1979 yılında 247'ye, 1980 yılında 294'e, 2000 yılında 960'a ve 2005 yılında ise 1127'ye ulaşmıştır. İmalata yönelik iş yerleri, tüm iş yerlerinin ortalama % 27'lik kısmını ihtiva ederken, hizmetler sektörüne ait iş yerlerine göre bu iş yerlerinin sayısı son yıllarda daha fazla artmıştır (Tablo: 4.33, Şekil: 4.24).

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli'de ulaşımla ilgili sanat, tarımsal hammaddeye dayalı imalat ve şehrin yakın çevresindeki halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik el sanatlarının ağırlıkta olduğu bir sanayi söz konusudur. Kadirli'deki iş yerleri içerisinde imalat sektöründe yer alan iş yerlerine ait ilk vesikalı bilgiler, 1891 tarihli Adana Vilayet Salnamesi'nde yer almaktadır. Salnamede 1891 yılında Kadirli'de faaliyet alanı belirtilmeksizin 2 fabrikanın varlığından söz edilmektedir. Ayrıca o dönemde Kadirli'de 11 adet de değirmen bulunmaktadır (Yurtsever 1999, s.144). DİE'nin 1980 yılında yaptığı genel sanayi ve iş yerleri sayımına göre, Kadirli'de mevcut bulunan imalat sanayine ilişkin ilk iş yeri 1945-1949 yılları arasında açılmıştır. 1954 yılında Kadirli'de 2 imalathane bulunmaktadır.

Küçük sanayi niteliğindeki işletmelerde çalışanların büyük çoğunluğunu şehir sakinleri oluşturmakla birlikte, Kadirli'nin yakın çevresindeki köylerden, Andırın'ın batısındaki köylerden (Kesim, Kıyıkçı, Kızık, Gökahmetli, Köleli gibi), Göksun'un güneyindeki köylerden, Saimbeyli (Özellikle Himmetli ve Yardibi) ve Feke'nin (Göbelli, Boztahta) köylerinden ve Sumbas'tan çalışmak için gelenler olmaktadır. Ayrıca Kozan, Düziçi, Ceyhan ve Osmaniye'nin Kadirli'ye yakın kesimlerinden de gelenler vardır. Küçük sanayi ve el sanatları işletmelerinde çalışanlar genellikle 10-20 yaşları arasındaki askerlik çağı öncesi nüfustur. İş yerlerinde ortalama 2 kişi çalışmaktadır. Ancak ideal sistemde çalışan iş yerlerinde 1 usta, 2 kalfa ve 1 çıraktan oluşan 4 kişilik kadrolar daha yaygındır.

Tablo: 4.35 Kadirli'de Yer Alan Küçük Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (2000, 2005).

Mahalleler	Küçük Sanayi				Ulaşımla İlgili Sanat İşletmeleri				Toplam	
	İşyeri Sayısı	%	Çalışan Sayısı	%	İşyeri Sayısı	%	Çalışan Sayısı	%	İşyeri Sayısı	Çalışan Sayısı
2000	**644**	**67**	**1116**	**69**	**311**	**33**	**510**	**31**	**955**	**1626**
2005	**786**	**70**	**1360**	**71**	**335**	**30**	**550**	**29**	**1121**	**1910**

Kanak: Bina Sayım Cetvelleri (2000, 2005).

Küçük sanayi işletmelerinde çalışanlardan Kadirli'ye yakın köylerde yaşayanlar, iş yerlerine günübirlik geliş gidiş yaparlar. Dağlık alandaki köylerden gelenler ile Kozan, Andırın, Düziçi, Göksun, Saimbeyli, Feke, Ceyhan ve Osmaniye gibi çevre il ve ilçelerin köylerinden gelenler, varsa Kadirli'deki akrabalarının yanında kalmakta ya da kiralık evlerde konaklamaktadırlar. Bu işçiler genellikle haftada 1 gün izinli olduklarından, izin günlerini köylerinde geçirmektedirler.

Küçük sanayi ve el sanatları işletmelerinde kullanılan malzeme, araç-gereç ve yedek parçalar genellikle İstanbul, Ankara, Adana ve Osmaniye'den sipariş olarak temin edilmektedir. Yapılan hizmetler ise genellikle Kadirli, Sumbas, Andırın ve Düziçi ilçe sınırları içerisindeki talepleri karşılamaya yöneliktir. Hizmet talebinde bulunan müşterilerle yapılan birebir görüşmelerde, borçlar konusunda Kadirli'deki işletmelerin daha uygun olması, hesaplı fiyatlarla

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

iş yapılması, Kadirli'ye ulaşımın daha kolay oluşu, uyumlu dostluk ve arkadaşlık ilişkileri ve alışkanlıklar gibi sebeplerle Kadirli'nin tercih edildiği sonucuna varılmıştır.

Şehirde *değirmen, hızar ve karoser yapımı* gibi imalata yönelik daha küçük ölçekli sanayi tesisleri de vardır. Değirmen (21 adet) ve hızar (23 adet) gibi işletmeler, Kadirli ve hinterlandındaki halka hizmet sunarken, 8 karoser (kamyon kasası ve römork) imalathanesinde imal edilen karoserler Kadirli Zirai Donatım Kurumu'na, Konya, Kayseri, Pozantı, Pınarbaşı, Göksun ve Tomarza gibi merkezlere sevk edilmekte ve buralarda alıcı bulmaktadır. Karoser imalathanelerinde kullanılan malzemeler, araç-gereçler ve gerekli yedek parçalar daha çok Ankara, ahşap malzeme Bolu'dan, saç malzeme İstanbul ve Karadeniz Ereğli'den, hırdavat Nevşehir'den, boya Adana'dan temin edilmektedir. Karoser yapımında işçiliğin beğenilmesi, kaliteli mallar üretilmesi, fiyatların uygun oluşu ve ödeme kolaylıklarının sağlanması gibi avantajlar sayesinde adını duyuran "Kadirli Karoserleri", son yıllarda Gaziantep, Urfa, Kahramanmaraş, Adıyaman, Tarsus, Mersin, Hatay, Dörtyol, Elbistan, Malatya, Erzurum, Erzincan, Kocaeli, Adapazarı, Sivas, Tokat, Aksaray, Diyarbakır ve İstanbul gibi yeni pazarlara açılmıştır.

Marangoz, terzi, demirci, kaynakçı, tornacı ve elektrikçi gibi el sanatları ve küçük sanatlara ait 734 iş yeri bulunmaktadır. 2000 yılında 593 iş yerinde toplam 987 kişi çalışmakta iken 2005 yılında çalışan sayısı, iş yeri sayısındaki artışa paralel olarak artmış ve 1220 kişiye ulaşmıştır (Tablo: 4.35, Tablo: 3.28). El sanatları ve küçük sanatlara ait bu iş yerleri daha çok Kadirli, Sumbas, Andırın ve çevresindeki kırsal alanlarda yaşayan halkın ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilecek düzeydedir. Bu iş yerlerinin imalat sektörü içerisindeki oranı % 65'tir.

Kadirli'de imalat sektörüne dahil olan iş yerlerinin % 30'luk kısmını ise *ulaşımla ilgili sanat işletmeleri* oluşturmaktadır. 550 kişinin çalıştığı bu iş kolunda 335 adet iş yeri bulunmaktadır. İş yerleri arasında oto motor tamirhanesi, kaportacı, oto elektrikçi, oto lastik tamircisi, oto döşeme, oto boyama ve oto makasçı gibi meslekler bulunmaktadır (Tablo: 4.35, Tablo: 3.30). Oto tamir, bakım ve onarım işleri için Kadirli'ye daha çok Sumbas, Andırın, Düziçi, Feke, Saimbeyli ve Göksun ilçelerinin Kadirli'ye yakın köylerinden gelenler olmaktadır. İş yerlerinde kullanılan malzeme, araç-gereç ve yedek parçalar genellikle İstanbul, Ankara, Adana ve Osmaniye'den temin edilmektedir. İşletmelerde çalışanların büyük çoğunluğunu şehir halkı oluşturur. Ayrıca çevre köylerden, Sumbas, Andırın, Göksun, Düziçi, Saimbeyli ve Feke ilçelerinin köylerinden gelenlerle Kozan, Ceyhan ve Osmaniye'nin Kadirli'ye yakın kesimlerindeki köylerden de çalışmak için gelenler olmaktadır. Çevre köylerden gelenler günübirlik geliş gidiş yaparlarken, diğer il ve ilçe köylerinden gelenler ise şehirde ikâmet etmek durumundadırlar.

1960 yılı öncesinde Kadirli'de 5 adet çeşitli **hizmetlerle ilgili** iş yeri bulunuyordu. 1969 yılında 37 olan iş yeri sayısı, 1979 yılında 207'ye, 1980 yılında 633'e, 2000 yılında 636'ya ve

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

2005 yılında da 959'a yükselmiştir. Hizmetlerle ilgili işletmeler tüm dönemlerde toplam iş yeri sayısının % 19-22'lik kısmını ihtiva ederken, aynı zamanda sayısı en az artan iş yeri grubunu oluşturmaktadır (Tablo: 4.33-4.34, Tablo:3.29).

Günümüzde hizmetler sektörüne ait iş yerlerinin % 68'ini (648 iş yeri) *yeme-içme, dinlenme ve eğlenme hizmetlerine ait iş yerleri* oluşturmaktadır. Bu grupta yer alan iş yerleri arasında çoğunlukta olanlar lokanta ve kebapçılar (165 iş yeri), çay ocakları (129 iş yeri), kahvehaneler (199 iş yeri), pastahaneler (49 iş yeri), internet cafelerdir (38 iş yeri) (Tablo: 4.34, Tablo: 3.29). Daha çok Sumbas, Kadirli ve çevresinde yaşayan insanların faydalandığı bu tesisler, yıldan yıla sayısı en fazla artan hizmetler grubunu oluşturmaktadır.

Hizmetler sektörüne ait iş yerlerinin % 14'ünü *sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal içerikli hizmetler sunan bürolar* oluşturur. Büro hizmetleri kapsamında inceleyebileceğimiz bu iş yerleri arasında tüccar ve tarımsal ürün komisyoncuları (64 iş yeri), muhasebeciler (16 iş yeri), avukatlar (15 iş yeri), çeşitli dernek ve vakıflar ile siyasi partiler en yaygın olanlarıdır (Tablo: 4.34, Tablo: 3.29). Kadirli, Sumbas ve köylerine hizmetler sunan tarımsal ürün komisyoncuları, avukatlar, çeşitli dernek ve vakıflar, siyasi partiler, sulama birlikleri, noterler ve dövizci gibi büro hizmetlerinin müşteri ve üyelerini büyük ölçüde kır sahalarındaki insanlar oluşturmaktadır. Zaten bu iş yerlerinin hedef kitlesi kır sahalarındaki nüfus ve sorunlarıdır.

Hizmetler sektörüne ait iş yerlerinin % 6'sı *ulaşımla ilgili hizmetlerdir*. Toplam 145 kişinin çalıştığı bu hizmet grubunda toplam 61 iş yeri bulunmaktadır (Tablo: 4.34, Tablo:3.30). Ulaşım hizmetlerinin hedefi Kadirli, Sumbas ve köyleri arasındaki bağlantıyı sağlayabilmek ve bu amaçla gerekli olan ikmal, taşıma, ulaştırma ve park hizmetlerini sunmaktır. Ayrıca şehirde Kadirli'yi ülkenin çeşitli yerlerindeki büyük merkezlere ve çevresindeki il ve ilçe merkezlerine ulaştıracak seyahat acenteleri de bulunmaktadır.

Hizmetler sektörüne ait iş yerlerinin % 15'i *sağlık hizmetleri* sunan iş yerleridir. Şehirde bu hizmetlerle ilgili 202 kişinin çalıştığı toplam 98 iş yeri bulunmaktadır. Bu iş yerleri içerisinde 27 dişçi kliniği, 26 doktor muayenehanesi, 33 eczahane, 6 veteriner bürosu ve 6 özel poliklinik yer almaktadır (Tablo: 4.34, Tablo: 3.30). Bütünüyle Sumbas ve Kadirli ilçelerinden ve Andırın'ın Kadirli'ye yakın köylerinden şehirdeki sağlık hizmetlerine fazlaca talep olmaktadır.

Kadirli, Sumbas ve köylerine hizmetler sunan tarımsal ürün komisyoncuları, avukatlar, çeşitli dernek ve vakıflar, siyasi partiler, sulama birlikleri, noterler ve dövizci gibi büro hizmetlerinin müşteri ve üyelerini, büyük ölçüde kır sahalarındaki insanlar oluşturmaktadır. Bu iş yerlerinin hedef kitlesi, kır sahalarındaki nüfus ve sorunlarıdır. Şehirde hizmetler sektörüne ait iş yerlerinin % 2'sini ise *bankalar ve sigorta acenteleri* oluşturmaktadır. Sunulan hizmetler, bütünüyle Sumbas ve Kadirli ilçeleriyle Andırın'ın Gökahmetli, Tokmaklı, Kesim, Kumarlı, Kızık, Kıyıkçı gibi Kadirli'ye yakın köylerinde yaşayan halka yöneliktir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Günümüzde imalat tesisleri içerisinde büyük sanayi niteliğinde tarımsal hammaddeye dayalı *gıda ve yem sanayi ile ilgili işletmeler* arasında 1 un fabrikası ve 5 mısır kurutma tesisi bulunmaktadır. Bunlar, 1978 yılında faaliyete giren Öz Un Fabrikası, 1984 yılında faaliyete giren Pamsan Mısır Kurutma Tesisi, 1985-1990 yılları arasında açılan Kastallar, Coşkunlar, Üçgüller Mısır Kurutma Tesisleri ve Erkayıranlar pamuk çiğidi yağı ve küspe üretimi yapan tesislerdir. Ayrıca yakın zamana kadar faal olduğu bilinen Pamsan'ın pamuk çırçırlama tesisleri 1995 yılında, İlkay Un Fabrikası ise 1999 yılında hammadde sorunları ve olumsuz pazar koşulları nedeniyle kapatılmıştır. Tesisler Kadirli, Sumbas ve köylerinin hizmetlerini gördüğü gibi, ülkenin çeşitli yerlerinde de pazar imkânları bulmuşlardır. Öz Un Fabrikası'nın Antalya, Urfa ve İstanbul'da; Pamsan, Kastallar, Coşkunlar ve Üçgüller mısır kurutma tesislerinin ise İstanbul, Ankara, İzmir ve Çorum'da bağlantılı oldukları alıcıları bulunmaktadır. Bu iş yerlerinin imalat sektörü içerisindeki oranı % 1'dir.

Söz konusu sanayi kuruluşlarından, şehrin batısındaki Cemal Paşa mahallesinde 1978 yılında kurulan ***Öz Un Fabrikası,*** şehir stadının güneyinde 8 dekarlık bir alanda yer almaktadır. 10 kişinin çalıştığı tesisin tam kapasitesi 28 bin ton/yıl olmasına karşın, % 30 kapasiteyle çalışan tesisin yıllık üretimi ancak 8-9 bin ton civarındadır. İşletmeye hammadde olarak haziran ayında Adana ve çevre köylerden, temmuz ayında İç Anadolu'dan, Kahramanmaraş ve Elbistan'dan buğday sevkıyatı yapılmaktadır. Elde edilen un öncelikle çevre köylere ve daha çok Antalya, Urfa ve İstanbul'daki pazarlara sevk edilmektedir.

Diğer bir işletme olan ***Pamsan Çırçır Fabrikası,*** Adana karayolu üzerinde 1984 yılında kurulmuştur. 13 dekarlık bir alanda kütlü pamuk çırçırlama amacıyla faaliyete başlayan fabrikaya ilk açıldığı yıllarda pamuğun % 80'i Kadirli ve çevre köylerinden, % 20'si de Urfa ve Diyarbakır çevresinden gelmekteydi. Üretilen pamuk balya olarak İstanbul ve İzmir'e pazarlanıyor, ayrıca Sümerbank'a satılıyordu. Pamuk çiğidi ise Adana'da Marsa, Paksoy ve Ünilever gibi pamuk yağı fabrikalarına gönderiliyordu. Pamsan Çırçır Fabrikası faal olduğu yıllarda 2 vardiya üzerinden % 70 kapasiteyle çalışıyordu. Çırçırlanan pamuğun ve çiğidin tamamı pazarlanıyordu. 1990'lı yıllarda pamuktaki dengesiz fiyat politikaları, üretimdeki dalgalanmalar, Harran ovasındaki pamuk üreticileriyle olan rekabet, pamuk toplayacak yeterli sayıda işçi bulunamaması ve en önemlisi ekimi, bakımı, hasadı ve satışında çekilen güçlükler gibi sebeplerle Kadirli'de pamuk üretimi azalınca, alternatif olarak özellikle mısır üretimine ağırlık verilmiştir. Buna bağlı olarak Pamsan Çırçırlama fabrikasına mısır kurutma tesisi ilave olarak açılmıştır. Tesis günümüzde ağırlıklı olarak mısır kurutma işlemi yapmaktadır. 1986 ve 1987 gibi fiyatların uygun olduğu yıllarda yıllık 7000 tona kadar pamuk alımı yapılan tesiste; 2600 civarında balya pamuk, 4200 ton civarında da yağlık çiğit çıkarılmaktaydı. Daha sonraki yıllarda 2000-3000 ton civarında pamuk alımı yapılan tesiste çırçırlama işleri 1995 yılından itibaren tamamen durmuş ve işletme bütünüyle mısır kurutma işlevine dönüşmüştür. İşletmeye

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

şimdi hammadde olarak yine Kadirli ve çevre köylerinden yalnız mısır alımı yapılmaktadır. Tesiste mısır kurutma işlemi iki şekilde yapılmaktadır. Birincisi fason mısır kurutma işleminin yapıldığı ve yalnızca kurutma bedelinin tahsil edildiği sistem, ikincisi işletmeye ait malların kurutularak satılması işlemidir. Satışların büyük çoğunluğu İstanbul, Ankara, İzmir, ve Çorum'daki pazarlara yöneliktir. Özellikle Köytür Tavukçuluk, işletmenin en büyük ve en önemli alıcısı durumundadır. Tesiste yıllık 180 bin ton mısır kurutma işlemi yapılmaktadır. İlk kurulduğu yıllarda yaklaşık 100 kişinin çalıştığı tesiste, günümüz itibariyle 1 bekçi, 1 hizmetli, 3 hamal, 1 idari personel ve 1 şoför olmak üzere 7 kişi çalışmaktadır.

Ayrıca Kadirli ve çevresinde yer fıstığı üretiminin de yaygınlaşmasına bağlı olarak, pamuk üretiminden bütünüyle uzaklaşılmıştır. Osmaniye'deki yer fıstığı ticareti ve yer fıstığı işleme tesislerinin varlığı, Kadirli'de bu ürünün önemini arttırmıştır.

Şehit Halis Şişman Mahallesi sınırları içerisinde ve Adana karayolu üzerinde 1986 yılında kurulan ***İlkay Un Fabrikası*** ise, Zirai Donatım Kurumunun güneyindeki 14 dekarlık bir alanda yer almaktadır. Fabrika, gerek daha köklü bir kuruluş olan Öz Un Fabrikası ile rekabet edememesinden ve gerekse yöre sakinlerinin mısır ve yer fıstığı gibi daha fazla gelir getiren ürünlere yönelmesinden etkilenerek, hammadde temini ve pazarlama sorunları yaşamış ve bunun sonucu olarak 1999 yılında kapatılmıştır.

Yukarıda sözü edilen sanayi kuruluşları dışında Kadirli'de daha küçük ölçekli işletmeler de mevcuttur. Bunlar arasında en önemlileri genellikle Osmaniye yolu üzerinde yer alan Cengiz Topel mahallesindeki ***Kastallar, Coşkunlar*** ve ***Üçgüller*** gibi mısır kurutma tesisleri ile pamuk çiğidi yağı ile küspe üreten ***Erkayıranlar*** sanayi tesisleridir. Ayrıca şehrin batısındaki Çukurköprü köyü sınırları içerisinde kalan ve soya işleyen ***Emek Çırçır ve Prese Fabrikası***, Aydınlar, Kiremitli ve Kümbet köylerinde bulunan ***mısır kurutma tesisleri*** Kadirli ilçesinde zirai üretime bağlı olarak kurulmuş ve gelişme gösteren imalathanelerdir. Yine mısır kurutma tesisleri dışında Aydınlar, Yalnızdut, Çukurköprü köylerinde mısır, buğday, yer fıstığı alım ve satım işlemleri yapan zahireciler de bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi Kadirli'de, hem sayı itibariyle hem de ticarethanelerin türü bakımından bir zenginlik söz konusudur. Günümüzde Kadirli şehrinin çevresinde, tarım fonksiyonu ve buna bağlı olarak gelişen ticari etkinlikler açısından oldukça geniş bir etki alanı oluşmuş durumdadır. Bu alan büyük oranda, Kadirli ve Sumbas ilçelerini kapsamaktadır. Böylece Kadirli, çevresindeki kır sahalarına merkezlik yapabilecek bir konuma erişmiştir. Kadirli'nin sahip olduğu bu özellik Sumbas ilçesinin tamamını, Andırın ilçesinin ise Kadirli'ye yakın olan Aslantaş Baraj Gölü'nün batı ve kuzeyinde bulunan köyleri etki sahası içerisine almıştır.

Kadirli ilçesi, toplam 110.717 hektarlık bir alana sahiptir. Kadirli ve yakın çevresinde ekonomik yapı büyük ölçüde tarıma dayalıdır. Yetiştirilen tarım ürünlerinin ticareti ise, son yıllarda Kadirli'deki en önemli aktivite durumuna gelmiştir. Kadirli kırsalında yetiştirilen

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ürünler ile Sumbas ve köylerinde yetiştirilen ürünler, tamamı ile Kadirli'de alıcı bulmaktadır. Ürün satımında Toprak Mahsulleri Ofisi, Çukobirlik gibi kurumlar dışında, daha çok zahireciler tercih edilmektedir. Kadirli, Andırın'ın ova kesimindeki köylerinden de talep görmektedir. Bu itibarla tarım ürünlerinin ticaretinin yapıldığı Kadirli şehri 1. derecede Sumbas ve köylerini etkilerken, Andırın'ın Kızık, Kumarlı, Gökahmetli gibi Aşağı Andırın da denilen köylerini 2. derecede etkilemektedir.

4.4. Diğer Ekonomik Faaliyetler

Araştırma sahasında diğer faaliyetler kapsamında ele alabileceğimiz birtakım faaliyetler ve bunların dikkat çektiği bazı yerleşmeler bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, Kadirli ilçesinin tarihi coğrafyasını aydınlatan bilgilerin ortaya çıkmasını sağlayan Karatepe kalıntılarının bulunduğu Karatepe yerleşim alanıdır.

Kadirli ilçesi sınırları içinde, ilçe merkezinin 23 km güneydoğusunda Ceyhan nehrinin batı yönündeki "Aslantaş" adıyla da anılan Karatepe, ilçenin en eski yerleşim alanıdır. Karatepe kale harabesinin içinde yanmış yıkılmış eski bir "şehir yaşamının" kalıntıları bulunmaktadır. Kalenin batısında, güney ovalardan Orta Anadolu yaylalarına geçit veren bir kervan yolu yer almaktadır. "*Karatepe/Aslantaş tarihi yerleşmesi"*; M.Ö.8. yy'da bir sınır kalesi olarak kurulmuştur. M.Ö. 7. yy içinde de "Asurlular"ın saldırıları sonucu yakılıp yıkılmış ve bir daha da yerleşilmemiştir.

Ceyhan ırmağının doğu kıyısındaki "Domuztepe/Pınarözü tarihi yerleşmesi" ise Geç Hitit çağına ait bir yerleşim alanıdır. Karatepe'deki açık hava müzesinin 2 km kuzeyindeki bu tepeye Romalılar tarafından bir kale yaptırılmıştır. Bu kalenin ismi "Kum kalesi" adıyla bilinmektedir. Kum kalesi, günümüzde Aslantaş Baraj Gölü'nün suları altında kalmıştır.

Karatepe tarihi kalıntıları ve Aslantaş Baraj Gölü'nün bulunduğu "Karatepe Milli Parkı" araştırma sahasının en önemli turistik alanlarının başında gelmektedir. Kadirli ilçesini ziyaret için gelenler mutlaka Karatepe ve baraj gölü sahasında günlük rekreatif faaliyetlerde bulunmaktadırlar ve buranın hatırasını yansıtacak hediyelik eşyalar almaktadırlar. Bu sayede yöre insanı küçük de olsa kazanç elde etmektedir. Yine Aslantaş Baraj Gölü ve çevresindeki ormanlık alan temiz havasıyla gelenlerin ilgi odağı olmaktadır.

Aslantaş Barajı'nın inşasına 1975 yılında başlanmış ve dokuz yıllık bir süreçte tamamlanabilmiştir. Bu süre zarfında baraj gövdesinin gerisindeki 150 metre yükseltisinin sınırladığı genişçe sahada bugünkü baraj gölü oluşmuştur. Göl, Andırın'ın Gökahmetli, Kıyıkçı ve Köleli köyleri ile Kadirli'nin Bahadırlı, Kızyusuflu, Durmuşsofular, Karatepe, Bekereci, ve Sofular köylerinin bazı yerleşim ve ziraat alanlarını sular altında bırakarak işgal etmiştir. Aslantaş Baraj Gölü kıyısında yer alan Bahadırlı Köyünün 5230 dekar, Kızyusuflu'nun 3662 dekar, Durmuşsofular'ın 1368 dekar, Karatepe'nin 1018 dekar, Bekereci'nin 826 dekar ve Sofular'ın 434 dekar sulu tarım arazisi sular altında kalmıştır. Sözü edilen köylerden çok sayıda

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

aile Kadirli ilçe merkezine göç etmiştir (Arazi Anketleri, 2005). Görüştüğümüz bazı çiftçi ailelerinin açıklamalarına göre, devlet tarafından kendilerine ancak ev kiralarını karşılayacak değerde arazi bedelleri ödenmiş ve bu durum mağduriyetlerini daha da artırmıştır.

Gölün oluşumundan önce Bahadırlı köyünde 120 haneli bir göçmenler mahallesi bulunmakta iken, mahallenin bütünüyle sular altında kalmasıyla, mahalle sakinleri Kadirli (Sülemiş) başta olmak üzere Ceyhan ve Adana'daki yeni yerleşim alanlarına göçmüşlerdir. Günümüzde Bahadırlı köyündeki göçmenlerden sadece iki hane kalmıştır. Bunlar, arazilerine karşılık aldıkları paralarla köy içinde tarla edinmişler ve yaşamlarına bu şekilde devam etmişlerdir. Durmuşsofular köyünde ise evi sular altında kalan 25 hane ile birlikte, tarım arazisi sular altında kalan hanelerle birlikte toplam 150 hane köylerinden göç etmek zorunda kalmıştır. Göç edenler yine Kadirli ilçe merkezi başta olmak üzere Ceyhan ve Adana gibi büyük ilçe merkezlerine yönelmişlerdir. Kadirli'ye göçenler ilçe merkezinin Şehit Mustafa Yağız mahallesinde yerleşmişlerdir. Köylerinde 20-25 da işlenecek tarlası olanlar, köylerine geliş gidiş yapmaktadırlar.

Karatepe ismi sadece tarihi kalıntıları ile ün yapmamıştır. Dünyaca ünlü Karatepe Kilimleri" ile de tanınır duruma gelmiştir. *"Karatepe-Kızyusuflu Ormaniçi Köylülerini Kalkındırma Kooperatifi"* 1972 yılında kurulmuştur. Kooperatif binası Karatepe köyünün Sarıdüz mahallesinde yer almaktadır. Kooperatif binası içinde 1 boyama atölyesi, 1 dokuma atölyesi, 1 teşhir salonu ve bir de 20 kişi kapasiteli sosyal tesis bulunmaktadır. Bu tesislere Karatepe köyü dışında Mersin, Andırın, Osmaniye ve Kadirli ilçesinin diğer köylerinden de öğrenci ve eleman alınmakta ve yatılı olarak burada kalmaktadırlar. Bu kişiler burada hem kilim dokumayı öğrenmekte hem de çalışmaktadırlar. Kooperatif bünyesinde 130 tezgâhta kilim dokunmaktadır (Tablo: 4.36). Ortalama 250 dokuyucu bulunmaktadır. Kilim tezgâhlarının 17 tanesi kooperatif binasının içinde bulunurken, diğerleri ise çevre köylerde çalışmak isteyen bayanlara dağıtılmıştır. Kızyusuflu ve Bahadırlı köyleri kilim tezgâhlarının çoğunlukta olduğu köylerdir. Kooperatif bünyesinde kilim tezgâhlarının dağılmış olduğu yerlere bakacak olursak; Aslantaş Baraj Gölü çevresinde bulunan alanlarda bu faaliyet önem kazanmış durumdadır. Karatepe köyüne yakın olan yerlerde insanlar ek bir kazanç elde etmek için kilim dokumayı öğrenmekte ve ailenin diğer üyelerine de öğreterek kazancı artırma yolunu seçmektedirler.

Kilim tezgâhları kooperatifin demirbaşı durumundadır. Kooperatif bünyesinde kilim dokumayı öğrenen genç kızlar, evlerinde de bu işe devam etmekte ve ayrıca annelerine de aynı işi öğreterek kazançlarını çoğaltmaktadırlar. Köylerde kilim dokuyan bayanlara tezgâh, boya, ip kooperatif tarafından verilmektedir. Onlar ise sadece dokuma işiyle uğraşmaktadırlar. Kilimleri evlerinde dokuyan bayanlar dokuma işlemini bitirdikten sonra kilimleri kooperatife getirip m² üzerinden ücret almaktadırlar. Kilimlerin m² fiyatı 2004 yılı itibariyle 75 YTL'dir. Özel

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

siparişlerde m² fiyatı 100 YTL'ye kadar çıkmaktadır. Kooperatif bünyesindeki 130 tezgahta ayda ortalama 500-600 m² kilim dokunmaktadır.

Tablo: 4.36 Karatepe Kilim Kooperatifi Bünyesindeki Tezgâh Sayıları (2004)

Bulunduğu Yer	**Tezgâh Sayısı**
Kooperatif Binası	17
Karatepe köyü	
Çürükler mah.	10
Dikenli mh.	15
Hüsoğlu mh.	10
Sarıdüz mh.	10
Kızyusuflu köyü	20
Bahadırlı köyü	30
Bekereci köyü	8
Osmaniye	10
Toplam	**130**

Kaynak:Arazi Anketleri, 2004

Foto: 4.16 Karatepe Kilim Kooperatifi binası ve kilim tezgâhlarından görüntüler. Kooperatif bünyesinde 130 tezgâhta kilim dokunmaktadır. Bu faaliyet buradaki halkın 2. derecede önemli geçim kaynağı durumundadır. Karatepe, Kızyusuflu, Bahadırlı ve Bekereci köylerinde evin hanımı ve kızı bu faaliyetten para kazanmak için çalışmaktadırlar. Bu da onlar için ek bir gelir kaynağı olmaktadır.

Karatepe kilimlerinin özelliği, doğal kök boya ve saf koyun yünü ile elde dokunuyor olmasıdır. Bu sebepten dolayı kalıcılığı ve değeri oldukça fazladır. Geçmişte kendi

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

hayvanlarından elde edilen yünlerden geleneksel yollarla hazırlanan iplerle dokunan kilimler, günümüzde Uşak, Isparta, Van ve Balıkesir'den getirilen iplerle üretilmektedir. Bu ipler kooperatifin boyahanesinde arap sabunuyla yıkandıktan sonra ip kurutma raflarına asılarak kurutulmakta ve doğal boyamaya hazır hale getirilmektedir. Doğal kök boya ise, Karatepe köyündeki bitkilerden elde edilmektedir. Bu bitkiler kısaca şunlardan oluşmaktadır; Ceviz, Sütleğen, Papatya, Devecik, Zakkum, Gelineli, Gelincik, Çam kabuğu, İndigo, Koşimin, Soğan, Zeytin, Mersin, Cehri, Meşe, Toprak, Sakızcık ve Çay bitkileridir.

Kooperatifte daha önceleri Isparta, Ladik, Bünyan, Hereke, Yörük kalitelerinde halı da dokunmakta iken günümüzde sadece kilim dokumacılığı yapılmaktadır. *"Karatepe-Kızyusuflu Ormaniçi Köylülerini Kalkındırma Kooperatifi"nin* ürettiği ve "Karatepe Kilimleri" olarak isimlendirilen kilimlerin desen ve kompozisyonlara, Güney Anadolu Toros Türkmenleri tarafından dokunmuş geleneksel kilimlerden uyarlanarak üretilmiştir.

Aslantaş Baraj Gölü kıyısında yer alan Kızyusuflu köyü ise Kadirli ilçesinin su sporları merkezi durumundadır. 2002 yılında baraj gölünde su sporları yapmak amacıyla Kızyusuflu köyünde tesisler kurulmuştur. Burası Kızyusuflu köyünün Siteler mahallesinde yer almaktadır (Foto: 4.17).

Foto: 4.17 *Kızyusuflu Köyü Su Sporları Merkezi"nden görüntüler.* 2002 yılında Aslantaş Baraj Gölü'nde su sporları yapmak amacıyla Kızyusuflu köyünde tesisler kurulmuştur. Burası kamp alanı olarak da kullanılmaktadır. Kayıkhane bölümünden Domuztepe burnu ve Karatepe müzesi de görünmektedir.

Su sporları olarak kano biniciliği düzenlenmekte ve turizm haftalarında kano yarışı yapılmaktadır. "*Kızyusuflu Köyü Su Sporları Merkezi"* 200 dekar alan üzerine kurulmuştur.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tesisin yer aldığı bu alan içerisinde 40 kişilik misafirhane (2'şer kişilik odalar halinde) ve 25 kişilik de apartlar (her biri 5'er kişilik 5 apart) bulunmaktadır. Ayrıca 50 kişiye hitap edecek kapasitede katamaran ile baraj gölünde tanıtım amaçlı yolculuklar yapılmaktadır. Tesiste ayrıca iki tane yüzme havuzu ve 100 kişilik yemekhane yer almaktadır. Su sporları merkezinde kano biniciliği için kurs ve uluslararası kamplar düzenlenmektedir. Bu kamplara İngiltere'den bile öğrenciler katılmaktadır.

Araştırma sahasındaki diğer fonksiyonlar kapsamında değerlendirebileceğimiz bir başka alan da Koçlu köyü sınırlarında bulunan "*Kokar Şifalı Suları*"dır (Foto: 1.7). Özellikle "Sedef" hastalığının tedavisi başta olmak üzere sivilce, isilik, pişik, mantar ve üst deri yaralanmaları gibi çeşitli cilt sorunları ile böbrek hastalıklarının tedavisinde alternatif yöntem olarak tercih edilen şifalı sular, ilçenin kuzeydoğusunda ve ilçe arazisinin orta kesimlerinde yer alan Koçlu köyü sınırları içinde bulunmaktadır. Şifalı sular, ilçe merkezinin 15 km kuzeydoğusundaki Koçlu köyü mülkiyetinde bulunduğundan, köy muhtarlığınca özel müteşebbislere kiralama yoluyla devredilmekte ve köye gelir sağlamaktadır.

Suyun bileşiminde kükürt oranının yüksek olmasından dolayı çevreye "bozulmuş yumurta kokusu"nu andıran bir koku yaymaktadır. Tesise "kokar" denilmesinin en önemli nedeni de budur. Şifalı suların tedavi edici etkileri, Sağlık Bakanlığı Hıfsısıhha Enstitüsü Kimyevi Tahlil Şubesi Müdürlüğü'nün 25.11.1963 tarih ve 24778 sayılı raporuyla tasdik edilmiştir. Şifalı sularda kür şeklinde uygulanan tedavi yöntemleri suyun içilmesi, duş alma ve banyo yapma şeklindedir. Suyun depolandığı küçük bir açık havuz ve kapalı 10 kadar banyo odalarından meydana gelen tesiste çok iyi sağlık tedbirleri alınmamış olmakla birlikte, gelen ziyaretçiler tarafından da hijyen hususu pek önemsenmediği dikkat çekmektedir. Tesiste sağlık personeli ise bulunmamaktadır.

Şifalı sulardan her mevsimde yararlanabilen ziyaretçiler, özellikle Kadirli ve yakın çevresinden gelenlerdir. Müşteri yoğunluğu ise yaz aylarında nispeten artmaktadır. Şifalı sularda konaklama tesisi olarak 3 adet apart tip kulübe ve değişen sayıda çardak bulunmaktadır. Konaklamak isteyen ziyaretçiler, her türlü ulaşım, sağlık, barınma, yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını karşılayacak araç, gereç ve malzemeleri kendileri bulundurmak, temin etmek, hazırlamak ve kullanmak durumundadırlar. Yakın çevrede bu tür ihtiyaçları karşılayabilecek düzeyde hizmet olanakları bulunmamaktadır.

Kokar Şifalı Suları, derince yarılmış bir vadinin içerinde yer alması, makilerin kızılçam ormanlarına devrettiği zengin doğal bitki örtüsü ve bol oksijenli temiz ve serin hava koşulları nedeniyle rekreasyon amaçlı da kullanılmaktadır. Civardaki tarihi kalıntılar, kaynak ve çevresindeki sahadan Roma ve Bizans döneminde de yararlanılmış olduğunu ortaya koymuştur.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

SONUÇ, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Araştırma sahası, coğrafi konumu itibariyle Türkiye'nin en büyük alüvyal ovası olan Çukurova'nın kuzeyinde, Orta Toroslara ait dağlık birimler ile Amanos dağlarının birleştiği alanda yer almaktadır. Doğusunda Andırın ve Düziçi, batısında Sumbas ve Kozan, kuzeyinde Feke ve Saimbeyli, güneyinde ise Osmaniye merkez ilçesinin idari sınırları ile çevrili olan Kadirli ilçesi sınırları içerisinde; yükselti güneybatıda en düşük 32 metre ile kuzeyde en yüksek 2230 metreler arasında değişir. Arştırma sahasında, farklı morfografik birim ve kademelerde yer alan 59 köy, bir kasaba ve bir şehir yerleşmesi bulunmaktadır.

Kadirli ovasında yükselti güneyde ve orta kesimlerde en düşük 32 metreye kadar inmekle birlikte, ortalama olarak 50 metreler dolayındadır. Ovanın eğimli ve engebeli saha ile olan kenar kesimlerinde ise yükselti 150 metrelere kadar çıkmaktadır. Jeolojik oluşum bakımından çok genç olan bu araziler daha çok kum, kil ve silt yapılı Dördüncü Zaman çökellerinden oluşmaktadır. Kuvaterner çökelleri, bütünüyle ilçenin batısı ve güneybatısındaki ova tabanında yayılış göstermektedir. Alüvyonlar, daha çok Savrun çayı ve kollarının dağlık sahalardan getirerek ova tabanında çökelttiği malzemeden oluşmuş olup, 150-250 metreler arasındaki hafif eğimli yamaçlar ise ova tabanını, alçak plato yüzeylerinden ayırmaktadır. Ova tabanından itibaren 250-500 metreler arasındaki alçak seviyelerde yer alan karstik aşınım yüzeyleri ile 750-1250 metreler arasındaki yüksek seviyelerde yer alan karstik aşınım yüzeyleri üzerinde; derince yarılmış akarsu vadileri başta olmak üzere çeşitli büyüklüklerde karstik aşınım şekilleri, aşınım artığı tepeler (hum) ve kısmen de olsa kimyasal aşınım sonrası çökelen birikim malzemelerine (terra-rosa ve traverten) tesadüf edilmektedir. Jeomorfolojik bakımdan orta yaşlı arazilerin oluşturduğu bu alçak ve yüksek plato sahaları, sedimanter özellikli Üçüncü Zaman Pliyosen ve Miyosen dönemlerine ait kalker, kiltaşı, kumtaşı, silttaşı, konglomera ve marn çökellerinden oluşmaktadır. Alçak ve yüksek seviyelerde yer alan bu plato sahalarını kuzey ve kuzeydoğuya doğru olan daha yukarı kesimlerinde yükselti ve eğim değerlerinin artmasına bağlı olarak Toroslar dağ silsilesinin orta kesimlerindeki birimlerin meydana getirdiği dağlık saha takip etmektedir. Miyosen arazilerinin yukarı kesimlerindeki bu sahalar ise araştırma sahasının en yaşlı arazileridir. Buralar, Torosların Üst Kretase'de başlayan Alp kıvrımlarıyla teşekkül etmiş, eğimli sırt ve yamaçlarla devam eden yüksek platolar ve dağlık alanlar sahasıdır. Bu jeomorfolojik ve jeolojik özellikler, araştırma sahasındaki toprak türü ve özellikleri, doğal bitki örtüsü ve dağılışları, içme, kullanma ve sulama suyu temini, yerleşmelerin kuruluş yerlerinin belirlenmesi, konutların yapı malzemesi ve mimari özellikleri, ulaşım güzergâhlarının belirlenmesi, hâkim ekonomik faaliyet türü ve sürdürülebilir olması gibi temel faktörler üzerinde etkili olmuştur.

Araştırma sahasında tipik Akdeniz ikliminin etkileri yanında denize uzaklık, Orta Toros dağlarının uzanış doğrultusu, yükselti ve bakının etkisiyle "Akdeniz Geçiş ve Akdeniz Dağ

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

İklim Tipleri" de görülür. Araştırma sahasında yaz ve kış mevsimlerinde güneş ışınlarının geliş açısı arasında yaklaşık 47º'lik fark vardır. Yaz mevsimi ile kış mevsimi arasında gündüz süresi, yaz devresinde kışa göre yaklaşık % 60 daha uzundur. Bu durum, şiddetli yaz sıcaklıkları ile ılık kışların yaşanmasında etkili olan temel faktördür. Dolayısıyla iklim özellikleri bakımından yaz ve kış mevsimi gibi birbirinden farklı iki dönemin yaşanması, yörede çeşitli tarım ürünlerinin yetişmesine imkân sağlamış, zirai faaliyetlerin bütün bir yıl sürdürülmesine zemin hazırlamıştır. Ayrıca yaz devresinde, hava akımlarının hâkim yönü olan güneybatıdan Toroslar'a doğru yönelen nemli hava kütleleri, güney yamaçlara önemli miktarda orografik yağış bırakmaktadır. Bu durum sahada yaz kuraklığının etkisini kısmen de olsa azaltmaktadır. Orta Toroslar ve Nur dağları ile kuzeyden ve doğudan çevrelenmiş olan araştırma sahası, kış devresinde iç bölgelerde etkili olan soğuk hava koşullarından korunmuş olur. Kadirli ovası ile dağlık alanlar arasında görülen sıcaklık farklılıkları, araştırma sahasındaki doğal, beşeri ve ekonomik çevre özellikleri üzerinde önemli etkiler yapmıştır. Kademeli olarak artan yükseltiye bağlı olarak azalan sıcaklık değerleri, bitkisel üretimdeki yetişme devresini kısaltmıştır. Dolayısıyla, yüksek ve engebeli alanda zirai faaliyetler nispeten sınırlanmıştır.

Araştırma sahasında, kaynağını kuzeydoğudaki dağlık kütleden alarak Kadirli ovasına inen ve buradaki ziraat alanlarını suladıktan sonra daha güney ve güneybatıda Ceyhan nehrine katılan başta Savrun Çayı olmak üzere önem sırasına göre Sumbas Çayı, Kesik Suyu, Keşiş Suyu ve kolları gibi çok önemli akarsu şebekeleri mevcuttur. Bu akarsular araştırma sahasındaki yerleşmeler ve ziraat alanlarının adeta hayat damarlarıdır. Araştırma sahasındaki alüvyal arazilerde yeraltı su seviyesi yüzeye oldukça yakındır. Araştırma sahasındaki kuzey, kuzeydoğu ve doğudaki dağlık alanlar ile tepelik alanlardaki kaynakların çıkış yerleri hep yamaçlardır. Yörede karstik kaynaklar da yaygındır. Karstik kaynaklar, yıl boyunca debisi çok az değişen kireç içeriği yüksek suların çıkış noktalarıdır.

Araştırma sahasındaki çeşitli özellikteki toprakların yayılış sahaları incelendiğinde "kahverengi orman toprakları"nın meydana getirdiği zonal toprakların, hâkim toprak grubunu oluşturduğu görülür. Araştırma sahasının batısı, güneyi ve güneybatısında yayılış göstermiş bulunan azonal topraklar grubundan "alüvyal"ler izlemektedir. Azonal topraklar grubunda yer alan diğer toprak çeşidi ise "kolüvyaller"dir. Kahverengi orman toprakları araştırma sahasının doğu, kuzey ve kuzeydoğu kesimlerindeki dağlık sahalarda oldukça yaygındır. Kireç ve kil içeriği fazla olan bu toprakların dağılış gösterdiği nispeten yağışlı ve eğim derecelerinin yüksek olduğu alanlar aynı zamanda muhtemel heyelan alanlarına karşılık gelir. Tarıma alınmış kısımlarında yüksek verimlilik gösteren ve çoğunlukla orman ya da otlak kullanılışına ayrılmış olan bu topraklarda drenaj da iyidir. Yüzey ve iç drenaj bakımından nispeten iyi durumda olan genç alüvyal topraklar ise geniş ve düz bir sahayı kaplarlar. Geniş bir kısmında sulama

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yapılmakta olan bu topraklar üzerinde yerfıstığı, buğday, mısır, soya, turp ve karpuz başta olmak üzere çeşitli tarla ve bahçe ürünleri yetiştirilmektedir.

Ova tabanından itibaren alçak plato sahalarının üst sınırlarına kadar yaygın olarak görülen doğal bitki toplulukları makilerdir. Hâkim bitki örtüsü olan makiler yetişme devresindeki kuraklık nedeniyle kserofit bir karakter kazanmaktadır. Yerleşme yeri, tarla ve bahçe alanları açma, hayvan otlatılabilecek sahalar oluşturma, kereste ve odun gibi ekonomik değeri olan orman ürünleri elde etme ve eskiden beri yakacak temini gibi nedenlerle tahrip edilen plato alanlarında yeni yerleşim alanları, tarla ve bahçe alanları, otlak ve mera alanları oluşturulmuş, doğal bitki örtüsünün niteliği bozularak yer yer zeytin, turunçgil, kızılcık, nar ve diğer kültür bitkilerinden oluşturulan bahçelere dönüştürülmüştür. Kızılçam ormanları, alçak sırt ve tepelerde makilerle birlikte, daha nemli kuzey yamaçlarda ise tek tür olarak bulunur. Yükselti arttıkça aralarına yer yer karaçamlar, diğer alanlarda ise meşeler girerek karışık ormanlar oluşturur.

Araştırma sahasının Cumhuriyet dönemi öncesine ilişkin nüfusu hakkında edinilen bilgilere göre, örneğin 1878'de 8.021 kişi olan ilçe nüfusu % 127 oranında artarak, 1914' de 18.212 kişiye ulaşırken, en yüksek nüfus artışını 1878-1890 yılları arasındaki dönemde göstermiştir (% 85). İlçe nüfusu 1935–2000 yılları arasındaki Cumhuriyet döneminde ise üç önemli devre yaşamıştır. 1935–1940 devresinde ilçe nüfusu başta Adana olmak üzere ülkenin diğer büyük merkezlerine önemli miktarda göç vermiştir. 1940–1970 devresindeki gelişmelerle birlikte nüfus çeken bir karakter kazanmasına rağmen, 1970–2000 devresinde mevcut gelişmelerin sürdürülememesi nedeniyle nüfus artış hızı giderek yavaşlamış ve 2000 yılında adeta durma noktasına gelmiştir (‰ 5,56). Ülke geneli ve aynı bölgede yer alan Adana ve Osmaniye nüfusları 1950-1985 yılları arasında artarken, araştırma sahasındaki belirgin nüfus artışları ise 1940-1970 yılları arasında gerçekleşmiştir. 1970 yılı sonrasında Kadirli ve çevresinde tarımdan arta kalan fazla iş gücü ticaret ve sanayi gibi alternatif ekonomik sektörlere kaymıştır. Dolayısıyla bir kısım çiftçi ailesi tarımdan kopmaksızın şehir yaşamı içinde yerini alarak, şehir ve şehir nüfusunun giderek gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

1940 yılında 2368 kişinin yaşadığı "büyükçe bir köy" durumunda olan Kadirli, 1990 yılı nüfus sayımına göre 55061 kişinin yaşadığı "orta büyüklükte bir şehir" olmuştur. Adana merkez ilçesi ve diğer ilçe merkezlerinin hiçbiri, bu yıllarda Kadirli şehir nüfusu oranında bir artış gösterememiştir. En yüksek artış gösteren Osmaniye şehir nüfusu bile Kadirli'den % 50 daha az çoğalmıştır. Osmaniye % 1550, Kadirli şehir nüfusu aynı dönemde % 2225 oranında büyümüştür.

Genel olarak en yüksek doğum oranları, kuzeydeki dağlık ünitede, en düşük oranlar ise ova ünitesindeki köylerde görülürken, 2005 yılı verilerine göre bu tablo değişmiştir. Özellikle 2000–2005 yılları arasındaki bu değişim, büyük ölçüde kırdan kente olan göçlere bağlıdır. 1990

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

yılı itibariyle genel doğum oranı ile genel ölüm oranı arasındaki fark Kadirli ilçesinde doğal nüfus artışının Türkiye genelinden 2,5 kat daha hızlı olduğunu göstermektedir. 2000 yılı yıllık nüfus artış hızı ile doğal nüfus artış hızında görülen paralellik ise, araştırma sahasında nüfus artışının kırdan kente olan göçlere, doğum ve ölümlere bağlı olduğunu göstermektedir.

Kadirli ilçesinde göçler, daha çok İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ön plana çıkmış ve giderek yoğunluk kazanmıştır. Kırsal kesimden kentlere doğru yönelen iç göçler, araştırma sahamızdaki nüfus hareketlerinin büyük kısmını oluşturur. İç göçlerin yanı sıra 1960'lara kadar başka ülkelerden araştırma sahamıza; 1960'lardan sonra araştırma sahamızdan dışarıya yönelen dış göçler ağırlık kazanmıştır. Kadirli ilçesindeki söz konusu göçlerin temel sebepleri arasında geçim sıkıntısı, sağlık sorunları ve eğitim talebi gibi temel faktörler başrol oynamaktadır. Göçler bakımından araştırma sahasının genel karakteri, kırsal alanlardan kopan nüfusun büyük oranda Adana ve Kadirli şehirlerinde toplanması şeklindedir. Araştırma sahasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden ova ünitesindeki köylere yönelik mevsimlik iş gücü (inşaat ve tarım işçisi) göçleri de oldukça yaygındır. İş gücü göçlerine büyük ölçüde erkek nüfus katılmaktadır. Ayrıca alçak kesimlerde yaşayan insanların bir kısmı çeşitli amaçlarla yöredeki yaylalara göçmekte ve birkaç ay kalmaktadır. Bu gruptaki mevsimlik iş gücü göçlerine ise tüm aile fertleri katılmaktadır. 1950–1951 tehciri neticesinde Bulgaristan'dan Kadirli'ye gelen göçmenler genellikle Kadirli şehrinin batısı ve güneyindeki ova köylerine yerleşerek, bu köylerde "göçmen mahalleleri" oluşturmuşlardır. 1980-2000 yılları arasında yapılan antlaşmalar gereğince yurt dışına olan işçi göçleri büyük oranda Batı Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine, özellikle de Almanya'ya yönelik olmuştur.

Araştırma sahasında erkek ve kadın nüfus oranları 1980 öncesinde erkek, 1980 sonrasında ise kadın nüfus lehinde fazladır. Bu durum, Kurtuluş Savaşı'nda kaybedilen asker sayısından, İkinci Dünya Savaşı ve olumsuz etkilerinden, yöreye tarım işsisi olarak gelen göçmenlerin büyük oranda erkeklerden oluşmasından, kırdan şehirlere olan sosyo-ekonomik nedenli göçlerden ve bu göçlere katılan nüfus içerisinde erkek nüfus sayısının fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

1990 ve 2000 yıllarına ait değerlere göre Kadirli ilçesi, Türkiye genelinden çok daha genç bir nüfus yapısına sahiptir. Ancak son 15 yıllık dönemde genç nüfusun ilçe, kırsal ve şehirsel nüfus içerisindeki miktarı ve oranı sürekli azalırken, çalışma çağındaki nüfus oranı her geçen sayım döneminde biraz daha artmaktadır. Geçmiş yıllarda kırsal kesimde yüksek olan yaşlı nüfus oranı, son yıllarda şehir nüfusunda daha fazla artış göstermektedir. Yaş bağımlılık oranları 1990 yılında şehirsel nüfusta, 2000 ve 2005 yıllarında ise kırsal nüfusta daha yüksek değerler göstermiştir. Bunun temel sebebi, 1990 yılı kırsal kesimdeki çalışma çağı nüfusunun diğer yıllardan fazla olması ve kırdan şehre olan göçlerle şehirdeki çalışma çağı nüfusunun kır kesimine oranla 2000 yılında yaklaşık 2 kat, 2005 yılında da 2 katından fazla olmasıdır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Çocukluk döneminin haricinde araştırma sahasında erkek nüfusa oranla kadın nüfus fazlalığı vardır. Kadınların biyolojik olarak daha uzun yaşadığı gerçeği bir yana, esas mesele Kadirli ilçesinden dışarıya daha çok erkek nüfus göçlerinin olmasıdır.

1935 yılı itibariyle ilçe kırsalında geleneksel tarım metotlarının uygulanıyor olmasından dolayı insan gücüne olan ihtiyaç, okul ve öğretmen eksiklikleri, barınma, ulaşım ve iletişimde yaşanan sıkıntılar, ekonomik zorluklar ve benzeri sorunlar nedeniyle eğitime cinsiyet gözetilmeksizin gereken itina gösterilememiştir. Dolayısıyla 1935 yılında Kadirli ilçesi kırsal kesiminde 6 yaş ve üzerindeki nüfusun % 92'si, ilçe merkezinde ise % 77'si okuma yazma bilmemektedir. 2000 yılına gelindiğinde ise ilçenin kırsal kesiminde 6 yaş ve üzerindeki nüfusun % 81'i, ilçe merkezinde ise yaklaşık % 87'si okuryazar durumdadır.

Resmi sağlık kuruluşlarına başvuran hasta kayıtları ile sağlık personeli başına düşen hasta sayısı ilçe nüfusuna oranla düşük değerler göstermektedir. Sağlık kurum ve kuruluşlarına başvuruların genellikle önemsiz rahatsızlıklar olması, yöre insanının sağlık hizmetleri bakımından başka merkezleri tercih ettiğinin bir göstergesidir. Dolayısıyla Kadirli ilçe merkezi, sağlık hizmetleri imkân bakımından idari olarak sorumluluğunu üstlendiği kırsal yerleşmeler için çekici bir merkez olmaktan çok, sağlık fonksiyonu bakımından etkisiz bir niteliğe sahiptir.

2000 yılı itibariyle Kadirli ilçe merkezinde çalışan nüfusun % 11'i sanayi, % 12'si tarım ve % 77'si hizmet sektöründe çalışmaktadır. Şehir, sahip olduğu fonksiyonlarla adeta bir çekim merkezidir. Bu merkezilik özelliği, daha çok hizmetler sektörünün büyümesi ve gelişmesi sonucunda oluşmuştur. Şehirde hizmetler sektörü geliştikçe, tarıma ayrılmış olan alanlar giderek daralmış ve şehirsel kullanıma dönüşmüştür. Genellikle ziraat ekonomisinin etkisi altında bulunan sanayi kolları ise 1990–2000 yılları arasında fazla ilerleme gösterememiştir. Son 10 yıl içerisinde çalışan nüfusun iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımında önemli gelişmeler olmuştur. Her şeyden önce ziraat alanında çalışan nüfus oranı yarı yarıya azalarak, imalat sanayinde değil, çeşitli hizmet kollarında toplanmaya başlamıştır. İlçenin kırsal kesiminde çalışan nüfusun 2000 yılı itibariyle % 92'si tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe çalışan nüfusun yarıdan fazlasını (% 55) ilçe merkezinde pasif olarak gördüğümüz kadın nüfus oluşturmaktadır.

Şehirsel merkeze olan yakınlık, karayolları ve ulaşım kolaylıkları, alüvyal topraklardan oluşan verimli ziraat alanları ile akarsular ve sulama kanallarının varlığı gibi nedenlerle araştırma sahasında nüfus daha çok Kadirli ovasında toplanmıştır. Özellikle merkezden çevreye doğru ve şehirden uzaklaştıkça konsantrik halkalar halinde nüfus dağılışında çözülme ve seyrelmeler dikkat çeker. Şehre yakın bölgelerde yer alan köylerin yüzölçümleri nispeten dar olduğu gibi, nüfusları da aşırı kalabalık değildir. Ayrıca bu alanlarda arsalar merkeze yaklaştıkça küçülmekte, ancak değerleri artmaktadır. Buna karşın şehre nispeten uzak ancak ova ünitesinde yer alan köylerin yüzölçümleri daha geniş olduğu gibi, nüfusları da daha kalabalıktır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Ova ünitesindeki nüfus dağılışını etkileyen en önemli faktörlerden biri de Savrun Çayı'nın yaydığı alüvyonlardan oluşmuş, zirai potansiyeli yüksek topraklardır. Bu verimli ziraat alanları, özellikle tarla ziraatını destekler niteliklerdedir. Daha önemlisi akarsular ve kanallarla sulanabilen bu tarlaların çevresindeki köylerde nüfus miktarlarının nispeten fazla olduğu görülür. Dolayısıyla Kadirli Ovası ve sahip olduğu değerler göz önüne alındığında; ovanın fazlaca nüfuslanması ve nüfusun dört bir yana dağılmış olması kolay anlaşılır bir neticedir. 2000 yılı aritmetik nüfus yoğunlukları haritası incelendiğinde ise, Kadirli Ovası'ndaki nüfus yapısının bir hayli değişmiş olduğu görülür. Kadirli Ovası'nda genel hatlarıyla nüfus yoğunlukları düşerken yüksek, eğimli ve engebeli sahalarda artmıştır.

Araştırma sahasında Neolitik ve belki de Paleolitik'e kadar inen yerleşme kalıntılarına tesadüf edilmektedir. Çukurova'da bugüne kadar tespit edilen Neolitik ve Kalkolitik'e ait 29 yerleşme yerinden birisi de Kadirli ve çevresidir (Göney 1976, s.68). Araştırma sahası, yüzyıllardan beri göçebe toplumlar tarafından kışlak olarak kullanıla gelmiştir. Bulunduğu konum itibariyle konar-göçer aşiretlerin elverişli hayvancılık sahalarına yakın olduğundan daha sonra bu aşiretlerin sürekli yaşama sahası olmuştur. İlçe merkezinde "isneyn pazarı" olarak tabir edilen ve pazartesi günleri kurulan bir ticari etkinlikten (Orhonlu 1963, s.76-77) bahsedilmesi araştırma sahasının 1500'lü yıllarda beşeri aktiviteler amacıyla kullanılmakta olduğunu göstermektedir. Kadirli yöresinde ilk siyasi ve sosyal teşkilatlanmayı 14. yy ortalarında Dulkadiroğulları yaptığından Kadirli ve kırsal çevresi Dulkadiroğulları'nın Kars'ı anlamına gelen "Kars-ı Zülkadriyye" şeklinde isimlendirilmiştir.

Osmanlı imparatorluğunun bölgedeki konargöçer aşiretleri yerleştirmek için yaptığı bütün girişimler ve yerleşme teşebbüsleri "Fırka-i İslâhiye"nin bölgeye gelmesine kadar gerçekleşememiştir. Bilhassa yer şekilleri, iklimi, toprak ve su kaynakları bakımından sahip olduğu potansiyelin uzun yıllar farkında olmayan göçebe toplulukların mekânı olarak Kadirli ve çevresi, ancak 1960'lı yıllarda beklenen gelişmeyi gösterebilmiştir.

Kadirli ilçesindeki yerleşmeleri yer aldıkları morfografik ünite, yüzölçümleri, yerleşme dokuları, nüfusları, hâkim ekonomik faaliyetleri, idari fonksiyonel özellikleri ve diğer coğrafi özellikleri bakımından; 231'i daimi, 27'si yaz aylarında kullanılan geçici yerleşme olmak üzere toplam 258 köyden küçük kır yerleşmesi, 59 köy, 1 kasaba (Yoğunoluk) ve 1 şehir (Kadirli) olmak üzere toplam 318 yerleşme olarak sınıflandırabiliriz. 258 "köyden küçük kır yerleşmesinin" 217'si mahalle, 27'si yayla, 7'si mezraa ve 7'si çiftlik yerleşmesidir. Yaz aylarında kullanılan yayla yerleşmeleri, diğer kır yerleşmelerinden farklı olarak, daimi olmayan mevsimlik yerleşmelerdir. Köyden küçük kır yerleşme şekilleri, belirli köylerin sınırları içerisinde yer aldığından idari olarak o köylerin muhtarlık yönetimi altında ve köylerin bağlısı durumundadırlar.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Araştırma sahasında 150 metre izohipsinin altında ve tamamen ova tabanında yer alan 29 köy yerleşmesi bulunmaktadır. İlçe köylerinin % 49'u çok verimli bu alüvyal taban üzerinde kurulmuştur. Ova tabanının kuzeydoğu ve doğusundaki kenar kesimlerinde ise topraklarının bir kısmı ovada bir kısmı ise hafif eğimli yamaçlar üzerinde 8 köy yer almaktadır. Bu sahalar, 1876 yılında Fırka-i İslâhiye Ordusu tarafından dağlık alanda göçebe hayatı yaşayan hayvancı grupların zorla ovalık alana yerleştirilmesiyle meskûn hale gelmiştir. Göçebe gurupların ovaya yerleştirilmesindeki temel amaç; zirai faaliyetleri bir an evvel başlatmak ve dağlık alandaki eşkıyalık olaylarına son vermekti. Yerleşmeleri meydana getiren meskenler ve eklentileri bir arada yani ***"toplu*** ve ***sık"*** bir örüntüye sahiptir. Yerleşme kümeleri arasında görülen fiziki kopuklukları genellikle ziraat alanları meydana getirmektedir.

Ova ünitesini sınırlayan alanlardan itibaren 150-500 metreler arasında bulunan dalgalı, arızalı yamaçlar, bu yamaçlar arasındaki vadiler ve sırtlardan oluşan engebeli topografya 18 köy yerleşmesinin kurulmasına sahne olmuştur. Dolayısıyla araştırma sahasındaki köylerin yaklaşık % 31'i ile ilçedeki tüm daimi yerleşmelerin % 6'sı; ziraat alanları fazla geniş olmayan, akarsu vadilerine yakın olan kesimlerde yer yer sulanabilen, tarla ve bahçe ziraatına uygun, ancak genelde kuru tarım faaliyetlerinin yaygın olduğu, aynı zamanda otlak ve mera alanları da bulunan bu hafif eğimli ve engebeli alçak plato üzerinde yer almaktadır. Bu topografya üzerindeki köy yerleşmeleri, topografyanın etkisiyle ova ünitesine oranla daha seyrek bir örüntüye sahiptir. Yerleşmeleri meydana getiren meskenler ve eklentileri gerek tepeler, vadiler, sırtlar ve yamaçlar, gerek su kaynakları, gerek ziraat alanları ve gerekse orman alanları ile birbirinden ayrılmakta ve yerleşmelere seyrek bir görünüm kazandırmaktadır.

Yerleşmelerin geriye kalan % 14'lük kısmı ise yüksek plato düzlükleri (% 8) ile dağlık alanlar üzerinde (% 6) görülmektedir. Alçak plato üst sınırından itibaren 750-1250 metreler arasında yüksek plato düzlükleri yer almaktadır. Yüksek platolar sahasında 3 köy yerleşmesi kurulabilmiştir. Bu köylerden Yoğunoluk, son yıllarda gösterdiği fonksiyonel gelişmelerle büyük ölçüde "kasaba" özelliklerini kazanmış durumdadır. 1250 metrenin üzerindeki dağlık sahada ise 2 köy yerleşmesi yer almaktadır. Bu yüksek sahalar, ilçenin yıl boyunca kullanılan alanlarından ziyade daha çok yaz mevsiminde nüfuslanan yayla alanları durumundadır. Yüksek sahalar; ziraat alanları genellikle eğimli, dar ve parçalı, kuru tarım faaliyetlerinin geçimlik olarak sürdürüldüğü, modern tarım yöntemlerinin kullanılamadığı, ziraat potansiyeli düşük, otlak, mera ve orman alanları geniş, hâkim geçim kaynakları hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri olan eğimli ve engebeli alanlardır. Yüksek platolar sahası ve dağlık ünite olarak tanımlayabileceğimiz bu topografya üzerindeki yerleşmeler; yer şekilleri, eğim, yükselti ve toprak yapısının etkisiyle aşağı kesimlere oranla daha seyrek bir yerleşme örüntüsüne sahiptir. Yerleşmeleri meydana getiren meskenler ve eklentileri su kaynaklarının kıtlığı, elverişsiz iklim ve relief koşulları, yoğun bitki örtüsü gibi fiziki koşullar; arazi kullanım durumu, ulaşım

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

olanakları, insanlar arası sosyal ve kültürel münasebetler gibi beşeri ve ekonomik pek çok faktöre bağlı olarak arazide birbirinden kopuk ve "*dağınık*" bir dizilişe sahiptir.

Araştırma sahasındaki köy yerleşmelerinin % 68'inin *(41 köy)* hane sayısı 50-149 hane arasında değişmektedir. En fazla haneye sahip olan 133 haneli Kesim ve Göztaşı köyleri bile, 134 hane olan ilçe ortalamasının altında kalmaktadır. Köyler tek tek ele alındığında nüfusları, yüzölçümleri, yer aldıkları morfografik ünite, hâkim ekonomik faaliyetleri, bağlı yerleşme şekilleri ve diğer coğrafi özellikleri bir köyden diğerine değişiklik göstermektedir. Araştırma sahasındaki köylerden ovada toprakları bulunan 33 köyün % 82'si *(27 köy)* bu grupta yer alır.

Araştırma sahasındaki meskenleri yapı malzemesi bakımından ele aldığımızda; meskenlerin geçmişte olduğu gibi çevreden sağlanan yapı gereçlerinden ziyade, daha çok briket ve tuğla gibi günümüz modern yapı malzemeleri kullanılarak inşa edildikleri dikkat çekmektedir. Yapı malzemesi olarak briket kullanımının payı 1980'li yıllarda % 43 oranıyla ilk sırada yer alırken, 2000'li yıllarda bu oran % 73'lere kadar yükselmiştir. % 18 oranıyla 1980'lerde ilk sıralarda yer alan "Çit" meskenlerin yapı malzemeleri (saz, kamış ve ağaç dalları) ise günümüzde büyük ölçüde terkedilmiştir. Bazı köylerde 1951 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmenlere ait mahalleler bulunmaktadır. Göçmen mahallelerinde yaşayan halkın yaşam biçimleri ve alışkanlıklarını yeni yaşam alanlarına taşımış olmaları nedeniyle oluşturdukları meskenler ve eklentileri, köydeki mevcut yapıdan çok farklı özelikler göstermektedir. Göçmen mahallelerindeki meskenlerin yapı malzemesini genellikle "kerpiç" oluşturmaktadır.

Çatı örtü malzemesi bakımından da çok önemli değişikliklerin görüldüğü araştırma sahasında özellikle kiremit çatı örtüsü (1980'de % 62, 2004'te % 2) yerini çinko (Galvenize sac)'ya (1980'de % 19, 2004'te % 56) ve artık ova köylerinde çok daha fazla rastlanan teras (2004'te % 41) şeklindeki yapılara bırakmıştır. Bu sebeple günümüzde, daha çok ova köylerinde düz damlı betonarme konutların hâkimiyeti söz konusu iken araştırma sahasının genelinde ve özellikle kuzeydeki dağlık alanlarda düz dam yerini çinko sac ve eternitin kullanıldığı beşik çatıya (1980'de % 78, 2004'te % 58) bırakmaktadır.

Sel felaketine maruz kalan Mecidiye köy Yenimahalle'de, devlet desteğiyle inşa edilen afet evleri yer almaktadır. Bu evlerde oturanlar, kendi yaşam biçimleri ve alışkanlıkları çerçevesinde uyum sağlayamadıkları bu evlerde bir takım değişiklikler yapmışlardır. Ev içerisindeki "alafranga tuvalet" bölümünün fonksiyonunu tamamen değiştirerek kaldırmış ve bina dışına yeniden yaptıkları "alaturka tuvalet"lere dönüştürmüşlerdir.

Merkez köy kapsamında olan Yoğunoluk**,** Kadirli ilçesinin günümüzde "kasaba" olarak niteleyebileceğimiz özelliklere sahip tek yerleşmesidir. Yoğunoluk, coğrafi kriterler göz önüne alındığında çevresine sunabileceği hizmetler açısından köy özelliğini yitirmeye başlamıştır. Yoğunoluk kasabası toplam 8 mahalleden (300 hane) oluşmakta ve dağınık bir yerleşme dokusu özelliği göstermektedir. 1965 yılından beri Yoğunoluk kasabasının nüfusu 1000 kişinin

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

üzerindedir. 2000 yılı nüfus sayım sonucuna göre ise kasaba nüfusu 1533 kişidir. Kasabanın iş ve ticaret merkezi, bir sırt üzerinde kurulmuş olan ve aynı zamanda ana güzergâh üzerinde yer alan Katıralağı mahallesinde gelişmiştir. Yoğunoluk kasabası ve bağlı yerleşmeleri, Kadirli ilçe merkezinde oturan bir kısım insan tarafından yaz aylarında yayla sahası olarak kullanıldığından, kasabada "yayla turizmi" faaliyetleri de gelişme göstermiştir.

1927 yılında 2.474 kişinin yaşadığı büyükçe bir köy durumunda olan ilçe merkezi, 1940'lı yılların sonlarına kadar 4.000 civarında insanın yaşadığı küçük bir kasabaya dönüşmüş, 1965 yılından sonra şehirsel fonksiyonları belirmeye başlamış ve 2000 yılında 65.227 kişinin yaşadığı orta büyüklükte bir şehir olmuştur. Kadirli'de şehirsel fonksiyonlardaki asıl gelişmeler 1980'li yıllarda olmuştur. İlçe merkezinde yerleşim dairesel bir şekle sahiptir. Dairenin merkezinde gelişmiş olan iş ve ticaret alanının çevresi bütünüyle konut alanlarıyla kaplıdır. Konut alanlarının çevresinde ise batı ve güney kesimlerde tarım alanları, doğuda Toros dağlarının eteklerini meydana getiren tepelik alanlar, kuzeyde ise Savrun çayının yukarı kesimlerini meydana getiren, gittikçe daralan ve yükselen vadisi bulunmaktadır. Bütün bu doğal ve beşeri engeller konutların yatay gelişimini engelleyen sınırları meydana getirmektedir. Şehirdeki konut alanları, şehri kuzeyden güneye kat eden Uzunçarşı ve Osmaniye Caddeleri ile batıdan doğuya kat eden Kamil Kara Bulvarı'nın, yani şehri dört parçaya bölen bu iki ana güzergâhın her iki yanında gelişmiş durumdadır.

İlçe merkezinde arazi kullanımının % 46'lık kısmını tarım alanları meydana getirmektedir. İmar sınırları içerisindeki tarım arazilerinin % 92'si tarla, % 8'i meyve ve sebze bahçeleri ile bağ alanları olarak değerlendirilmektedir. Tarım alanlarının % 82'sini şehrin kuzeybatısı, batısı, güney ve güneybatısında yer alan tarım alanları meydana getirmektedir.

Kadirli'de arazi kullanım açısından tarım alanlarından sonra en büyük alanı doğal olarak konutlar kaplamaktadır. Şehrin ilk kuruluş yeri olan Alacami ve çevresindeki mahallelerde geleneksel mimariyi yansıtan bina tiplerini nadiren de olsa görmek mümkündür. Bununla beraber özellikle 1965 yılı sonrasında kurulan mahallelerde cadde, sokak ve oturma alanlarının planlı ve modern görünüşlü oldukları dikkat çeker. Özellikle kooperatifler aracılığıyla yapılan binaların bulunduğu mahallelerde bu görünüş oldukça belirgindir. Ana güzergâhlar üzerinde yer alan sahalarla, merkez olarak seçilen bölgelerde kat sınırlaması bulunmazken, bu bölgelerde en fazla 4-5 katlı binalara rastlanmaktadır. Merkez alanların çevresi ve ana güzergâhların gerisindeki alanlarda ise genellikle tek ya da iki katlı yapılar yer almaktadır. Bunun en önemli nedeni, Kadirli halkının yaşam biçimidir. Tarımsal bir kültüre sahip olan yöre halkı genellikle tek katlı ve bahçeli konutlarda yaşamayı tercih etmektedirler.

Kadirli hızla büyümeye başladığı 1965 yılı sonrasında, aldığı hızlı göç sebebiyle çarpık bir şehirleşme, gecekondulaşma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Şehrin kuzeydoğu, doğu ve güneydoğu kesimleri eğimin arttığı, yapının killi ve marnlı kayaçlardan oluştuğu ve iyi drene

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

olmadığı kesimleri olarak muhtemel heyelan bölgeleridir. Yerleşmeye elverişsiz ve yerel yönetimce yerleşmeye yasaklı olan bu bölgeler, alt yapısı yetersiz ve plansız kaçak yapılaşma nedeniyle gecekondularca işgal edilmişlerdir. Şehrin güney ve batı kesimlerinde gerçekleştirilen toplu konut projeleriyle öncelikle şehrin gecekondulaşma problemlerinin çözümlenmesi amaçlanmıştır.

Şehirdeki idari kurumlar, her taraftan kolayca ulaşılabilen, ulaşım güzergâhlarının düğümlendiği merkezi sahalarda yer almaktadır. Merkez mahalle sınırlarının karşılaşma sahasında yer alan Hükümet Konağı ve Belediye binasını şehirdeki idari kurumların toplandığı alanlar olarak görmek mümkündür.

Kadirli şehrinde iş ve ticaret birimleri genellikle Tufan Paşa, Pazar, Savrun, Dere ve Bağ mahalle sınırlarının karşılaştığı merkezi alanda yer almaktadır. Burası aynı zamanda kuzeyde Cemal Paşa Caddesi ile güneyde Kamil Kara Bulvarı arasında kalan Derviş Paşa, Uzunçarşı ve Hükümet Caddeleri'nin çevresinde gelişmiş şehrin merkezi iş sahasını meydana getirmektedir. Kadirli'ye dört bir yandan ulaşan yolların kesiştiği bu kavşak noktasında ortaya çıkan söz konusu ticaret alanları, geçmiş dönemlerden itibaren önemini koruyarak ve daha da gelişerek günümüze dek ulaşmıştır. Merkezi iş sahası, bulunduğu alandan dört ana yönde ve çevreye doğru gelişme göstermektedir. Bunlardan en önemlisi batı yönünde olan çizgisel gelişmedir. Savrun çayı üzerinde bulunan kuzeyde Cemal Paşa Köprüsü ile bunun güneyindeki Savrun Köprüsü daha 1900'lü yılların başlarından itibaren şehrin iki yakasını birbirine bağlayan tarihi bağlantılardır.

Kadirli şehrinde sanayi, gelişememiş bir fonksiyon olarak ortaya çıkmaktadır. Sanayi alanlarının % 65'i küçük sanatlara, % 35'i ise fabrika alanlarına aittir. Sanayi fonksiyon alanının bu kadar dar olmasında, Kadirli halkının tarım ekonomisine dayalı iktisadi yaşantısının etkisi büyüktür. Ayrıca burada gerek ulaşım kolaylığı, gerek aynı hat üzerinde bulunan Adana, Ceyhan ve Osmaniye gibi tarımsal hammaddeye dayalı sanayinin gelişmiş olduğu merkezlere olan yakınlık ve gerekse Kadirli'de tarımsal hammadde ticareti yapan tüccar, komisyoncu ve nakliyeci gibi işyeri sahiplerinin sayısının giderek artması gibi faktörlerin de etkisiyle ticaret ve hizmetler sektöründe gelişme sağlanırken, sanayi sektörü gelişememiş, hatta gerileme sürecine girmiş bir fonksiyon olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadirli'de, toplam 18 ilköğretim okulu, 8 lise ve dengi okul, 1 meslek yüksek okulu bulunmaktadır. Okulların % 48'i 1980 sonrasında inşa edildiğinden bu kurumlar genellikle şehrin kenar kısımlarına dağılmış durumdadır. Şehir merkezindeki okullar, konut ve ticaret alanları arasında bağlantıyı sağlayan geçiş alanları konumundadırlar. Şehrin kenar kısımlarına dağılmış olan okullar ise sanayi ve ticaretin gelişmesiyle birlikte 1980 sonrası şehirleşme hareketlerinin en etkili faktörleri arasında sayılabilirler. Öğrencilerin önemli bir kısmı ilçe merkezinin yakın çevresindeki kırsal alanlardan gelenlerdir. Kiralık ev ve özel yurtların

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sağladığı imkânlar dolayısıyla bu öğrencilerin konaklama sorunları bulunmamaktadır. Özellikle lise ve dengi okullar, dershaneler ve M.Y.O'nun çevresindeki öğrenci konutlarının sayıları oldukça fazladır. Maarif Çamlığı ve Sülemiş Tepesi'nde varlığı tespit edilen ve tarihi Roma öncesi dönemlere dayanan antik yerleşim kalıntıları şehirde tarihi ve kültürel değerleri günümüze yansıtmaktadır. Alacami ise Roma, Bizans ve Türk kültürlerini bir arada yaşatan tek canlı abidedir. Eser, II. yüzyılın başlarında Romalılar tarafından manastır olarak yapılmış, 1488 yılında Dulkadiroğulları döneminde camiye çevrilmiştir. 1890 yılında, II. Abdülhamit döneminde inşa edilen Hamidiye camisi ise, Alacami'den sonra Kadirli'nin bilinen ilk camisidir.

Araştırma sahasında toplam tarım alanları içerisinde tarla tarımı yapılan alanların oranı % 91'dir. Tarla tarımının Kadirli ilçesinde bu derece önemli olmasında, getirisi daha yüksek olan ürünlerin ekiminin yapılmasının payı büyüktür. Sebze ve meyve ziraatı ise, çoğunlukla dar alanlarda ve daha çok insanların geçimini temin etmek için yapılan bir faaliyet durumundadır. Kadirli ilçesinde tarla tarımı içerisinde mısır ve yerfıstığı ziraatı, ova köylülerinin vazgeçilmez ürünlerindendir. Mısır ve yerfıstığı üretimi, Çukurova'daki pamuk üretimini adeta bitirmiştir.

Araştırma sahasında sulamalı tarla tarımı ova tabanındaki köylerin hemen hepsinde yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Mısır ve yerfıstığı ziraatı ova tabanı dışında bulunan yamaç köylerinde sulamaya ihtiyaç duyulmadan da yapılabilmektedir. Yerfıstığı ve mısırın dağılışına bakılacak olursa; araştırma sahasının ova tabanına karşılık gelen güneybatı dilimi bu ürünlerin yoğun bir şekilde yetiştirildiği alanlar olarak görülmektedir. Savrun çayı, Kesik suyu ve Sumbas çaylarının bu sahanın sulanmasında birinci derecede önemli rol oynaması yoğunluğun burada toplanmasına neden olmuştur. Yerfıstığı toplama makinesinin kullanımı ile birlikte bölge dışından getirilen işçi sayısında da azalmalar yaşanmıştır.

Sulu tarım alanlarında kış mevsiminde, kısa sürede yetişen turp ekimi yapılmaktadır. İlçenin güneybatı dilimi turp ekim alanlarının yayılış gösterdiği yerlerdir. Yörede tarla tarımının önemli olması sebze ve meyvecilik için ayrılan alanların azalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla sebzecilik ova köyleri dışında ekonomik olarak değil, evin geçimini karşılamak amacıyla yapılmaktadır.

Meyve alanları içerisinde zeytin bahçelerine ayrılan alan diğerlerine göre ezici bir üstünlük göstermektedir. Zeytin dikili alanlarda yıldan yıla önemli miktarlarda artış göstermektedir. Zeytin alanlarının dağılışına baktığımız zaman; tarla tarımının yayılış gösterdiği ova ünitesi dışında çoğunluğu eğimli ve engebeli yamaç arazileri, alçak plato yüzeyleri ile daha az miktarlarda da yükseltinin 500-1000 metre arasında olduğu dağlık alanlar dikkati çekmektedir.

Kadirli'deki tarım arazilerinin yaklaşık % 70'i 100 dekardan küçük parsellerden oluşurken, arazi parsel sayısının % 89'u da yine 100 dekardan daha azdır. Toprak sahibi

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ailelerin % 95'i ise 100 dekardan daha küçük mülkiyete sahiptir. 1960'lı yıllardan 2000'li yıllara kadar küçük mülkiyete araziye sahip olanların oranında artışlar yaşanırken orta ve özellikle de büyük mülk sahiplerinin payı oldukça azalmıştır. Araştırma sahasındaki köylerin çoğunluğu alçak seviyelerde yer alan platolar sahasında yer almaktadır. Söz konusu köylerde parseller genellikle 10 dekarın altında olup, orta büyüklükteki parseller ova kenarlarına doğru artarak 10-20 dekar arasında değişmektedir. Büyük parseller ise genellikle 20-25 dekar arasındadır. Araştırma sahasında tarımsal faaliyetlerin daha çok tarla ziraatı olarak sürdürüldüğü Kadirli ovası köylerinde en küçük parseller genellikle 10-20 dekar arasındadır. Ova ünitesindeki en büyük parselleri, ovanın kuzey ve güneyindeki ziraat alanları üzerinde görmek mümkündür.

Araştırma sahasındaki tarım arazisi, çiftçi aileleri arasında dengesiz dağılmıştır. Ailelerin sahip oldukları araziler küçüldükçe, ailenin geçimi de güçleşmekte ve devamında "kiracılık" ve "ortakçılık/yarıcılık" gibi alternatif sistemlerle geçim temin edilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte geçimini bu şekilde temin edemeyen pek çok aile yaşam alanlarını terk ederek göçmek zorunda kalmaktadır.

Ziraat alanlarındaki makineleşme ise araştırma sahasındaki çiftçi aileleri için pek de kolay olmayan toprağın işlenmesi ve bitkisel üretim faaliyetlerinin daha az zaman, emek, masraf ve iş gücü kullanımı ile daha fazla verim, üretim ve kazanç elde edilmesi amacıyla sürdürülebilmesini sağlamıştır. Dolayısıyla Kadirli ilçesindeki çiftçiler daha çok 1980'li yıllardan itibaren kullanımına alıştıkları fazla fonksiyonel olmayan makine ve aletleri, özellikle 1990'lı yıllar ve sonrasında yoğun olarak kullanmıştır. Araştırma sahasında yaklaşık olarak son kırk beş yıllık dönemde geleneksel tarım araçlarının sayısında önemli azalmalar olurken; bazılarının kullanımı hemen hemen ortadan kalkmış ve hatta bazıları hiç kullanılmaz duruma gelmiştir. Buna rağmen başta traktör olmak üzere çiftçiler tarafından en çok kullanılan araçlar, hemen her çiftçi ailesinin elinde bulunur hale gelmiştir. Bunun yanında teknolojisi geliştirilmiş makine ve aletler çok pahalı olduğu için her çiftçi ailesinin elinde bulunmamakta ve ancak kiralama yoluyla temin edilebilmektedir. Böylece bu makine ve aletlerden çiftçilerin yararlanabilmesi için adeta ziraata destek bir hizmet kolu daha gelişmiştir.

Tarım arazisi-traktör sayısı ilişkisine göre Kadirli ilçesi Türkiye ortalamasının üzerinde bir değere sahiptir. Bu durum Kadirli ilçesinin Çukurova gibi tarım arazilerinin en verimli olduğu bir alanda bulunmasının bir sonucudur. Tarım arazilerinin yıldan yıla daha modern yöntemlerle işlenerek, birim alandan daha fazla ürün elde edilmek amaçlanmaktadır. Bu sebeple daha fazla kazanç elde etmek isteyen toprak sahipleri arazileri işlemek için her türlü makine ve alet kullanmayı zorunlu olarak görmektedirler. Böylelikle araştırma sahasında, özellikle ova köylerinin bulunduğu alanlarda verimli topraklardan geçim sağlamak dışında kar etmek için tarımsal alet edevatın kullanımı yaygın olarak görülmektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Doğal çevre koşullarının mevcut durum ve potansiyeline göre araştırma sahasında geçmiş dönemlerdeki yayla, otlak ve mera hayvancılığından ahır hayvancılığına geçiş tam olarak sağlanamadığı gibi bu sürecin beklenenden daha uzun süreceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte araştırma sahasında sürdürülmeye çalışılan geleneksel hayvancılık faaliyetleri ekonomik olarak geçimi temin edebilecek seviyelerde değildir. Bu durum, kışlakların giderek daralması, orman içi ve yakın çevresinde otlatmanın engellenmesi, hayvan sürüleriyle yayla alanlarına göçün zorlaşması ve maliyetlerin yükselmesi gibi nedenlere bağlı olarak her geçen gün cazibesini yitirmektedir. Kadirli ilçesinde hayvancılık faaliyetleri değişen ölçeklerde hemen her köyde yapılabildiği gibi, daha çok yüksek, eğimli ve engebeli sahalarda geçimi temin etmek amacıyla sürdürülmektedir. Doğal bitki toplulukları olan maki sahaları ve verimi düşük ziraat alanları, özellikle küçükbaş hayvancılık için seçilen otlak alanlarıdır. Eski mera alanlarının modern ziraat yöntemlerinin kullanılmaya başlamasından sonraki dönemlerde giderek daralması, mera hayvancılığını neredeyse bitme noktasına getirmiştir. Makineli ziraat, geniş mera alanlarının sürülerek tarlalara dönüştürülmesinde başrol oynarken, sulama, gübreleme, tohum ıslahı, çeşitli kurumsal destekler, pazarlama koşulları, orman alanlarında otlatmanın yasaklanması ve fenni ahır hayvancılığı gibi diğer faktörler mera hayvancılığını ekonomik olmaktan çıkarmıştır. Ayrıca ormanlık alanlarda hayvan otlatılmasının engellenmesi ile hayvancılıkla uğraşan ailelerin yaylalarla kışlaklar arasındaki göç yolları kapanmış ve yaylaya çıkışlar zorlaşmıştır.

Araştırma sahasındaki ova köylerinde bütünüyle tarla ziraatı öne çıkmakla birlikte, bu köylere başlangıçta tarım işçisi olarak gelen özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu kökenli bazı işçi ailelerin zamanla yerleşik hale geçmeleri ve hayvan beslemeyi tercih etmeleri nedeniyle ova köylerinde geçimlik olarak sürdürülen hayvancılık faaliyetleri, böylece ticari karakter de kazanmıştır.

Araştırma sahasındaki küçükbaş ve büyükbaş hayvan varlığının dağılımını yerleşmelere göre ele aldığımızda; ovadan dağlık alana doğru gittikçe önce büyükbaş hayvancılığın, yükselti, eğim ve engebeyle birlikte ise küçükbaş hayvancılığın önem kazandığı söylenebilir. Böylece ovadan uzaklaştıkça büyükbaş hayvan sayısı artmakla birlikte oranı gittikçe azalmakta ve yerini küçükbaş hayvanlar almaktadır. Dolayısıyla hafif eğimli yamaçlar üzerinde yer alan köylerle alçak platolar sahasında yer alan köylerde son yıllarda küçükbaş hayvan sayısı daha fazla olmak üzere büyükbaş hayvanlar da beslenmektedir.

Araştırma sahasında kümes hayvancılığı, kırsal kesimdeki hemen her ailenin beslediği 5-10 tavuktan ibaret değildir. İlçede tavuk, hindi, ördek ve kaz gibi kümes hayvanları beslenmekte ve yumurta üretimi yapılmaktadır. Dolayısıyla ilçede önemli bir beyaz et ve yumurta üretimi söz konusudur.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli ilçesinde orman işçiliği ve orman mahsullerinden geçimini sağlayan 5 köy bulunmaktadır. 1960'lı yıllardan günümüze kadar ormancılık Kadirli ilçesi köylerinin hiç birinde 1. derecede önemli bir faaliyet kolu olmazken, 2. ve 3. hatta 4. derecede önemli bir aktivite durumunda kalmıştır.

Kadirli'deki iş yerlerinin sayısı geçmişten günümüze sürekli bir artış göstermektedir. Faaliyet türüne göre iş yerlerinin ortalama % 53'ü toptan ve perakende ticaret, % 27'si imalat ve % 20'si hizmetler sektörüne aittir.

Günümüzde perakende ticaret işletmelerinin % 52'sini günlük ihtiyaçlara cevap veren iş yerleri oluşturmaktadır. Genellikle şehir halkının günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bu işletmeler, günden güne artan şehir nüfusunun ve kır kesiminin talebini karşılayabilmek amacıyla çoğalmaktadır. Toptan ticaret işletmelerinin % 37'sini de toprak mahsulleri ve yem ticareti yapan işletmeler oluşturmaktadır. Ekonomisinin temeli tarıma dayanan bir Çukurova kenti olarak Kadirli'de gelişen ilk ticari etkinlikler, tarımsal altyapıya bağlı ortaya çıkmışlardır. Bu bakımdan Kadirli'de ticaretin canlanmaya başladığı 1960'lı yıllardan günümüze, toptan ticaret işletmelerinin önemli bir kısmını hububatçılar ve yem ticareti yapanlar ile gübre, zirai ilaç, tohum ve tarım aletleri satıcıları oluşturmaktadır.

İlçe merkezinde, ticarethanelerin sayısı ve türü bakımından bir zenginlik söz konusudur. Günümüzde Kadirli şehrinin çevresinde, tarım fonksiyonu ve buna bağlı olarak gelişen ticari etkinlikler açısından oldukça geniş bir etki alanı oluşmuş durumdadır. Bu alan büyük oranda, Kadirli ve Sumbas ilçelerini kapsamaktadır. Böylece Kadirli, çevresindeki kır sahalarına merkezlik yapabilecek bir konuma erişmiştir. Kadirli'nin sahip olduğu bu özellik Sumbas ilçesinin tamamını, Andırın ilçesinin ise Kadirli'ye yakın olan Aslantaş Baraj Gölü'nün batı ve kuzeyinde bulunan köyleri etki sahası içerisine almıştır.

"Karatepe-Aslantaş tarihi yerleşmesi", M.Ö. 8. yüzyılda bir sınır kalesi olarak kurulmuş ve M.Ö. 7. yüzyıl içinde de "Asurluların saldırıları sonucu yakılıp yıkılmış ve bir daha da yerleşilmemiştir. Karatepe tarihi kalıntıları ve Aslantaş Baraj Gölü'nün bulunduğu "Karatepe Milli Parkı" araştırma sahasının en önemli turistik alanlarının başında gelmektedir. Kadirli ilçesini ziyaret için gelenler mutlaka Karatepe ve baraj gölü sahasında günlük rekreatif faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Karatepe, dünyaca ünlü Kilimleri ile de tanınmaktadır. "Karatepe-Kızyusuflu Orman İçi Köylülerini Kalkındırma Kooperatifi" 1972 yılında bu amaçla kurulmuştur. Kooperatif bünyesinde 130 tezgâhta kilim dokunmaktadır. Ortalama 250 dokuyucu bulunmaktadır. Kilim tezgâhlarının 17 tanesi kooperatif binasında bulunurken, diğerleri ise çevre köylerde çalışmak isteyen bayanlara dağıtılmıştır. Kızyusuflu ve Bahadırlı köyleri kilim tezgâhlarının çoğunlukta olduğu köylerdir.

Aslantaş Baraj Gölü kıyısında yer alan Kızyusuflu köyü ise Kadirli ilçesinin su sporları merkezi durumundadır. 2002 yılında baraj gölünde su sporları yapmak amacıyla tesisler

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

kurulmuştur. Su sporları olarak kano biniciliği düzenlenmekte ve turizm haftalarında kano yarışı yapılmaktadır. Ayrıca 50 kişiye hitap edecek kapasitede "katamaran" ile baraj gölünde tanıtım amaçlı yolculuklar düzenlenmektedir. Su sporları merkezinde kano biniciliği için kurslar açılmakta ve uluslararası kamplar düzenlenmektedir.

İlçenin Koçlu köyü sınırları içinde çeşitli cilt sorunları ile böbrek hastalıklarının tedavisinde alternatif yöntem olarak tercih edilen "Kokar Şifalı Suları" için bir tesis kurulmuştur. Tesisin derince yarılmış bir vadinin içerinde yer alması, makilerin kızılçam ormanlarına devrettiği zengin doğal bitki örtüsü ve bol oksijenli temiz ve serin hava koşulları nedeniyle burası rekreasyon amaçlı da kullanılmaktadır. Civardaki tarihi kalıntılar, bu karstik kaynaktan Roma ve Bizans döneminde de yararlanılmış olduğunu ortaya koymuştur.

Kadirli 2005 yılında 77.000 kişiyi aşan nüfusu ve ticarethanelerinin çeşitliliği bakımından şehir özellikleri gösteren bir yerleşmedir. Sektörel açıdan yerleşmede hizmetler kolunun ağırlıkta olduğu görülmektedir. Kadirli ilçesi sahip olduğu zengin toprak koşulları nedeniyle tarımsal faaliyetlerin ön planda olduğu ve buna bağlı olarakta tarım ürünlerinin ticaretinin yapılığı bir yer durumundadır. Bu nedenle şehir merkezinde tarımsal karakter taşıyan unsurları yoğun bir şekilde görmek mümkündür. Kadirli ilçesinde tarım önemini koruduğu müddetçe şehirde görülen bu yapı asla değişmeyecektir.

İnceleme konusu olarak belirlediğimiz *Kadirli İlçesi'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası* isimli çalışmada Kadirli ilçesinin önemli sorunlarla iç içe olduğunu tespit etmiş bulunmaktayız. En önemli sorunlar ve bunlara çözüm önerileri şu şekilde incelenebilir.

Kadirli'nin kuzeydoğu, doğu ve güneydoğusu eğimli, heyelana maruz ve muhtemel heyelan alanları olarak yerleşime uygun olmasa da, gecekondulaşma nedeniyle kalabalık bir nüfus kitlesinin yerleşme alanı durumundadır. Bu alanlarda yerleşimin fiziksel engeller nedeniyle sınıra dayanması ve nüfusun artmasıyla birlikte artan bu nüfusa yer bulma problemlerinin ortaya çıkması, yerel yönetimin yeni arayışlar içerisine girmesine sebep olmuştur. Şehrin batı ve güneyindeki verimli tarım alanları büyük oranda yatay yönde gelişen tek katlı konutlarla işgal edilmiş, böylece tarım alanları yok edilmeye başlanmıştır. 1990'lı yıllardan sonra toplu konut projelerinin uygulanmaya konması, bu yatay yöndeki gelişmeyi biraz azaltmış olmakla birlikte Kadirli Belediyesi'nin bu konuya ciddi bir şekilde eğilmesi gerekmektedir. Sülemiş Tepesi'nin kuzeybatısında uzanan engebeli saha, yerleşime en uygun alanları meydana getirir. Nitekim bu kesimler, kalker çimentolu ve kaba heterojen elementli konglomeralar tarafından işgal edilmiştir. Burası Sülemiş Tepesi eteklerindeki çok eğimli kesimler haricinde, birinci derecede yerleşmeye uygundur. Yerel yönetimin güney ve batısındaki verimli alanlardan ziyade, şehrin kuzeybatısındaki tarımsal önemi biraz daha az olan yerlerde yapılaşmayı teşvik etmesi gerekmektedir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Kadirli, geçmişten günümüze kadar kazanmış olduğu tarımsal ürünlerin ticaretinin yapıldığı bir pazar yeri konumundadır. Ancak tarıma bağlı sanayi fonksiyonu gelişmemiş hatta zamanla gerilemiştir. Bunun nedenide yakınında 1. dereceden Adana gibi Türkiye'nin en önemli tarıma dayalı sanayi şehrinin, 2. dereceden de sanayisi gelişmekte olan Osmaniye'nin bulunmasıdır. Nüfus ve şehirsel fonksiyonlar bakımından Kadirli'den daha gelişmiş durumdaki Adana ve Osmaniye, tarımsal hammaddenin işlendiği tesisleri kendine doğru çekmektedir. Ayrıca Adana organize sanayi bölgesinin Ceyhan'a çok yakın olması ve yine Ceyhan'ın ana ulaşım aksı üzerinde bulunmasıyla Kadirli'ye göre daha avantajlı olmasını sağlamıştır.

Kadirli'de sanayi fonksiyon alanının dar olmasında, halkın tarım ekonomisine dayalı iktisadi yaşantısının da etkisi büyüktür. Ayrıca burada gerek ulaşım kolaylığı, gerek aynı hat üzerinde bulunan Adana, Ceyhan ve Osmaniye gibi tarımsal hammaddeye dayalı sanayiinin gelişmiş olduğu merkezlere olan yakınlık ve gerekse Kadirli'de tarımsal hammadde ticareti yapan tüccar, komisyoncu ve nakliyeci gibi işyeri sahiplerinin sayısının giderek artması gibi faktörlerin de etkisiyle ticaret ve hizmetler sektöründe gelişme sağlanırken, sanayi sektörü gelişememiş, hatta gerileme sürecine girmiştir.

Kadirli'de büyük sanayinin, saydığımız bu sebeplerden dolayı gelişmesi zaten beklenemez. Bunun yerine küçük ve orta ölçekli sanayinin gelişmesi teşvik edilmelidir. Kadirli'de özellikle karoser yapımının önemi büyüktür. Kozan ve İmamoğlu traktör römorku yapımında ününü bölge dışına duyurabilmiştir. Kadirli de karoser yapımında söz sahibi bir merkez haline getirilebilir.

Kadirli'yi tarımsal alanda tanıtabilecek ürün olarak turp üretimi ile yer fıstığı yetiştiriciliği, vazgeçilmez iki tarımsal aktivitedir. Turp için Kadirli'de 2000 yılından itibaren festivaller düzenlenmekte, ancak bu faaliyet Kadirli turplarını tanıtmada yeterli olamamaktadır. Turp denilince akla ilk önce Kadirli'nin gelmesi gerekmektedir. Bunun için Kadirli'de yapılan etkinlikler artırılmalı ve belirli bir plan çerçevesinde düzenlenmelidir. Yine yerfıstığı üretiminde Kadirli ilçesi ilk sıralarda yer almaktadır. Yerfıstığı ürünlerinin değerlendirilmsi için ise her hangi bir tesis bulunmamaktadır. Ürünler Osmaniye'deki tüccarlara satılmakta ve oradaki atölye ve fabrikalarda değerlendirilmektedir. Bu gibi tesislerin Kadirli ilçesinde yapılması ile büyük oranda kırdan şehre ve şehirden büyükşehirlere olan işçi göçleri de engellenmiş lacaktır.

Şehrin ortasından geçmekte olan Savrun çayı ve ona doğudan kavuşan derelere Kadirli'nin kanalizasyonunu döküldüğü için, çevre sağlığı açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Kadirli Belediyesi, İller Bankası desteğiyle 1998 yılında, "Kanalizasyon Tatbikat Projesi" adı altında, şehrin pis sularının insan sağlığına zarar vermeden bir kanalda toplanıp akıtılması için çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmaların tamamlanmasıyla Kadirli, sağlık açısından problem yaratan sorunlardan kurtulacaktır.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

KAYNAKÇA

ABADAN, N., 1964, Batı Almanya'daki Türk İşçileri ve Sorunları, DPT Yay. Ankara.

AHMET REFİK., 1989, Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200), İkinci Baskı, Enderun Kitapevi, İstanbul.

AKÇURA, T., 1971, "Türkiye'de Şehirleşme ve Bazı Şehir Örnekleri", Türkiye: Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İ.Ü. Edb. Fak. Coğr. Enst., s:187-225, İstanbul.

AKKAYAN, T., 1971, "Türkiye'de İller Arası Göçler", İ.Ü. Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi, S:1, s.59-85, İstanbul.

AKTAN, S., 1967, Dünkü ve Bugünkü Adana, Güney Basımevi, Adana.

AKTAN, S., 1972, Adana İli Yakın Çevre İncelemeleri, Garanti Matbaası, İstanbul.

ALAGÖZ, C. A., 1941, "Yayla Tabiri Hakkında Rapor", Birinci Coğrafya Kongresi (6-21 Haziran 1941), Raporlar, Müzakereler, Kararlar, s.150-157, T.C. Maarif Vekilliği, Ankara

ALAGÖZ, C. A., 1993, "Türkiye' de Yaylacılık Araştırmaları", A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi S.2 s. 1-51, Ankara.

ALKAN, A., 1991, "Toroslar'da Yayla Yerleşmeleri", Türk Halk Mim. Semp. (5-7 Mart 1990), Konya. Kült. Bak. HKADB Yay. No:148, Seminer Kong Bild. Dizin: 30 s.1-15, Ankara.

ALKIM, U. B., 1950 a, "Dördüncü Mevsim Karatepe Çalışmaları", Belleten, C:XIV, S:56, s.649-654, Ankara.

ALKIM, U. B., 1950 b, "Beşinci Mevsim Karatepe Çalışmaları", Belleten, C:XIV, S:56, s.677-679, Ankara.

ALKIM, U. B., 1952 a, "Yedinci Mevsim Karatepe Çalışmaları", Belleten, C:XVI, S:64, s.611-615, Ankara.

ALKIM, U. B., 1952 b, "Sekizinci Mevsim Karatepe Çalışmaları", Belleten, C:XVI, S:64, s.616-619, Ankara.

ALKIM, U. B., 1952 c, "Domuztepe Kazılarının Arkeolojik Sonuçları", Belleten, C:XVI, S:62, s.225-237, Ankara.

ALKIM, U. B., 1959, "Güney-Batı Antitoros Bölgesinde Eski Bir Yol Şebekesi", Belleten, C:XXIII, S:89, s.59-73, Ankara.

ALKIM, U. B., 1960, "Sam'al ile Asitawandawa Arasındaki Yol", Belleten, C:XXIV, S:95, s.355, Ankara.

ALTAY, M. H., 1965, Adım-Adım Çukurova, Çukurova Turizm Derneği Yay. No:1, Kemal Matbaası, Adana.

ARMAN, F., 1994, "Güneşin Kutsadığı Ülke, Karatepe-Aslantaş Milli Parkı", Atlas Dergisi, S:19, s.102-114, İstanbul.

ATALAY, İ., 1983, Türkiye Vejetasyon Coğrafyasına Giriş, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay. 19, İzmir.

ATALAY, İ., 1988, "Vegetation Levels of the Taurus Mountains of Mediterranean Region in Turkey", Ege Coğrafya Dergisi, S:4, s.88-122, İzmir.

ATALAY, İ., 1992, Türkiye Coğrafyası, Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova, İzmir.

BATES, G. D., 1971, "Güneydoğu Anadolu'da Göçebe Yörük Yerleşmeleri Üzerine Bir Çalışma", Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İ.Ü. Edeb.Fak., Coğ.Enst., Yay. s.245-292, İstanbul.

BAKIR, İ., 1991, "Toroslar'da Göçebe Mimarisi", Türk Halk Mim. Semp. (5-7 Mart1990) Konya. Kült. Bak. HKADB Yay. No:148, Seminer Kong. Bild. Dizin: 30 s.17-30, Ankara.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

BAYKAL, T., 1966, "Çukurova Bölge Planı", 8. İskan ve Şehircilik Haftası Konferansları, Türkiye'de Bölge Planlaması, Mahalli İdareler ve Toplum Kalkınması, İskan ve Şehircilik Derneği Yayın No:3, s.69-82, Ankara.

BAYKAL, F., 1998, "Salihli Kentsel Alanının Genişlemesinde ve Belirli Yönlere Kaymasında Rol Oynayan Faktörler", A.K.D.T.Y.K., Coğr.Araşt., S:2, s.311-322, Ankara.

BAYKARA, T., 1988, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I, Anadolu'nun İdari Taksimatı, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 86, Seri: VII, S: A.7, Ankara.

BAYRAM, A., 1992, "Kadirli'de Genel Tarım Durumu", Yedimart Gazetesi, Yıl:2, S:2, s.4, Adana.

BAYSUN, C., 1963, Tezakir, (Ahmet Cevdet Paşa), Türk Tarih Kurumu Yay. No:11, Seri:17b, Ankara.

BENEDİCT, P., 1971, "Türkiye'de Küçük Kasabaların Etüdüne İlişkin Bazı Sorunlar", Türkiye: Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, s:147-186, İstanbul.

BİLGİN, T., 1969, Ceyhan Doğusunda Volkanik Şekiller İle Hassa Leçesi. İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. No:58, İstanbul.

CAN, İ., 2000, "Geleceği Görmek İçin Geçmişe Bakmak Gerekir", Yedimart Gazetesi, Yıl:10, S:10, s.4, Kadirli.

CHAOLER, T.J.-COOKE, R.U.-DOUGLAS, I., 1978, "Kentsel Çevrenin Fiziksel Sorunları", Jeomorfoloji Derg., S:7, s.87-108, Ankara.

CUINET, V., 1891, La Turquie d'Asie, Geographie Administrative, Statistique Descriptive et Raisonnee de Chague Provinde de L'Asie-Mineure, C:1, Paris.

COŞKUN, T., 1965, Kadirli Milli Mücadelesi ve Hatıralarım, Kadirli.

ÇAKIROĞLU, E., 1941, "Mersin Şehir Coğrafyası", A.Ü. DTCF, Yıl.Çal.Derg., S:1, s.411-430, Ankara.

ÇAMBEL H., 1983, "Karatepe-Arslantaş, Arslantaş Baraj Göl Alanı ve 1982 Dönemi Çalışmaları", V. Kazı Sonuçları Toplantısı, T.C. Kültür ve Turizm Bak., Eski Eserler ve Müzeler Genel Müd., V. Kazı Sonuçları Toplantısı , s.153-161, İstanbul.

ÇAMBEL H., 1985, "Karatepe-Arslantaş ve Domuztepe 1984 Yılı Çalışmaları", VII. Kazı Sonuçları Toplantısı, T.C. Kültür ve Turizm Bak., Eski Eserler ve Müzeler Genel Müd., VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı, s.271-285, Ankara.

ÇAMBEL, H.-IŞIN, M.A.-SADLER, S., 1985, "Karatepe-Arslantaş ve Domuztepe 1985 yılı Çalışmaları", T.C. Kültür ve Turizm Bak., Eski Eserler ve Müzeler Genel Müd., VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı I, s.329-343, Ankara.

ÇAMBEL, H. - IŞIN, M. A. - SADLER, S., 1988, "Karatepe-Arslantaş ve Domuztepe 1986 ve 1987 Yılları Çalışmaları", X. Kazı Sonuçları Toplantısı I, T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Başkanlığı, s.331-352, Ankara.

ÇAMBEL, H. - AKSOY, A. - FREED, J. - IŞIN, M. A. - ROSSITER, J., 1990, "Karatepe-Arslantaş ve Domuztepe 1989 ve 1990 Dönem Çalışmaları", XII. Kazı Sonuçları Toplantısı I, T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müd., s.399-425, Ankara.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ÇELİK, K., 1999, Milli Mücadele'de Adana ve Havalisi (1918-1922), A.K.D.T.Y.K. Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi, S:82, Ankara.

DARKOT, B., 1954, "Türkiye'de Nüfus Hareketleri", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., C:3, S:5-6, s.3-22, İstanbul.

DARKOT, B., 1961, "Türkiye'nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler", Türk Coğ. Derg., S:21, s.1-14, İstanbul.

DARKOT, B., 1967, "Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., C:8, S:16, s.3-8, İstanbul.

DAVIS, E.J., 1879, Life in Asiatic Turkey, London.

DENKER, B.,1960, "Güneydoğu Toroslar'da Göçebelik", Türk Coğ. Derg. S:20, s. 136-142, İstanbul.

DENKER, B., 1973, "Tekirdağ Şehir Nüfusu", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., S:18-19, s.151-166, İstanbul.

DENKER, B. T., 1976, Şehir İçi Arazi Kullanılışı, İ.Ü. Coğ. Enst. Yay. No:91, İstanbul.

DENKER, B. T., 1977, Yerleşme Coğrafyası, İ.Ü. Coğ. Enst. Yay. No:93, İstanbul.

DİNÇ, U., vd., 1995, Çukurova Bölgesi Toprakları, Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Yardımcı Ders Kitabı, No:26, Adana.

DİNÇ, U., vd., 2001, Türkiye Toprakları, Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Genel Yayın No:51, Adana.

DOĞANAY, F., 1993, Merkez Köyler, DPT Yay., Ankara.

DOĞANAY, H., 1980, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Atatürk.Ünv. Edb. Fak. Coğ. Böl., Erzurum.

DOĞANAY, H., 1980, "Dıştan Anadolu'ya Göçün Nüfus Artışı Üzerindeki Etkilerine Genel Bir Bakış", Atatürk Ünv. Edb. Fak. Arş. Derg., S:12, s.351-378, Erzurum.

DOĞANAY, H., 1986, "1980 Nüfus Sayımına Göre Türkiye'de Şehirli Nüfus ve Şehir Sayısındaki Artışlar", Atatürk Ünv. Fen-Edb. Fak. Araş. Derg., S:15, s.1-24, Erzurum.

DOĞANAY, H., 1986, "Erzurum Şehir Planının Eleştirisi", Atatürk, Ünv. Fen-Edb.Fak.Derg., S:14, s.177-198, Erzurum.

DOĞANAY, H., 1986, "Çevre Sorunları Açısından Erzurum'da Şehir İçi Hayvancılık Etkinlikleri", Ata.Ü. Fen-Edeb.Fak.Derg., S:15, s.239-246, Erzurum.

DOĞANAY, H., 1986, "Trabzon İlinde Nüfus Hareketleri ve Göçler", Atatürk Ünv. Fen-Edb. Fak. Arş. Derg., S:15, s.281-304, Erzurum.

DOĞANAY, H., 1994, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitapevi, Ankara.

DÖNMEZ, Y., 1976, Bitki Coğrafyasına Giriş, İ.Ü. Yay. No:2155, Coğrafya Enstitüsü Yay. No:84, İstanbul.

ELİBÜYÜK, M., 1989, "Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak, Mufassal Defterler", A.K.D.T.Y.K., Coğr. Araş., C:2, S:2, s.11-42, Ankara.

EMİROĞLU, M., 1964, "Zonguldak ve Batı Karadeniz Bölümü'nde Nüfus Hareketleri", Türk Coğ. Derg., S:22-23, s.149-168, İstanbul.

EMİROĞLU,M., 1975, "Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus", A.Ü. D.T.C.F., Coğ. Araş. Der., S:7, s.125-157, Ankara.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

EMİROĞLU, M., 1981, "Türkiye'de Son Sayımlar ve Kentleşme Olayının Boyutları", A.Ü. D.T.C.F., Coğr. Araşt. Derg., S:13, Ankara.

ENER, K., 1961, Tarih Boyunca Adana Ovalarına Bir Bakış, Berksoy Matbaası, İstanbul.

ENER, K., 1978, Adana Tarihine ve Tarımına Dair Araştırmalar (Suriye'nin İddiasına Karşılık), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

ENER, K., 1996, Çukurova Kurtuluş Savaşında Adana Cephesi, Kültür Bakanlığı Yay. No:1836, Başvuru Kitapları Dizisi: 35, Ankara.

ERİNÇ, S., 1952-53, "Çukurova'nın Alüvyal Morfolojisi Hakkında", İ.Ü. Coğr. Enst. Derg., No:3-4, İstanbul.

ERİNÇ, S., 1969, Klimatoloji ve Metotları, İ. Ü. Yay. No:994, Coğ. Enst. Yay. No:35, İstanbul.

ERİNÇ, S., 1973, "Türkiye: İnsan ve Ortam", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., C:10, s.18-19, İstanbul.

ERİNÇ, S., 1996, Jeomorfoloji I, Öz Eğitim Yayınları, No:12, 4.Baskı, İstanbul.

ERİNÇ, S., 1996, Klimatoloji ve Metotları, Alfa Basım Yayım Dağıtım, Yay. No:276, 4.Baskı, İstanbul.

EROL, O., 1988, "Çukurova'da Kaliş Tipleri", A.Ü. D.T.C.F., Coğ. Araş. Der., S:11, s.9-13, Ankara.

ERSAN, M., 2000, "Kilikya Ermeni Krallığı", Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana Köprü Başı, Yapı Kredi Yayınları No:1392, s.327-343, İstanbul.

ERTİN, G., 1993, "Bandırma Şehrinin Fonksiyonel Alanları", Türk. Coğr. Derg., S.28, s:189-215, İstanbul.

ERUZ, E., 1989, "Kentleşmede Ekolojik Yaklaşımlar", İ.Ü. Dnz. Bil. ve Coğ. Enst. Bülten, S:6, s.79-84, İstanbul.

ERUZ, E., 1998, "İzmit Kentinde Yeşil Alan Sorunları", A.K.D.T.Y.K., Coğ. Araş., S:2, s.281-310, Ankara.

EVEREST, A., 2000, "Osmaniye, Adana ve İçel'deki Yaylaların Floristik Yapısı ve Sosyokültürel Özellikleri", Kırsal Çevre Yıllığı 2000, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği Yayınları, s.89-119, Ankara.

GERAY, C., 1961, "Mesken İhtiyacının Tahmini ve Şehirlerimizdeki Mesken İhtiyacı Hakkında Bir Deneme", 4. İskan ve Şehircilik Haftası Konferansları, (19-21 Nisan 1960), A.Ü., Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını:119-101, s.65-85, Ankara.

GOTTMANN, J., 1976, Şehirsel Merkeziyetin Gelişmesi, (Çev: Nazmiye Özgüç), İ.Ü. Yay. No: 2087, İstanbul.

GÖNEY, S., 1976, Adana Ovaları, İ.Ü. Yay. No:2162, Coğ. Enst. Yay. No:88, İstanbul.

GÖNEY, S., 1984, Şehir Coğrafyası, İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. No:91, İstanbul.

GÖNÜL, M., 1977, Yerel Yönetim Birlikleri, TODAİE Yay., Ankara.

GÖYÜNÇ, N., 1991, "Hane Deyimi Hakkında", İ.Ü. Edb. Fak., Tarih Derg., S:32, s.331-348, İstanbul.

GÖZENÇ, S.-GÜNAL, N., 1987, "Türkiye'nin Coğrafi Bölgelerinde Kır Şehir Nüfusu Ayrımı İle Şehir Nüfusunun 1/200.000 Ölçekli Haritada Yükselti Kademelerine Göre Tespiti", İ.Ü. Dnz. Bil. Enst. Bülten, S:4, s.27-38, İstanbul.

GÜLER, M., 1999, Tanzimat'tan II. Meşrutiyete Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı (1839-1908), F.Ü., Sos. Bil. Enst., Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Elazığ.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

GÜMÜŞ, A.E., 1989, "İzmit Güneydoğusunda Karayolu Yerleşme İlişkileri ve Bir Örnek", İ.Ü. Dnz.Bil.Enst. Bülten, S:6, s.177-186, İstanbul.

GÜRBÜZ, O., 1997, "Türkiye'de Göçebe Mesken Örneği; Çadır", Türk Coğrafya Dergisi, S:32, s.185-196, İstanbul.

GÜRİZ, A., 1971, "Kır Yerleşmelerinde Mülkiyet", Türkiye: Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İ.Ü. Coğ. Enst. Yay., s.87-113, İstanbul.

HALAÇOĞLU, Y., 1973, "Fırka-i Islahiye ve Yapmış Olduğu İskan", İ.Ü. E.F., Tarih Derg., S:27, s.1-20, İstanbul.

HALAÇOĞLU, Y., 1979, "XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Sis (Kozan) Sancağı", İ.Ü. E.F. Tarih Derg., S:31, s.869-880, İstanbul.

HALAÇOĞLU, Y., 1980, Maruzat, (Ahmet Cevdet Paşa), Çağrı Yayınları:19, Tarih Dizisi:1, İstanbul.

HALAÇOĞLU, Y., 1988, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, A.K.D.T.Y.K., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Dizi:VII, S:92, Ankara.

HALAÇOĞLU, Y., 2000, "Adana Tarihçesi", Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana Köprü Başı, Yapı Kredi Yayınları No:1392, s.10-17, İstanbul.

HATİPOĞLU, S., 1989, Fransa'nın Çukurova'yı İşgali ve Pozantı Kongresi, Kültür Bakanlığı Yayınları:1023, Ankara.

HAYLİ, S., 1995, Erzincan Ovası'nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, F.Ü., Sosyal Bil. Enst. Doktora Tezi (Basılmamış), Elazığ.

HÜTTEROTH, W.D., 1990, "İç Anadolu'da Sosyal Yapının Arazi Bölünmesi ve İskan Üzerindeki Etkileri", Türkiye: Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İ.Ü. Coğ. Enst. Yay., s.55-86, İstanbul.

İBRET, B. Ü., 1994, Osmaniye'de Nüfus ve Yerleşme, Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.

İNANDIK, H., 1969, Bitkiler Coğrafyası, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Yay. No:930-32, İstanbul.

İPEK, N., 1991, "Kafkaslardan Anadolu'ya Göçler", 19 Mayıs Ünv. Eğitim Fakültesi Dergisi, S:6, s.97-134, Samsun.

İRFAN, H.B., 1969, Şehir Planlaması, İskender Matbaası, İstanbul.

İZBIRAK, R., 1992, Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul.

İZBIRAK, R., 1996, Türkiye I-II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

KANADIKIRIK, E., 1971, "Maraş'ta Nüfus Hareketleri", A.Ü. DTCF Coğ. Arş. Derg., S:3-4, s.381-404, Ankara.

KANAT, M., 2000, Kadirli Çevresinin Fiziki Coğrafyası, Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.

KARA, H., 1975, "Çukurova'da Pamuk, Çukurova'da Gelişen Pamuk Tarımının Köy Hayatı, Tarım Ekonomisi ve Endüstri Üzerine Etkileri", Coğr. Araşt. Derg. No:7, s.159-187, Ankara.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

KARA, H., 1977, "Çukurova'nın Üç Köyünde Tarım Nüfus İlişkileri ve Bölge Kır Kesimi Sorunu Konusunda Bir İnceleme",Ankara Üniv Coğr. Araşt. Derg., No:8, s.159-179, Ankara.

KARA, H., 1988, "Çukurova'da Kentleşme ve Sanayileşmenin Tarım Topraklarına Etkisi", A.Ü. D.T.C.F., Derg., C:XXXII, S:1-2, s.267-280, Ankara.

KARA, H., 1989, "Cumhuriyet'e Kadar Çukurova Nüfusu", A.K.D.T.Y.K., Coğr.Araşt., C:1, S:1, s.115-122, Ankara.

KARA, H, 1990, "Çukurova'da Endüstri", A.K.D.T.Y.K., Coğrafya Araştırmaları, C:1, S:2, s.193-230, Ankara.

KARA, H, 1992, "Kadirli'nin Coğrafi Özellikleri", Yedimart Gazetesi, Yıl:2, S:2, s.1, Adana.

KARABORAN, H. H., 1975, Die Stadt Osmaniye in der Oberen Çukurova; Entwicklung, Struktur und Funktionen einer turkischen Mittelstadt, Ein Beitrag zur regionalen Stadtgeographie und zur Landeskunde der südöstlichen Türkei, Doktora Tezi (Basılmamış), Heidelberg.

KARABORAN, H. H., 1980, "Kentlerin Tiplendirilmesi Sorunu, Bölgesel Kent", A.Ü. D.T.C.F., Coğ. Araşt. Der., S:9, s.95-97, Ankara.

KARABORAN, H. H., 1982 a, Hatay-Maraş Çöküntü Hendeğinde İki Yeni Yerleşme Merkezi, İslahiye ve Hassa'nın Kuruluş ve Gelişmesi, F.Ü., Edb. Fak., Coğrafya Bölümü, Doçentlik Tezi (Basılmamış), Elazığ.

KARABORAN, H. H., 1982 b, "Bölge Planlaması Açısından Şehir ve Türkiye Coğrafyasında Gösterdiği Değişiklikler", Fırat Ünv. Edb. Fak. Derg., C:2, s:171-182, Elazığ.

KARABORAN, H. H., 1987, "Islahiye ve Hassa'da Şehirsel Fonksiyonlar Açısından Nüfusun Gelişmesi, Dağılışı ve Şehirleşme Hareketleri", F.Ü. Sosyal Bil. Der., C:1, S:1, s.95-129, Elazığ.

KARABORAN, H. H., 1988, "Yeryüzünde Kontrol Altına Alınamayan Yerleşimler", A.Ü. D.T.C.F., Coğ. Araş. Derg., S:9, s.81-94, Ankara.

KARABORAN, H. H., 1989, "Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar", F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, C:3, S:1, s.81-118, Elazığ.

KARABORAN, H. H., 1990, "Merkezi Yer Olarak İslahiye ve Hassa", F.Ü., Sosyal Bil. Derg., C:4, S:2, s.145-158, Elazığ.

KARABORAN, H. H, 1996, "Osmaniye'nin Kuruluş ve Gelişmesi", F.Ü, Sos. Bil. Der., C:8, S:1, s.5-48, Elazığ.

KARAGEL, H., 1997, Devrek Şehir Coğrafyası, F.Ü. Fen-Ed Fak, Coğrafya Bölümü, Lisans Tezi (Basılmamış), Elazığ.

KARAGEL, H., 2001, Devrek'te Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler, F.Ü., Sos. Bil. Enst, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Elazığ.

KARAKAŞ, E., 1996, Merkezi Fonksiyonları Açısından Ağın, Arapgir, Kemaliye, F.Ü., Sosyal Bil. Enst. Doktora Tezi (Basılmamış), Elazığ.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

KARPAT, K. H., 1985, Ottoman Population 1830-1914, Demographic and Social Characteristics, The University of Wisconsin Press, Madison.

KELEŞ, R., 1962, "Türkiye'de Köylü Nüfus ve Şehirlere Akın", V. Şehircilik ve İskan Haftası Konf., A.Ü. S.B. Fak. No:139-121, İskan ve Şehircilik Enst. Yay. No:9, s.9-58, Ankara.

KELEŞ, R., 1983, 100 Soruda Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

KELEŞ, R., 1986, "Kent ve Bölge Planlamasında Jeomorfoloji", Jeomorfoloji Der., S:14, s.7-12, Ankara.

KELEŞ, R., 1990, Kentleşme Politikası, İmge Kitapevi Yayınları:13, Ankara.

KOCA, H., 1995, "Gözne'de Yayla Turizmi", Doğu Coğrafya Dergisi., S:1, s.281-301,Erzurum.

KOCA, H., 2000, Düziçi'nin Coğrafi Etüdü, Atatürk Ünv. Yay. No:899, Erzurum.

KOÇMAN, A., 1980, "Çukurova Bölgesinde Şehirsel Fonksiyonlar, Sanayi İş Sahaları ve Sanayide Kuruluş Yeri Problemleri", Ata. Ünv. Edb. Fak. Araştırma Dergisi, S:12, Fasikül:2, s.413-450, Erzurum.

KOÇMAN, A., 1991, "İzmir'in Kentsel Gelişimini Etkileyen Doğal Çevre Faktörleri ve Bunlara İlişkin Sorunlar", A.K.D.T.Y.K., Coğ. Araşt., S:3, s.101-122, Ankara.

KOÇMAN, A., 1993, Türkiye İklimi, Ege Ünv. Edb. Fak. Yay. No:72, İzmir

KODAY, Z., 1999, "Akarca Yaylası", Türk Coğrafya Dergisi, S:34, s.489-503, İstanbul.

KOŞAY, H.Z., 1968, "Kilikya Tarihi", Belleten, S:26, s.296-298, Ankara.

KURT, Y., 1990, "1572 Adana Mufassal Tahrir Defterine Göre Adana'nın Sosyo-Ekonomik Tarihi Üzerine Bir Araştırma", Belleten, C:LIV, S:209, s.179-211, Ankara.

KURT, Y., 2000, "Menemencioğulları Tarihi ve Çukurova'da Aşiretler", Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana Köprü Başı, Yapı Kredi Yayınları No:1392, s.356-365, İstanbul.

METİN, S., vd., 1986, "Doğu Toroslar'ın Batı Kesiminin Jeolojisi (GGD Türkiye)", MTA Dergisi, S:107, s.1-12, Ankara.

MUTLUER, M., 1992, "Edremit Yöresi Kırsal Alanında Nüfus Hareketlerine Neden Olan Faktörler", Ege Coğ. Derg., S:6, s.119-152, İzmir.

MATHIESEN, I., 1951, Die Stadt Geographisches Problem, Festschrift E. Obst, Remagen.

NİŞANCI, A., 1990, Klimatoloji, 19 Mayıs Ünv. Yayın No:59, Samsun.

OAKES, H., 1958, Türkiye Toprakları, Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Neşriyatı, Sayı:18, Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir.

ORHONLU, C., 1963, Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskan Teşebbüsü (1691-1696), İ.Ü. Edb. Fak. Yay. No:998, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.

ÖNGÖR, S., 1959, "Türkiye'de Dahili Muhaceret Hakkında", Türk Coğ. Derg., S:18-19, s.101-117, İstanbul.

ÖNGÖR, S., 1961, "1950-1955 Devresinde Türkiye'de İç Göçler", Türk Coğ. Derg., S:21, s.63-74, İstanbul.

ÖNGÖR, S., 1964, "Türkiye'de İç Göçler", 7. İskan ve Şehircilik Haftası Konferansları (11-13 Haziran 1963), s.41-46, Ankara.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ÖZÇAĞLAR, A., 1996, "Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler", A.Ü. D.T.C.F., Coğ. Araş. Derg., S:12, s.7-24, Ankara.

ÖZÇAĞLAR, A., 1997, Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler), Ekol Yayınevi, Ankara.

ÖZÇÖREKÇİ, H., 1944, "Anadolu'da Küçük Şehir Araştırmaları", A.Ü. D.T.C.F., Derg., C:3, S:1, s.70, Ankara.

ÖZGÜÇ, N., 1997, "Sayfiye Yerleşmeleri: Gelişme ve Başlıca Özellikleri", İ.Ü. Coğrafya Enst. Derg. S:22, s.143-162, İstanbul.

ÖZGÜR, E.M., 1992, "Türkiye'de Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı", A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi, S:1, s.55-80, Ankara.

ÖZGÜR, E.M., 1996, "İl ve İlçe Merkezlerinin, Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı Bakımından Sınıflandırılması", A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi, S:5, s.53-71, Ankara.

ÖZGÜR, M., 1997, "Yeni İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler", Türk Kültürü Araştırmaları, Talip YÜCEL'e Armağan, Yıl:XXXIII/1-2, s.215-222, Ankara.

ÖZMEN, Ü., 1968, Kent Kent Türkiye ADANA, Öz Yayınevi, Ankara.

RAMSAY, W.M., (Çeviren: Mihri Pektaş), 1961, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, M.E. Basımevi, İstanbul.

SARAÇOĞLU, H., 1989, Akdeniz Bölgesi, MEB, Öğretmen Kitapları Dizisi: 175, İstanbul.

SELEN, H.S., 1955 a, "Şehircilik İlmi", İskan ve Şehircilik Haftası Konferansları, (7-12 Haziran 1954), A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak., İskan ve Şehircilik Enst. Yay. No:1, s.4-6, Ankara.

SELEN, H.S., 1955 b, "Türkiye'de Bir İç İskan Örneği, Fırka-i İslahiye", İskan ve Şehircilik Haftası Konferansları, (7-12 Haziran 1954), A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak., İskan ve Şehircilik Enst. Yay. No:1, s.91-97, Ankara.

SEVGİ, C., 1984, "Adana İli'nin Kuzeydoğu Kesiminde Yaylacılık", Ege Coğrafya Dergisi, S:2, s.177-197, İzmir.

SOYSAL, M., 1988, "Onaltıncı Yüzyılda Adana İlinin Mufassal Defterine Göre Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma", Belleten, C:LII, S:202, s.169-181, Ankara.

SÖZER, A.N., 1968, "Erzurum'da Şehirleşme Hareketleri ve Gecekondu Problemi", Türk Coğ. Derg., S:24-25, s.194-213, Ankara.

SÜMER, F., 1963, "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar", A.Ü. Tarih Araşt. Enst. Derg., C:1, S:1, s.1-112, Ankara.

SÜMER, F., 1987, "XIX. Yüz Yılda Çukurova'da İçtimaî Hayat", Türk Dünyası Araştırmaları, S:48, s.9-12, İstanbul.

ŞAHİN, F.-TUĞCU, İ., 2000, "Karatepe ve Efsanevi Arkeolog Prof. Dr. Halet Çambel", Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana Köprü Başı, Yapı Kredi Yayınları No:1392, s.86-91, İstanbul.

ŞEN, E., 1984, "Türkiye'de Mevsimlik İşgücü Göçleri Üzerine Düşünceler", Ege Coğ. Derg., S:2, s.1-7, İzmir.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

TANDOĞAN, A., 1977, "Çayeli ve Pazar İlçeleri'nde Yerleşme, Mesken Tipleri ve Nüfus", A.Ü. D.T.C.F, Derg., C:XXVIII, S:3-4, s.99-155, Ankara.

TANDOĞAN, A., 1989, Türkiye'de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler, K.T.Ü. Yay. 141/5, Trabzon.

TANDOĞAN, A., 1989, "Türkiye Nüfus Hareketlerinde İstanbul'un Yeri", AKDTYK, Coğ. Arşt., S:1, s.135-142, Ankara.

TANDOĞAN, A., 1990, "Karadeniz Bölgesi ve Kıyı Kesimde Yer Alan İllerin Türkiye Nüfus Hareketleri İçerisindeki Yeri", 2. Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, s.438-467, Trabzon.

TANOĞLU, A., 1954, "İskan Coğrafyası, Esas Fikirler, Problemler ve Metod", Türkiyat Mecmuası, C:XI, s.1-32, İstanbul.

TANOĞLU, A., 1955, "Bulgaristan Türklerinin Son Göç Hareketleri", İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası, C:14 (Ekim 1952-Temmuz 1953), No:1-4, s.129-161, İstanbul.

TANOĞLU, A., 1959, "Türkiye'de Nüfusun Dağılışı", İ.Ü. Coğ.Enst.Derg., S:10, s.1-15, İstanbul.

TANOĞLU, A., 1969, Nüfus ve Yerleşme, İ.Ü. Yay. No.1183, Edb. Fak. Coğ. Enst. Neşriyatı No:45, İstanbul.

TEKİNDAĞ, Ş., 1967, "II. Beyazıt Devrinde Çukurova'da Nüfuz Mücadelesi, İlk Osmanlı-Memluklu Savaşları (1485-1491)", Belleten, C:XXXI, S:123, s.345-373, Ankara.

TEMELKURAN, T. - AKTAŞ, N., 1991, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C:3-4, Üçdal Neşriyat Yay., İstanbul.

TIRAŞ, M., 2001, "Zorkun Yaylası", Türk Coğrafya Dergisi, S:36, s.161-170, İstanbul.

TOLUN DENKER, B., 1970, "Silivri'de Gelişen Şehirsel Fonksiyonlar Hakkında", İ.Ü. Coğr. Enst. Derg., No:17, s.91-105, İstanbul.

TOLUN DENKER B., 1976, Şehir İçi Arazi Kullanılışı, İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. No:91, İstanbul.

TOLUN DENKER, B., 1977, Yerleşme Coğrafyası: Kır Yerleşmesi İ.Ü. Coğ. Enst. Yay. No:93, İstanbul.

TUNCEL, M., 1973, "İzmit Şehri ve Yayılış Sahası", İ.Ü. Coğr. Enst. Derg., S:18-19, s.167-189, İstanbul.

TUNCEL, M., 1977, "Türkiye'de Yer Değiştiren Şehirler Hakkında İlk Not", İ.Ü. Coğr. Enst. Derg., S:20-21, s.119-128, İstanbul.

TUNCEL, M., 1977, "Şehir Yerleşmelerinde Kuruluş Yerinin Fonksiyonel Sürekliliğe Etkisi Üzerine Bir Deneme: İzmit", İ.Ü. Coğ. Enst. Der., S:22, s.93-97, İstanbul.

TUNCEL, M., 1980, "Türkiye'de Kent Yerleşmelerinin Tarihine Toplu Bir Bakış", İ.Ü. Coğ. Enst. Der., S:23, s.123-161, İstanbul.

TUNCEL, M., 1981, "Türkiye'de Doğal Olaylar Sonucunda Yer Değiştiren Kentler", İ.Ü. Yer Bilimleri C:1, S:1-2, s.115-124, İstanbul.

TUNÇDİLEK, N., 1958, "İç Anadolu'daki Kır Yerleşmelerinin Ekonomik Yapılarına Göre Sınıflandırılması", İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, S:9, s.87-102, İstanbul.

TUNÇDİLEK, N., 1964, "Türkiye'de Yaylalar ve Yaylacılık", İ.Ü. Coğ. Ens. Derg.C:7,S:14,s.15-28, İstanbul.

TUNÇDİLEK, N., 1964, Bozaniç Köyü, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Yay.No:38, İstanbul.

TUNÇDİLEK, N., 1967,Türkiye İskan Coğrafyası-Köy Altı İskan Şekilleri, İ.Ü. Coğ. Ens. Yay. No:1283, İstanbul.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

TUNÇDİLEK, N., 1978, Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları, İ.Ü. Yay. No:2364, Coğ. Enst. Yay. No:96, İstanbul.

TUNÇDİLEK, N., 1980, "Türkiye Köylerinin Yapısal Özelliklerine Toplu Bir Bakış", İ.Ü. Dnz. Bil. ve Coğ. Enst. Bülteni, S:9, s.23-40, İstanbul.

TUNÇDİLEK, N., 1985, Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı, İ.Ü. Yay. No:3279, İstanbul.

TUNÇDİLEK, N., 1986, Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi, İ.Ü. Yay.No:163, İstanbul.

TUTAR, A., 2002, "XIX. Yüzyılın Sonlarında Kozan Sancağında Müslümanlar ve Gayrimüslimler", Dini Araştırmalar, C:5, S:13, s.149-163, Ankara.

TUTAR, A., 2003, "XIX. Yüzyılın Sonlarında Cebel-i Bereket Sancağında Müslümanlar ve Gayrimüslimler", F.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, S:8, s.145-158, Elazığ.,

TÜMERTEKİN, E., 1965, Türkiye'de Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması, İ.Ü. Coğ. Enst. Yay.No:43, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E., 1971, "Türkiye'de Kademeli Göçler", Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi, S:1, s.47-58, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E., 1973, Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar, İ.Ü. Yay. No:1840, İ.Ü. Coğ. Enst. Yay. No:72, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E., 1973, "Yerleşme Planlaması (Şehir-Köy İlişkileri)", İ.Ü. Coğ.Enst.Derg., S:18-19, s.71-85, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E., 1977, "Türkiye'de İç Göçler Üzerine", İ.Ü. Coğ. Enst. Derg, S:22, s.29-42, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E., 1982, Ekonomik Coğrafya, İ.Ü. Edb. Fak. Yay. No:2926, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E., 1984, Beşeri Coğrafyaya Giriş, İ.Ü. Coğ. Enst. Yay No:100, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E., 1987, Ulaşım Coğrafyası, İ.Ü. Coğr. Enst. Derg., Yay. No:85, İstanbul.

TÜRKAY, O., 1962, Türkiye'de Nüfus Artışı ve İktisadi Gelişme, İş Bankası Yayını, Ankara.

TÜRKAY, C., 1979, Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar, Tercüman Kaynak Eserler Dizisi: I, İstanbul.

ÜÇEÇAM, D., 2000, Toroslar'da Yaylalar ve Yaylacılık, F.Ü. Sosyal Bil. Enst., Yüksek Lisans Semineri (Basılmamış), Elazığ.

ÜÇEÇAM, D., 2002, Kadirli'nin Kuruluşu, Gelişmesi ve Şehirsel Fonksiyonları, F.Ü. Sosyal Bil. Enst., Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Elazığ.

ÜNAL, A., 2000, "Çukurova'nın Antik Devirlerde Taşıdığı İsimler ile Fiziki ve Tarihi Coğrafyası", Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana Köprü Başı, Yapı Kredi Yayınları No:1392, s.18-41, İstanbul.

VAYISOĞLU, S. vd., 2000, Kadirli 2000, Kadirli Belediyesi Kültür Hizmetleri Yay.-2, Kadirli.

WALTER, H., 1956, (Çev: S.USLU), Vegetationsgliederung Anatoliens (Anadolu'nun Vejetasyon Yapısı), Orman Fakültesi Yayınları, No:80, İstanbul.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

YALÇINLAR, İ., 1967, "Türkiye'de Bazı Şehirlerin Kuruluş ve Gelişmesinde Jeomorfolojik Temeller", İ.Ü. Coğr. Enst. Derg., S:16, s.53-66, İstanbul.

YAVUZ, F., 1964, "Kasaba ve Küçük Şehirlerimizin Nüfus Hareketleri İçindeki Yeri", 7. İskan ve Şehircilik Haftası Konferansları, (11-13 Haziran 1963), Türkiye'de Bölge Planlaması Alanındaki Gelişmeler, İskan ve Şehircilik Derneği Yayın No:2, s.83-89, Ankara.

YILMAZ, C., 1992, Batı Avrupa Ülkelerinde Çalışan Türk İşçilerinin Türkiye'de Kırsal Kesim ve Şehirleşme Üzerine Etkileri, İ.Ü. Sosyal Bil. Enst., Doktora Tezi (Yayınlanmamış), İstanbul.

YILMAZ, C., 2002, Kırsal Yerleşmeler I: Terminolojik Sorunlar, Palmiye Kitapları:3, Samsun.

YİĞİT, A., 1994, "Maden (Ergani Maden) Kasabası'nın Kuruluş, Gelişme ve Fonksiyonları", F.Ü. Sosyal Bil. Der., C:7, S:1-2, s.319-343, Elazığ.

YİĞİT, A., KARAKAŞ, E., 1995, "Sivrice'nin Kuruluşu, Gelişmesi ve Şehirsel Fonksiyonları", 1. Hazar Gölü ve Çevresi Semp., S.167-182, Elazığ.

YİĞİT, A., HAYLİ, S., KARAKAŞ, E., 1995, "Doğu Anadolu Bölgesindeki İl ve İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Özellikleri", F.Ü. Sosyal Bil. Der., C:7, S:1-2, s.345-361, Elazığ.

YURTSEVER, C., 1981, Kadirli Tarihi (Türkmenler'in Soy, Kültür Karakteristiğine Göre), İstanbul.

YURTSEVER, C., 1983, Ermeni Terör Merkezi Kilikya Kilisesi, İstanbul..

YURTSEVER, C., 1999, Kadirli Tarihi, Kadirli Hizmet Birliği Kültür Yayınları, Yay. No:2, Kadirli.

YÜCEL, T., 1960, "Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler", Türk Coğ. Der., S:20, s.23-35, İstanbul.

YÜCEL, T., 1961, "Uzun Süre Gelişemeyen Kasabalarımız", Coğrafya Haberleri, Yıl:2, S:4, s.8-10, İstanbul.

YÜCEL, T., 1988, "Türkiye'de Kır Yerleşme Tipleri", Türk Kültürü Araştırmaları, Prof. Yaşar Önen'e Armağan, Yıl:XXVI/I, s.61-69, Ankara.

YÜCEL, T., 1995, "Türkiye'nin Kır Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler", Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl:XXXI/1-2, s.447-469, Ankara.

HARİTA, RAPOR, BÜLTEN VE YILLIKLAR

ADANA İL YILLIKLARI 1967, 1973, 1991, 2000, Adana.

ADANA TİCARET VE SANAYİ ODASI, 1966, Çukurova Bölgesi Ekonomik Etüdü, Adana.

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ, Tapu Tahrir Defteri (1525-1526 Sayımı), No:998, s.486-487, İstanbul.

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ, Tapu Tahrir Defteri (1562-1563 Sayımı), s.154-158, İstanbul.

DEVLET METEOROLOJİ İŞL. GEN. MÜD., Adana, Kadirli ve Kozan'a Ait Rasat Verileri, Ankara.

D.İ.E., 1929-2002, 1927-2000 Genel Nüfus Sayımları, Ankara.

D.İ.E., 1937, 1935 Genel Nüfus Sayımı, Kati ve Mufassal Neticeler-Seyhan Vilayeti, C:48, İstanbul.

D.İ.E., 1937, 1935 Genel Nüfus Sayımı, Türkiye Nüfusu Kat'i Tasnif Neticeleri, Neşr. Sayı: 75, C: 60, Ankara.

D.İ.E. 1983, 1980 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı, Adana, DİE Yay. No: 1018-1, Ankara.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

D.İ.E., 1989, 1985 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, DİE Yay. No: 1237, Ankara.

D.İ.E., 1994, 1990 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, DİE Yay. No: 1657, Ankara.

D.İ.E., 1998, 1997 Nüfus Tespiti, Ankara.

D.İ.E., 2002, 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Osmaniye, DİE Yay. No:2686, Ankara.

DPT, 1982, Türkiye'de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi, Ülke Yerleşme Merkezleri Sistemi, C:I-II, Kalkınmada Öncelikli Yöreler Başkanlığı, Ankara.

H. G. K. 1/100000 Ölçekli Topografya Haritası, N35, N36, M35, M36 Numaralı Paftaları.

H. G. K. 1/25 000 Ölçekli Topografya Haritası, N36a1, a2, a3, a4, N35b1, b2, b3, b4, c1, c2, M36d1, d2, d3, d4, M35c3 Numaralı Paftaları.

İLLER BANKASI, 1949, Belediyeler Yıllığı, İller Bankası Yay, C:2, Güney Matbaacılık-Gazetecilik, TAO, Ankara.

İLLER BANKASI, 1956, Belediyelerimiz, İller Bankası Yayını, Ankara.

İLLER BANKASI, 1991, Kadirli Belediyesi İlave İmar Planına Esas Olacak Jeoloji Etüt Raporu, Adana.

İLLER BANKASI, 1994, Kadirli (Adana) İlçesi Yapı Yasaklı Alana Ait Etüt Raporu, 8. Bölge Müdürlüğü, Adana.

İLLER BANKASI, 1996, Kadirli (Adana) Belediyesi İlave İmar Planına Esas Olacak Jeolojik Etüt Raporu, İçme suyu Dairesi Başkanlığı, 8. Bölge Müdürlüğü, Adana.

İLLER BANKASI, 1998, Kadirli (Osmaniye) Kanalizasyon Tatbikat Projesi Gerekçe Raporu, Kanalizasyon Dairesi Başkanlığı, Adana.

İLLER BANKASI, 2000, Kadirli İmar Planı Ön Araştırma Raporu, Ankara.

İLLER BANKASI, 2000, Kadirli (Osmaniye) Kanalizasyon Tatbikat Projesi Jeoteknik Raporu, Kanalizasyon Dairesi Başkanlığı, Adana.

KADİRLİ REHBERİ, Şoförün Eğitim Kitabı, 1998, Kadirli Şoförler ve Otomobilciler Odası Yay., Kadirli

KADİRLİ İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ 2000-2007, İstatistik Şube Verileri.

KADİRLİ İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ 2000-2007, Tarımsal Arazi Varlığı ve Üretim İstatistikleri.

KADİRLİ KAYMAKAMLIĞI 2000-2007 Yılları Brifing Raporları.

KADİRLİ MERKEZ SAĞLIK OCAĞI 2000-2007 Yılları, ETF Kayıtları.

KADİRLİ BELEDİYESİ 2000-2005, Yılları Bina Sayım Cetvelleri.

KADİRLİ BELEDİYESİ, 1/1000 ve 1/5000 Ölçekli İmar Planı

KADİRLİ BELEDİYESİ, 1/5000 Ölçekli Halihazır Planı.

KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI, 1967, 1964 Yılı Köy Envanter Etüdlerine Göre Adana.

KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 1984, Köy Envanter Etüdleri-1981, Adana Kitapçığı

KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 1995, 1/100.000 Ölçekli Adana İl Arazi Varlığı

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI, 1974, Doğu Akdeniz Havzası Toprakları, Topraksu Genel Müdürlüğü Yayınları:284, Havza No:17, Raporlar Serisi:68, Toprak Etütleri ve Haritalama Dairesi Toprak Etüt Şubesi, Ankara.

KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI, 1974, Seyhan Havzası Toprakları, Topraksu Genel Müdürlüğü Yayınları:286, Havza No:18, Raporlar Serisi:70, V.Daire Başkanlığı Toprak Etütleri ve Fen Heyeti Müdürlüğü, Ankara.

MTA, 2003, Osmaniye İlinin Jeolojisi Raporu, Doğu Akdeniz Bölge Müdürlüğü, Adana.

OSMANİYE İL SAĞLIK MÜD., 2000-2007 Yılları Arası Çeşitli İstatistiki Veriler, Osmaniye.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Osmaniye'nin Kadirli ilçesinde doğdum. İlkokulu Kızılömerli köyünde tamamladıktan sonra ortaokul ve liseyi Kadirli'de bitirdim. 1995 yılında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği Bölümü'nü kazandım ve 1999 yılında buradan mezun oldum. Aynı yıl Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nde hem Yüksek Lisans öğrenimime hem de Araştırma Görevlisi olarak işe başladım. 2002 yılında Yüksek Lisans öğrenimimi tamamladım ve aynı yıl doktora programına alındım. Halen Coğrafya Bölümü'nde Arş Gör. olarak çalışmaktayım. Evli ve bir çocuk annesiyim.

Döndü ÜÇEÇAM KARAGEL

ELAZIĞ - 2008

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional